TARİH

Anadolu Yakasının İlk Belediyesi

Beykoz

10. Daire-i Belediye

DR. ŞEFİK MEMİŞ

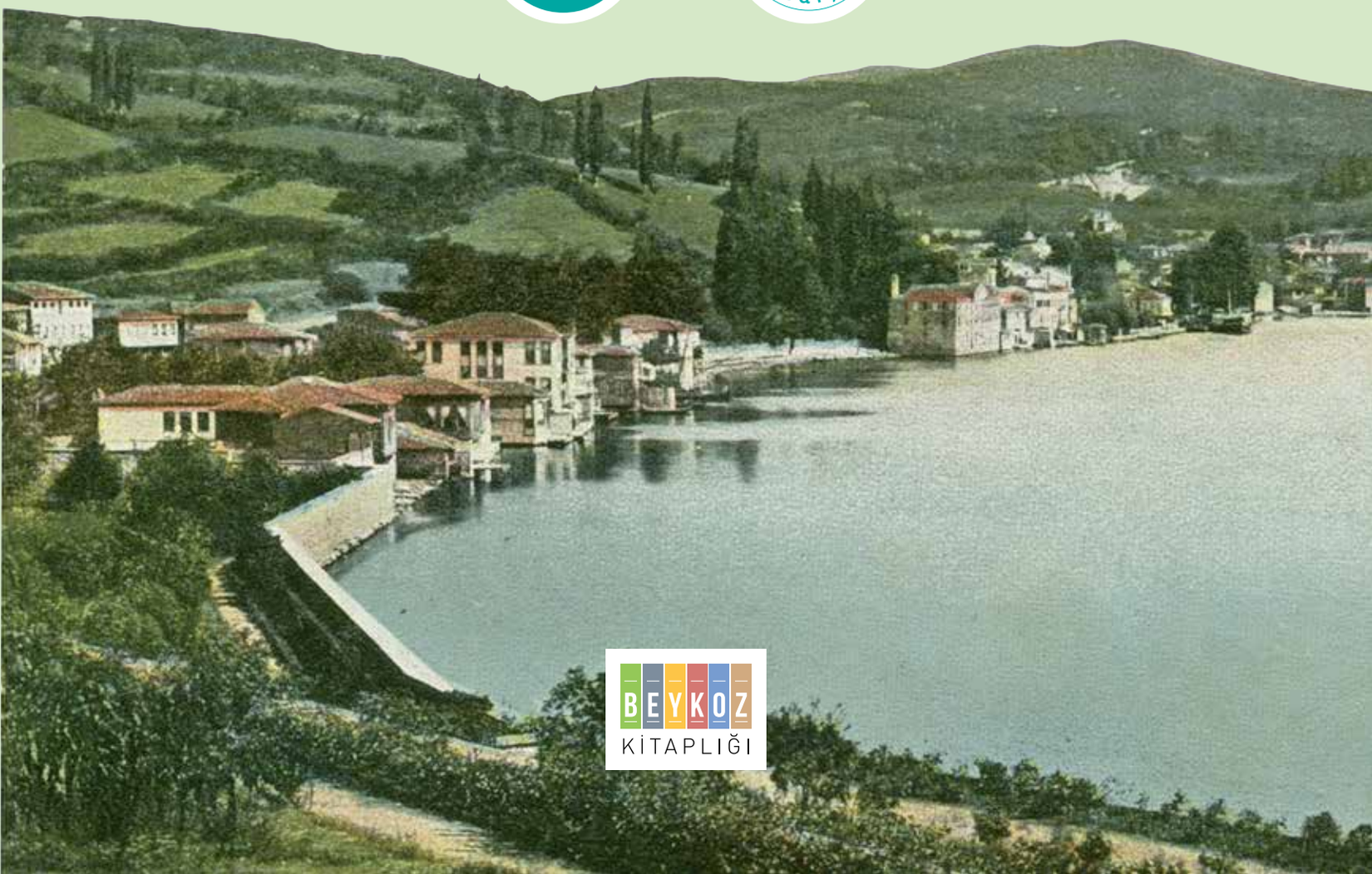

BEYKOZ KİTAPLIĞI

TARİH

Anadolu Yakasının İlk Belediyesi

Beykoz

10. Daire-i Belediye

DR. ŞEFİK MEMİŞ

BEYKOZ KİTAPLIĞI

Beykoz Kitaplığı: 6
Akademi:1

Anadolu Yakasının İlk Belediyesi
Beykoz: 10. Daire-i Belediye

Yayın Koordinasyon
Bünyamin Korkmaz
Basri Akdemir

Yayın Yönetmeni
İsmail Coşkun

Yayına Hazırlık
Muzaffer Topcu
Hasan Otman
Hilal Yurdakul
Aykut Nasip Kelebek

Yazan
Şefik Memiş

Tasarım
Murat Arslan

ISBN 978-605-06784-3-7

Baskı - Cilt
Kültür Sanat Basımevi
Sertifika No: 44153
[0212] 674 00 29

1. Baskı, Eylül 2020

Beykoz Belediyesi Kültür Yayınları: 38

Anadolu Yakasının İlk Belediyesi

Beykoz

10. Daire-i Belediye

TAKDİM

Kıymetli Hemşehrilerim;

Yaşadığımız çağı doğru okuyabilmek ve dünya düzeninde etkili bir yer edinebilmek için bugünlere nasıl geldiğimizi bilmemiz, geçmişimizi ise derinlemesine araştırmamız gerekiyor. Beykoz Belediyesi olarak kültür yayıncılığında bu ilkeyi temel kabul ediyor ve bu hassasiyetle hareket ediyoruz. Beykoz'un dünüyle bugünü arasında köprüler kurmak ve gelecek nesillerin daha donanımlı yetişmesini sağlamak için kaynak niteliğinde eserler yayımlıyoruz.

Beykoz'un belediyecilik kültürü tıpkı tarihsel geçmişi gibi köklü olup üç farklı yüzyıla yayılmaktadır. Öyle ki 19. yüzyılda kurulan belediyemiz 20. yüzyılın sıcak ve soğuk savaş yıllarıyla birlikte insanlığın hayat tarzını değiştiren pek çok yeniliğe şahit olmuş ve nihayet insanlık tarihine dijital çağ olarak geçecek 21. yüzyıla erişmiştir.

Bu nedenle Beykoz'un belediyecilikte yaşadığı belli başlı değişim ve dönüşümleri ortaya koyan "Anadolu Yakasının İlk Belediyesi: Beykoz: 10. Daire-i Belediye" kitabı, aslında Beykoz'un ve bu üç yüzyılın tarihine de ışık tutmaktadır. Bu iddianın en önemli dayanağı ise modern devlet yapılanmasında belediyelerin işgal ettiği hayatî noktadır. 19. yüzyılda, özellikle de Tanzimat'ın ilanından sonra kurumlarını hızla yenilemeye başlayan devletimiz, İstanbul içerisinde ihtiyaç duyulan yerlerde belediyeler tesis etmeye başlamıştı. Beykoz'da da 1868 yılında "10. Daire" adı altında ilk belediyecilik örgütlenmesinin yasal zemini hazırlanmış hatta 1872 yılında resmi olarak ilk belediye reisi ataması yapılmıştı. Böylece modern sanayimizde ve kültür hayatımızda önemli bir yeri olan Beykoz, İstanbul'da beşinci; Anadolu Yakası'nda ise kurulan ilk belediye dairesi oldu.

Bu kitapta, belediyeciliğin ülkemizdeki gelişimi başlangıcından bu yana ana hatlarıyla anlatılıyor; sonrasında ise Beykoz Belediyesinin dünden bugüne gelişimi gün yüzüne çıkartılıyor. Bununla da yetinilmiyor; demografik, sosyo-ekonomik ve beledî değişimi izleyebileceğimiz yazım örgüsüyle "Belediyecilik Tarihi" merakla okunacak bir kıvama getiriliyor.

Bu çalışmayla birlikte, belediyecilik tarihimizin yanı sıra belediye başkanlarımızın da tarihin tozlu raflarında unutulmaya terk edilmesini önlemiş ve isimlerinin yeni nesillere ulaşmasını sağlamış olacağız. Bu kitap vesilesiyle Beykoz'a özgü "Şehirlilik Bilinci"nin oluşmasını sağlayan başkanlarımız isimsiz kahraman olmaktan kurtarılmış ve faaliyetleriyle birlikte meraklılara sunulmuş olacaktır.

Kurumları sağlıklı bir biçimde yapılandırmanın ve mevcut kurumlara sahip çıkmanın hayati bir önem taşıdığı muhakkak. Bunun yolu ise ancak o kurumlara ruh veren gelenekleri canlandırmaktan geçmektedir. İşte bu kitapla biz bunu yaptık ve Beykoz'da zaten mevcut olan belediyecilik ruhunu yeniden gün yüzüne çıkarttık. Beykoz Belediyesi üzerine oldukça kapsamlı bir çalışma olan bu kitabın yayımlanmasında, başta kitabın müellifi Dr. Şefik Memiş olmak üzere emeği geçen tüm mesai arkadaşlarıma teşekkür ediyorum.

Murat Aydın
BEYKOZ BELEDİYE BAŞKANI

ÖNSÖZ

Şairin "Ne güzel yer şu Beykoz" gibi içten bir cümleyi yazabilmesi için Boğaziçi'nin bu emsalsiz yerleşim yerinden gönlüne giden bir yol keşfetmiş olması gerekir. İşte bu yolun oluşması, bir başka yolun, Avrasya kıtasını ikiye bölen su yolunun ortaya çıkmasına bağlıydı. Su yolu, özelde Beykoz'u, genelde ise İstanbul'u, yaşayanlarının ve tüm insanlığın kalbine rapt eden bir ihtişamın adıydı. Eğer o olmasaydı, şair "Sen belki de bir resimsin / Kırmızı bir Beykoz'un yanında duruyorsun" diye yazamayacaktı. O olmasaydı, kuşkusuz şaire ve daha onlarca sanatçıya ilham veren Boğaziçi'nin incisi Beykoz, belki de Karadeniz'e dökülen nehrin kıyısındaki zarif köy ya da kasaba olmaktan ileriye gidemeyecekti. Yine yaklaşık 8-9 bin yıl önce buzlar eriyip sıcaklar başlamasa, Karadeniz'in su seviyesi havzanın üstüne ulaşmasa belki de şaire esin verecek Beykoz, Asya'nın bilgeliğinin ve birikiminin Avrupa'ya ulaşmadan önce nihayetlendiği mekan olmayacaktı.

Bu yüzden Beykoz'un tarihini yazmak bir anlamda bir güzelliğin tarihini yazmak, bir coğrafyayı zihninize oturtmak ve hatta deyim yerindeyse İstanbul'un tarihine giriş yapmaktır. Çünkü Karadeniz'i Akdeniz'e ulaştıran, İstanbul'u verimli Karadeniz kıyılarıyla buluşturan su yolunun başlangıcı da, sonu da, düğümü de Beykoz'dur. Beykoz'un kendine has bir şehirlilik ve Anadoluluk bilincine ve kimliğine sahip olduğunu söyleyebiliriz. Prof. Dr. İsmail Coşkun'un altını çizdiği bu tespit, günümüzde Beykoz'u İstanbul'un diğer ilçelerinden farklı bir konuma taşıyor. Beykoz, İstanbul'un son, Anadolu'nun ilk noktasıdır. Bu alâmet-i farikanın oluşumunda, birçok ilçe ve beldeye göre oldukça erken dönemde başlayan belediyecilik anlayışının etkisi olduğunu söylemek mümkün. 1868'de yayınlanan Dersaadet İdare-i Belediye Nizamnamesi ile Beykoz'da Onuncu Daire-i Belediye; aynı şekilde Kanlıca'dan Çengelköy'e kadar olan bölgede de On Birinci Daire (Anadolu Hisarı) kuruldu. Sultan Abdülaziz'in irade-i seniyesiyle 1868'de 'resmen', 1875'te de 'fiilen' kurulan Beykoz Daire-i Belediyesi kanunun emrettiği 20 belediye arasından 'Beyoğlu, Tarabya, Kadıköy, Yeniköy' ile birlikte hayata geçebilen beşinden biri olmuştu. Anadolu yakasının ise ilk belediyesiydi.

II. Meşrutiyet'ten sonra Beykoz, belediyecilikte yeniden ivme kazandı ve bu yeni dönemin ilk belediye reisi olarak seçilmiş üyeler arasından Paşabahçeli Davavekili Mehmet Kadri Bey tayin edildi. Beykoz'un belediye teşkilatının hikayesi 1930 tarihli 5180 Sayılı Kanun ile birlikte devam etti. 1984 Mahalli Seçimlerine kadar devam eden süreçte, Beykoz belediye şubesi olarak devam etti ve belediye başkanlığı görevi ya kaymakamlar ya da İstanbul Belediyesi tarafından atanan müdürler tarafından yürütüldü. İlk halk oyuyla seçilen Beykoz Belediye Başkanı ise 1984 Seçimlerine Anavatan Partisi adayı olarak katılan Hüseyin Ali Zengin oldu.

Belediye teşkilatı ile birlikte belediye faaliyetlerinin aktarılmaya çalışıldığı bu çalışmada, Beykoz'un ilk göçü almasından bina-arsa istimlak edip cadde genişletmeye, cami yeri tahsis etmekten Boğaziçi'nde dolgu yapmaya kadar bazı ilginç yerel hizmetlere de vurgu yapılıyor. Beykozluluk ruhunu oluşturmada önemli bir rol oynayacağına inandığımız bu eser, Belediye Başkanı Murat Aydın Bey olmasa hayata geçmeyecekti. Onun mütevazı ama doğru yol göstermeleri Beykoz'un belediyecilik tarihinin eksiksiz ve yansız tamamlanmasını sağladı. Bu nedenle Sayın Aydın'a çok teşekkür ediyorum. Ayrıca hiç eksilmeyen güveni sebebiyle Sayın Bünyamin Korkmaz ile Basri Akdemir ve diğer belediye çalışanları dostlarımızı da burada şükranla anıyorum.

Umarım, hep birlikte geçmişin tozlu sayfalarında geleceğin parıltılı Beykoz'unu görebiliriz.

Dr. Şefik Memiş

İÇİNDEKİLER

BİRİNCİ KISIM

Osmanlı Döneminde Beykoz Belediyesi

GİRİŞ

1. ŞEHREMANETİ VE DAİRE-İ BELEDİYELERİN KURULUŞU 19

BİRİNCİ BÖLÜM

ANADOLU YAKASINDA İLK BELEDİYENİN TEŞKİLİ

1. BEYKOZ DAİRE-İ BELEDİYESİ'NİN KURULUŞU 24
1.1. 1868 DERSAADET İDARE-İ BELEDİYE NİZAMNAMESİ 24
1.2. BEYKOZ'A İLK BELEDİYE REİSİNİN ATANMASI 25
2. KAZA MECLİSİNİN BELEDİYE OLMA TALEBİ 26
3. KAZA KAYMAKAMLIĞININ BELEDİYE OLMA ISRARI 28
4. ŞURA-YI DEVLET'İN KARARI VE ŞUBENİN RESMEN OLUŞUMU 30
"SOKAKLARIN TEMİZLİĞİNE, ESNAFIN ERZAKINA LAYIKIYLA BAKILMADIĞINDAN AHALİ SIZLANMAKTA…" 36
İRADE-İ SENİYE'NİN TAM METNİ VE FİİLEN BELEDİYENİN AÇILMA TARİHİ 38
5. İLK BELEDİYE MECLİS ÜYELERİNİN BELİRLENMESİ 39
SULTAN ABDÜLAZİZ'E SUNULAN İSİMLER BÖYLE TANIMLANIYORDU: "PUSULALARDAKİ İSİMLER ASHAB-I EMLÂKDAN VE MARUF VE ZÎ-KUDRETTİR" 40
İRADE-İ SENİYENİN TAM METNİ 42
6. BEYKOZ DAİRE-İ BELEDİYESİ İŞ BAŞINDA 44
7. UYGULAMADA KARŞILAŞILAN SORUNLAR 48

İKİNCİ BÖLÜM

1890 SONRASI BELEDÎ GELİŞMELER

1. ANADOLUHİSARI'NDA BELEDÎ UYGULAMALAR 54
1894 DEPREMİ VE BEYKOZ'A ETKİLERİ 57
2. ANADOLUHİSARI SEKİZİNCİ DAİRE-İ BELEDİYESİ 62
BEYKOZ'DA İLK SAHİL DOLGUSU 1891'DE ŞİŞE FABRİKASI İÇİN YAPILDI 64
1310 (1894) VE 1313 (1897) DEVLET SÂLNAMELERİNDE BEYKOZ 70
3. SEKİZİNCİ DAİRE'NİN MERKEZİ SORUNU 75
4. SEKİZİNCİ DAİRE'NİN GÖLGESİNDE ORTAYA ÇIKAN SORUNLAR 79
5. SEKİZİNCİ DAİRE'NİN FAALİYETLERİ 82

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

II. MEŞRUTİYET'TE BEYKOZ BELEDİYESİ

1. 20 YILLIK BELEDÎ FETRET DEVRİ SONA ERDİ 88
2. KAZA VE BELEDİYE MERKEZLERİNİN BİR YERDE OLMA SORUNU 92

3. BEYKOZ'UN SEÇİLMİŞ İLK BELEDİYE BAŞKANI: AVUKAT KADRİ BEY 96
"BEYKOZ DAİRE-İ BELEDİYESİ RİYASETİNE KADRİ BEY'İN ATANMASI İÇİN GEREĞİNİN YAPILMASI…" 97
4. İLK BAŞKANIN 1911 TARİHLİ YOL GENİŞLETME VE İSTİMLAK PROJESİ 99
5. II. MEŞRUTİYET SONRASI ÇEŞİTLİ GELİŞMELER 104
6. SALGIN HASTALIKLAR VE BEYKOZ BELEDİYE AŞI MEMURLUĞU 107
YETECEK GELİR OLMADIĞINDAN BAZI BELEDİYELER, KAYMAKAMLARIN UHDESİNE VERİLDİ, BAZILARI DA BİRLEŞTİRİLDİ 109
7. ESKİYE DÖNÜŞ: BEYKOZ, ANADOLUHİSARI VE BEYLERBEYİ BELEDİYELERİNİN BİRLEŞTİRİLMESİ 110
TEPEKÖY CAMİİ'NİN YERİNİ BELEDİYE TAHSİS ETTİ 112
8. 1329 (1913/1914) SENESİNDE RAKAMLARLA BEYKOZ 116
9. 1918 YILI ŞEHREMANETİ BÜTÇESİ'NDE BEYKOZ 120

İKİNCİ KISIM

Cumhuriyet Döneminde Beykoz Belediyesi

BİRİNCİ BÖLÜM

ERKEN CUMHURİYET DÖNEMİNDE BEYKOZ

1. 1925'TE BEYKOZ'DA 5.327 MESKEN VARDI 124
2. CUMHURİYET'İN İLK 10 YILINDA BEYKOZ 128
3. 1935 İSTATİSTİKLERİNDE BEYKOZ 130
4. BEYKOZ'UN ÜÇÜNCÜ KEZ BELEDİYE ŞUBESİ OLUŞU 132
BEYKOZ GENEL SEÇİM İÇİN MÜNTEHİB-İ SÂNİLERİNİ SEÇİYOR! 140
5. BEYKOZ BELEDİYE ŞUBESİ'NİN İLK İCRAATLARI 141
HEVES OLARAK KALAN PROJE: BEYKOZ TRAMVAYI 142
BEYKOZ'A İL ÖZEL İDARESİ'NİN HEDİYESİ: ZİRAAT MEKTEBİ'NDEN FİDANLIĞA 146

İKİNCİ BÖLÜM

BEYKOZ BELEDİYE ŞUBESİNİN İLK MÜDÜRLERİ

1- 1930 – 1956 DÖNEMİ 150
BEYKOZ BELEDİYESİ ALACAĞINI TAHSİL İÇİN FABRİKA SATIYOR 153
BEYKOZ MUHTEMEL BİR HAVA SALDIRISINA HAZIR 158
2- 1956 – 1961 DÖNEMİ 163
BEYKOZ ŞUBE MÜDÜRÜ ERDOĞAN ALIVEREN, TÜRKİYE'NİN İLK TOPLUM POLİSİ BİRİMİNİ KURDU 164
3- 1961 – 1964 DÖNEMİ 166
4- 1964 – 1984 DÖNEMİ 167

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

CUMHURİYET'İN BEYKOZ PROJELERİ

1. KÖYLÜYÜ GELİŞTİRME PROJESİ: BEYKOZ HAYVAN SERGİSİ 170
2. BEYKOZ'UN ÖRNEK KÖY PROJELERİ 172
BEYKOZ'UN 'AKINCI' KÖYÜ: CUMHURİYET 175
3. BEYKOZ'DA EĞİTİM ÜZERİNE ÇEŞİTLEMELER 176

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

1950 SONRASI BEYKOZ VE BELEDÎ FAALİYETLER

1. ÇOK PARTİLİ HAYATTA İLK MAHALLİ SEÇİM 180

MAREŞAL'İN BEYKOZ KORUSU ÜZÜNTÜSÜ 181

2. BİLİNÇLİ BEYKOZLU HİZMET İSTİYOR 183

3. YARIM ASIRLIK BİR YOL HİKAYESİ: ÜSKÜDAR-BEYKOZ YOLU 185

4. ADNAN MENDERES'İN KURDUĞU HAYAL: ÜSKÜDAR – BEYKOZ SAHİL YOLU 189

KARADENİZ SAHİL YOLU 1973'TE BEYKOZ'DAN BAŞLADI 196

5. 1960 DARBESİ SONRASI BEYKOZ BELEDİYE ŞUBESİ 197

BEŞİNCİ BÖLÜM

GECEKONDUDAN TERSANEYE BEYKOZ ÜZERİNE

1. İSTANBUL'UN İLK GECEKONDUSU BEYKOZ'DA İNŞA EDİLDİ 200

ORTAÇEŞME'YE KURULAN YENİ MAHALLELİLER:
MECİDİYEKÖY'ÜN EMRİVAKİSİ BİZE DE UYGULANSIN 203

ÇUBUKLU'DA NEFES KESEN EROİN OPERASYONU 204

2. BEYKOZ'UN YANGINLARI 206

A. ORMAN YANGINLARI 206

B. 15 ARALIK 1960 TANKER YANGINI 207

ORHAN PAMUK, DENİZ KAZASINI ANLATIYOR:
YANAN GEMİLER BEYKOZ ÖNLERİNE GELİNCE İNSANLAR TEPELERE DOĞRU TIRMANDILAR 210

3. İKİ BEYKOZLU VE BEYKOZ'DA KURULAN İKİ TERSANE 211

1-HAYRİ BARAN: TÜRKİYE'NİN İLK ÖZEL TERSANESİNİ BEYKOZ'DA KURAN BEYKOZLU 211

2- HAMİ KAYNAK: ANADOLUKAVAĞI'NDA DOĞDU SELVİBURNU'NDA ÜRETTİ 214

4. BEYKOZ KİMLİĞİNİN TEMEL UNSURU: SPOR 216

"BEYKOZLULAR DÜN MİTİNG YAPTILAR" 219

BÜYÜK USTA NECMİ TANYOLAÇ, BEYKOZ'UN KÜME DÜŞÜŞÜNÜ YAZDI:
BÜTÜN BİR SAHİL BEYKOZ İÇİN AĞLIYOR 220

ALTINCI BÖLÜM

1980 SONRASI BEYKOZ VE BELEDÎ FAALİYETLER

1. 1980 SONRASI BELEDÎ GELİŞMELER 224

2. BEYKOZLU CESUR KADINDAN GENERAL BAŞKAN'A AÇIK MEKTUP 225

BEYKOZ KASRI 46 YIL HASTANE OLARAK HİZMET VERDİ 228

BEYKOZ PAÇASI 230

3. BEYKOZ 'İLÇE BELEDİYESİ' OLUYOR 233

1. İLK BAŞKAN: ALİ ZENGİN 234

2. 1989'UN GALİBİ ŞEVKET ARIKAN 235

3. ÇELİKBİLEK'TEN ÇİFT DİKİŞLİ ZAFER 235

4. ZORLU YARIŞIN GALİBİ ALAATTİN KÖSELER 236

5. MUHARREM ERGÜL REKOR OYLA SEÇİLDİ 237

6. ÇELİKBİLEK İLE YENİDEN 237

7. MURAT AYDIN, TÜM ZAMANLARIN EN YÜKSEK OYUNU ALDI 240

EKLER

BELGELER 242

DİPNOTLAR 248

KAYNAKÇA 254

TARİH

Anadolu Yakasının İlk Belediyesi

Beykoz

10. Daire-i Belediye

BEYKOZ
KİTAPLIĞI

BİRİNCİ KISIM

Osmanlı Döneminde Beykoz Belediyesi

BLACK SEA
Kila
Domouz dere
Demirdjikeui
Fanaraki or Lighthouse of Roumeli
Eskombri-keui
Yerli keui
Karibtche Fort
Harmankaya Burnu
Pilaskaya Burnu
Kazandibi Burnu
Anadolufeneri
Fanaraki or Lighthouse of Anatolia
Poyraz
Poyras
Ovid's Tower
Büyük-Iemen
Filburnu
File Bonbonou
Belgrade Keui
Lekerali Keui
Roumeli kavak
Kavakburnu
Genoese Castle
Bughtche-keui
Yeni Mahalleh
Anadolukavağı
Anadoli kavak
Aqueduct of Pacha dereh
Bourgas
Sari Yar
Mâ-i Câri [Macar] Tabya
Mâ-i Câri
Bunk dere
Sütlüce
Chumour Yeri
Umur Yeri
Bent Aqueduct
Kirele keui
Therapia
Sehri Burnu
Yalıköy
Yali-kela
Aqueduct of Justinian
Beykoz
Beikos
Fistikburnu
Karacaburnu
Sultaniye
Sultanieh
Yeni-keui
Ayas Aga
Aqueduct of Bockhavous
İncirköy
Indjir-keui
Istenia
Burunbahçe
Paşabahçe
Kyat Khana Riv.
Cubuklu
Tchubukli
Baltalimen
Çakalburnu
Kanlıca
Kanlidja
Körfez
Sevkibarnu
Anadoluhisar
Anadoli Hissar or Castle of Asia
Rounneli Hissar or Castle of Europe
Küçüksu
Kyat Khana
Alibey keui
Kandilli
Kandilburnu
Kandilly
Sweet Waters
Baharieh keui
Amati-kavak
Arnaut keui
Vaniköy
Vani-keui
Kuru Kesmeh
Zeytinburnu
Çengelköy
Ichenjel-keui
Dolma Dere
Orta-keui
St. Demetrius
Beylerbeyi
Beylerbey-keui
Beshiktash
Istavroz
Kuzguncuk
Kouzgoundjouk
TOPHANA
Barracks
Pasalimani
Mt. Boulgourlou
GALATA
Leander Tower
Yeni-mahalleh
THE SERAGLIO
SCUTARI
Üsküdar
Kavak serai
Gate of Dromid Pasha
Second Gate
Haydarpaşa
CONSTANTINOPLE
Kadiköy
Mandra
Cadi-keui
Chalcedon
Castle of the 7 Towers
Moda
Fenerbahçe
SEA OF MARMARA
PART OF TURKEY IN EUROPE
PART OF TURKEY IN ASIA
CHANNEL OF CONSTANTINOPLE
BOSPHORUS
Hospital
The Broken Tower
Mevlihane
Balukli
Aqueduct
Belgrade Keui
Bent
Bent Aqueduct
Aqueduct of Justinian
Aqueduct of Bockhavous
Ayas Aga
Kyat Khana Riv.
Alibey keui
Sweet Waters
Baharieh keui
Amati-kavak
Kandilly
Vani-keui
Zeytinburnu
Çengelköy
Ichenjel-keui
Beylerbey-keui
Istavroz
Kouzgoundjouk
Pasalimani
Yeni-mahalleh
Mandra
Moda
Fenerbahçe

GİRİŞ

Osmanlı İmparatorluğu, 19. yüzyıla devlet organizmasını yeniden düzenleme gayretiyle girdi. II. Mahmud devrinde birçok sahada başlatılan reformlar, modern belediye teşkilatının ilk temellerinin atılmasına giden yolu açtı. Gerek dönemin Osmanlı yönetiminin Avrupa'nın belediyecilik alanındaki gelişme ve yeniliklerini gerçekleştirme arzuları, gerekse şehirde yaşayan halkın ihtiyaçlarının hakkıyla giderilmesi isteği, bu yönde ilk adımların atılmasına sebep oldu. Böylece Tanzimat dönemi, etimolojik olarak "belde ve bilâd" kelimeleriyle bağlantılı olan belediye sözcüğünü geliştirerek, Türkiye'de yerel yönetimlere adını da ruhunu da verecek yeni bir kavram oluşturdu. Bir başka ifadeyle "belediye" kavramı, "Tanzimat döneminin Arapça ve Şark dillerine yaptığı bir katkı, bir yeni icat"[1] olarak ortaya çıktı.

Osmanlı İmparatorluğu'nun başkenti İstanbul'da belediye yönetiminin kurulması sürecinde, 1854 Kırım Savaşı'nın büyük etkisi oldu. Kırım Savaşı'nda Rusya'ya karşı İngiltere, Fransa ve İtalya ile ittifak yapan Osmanlı İmparatorluğu, payitahtta birçok İngiliz, Fransız ve İtalyan askeri ve subayını misafir etti. Dolayısıyla çok sayıda üst düzey Batılıyla İstanbul'da gerçekleşen bu ilişki ve iletişim, Osmanlı'nın şehir hizmetlerinin tartışılmasına, belediyecilik hizmetlerinin Avrupa ülkelerinin seviyesine çıkartılmasının bir gereklilik olduğunun anlaşılmasına yol açtı. Batılı subaylar ve misafirler, bir ülkenin ilerleme ve gelişmesindeki göstergenin başşehirlerinin konfor, intizam ve imarıyla doğrudan alâkalı olduğuna inanıyordu. Daha da önemlisi, bu alanda İstanbul'da mesafe kat edilmemiş olmasının hayal kırıklığını Osmanlı yöneticilerine net bir şekilde ifade ediyorlardı. Takip eden yıllarda İstanbul'a gelen Fransız şair Theophile Gautier, payitahttan yazdığı bir mektupta, "şehirde yürüyecek kaldırım, binecek araba, rahat edecek otel, yemek yiyecek lokanta ve tehlikesiz gezecek sokak olmadığını" ileri sürüyordu.[2]

Bu arada 19. yüzyıl ortalarından itibaren İstanbul'un nüfusunun 500 bine ulaşması şehrin altyapı hizmetlerine olan ihtiyacını artırmış, bilhassa temizlik ile esnafın kontrolü önemli bir ihtiyaç haline gelmişti. Kırım Savaşı'yla oluşan kaotik atmosfere, bu tip sorunlar da eklenince Osmanlı yönetimi, problemlerin çözümü maksadıyla Şehremaneti'ni kurarak belediyecilikle ilgili ilk çağdaş

Fransız şair Theophile Gautier, payitahttan yazdığı bir mektupta, "şehirde yürüyecek kaldırım, binecek araba, rahat edecek otel, yemek yiyecek lokanta ve tehlikesiz gezecek sokak olmadığını" ileri sürüyordu.

İstanbul'daki Altıncı Daire-i Belediye

adımı attı. Böylece savaş bitmeden kurulan belediye teşkilatı ile şehre bir çeki düzen verilmesi umuluyordu. O dönemde İstanbul limanlarına her gün gemiler dolusu asker ve malzeme geliyordu. Bu kalabalığı ve yükleri taşıyacak yük arabaları sokaklar dar olduğu için ortada kalıyordu. Ayrıca yabancı ülke diplomatlarının eleştiri ve istekleri tam bir panik havası oluşturmuştu.[3]

Diğer taraftan 19. yüzyılda gelişen ticaretin İmparatorluğun muhtelif bölgelerinde belediye teşkilatlarının kurulmasında etkin ve zorlayıcı bir rolü olduğu söylenebilir. Bu yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu'nun özellikle liman şehirlerinin dış dünya ile gelişen ticarî ilişkileri, belediyecilik alanında gelişmeyi ve değişmeyi zorunlu kılıyordu. Liman şehirlerinde, tüccar gemileri için karantina ve konaklama tesisleri, uygun sağlık şartları ve düzenli bir şehir ulaşımı sağlamak sorun haline gelmişti. Bu şartlar altında ekonomik, toplumsal ve idari yapı gelişip değişirken, şehirlerin geleneksel beledî hizmet ve şehir yönetim anlayışıyla yönetilmesi beklenemezdi. Dikkat çekici olan şuydu ki, Osmanlı'nın önemli bir liman şehri olan İzmir'de belediye kurulması yolundaki ilk girişim yerli ve yabancı tüccarlar tarafından yapılmıştı.[4] Osman Nuri Ergin'e göre İstanbul'un yönetimi ve günlük hizmetlerini modern bir örgütsel yapıyla yürütmek için, Bab-ı Ali'nin Şehremaneti'ni kurmakla ortaya koyduğu irade, Tanzimat yöneticilerinin büyük bir cesaret ve köklü bir yaklaşıma sahip olduklarını gösteriyordu. O dönemde atılan bu adımla getirilen yenilikler ve icraatlar; takip eden 80-100 yıllık dönemde işbaşına gelen yöneticiler tarafından geçilememişti. Ergin'in işaret ettiği bu zaman dilimi, Türkiye'de çok partili hayatın başladığı 1950'li yıllara uzanmaktaydı.[5]

İstanbul'da Osmanlı İmparatorluğu'nun ilk belediye örgütlenmesi olarak kurulan Altıncı Daire-i Belediye, Paris Belediyesi örnek alınarak oluşturulmuştur.

İstanbul'da belediye teşkilatı tesis edilirken, isimlendirme konusunda Avrupa ülkeleri örnek alındı. Avrupalıların belediye işleriyle meşgul olan idare için kullandıkları "perfecture de la ville"in Osmanlıcadaki tam karşılığı "Şehreminliği" sözcüğüydü.[6] Daha önce şehremini unvanıyla saraya ve devlete ait binaların bakım ve onarımlarından sorumlu kişi kastedilirken, sözcüğün yeni kullanımı ve anlamlandırmasıyla, şehre eminlik edecek kişi tarif ediliyordu. Artık, şehremini sözcüğünün 1930 yılına kadar sürecek olan yeni bir anlamı daha vardı.

ŞEHREMANETİ VE DAİRE-İ BELEDİYELERİN KURULUŞU

Osmanlı'nın resmi gazetesi hüviyetindeki Takvim-i Vekâyi'de, 2 Zilhicce 1271 (16 Ağustos 1855) tarihinde yayımlanan resmî bir tebliğ ile İstanbul Şehremaneti kuruldu. "Beledî güzel eylemlerin" elde edilip gerçekleştirilebilmesi için kuvvetli bir nizamın gerekliliğine vurgu yapılan tebliğde, "Şehremaneti adıyla yeni bir memuriyet yapılması ve gerekli kişilerden oluşan bir Şehir Meclisi kurulması" karara bağlanıyordu.

Şehremaneti'nin kurulması için 9 Zilkâde 1271 (24 Temmuz 1855) tarihinde Sultan I. Abdülmecid'e bir tezkire yazılarak, Meclis-i Âli-i Tanzimat'tan gelen mazbataya istinaden, "Şehremaneti adında yeni bir memuriyet kurulması, iki yardımcısı olması, Dersaadet ahalisi ve esnafından oluşan bir şehir meclisi kurulması, bu yeni teşkilatın her türlü belediye hususlarıyla görevli olması ve nihayet Şehreminliğe de eski Amasya Mutasarrıfı Salih Paşa'nın getirilmesi" talep edildi. Ertesi gün gönderilen İrade-i Seniye ile Sultan II. Abdülhamid tarafından bu mazbata onaylandı. Osman Nuri Ergin'e göre İstanbul'da Avrupa belediyeleri gibi bir belediye kurulması, ancak Batı tarzı ilim ve irfan ile donanmış, oraları görmüş kişilerin görev almasıyla mümkün görülüyordu. Bu gerçekleşmediğinden, bir başka deyişle eski kadro ile yeni sistemin uygulanması yoluna gidildiğinden, Şehremaneti'nin kurulmasından 3-4 ay sonra arzu edilen sonuçlar alınamamıştı. Bunun üzerine hükümet, yeni esaslara göre bir belediye nizamnamesi tanzim edilmesi yoluna giderek, İntizam-ı Şehir Komisyonunu oluşturdu. Konuya ilişkin hazırlanan tezkirede niçin böyle bir teşebbüste bulunulduğu izah edilirken, şehrin mevcut durumunun 'mevkice dünyanın yegane şehri' olan İstanbul'a yakışmadığına işaret ediliyordu.[7]

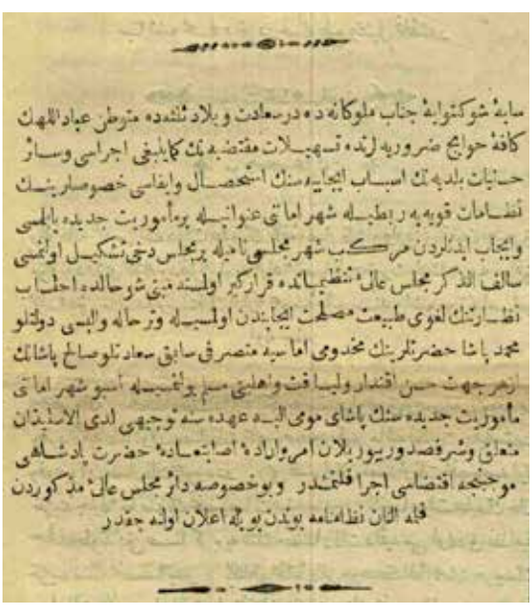

سابقهٔ شوکتوالهٔ جناب ملوکانه ده درسعادت و بلاد ثلثه ده مترطن عباد الله‌ك
کافهٔ حوایج ضروریه زنده تسهیلات مقتضیه‌نك کابلیغی اجراسی وسائر
حسنات بلدیه‌نك اسباب ایجابیه‌سنك استحصال وایفاسی خصوصلرینك
تضامات قویه‌یه ربطیله شهر اماتی عنوانیله برمأموریت جدیده بالمسی
وایجاب ایدنلردن مرکب شهر مجلسی نامیله برمجلس دخی تشکیل اولنمسی
سالف الذکر مجلس عالی تنظیماتده قرارکیر اولمسنه مبنی شوحالده احباب
نظارتنك لغوی طبیعت مصلحت ایجابندن اولمسیله وزیر حالیه والیسی دولتلو
محمد پاشا حضرتلرینك مخدومی اماسیه متصرفی سابق سعادتلو صالح پاشانك
زیر جهت حسن اقتدار ولیاقت وعلمی مسم بولنمسیله اسبو شهر اماتی
مأموریت جدیده‌سنك پاشای مومی الیه عهده‌سنه توجیهی ادی الاسلیدان
متعلق وشرف صدور بیورلان امر ولاده اصابتعاده حضرت پادشاهی
موجنجه اقتضاسی اجرا قلنمقدر وبوخصوصه دائر مجلس عالی مذکوردن
قبله الثانی نظامنامه یوندن بویله اعلان اولنه جقدر

وقوعات رسمیه

Takvim-i Vekâyi'de, 16 Ağustos 1855 tarihinde yayımlanan resmî bir tebliğ ile İstanbul Şehremaneti kuruldu.

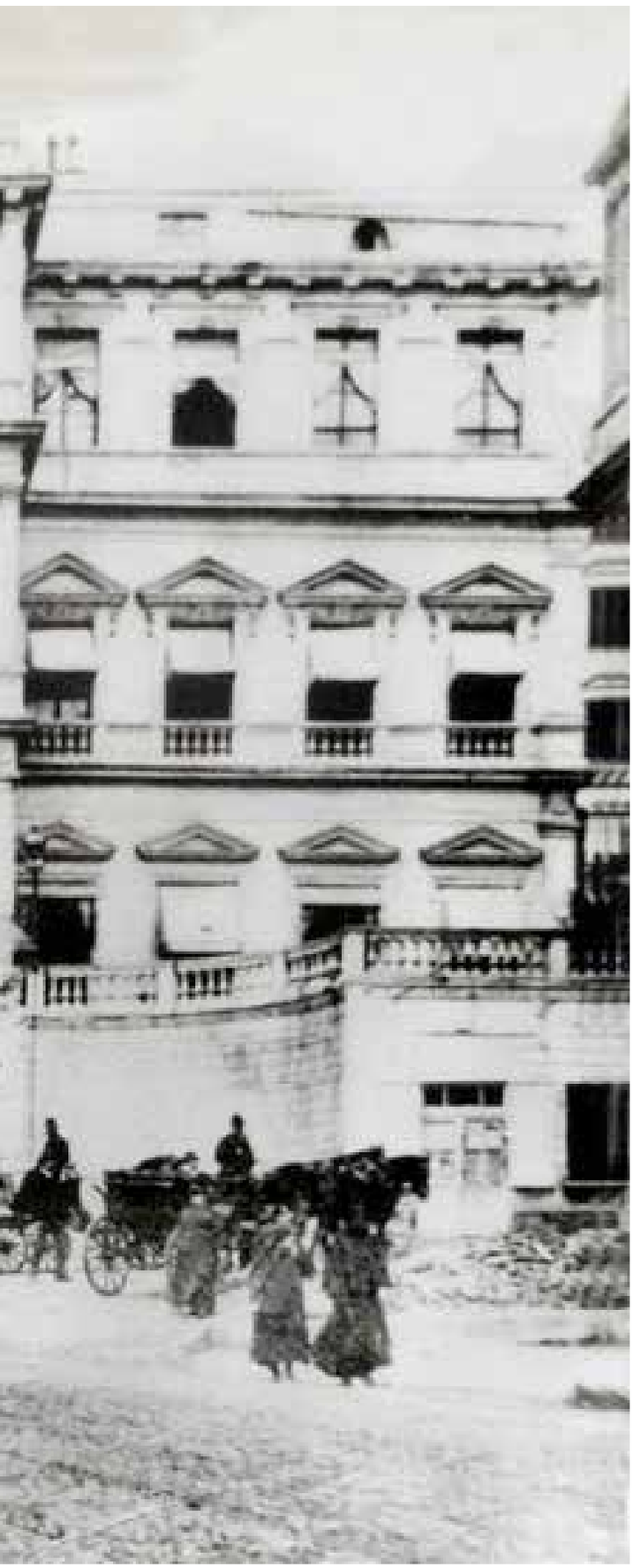

Önce Altıncı (Beyoğlu) Belediye Şubesi, hayata geçirildi. 28 Aralık 1857 tarihli "Altıncı Daire-i Belediye Nizamâtı" adlı nizamname de yürürlüğe girdi.

1857 Nizamname-i Umûmisi ve 14 Belediye Dairesi

1855 yılında yeni bir kadro ile belediyeciliğe hız verebilmek amacıyla çoğunlukla ecnebi teba ile uzman ve bilgi sahibi kişilerden oluşan İntizam-ı Şehir Komisyonu kuruldu. Komisyon, şehrin ihtiyacı için İstanbul sınırları içinde 14 belediye şubesi kurulmasını önerdi. Bu amaçla hazırladığı Nizamname-i Umumi'yi Babıali'ye sundu, daha sonra Sultan II. Abdülhamid'e tasdik ettirilen nizamname, 1857 yılında yürürlüğe girdi.[8]

Önce Altıncı (Beyoğlu) Belediye Şubesi hayata geçirildi. 11 Cemaziyelevvel 1274 [28 Aralık 1857] tarihli "Altıncı Daire-i Belediye Nizamâtı" adlı nizamnamede, belediyenin idari yapısı ve görevleri ayrıntılı bir şekilde belirtilirken, aralarında Beykoz'un da bulunduğu diğer şubelerle ilgili bir maddeye de vurgu yapılıyordu. Buna göre nizamnamenin birinci maddesi şöyledi:

"Birinci Madde: Nefs-i İstanbul ve Bilâd-ı Selâse Boğaziçi'nin iki sahiliyle beraber 14 daire-i belediyeye taksim olunarak tayin olunan hududuyla Beyoğlu ve Galata Altıncı Daire-i Belediye itibar olunmuştur."[9]

İşte Boğaziçi'nin iki sahilinden Anadolu yakasında oluşturulan 14 belediye şubesinden biri de Beykoz idi. Ancak bu dairelerinin hiçbiri burada veya o dönemden bugüne ulaşan başka bir belgede zikredilmemişti. Bu şubelerin tamamının yazılı olarak zikredilmesi için 1868 yılında yayınlanacak Belediye Nizamnamesini beklemek gerekecekti.

İstanbul'da oluşturulan 14 belediye şubesinden biri de Beykoz idi. Ancak şubelerin tamamının yazılı olarak zikredilmesi için 1868 yılında yayınlanacak Belediye Nizamnamesini beklemek gerekecekti.

BİRİNCİ KISIM

Osmanlı Döneminde
Beykoz
Belediyesi

BİRİNCİ BÖLÜM

Anadolu Yakasında İlk Belediyenin Teşkili

1- BEYKOZ DAİRE-İ BELEDİYESİ'NİN KURULUŞU

6 Ekim 1868 tarihli Dersaadet İdare-i Belediye Nizamnamesi'nde "Anadolu Feneri'nden Kanlıca Körfezi'ne varınca ara yerde olan karyeler (köyler) Onuncu; Kanlıca Körfezi'nden Çengelköyü'ne kadar On Birinci … … daire itibar olunmuştur" tarifiyle Beykoz ve Anadoluhisarı bölgesinin belediye şubeleri olduğunun altı çiziliyordu.

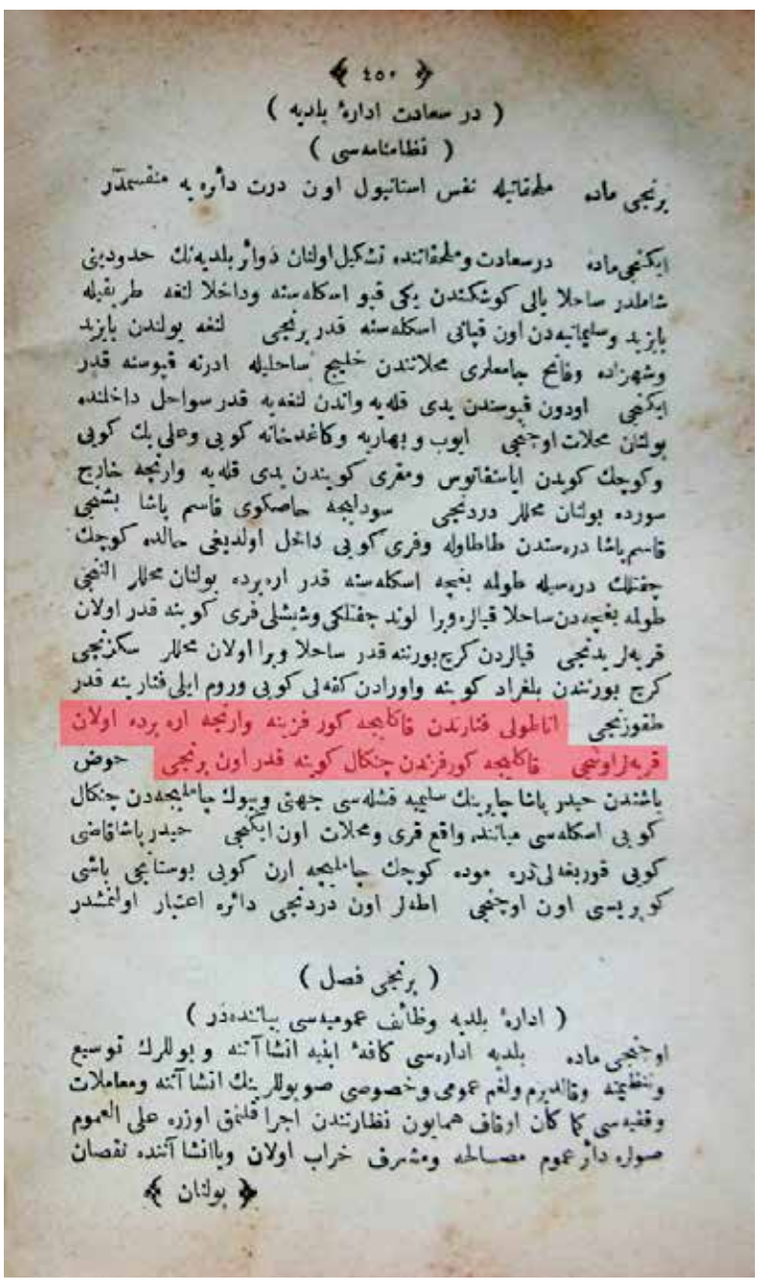

﴿ ٤٥٠ ﴾

(در سعادت ادارهٔ بلدیه)

(نظامنامه‌سی)

برنجی ماده ملحقاتیله نفس استانبول اون درت دائره یه منقسمدر

ایکنجی ماده درسعادت وملحقاتنده تشکیل اولنان دوائر بلدیه‌نك حدودینی
شاملدر ساحلا یالی کوشکندن یکی قپو اسکله‌سنه وداخلا لنغه طریقیله
بایزید وسلیمانیه‌دن اون قپانی اسکله‌سنه قدر برنجی لنغه بولندن بایزید
وشهزاده وفاتح جامعلری محلاتندن خلیج ساحلیله ادرنه قپوسنه قدر
ایکنجی اودون قپوسندن یدی قله‌یه واندن لنغه‌یه قدر سواحل داخلنده
بولنان محلات اوچنجی ایوب و بهاریه وکاغدخانه کوبی وعلی بك کوبی
وکوچك کوبدن ایاسفانوس ومقری کوبندن یدی قله‌یه وارنجه خارج
سورده بولنان محلار دردنجی سودلیجه حاصکوی قاسم پاشا بشنجی
قاسم پاشا درەسندن طاطاوله وفری کوبی داخل اولدیغی حالده کوچك
چفتلك درەسیله طوله بغچه اسکله‌سنه قدر اره‌یرده بولنان محلار التنجی
طوله بغچه‌دن ساحلا قیارەورا لوند چفتلکی وشیشلی فری کوبنه قدر اولان
قریه‌لر یدنجی قیاردن کرج بورنه قدر ساحلا ورا اولان محلار سکزنجی
کرج بورنندن بلغراد کوبنه واوردن کفه‌لی کوبی وروم ایلی فنارینه قدر
طقوزنجی اناطولی فنارندن فاکلجه کور فزینه وارنجه اره یرده اولان
قریه‌لر اونجی فاکلجه کورفزندن چنکال کوبنه قدر اون برنجی حوض
باشندن حیدر پاشا چاریك سلیمه قشله‌سی جهتی ویوك جاملجه‌دن چنکال
کوبی اسکله‌سی میانندن واقع قری ومحلات اون ایکنجی حیدر پاشا قاضی
کوبی قوربغه‌لی‌دره موده کوچك جاملجه ارن کوبی بوستانجی باشی
کوبریسی اون اوچنجی اطلر اون دردنجی دائره اعتبار اولنمشدر

(برنجی فصل)

(ادارهٔ بلدیه وظائف عمومیه‌سی بیاننده‌در)

اوچنجی ماده بلدیه اداره‌سی کافهٔ ابنیه انشاآتنه و یولرك توسیع
وتنظیمنه وقالدیرم ولغم عمومی وخصوصی صو یولرینك انشاآتنه ومعاملات
وقفیه‌سی کما کان اوقاف همایون نظارتندن اجرا قلنمق اوزره علی العموم
صوره دائر عموم مصالحه ومشرف خراب اولان ویاانشاآتنده نقصان

﴿ بولنان ﴾

1868 Dersaadet İdare-i Belediye Nizamnamesi

İstanbul'da belediye dairelerinin kurulmasında yaşanan kargaşanın önlenip bir nizam dahilinde şubelerin oluşturulması ve sınırları ile görevlerinin belirlenmesi amacıyla 1868 yılında bir nizamname yayınlandı. Bu Nizamname ile artık şehrin her yerleşim bölgesinde zorunlu bir ihtiyaç haline gelen belediye hizmetlerinin yaygınlaştırılması hedeflenmişti. 18 Cemaziyelahir 1285 [6 Ekim 1868] tarihli Dersaadet İdare-i Belediye Nizamnamesi'nin "Mülhakatıyla nefs-i İstanbul 14 daireye münkasımdır" şeklindeki birinci maddesiyle bir önceki nizamnamedeki bölümleme esas kabul edilip İstanbul'un "merkezi ve bağlı olan yerleşim yerleriyle birlikte 14 daireye bölündüğü" ifade ediliyordu. İkinci maddede ise bu daireler sınırlarıyla birlikte sayılıyordu. Bunlar arasında "Anadolu Feneri'nden Kanlıca Körfezi'ne varınca ara yerde olan karyeler (köyler) Onuncu; Kanlıca Körfezi'nden Çengelköyü'ne kadar On Birinci … … daire itibar olunmuştur" tarifiyle Beykoz ve Anadoluhisarı bölgesinin belediye şubeleri olduğunun altı çiziliyordu.

Dersaadet İdare-i Belediye Nizamnamesi ile sınırları belirlenen şubelerin isimlendirilmiş listesi şöyleydi: 1- Beyazıt, 2- Fatih, 3- Sultanahmet, 4- Eyüp, 5- Hasköy-Kasımpaşa, 6- Beyoğlu - Galata, 7- Şişli Beşiktaş, 8- Yeniköy, 9- Büyükdere, 10- Beykoz, 11- Anadoluhisarı, 12- Üsküdar, 13- Kadıköy, 14- Adalar.

Bu belgenin ortaya koyduğu gibi Beykoz Daire-i Belediyesi hukuken kurulmuştu. Dolayısıyla bu belgenin yayınlandığı tarih olan 6 Ekim 1868, Beykoz Daire-i Belediyesi'nin kuruluş tarihi olarak kabul edilebilir.

Nizamnamenin 20 belediye şubesi kurulmasını öngören maddesinden 1877 yılına kadar etkin şekilde yararlanılamadı. Burada açılıp hizmete başlaması öngörülen belediyelerden sadece 6 tanesi faaliyete başlayabildi. Bu 6 belediyeden bir tanesi de Beykoz Daire-i Belediyesi idi.

Nizamname ile belediye dairelerinin nasıl çalışacağı belirlenmişti. Buna göre her bölgenin sakinleri tarafından seçilecek üyelerden oluşan bir belediye

meclisi bulunması, her meclisin üyeleri arasından bir başkan seçmesi öngörülüyordu. Bütün şubeler, Şehremaneti'ne bağlı olarak çalışacaktı.[10] Ayrıca her belediye dairesi, Şehremaneti'nde oluşturulacak Cemiyet-i Umumiyye'ye bir başkan ve üç üye gönderecekti. Ayrıca Şehremaneti bünyesinde, üyeleri hükümet tarafından atanacak 6 kişilik bir Meclis-i Emanet kurulması planlanıyordu. Nizamname, belediye meclisinde üye olabilmek için senelik 5 bin kuruşluk vergi verecek emlaka sahip ve malik olmayı şart koşuyordu. Ne var ki, 1868 tarihini taşıyan nizamnamenin bu maddesinden 1876 yılına kadar yararlanılamadı.

Beykoz'a İlk Belediye Reisinin Atanması

Sultan Abdülaziz döneminde Mithat Paşa'nın azledilmesinin ertesi günü yayınlanan 20 Ekim 1872 tarihli Takvim-i Vekâyi, İstanbul'daki belediye daireleri için önemli bir hüküm içeriyordu. Mithat Paşa'nın gayretleriyle hazırlanmış olması çok muhtemel olan "Tevcihât" başlıklı duyuru, bir atama listesiydi ve 14 belediye şubesine Osmanlı'nın tecrübeli bürokratlarından tayin yapılmasını hükme bağlıyordu. Bu atama listesinde Onuncu Belediye Dairesi olarak Beykoz yer alırken, Anadoluhisarı hiçbir şekilde yer almıyordu. Dolayısıyla bu yeni atama listesi, aynı zamanda yeni bir belediye şubesi bölümlemesi yapıldığına da işaret ediyordu. Belediye şube müdürlüklerine atanan kişiler içinde paşalar bile bulunuyordu. Tevcihat listesinde yer alan bilgiye göre Beykoz'a daha önce Şehremaneti Meclisi'nde görev almış, deneyimli bir isim olan Bedri Bey'in atandığı duyuruluyordu. Bedri Bey'in Onuncu Beykoz Dairesine atanmasıyla ilgili tam ibare şöyleydi: "Onuncu Beykoz Daire-i Belediye Riyaseti, Şehremaneti Meclisi Aza-yı Sabıkasından İzzetlû (Saygıdeğer) Bedri Bey'e tefvîz (verilmiştir)…"[11]

Bu atamalarda belediyelerin listedeki numaralandırma sıralamasının dikkate alınmaması, buraya atanan kişilerin rütbesine göre bir sıralama yapıldığını akla getiriyordu. Takvim-i Vekâyi'de yayınlanan atama listesinde yer alan isimlerden hiçbirinin, zaten görevde olan Altıncı Daire ve Adalar Dairesi gibi şubelerin başkanları dışındakilerin, vazifeye başlamaları, belediyelerin de faaliyete geçmesi hiçbir zaman gerçekleşmedi. Bir teşebbüs daha akim kaldı.

Takvim-i Vekayi'de yayınlanan atama listesinde yer alan isimlerden hiçbirinin, zaten görevde olan Altıncı Daire ve Adalar Dairesi gibi şubelerin başkanları dışındakilerin, vazifeye başlamaları, belediyelerin de faaliyete geçmesi hiçbir zaman gerçekleşmedi. Bir teşebbüs daha akim kaldı.

اونجی بکقوز دائره بلدیه ریاستی شهر امانتی مجلسی
اعضای سابقه‌سندن عزتلو بدری بکه تفویض

20 Ekim 1872 tarihli Takvim-i Vekâyi'de Onuncu Beykoz Daire-i Belediye Riyaseti, Şehremaneti Meclisi Aza-yı Sabıkasından İzzetlû (Saygıdeğer) Bedri Bey'e tefvîz (verilmiştir) hükmü yer alıyordu.

2- KAZA MECLİSİNİN BELEDİYE OLMA TALEBİ

19. yüzyılın ikinci yarısında Boğaziçi'nin revaçta yerleşim yerlerinden biri olan Beykoz kasabasında belediye işleri, Şehremaneti yani İstanbul Belediyesi tarafından doğrudan doğruya idare ediliyordu. Ne var ki mevcut imkanlar, buradaki yerel ihtiyaçların layıkıyla karşılanabilmesine elvermiyordu. Beykoz'daki belediye işlerinin uzaktan, yani Dersaadet'ten yönetimi verimli sonuçlar doğurmuyordu. Bunun üzerine Beykoz kazası meclisi [Kaymakamlığa bağlı, mahallin eşrafından az sayıda kişiden oluşan meclis], bir mazbata hazırlayarak, "heyet-i mahsusa teşkil edilmesini", yani özel bir meclis kurulmasını talep etti. Buradaki "heyet-i mahsusa" oluşturulması talebi, belediye tesis edilmesini istemek demekti. Bu yöndeki mazbata, 29 Ekim 1873 tarihli yazıyla Şehremaneti'ne gönderildi.

"Beykoz'da belediye tesisinin güzellikleri inkar edilemez"

Şehremaneti, Beykoz'un önde gelen isimlerinin talebinin dile getirildiği bu mazbatayı Belediye Meclisinde etraflıca görüştü. Dönemin Şehremini, yani belediye başkanı Ali Paşa başta olmak üzere meclis üyeleri, dilekçede yazılanların doğruluğunu kabul ediyorlardı. Bu yüzden dilekçeye cevaben hazırlanan değerlendirme yazısında Şehremini Ali Paşa, bu durumu, "Anılan kasabanın -dilekçede ifade edildiği gibi- merkezî idareye 'uzakcık' bulunmasından, mevcut vasıtaların yeterli olmamasından dolayı belediyeye ilişkin vazifelerin layıkıyla yerine getirilememesi sebebiyle orada böyle bir heyetin bulundurulmasına olan lüzum ve güzellikler inkar edilemese de bu gerekliliik yalnız oraya mahsus olmayıp Beykoz gibi diğer uzak mevkilerde dahi malum olduğu [derkâr idiği] açıktır" diye itiraf ediyordu.

Bir anlamda dönemin İstanbul Belediye Başkanı Ali Paşa uzak mahallerde belediye hizmetlerini yerine getirmekte zorluk çektiklerini kabul ediyor ve bunun gerekçesini şu şekilde açıklıyordu:

"Çünkü Dersaadet (Suriçi) ve Altıncı Daire (Beyoğlu) sınırlarından başka Bilâd-ı Selâse'ye (üç belde, yani Üsküdar, Beyoğlu ve Eyüp) bölünmüş olduğu halde bütün inşaat işlerine bakmakta olan birer Ebniye Dairesinde (Yapı İşleri Dairesinde) bir baş mühendis ile birkaç kişi bulunarak, işbu dairelerden hududu belirli yerler bu vasıtayla bir dereceye kadar hüsn-i idare olunmakta ise de Üsküdar Ebniye Dairesi'nin Bostancıbaşı baş köprüsüyle ta Anadolukavağı'nda biten ve Rumeli yakasının dahi bu kabilden bulunması sebebiyle arz edildiği gibi o kadar memur vasıtası ile böyle hududu sınırlı olan yerlerin idaresi kolay değil."

Bir komiser ve dört çavuşla temizlik ve kontrol sağlanıyor

Burada yer alan ifadeler içindeki belediye vazifesi cümlesinden ve belki 'ehem ve elzeminden' [en önemli ve en gerekli olanlarından] bulunan halk sağlığının korunması için temizliğin sağlanması; esnafa yiyecek, içecek ve diğer ürünlerde eksik ölçüyle satış yaptırılmaması yönündeki işin yerine getirilmesi gibi görevler anlaşılıyordu. Bunlar ve Nezaretin emirleri, maiyetlerinde dörder çavuş,

Dönemin Şehremini Ali Paşa, Beykoz Kaza Meclisi'nin belediye olma talebinde belirttikleri gereçekcelere katılıyordu.

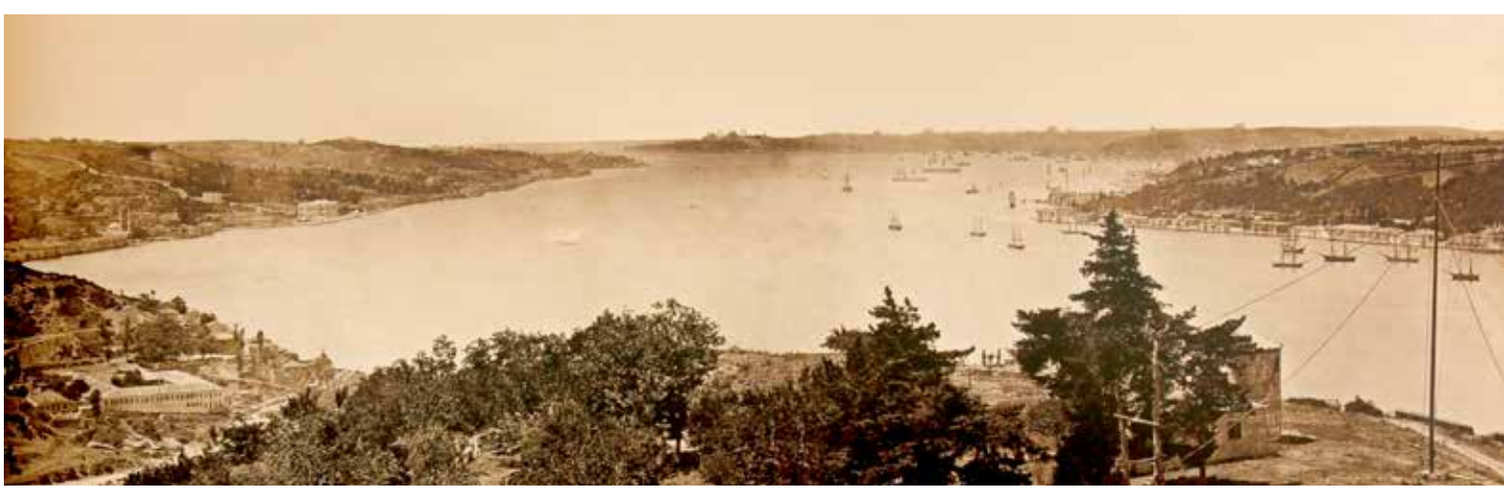

yani zabıta memuru bulunan komiserler vasıtasıyla yerine getiriliyordu.

"Biraz önce beyan kılındığı üzere" diye devam ediyordu Şehremini Ali Paşa, "bu vasıta dahi memurların azlığı sebebiyle Ebniye Dairelerine benzerdir. Halbuki esnafın böyle şeylerden ve uyarıların dışında hareketten men edilip sakındırılması ise inşaata bakma gibi değildir. Çarşı ve pazar ile şehrin her bir mahallinde her gün çavuşların -zabıta memurlarının- dolaşmalarıyla mümkün olacağı açık ve ortadadır. Hal böyle iken ne çare ki günümüzde mevcut olan istihdam edilmiş çavuşların miktarı büyük talepleri yerine getirmeye kifayet etmediğinden ve bu yerine getirememe sebebiyle mahallerin çoğundan şikayet gelmesi üzerine ve gerekli görüldüğünden dolayı istihdam edilen zabıta memurlarının artırılması daha önce rica edilmiştir. Buna izin verilmedikçe Nezaretin işlerinin tamamen yerine getirilmesine imkanı bulunmamaktadır."[12]

"Tarabya Beykoz'dan farklı, maaşları devlet ödemiyor"

Aslında dilekçe ile Zabtiye Nezareti'nden burada bir belediye dairesi teşkil edilmesi talep edilmiş, bu talep dilekçede "heyet-i mahsusa" şeklinde ifade edilmiş, Nezaret de gereği için Şehremaneti'ne göndermişti. Ancak Şehremaneti, Beykoz'da "heyet-i mahsusa" kurulmasına ilişkin bazı bahaneler ileri sürüyordu. Benzer bir idarenin Tarabya'da kurulduğunu kabul eden Şehremini, bunun Beykozluların taleplerinden farklı olduğuna, Tarabya'da görev yapan memurların muvazzaf, yani devlet görevlisi olmadıklarına, dolayısıyla maaşlarının Hükümet tarafından ödenmediğine dikkat çekiyordu. Halbuki Beykoz'da böyle bir teşkilatın kurulması halinde "mutlaka bir reis ile katip ve sandık emini (veznedar) ve diğer gerekli vasıtaların" temin edilmesi gerekiyordu. Doğal olarak bunlara maaş olarak en az her ay 10 bin kuruş ödenmesi gerekecekti. Heyet devletten para talep etmeyip Belediye Nizamnamesi gereğince bölgenin emlak vergisi ve esnaftan toplanacak vergi geliriyle masrafları karşılamak isteyebilirdi. Şehremini, bu duruma, Beykoz'un kordonda (kıyıda) bulunmasını gerekçe göstererek, Sur dışında bulunan bağcılar ile kordonda bulunan esnaftan vergi alınmasının lazım gelmeyeceğinin Zabtiye Nezareti ile yapılan yazışmalardan anlaşıldığını hatırlatıp ayak diriyordu. Şehremini, ileri sürdüğü gerekçeleri en son şu cümleyle kuvvetlendiriyordu:

"Beykoz'da öyle bir heyet teşekkül eylediği halde diğer emsal mahallerde dahi bulundurmak lazım gelecektir. Halbuki Beykoz, düzenli bir şekilde kurulması planlanıp da henüz uygulamaya geçilmeyen belediye dairelerinden biridir."

"Daha sık memur gönderilecek, kurulmasına gerek yok"

Bir başka deyişle, Şehremini Ali Paşa, Beykoz'da fiilen belediye kurulup hizmete başlamasının benzer durumdaki diğer mahallere kötü örnek olacağını söylüyordu. Buna gerek olmadığına işaret ederek, zaten daha önce çıkartılan nizamnamelerde burada planlı bir belediye kurulmasının düşünüldüğünü, bu planın hayata geçmesinin beklenmesini öneriyordu. Bölgede karışıklık çıkmaması için buraya sıklıkla yapı memurları gönderilerek inşaat işlerinin kolaylaştırılacağını ve esnafın teftişi için de komiser ve zabıtaların gönderilmesinin düşünüldüğünü belirtip, "heyet-i mahsusanın "kurulmamasını" 7 Aralık 1873 tarihli yazısıyla Nezaretin tasviplerine arz ediyordu.

İstanbul'da Dersaadet'e uzak mahallere hizmet götürmek oldukça zordu.

3- KAZA KAYMAKAMLIĞININ BELEDİYE OLMA ISRARI

19. yüzyılın ikinci yarısında Boğaziçi'nin revaçta Beykoz Kaymakamlığı'nın sürekli talebi üzerine Zabtiye Nezareti 23 Ağustos 1874 tarihli bir tezkireyi daha Şehremaneti'ne [İstanbul Belediyesi'ne] gönderdi. Yazı belediye meclisinde okunup mütalaa edildi. "Hülâsa-i meâl", özetle Nezaretin yazısında, Beykoz'un Dersaadet'e uzaklığı cihetiyle Şehremaneti memurlarının daimî surette bulunamadıklarından sokakların fena halde bulunduğu, esnafın da sattıkları erzakın iyi kötüsüne bakılmadığından ahalinin sızlanmakta olduğundan bahsediliyor ve "orada dahi bir belediye meclisinin teşkili lüzumuna dair Beykoz Kaymakamlığından gelen mazbatanın ekte gönderildiği"[13] beyan ediliyordu.

Bu yazıyla Kaymakamlığın bağlı bulunduğu Zabtiye Nezareti, yerel talepler ve halkın sorunlarının çözümüyle ne kadar ilgili olduğunu ortaya koyuyordu. Burada gereğinin yapılması için belediyeye gönderilmesine sebep olan şikayet ise telafi edilemeyecek sorunlardı. Birincisi belediye memurları olmadığı için Beykoz'da sokaklar "fena" haldeydi; ikincisi esnaf kontrol edilmediği için mal iyisine kötüsüne bakılmadan halka satılmaya çalışılıyordu. Her ikisinden dolayı da Beykoz halkı "sızlanmakta", maruz kaldığı bu durumdan dolayı şikayetçi olmaktaydı .

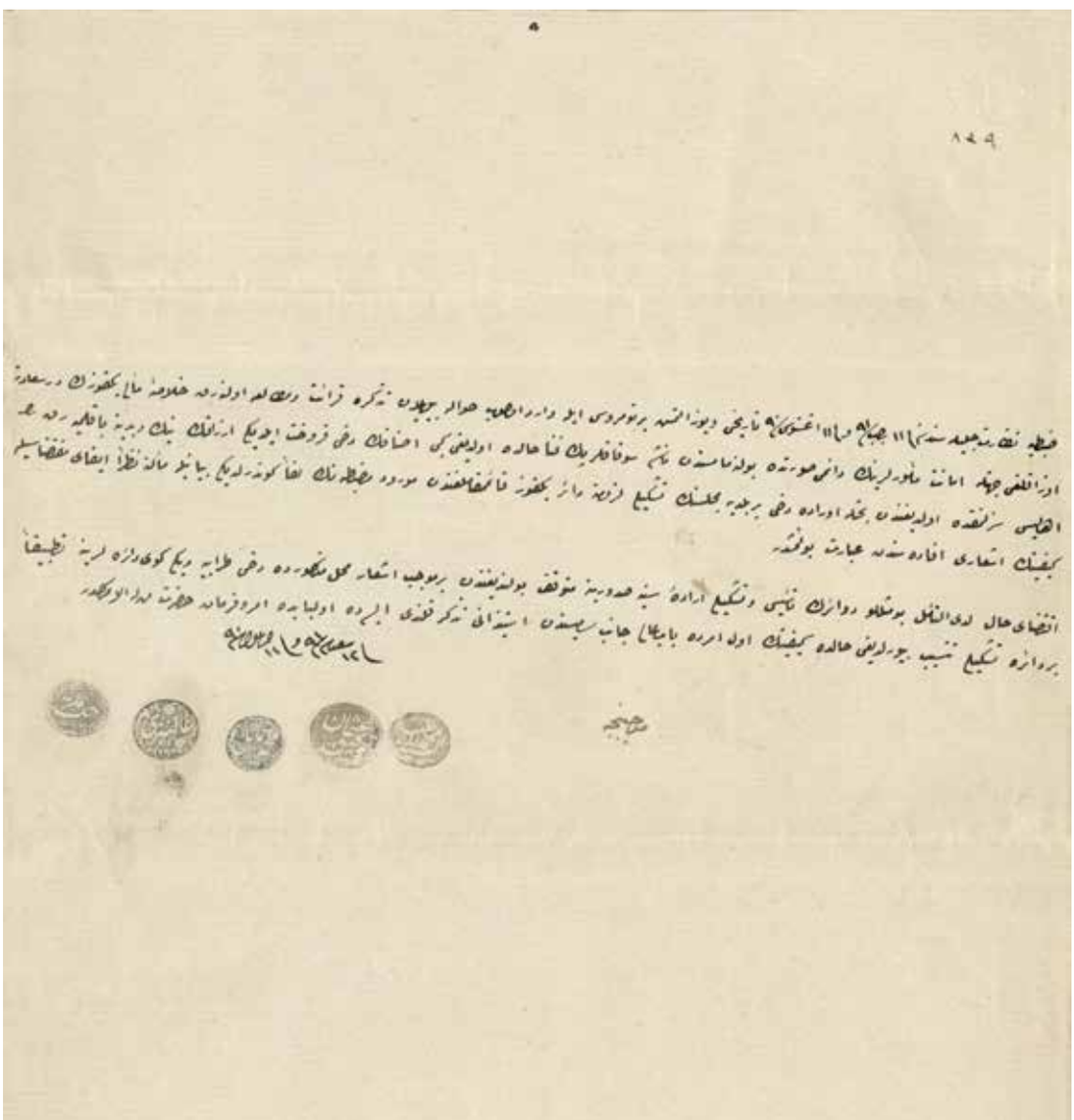

Zabtiye Nezareti 23 Ağustos 1874 tarihli bir tezkireyi Şehremaneti'ne gönderdi. Nezaretin yazısında, Beykoz'un Dersaadet'e uzaklığı cihetiyle Şehremaneti memurlarının daimî surette bulunamadıklarından sokakların fena halde bulunduğundan, esnafın da sattıkları erzakın iyi kötüsüne bakılmadığından ahalinin sızlanmakta olduğundan bahsediliyordu.

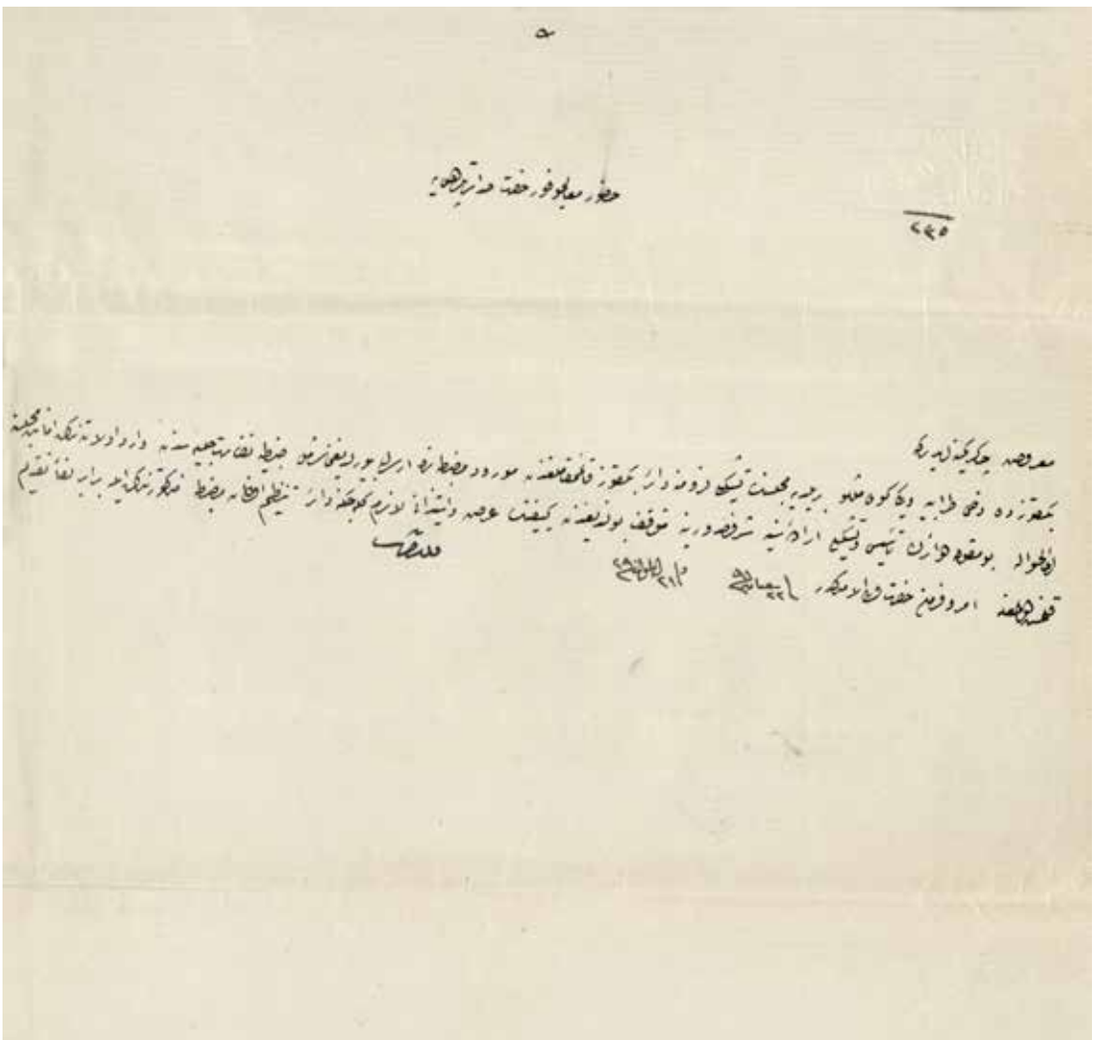

Şehremaneti, Sadaret Makamına yazdığı 3 Ekim tarihli yazısında Tarabya ve Yeniköy gibi Beykoz'da da bir belediye kurulmasına dair mazbatanın Zabtiye Nezareti'nden geldiğinin, Şehremaneti Meclisi'nde görüşüldüğünün ve burada belediye tesis edilmesinin ancak "irade-i seniye" ile mümkün olduğunun altını çiziyordu.

Şehremaneti görüş değiştirdi: "Bu iş için padişahın kararı gerekir"

Durumu görüşerek, Sadaret Makamına yazıyla bildiren Şehremaneti, hem bu yazısında hem de 3 Ekim 1874 tarihli yazısında görüşünü açıklıyordu. İlk yazısında, konunun etraflıca anlatımından sonra çok kısa olarak, "bu misillû dairelerin tesis ve teşkilinin irade-i seniye yayımını gerekli kıldığını", bunun için de öncelikle Sadrazamlıktan izin istenilmesi gerektiği hatırlatılıyordu. Gerekçenin daha kapsamlı ifade edildiği 3 Ekim tarihli yazıda Tarabya ve Yeniköy gibi burada da bir belediye kurulmasına dair mazbatanın Zabtiye Nezareti'nden geldiği, Şehremaneti Meclisi'nde görüşüldüğü ve burada belediye tesis edilmesinin ancak "irade-i seniye" ile mümkün olduğunun altını çiziyordu.[14] Bir başka ifadeyle Beykoz'da belediye kurulması ancak dönemin Osmanlı Sultanı Abdülaziz'in iradesi ve onayıyla mümkün olacağından keyfiyet Sadrazam Hazretlerine arz ediliyordu."

Beykoz'da belediye kurulması daha sonra olsun!

Şura-yı Devlet'in (Danıştay'ın) verdiği kararlar derhal uygulamaya konulmak üzere harekete geçildiğinde anlaşılır ki, Beykoz'da bir belediye meclisi teşkil edilmesi talebi, daha sonra icra edilmek üzere kabul edilirken, öncelikle Tarabya ve Yeniköy'de belediye meclislerinin teşkil edilmesi hükmü gelmişti. Ancak işlemler yapılırken fark edilmişti ki, gerekli muamelenin başlatılmasını emreden 21 Şevval 1291 (1 Aralık 1874) tarihli tezkirede Tarabya dairesinin yazılması unutulmuştu. Bu yüzden Nezaret, Şura-yı Devlet'ten açık emir talep etmiş, aynı zamanda Yeniköy ve Tarabya belediye dairelerinin masraflarının karşılanması için onlara bırakılıp tahsis edilen gelirlerin açık bir şekilde belirtilmesini istemişti."[15]

4- ŞURA-YI DEVLET'İN KARARI VE ŞUBENİN RESMEN OLUŞUMU

Beykoz'da bir belediye dairesi kurulmasının gerekliliğine ilişkin Beykoz Kaymakamlığından gönderilen dilekçe, Zabtiye Nezareti tarafından Şehremaneti'ne iletilmiş ve Şehremaneti düşüncelerini belirtilen bir mazbata düzenlemişti. Gerek kurulmasına ilişkin mazbata, gerekse Şehremaneti'nin görüşlerini içeren mazbata birleştirilerek, dönemin Danıştay'ı olarak görev yapan Şura-yı Devlet'e havale edildi. Konu, Şura-yı Devlet'in Dahiliye Dairesinde (İçişleri Dairesinde) görüşülecekti. Burada her iki mazbata okunarak üyeler tarafından 4 Mayıs 1875 tarihinde müzakere edildi. Aslında benzer bir talep Kadıköy ahalisi tarafından gündeme getirilmiş ve Beykoz'unki ile birlikte ele alınmıştı.[16]

Şura-yı Devlet Dahiliye Dairesi, müzakere neticesinde hazırladığı bir karara vardı. Buna göre Şehremaneti'nin anılan mahalde daimî surette memur bulunduramaması sebebiyle sokakların nezafet ve tahareti ile esnafı sattığı erzakın iyiliğine ve kötülüğüne layıkıyla bakılamadığından ahalinin sızlandığının altı bir kez daha çiziliyordu.

Ayrıca Yeniköy ve Tarabya'da birer belediye dairesi kurulmasına izin verilmişti. Dahiliye Dairesi, bununla yetinmemiş, bu iki belediye dairesinin defterlerini Şehremaneti'nden getirterek kontrol etmişti. Bu defterlerin incelenmesiyle anılan şubelerin masraflarına karşılık olarak Şehremaneti tarafından bırakılan gelirlerin inşaat ve tamirat ruhsatları ile esnaf ruhsatı harcı ve esnaf vergisi gibi rüsumlar olduğu görülmüştü. Bu vergilerin toplamına bakılınca Beykoz Belediye Dairesi'ne verilen gelirin toplam 55.631,5 kuruş; Kadıköy'üne verilenin ise "bir yük dört bin sekiz yüz doksan üç kuruş"tan ibaret olduğu anlaşılmıştı.

Şehremaneti'nden getirilen defterlerde, Beykoz'da bulunan esnafın vergilerinin ayrıntısı bulunuyordu. Kalem kalem, bölge bölge hangi meslekten kaç tane esnafın bulunduğu, bunların dükkân ve esnaf harcı ve rüsumatı olarak hangi miktarda ödeme yaptığı bu defterlerde kayıtlıydı. Defterlere göre Beykoz'da uncu ve kepekçi esnafı, arpacı esnafı, yoğurtçu esnafı, kunduracı esnafı, muhallebici esnafı, hammal esnafı, hallaç esnafı, kasap esnafı, öküz arabacı esnafı, kayıkçı esnafı, çilingir esnafı, keresteci esnafı, sepetçi esnafı, bahçıvan esnafı, kahve dövücü esnafı, varilci esnafı, arabacı esnafı gibi esnaflar bulunuyordu."[17]

Şehremaneti'nin Beykoz'da daimî surette memur bulunduramaması sebebiyle sokakların nezafet ve tahareti ile esnafın sattığı erzakın iyiliğine ve kötülüğüne layıkıyla bakılamadığından ahali şikayet etmekteydi.

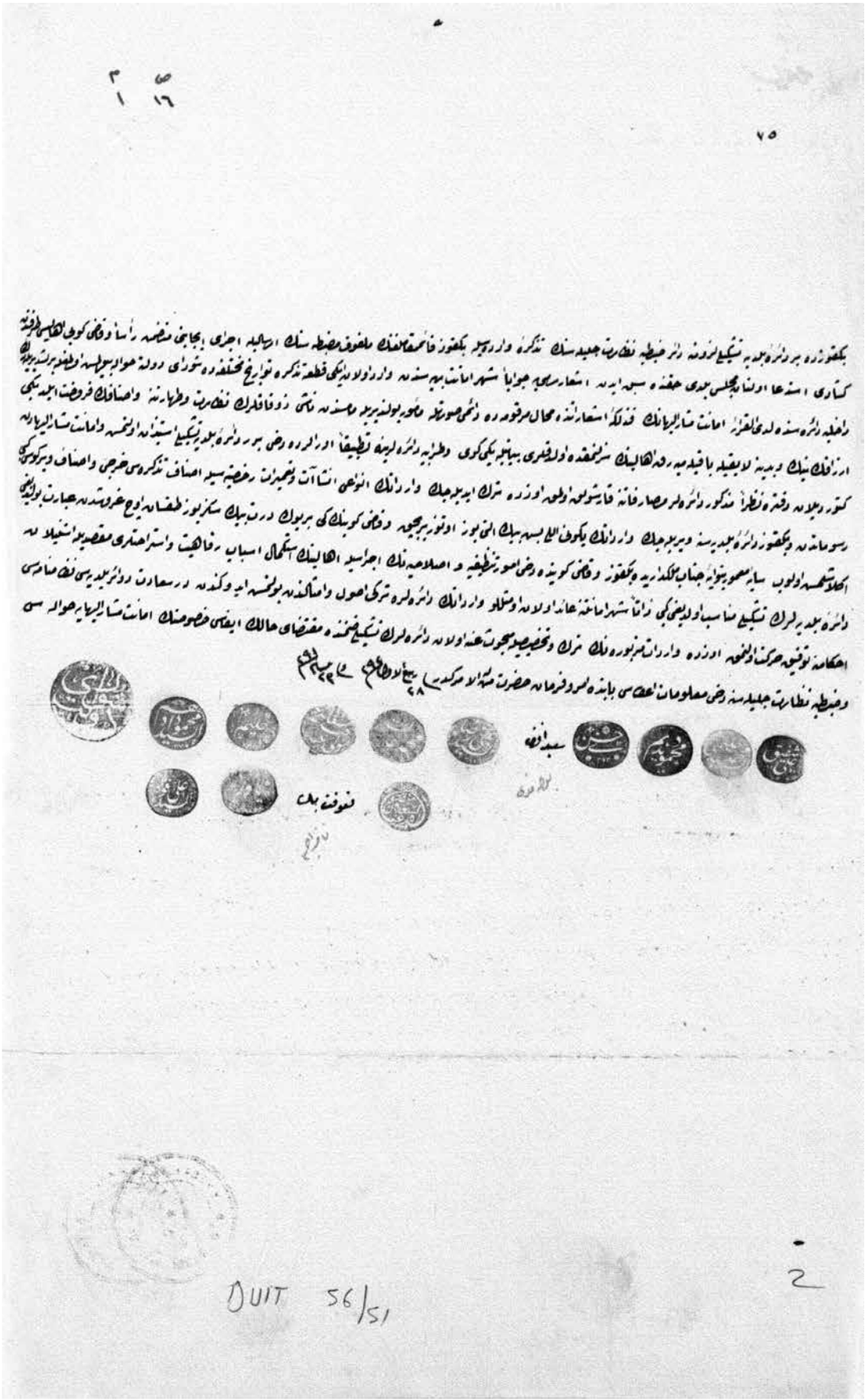

Şura-yı Devlet'te 4 Mayıs 1875 tarihinde yapılan müzakerede Beykoz'un talebi, aynı talepte bulunan Kadıköy ahalisininkiyle birlikte ele alınmıştı.

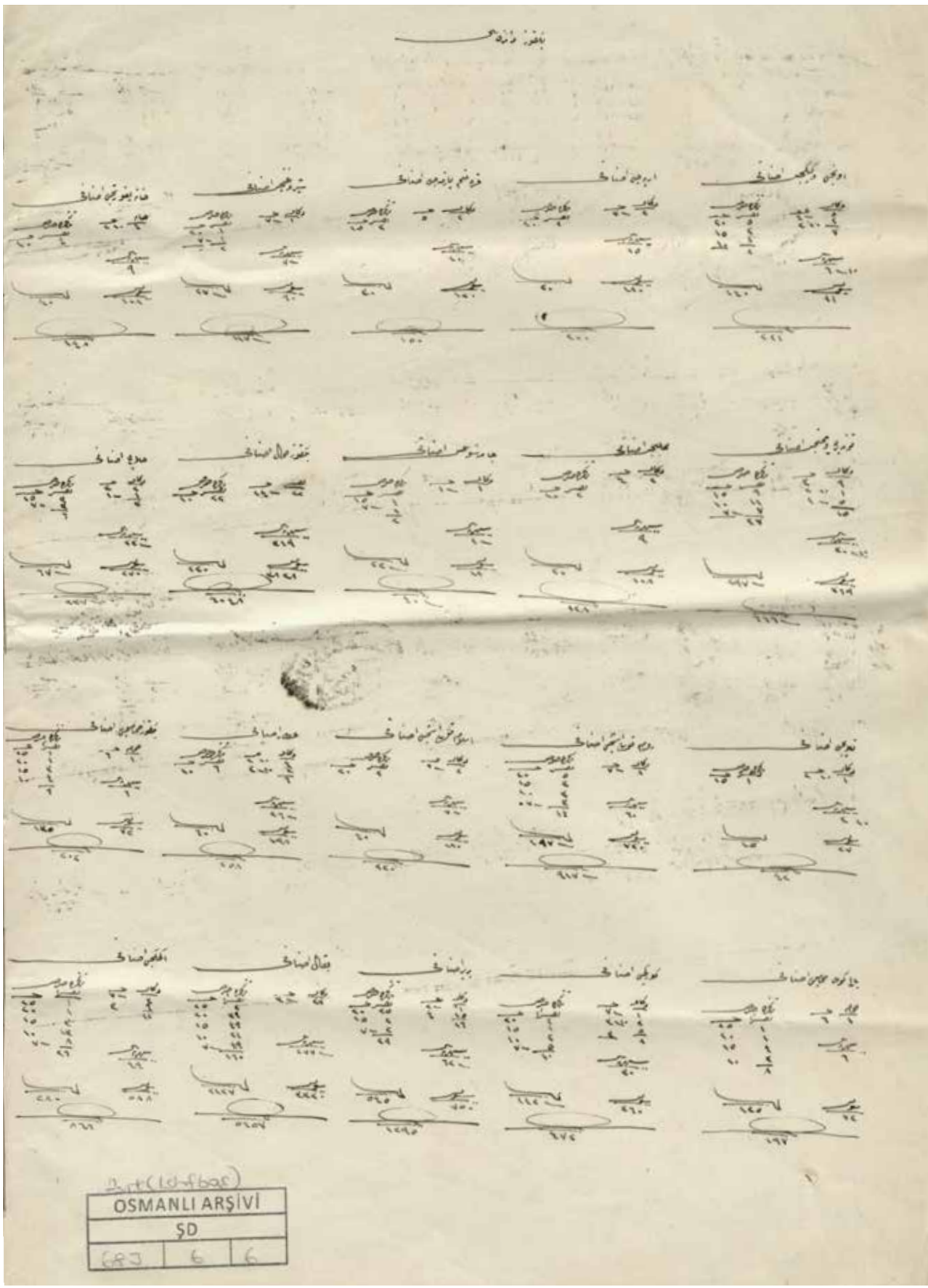

Şehremaneti'nden getirilen defterlerde, Beykoz'da bulunan esnafın vergilerinin ayrıntısı bulunuyordu..

Beykoz Dairesi

Hane Yoğurtçu Esnafı			
Tezkire Harcı		Adet	Dükkan
---	Nefer		
10	4	210	4
			Şehriyesi 9
Rusum 40			Senevisi 107
Yekun 148			

Şırgancı Esnafı			
Tezkire Harcı		Adet	Dükkan
---	Nefer		
20	1	7	1
7	1		
0	**2**		
			Şehriyesi 7
Rusum 27			Senevisi 90
Yekun 117			

Karakalem Yazmacı Esnafı			
Tezkire Harcı		Adet	Dükkan
---	Nefer		
15	2	5	2
			Şehriyesi 10
Rusum 30			Senevisi 120
Yekun 150			

Arpacı Esnafı			
Tezkire Harcı		Adet	Dükkan
---	Nefer		
10	2	7	2
			Şehriyesi 15
Rusum 20			Senevisi 180
Yekun 200			

Uncu ve Kepekçi Esnafı			
Tezkire Harcı		Adet	Dükkan
---	Nefer		
2	5	4	5
7	2	210	2
10	1		
	8		**7**
			Şehriyesi 6/10
Rusum 140			Senevisi 81
Yekun 221			

Hallaç Esnafı			
Tezkire Harcı		Adet	Dükkan
---	Nefer		
15	3	3	2
7	3	1	1
	6		**3**
			Şehriyesi 22
Rusum 67			Senevisi 270
Yekun 337			

Beykoz Hammal Esnafı			
Tezkire Harcı		Adet	---
---	Nefer		
10	22	14	22
			Şehriyesi 319
Rusum 220			Senevisi 3828
Yekun 4047			

Çamaşırcı Esnafı			
Tezkire Harcı		Adet	Dükkan
---	Nefer		
15	1	1,5	1
7,5	1		
	2		
			Şehriyesi 1,5
Rusum 22			Senevisi 18
Yekun 40			

Muhallabici Esnafı			
Tezkire Harcı		Adet	Dükkan
---	Nefer		
10	2	4	3
			Şehriyesi 9
Rusum 20			Senevisi 108
Yekun 128			

Kunduracı ve Yemenici Esnafı			
Tezkire Harcı		Adet	Dükkan
---	Nefer		
15	9	3	9
10	11	2,5	1
7	7	1,5	5
	27		**15**
			Şehriyesi 30
Rusum 297			Senevisi 269
Yekun 666			

Beykoz Hamamcı Esnafı			
Tezkire Harcı		Adet	Hamam
---	Nefer		
25	1	6	1
20	1		
15	3		
10	4		
	9		
			Şehriyesi 6
Rusum 135			Senevisi 72
Yekun 202			

Attar Esnafı			
Tezkire Harcı		Adet	Dükkan
---	Nefer		
10	6	2/10	4
		3/10	2
			6
			Şehriyesi 26
Rusum 60			Senevisi 198
Yekun 258			

İslam Kavmi İşçi Esnafı			
Tezkire Harcı		Adet	Dükkan
---	Nefer		
20	2	7	2
			Şehriyesi 7
Rusum 40			Senevisi 180
Yekun 220			

Rum Kavmi İşçi Esnafı			
Tezkire Harcı		Adet	Dükkan
---	Nefer		
20	5	7	8
15	3		
10	3		
7	3		
	14		
			Şehriyesi 60
Rusum 197			Senevisi 720
Yekun 917			

Kalaycı Esnafı			
Tezkire Harcı		Adet	Dükkan
---	Nefer		
15	1	2/10	1
			Şehriyesi 2/10
Rusum 15			Senevisi 27
Yekun 42			

Ekmekçi Esnafı			
Tezkire Harcı		Adet	Dükkan
---	Nefer		
25	1	7	3
20	1	3	9
15	3		
10	13		
7	8		
	26		**12**
			Şehriyesi 49
Rusum 280			Senevisi 588
Yekun 868			

Bakkal Esnafı			
Tezkire Harcı		Adet	Dükkan
---	Nefer		
25	2	3	37
20	39		
15	49		
10	21		
7	49		
	160		
			Şehriyesi 277
Rusum 2127			Senevisi 3330
Yekun 5457			

Berber Esnafı			
Tezkire Harcı		Adet	Dükkan
---	Nefer		
20	25	2	1
15	2	4	15
7	2		
	29		**16**
			Şehriyesi 62
Rusum 545			Senevisi 750
Yekun 1295			

Kürekçi Esnafı			
Tezkire Harcı		Adet	Dükkan
---	Nefer		
20	2	7	1
15	1	3/10	2
10	2	3	5
7	5		
	10		**8**
			Şehriyesi 30
Rusum 112			Senevisi 360
Yekun 372			

Yalı Köy Hamamcı Esnafı			
Tezkire Harcı		Adet	Hamam
---	Nefer		
25	1	1	1
20	1		
15	4		
10	2		
	8		
			Şehriyesi 6
Rusum 125			Senevisi 72
Yekun 197			

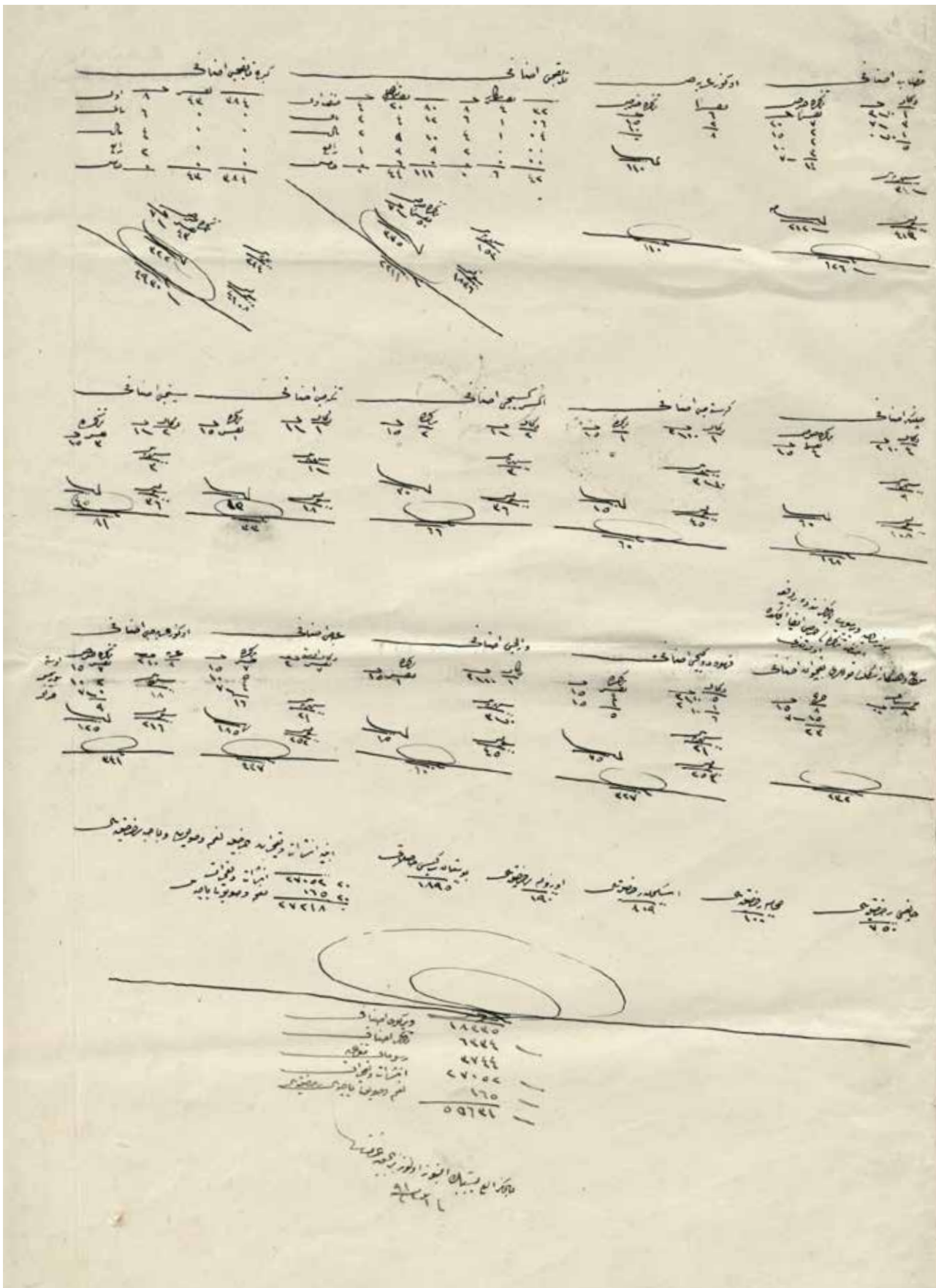

Kira Kayıkçı Esnafı		
Tezkire Harcı	Adet	----
43/7	43	384
		Şehriyesi 624
Rusum 322		Senevisi 4608
Yekun 4930		

Kayıkçı Esnafı		
Tezkire Harcı	Nefer-i Teehhül	Nefer-i Bekar
50/7	44	6
		Şehriyesi 153
Rusum 375		Senevisi 1836
Yekun 2211		

Öküz Arabacı Esnafı	
Tezkire Harcı	Neferât

15	6
10	2
	8
Rusum 110	
Yekun 110	

Kasab Esnafı			
Tezkire Harcı		Adet	Dükkan
---	Nefer		
	7		1
	2		3
	2		1
	3		
	14		**5**
			Şehriyesi 34
Rusum 212			Senevisi 414
Yekun 626			

Sepetçi Esnafı			
Tezkire Harcı		Adet	Dükkan
---	Nefer		
15	3	1	2
			Şehriyesi 3
Rusum 45			Senevisi 36
Yekun 81			

Tekneci Esnafı			
Tezkire Harcı		Adet	Dükkan
---	Nefer		
15	1	1	1
			Şehriyesi 1
Rusum 25			Senevisi 18
Yekun 33			

Ekser Kesici Esnafı			
Tezkire Harcı		Adet	Dükkan
---	Nefer		
15	2	1	2
			Şehriyesi 3
Rusum 30			Senevisi 36
Yekun 66			

Keresteci Esnafı			
Tezkire Harcı		Adet	Dükkan
---	Nefer		
15	1	3/10	1
			Şehriyesi 3/10
Rusum 15			Senevisi 45
Yekun 60			

Çilingir Esnafı			
Tezkire Harcı		Adet	Dükkan
---	Nefer		
15	4	210	4
			Şehriyesi 9
Rusum 60			Senevisi 107
Yekun 161			

	Öküz Arabacı Esnafı			
	Tezkire Harcı		Adet	Dükkan
	---	Nefer		
Usta	15	7	210	8
Sürücü	10	2		
Hiref	7	--		
		9		
				Şehriyesi 18
	Rusum 125			Senevisi 216
	Yekun 341			

Arabacı Esnafı			
Tezkire Harcı		Adet	Dükkan
---	Nefer		
15	7	3	7
10	5		
7	4		
	16		
			Şehriyesi 21
Rusum 157			Senevisi 252
Yekun 437			

Varilci Esnafı			
Tezkire Harcı		Adet	Dükkan
---	Nefer		
15	1	3/10	1
			Şehriyesi 3/10
Rusum 15			Senevisi 45
Yekun 60			

Kahve Dökümcü Esnafı			
Tezkire Harcı		Adet	Dükkan
---	Nefer		
15	4	3/10	5
15	1	2/10	1
	5		**6**
			Şehriyesi 21
Rusum 75			Senevisi 253
Yekun 327			

Ebniye inşaat ve tamirat harcıyla niam ve suyun basma ruhsatiyesi	
İnşaat ve tamirat	27052.20
Niam ve suyu basma	165.20
	27218

Bostan Sergisi Hasılatı
1895

Üzüm Ruhsatiyesi
190

İskele Ruhsatiyesi
809

Hamam Ruhsa-tiyesi
100

Vergi esnafı	18665
Tezkire esnafı	6334
Rüsumat	3744
İnşaat tamirat	27052
Niam ve suyu basma ruhsatiyesi	165
	55631

Yalnız elli beşbin altıyüz otuz bir buçuk kuruş
1 Nisan 91

Kalem kalem, bölge bölge hangi meslekten kaç tane esnafın bulunduğun bunların dükkân ve esnaf harcı ve rüsumatı olarak hangi miktarda ödeme yaptığı bu defterlerde kayıtlıydı.

"Sokakların Temizliğine, Esnafın Erzakına Layıkıyla Bakılmadığından Ahali Sızlanmakta..."

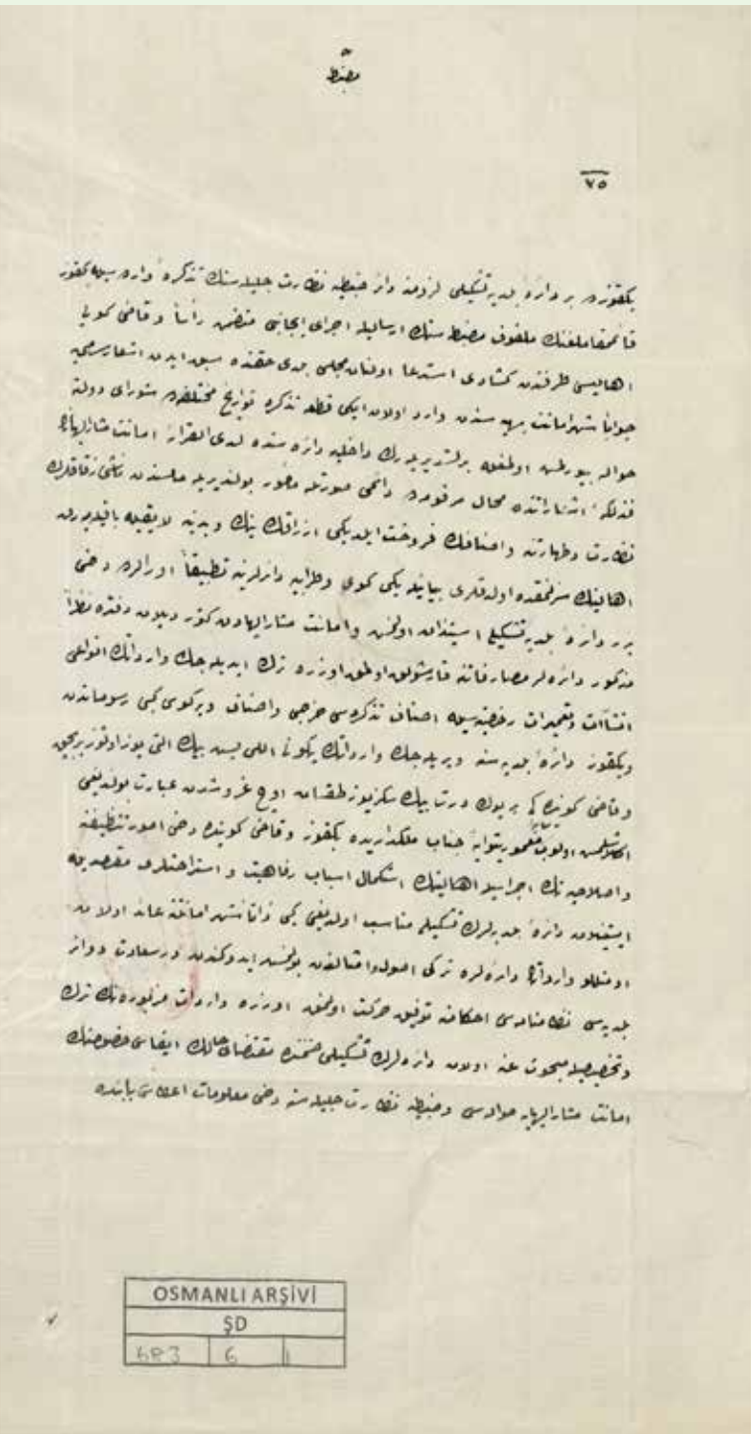

Beykoz'da bir belediye dairesi açılmasına ilişkin Şura-yı Devlet'in aldığı Hicri 28 Rebiülevvel 1292 [Miladi 4 Mayıs 1875] tarihli kararın tam metni şöyleydi:

"Mazbata

Beykoz'da bir daire-i belediye teşkili lüzumuna dair Zabtiye Nezaret-i Celilesinin tezkire ve iradesiyle Beykoz Kaymakamlığının melfuf mazbatasının irsaliyle icrâ-yı icabını mutazammın re'sen ve Kadıköyü ahalisi tarafından küşâdı istida olunan meclis-i beledî hakkında sebk eden iş'âr-ı sâmiye cevaben Şehremanet-i Behiyyesinden varid olan iki kıta tezkire Tevârih-i muhtelitada Şura-yı Devlet'e havale buyurulmuş olmakla birleştirilerek Dahiliye Dairesinde lede'l kırâe Emânet-i Müşarunileyhanın fezleke-i iş'arâtında mahall-i merkûmede daimi suretle memur bulundurulamamasından nâşi sokakların nezaret ve taharetine ve esnafın füruht eylediği erzakın nek û bedine (iyi veya kötülüğüne) layıkıyla bakılamayarak ahalinin sızlanmakta oldukları beyanıyla Yeniköy ve Tarabya dairelerine tatbiken oralarda dahi birer daire-i belediye teşkili istizan olunmuş ve Emânet-i Müşarunileyhadan getirtilen deftere nazaran mezkûr daireler mesarifâtına karşılık olmak üzere terk edilecek varidâtın envaı inşaat ve tamirat ruhsatıyla esnaf tezkiresi harcı ve esnaf vergisi gibi rüsumâttan ve Beykoz Daire-i Belediyesi'ne verilecek varidâtın yekûnu elli beş bin altı yüz otuzbir buçuk ve Kadıköy'ündeki bir yük dört bin sekiz yüz doksan üç kuruştan ibaret bulunduğu anlaşılmış olup Sâye-i Ma'muriyet-vây-i Cenâb-ı Mülkdâiride Beykoz ve Kadıköy'ünde dahi umûr-ı tanzifiye ve ıslahiyenin icrasıyla ahalinin istikmal-i esbab-ı refahiyet ve istirahatleri maksadıyla istenilen daire-i belediyelerin teşkili münasip olduğu gibi zaten Şehremanetine ait olan o misillû varidâtın dairelere terki usulü emsalinden bulunmuş idiğinden Dersaadet Devâir-i Belediyesi Nizamnâmesi ahkamına tevfik-i hareket olunmak üzere varidât-ı mezbûrenin terk ve tahsiliyle mebhûsu anh olan dairelerin teşkili zımnında muktezayı halin ifâsı hususunun Emânet-i Müşarunileyhaya havalesi ve Zabtiye Nezaret-i Celilesine dahi malumat itâsı babında."[18]

"Beykoz'da 55.631,5 kuruş tahsisle bir belediye kurulması…"

Nihayet muhtelif müzakereler ve çeşitli görüş alışverişlerini takiben 20 Mayıs 1875 tarihinde, Şura-yı Devlet Dahiliye Dairesinde Sultan Abdülaziz'in tasviplerine sunulmak üzere bir karara varıldı. Kararda Şehremaneti'nin Beykoz ile Kadı(köy) köylerinde "tanzifat ve tanzimat-ı lâzime vesâir hususât-ı mukteziyeye bakmak", yani gerekli temizlik ve düzen ile diğer zorunlu hususlarla görevli olmak üzere Yeniköy ve Tarabya'da uygulandığı gibi Beykoz'da da 55.631,5 kuruş tahsisle bir belediye dairesi kurulması için ekte sunulan mazbatanın kaleme alındığı belirtiliyordu.

Dahiliye Dairesi, Beykoz ve Kadıköy'de belediye dairesi kurulmasının "münasip" olduğuna karar verirken buna sebep olarak "Beykoz ve Kadıköyü'nde de temizlik ve ıslah işlerinin yürütülmesiyle ahalinin refah ve istirahat sebeplerinin tamamlanmasını" göstermişti. Bir başka ifadeyle Beykoz ve Kadıköy halkının da refah ve rahatını sağlayacak olmasını gerekçe olarak yazmıştı. Kaldı ki bu belediye dairelerinin finansmanı için kullanılacak vergi gelirlerinin Şehremaneti'nden alınıp onlara verilmesinde bir sorun yoktu. Çünkü "Şehremaneti'ne ait olan bu tip gelirlerin dairelere terki usul ve emsalinden" idi. Şura-yı Devlet, Dersaadet Belediye Daireleri Nizamnamesi hükümlerine uygun şekilde hareket olunmak üzere anılan gelirlerin Beykoz ve Kadıköy şubelerine terk ve tahsisiyle şubelerin oluşturulması için gerekenlerin yerine getirilmesi hususunu, Şehremaneti'ne ve Zabtiye Nezaretine bildirilmesini kararlaştırdı.[19] Elbette Sultan Abdülaziz'e sunduğu mazbatasında, "Cenâb-ı Şehinşâhi"nin nasıl tensip buyurursa öylece yerine getirileceği kaydının eklenmesi unutulmadı.[20]

Sultan Abdülaziz: "Beykoz'da belediye dairesi kurulması…"

Sadrazamanlık Makamından Saraya ulaşan talep yazısı, Mabeyn Başkatipliği tarafından vakit geçirilmeden makama sunuldu. Sultan Abdülaziz, Beykoz'da halkın ihtiyacını giderecek bir belediye kurulmasını uygun gördü. Bunun üzerine Başkatiplik tarafından talep yazısının üzerine kararın onaylanıp bir irade-i seniye haline geldiğini ifade eden bir hüküm paragrafı yazıldı. Hüküm paragrafında "sunulan mazbatayı onaylayan, Şehremaneti'nin belirtilen gelirlerinin bırakılıp verilmesi ile bahsedilen iki (Beykoz ve Kadıköy) belediye daire(leri)nin kurulması hususunun anılan belediyeye ve gereken muamelelerin yapılması için de Zabtiye Nezareti'ne havalesini buyuran" emr ü fermanın çıkartıldığı haber veriliyordu.

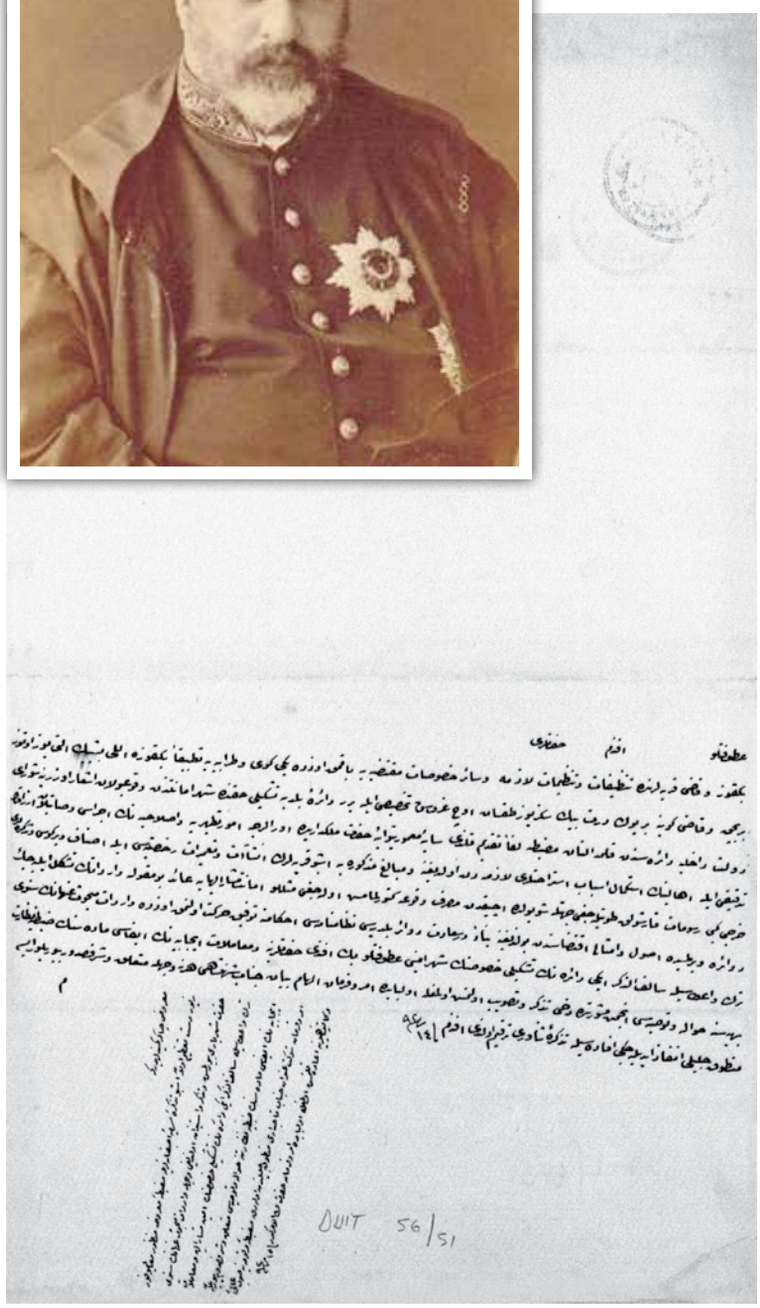

Beykoz'da bir belediye şubesi kurulması kararı, Sultan Abdülaziz'in irade-i seniyesi ile yürürlüğe girdi.

İşte Sultan Abdülaziz'in başkatipliğinden yukarıdaki yazıyla iade edilen evrakın taşıdığı 21 Mayıs 1875 tarihi, Beykoz Belediyesi'nin fiilen icraata başladığı resmî kuruluş tarihiydi.

21 Mayıs 1875 tarihi, Beykoz Belediyesi'nin fiili kuruluş tarihidir.

İrade-i Seniye'nin Tam Metni ve Fülen Belediyenin Açılma Tarihi

Sultan Abdülaziz'in emr ü fermanının tam metni şöyleydi:

"Züyûr-u dest-i ta'zim olan iş bu tezkire-i sâmiye-i asifâneleriyle mazbata-ı ma'rûza menzûr meâli-mevfûr Hazret-i Şehriyari buyrulması ve tezekkür ve istizan olunduğu veçhile varidât- ı mebhûsu anhânın senevî terk ve i'tasıyla sâlif'üz-zikr iki dairenin teşkili hususunun emin-i müşarünileyh ve muamelât-ı icâbiyyenin ifası maddesinin Zabtiye Nezaretine havale ve teveccühesi müteallik ve şerefsüdûr buyrulan emr-ü ferman şevket- unvan Cenâb-ı Taçdâri menûd celilinden olarak mazbata-i merkûme savb-ı âli-i Vekalet Penahilerine iade kılınmış olmakla ol babda emr-u ferman hazreti veliyyül emrindir. 15 Rebiülahir 92 [21 Mayıs 1875]."[21]

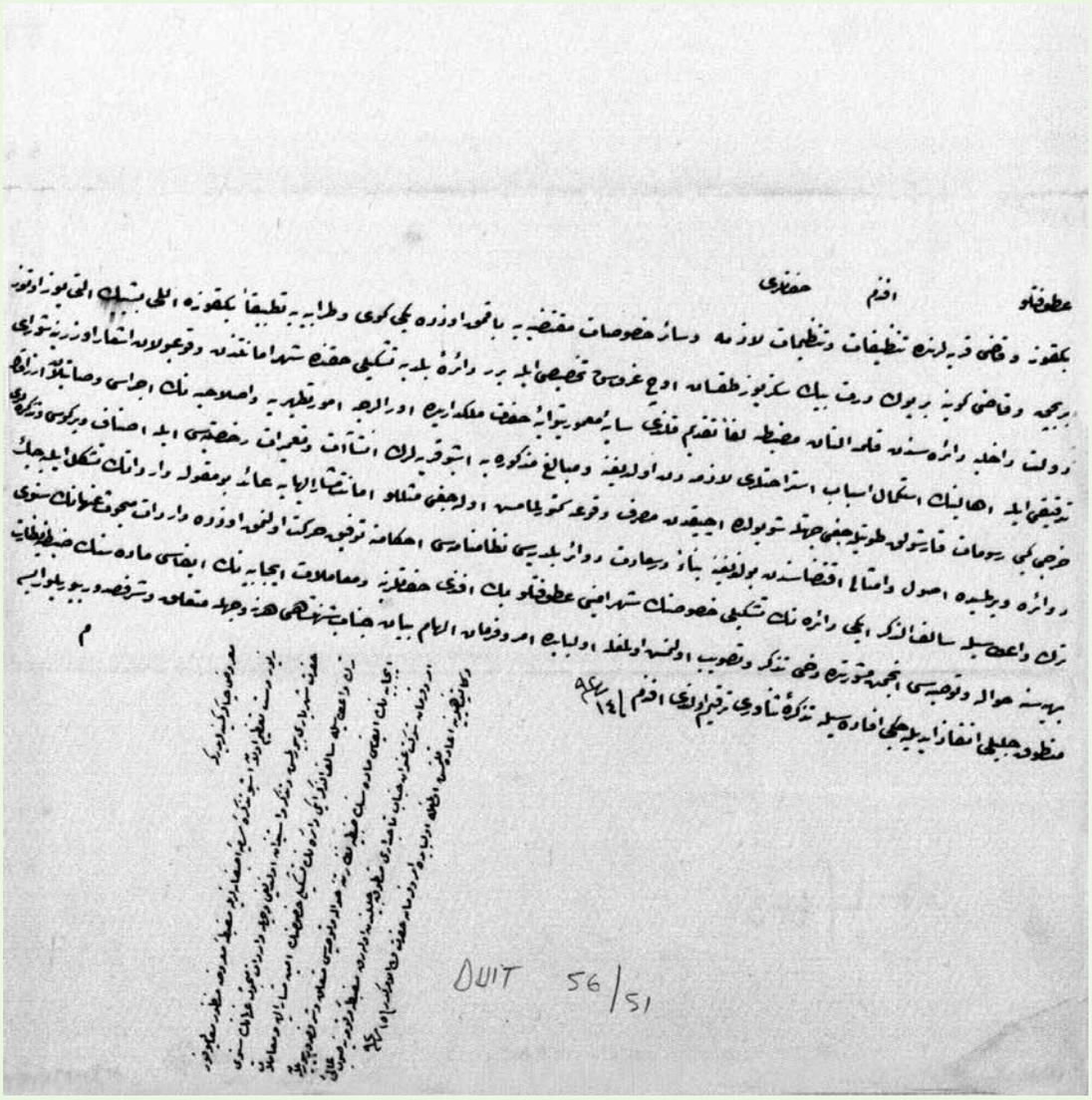

Beykoz Belediye Dairesi'nin fiilen başlaması anlamına gelen irade-i seniyye.

5- İLK BELEDİYE MECLİS ÜYELERİNİN BELİRLENMESİ

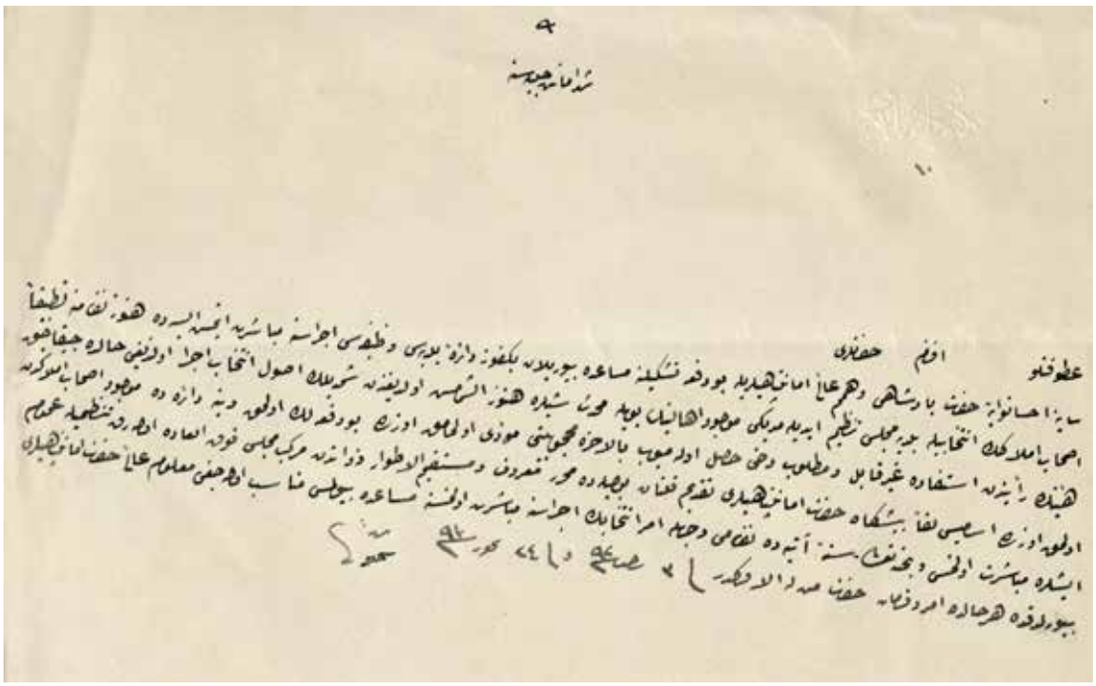

Beykoz'da belediye teşkilatı artık teşkil edilmişti. Ancak padişahın ihsanı, şehremanetinin gayretleriyle "Beykoz Daire-i Belediyesi'nin kurulup vazifesine başlamış olmasına rağmen, henüz nizamına uygun olarak ashab-ı emlâkın seçilmesiyle bir belediye meclisi tanzim edilememişti. Beykoz Daire-i Belediyesi imzasıyla kaleme alınıp Şehremaneti'ne gönderilen 5 Ağustos 1875 tarihli yazıda, bunun tanzim edilememesine sebep olarak, "ahalinin böyle muhaddes şeylere", "henüz ilişmemiş" olması gösteriliyordu. "Şimdilik seçim usulü icra olunursa çıkacak heyetin reyinden istifade edilemeyeceği, arzu edilen sonucun alınamayacağı" kaydedilen yazıda, bu yüzden "bu defalık olmak ve yine dairede mevcut ashab-ı emlaktan olmak üzere" bazı isimlerin belirlenip Şehremaneti'ne sunulduğu belirtiliyordu. Ekteki pusulada yazılı olan isimler, "maruf ve müstakimü'l-etvar zevattan"[22] oluşuyordu; yani davranışları doğru ve bilinen insanlardı. İşte bu kişilerden oluşan bir "meclis-i fevkalade" kurulup işlere başlanması, gelecek seneden itibaren usulüne uygun şekilde seçimlerin yapılması için Şehremaneti'nden izin talep ediliyordu.

İsimler önce Şura-yı Devlet'e, sonra Sadaret'e gitti

Şehremaneti, Beykoz Daire-i Belediyesi'nden gelen talebi ve isimleri aynen kabul ederek, onaylanması için, o dönem tüm uygunluk denetleyicisi olan Şura-yı Devlet'e gönderdi.

Şura-yı Devlet'in ilgili dairesinde görüşülen konu, Kadıköy'ün talebiyle de birleştirilerek bir mazbata hazırlandı. Her iki yeni belediyenin bu kereye mahsus olmak ve gelecek sene nizamına uygun seçimle ahaliye müracaatla üye tayin edilmek üzere şimdilik ekteki yazılı isimlerin onayını istedikleri anlatılıyordu.

Her iki belediye başkanlığının da gönderdikleri isimlerden oluşan birer meclis teşkil etmek istediklerini, bu kişilerin mahalli belediye şubelerine yardıma muktedir olduklarını kaydeden Şura-yı Devlet, Şehremaneti'ne Tarabya ve Yeniköy örneklerini sorduklarını, cevapta Tarabya dairesi kurulduğunda seçim yönetmeliğinin sunulmadığını; Yeniköy Dairesi Meclisinin de nizamname gereği ahali seçimine müracaat edilmeksizin ahalinin önde gelenlerinden seçilerek tayin edildiği bilgisinin verildiğini aktarıyordu. Bu açıklamalardan sonra Şura-yı Devlet, seçim hükmüne riayet edilmemiş olmasına rağmen bu kişilerin ashab-ı emlakten, maruf ve güç sahibi olduklarını, bir defaya mahsus "fevkalade aza" tayin edilmelerinin zorunlu olduğunun anlaşıldığını, bu yüzden gereğinin ifası için Sadaret Makamına ekte gönderildiğini ifade ediyordu.[23]

Beykoz Belediye Dairesi kurulmuş, ancak meclis üyelikleri için henüz seçim yapılmamıştı. 5 Ağustos 1875 tarihli yazıyla seçimler yapılmadan meclis üyeliklerine atama yapılması talep ediliyordu.

Sultan Abdülaziz'e sunulan isimler böyle tanımlanıyordu:

"Pusulalardaki İsimler Ashab-ı Emlâkdan ve Maruf ve Zî-Kudrettir"

"Şehremaneti behiyesinin 7 ve 13 Receb 92 tarihlerinde Şurayı devlete havale buyrulup Dahiliye Dairesinde kıraat olunan iki kıt'a tezkiresiyle melfufatının hulâsa-i meâlleri bu kere teşkil kılınan Beykoz ve Kadıköy Daire-i Belediyelerinde sene-i atiyede nizamına tevfikan intihâb-ı ahaliye müracaatla aza tayin edilmek üzere şimdilik melfâf pusulalarda isimleri muharrer zevattan mürekkeb birer meclis-i beledi teşkili daireteyn-i mezbureteyn riyasetlerinden iş'ar olunduğu ve bu misüllû devâir-i meclislerine muâvenete muktedir aza tayininin lüzumu derkâr olarak intihâb-ı ahaliye müracaat olunsa sıfat-ı matlûbede aza bulunamayacağı beyanıyla icra-i icâbı istizândan ibaret bulunması ve Tarabya ve Yeniköy Dâire-i Belediyelerinin ibtida-i teşkilinde azasının ne yolda tayin kılındıkları Emânet-i müşarünileyhadan lede's sual alınan cevapta Tarabya Dairesinin hın-i teşkilinde intihâb nizamnamesi mevcut olmayıp Yeniköy Dairesi Meclis Azası dahi nizamname mucibince intihâb umum ahaliye müracaat olunmaksızın muteberan-ı ahali intihâbıyla tayin edildikleri beyan olunmuştur.

Mezkûr pusulalarda isimleri muharrer zevâtın eğer ki intihâbları hükm-ü nizâma tevfik edilmemiş ise de kendileri ashâb-ı emlakdan ve maruf ve zî-kudret olup bir defaya mahsus olmak üzere muma ileyhimin suret-i fevkalâdede aza tayin edilmelerine lüzum gösterilmiş olmasına nazaran iktizasının ifâsı irâde-i aliyye-i cenâbı sedâret penâhilerine menud ve mevattan görülerek mezbûr pusulalar leffen takdim olundu. Emr û ferman hazret-i men lehul emrindir. 9 Şaban 292 ve 28 Ağustos (1) 291 [9 Eylül 1875]."[24]

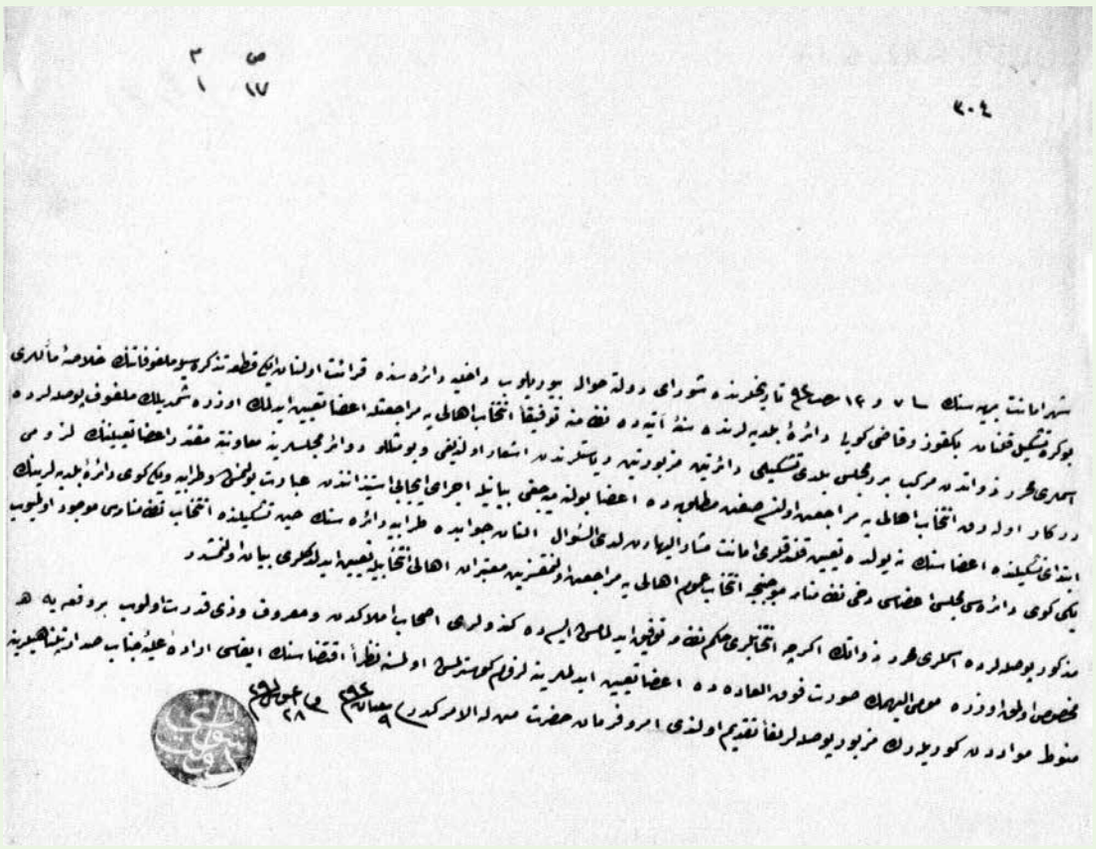

Belediye meclisi oluşturulmak üzere isimler Sultan Abdülaziz'e sunuluyor.

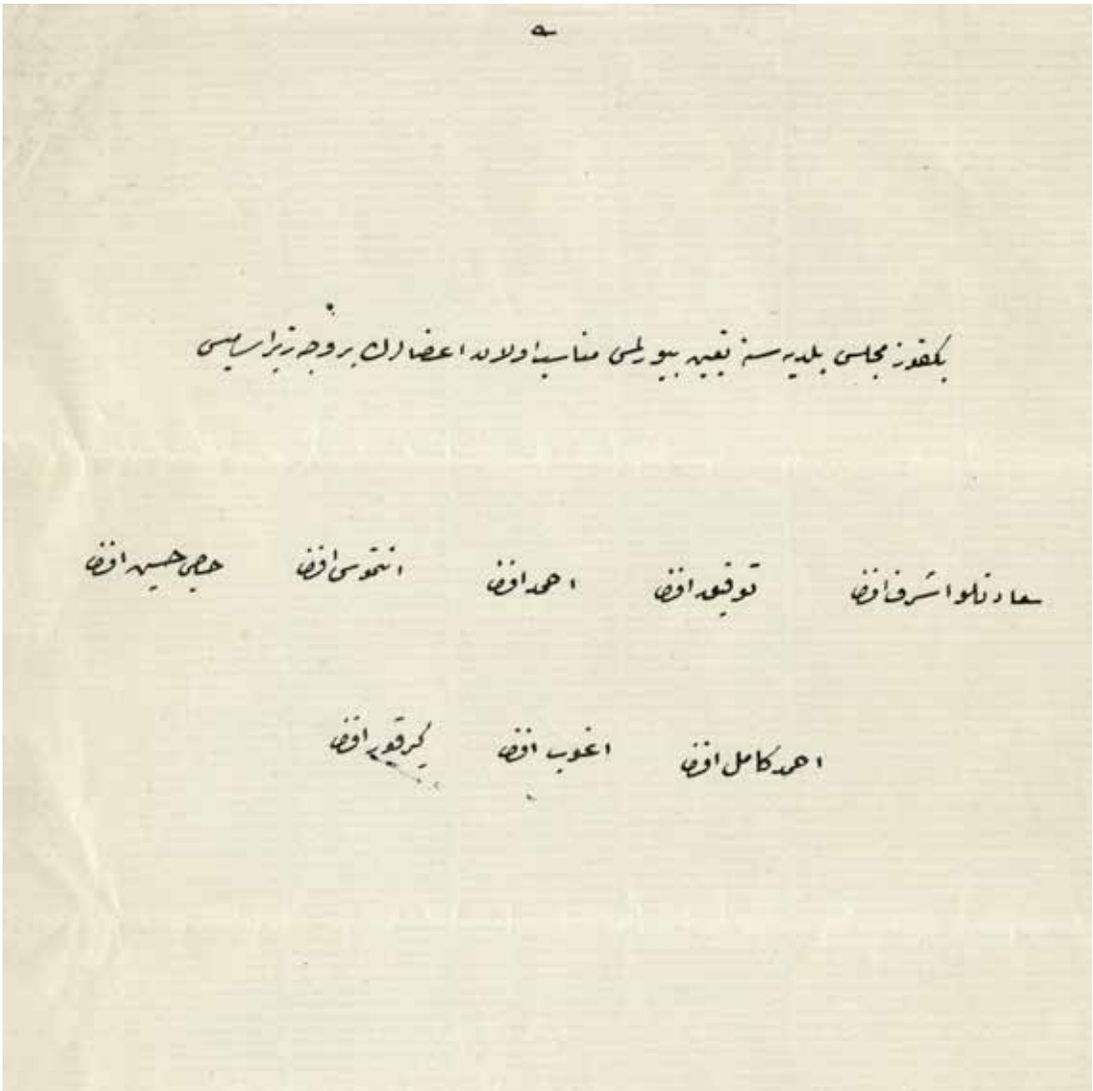

Sultan Abdülaziz, belediye meclis azalarını onaylıyor

1875 yılının bahar ayında Beykoz'da belediye kurulması, bütçesinin ne kadar olacağı, gelirlerin nereden sağlanacağı belirlenirken; sonbaharda da ilk belediye reisi ile belediye meclis üyeleri atama yoluyla tayin edilirdi. Önce Şura-yı Devlet'e, oradan da Sultan Abdülaziz'e sunulan mazbata ile, bu konuda bir irade-i seniye elde edilmişti. Mazbatada Beykoz ve Kadıköyü'nde birer belediye dairesi gelecek seneden itibaren nizamına uygun olarak üye tayin edilmek üzere Şura-yı Devlet Dahiliye dairesi bir müzekkere kaleme almıştı. Bu müzekkereye iliştirilen bir pusulada Beykoz'un muteber isimleri arasından seçilen ve maaş almayacak isimler yazılmış ve 18 Eylül 1875 tarihi itibariyle Sultan'ın onayına arz edilmişti.

Padişah Abdülaziz'e sunulan ve Beykoz belediyesinin ilk reis ve yöneticilerinin isimlerini içeren pusulanın üzerinde şöyle yazıyordu:

"Beykoz Daire-i Belediyesi Meclisi'ne tayin olunacak azanın isimleri:[25]

Saadetlû Eşref Efendi, Tevfik Efendi, Ahmed Efendi, Antimos Efendi, Hacı Hüseyin Efendi, Ahmed Kâmil Efendi, Agob Efendi, Kirkor Efendi."

Bu ibarelerle müzekkere ve isimlerin yer aldığı pusulanın padişaha sunulduğu, gereğinin yapılması için istenilen izne yönelik irade-i seniyenin çıktığı anlaşılıyordu. Ayrıca o dönem belediye reisinin atanan isimler arasından seçilmesi ve ilk sırada diğerlerinde kullanılmayan "Saadetlû" ifadesiyle Eşref Efendi zikredilmesi sebebiyle, Beykoz'un ilk belediye reisinin Eşref Efendi olarak tayin edilmiş olma ya da fiilen belediye müdürlüğü yapma ihtimali güçlüdür.

Sultan Abdülaziz, Eşref Efendi, Tevfik Efendi, Ahmed Efendi, Antimos Efendi, Hacı Hüseyin Efendi, Ahmed Kamil Efendi, Agob Efendi ve Kirkor Efendi'den oluşan Belediye Meclisi azalarını 18 Eylül 1875 tarihinde onayladı.

İrade-i Seniyenin Tam Metni

Sultan Abdülaziz'in kendisine arz edilen Beykoz belediye meclis azalarının isimlerini hiçbir değişikliğe uğratmadan onayladı. İlgili mazbatanın üzerine kaydedilen irade-i seniyesi ise aynen şöyleydi:

"Ma'rûz-ı çâker-i kemineleridir ki

Hâme pirâ-yı tazim olan işbu tezkire-i sâmiye-i âsafâneleriyle zikrolunan müzekkere ve pusula manzûr-ı âli-i huzûr-ı padişâhi buyrulmuş ve suret-i ma'rûzanın ber-muceb istizân icrâ-yı iktizası müteallik ve şeref-sudur buyrulan emr ü irâde-i seniyye-i hazret-i şehinşâhi mantûk-ı münifinden olarak mezkûr müzekkere ve pusula yine savb-ı sâmi-i sadaretpenâhilerine iade kılınmış olmakla olbabda emr ü fermân hazret-i veliyyül emrindir. 17 Şaban 1292 [18 Eylül 1875]"[27]

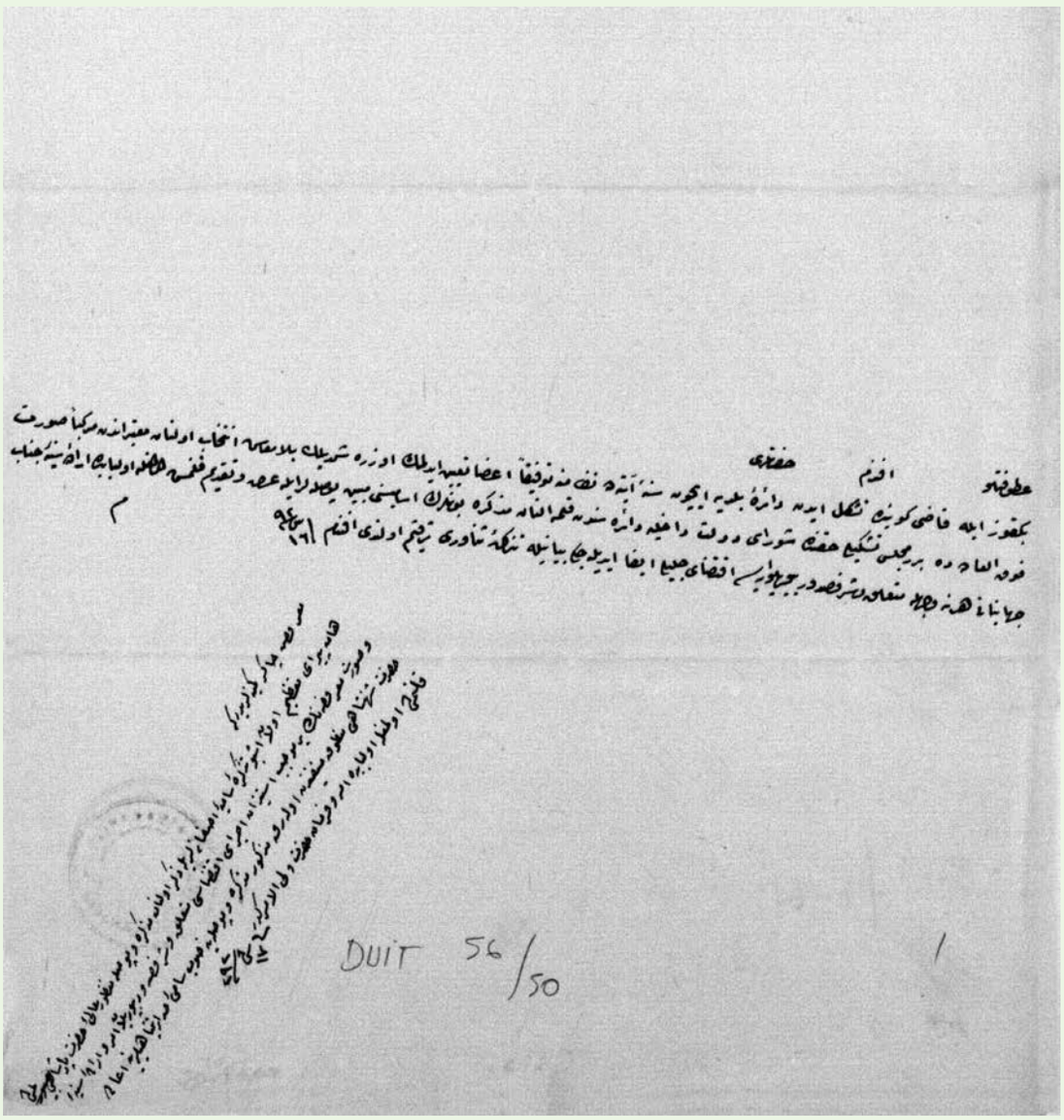

Sultan Abdülaziz kendine sunulan belediye meclis üyelerini hiçbir değişikliğe tabi tutmadan onaylamıştı.

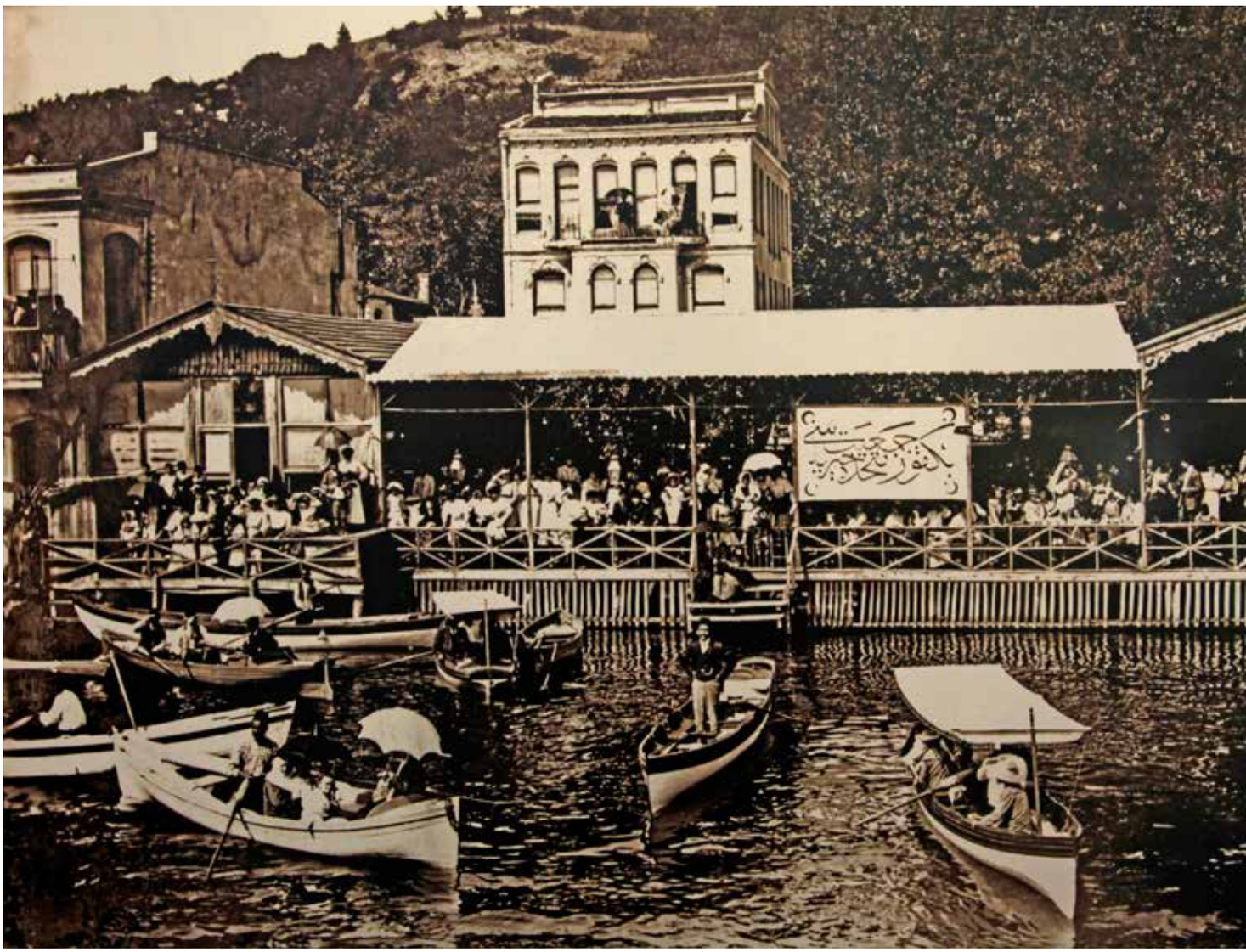

Beykoz'da bir hayırsever cemiyetin toplantısını gösteren bu fotoğraftaki Osmanlıca yazının karşılığı şöyledir: Beykoz Cemiyet-i Müttehide-i Hayriyesi / Beykoz Birleşik Hayır Cemiyeti.

Anadolu yakasının ilk belediyesi: Beykoz

Sonuç olarak Beykoz, Osmanlı İmparatorluğu'nda modern belediyecilik dönemi başladığından itibaren İstanbul'da faaliyete başlayan beşinci belediyedir. Hiç kuşkusuz İstanbul'da Şehremaneti kurulduktan sonra belirli merkezlerde de belediyelerin kurulmasına tevessül edilmiş, bu kapsamda yabancı büyükelçiliklerin, tüccarların ve azınlık mensuplarının yoğun olarak yaşadığı Pera-Galata hattında ilk belediye, Altıncı Daire-i Belediye adıyla hizmete başlamıştı. Altıncı Daire'nin ardından Adalar Daire-i Belediyesi faaliyete geçti. Bu ikisinin ardından ise fiilen çalışmaya başlayan dört belediye daha oldu. Bu belediyelerin tamamı Boğaziçi ve onun Anadolu yakasındaki tamamlayıcı kısmı olan Kadıköy'de açılmıştı. Böylece üçüncü ve dördüncü belediye Boğaziçi'nin Avrupa yakasında yanyana bulunan Tarabya ve Yeniköy'de aynı irade-i seniye ile açılmıştı. Yazışmalarda Tarabya daha önce zikredildiği için ikinci belediye dairesi Tarabya, üçüncü ise Yeniköy olmuştu.

Anadolu yakasında açılan ilk belediye olma rüçhaniyeti ise Beykoz Daire-i Belediyesi'ne aittir. O sırada açılan belediye şubeleri arasında ise beşinci sıradadır. Altıncı sırada ise Kadıköy daire-i belediyesi bulunuyordu. Beykoz ve Kadıköy belediyelerinin kuruluşuyla ilgili karar süreçleri birlikte götürülmüş, tüm yazışmalarda ve nihayetinde Sultan Abdülaziz'in irade-i seniyesinde birlikte anılmışlardır. Ancak bu yazışmalarda daima ilk sırada zikredilmesi sebebiyle beşinci belediye olma unvanı Beykoz'a aittir.

6- BEYKOZ DAİRE-İ BELEDİYESİ İŞ BAŞINDA

İlk toplantı, ilk karar: "Sınırları net belirleyin, vergi toplayamıyoruz"

Beykoz Daire-i Belediye meclisinin üyeleri, daha atanır atanmaz büyük bir heyecanla vazifelerine başladılar. 1875 yılının Aralık ayı toplantısında ise ilk iş olarak belediye sınırları ile bütçesinin tam olarak belirlenmesi gerektiğine karar verdiler. Çünkü 1868 Nizamnamesinde belirtilen sınırlara ulaşmazlarsa, topladıkları vergilerle belediye hizmetlerini görmeleri mümkün değildi. Konu bir yazı ile Zabtiye Nezareti'ne iletildi. Buna göre meclis üyelerinin birinci gündem maddeleri belediyeye gelir olarak tahsis edilen bütçeydi. Kuruluş kararında Beykoz Belediyesi için Şehremaneti gelirinden "elli beş bin bu kadar kuruşun" ayrıldığı, bu miktarın 27.052,5 kuruşunun inşaat hasılatından gelmesinin planlandığı belirtiliyor, ayrıca esnaf vergilerinin de kaydedildiğine dikkat çekilen yazıda, esnaf gelirlerindeki sıkıntıya şöylece değiniliyordu: Beykoz ve Bali köylerinde bakkal, ekmekçi ve börekçi gibi esnafın yarısı bulunuyordu. Buralardan vergiler hemen tahsil ediliyordu. Diğer yarısı ise Hisar, Kanlıca ve Paşabahçe ile Kavak nam mahallerdeydi. İşte sorun bu noktada başlıyordu. Çünkü belediye dairesinin kesin sınırları henüz tam olarak belirlenmemişti. Dolayısıyla tahsilat işine başlanamıyordu. Diğer taraftan bir önceki sene elde edilen hasılata göre tahminen oluşturulan inşaat gelirinin de 1875 senesinde bu miktara ulaşamayacağına dikkat çekiliyordu.

"Anadolu Feneri'nden Kanlıca Körfezi'ne vergi toplayalım"

Peki çiçeği burnunda Beykoz Daire-i Belediye Meclisi üyeleri, bu sorunların ortadan kaldırılması için ne talep ediyorlardı? Meclis üyeleri, "Düsturun ikinci cildinin 450. sayfasında açıkça ifade edilen Anadolu Feneri'nden Kanlıca Körfezi'ne varıncaya kadar ara yerde olan köylerin belediye hududu içinde bulunması ve anılan mahalle kadar müdahale edilmesi, sonra da oralarda bulunan dükkan ve esnaftan yıllık alınması lazım gelen çeşitli gelirlerin dairemiz genel tahsisatına dahil edilmesi, yakında yapılacak yol vesairenin masraflarına kaynak olacaktır. Diğer dairelerin kesin sınırları tayin edildiği gibi Beykoz Dairesinin de anılan düsturların gösterdiği gibi ayrılması keyfiyetini Nezaretinizin iznine sunarız" diyorlardı.[28]

Meclis üyeleri, Anadolu Feneri'nden Kanlıca Körfezine kadar olan yerlerde bulunan dükkan ve esnaflardan alınacak çeşitli gelirlerle yakında yapılacak yola kaynak arıyorlardı.

Yazının altında Beykoz Belediyesi'nin ilk belediye meclis üyelerinin imzası bulunuyordu. Bunlar sırasıyla Eşref Efendi, Tevfik Efendi, Ahmed Kâmil Efendi, Ahmed Efendi, Antimos Efendi, Kirkor Efendi ve Agop Efendi idi. Kararda kendisi için imza yeri açılmayan Hacı Hüseyin Efendi için iki ihtimal sözkonusuydu. Ya üyeliği düşürülmüştü ya da toplantıya katılmamıştı. Toplantıya katılmaması sebebiyle imza açılmaması pek makul görünmüyor. Çünkü o sırada hac farizası için Hicaz'da bulunan Eşref Efendi ile Ahmed Efendi için imza yeri açılıp "Hicazda idüğü" ibaresi konulmuştu.

"Uygulanmayan nizamnamenin sınırları da uygulanamaz"

Zabtiye Nezaretine yazılan bu yazı, gereği için Şehremaneti'ne gönderildi. İstanbul Belediye Meclisi konuyu etraflıca ele aldı. Gönderilen cevapta Şehremaneti tarihî bir savunmaya ve karşı çıkışa imza attı. Düstur'da[29] yazılı olduğu gibi Beykoz dairesinin sınırlarının Anadolu Feneri'nden Kanlıca Körfezi'ne kadar uzanmasına izin verilmesini isteyen tezkireye karşı olumsuz tavır koydu. Belediye Meclisi'ne göre Dersaadet Daire-i Belediye Nizamnamesi'nde Onuncu Daire şeklinde Beykoz'un sınırları açıkça yazılmış ise de bu nizamname uygulamaya konulmamıştı. Sonrasında Tarabya ve Yeniköy ile Kadıköyü'nde bir küçük daire teşkil edilmişti. İşte Beykoz daire-i belediyesi dahi bu kabildendi. Dolayısıyla anılan nizamnamenin hükümlerinin uygulanmasından sarf-ı nazar edilmeliydi. Ancak bunun iki istisnası olabilirdi. Onlar da İncir ve Yalı köyleriydi. Çünkü bu iki köy, Beykoz'un mahalleri hükmünde olduğundan Şehremaneti'nin ifadesiyle "yalnız şu iki mahallin ilhakında" beis görülemezdi. Ne var ki bunun için de ahalinin muvafakatının alınması gerekliydi. Bu yüzden keyfiyet, önde gelen ahaliden sual edilip yazılı olarak verecekleri cevabın bildirilmesi Şura-yı Devlet'ten istenmişti.

"Bunlar Düstur'daki belediye daireleri gibi değil, Yapı İşleri şubeleri gibidir"

Şehremaneti, bir başka noktaya daha dikkat çekiyordu. Bina yapımı ve tamiratı için izin belgesi almak ve esnaf işlemlerinin yapılması için Boğaziçi'nin Rumeli cihetinde Beşiktaş, Yeniköy ve Tarabya gibi yerlerde müracaat edecek birkaç mahal vardı. Ama Beykoz'dan başka Anadolu ciheti köy-

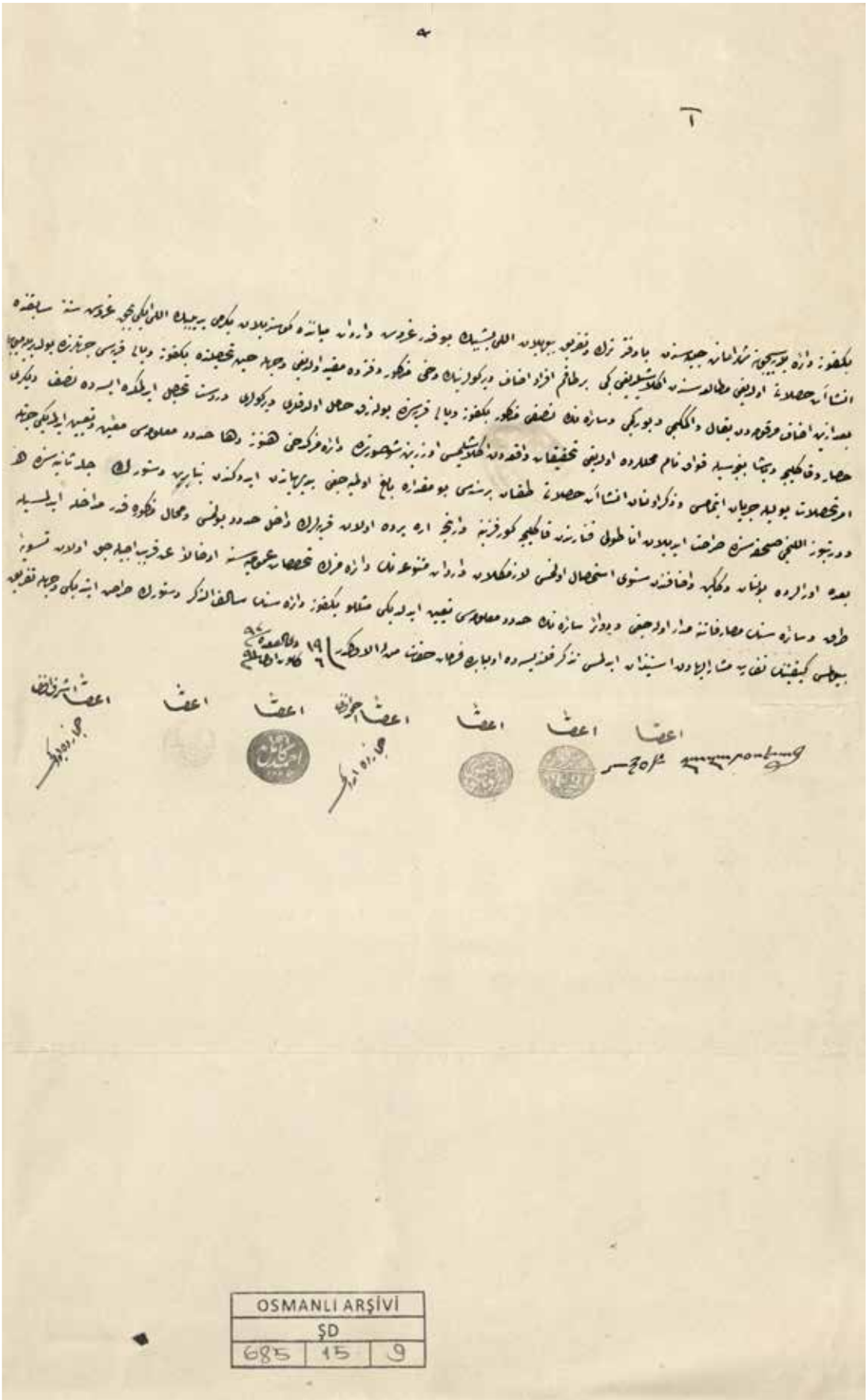

OSMANLI ARŞİVİ
ŞD
685 | 15 | 9

Zaptiye Nezaretine yazılan yazının altında, Tevfik Efendi, Ahmed Kamil Efendi, Antimos Efendi, Kirkor Efendi ve Agop Efendi'nin imzaları yer alıyordu. Eşref Efendi ile Ahmed Efendi ise Hicaz'da bulunduklarından imza atamamışlardı.

lerinin halkı, inşaat ruhsatı almak için genellikle Üsküdar'a, esnaf muameleleri için Şehremanetine müracaat ediyorlardı. Aslında bu 1870'li yılların ulaşım şartları göz önünde bulundurulduğunda oldukça meşakkatli bir işti. Sözgelimi ufak bir tamir için ruhsat belgesi almak amacıyla, "yahut yolsuz bir hareketinden naşi (dolayı) sekiz on kuruş nakdi ceza verecek olan bir adamın idare-i belediyeye vereceği akçenin bir iki katı mesârife ve birçok zahmet ve meşakkate giriftar" olacaktı. Bu zahmetin ve masrafın yanı sıra bir de en az bir gün dahi işinden gücünden kalması icap edecekti. Bu değerlendirme oldukça munis ve sanki taleplerin haklı olduğunu ve kabul edilmesi gerektiğini düşündürecek minvalde giderken, Şehremaneti Meclisi, birden esas söylemek istediği sözleri dile getiriyordu.

"Bu zorlukları" diyordu Şehremaneti Meclisi, "mümkün mertebe hafifletmek için civar köylerin bu hususlarda Beykoz dairesine müracaat eylemeleri münasip gibi mütalaa olunarak arz ve önceki izin talebi mütalaa edilebilir. Ama anılan köylerin belediye gelirleri cüzi olduğundan şimdilik oralarca inşaat yapılacak bir şey de yoktur. Bununla beraber adı geçen köyler, anılan belediye dairesine bağlandığı takdirde bu belediyeye o köylerden de üye tayin edilecektir. Memur maaşları gibi ortak masraflar ödendikten sonra gelirin kalanının her köyün geliri nispetince yine o köyün ihtiyacına sarf olunması kararlaştırılmıştır. Ayrıca Beykoz Dairesi ve emsali belediye komisyonları, meclisleri, hatta Altıncı Daire meclis azaları bir müddetten beri ahali seçimiyle olmayıp doğrudan doğruya Hükümet-i Seniye tarafından tayin buyuruluyor. Dolayısıyla bunlar Düsturda yer alan belediye daireleri gibi olmayıp 'ebniye daireleri/yapı işleri' raddesinde Şehremaneti'nin idare şubeleri demektir."

"Esnaf muamelesi Beykoz'da, yol genişletmesi, bina yıkımı Şehremaneti'nde olacak"

Bu gerekçelendirmelerini usulüne uygun bir şekilde yapan Şehremaneti, ne yapmak istediğini ise şu ifadelerle aktarıyordu:

"Bu sebepten de evvelce dahi arz olunduğu veçhile Anadolu Feneri ve Kavağı ve Paşa Bahçesi ve Kanlıca köyleri ahalisinin yapı ruhsatlarıyla esnaf muameleleri için Beykoz dairesine müracaat etmeleri; sokak genişletmesi ve bina yıkımı gibi önemli konularda ise Şehremaneti kararıyla hareket etmeleri münasip görülmüştür."[30]

Bina yıkımı gibi önemli konuların dışındaki yapı ruhsatları ve esnaf muameleleri artık Beykoz Dairesi tarafından yapılacaktı.

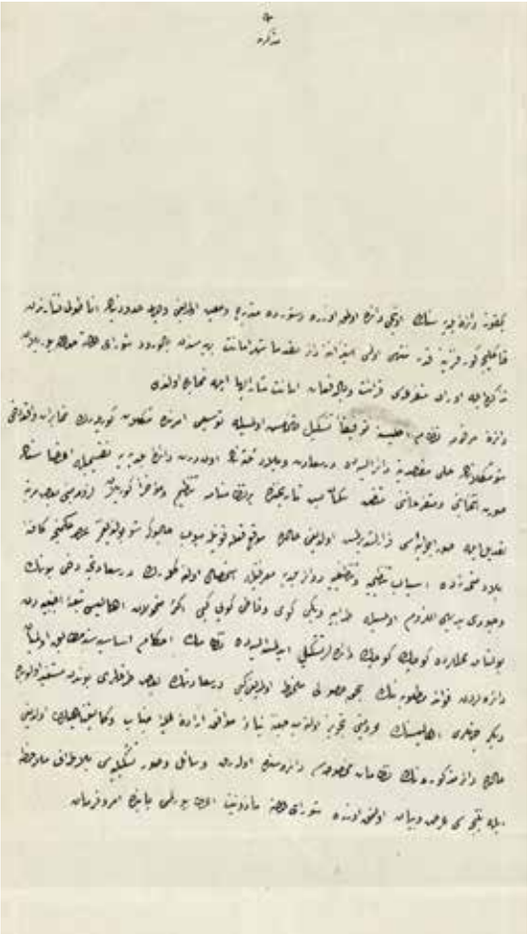

Bu görüşünü açıklayan Şehremaneti Meclisi, ardında da "yine her ne vecihle tensip ve irade buyurulur ise ol vecihle icabı icra" olunacağını 6 Mart 1876 tarihinde makama sunuyordu. Bu değerlendirmelerden anlaşılacağı gibi Şehremaneti, gelirinin önemli bir kısmını oluşturan inşaat işlerinden vazgeçmiyor, bu sebeple onların doğrudan doğruya kendine bağlı bir şekilde çözümlenmesi gerektiğine işaret ediyordu. Şehremaneti'nin belediye dairelerini bir nevi kendisinin yapı işleri dairesi olarak görmesine rağmen bu tür gelirlerini belediye şubelerine bırakmamasındaki sebep neydi? Beykoz örneğinde olduğu gibi belediye dairesine bağlı köy ve yerleşim yerlerinin çoğaltılmasına itirazının sebebi neydi? Bunun sebebi, belediye şubesinin yapısı ve teşkilatı ne kadar büyük olursa, memur maaşlarına ödenecek miktarın çoğalması ve köylerden belediye dairelerine gelen gelirin ortak harcamalardan sonra tekrar yatırım olarak o mahallere harcanmak zorunda olmasıydı. Kısacası Şehremaneti gelir kaynaklarını azaltacak her girişime karşı çıkıyor, belediye şubelerini sadece o muhitte temizlik işleri ile ahalinin şikayetine yol açan esnaf düzensizliğini gidermek amaçlı kullanmak istiyordu.

1868 Nizamnamesi sınırları da belirlemişti

Beykoz Daire-i Belediyesinin sınırları daha önce yayınlanan Dersaadet Belediye Kanunu'nda belirlenmişti. Bu kanunda Beykoz Belediyesi'nin adı, kurulacak belediyeler arasında sayılarak 10. sırada zikredilmesi sebebiyle 10. Daire-i Belediye şeklinde isimlendirilmişti. Sınırları, Anadolu Feneri'nden başlayıp Kanlıca Körfezi'nde sona eriyordu. Ancak bu kanun uygulanıp belediyeler kurulmadı. Daha sonra yayınlanan nizamnameyle de 1285 (1868-1869) tarihinde "Dersaadet ve bilâd-ı selâsenin 14 belediyeye taksim edilmesi" öngörülmüş, ancak bu da uygulanmamıştı. Bütün medeni ülkelerde temizlik ve şehrin düzeni gibi konular belediye daireleri vasıtasıyla yürütüldüğü için Dersaadet'te dahi bunun gerekli olduğu anlaşılmıştı. Tarabya, Yeniköy ve Kadıköy gibi çoğunluk ahalisi ecnebi tebaadan oluşan mahallerde küçük küçük daireler teşkil edilmiş, bu dairelerden arzu edilen faydaların hakkıyla elde edilebileceği düşünülmüştü. Ancak Dersaadet'in bazı taraflarının bundan yararlanıp "diğer cihetleri ahalisinin mahrumiyeti tecviz olunamayacağından (onaylanamayacağından)"[31] dolayı, Vekaletin de uygun bulması doğrultusunda Beykoz dairesinin özel nizamları dairesinde teşkilat vasıta ve suretlerinin tarafsız mülahaza ile neticelendirilmesi için Şura-yı Devlete yetki verilmesi talep ediliyordu.

Dersaadet'in bazı taraflarının bundan yararlanıp "diğer cihetleri ahalisinin mahrumiyeti tecviz olunamayacağından (onaylanamayacağından)" dolayı, Vekaletin de uygun bulması doğrultusunda Beykoz dairesinin özel nizamları dairesinde teşkilat vasıta ve suretlerinin tarafsız mülahaza ile neticelendirilmesi için Şura-yı Devlete yetki verilmesi talep ediliyordu.

Beykoz Belediyesinin sınırları Anadolu Feneri'nden başlayıp Kanlıca Körfezi'nde sona eriyordu.

7- UYGULAMADA KARŞILAŞILAN SORUNLAR

Maaşlar ödenemiyor, temizlik işleri layıkıyla yürümüyor

Beykoz Belediyesi'nin kurulup belediye meclis üyelerinin atanmasından 4 yıl sonra 1878 yılının Temmuz ayında Beykoz Daire-i Belediyesi'nden bir yazı Şehremanetine ulaştı. Beykoz Daire-i Belediye antetli kağıtla iletilen yazıda, "belediye dairelerinin bütün icraatlarını meclis heyetinin hazır bulunmasıyla ve gereken hususları müzakere ederek uygulamaya geçtikleri" belirtilerek, "Şehremaneti'ne konunun arz ve beyan edildiği, vuku bulan emir üzerine de gereğinin icrasına başlandığı" hatırlatılarak, bunun da uyulması gereken nizam olduğu vurgulanıyordu.

Ne var ki "bir hayli vakitten beri belediye meclisi eski üyelerinden İkinci Başkan Ahmet Bey'den başka Encümen üyelerinden kimse" toplantılara devam etmiyordu. Bu sebepten Şehremaneti'nden gelen emirlerden bazıları yerine getirilemiyordu. Yapılması 'yazılı' olan bazı işlerin dahi "re'y-i vâhid (tek oy) ile icrası mümkün" olmuyor, bu da daire gelirlerini tamamen sekteye uğratarak, ödenmesi gereken memur maaşlarının birikmesine yol açıyordu; "bu sebepten ileride daire bir hayli borca düşeceği gibi belediye temizlik işlerine dahi layıkıyla" bakılamıyordu. Bu ise tüm gelirlerin azalmasına neden olacaktı. Dolayısıyla Beykoz Belediyesi, 24 Temmuz 1878 tarihli resmi yazısıyla, Şehremaneti'nden "bir an evvel icraatı lazım gelen çare-i hasenenin icrası hususunda"[32] yüce himmetlerini talep ediyordu.

Meclis üyeleri, Anadolu Feneri'nden Kanlıca Körfezine kadar olan yerlerde bulunan dükkan ve esnaflardan alınacak çeşitli gelirlerle yakında yapılacak yola kaynak arıyorlardı.

Şehremaneti, Beykoz Daire-i Belediyesi İntihap Encümeni Riyaseti'nden, bir başka ifadeyle Beykoz Belediye Dairesi Seçim Komisyonu Başkanlığından kendisine ulaşan bu yazıyı dikkate aldı ve bir üst yazıyla birlikte gereğinin yapılması talebiyle 3 Ağustos 1878 tarihinde[33] Sadaret Makamına gönderdi. Şehremaneti burada, böylesi sorunların ortaya çıkmasını öngördüğünü gösteren bir yaklaşım sergileyerek, muhtemelen ilk atamanın üzerinden 4 yıl geçtikten sonra yeni bir tayin yapmış olmalıydı. Elbette bunun tersi de olabilir, belediye dairesi kapatılabilirdi. Ancak yakın zamanda irade-i seniye ile açılan bir belediye dairesinin kapatılması yerine başka bir yol tercih edilmiş olmalıydı. Bu yazıdan anlaşıldığına göre özel kanun mucibince "Dersaadet ve Bilâd-ı Selâse'de teşkili yazılı olan daire-i belediye meclisine seçilen başkan ve üyelerin isimlerini gösteren cetvel, Şehremaneti'nin müzekkeresiyle birlikte 17 Haziran 1878 tarihinde" ekleriyle birlikte gönderilmişti. Dolayısıyla bu sorunu külliyen ortadan kaldıracak olan tek şey,

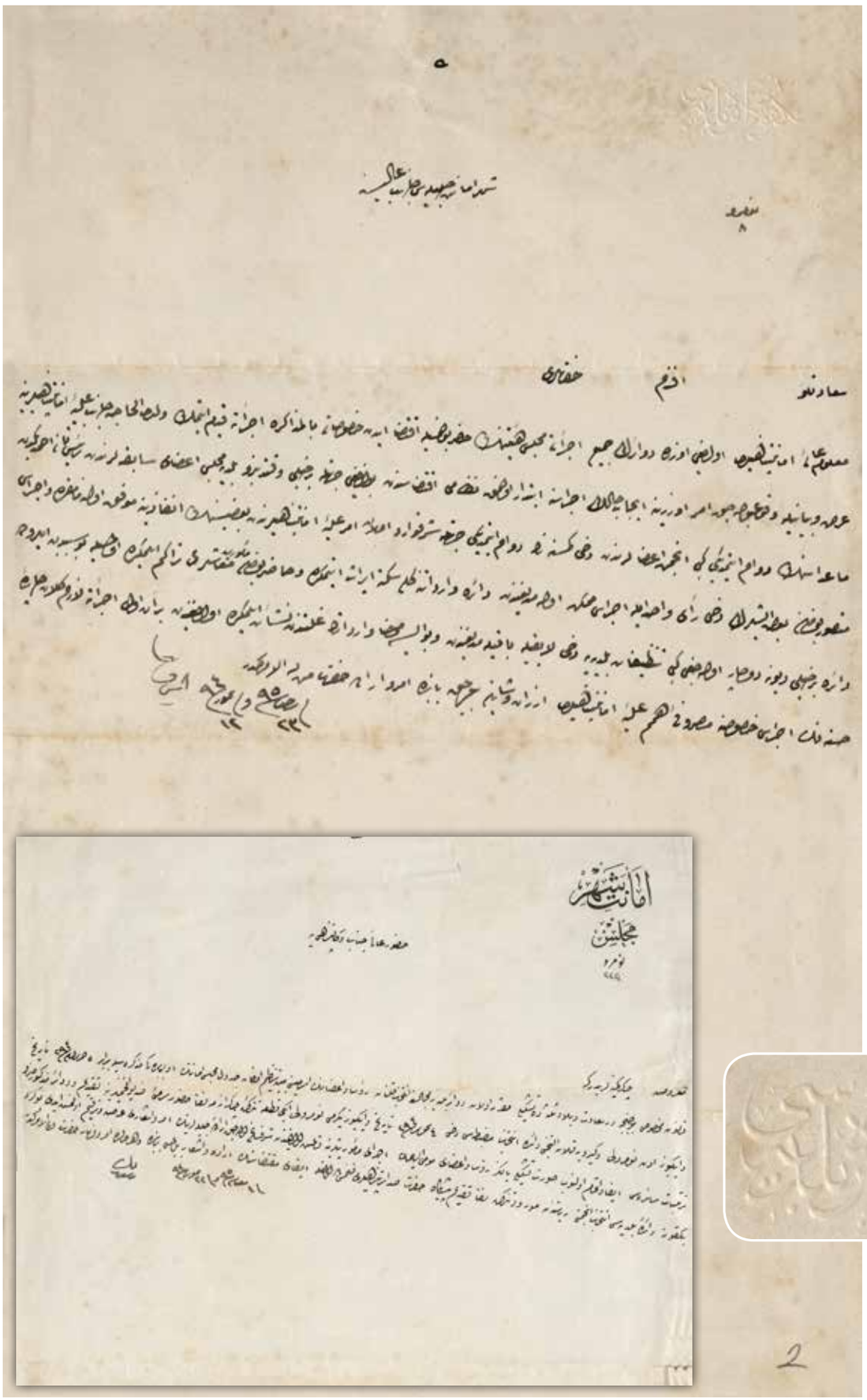

Zaptiye Nezaretine yazılan yazının altında, Tevfik Efendi, Ahmed Kamil Efendi, Antimos Efendi, Kirkor Efendi ve Agop Efendi'nin imzaları yer alıyordu. Eşref Efendi ile Ahmed Efendi ise Hicaz'da bulunduklarnıdan imza atamamışlardı.

Beykoz Daire-i Belediyesi'nin Şehremaneti'yle 1878 tarihinde yaptığı yazışmada 'Beykoz Belediyesi'nin ilk logosu kullanılmıştı.

Sadaret Makamının bu listeler için irade-i seniye çıkmasını temin ederek, "ifa-yı muktezasını" gerçekleştirmesiydi. Bir başka yol ise Beykoz Daire-i Belediyesi'nin esnafı kontrol eden, tezkirelerini verip vergisini toplayan, aynı şekilde inşaat ruhsatları ile ilgilenen bir şubeye indirgenmesiydi. Sonraki gelişmeler, bu yolun tercih edildiğini gösterecekti.

1879'da personel de, gelir de yetersizdi

Beykoz Belediye dairesi kıt imkanlara rağmen vazifesini yapmaya devam ediyordu. Kıt kaynakların başında hiç kuşkusuz personel yetersizliği geliyordu. Özellikle idari kadronun güçlendirilmesi talebi, Beykoz Belediyesi'nden zaman zaman Şehremaneti'ne iletiliyordu. Yeni istihdam edilecek personele, maaşlarının ödenmesi için kaynak bulmak zorlukların en başındaydı. Pratik Osmanlı bürokrasisi ise sorunları farklı yöntemlerle çözüyordu. Sözgelimi Beykoz Belediye Dairesi'nde istihdam edilen katibin maaşı, o dönem önemli bütçesiyle birlikte etkin bir kurum olan Muhacirîn Komisyonu Riyaseti'nin [Muhacirler Komisyonu Başkanlığının] bütçesinden veriliyordu. Buna gerekçe olarak ilgili belediye katibinin, bölgeye yerleştirilen ya da yerleştirilecek muhacirlerle ilgili görevlerinin bulunması gösteriliyordu.

Bir süre sonra, 22 Mart 1879 tarihinde, Muhacirler Komisyonu, Şura-yı Devlet (Danıştay) nezdinde bu duruma itiraz ederek, muhacirlerin işlemleri için istihdam edilen katibin sadece bu işle iştigal etmesini, diğer işlere bakmamasını, maaşının da, atamasının da Şehremaneti tarafından yapılmasını talep etti. Şura-yı Devlet meseleyi müzakere etti, Muhacirler Komisyonu'nun bu iddiasına karşılık Şehremaneti'nin görüşlerini sormayı da ihmal etmedi. Sonuçta Beykoz Belediye Dairesi, Şehremaneti'ne bağlı olarak vazife yapıyor, personel atamaları ve maaşlar için kaynaklar onlar tarafından tayin ve tahsis ediliyordu. Müzakereler neticesinde Şura-yı Devlet, "muhacirlerin yazışma konuları için Beykoz Daire-i Belediyesince istihdamına lüzum görünen bir nefer katibin Şehremaneti'nde mevcut katiplerden ayrılıp istihdamı emir buyurulmuşsa da Daire-i Emanet'te görevli katiplerin yoğun meşguliyetleri" sözkonusu olduğuna; bu sebepten de Şehremaneti'nin oradan katip ayırarak veremeyeceğini bildirdiğine dikkat çekiyordu. Belediyenin makul gerekçesini göz önünde bulunduran Şura-yı Devlet, bu hususları yerine getirmek için halen 300 kuruş maaşla bir katip istihdam edildiğinden, maaşının da muhacir akçesinden verildiğinden bahsedip, "şimdiye kadar verilen maaşın kabulüyle beraber hitam-ı maslahata değin katib-i mûmaileyhin üç yüz kuruş maaşla istihdamına mezuniyet itâsı"[34] için izin talebini makul buluyordu. Gereğinin yapılarak, Muhacirler bütçesinden ilgili katibin ücretinin ödenmeye devam etmesi için 12 Nisan 1879 tarihli karar yazısını Muhacirler Komisyonuna gönderiyordu.

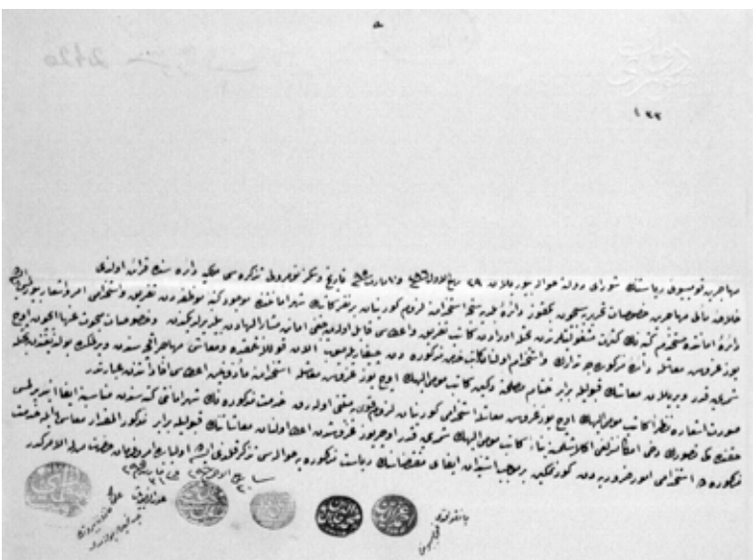

Beykoz Belediye Meclisinin yeniden teşkiline, sınır engeli

Bu arada 1883'de Şehremaneti, belediye meclis üyeleri toplantılara katılmadığı için tam ve mükemmel bir işleyiş gösteremeyen Beykoz Daire-i Belediyesi'nin işleyebilmesi için tekrar bir çalışma başlattı. Şehremaneti'nin aynı konudaki birkaç tezkiresi daha vardı, hepsi Şura-yı Devlet'in Dahiliye Dairesi'nde görüşüldü. Ancak bu safhada bir sorun ortaya çıktı. Beykoz'da kanunlar çerçevesinde belediye meclisi teşkil edilmesi yoluna gidilmesine bir şey denilmiyordu. Ancak bu bölgede iki belediye birden vardı. Hem Sekizinci Daire, hem Beykoz Daire-i Belediyesi… Bu da belediyeler açısından probleme yol açabilecek nitelikteydi. Nitekim benzer bir duruma daha önce 1878 yılında rastlanmıştı. Bu yüzden Şura-yı Devlet, İstanbul'da daire-i belediyelerin teşkili sırasında yapılan sınır haritalarına dikkat çekerek, "bu 'haritada Sekizinci Dairede Beykoz dahi dahil olunmuş' idi' diyordu. Dolayısıyla iki ayrı belediye olunca, "ayrılacak mahallerin berren (karadan) ve bahren (denizden) hududunun ve nüfus varidatı miktarının tefriki lazım" gelmekteydi. Hem karadan hem denizden, hangi mahallelerin hangi belediyeye ait olduğunun belirlenmesi, nüfus gelirlerinin de ayrıştırılması lazımdı. Bunlar belirlenip Şehremaneti Meclisinde müzakere edilip ona göre gereğinin yapılması isteniyor, bu sebepten ilgili evrak, 4 Nisan 1883 tarihinde iade ediliyordu.

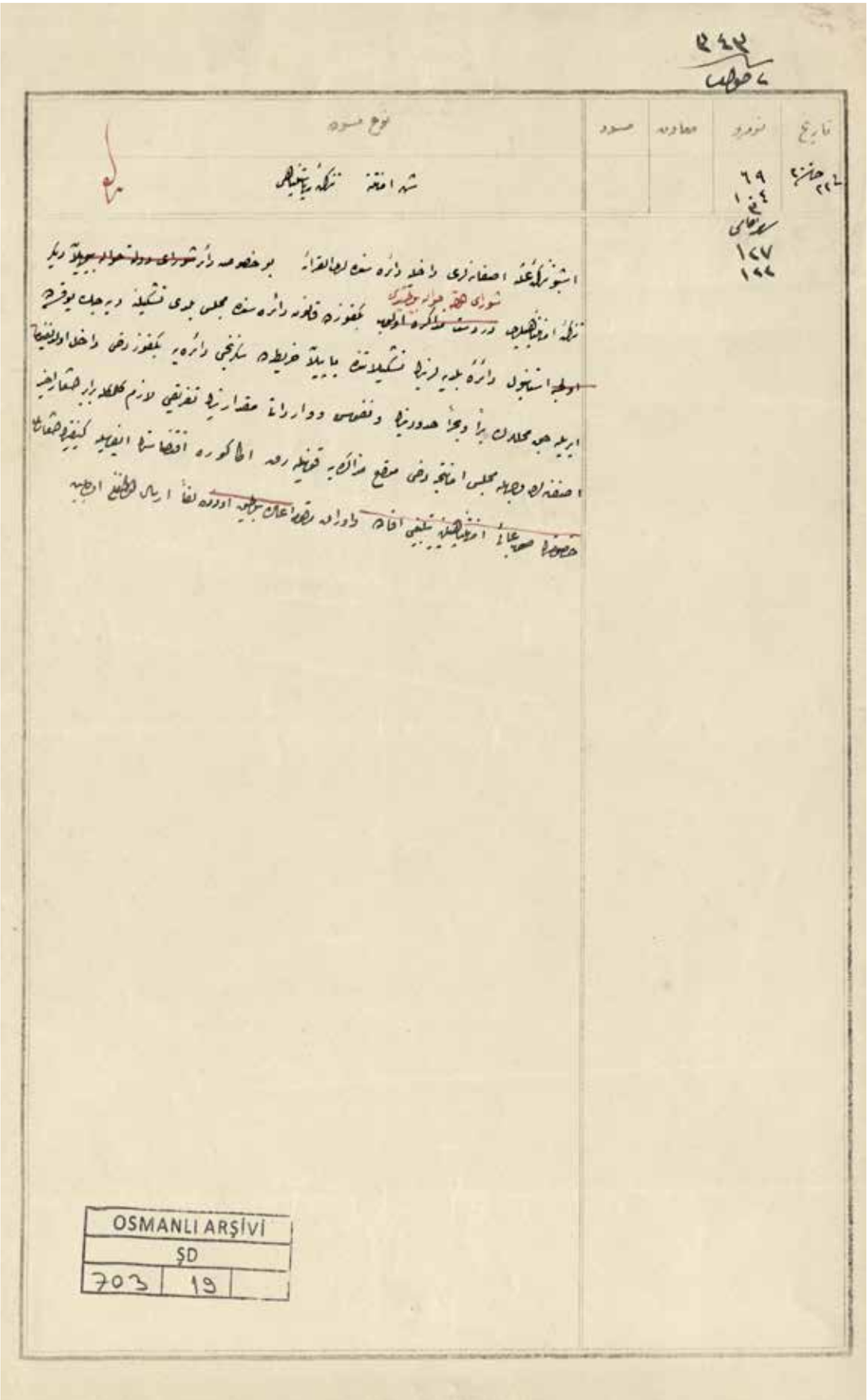

تاریخ	نومرو	معاونه	صدور	نوع مسوده
				شهر امانتی تشکیلی

OSMANLI ARŞİVİ
ŞD
703 | 19

1942

BİRİNCİ KISIM

Osmanlı Döneminde
Beykoz
Belediyesi

İKİNCİ BÖLÜM

1890 Sonrası
Beledî Gelişmeler

1- ANADOLUHİSARI'NDA BELEDÎ UYGULAMALAR

19. yüzyılın sonlarına doğru aydınlatma ve diğer maksatlar için kullanılmaya başlanan madenî yağ, Osmanlı İmparatorluğu'nda da tüketiliyordu. Yerleşim yerlerinde depolanmasının tehlikeli olacağı düşünülen bu yağlar, Boğaziçi'nde, günümüzde Boğaziçi sınırları içinde kalan Çubuklu'da depolanıyordu. Osmanlı'ya madeni yağ getiren firmalardan biri de Tiflis merkezli Netaşef Kumpanyası idi. Rusya Büyükelçiliğinin Hariciye Nezareti ve Beykoz Kaymakamlığı ve Sekizinci Daire-i Belediye ile yaptıkları yazışma, sadece ticaret tarihi açısından değil belediye tarihi bakımından da bazı bilgiler ortaya koyuyordu. Büyükelçiliğin iddiasına göre Netaşef Kumpanyası'nın 8.500 kıyye[36] maden yağına üç numaralı mağazada (depoda) el konulmuştu. Büyükelçilik bu iddiasını şirketin İstanbul Köprübaşı'nda (Galata Köprüsü'nün Eminönü tarafında) bulunan vekili Ovadis Şibhasiyanis'in verdiği protesto varakasına dayandırıyordu. Bunun üzerine Osmanlı Hükümeti, gerekli soruşturmanın yapılması için 20 Temmuz 1890 tarihinde Beykoz Kaymakamlığına ve Sekizinci Daire-i Belediye'ye gerekli yazıları gönderip bilgi istedi. Gaz Ambarı Dersaadet Ticaret Odası'nın da merkezinin bulunduğu Galata Köprüsü'nün Karaköy çıkışındaki Mehmet Ali Paşa Han'da yer alan Çubuklu Gaz Ambarı Müdürü Mumcuyan Mikail Efendi tarafından işletiliyordu.[37] Olaylar bu şekilde gelişirken, bu belge bize gösteriyordu ki, Boğaziçi'nin Anadolu yakasında Sekizinci Daire-i Belediye namında bir belediye teşkilatı bulunuyordu ki, merkezi Anadoluhisarı'nda idi. Peki, Beykoz Belediye Şubesi ne olmuştu? İsmen varlığını devam ettirse bile fiilen Anadoluhisarı Sekizinci Daire-i Belediye'ye bağlı bir şekilde varlığını devam ettirecekti.

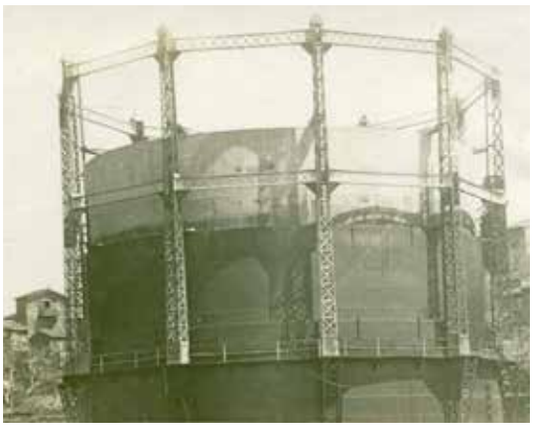

Şehrin gaz ihtiyacı Çubuklu'daki gaz depolarından karşılanıyordu. Sarayın ihtiyacı ise Dolmabahçe'deki gaz deposundan sağlanıyordu.

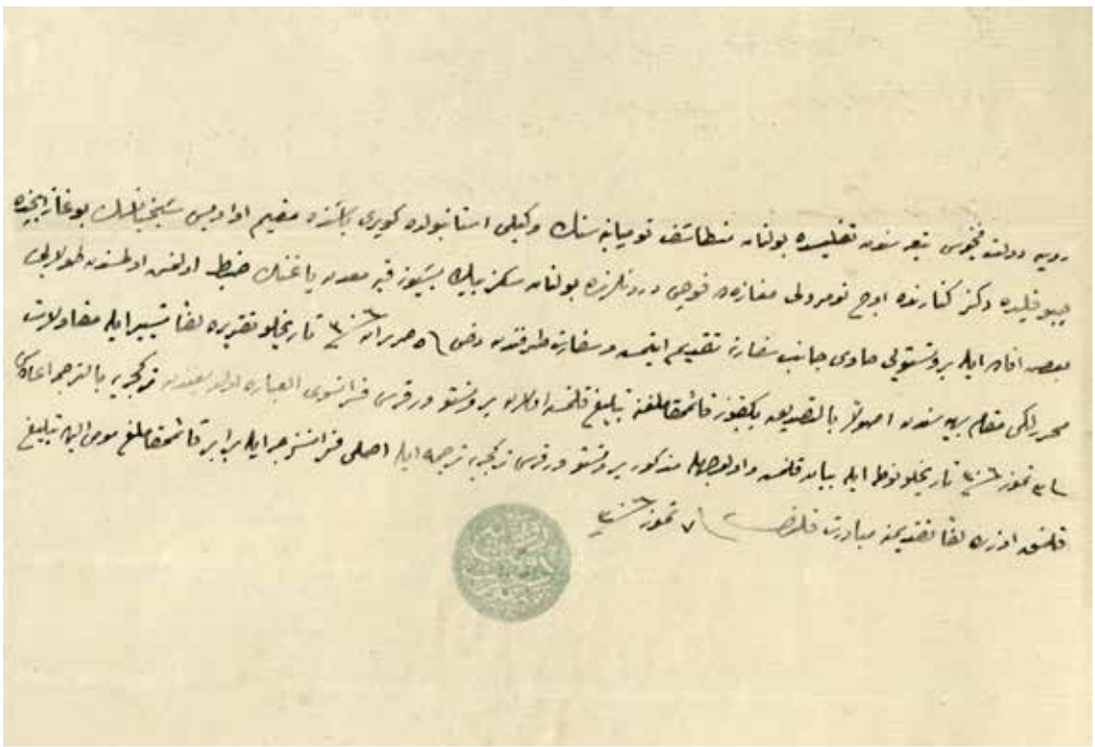

Beykoz'daki gaz ambarı Galata Köprüsü'nün Karaköy çıkışındaki Mehmet Ali Paşa Han'da yer alan Çubuklu Gaz Ambarı Müdürü Mumcuyan Mikail Efendi tarafından işletiliyordu.

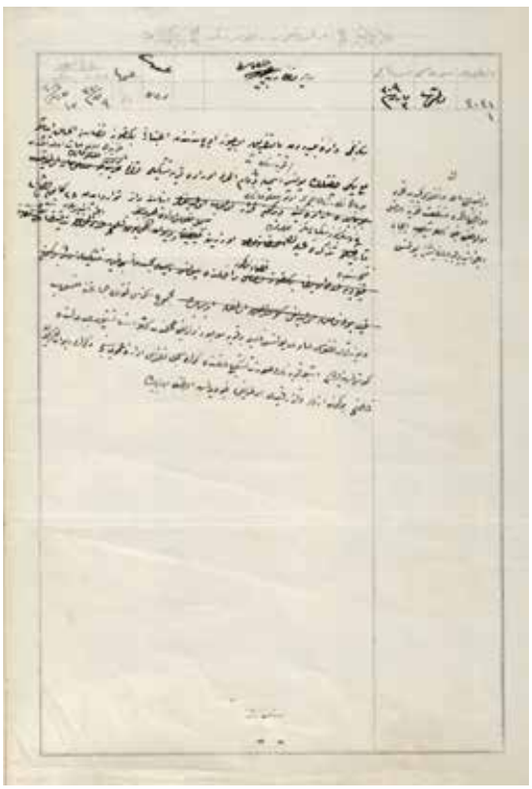

Zaptiye Nezaretine yazılan yazının altında, Tevfik Efendi, Ahmed Kamil Efendi, Antimos Efendi, Kirkor Efendi ve Agop Efendi'nin imzaları yer alıyordu. Eşref Efendi ile Ahmed Efendi ise Hicaz'da bulunduklarından imza atamamışlardı.

Anadolu yakası sahil belediyeleri: Sekizinci, Dokuzuncu ve Onuncu daireler

Bu sorunun kuvvetlice sorulmasını ve belgede cevaplanmasını sağlayacak bir başka belge de şöyleydi: 3 Kasım 1891 tarihinde Dahiliye Nezareti, Seraskerliğe bir yazı iletti. Askerlik yaşı gelmiş muhacirlerden 83, 83, 85, 86 ve 87 doğumluların isimlerinin yazılı olduğu bir defterin tanzim edilerek Ordu-yu Hümâyûn'a ulaştırılmasını isteyen Seraskerliğe yazılan yazıda, bu meyanda yapılanlar anlatılıyordu. Bu kapsamda da "Beykoz kazasının sahil cihetiyle Sekizinci ve Dokuzuncu ve Onuncu daire-i belediyeler dahilinde vaki mahallatda sakin muhacirinden üç yüz sekiz senesinde sinn-i mükellefiyete dahil olacak seksen yedi tevellütlülerin defteri 7 Eylül 307 tarihinde İzmid Kumandanlığına"[38] gönderildiği anlatılıyordu. Muhacirlerin Anadolu yakasında Sekizinci, Dokuzuncu ve Onuncu belediye daireleri dahilindeki mahallerde yerleşik olduğunu ve 1308 senesinde mükellefiyet yaşına girenlerin de dahil olacağı şekilde 87 doğumluların İzmit Kumandanlığına gönderildiğini kaydeden Dahiliye Nezareti, böylece o sırada resmi olarak mevcut belediyelerin isimlerini de zikrediyordu: Sekizinci yani Anadoluhisarı; dokuzuncu yani Üsküdar ve onuncu yani Kadıköy…

Polenezköy, Beykoz'a bağlanıyor

1890'lı yıllarda idare bazı ulaşım sorunları sebebiyle yeni düzenlemelere gidiyordu. Beykoz ise bu dönemde kaza olduğundan kaymakamlık olarak yönetiliyordu; bazı beledî hizmetlerin yönetimi Beykoz Kaymakamlığının uhdesinde devam ediyordu. Sekizinci Daire-i Belediye, Beykoz Kay-

1894 yılına gelindiğinde Sekizinci Daire-i Belediye'ye bağlanmak isteyen yerleşim yerleri arasına Anadolu Feneri ile Poyraz da girmişti.

makamlığına bağlı bazı köylerin kendine bağlı olmasını sağlamıştı. Bu yerleşim yerlerinden biri de Yeni Çiftlik namıyla kurulan Polonez köyü idi. Ancak Dahiliye Nezareti ile Maliye Nezareti arasındaki 27 Mart 1893 tarihli yazışmalardan anlaşıldığına göre bu köy, daha sonra (1303) Sekizinci Daire-i Belediye'den alınarak Beykoz kazasına ilhak edilmişti.[39]

Vergi ve askerlikten kurtulmak isteyenler, Sekizinci Daire'ye bağlanmak istiyor

1894 yılına gelindiğinde Sekizinci Daire-i Belediye'ye bağlanmak isteyen yerleşim yerlerinin sayısı hızla artmıştı. Anadolu Feneri ve Poyraz ahalisi önde gelenlerinden topladıkları imza ile Şura-yı Devlet'e müracaat ederek, Beykoz kazası ile ilişkilerinin kesilmesini talep ettiler. Bu kazaya bağlı olmaktan dolayı büyük sorunlarla karşılaştıklarını ifade eden mahalleliler, "kaza-i mezkurdan fekk-i irtibatıyla kema-fi's-sabık Sekizinci Daire-i Belediye'ye rabt ve ilhakı" istediler. Bir başka ifadeyle Beykoz kazasıyla bağlarının koparılmasını, eskiden olduğu gibi Sekizinci Daire-i Belediyeye bağlanıp katılma arzularını bir dilekçeyle dile getirdiler.

Şura-yı Devlet'in bu konuda mütalaasını istediği Şehremaneti, konuyu kendisine bağlı bulunan Beykoz Kazası Meclis İdaresi'ne sordu. Oradan gelen cevap, okuyanları hayrete düşürecek bir uyanıklığı ortaya çıkartıyordu. Çünkü Anadolu Feneri ve Poyraz ahalisi, dilekçelerinde bu değişiklik için Anadolu Kavağı, Akbaba, Dereseki ve Paşabahçesi köylerini örnek gösteriyorlardı. Kaza Meclisi, buna dikkat ederek, mukayesenin gerçeği yansıtmadığını, bu iki mahallenin Beykoz'a üç saat uzaklıkta ve Karadeniz Boğazı'nın dışında bulunduğunu belirtip "mevkien İstanbul ve Bilâd-ı Selâseye ve binaberin mezkur daire-i belediyeye kat'an münasebetleri olmasına" imkan yoktu. Yani mevkileri uzak olduğundan İstanbul, Beyoğlu, Üsküdar ve Eyüp ile sözkonusu Sekizinci Daire ile asla münasebetleri olması mümkün değildi. Ayrıca buradan aşar gibi tekâlif-i emiriye gibi vergiler ile ahalisinden asker dahi alınmaktaydı. Bu sebeplerden ötürü de Beykoz kazasıyla bağlarının kopartılması uygun olmazdı.

Bu mahallerin ahalisi, aslında bu yola tevessül ederek hem asker vermekten, hem de tekâlif gibi mükellefiyetlerden kurtulmak istiyordu. Beykoz Kaymakamlığının araştırmaları bunu ortaya koymuş, Şehramaneti'ne bildirmişti. Şehremaneti Meclisinde yapılan müzakereler neticesinde de Anadolu Feneri ile Poyraz mahallerinin kazadan ayrılması uygun görülmemiş, bu kararları da Şehremini adına yardımcısının imzaladığı 14 Şubat 1894 tarihli bir mazbata[40] ile Şura-yı Devlet'e iletilmişti.

1894 Depremi ve Beykoz'a Etkileri

İstanbul'u derinden etkileyen, yol açtığı tahribat ve yıkımlar sebebiyle "Büyük Hareket-i Arz" diye nitelendirilen 1894 İstanbul Depremi, 10 Temmuz 1894 tarihinde alaturka saat ile beşe çeyrek kala, yani öğleye doğru meydana gelmişti. Önce hafifçe bir hareket-i arz, yani yer hareketi hissedilmiş, ardından gayet şiddetli bir darbe ile her taraf sarsılmaya başlamıştı. Deprem, tahminen 10-12 saniye kadar sürmüştü. Bu şiddetli darbeden çeyrek saat sonra kısa aralıklarla dört defa daha hareket hissedilmiş, akşama doğru iki artçı deprem daha olmuştu. Depremin istikameti güneybatıdan kuzeye ve aşağıdan yukarıya doğru idi. Deprem meydana geldiğinde şehirde gündoğusu rüzgârı esmekte, sıcaklık ise sıkıntı vermeyecek seviyedeydi. Depremin şiddeti ve artçıları sebebiyle İstanbul halkı tamamıyla sokağa dökülmüş, evlerde, dükkanlarda, hanlarda, resmi dairelerde kimse kalmamıştı. Depremin gecesi ise halk evlere girmeyerek, açıkta sabahlamıştı.[41]

Atina Rasathanesi Direktörü Mösyö Eginitis, daha sonra Sultan II. Abdülhamid'e sunduğu raporda depremin 10 Temmuz 1894 tarihinde öğleden sonra saat 12.24 dakika geçerken 3 şiddetli zelzele ile başladığını, bütün tahribat ve yıkımın bu üç zelzele sırasında meydana geldiğini belirtiyordu. Birinci zelzeleden bir-iki saniye önce kaldırımdan çok süratle birçok araba geçiyormuş gibi yer altından sadalar gelmiş; ancak bu sarsıntı küçük ev eşyalarını bile düşürmeyecek şiddette olmuş ve 4-5 saniye sürmüştü. Bundan sonra zuhur eden ikinci sarsıntı ise pek şiddetli olmuş, şiddeti gittikçe artmış ve 8-9 saniye sürüp en büyük tahribatı meydana getirmişti. Hemen akabinde oluşan üçüncü sarsıntı ise dalgalı ve ufkî bir şekilde gerçekleşmiş, yerküre sanki deniz üzerinde imiş gibi sallanmıştı. İkincisinden daha hafif olan üçüncü zelzele 5 saniye kadar sürmüş, diğer ikisi gibi sarsıntı sırasında sadalar işitilmişti. Birbiri ardı sıra meydana gelen ve aralarında çok az fasıla bulunan bu üç zelzele toplam 17-18 saniye sürmüştü.[42]

10 Temmuz 1894 tarihinde gerçekleşen İstanbul depreminin ardından halk evlerinin dışında sabahlamıştı.

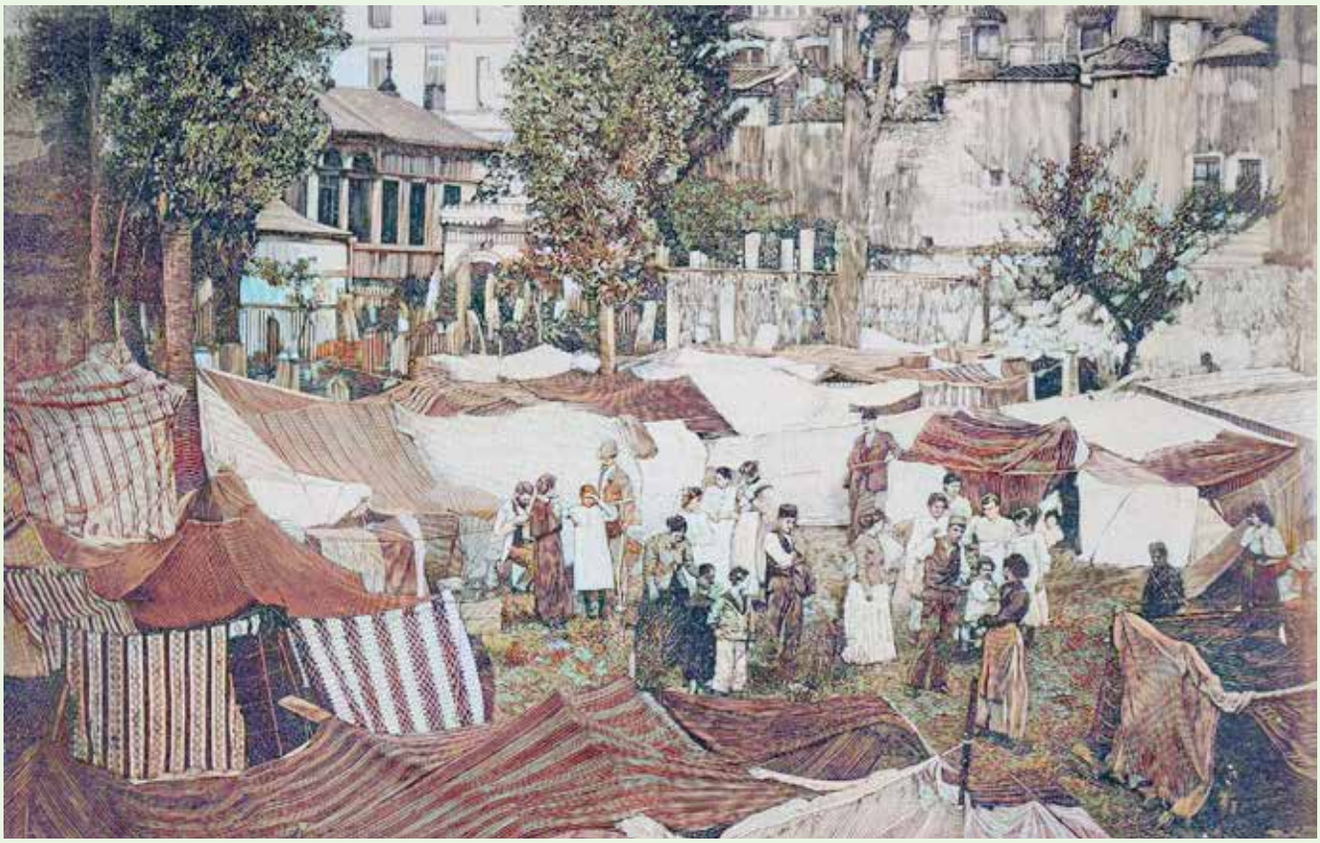

O dönemin önemli gazetelerinden olan Sabah'ın ertesi gün yayınladığı habere göre deprem öncesi deniz gayet sakindi. Ancak gemiler, birdenbire şiddetli bir dalgayla karşılaşınca inip çıkmaya başlamış, bu da yolcu ve mürettebatın büyük korkuya kapılmalarına sebep olmuştu. Ayrıca deprem sırasında şehrin her cihetinden büyük toz bulutları yükselmiş, bu bulutları görenler hadisenin depremden kaynaklandığını anlamışlardı. Bazıları da Marmara sahilinde denizin önce 200 metre kadar geriye çekildiğini, daha sonra şiddetle karaya yürüdüğünü, bu arada sandal, kayık gibi küçük gemi adına ne varsa hepsini karaya fırlattığını söylemişlerdi.

Depremi takip eden günlerde hasarın çokluğu sebebiyle Şehremaneti'nde Belediye Başkanı Rıdvan Paşa'nın başkanlığında bir komisyon kurularak, açıkta kalan fakirlere para, yiyecek ve çadır teminine başlanmıştı. Ertesi gün yayınlanan gazetelerin verdiği rakamlara göre ilk gün enkaz altından çıkarılan ölü sayısı 70, yaralı sayısı ise 700 civarındaydı. Sabah gazetesi bu ibareden sonra "Ölü sayısının çok yükseleceği tahmin ediliyor" cümlesini kullandığı için kapatılmıştı.[43]

1894 Büyük Hareket-i Arz sadece Suriçi ve Bilad-ı Selâse'de (Üsküdar, Beyoğlu ve Eyüp) etkili olmamıştı; bunun yanı sıra İstanbul'un iaşesini sağlayan, büyük çiftliklere ev sahipliği yapan şehir çeperleri ile Boğaziçi'ndeki yerleşim yerlerinde de hissedilip maddî zararlara yol açmıştı. Eginitis'in raporuna göre İstanbul ve çevre vilayetlerin her köy ve kasabasında depremin etkili manzaraları görülmüş, ahali tam bir korku içinde sokaklara kaçmış, pek çok kimse günlerce meydan ve bahçelerde tente ve baraka altında yatmıştı.[44] Raporda bahsedilen ikinci bölgenin içinde Beykoz da yer alıyordu. İkinci bölgenin büyük ekseni 248 kilometre, küçük ekseni ise 74 kilometre uzunluğa sahipti. Buna göre bölgenin içine Çorlu, Tekirdağ, Mudanya, Akhisar, Ortaköy, Terkos, İznik, Osmaneli, Yenişehir, Demirtaş, İmralı Adası, Marmara Denizi'nin bir kısmı ile Ereğli, Silivri, Beyoğlu ve Büyükdere'nin yanı sıra Beykoz da giriyordu. Yine rapora göre bu bölgedeki sağlam inşa edilmemiş binaların bir kısmı yıkılırken, bir bölümü de zarar görmüştü.[45]

Sultan II. Abdülhamid'in bizzat takibiyle deprem felaketinden etkilenenler "iane/yardım" kampanyası başlatılıp altı ay içinde 90 bin altın toplanmıştı. Bu, çok büyük bir başarıydı, daha büyük başarıysa en küçük suistimal olmadan muhtaç olanların yardımına sunulmuş olmasıydı. İane-i Musabûn Komisyonu yardımın doğru yere yapılmasını temin etmek için hasarlı binaları tespit etmişti. Beykoz'da hasar gören bazı binalar tespit edilmiş olmasına rağmen, bunlar geniş çaplı bulunmadığından İane Komisyonunun, yardım yaptığı bölgeler arasına konulmamıştı.[46]

Akbaba köyündeki Canfeda Hatın Camii depremde hasar gören binalar arasındaydı.

Depremde Beykoz Serbostani Mustafa Ağa Camii de hasar görmüştü.

Beykoz'un hasar gören yapıları

"1894 Depreminde Hasar Gören Yerleri Gösterir Envanter Tablosu"nda Beykoz ve bağlı köylerindeki bazı yapıların adı da zikrediliyordu. Buna göre Tahsin Bey'in sahilhanesinin bahçe duvarları ve bina temelleri çatlamış,[47] Aşçıbaşı Mehmed Efendi'nin Sahilhanesi'nin mutfak bacası tehlikeli hale gelmiş,[48] Beykoz Hünkar İskelesi yakınındaki Yalıköyü Camii,[49] Akbaba köyündeki Canfeda Hatun Camii[50] ile yine Akbaba köyünde bulunan Hoca İshak Efendi Camii ve Mektebi hasar görmüş,[51] aynı şekilde Dereseki köy camii hasarlanmış,[52] Ömerli köy camisinin minaresi çatlamış,[53] Poyraz Köyü Camii tamamıyla harap olmuş,[54] Beykoz'da bulunan Ser-bostani Mustafa Ağa Camii hasar almış,[55] Beykoz köyündeki bir fırının bir tarafı yıkılırken bazı tarafları çatlamıştı.[56]

Erkân-ı Harbiye Feriki Mehmed Şakir Paşa'nın başkanlığında kurulan keşif komisyonu kışladan karakola kadar birçok askeri kurum binalarını denetleyip yerinde kontrol ettiler. Bu kapsamda orduya malzeme üreten Beykoz Debbağhanesi'nde de (Deri ve Kundura Fabrikası) keşif yapıldı ve "Beykoz Debbağhanesi'nin deprem sebebiyle hasar görmediği"[57] anlaşıldı. Komisyon, Türkler için simgesel anlamı bulunan Anadoluhisarı'nı da teftiş etti. Hisar'ın bazı burçlarının depremde yıkıldığını tespit etti.[58] Ayrıca Anadoluhisarı-Kanlıca yolu üzerinde bulunan ve Fatih Sultan Mehmed tarafından inşa ettirilen Anadoluhisarı Camii[59] de hasar görmüştü. Yine Anadoluhisarı'ndaki Nakşibendi tarikatına ait Şeyh Mehmed Rumi Dergahı da hasardan nasibini almıştı.[60]

Kavak'ta bile hasar vardı

Bu arada Anadolukavağı'ndaki Kösem Valide Sultan denilen Mahpeyker Sultan'ın yaptırdığı cami de hasarlanmıştı.[61] Bir başka önemli hasar tespiti ise Anadolukavağı sahilinde bulunan İskele Camii adıyla bilinen Midillili Ali Reis Camii,[62]Yoros Kalesi içinde yer alan ve II. Bayezid tarafından yaptırılan Yoros Kalesi Mescidi olarak bilinen Kale Camii[63] de depremden payını almıştı. Yine Kavak'taki incelemeler sırasında Bakkal Eyüp Ağa'nın tütüncü dükkanının kiremitlik kısımdan yukarısının yıkıldığı görülmüştü.[64] Anadolukavağı'ndaki karantina bölgesi olan Kavak Tahaffuzhanesi (Karantinahanesi) ise "ziyadece harap"[65] olmuştu.

Göksu'da bulunan jandarma karakolu binası ise bir iki yerinden çatladığından tamire muhtaç[66] vaziyetteydi. Aynı şekilde Paşabahçe Jandarma Karakolu da depremden az da olsa zarar görmüş, "merdiven başı duvarı iki yerden çatlamıştı."[67] Günümüzde yerinde yenilenmiş bir caminin yer aldığı Paşabahçe Camii'nin "minaresinin şerefeden yukarısı"[68] aynı şekilde çatlamaya maruz kalmıştı.

Hükümet binasında 'rahneler' oluştu

Beykoz'da 1894 depreminden zarar gören binalar arasında hükümet binası da bulunuyordu. 1885 yılından itibaren hükümet dairesi olarak kullanılan bu kargir binada "hareket-i arz"dan dolayı bazı çatlaklar meydana gelmiş, bunun üzerine Beykoz kazası kaymakamlığı da binanın boşaltılmasını emretmişti. Binada görev yapan jandarma dairesi ile jandarmalar geçici olarak kurulan çadırlara nakle-

dilmişti. Kaymakamlığın belediyeye bildirimi üzerine yapılan incelemede "rahne"nin, yani binadaki yaralanmanın, hasarın tehlikeli boyutta olmadığı görülmüştü. Ancak ilgili birimler binayı kullanmak konusunda geri adım atmıyor, binaya girmemekte diretiyordu. Bunun üzerine Şehremaneti, Sadaret Makamına bir yazı ileterek, depremde görülen hasarın tehlikeli boyutta olmadığını, "beyhude masraf vuku bulmaması" için dairece heyet-i fenniye ve erbab-ı vukuf marifetiyle tekrar muayene yaptırılması için" Anadolu Sekizinci Daire-i Belediye Müdürlüğüne gerekli tebliğin yapıldığını, onlarında bu tebliğ üzerine gerekli incelemeleri yaptıktan sonra verdikleri cevapta, "anılan binada görülen bozuk sıva çatlakların 80-100 kuruş masrafla tamir ve ıslah bulunacağını, tehlikeli olmadığını keşifleriyle birlikte" bildirdiklerini vurguluyordu.

Burada hemen açıklanması gereken konu, neden yeniden inceleme yapılması talebinin Sekizinci Daire'ye yapıldığıdır? Sekizinci Daire-i Belediye olarak adlandırılan Anadoluhisarı Belediye Şubesi, günümüzde Beykoz sınırları içinde kalmakla birlikte o dönem tüm Beykoz'dan sorumluydu. Şehremaneti'nin 1894 Depremi sırasında belediye şube binalarına ilişkin kuralı şuydu: Eğer şube binaları bu tip zayıf surette hasar görmüş ve 300-500 kuruş masrafla tamir ve ıslahının mümkün olduğu ve tehlikenin de bulunmadığı keşifle ortaya konulursa, "vakit geçmemek için muhtaç oldukları cüz'i tamiratlara hemen başlanılıp bitirilmesi tanzim ve ita"[69] edilecekti. Bu görüşlerini Sadaret Makamına aktaran Şehremini Rıdvan Paşa, Beykoz Hükümet Binası için de aynı kararın verilmesini 19 Temmuz 1894 tarihli yazısıyla talep ediyordu.

"Hemen tamir edip içine geçin"

Şehremini Rıdvan Paşa'nın bu yazısına, Sadrazam tarafından ertesi gün cevap verildi. Sadrazamlıktan gönderilen yazıda iki hususun altı çiziliyordu. Birinci husus, hükümet binası olarak kullanılan ve depremden dolayı çatlayan binanın, yapılan keşif sonucu tehlikeli olmadığının tespit edilmiş olmasıydı. İkinci husus da ortaya çıkan hasarın hafif surette olması ve 300-500 kuruş masrafla tamirinin mümkün olmasıydı. O halde Şehremini Rıdvan Paşa'nın talebi doğrultusunda karar vererek, vakit geçirmeden devlet kurumlarının işleyip halkın ihtiyaçlarını gidermeye başlamasını temin etmek gerekirdi. Bu yüzden dönemin sadrazamı Ahmed Cevad Paşa, Şehreminin "… devair-i belediyeye ait olup da hareket-i arzla zarar görmüş olan ebniyenin üç beşyüz kuruş masrafla tamiri mümkün olanlarının hemen icra-yı termimâtıyla, hakkında iş'ar kılınan mucibince muamelat-ı lazımenin ifası münasip görülmüş"[70] olduğunu bildiriyordu. Özetle Sadrazam Cevad Paşa da daha önce belediye olarak da kullanılan hükümet binasının hemen tamir edilmesi yönündeki kararı doğru buluyor ve gerekli onarımlara başlanması talimatını, yazının kendisine ulaşmasından bir gün sonra, 20 Temmuz 1894 tarihinde Şehremaneti'nde bildiriyordu. Bu da İstanbul'da depremin yaralarının sarılıp kamu kurumlarının aktif bir şekilde görevinin başında olmasına son derece önem verildiğinin bir göstergesiydi.

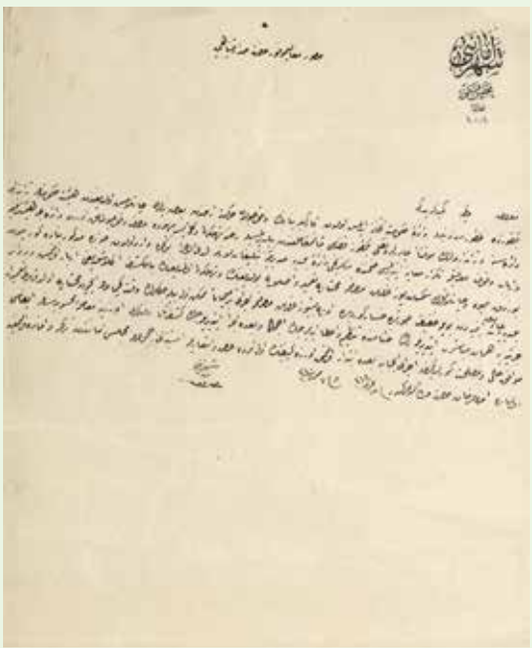

Sehremini Rıdvan Paşa, Sadaret'e yazdığı yazıda Beykoz'daki hükümet binasının depremden hafif çatlaklarla çıktığını belirtip, 300-500 kuruş masrafın bulunduğunu belirtiyordu.

İkiz çocuğu olan fakir aileye maaş bağlanıyor

Beykoz'a bağlı Hüseyinli köyünde çok fakir bir aile tespit edildi. Hüseyinli'de oturan Avcışabıoğlu sülalesinden Hüseyin'in ikiz çocuğu olmuştu. Ancak kendini ve eşini geçindirmekten aciz olan Hüseyin, ikiz çocuklarının da olmasıyla iyice müşkil vaziyete düşmüştü. Çareyi Beykoz Belediyesine ulaşmakta buldu. 1895 yılının Mayıs ayında durumunu bir ilm ü haber ile bildirdi. Burada yer alan bilgilere göre Hüseyinli köyünden Hüseyin ile zevcesi Emine Hatun'un biri erkek, diğeri de kız olmak üzere 16 Mart 1894 tarihinde ikizleri doğmuştu. Erkek olana Hasan, kıza ise Fatıma ismini vermişlerdi. Ancak zaman geçtikçe çocuklarına bakmakta zorlandılar. Zaten aile köyün en fakiriydi, işleyecek toprağı bile yoktu. Çocuklar ise o günün ölüm oranlarının yükselmesine sebep olan hastalık gibi nedenlere rağmen hayatta kalmayı başarmışlardı, gayet sağlıklıydılar. Hüseyin ve eşi Emine Hanım, bir yandan çocukları için seviniyor, bir yandan da nasıl bakacaklarını düşünerek üzülüyorlardı. Muhtarlık kanalıyla durum, Beykoz Kaymakamlığına, oradan da Dahiliye Nezareti'ne intikal ettirildi. Amaç, devletin ikiz çocuğu olan ailelere maaş bağlanması kararından bu aileyi de yararlandırmaktı.[71]

Nezaret, belediye şubelerinin bağlı olduğu Şehremaneti'ne bir yazı yazarak, durumdan haberdar etti. Elde ettiği bilgilerin tamamını iletti. Hatta durumu biraz abartmakta beis görmedi. "Birinin ismi Hasan, diğerinin Fatıma adı verilen ve halen ber-hayat bulunan iki nefer çocukların iaşe ve infaktan aciz kalarak, perişan bir halde bulunduğundan" bahsederek, kanun gereği, "emsali gibi onlara da maaş tahsisini"[72] talep etti. Çocukların zaruret içinde bulunduğuna işaret eden Nezaret, maaş bağlanması hususunda ısrar etti. Bu noktada yazışmaların Beykoz Kaza Kaymakamlığı tarafından yapılması, fiilen kalkan belediye işlerinin Beykoz merkez ve bağlı köylerinde kaymakamlık tarafından takip edildiğini gösteriyordu. Beykoz Kaymakamlığı, Dahiliye Nezareti tarafından Şehremaneti'ne ulaştırılan yazısında olumlu görüşünü beyan etti. Bu arada Nezaret de gerek muhtarın imzasını taşıyan ilmühaberi, gerek mahalli idarelerin olumlu görüşünü ve en son da Şehremaneti'nin tavsiyesine uyarak, Hüseyin'in fakirliğinin ortaya çıktığına ve ispatlandığına karar verdi. Aileye mahalli belediye gelirlerinden aylık 25'er kuruş maaş tahsis edilmesine karar vererek, gereğinin yapılması talimatını 2 Haziran 1895 tarihinde belediyeye verdi.[73] Böylece maaş bağlama olayı, o zamana göre iki ay gibi kısa bir sürede gerçekleştirilmiş oldu.

Beykoz'a bağlı Hüseyinli köyünden Hüseyin ile Emine Hatun'un 1894 yılında biri erkek biri kız ikizleri olmuştu. İkizlere bakmakta zorluk çeken aileye yazışmalar neticesinde Dahiliye Nezareti'nin onayıyla aylık 25'er kuruş tahsis edildi.

2- ANADOLUHİSARI SEKİZİNCİ DAİRE-İ BELEDİYESİ

Anadolu Hisarı, çevresinde bulunan Göksu ile Küçüksu'dan dolayı İstanbul'un tenezzüh alanlarındandı.

Sultan II. Abdülhamid'in Şehremaneti'ne bağlı belediye şube sayısını fiilen 10 olarak sınırlayıp uygulamaya geçmesinden sonra Anadolu yakasının prestijli belediyelerinden biri de günümüzde Beykoz sınırları içinde kalan Anadoluhisarı oldu. 1868 Nizamnamesi ve 10 yıl sonra çıkartılacak Dersaadet Belediye Kanunu'nda adı zikredilen Anadoluhisarı Belediyesi Abdülhamid döneminde yaygın ve etkin bir faaliyet alanına kavuştu. Sekizinci Daire-i Belediye olarak anılan Anadoluhisarı Belediye Şubesi, bürokratlar arasında tercih edilen, atanmak için yarışılan prestijli bir makam oldu. Paşa seviyesinde atamaların gerçekleştiği, araya aracıların konulduğu Anadoluhisarı, bu cazibesini İstanbul'un en güzel mesire yerleri ve üst düzey bürokrasi ile zenginlerin ve ekalliyet önde gelenlerinin oturduğu Boğaziçi'nin mutena semti olmasına borçluydu

1868 Nizamnamesi ve 10 yıl sonra çıkartılacak Dersaadet Belediye Kanunu'nda adı zikredilen Anadoluhisarı Belediyesi Abdülhamid döneminde yaygın ve etkin bir faaliyet alanına kavuştu

Cevad Bey, Müdürlükten Mutasarrıflığa terfi etti

Sekizinci Daire-i Belediye Müdüriyeti'nde görev yapanların bir sonraki durağı ya birkaç kazanın bağlı bulunduğu mutasarrıflık görevi oluyor ya da daha üst düzey bir vazifeye atanıyorlardı. Sözgelimi 1880 yılında Sekizinci Daire-i Belediye Müdürlüğü yapmakta olan "Saadetlû Cevad Beyefendi", bu görevinden Kaza-i Erbaa Sancağı Mutasarrıflığına atanmıştı. 1870'li yıllarda İstanbul Üsküdar, Beyoğlu, Kaza-ı Erbaa ve İzmit olmak üzere dört mutasarrıflığa bölünmüştü. İşte Cevad Beyefendi, Sekizinci Daire-i Belediye Müdürlüğünden sonra oldukça aktif ve önemli olan bu göreve tayin olmuştu. Burada başta Bulgarların satın alma yoluyla bölgede mülk edinmesi ve altyapı hizmetleri olmak oldukça başarılı hizmetlere imza atmıştı. Eldeki belgeler, Sekizinci Daire-i Belediye'nin varlığından 1879 yılı itibariyle bahsettiğine göre Cevad Beyefendi de dairenin ilk müdürü olmalıydı. Cevad Beyefendi'nin memuriyet değiştirmesinden sonra boşalan belediye müdürlüğüne ise Beykoz Kaza Kaymakamlığı yapan "İzzetlû Maşuk Bey" atanmıştı. Maşuk Bey'den boşalan Beykoz Kaymakamlığına ise Uşak eski kaymakamı Hüseyin Mithat Efendi getirilmişti. Osmanlı Hükümetinin burada bulunan fabrikalar, su tesisleri ve gazhane gibi önemli yatırımlar sebebiyle ehemmiyet verdi-

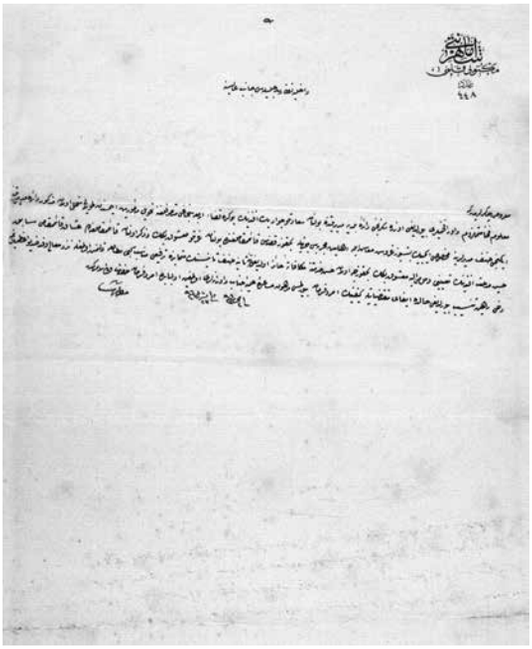

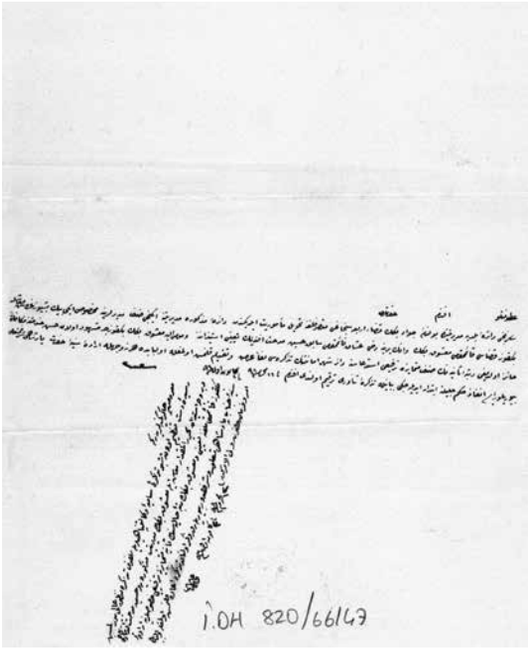

Beykoz Kaymakamı Maşuk Bey'in Anadoluhisarı Belediye Başkanı olması ve eski Uşak kaymakamı Hüseyin Mithat Efendi'nin de Beykoz kaymakamlığına atanmasına dair belgeler.

ği Anadoluhisarı Belediye Şubesi'ne Maşuk Bey'in getirilmesi bilinçli bir tercihti. Çünkü Maşuk Bey, Beykoz'da başarılı ve güzel hizmetlerde bulunmuş, bu "hüsn-i hizmetine mükafeten" hem sahip olduğu "rütbe-i sâniyesi mütemeyyize" yükseltilmiş,[74] hem de 5 Aralık 1880 tarihinde Şehremaneti'nin Dahiliye Nezareti'ne önerisiyle belediye dairesi müdürlüğü görevine teklif edilmişti. Bu teklifle Beykoz Kaymakamı Maşuk Bey sadece belediye başkanlığına getirilmiyor, aylığı da "ikinci sınıf müdürlere mahsus 2.500 kuruş maaşa" yükseltiliyordu. Teklifi içeren yazı, 14 Aralık 1880 tarihinde Sultan II. Abdülhamid'in onayına sunuldu. Sultan'ın Maşuk Bey'in Anadoluhisarı Belediye Başkanı olmasını, Uşak eski kaymakamı Hüseyin Mithat Efendi'nin de Beykoz Kaymakamlığına getirilmesini 15 Aralık 1880'de onaylaması üzerine,[75] atamalar aynı tarihte yürürlüğe girdi.

Becayişle gelen başkan: Tahsin Efendi

Bu arada ilginç bir gelişme meydana geldi. Şehremaneti'ne müracaat eden Sekizinci Belediye Dairesi Müdürü Manas Efendi ile Beşinci Daire-i Belediye Müdürü Tahsin Efendi, tıpkı alt düzey memurluklarda olduğu gibi "becayiş" talep ediyorlardı.[76] Yani görev yerlerinin karşılıklı rızayla değiştirilmesini istiyorlardı. Buna göre Anadoluhisarı Belediye Başkanı Manas Efendi, Beşinci Daire'nin belediye başkanı olacak; Beşinci Daire-i Belediye Reisi Tahsin Efendi de Anadoluhisarı belediye başkanlığı görevini üstlenecekti. Oldukça garip olan bu talep kabul edilerek, Sultan II. Abdülhamid'in tensiplerine arz edildi. Sultan Abdülhamid, kendisine sunulan gerekçeleri makul görerek İstanbul için yararlı bulduğu bu iki bürokratından vazgeçmedi ve gereğinin yapılmasını, Sadrazam Kıbrıslı Mehmet Kamil Paşa'ya emir buyurdu. Şehremini Ahmed Mazhar Paşa da bu kararı uygulamaya sokarak atamaları ilgili kişilere tebliğ etti.

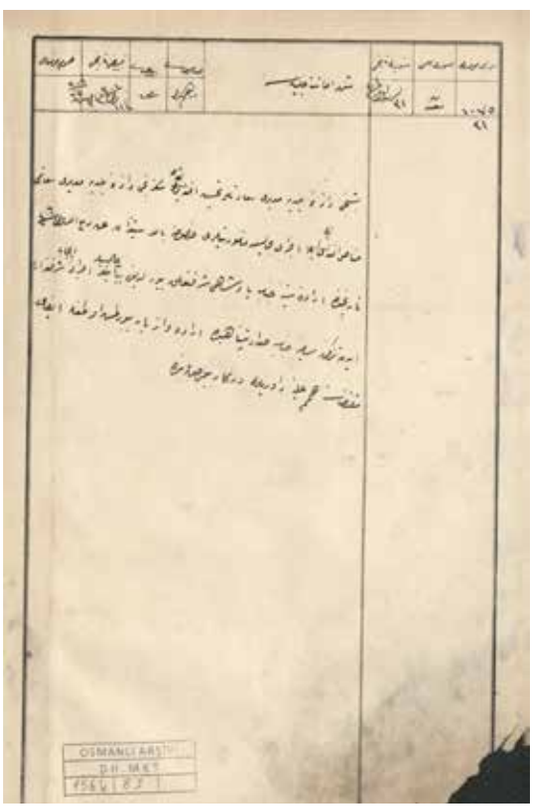

Sekizinci Belediye Dairesi Müdürü Manas Efendi ile Beşinci Daire-i Belediye Müdürü Tahsin Efendi, tıpkı alt düzey memurluklarda olduğu gibi "becayiş" talep ediyorlardı.

Beykoz'da İlk Sahil Dolgusu 1891'de Şişe Fabrikası İçin Yapıldı

Sultan II. Abdülhamid'in döneminin hemen başında 20 adede çıkartılan belediye dairelerinin 1880 yılından itibaren tekrar 10'a düşürülmesi üzerine, Anadolu yakasının en büyük belediyesi, Beykoz bölgesini Üsküdar'a kadar tamamıyla sınırları içine dahil eden Anadoluhisarı Sekizinci Daire-i Belediye olmuştu. O yıllar suya ihtiyaç gösteren sanayinin gelişme merkezi olan Beykoz'da debbağ ve kağıt fabrikalarının yanı sıra çini ve şişe fabrikaları da faaliyete geçmişti. İncirköy mevkiinde deniz ulaşımının kolayca gerçekleşmesi sebebiyle sahile kıyısı olan geniş araziler üzerinde kurulan fabrikalar, bölgenin gelişmesinin yanı sıra Osmanlı İmparatorluğu'nun Abdülhamid dönemi sanayileşme hamlesinin Zeytinburnu bölgesinden sonra ikinci önemli merkezi durumuna yükselmişti.

Toprak dolgusu iki kez yapıldı

Anadoluhisarı Belediye Şubesi, İncirköy'deki fabrikaların mal-hammadde sevkiyatı için şehre en hızlı ulaşım yolu olan deniz kıyılarında ihtiyaçları doğrultusunda gerçekleştirilen değişimleri/talepleri haritalar üzerinde kayıt altına alıyordu. Sekizinci Daire'nin Mühendis-i Evveli Hacı Ahmed, bu tür planlardan birini "Şişehane Fabrikası" için hazırlanmıştı. Plan, Şişehane Fabrikasının deniz kıyısının "toprakla" doldurulup burada bir alan oluşturulmasını, aynı zamanda bir de küçük rıhtım yapılmasını öngörüyordu. Daha doğrusu yapılmış olan çalışmaları gösteriyordu. Bir anlamda yapılacak olan dolgu çalışmalarını planlayıp ruhsatlandırmaktan ziyade, yapılmış olan dolgu çalışmalarını tescil ediyordu.

"Harita" üzerinde "kadim ebniye mahalli/eski binalar mahalli" olarak gösterilen ve günümüzde de yan yana birkaç yalı ve yapının yer aldığı sahil bölgesinin Beykoz istikametine doğru bittiği yerden itibaren "Şişehane fabrikası mahalli" başlıyordu. Alanın başlangıcından bir miktar sonra ise fabrika yönetim yerinin bulunduğu "daire" ile onun bitişiğinde "fabrika ebniyesi/fabrika binası" sahile paralel dikdörtgen biçimde gösteriliyordu. Fabrika alanının bugünkü Beykoz Belediyesi'ne doğru olan kısmının nihayetinde "Saadetlû Vehbi Bey Sahilhanesi" ile onun "rıhtımı" mevcuttu.[77]

İlk aşamada 1334 metrelik dolgu yapıldı

Şişehane fabrikasının dolgu yaptığı alan, "kadim ebniye mahalli" ile Saadetlû Vehbi Bey Sahilhanesi" arasında kalan kısımdı. Çünkü bu iki yapı arasındaki arazi tamamen ona tahsis edilmişti ve tamamıyla Boğaziçi kıyısındaydı. Fabrikanın Boğaziçi kıyısı kumluydu. Hem bu sebepten hem de fabrika önünde daha geniş ve indirme-bindirme faaliyetinin kolayca yapılabileceği rıhtımın olduğu bir alan elde edebilmek için, kıyıdaki tüm alanda boydan boya dolgu yapıldı. İlk dolgunun yapıldığı bölge, "Sene be sene bi't-tedrici türab imla olunan mahal/Seneden seneye aşamalı olarak toprak doldurulan yer" ifadesinin olduğu kısımdı ve uzunluğu 1760 zira', yani 1334,08 metreydi.

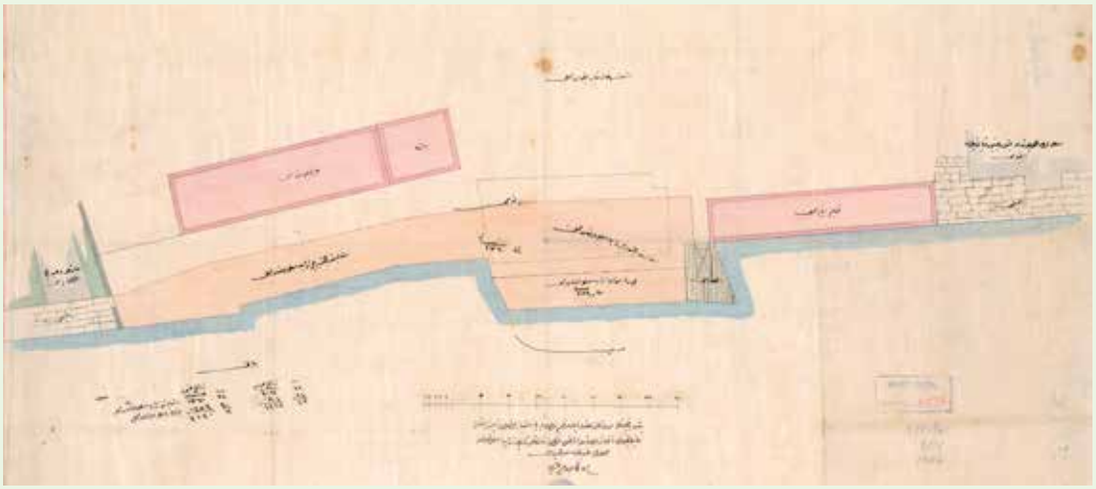

İBB Atatürk Kitaplığında bulunan konuyla ilgili harita.

272 metrelik ikinci dolgu ve iskele yapımı

Anadoluhisarı yönünde "kadim ebniye mahalli"-nin olduğu bölümde ikinci bir dolgu faaliyetine girişildi. Harita üzerinde "Müceddeden bu kere turab imla kılınan mahal / Yeni olarak bu kere toprak doldurulan yer" ifadesiyle gösterilen kısmın uzunluğu ise 350,90 zira' idi. Bu kısım da yaklaşık 272,70 metreye karşılık geliyordu. Böylece dolgu yapılan toplam alan eski arşınla 2120,111 arşın oluyordu ki, bunun günümüz metrik sistemindeki karşılığı 1606,78 metreydi. Bu dolgu alanı günümüzde metruk halde bulunan Şişe (Cam) Fabrikası'nın ön kısmında Beykozluların Boğaziçi'nin serin sularıyla buluştuğu oturma/yeşil alanlar olarak varlığını devam ettiriyor. Bu arada dolgu alanının hemen başlangıcına bir iskele yapılması da düşünülmüştü.

Haritaya göre eski yapıların bittiği yerde ise "Emlâk-ı Hümâyûn-ı Atîk Çini Fabrikası ebniyesi / Padişaha ait Atik Çini Fabrikası binaları" yer alıyordu. Bu yapılar günümüzde Boğaziçi kıyısındaki Paşabahçe Sosyal Tesislerinin yanında bulunuyor.

Beykoz'un yetenekli mühendisi: Hacı Ahmed

Harita üzerinde Sekizinci Daire-i Belediye Mühendis-i Evveli Hacı Ahmed imzasıyla şu ifadeler yer alıyordu:

"Bet? bahçesinde 18 numara ile murakkam (rakamlandırılmış) olup, bâ-imtiyâz-ı mahsûs Şişehane Fabrikası ittihaz olunan arazi önüne kazıkları rekziyle (dikilmesiyle) türâb imlâ kılınan (toprak doldurulan) mahallin harita-i mevkiası. 5 Kanunusâni 306 (17 Ocak 1891)."

Tarihin altında ise Hacı Ahmed'in "Sekizinci Daire-i Belediye Mühendis-i Evveli Hacı Ahmed" yazan mührü yer alıyordu.

Bu arada Sekizinci Daire mühendisinin ifadelerinin yan tarafından yine onun kaleme aldığı ve dolgu alanlarını eski ve yeni arşın sistemine göre gösteren uzunluk ifadeleri mevcuttu. Bu oranlar şöyle ifade edilmişti:

"Zirâ'-ı Cedid / Yeni Arşın[78]

1011,62 arşın = 1627,69 m	Sene be sene türab imla' olunan (toprak doldurulan) mahal.
0206,84 arşın = 332,80 m	Bu kere imla olunan (doldurulan) mahal.
1218,146 arşın = 1959,99 m	[Toplam]

Zirâ'-ı Atik / Eski Arşın[79]

1760,61 arşın = 1334,08 m	Sene be sene türab imla' olunan (toprak doldurulan) mahal.
0359,90 arşın = 272,70 m	Bu kere imla olunan (doldurulan) mahal.
2120,111 arşın = 1606,78	[Toplam]"

Özetle mühendis Ahmed, Şişehane Fabrikası arazisinin önündeki deniz kısmına önce kazıklar çakıldığını, sonra ardında kalan alanın "toprak" ile doldurulduğunu, bu dolgu işleminin iki aşamada gerçekleştirildiğini belirterek, dolgu yapılan alanın uzunluğunu kaydederek veriyordu. İkinci dolgu yapılan alan, diğer alanlardan daha fazla çıkıntıya sahip olmasıyla hemen dikkati çekiyordu ki, günümüzde de burası aynı şekilde biraz daha fazla denize doğru çıkıntılı olmasıyla fark edilebiliyor. Bu haritada olmayan ve günümüzde bulunan tek şey, fabrika ile dolgu yapılan alan arasında artık bir caddenin geçiyor olmasıydı.

Doldurulan bölge günümüzde İncirköy'de yıkılan Şişecam Fabrikasının önünde bulunuyor.

Sekizinci Daire Müdürü Cemal Bey, Üçüncü Daire Müdürlüğüne yani Fatih Belediye Başkanlığına atandı. Cemal Bey'in yerine ise Şehremaneti Yazı İşleri Müdür Muavini Mithat Beyefendi atanacaktı.

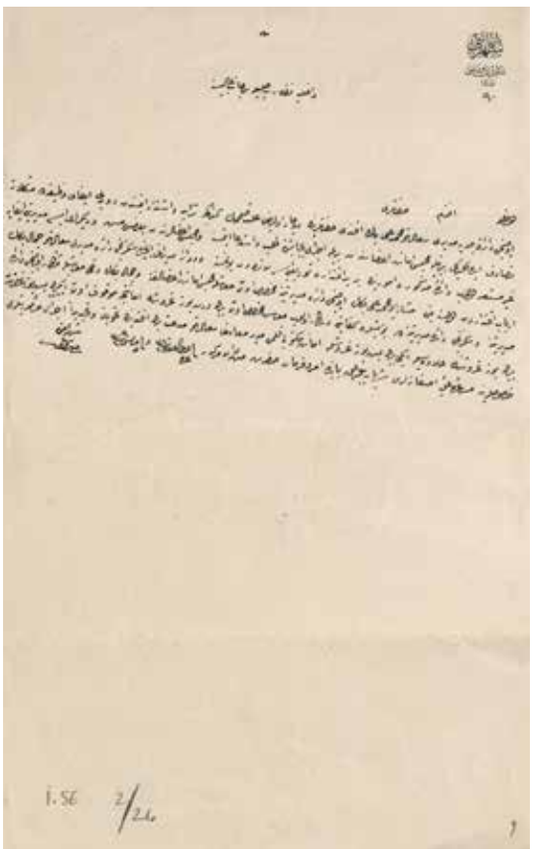

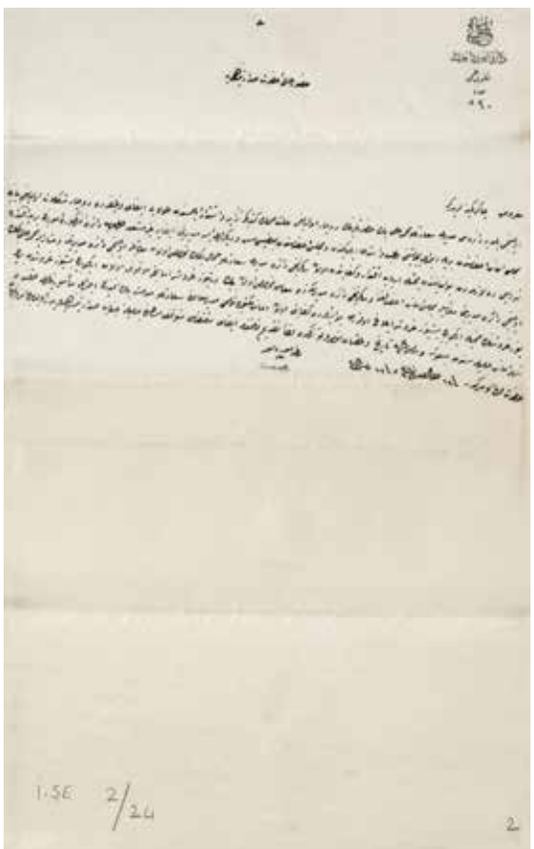

Hisar'ın belediye reisleri hep terfi ediyor

1893 yılında farklı bir gelişme daha oldu. Dönemin gözde belediyelerinden biri olan Üçüncü Daire-i Belediye Müdürü, yani Suriçi'nde Fatih Belediye Başkanlığını yürüten "Saadetlû Mehmed Ali Beyefendi Hazretleri" rahatsızlandı. Yakalandığı hastalık şiddetini günden güne artırınca artık vazifesini hakkıyla yerine getiremez oldu, bu ise hizmet aksamalarına yol açabilecekti. Dersaadet'in en hareketli bölgesi olan Fatih'te iş yoğunluğu çok fazlaydı. Durumun ciddiyetinin farkında olan Mehmet Ali Bey, Şehremaneti'ne bir dilekçe yazarak, belediye Meclisi üyelerinden biriyle becayiş yapmayı talep etti. Bir başka ifadeyle kendisi belediye reisliğinden meclis üyeliğine geçecek, meclis üyeleri arasından uygun bulunan bir isim de belediye başkanlığına getirilecekti.

İstanbul'un kudretli belediye başkanlarından, dönemin şehremini Rıdvan Paşa, dilekçeyi inceledi, ancak meclis üyelerinden hiçbirini bu görevi yerine getirecek kapasitede bulmadı. Ne var ki ilgili belediyenin işlerinin bir iktidar elinde toplanması zaruriydi. Diğer belediye şube başkanlarını gözden geçirdi ve içlerinden birini bu dinamik görev için uygun bulup Dahiliye Nezareti'ne teklif etti. Rıdvan Paşa'nın bu zorlu görev için seçtiği isim Boğaziçi'nin sakin belediye şubelerinden Anadoluhisarı belediyesinin istikbal vaat eden müdürü Cemal Bey idi. Hemen tayin yazısını yazdı ve "Sekizinci Daire Müdürü Saadetlû Cemal Bey'in erbab-ı iktidardan olması sebebiyle", Mehmet Ali Bey'in yerine atanmasını talep etti.

Bu görevlendirmeler sırasında dikkat çeken bir başka husus da hiçbir memurun özlük haklarına halel getirilmemesiydi. Üçüncü Daire-i Belediye Reisi Mehmet Ali Bey, Şehremaneti Meclis üyeliğine aynı maaşla alınırken, Cemal Bey de maaşıyla Üçüncü Daire Müdürlüğüne getiriliyordu. Cemal Bey'in yerine Sekizinci Daire Müdürlüğüne ise Şehremaneti Yazı İşleri Müdür Muavini Mithat Beyefendi atanacaktı. Mithat Bey'in 1400 kuruş olan maaşı, 1.100 kuruş ilavesiyle belediye başkanlığı maaşı olan 2500'e yükseltilecekti. Konuya ilişkin 17 Mayıs 1893 tarihli yazı, Dahiliye Nezareti'ne ulaştırılarak dönemin İçişleri Bakanı Halil Rifat Paşa'ya arz edildi.[80]

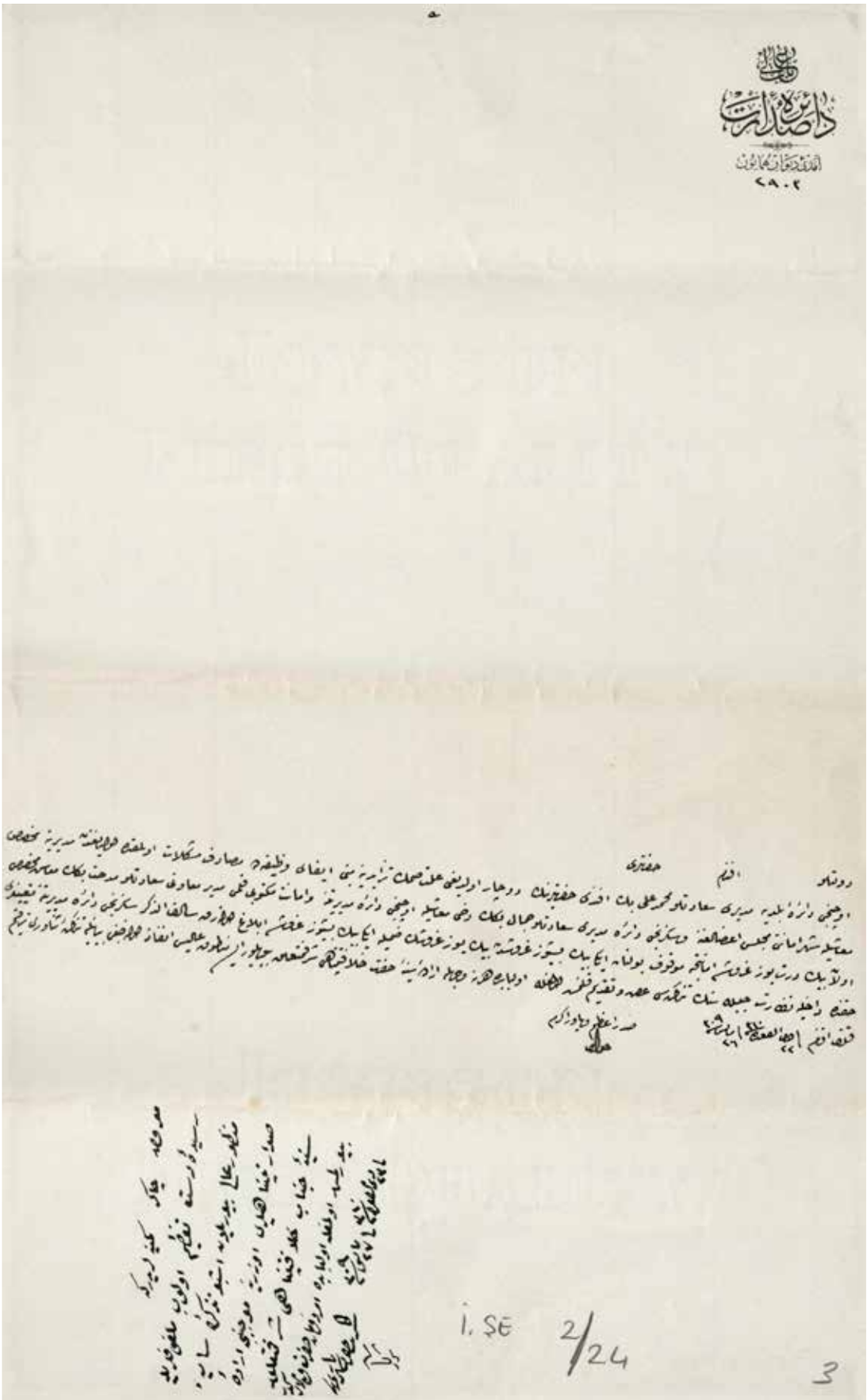

Cemal Bey'in tayinini gösteren İrade-i Seniye

"Cemal Bey, erbab-ı iktidar ve kifayetten…"

Halil Rıfat Paşa, talebi hiç bekletmeden 28 Mayıs 1893 tarihli bir üst yazıyla Sadrazam Ahmed Cevad Paşa'nın onayına sundu. Sekizinci Daire Belediye Müdürü Cemal Bey'in Üçüncü Daire'ye atanmasının gerekçesini anlatırken, Şehremini Rıdvan Paşa'nın tanımlamasına bir sözcük ilave ederek, "Erbab-ı iktidar ve kifayetten dolayı"[81] atanmasının uygun olacağını belirtti.

II. Abdülhamid'den anında onay

Sadaret Makamı, Halil Rıfat Paşa'nın talebini uygun bularak, "Üçüncü Daire-i Belediye Müdürü Saadetlû Mehmet Ali Bey Efendi Hazretlerinin düçâr olduğu illet-i sammın tezâyüdüne mebni ifâ-yı vazifede müsadif-i müşkilât olmakta olduğundan müdiriyet-i mahsus maaşıyla Şehremaneti Meclis Azalığına ve Sekizinci Daire Müdürü Saadetlû Cemal Bey'in dahi maaşıyla Üçüncü Daire Müdiriyetine ve Emanet Mektubî Kalemi Müdür Muavini Saadetlû Mithat Bey'in maaş-ı mahsusu olan bin dörtyüz kuruşa Emanetçe mevkûf bulunan iki bin beş yüz kuruştan bin yüz kuruşun zammıyla iki bin beş yüz kuruşa iblağ olunarak salifü'z-zikr Sekizinci Daire Müdiriyetine tayinleri hakkında Dâhiliye Nezaret-i Celilesinin tezkiresini" 27 Mayıs tarihinde Sultan II. Abdülhamid'in onayına sundu.

Sultan II. Abdülhamid, Anadoluhisarı Belediye Dairesi Müdürü Cemal Bey'in atamasını ertesi gün, 9 Haziran 1893 tarihinde onayladı. Onayladığını bildiren irade-i seniyeyi Mabeyn Başkatibi, Sadaret Makamına iletti.[82]

Görevler tebliğ ediliyor

Sultan II. Abdülhamid'in atamalarla ilgili irade-i seniyesi, 10 Haziran 1893 tarihinde gereğinin yerine getirilmesi için Sadaret'ten Dahiliye Nezareti'ne,[83] aynı günde Dahiliye Nezareti'nden Şehremaneti'ne[84] bildirildi. Böylece Sekizinci (Anadoluhisarı) Daire Müdürü Cemal Bey Üçüncü Daire Müdürü olarak, Emanet Meclisi'nin yazı işleri müdür muavini Mithat Bey de Anadoluhisarı Belediye Müdürü olarak göreve başladı. Hastalığı sebebiyle aktif görevleri yerine getiremez duruma gelen Mehmet Ali Bey de Şehremaneti Meclisi üyeliğindeki görevine fiilen başlamış oldu.

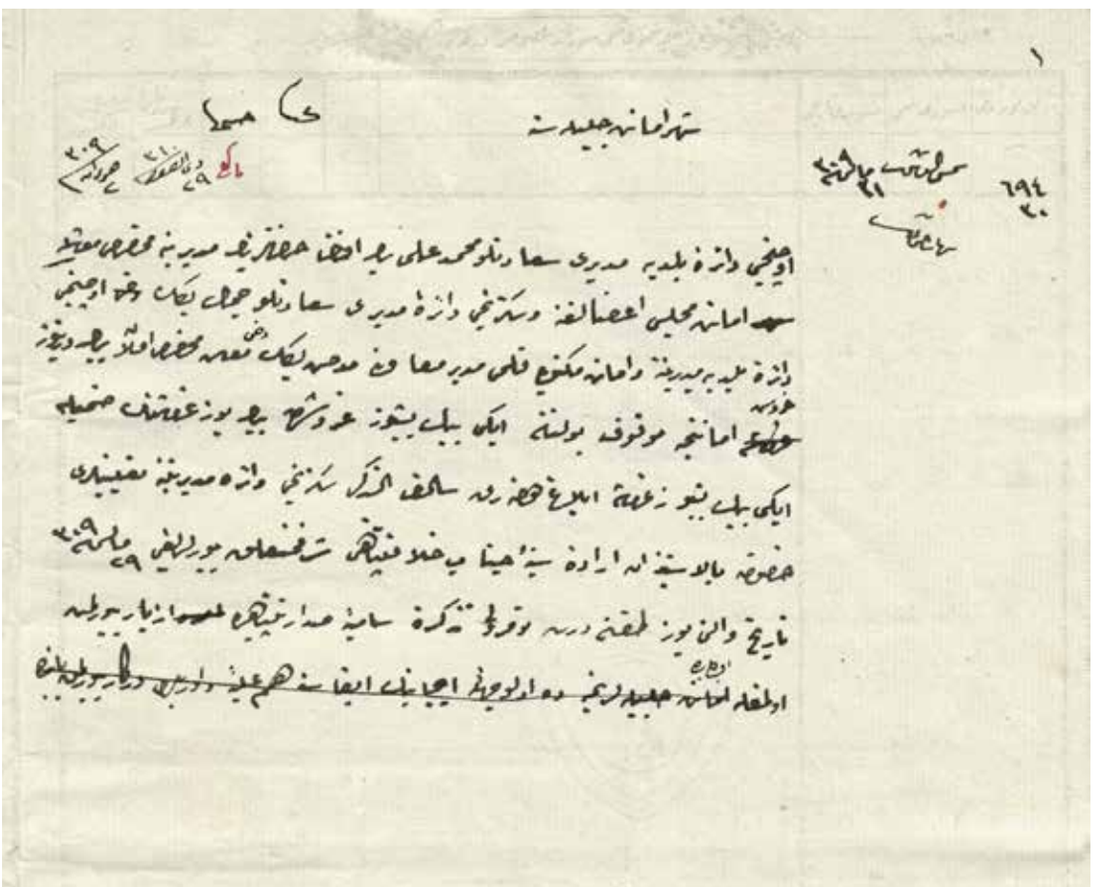

Dahiliye Nezaretinden Şehremanetine gelen atama yazısı.

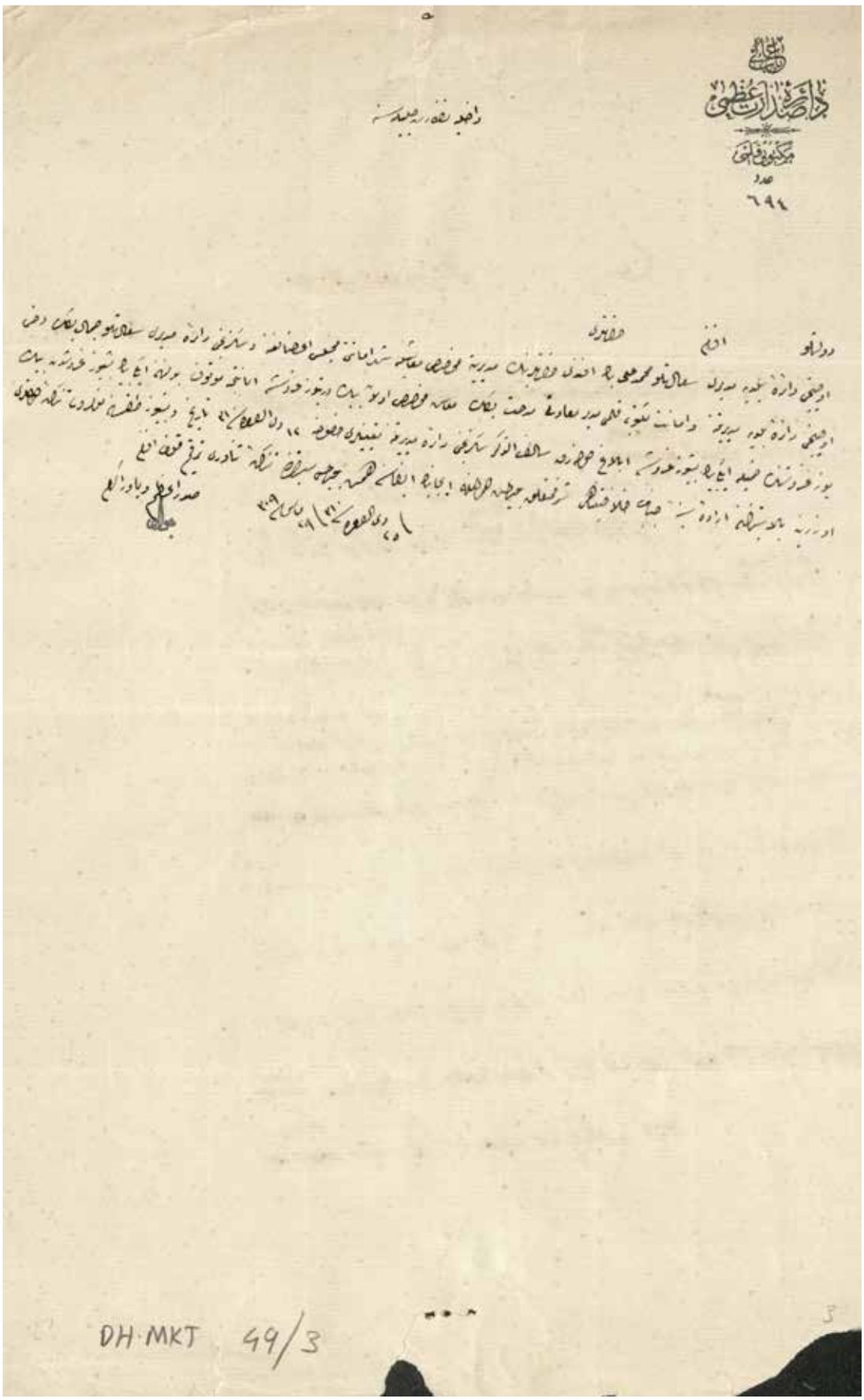

Sultan II.Abdülhamid atamaları onayladı ve 10 Haziran 1893 tarihinde Sadaret'ten Dahiliye Nezareti'ne gönderildi.

1310 (1894) ve 1313 (1897) Devlet Sâlnamelerinde Beykoz

1884-1897 yılları arasında Faik Bey kaymakamlık yapmıştı.

Sicil-i Ahval Daire-i Umûmiyesi tarafından "beşinci defa olarak tertip" olunan "1310 Sâlname-i Devlet-i Aliyye-i Osmâniyye", o yılın almanağı niteliğindeydi ve devletin bütün kurumlarında görevli memurların isimleri, rütbeleri, nişanları gibi bilgileri kapsıyordu. Bir nevi devletin memur envanteriydi. Dolayısıyla kaza ve belediye şubeleri meselesiyle, şube belediyelerinin genel durum ve yöneticilerine ilişkin en doğru bilgileri dönem Devlet Sâlnamelerinden almak mümkündü. Sultan Abdülhamid döneminin İstanbul belediye yönetimi hakkında malumat veren iki Sâlnamede yer alan Beykoz ve Anadoluhisarı konusunda aydınlatıcı bilgiler veriyordu. Buna göre İstanbul'da bulunan belediye şubeleri de, kazalar da doğrudan Şehremaneti'ne bağlıydı. Şehremaneti sadece belediye hizmetlerinden değil, bir anlamda günümüz valiliklerinin yaptığı görevlerden de mesuldü. Bu yüzden belediye şubelerine atanan müdürlerin yanı sıra, yine bazı yerlerde beledî işleri yürütmekten de sorumlu olan kaymakamlarla koordinasyon halindeydi.

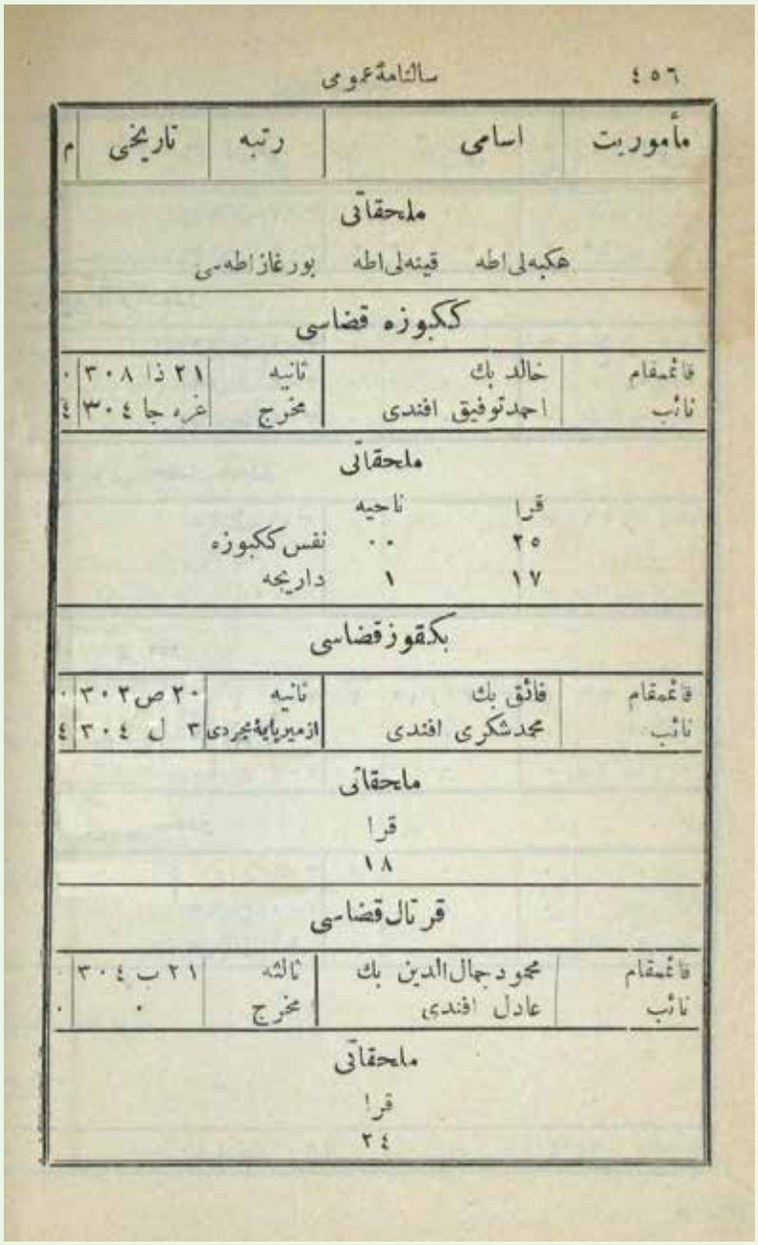

٤٥٦ سالنامهٔ عمومی

مأموریت	اسامی	رتبه	تاریخی	م
ملحقاتی				
هکبه‌لی اطه	قینه‌لی اطه	بورغاز اطه‌سی		
ککبوزه قضاسی				
قائمقام	خالد بك	ثانیه	٢١ ذ ٣٠٨	٠
نائب	احمدتوفیق افندی	مخرج	غره جا ٣٠٤	٤
ملحقاتی				
قرا	ناحیه			
٢٥	٠٠	نفس ککبوزه		
١٧	١	داریجه		
بکقوز قضاسی				
قائمقام	فائق بك	ثانیه	٢٠ ص ٣٠٣	٠
نائب	محمدشکری افندی	ازمیریایهٔ مجردی	٣ ل ٣٠٤	٤
ملحقاتی				
قرا				
١٨				
قرتال قضاسی				
قائمقام	محمود جمال‌الدین بك	ثالثه	٢١ ب ٣٠٤	٠
نائب	عادل افندی	مخرج	٠	٠
ملحقاتی				
قرا				
٢٤				

Beykoz'da Kaymakam Faik Bey dönemi: 1884-1897

Sultan II. Abdülhamid döneminde, Şehremaneti mülhakatından sayılan Beykoz kazasını, 9 Aralık 1884 yılında verilen "Sâniye" rütbesi sahibi Kaymakam Faik Bey yönetiyordu. Naibi ise Mehmed Şükrü Efendi idi. 25 Haziran 1887 tarihinde layık görüldüğü "İzmir Paye-i Mücerredi" rütbesine sahipti. Ayrıca 4. dereceden Mecidiye nişanı bulunuyordu. 1894 yılı itibariyle Beykoz'a bağlı 18 köy mevcuttu. Adalar kazası da Şehremaneti mülhakatındandı. Bir başka ifadeyle belediyeye bağlı olan kazalardan biriydi, yöneticisi de Kaymakam Mahmud Bey'di.[86]

1313 (1897/1898) senesi Devlet Sâlnamesi'ndeki bilgilere göre Beykoz'da Kaymakam Faik Bey vazifeye devam ediyordu. Ancak aldığı nişanlara bir ilave olmuş, 21 Nisan 1893 tarihinde bir Mecidiye nişanı ile ödüllendirilmişti. Kaymakamlık vazifesi devam ederken bu nişanla taltif edilmiş olması, görevini başarıyla yerine getirdiğini, amirlerinin

kendisinden memnun olduğunu, bu yüzden de nişan ile ödüllendirdiklerini gösteriyordu. Ancak bu dönemde kaymakam naibi değişmiş, Mehmed Şükrü Efendi'nin yerine Ali Ataullah Efendi getirilmişti ki, kendisi "Mahreç" rütbesine sahipti. Beykoz kazasına bağlı köylerin sayısı ise 18 olarak kalmıştı.[87]

1884'te Sekizinci Daire'nin müdürü Cemal Bey'di

Sâlname-i Umumiye'de kaydedilen devâir-i belediye arasında "Sekizinci Daire-i Belediye" adıyla günümüz Beykoz sınırları içinde kalan Anadoluhisarı yer alıyordu. Salnâmenin "Sekizinci Daire-i Belediye, Merkezi Anadoluhisarı'dır" ibaresiyle başlayan malumat kısmında dairenin müdürü olarak Cemal Bey zikrediliyordu. Cemal Bey 16 Ekim 1884 tarihli "Evvel-i Sânisi" rütbesi ile 12 Kasım 1890 tarihli 3. derece Mecidiye nişanına sahipti. Belediye dairesinin muhasebecisi Mehmed Ali Bey, tahrirat katibi ise Şükrü Efendi idi.[88] Bu arada daha sonra Sekizinci Daire-i Belediyeye becayiş ile müdür olarak gelecek olan Manas Efendi de, merkezi Büyükdere olan Yedinci Daire'nin müdürlüğünü yürütüyordu.

1313 (1897/1898) senesinde Sekizinci Daire'nin müdürü Manas Efendi olmuştu. Kendisine 6 Haziran 1888 tarihinde Evvel-i Sanisi rütbesi verilmişti. Ayrıca bir sene sonra, 27 Ağustos 1889'da da 3. derece Mecidiye nişanı almıştı. Muavini İbrahim Edhem Bey iken muhasebeci ise Rıfat Efendi idi. Rıfat Efendi, 21 Aralık 1890 tarihli Salise rütbesine sahipti. Tahrirat katipliğini ise Şükrü Efendi yürütüyordu.[89]

1313 (1897/1898) senesinde Sekizinci Daire'nin müdürü Manas Efendi olmuştu.

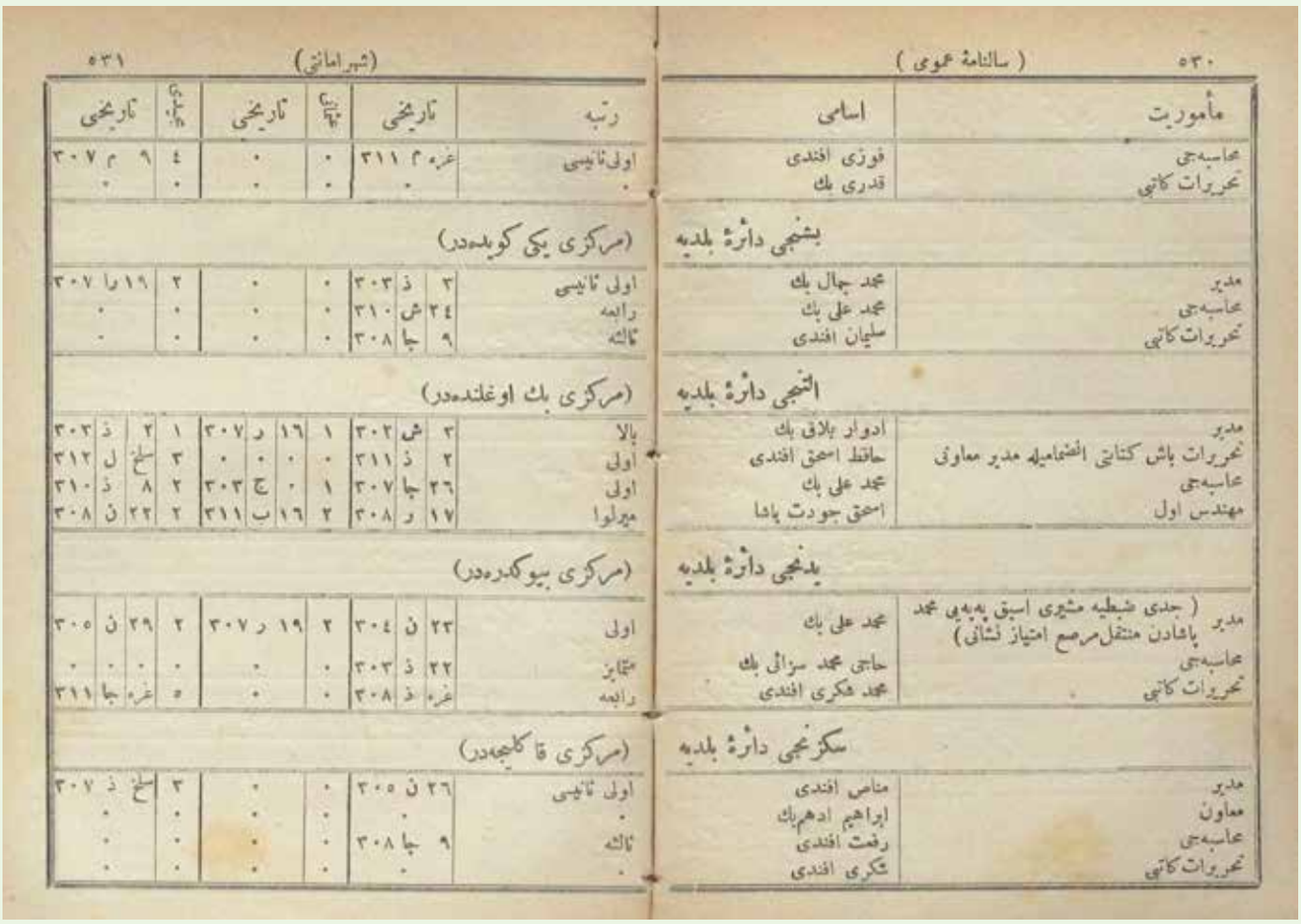

٥٣٠ (سالنامهٔ عمومی)

مأموریت	اسامی
محاسبه‌جی	فوزی افندی
تحریرات کاتبی	قدری بك
بشنجی دائرهٔ بلدیه	
مدیر	محمد جمال بك
محاسبه‌جی	محمد علی بك
تحریرات کاتبی	سلیمان افندی
التنجی دائرهٔ بلدیه	
مدیر	ادوار بلاق بك
تحریرات باش کتابتی انضمامیله مدیر معاونی	حافظ اسحق افندی
محاسبه‌جی	محمد علی بك
مهندس اول	اسحق جودت پاشا
یدنجی دائرهٔ بلدیه	
مدیر	(جدی ضبطیه مشیری اسبق یه‌یی محمد پاشادن منتقل مرصع امتیاز نشانی) محمد علی بك
محاسبه‌جی	حاجی محمد سزائی بك
تحریرات کاتبی	محمد شکری افندی
سکزنجی دائرهٔ بلدیه	
مدیر	مناص افندی
معاون	ابراهیم ادهم بك
محاسبه‌جی	رفعت افندی
تحریرات کاتبی	شکری افندی

(شیرامانتی) ٥٣١

رتبه	تاریخی												تاریخی												تاریخی			
اولی ثانیسی	غره	م	۳۱۱										۰												۰			
۰	۰												۰												۰			
(مرکزی بکی کویده‌در)																												
اولی ثانیسی	۳	ذ	۳۰۳										۰												۲		۱۹	را	۳۰۷
رابعه	۲٤	ش	۳۱۰										۰												۰			
ثالثه	۹	جا	۳۰۸										۰												۰			
(مرکزی بك اوغلنده‌در)																												
بالا	۳	ش	۳۰۲										۱		۱٦	ر	۳۰۷								۱		۲	ذ	۳۰۳
اولی	۲	ذ	۳۱۱										۰		۰	۰	۰								۳	سلخ		ل	۳۱۲
اولی	۲٦	جا	۳۰۷										۱		۰	ج	۳۰۳								۲		۸	ذ	۳۱۰
میرلوا	۱۷	ر	۳۰۸										۲		۱٦	ب	۳۱۱								۲		۲۲	ن	۳۰۸
(مرکزی بیوکده‌در)																												
اولی	۲۳	ن	۳۰٤										۲		۱۹	ر	۳۰۷								۲		۲۹	ن	۳۰۵
ممتاز	۲۲	ذ	۳۰۳										۰		۰										۰		۰	۰	۰
رابعه	غره	ذ	۳۰۸										۰		۰										٥		غره	جا	۳۱۱
(مرکزی قاکاجه‌در)																												
اولی ثانیسی	۲٦	ن	۳۰٥										۰		۰										۳	سلخ		ذ	۳۰۷
۰	۰												۰		۰										۰				۰
ثالثه	۹	جا	۳۰۸										۰		۰										۰				۰
۰	۰												۰		۰										۰				۰

Anadoluhisarı'nda 20. yüzyılın ilk belediye başkanı: İskeçe Kaymakamı Mehmed Paşa

20. yüzyıla girerken Sekizinci Anadoluhisarı Daire-i Belediye Müdürlüğü boş bulunuyordu. Sultan II. Abdülhamid'in isteği üzerine bazı makamlar boş tutulur, onun taşradan merkeze getirmek istediği yetenekli bürokratlar ile göz önünde bulunmasını istediği kişilerin tayinleri için kullanılırdı. Belki de bu kapsamda olmak üzere boş bulunan Sekizinci Daire-i Belediye Müdürlüğüne İskeçe Kazası Kaymakamı Mehmed Paşa'nın atanması için irade-i seniye yayınlandı. Sultan Abdülhamid, 1900 yılının Ağustos başında yayınladığı irade-i seniye ile Mehmed Paşa'yı Anadoluhisarı Belediye Başkanı olarak atarken, gereğinin ivedilikle yapılması için Dahiliye Nezareti de Şehremanetine bir yazılı emir iletiyordu. Bu emirde Halife Abdülhamid tarafından yayınlanan irade-i seniye gereği "Mehmed Paşa'nın açık bulunan Sekizinci Daire-i Belediye Müdiriyetine tayin" olduğu hatırlatılarak, konuya ilişkin Sadaret Makamının 16 Ağustos 1900 tarihli tezkiresi hatırlatılıyordu.[90] Böylece Anadoluhisarı, dolayısıyla Beykoz bölgesi İskeçe Kaymakamı Mehmed Paşa'nın belediye başkanlığı altına girecekti.

Hem Anadoluhisarı'nda 6 yıl görev yaptı, hem de terfi ederek tayin oldu

İskeçe Kaymakamı 1900'den 1906 yılına kadar Sekizinci Daire'de belediye başkanlığı yaptı. Görevini başarıyla yerine getirdi. Bölgede belediye hizmetlerinin düzenli ve merkezin taleplerine uygun bir şekilde görülmesini sağladı. Dönemin önemli bürokratları ile gazeteci ve yazarlarının ikametlerinin bulunduğu Boğaziçi'nin bu sakin semti, aynı zamanda Göksu ve Beykoz Çayırı gibi önemli mesire alanlarına ev sahipliği yaptığı için zorlu bir görev bölgesiydi. Ancak kendisi gibi uzun süre Şehremini olarak vazife yapan Rıdvan Paşa ile uyumlu bir çalışma ahengi yakalamış olmalı ki, görevinden terfi ederek ayrıldı. Daha doğrusu, daha önceleri de örnekleri görüldüğü gibi sekizinci daire ile üçüncü daire arasında bir değiş tokuş yaşandı.

Aynı zamanda bu nakil ve tayin, Sultan II. Abdülhamid'in Mehmed Paşa'dan çok memnun kaldığını gösteriyordu. Çünkü konuya ilişkin irade-i seniye anında yayınlanmış, uygulaması da geciktirilmeden ilgili nezaret olan Dahiliye Nezareti'ne derhal ulaştırılmıştı. Böylece Sultan Abdülhamid'in 16 Mayıs 1906 tarihli irade-i seniyesi gereği Mehmed Paşa Anadoluhisarı Sekizinci Daire-i Belediye görevinden Fatih Üçüncü Daire-i Beledi-

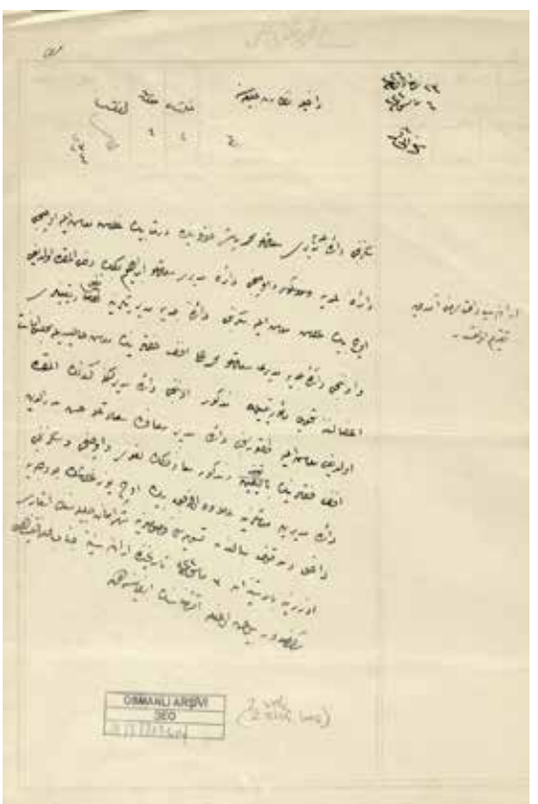

ye Müdürlüğü görevine bin kuruş zam yapılarak 4000 kuruş maaşla tayin oldu. Üçüncü Daire Müdürü İbrahim Bey'in ise mevcut maaşı olan 3000 kuruş korunarak, Sekizinci Daire-i Belediye'ye ataması yapıldı.[91]

Mehmed Paşa'nın akim kalan Göksu Projesi

İstanbul'un nadide mesire alanlarından biri olan Göksu deresinde sandal sefası ve ardından dere boyunca oluşan çimenliklerde gezinti keyfinin yerini hiçbir şey tutmazdı. Elbette Göksu deresi sadece bir mesire yeri değildi, toprak yapısının imalata uygun olması sebebiyle dere boyunca çeşitli çömlek ve tuğla imalathaneleri gibi tesisler de yer alıyordu. Hem eğlence hem de ticaret için aktif bir şekilde kullanılan Göksu deresinde kayıkların ve mavnaların daha rahat hareket edebilmesi için temizlik yapılması gerekiyordu. Bu ise ilave bütçeye ihtiyaç duyulması demekti.

İskeçe Kaymakamlığı vazifesinden Anadoluhisarı Belediye Dairesi Müdürlüğüne atanan Mehmed Paşa, bu gibi sorunların çözümü için oldukça istekliydi. Ayrıca bütçeye halel getirmeden finansman sağlayacak yöntemler geliştirmede maharetliydi. Göksu deresinin temizlenmesi ve üzerine köprü yapılabilmesi için ihtiyaç duyulan 80 bin küsur kuruşu "dereye girecek kayık ve sandal mavnalardan vergi alarak" çözmek istiyordu.

Ancak bunu uygulamaya koyması ancak Şehremaneti'nin izniyle mümkündü. Konuyu, bir yazıyla Şehremaneti'ne taşıdı. Şehremini Rıdvan Paşa

Mehmed Paşa, Göks'yu temizlemek ve üzerine bir köprü yapmak istiyorrdu.

da meseleyi karar vermesi için Şura-yı Devlet'e (Danıştay'a) havale etti. Dereye deniz cihetinden giriş yapacak sandallardan vergi alınması konusu, Şura-yı Devlet'in Maliye Dairesinde ele alındı. Görüşmede, belediyeden gelen rapor okundu, hazırlanmış keşif defterleri incelendi. Özetle raporda, dereye giriş yapacak deniz araçlarından alınacak verginin toplamının senede ancak 300 liraya ulaşabileceği belirtiliyordu.

Sekizinci Daire-i Belediye Müdürü Mehmed Paşa'nın görüşleri de dinlendi. Mehmed Paşa'nın aklından geçen aslında şuydu: Göksu deresinin üzerindeki iki köprü ve fonksiyonel bir iskele inşa etmek. Bu fikre Şura-yı Devlet de katılıyordu. Bu tip hizmetlerin belediyenin yerine getirmesi gereken vazifelerden olduğunu, ancak icraat-ı fevkalâdeden sayılamayacağını düşünüyordu. Mevcut girişim fevkalâde bir durum değildi. Maliye Dairesi, olayı biraz daha dramatik hale getirerek, derenin girişine inşa olunacak belediye kulübesinin önünde bilet almak için, özellikle özel eğlence günlerinde birçok kadın ve erkeğin içinde olduğu kayık ve sandalların toplanacağına işaret ediyordu. Bu ise Allah'ın rızasına aykırı bir durumun ortaya çıkmasına sebep olacağından "temizleme ve gerekli tezyinatın" yine belediye tarafından peyderpey yapılmasına karar verdi. Kararını icrası için Sadrazam Mehmed Ferid Paşa'ya iletti. Sadrazam Mehmed Ferid Paşa da gereğini Şehremini Halil Rıfat'a bildirmesi için Dahiliye Nezareti'ne iletti.[92]

Anadoluhisarı Belediye Müdürü İskeçeli Mehmed Paşa'nın finansmanını kullananlardan tedarik ederek Göksu'yu temizleme ve üzerine köprü ile iskele yapma projesi, akim kaldı

Böylece Anadoluhisarı Belediye Müdürü İskeçeli Mehmed Paşa'nın finansmanını kullananlardan tedarik ederek Göksu'yu temizleme ve üzerine köprü ile iskele yapma projesi, akim kaldı.

Anadoluhisarı Sekizinci Daire-i Belediye'nin başkanları

Bu belgeler ışığında Sekizinci Daire'nin belediye başkanlarının kimler olduğu ve görev aldıkları yıllara göre bir sıralama yapmak mümkün olabilir. Anadoluhisarı Belediyesi'nin ilk müdürlerinden biri, belki de birincisi Mutasarrıf Cevad Bey idi. Onun görevi 1880'de Beykoz Kaza Kaymakamı Maşuk Bey'e devrettiği anlaşılıyor. 1888 öncesinde ise Anadoluhisarı'nda Manas Efendi belediye reisliği yaparken, aralarında yaptıkları becayiş sebebiyle vazifeyi Beşinci Daire Müdürü Tahsin Efendi'ye devrediyordu.

1893'te Sekizinci Daire-i Belediye'nin müdürlüğünü "Saadetlû" Cemal Bey yürütüyordu. Gösterdiği üstün başarı, iktidar ve yeterlilik gibi özellikleriyle dönemin İstanbul Belediye Reisi Rıdvan Paşa'nın dikkatini çeken Cemal Bey, Suriçi'nin prestijli belediye dairesi Üçüncü Daire-i Belediye Müdürlüğü boşalınca hemen oraya tayin edildi. Cemal Bey'in boşalttığı koltuğa ise Şehremaneti Meclisi Yazı İşleri Müdür Muavinliği yapan Mithat Beyefendi 1893 yılında atandı.

Anadoluhisarı'nın 20. yüzyıldaki ilk belediye başkanı ise İskeçe Kaymakamı Mehmed Paşa oldu. Sultan II. Abdülhamid'in Ağustos 1900 tarihli irade-i seniyesi ile Sekizinci Daire-i Belediye'ye atanan Mehmed Paşa, Beykoz'da bu göreve gelen hem ilk paşaydı, hem de 6 yıl gibi uzun süre görevde kalan ilk başkandı. Mehmed Paşa, 1906 yılında ise terfi ettirilerek, Fatih Üçüncü Daire-i Belediye Reisliğine atandı. Onun yerine ise aynı tarihte Üçüncü Dairenin Reisi İbrahim Bey getirildi. Böylece tespit edebildiğimiz kadarıyla Sultan II. Abdülhamid döneminde, aktif hale getirilen Anadoluhisarı Sekizinci Daire-i Belediye'nin reisliğini II. Meşrutiyet ilan edilene kadar yürüten isimler sırasıyla şunlar oldu: Cevad Bey, Maşuk Bey, Manas Efendi, Tahsin Efendi, Cemal Bey, Mithat Bey, Mehmed Paşa, İbrahim Bey…

3- SEKİZİNCİ DAİRE'NİN MERKEZİ SORUNU

Kanlıca'da bulunan belediye binası, Nuri Paşa Sahilhanesi idi. Buranın aylık kirası 600 kuruştu.

Osmanlı güçlü bir bürokratik yapıya sahipti. Devletin uzun süre varlığını, otorite ve etkinliğinden hiçbir şey kaybetmeden sürdürmesi ve tebanın zihninde güçlü devlet imajını devam ettirmesini sağlayan bürokrasinin kuvveti, belediye işlerinin uygulamasında da kendini gösteriyordu. Sözgelimi bir belediye şubesi, doğrudan kendisine tanınan yetki alanının dışında bir uygulama yapmak istediğinde bunu Şehremaneti'ne yazmak zorundaydı. Günümüz Büyükşehir Belediyesi gibi düşünülebilecek Şehremaneti ise konuyu meclisinde müzakere edip olumlu ya da olumsuz gerekçelendirip bağlı bulunduğu Dahiliye Nezaretine iletmek durumundaydı. Dahiliye Nezareti de meseleyi, Sadaret Makamı aracılığıyla Şura-yı Devlet'e bildiriyordu. Orada herhangi bir yerel ve merkezi baskıdan uzak bir şekilde tartışan komisyon üyeleri, kararlarını uygulanması için Sadaret'e bildiriyordu. Bu aşamadan sonra iki yoldan biri tercih ediliyordu. Konu olumlu neticelenmişse, gerekçesi ve ekleriyle birlikte padişaha arz ediliyordu. Padişahın onaylamasıyla karar irade-i seneyiye, günümüz ifadesiyle kararnameye dönüşüyor ve uygulanma gücüne kavuşuyordu.

Taşınmaya iki sebep: Ahalinin çoğu burada ve kira ucuz

Bu yöntemin uygulandığı vakalardan biri de Anadoluhisarı Sekizinci Daire-i Belediye'nin belediye merkezini Kanlıca'dan Anadoluhisarı'na taşıma arzusu üzerine ortaya çıktı. Kayıtlara göre meselenin özü şuydu:

Sekizinci Daire-i Belediye için daha önce Kanlıca köyü merkez olarak belirlenmiş ve faaliyetlerine burada başlamıştı. Ancak Kandilli ve Çengelköy cihetlerinde İslam ve Hristiyan ahali ile esnafın çok olması, emlâkin de fazla bulunması sebebiyle bunların işlemlerinin daha hızlı ve kolay yapılması amacıyla belediye şubesinin daha orta bir yer olan Anadoluhisarı'na nakli için 1884 yılının başlarında izin istendi. Ayrıca belediye merkezinin Kanlıca'dan Anadoluhisarı'na alınmasında esnaf tarafından yapılan baskının etkisi de bulunuyordu. Çok muhtemel ki, bu dönemde Sekizinci Daire'nin başında ya eski Beykoz Kaymakamı Maşuk Bey ya da Manas Efendi olmalıydı. O sırada Kanlıca'da bulunan belediye binası için aylık 600

Anadoluhisarı'nda kiralar Kanlıca'dan daha ucuz olduğu için belediye binasının taşınması düşünülmüştü.

kuruş kira ödeniyordu. Oysa Anadoluhisarı'nda belediye için uygun olan bir binanın aylık kirası 250 kuruştu, yani 350 kuruş daha ucuzdu. 600 kuruş kira ödenen ve faaliyet gösterilen şimdiki daire merkezi Nuri Paşa Sahilhanesi idi. Anadoluhisarı'nda bulunan yer ise, "Ayazma başında Baltacı Seyit Ağa merhumun damadı, maarif muhasebecisi Saadetlû Mazhar Bey'e"[93] aitti. Şehremaneti yaptığı araştırmalar neticesinde bu bilgilere ulaştı ve Şubenin talebinin yerine getirilmesi için bürokratik süreci başlattı.

"Tasarruf kaidesine uygun"

Şura-yı Devlet'in daha önce yayınladığı mazbata gereği belediye şubeleri için merkez kabul edilecek "mahallerin vasatta (orta yerde) bulunması elzem" idi. Bu görüşten güç alan Sekizinci Daire, belediye sınırlarının orta yerinde olan Anadoluhisarı'nı merkez edinmek ve burada bir belediye binası kiralamak istemişti. Yukarıda bahsedilen silsile takip edildikten sonra konu, Şura-yı Devlet'in Dahili İşler Komisyonu'nda tartışılmış ve "Anadoluhisarı'nın orta yerde bulunması cihetiyle zikredilen daire merkezinin oraya naklinin menfaati-i adîdeyi (birçok faydayı) sağlayacağı anlaşılmış"tı. Bir başka ifadeyle belediye merkezinin Kanlıca'dan Anadoluhisarı'na taşınmasına yeşil ışık yakmıştı.

Belediye şubelerince merkez seçilen mahaller uygun olmayan yerlerde ve lüzumundan ziyade kira verilerek tutuluyordu. Bu husus, Şehremaneti'nin tetkikleriyle ortaya çıkarılmıştı. Oysa Şura-yı Devlet, "münasip mevkiler tedariki (için) evvel ve ahir tanzim kılınan mazbatalarda (düşüncesini) arz ve beyan" etmişti. Sekizinci Daire'nin Anadoluhisarı'nı merkez kıldıktan sonra gerekli araştırmalar Şehremaneti tarafından yapılmış, gelir ve giderler hakkında oluşturulan komisyon dahi ekonomik açıdan kararı tasvip etmişti. Tüm bunları dikkatle ele alıp inceleyen Şura-yı Devlet Dahili İşler Komisyonu, Şehremaneti'nce kendisine iletilen yeni merkez dilekçesini, "hükm-i karara ve kaide-i tasarrufiyeye muvafık" buldu. Bu nedenle de gereğinin yerine getirilmesi için Şehremaneti'ne yetki

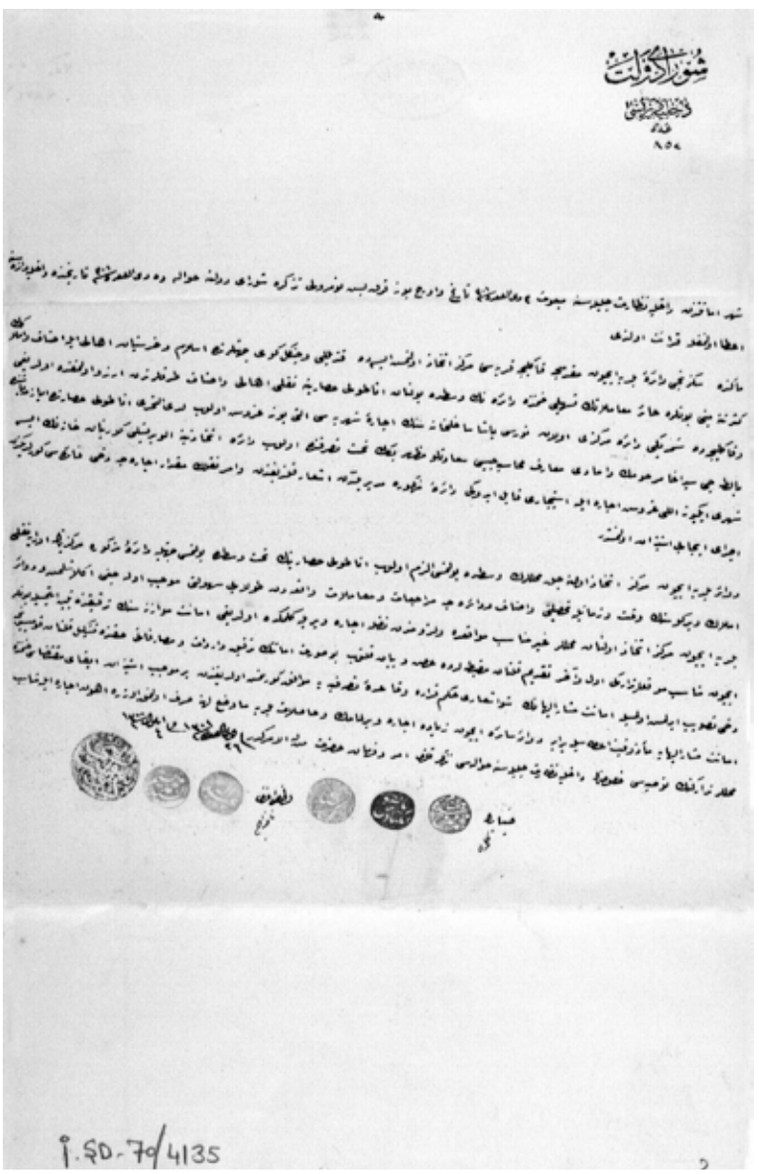

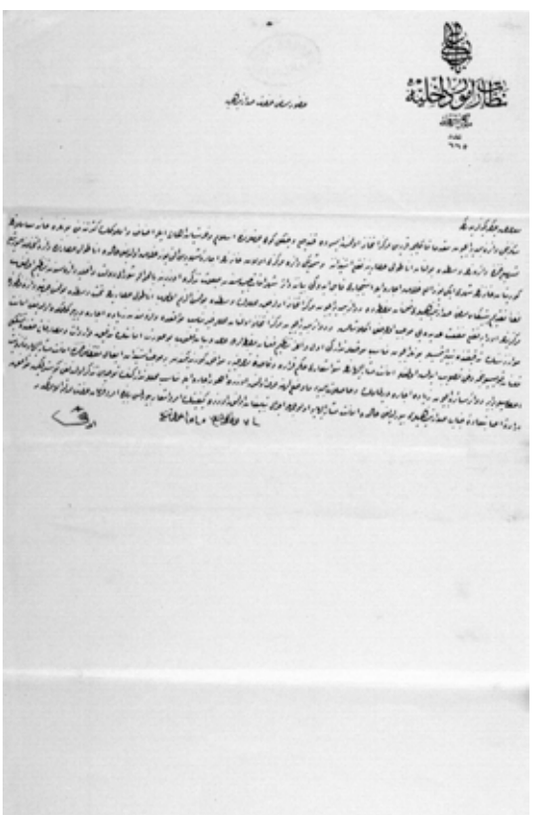

Anadoluhisarı'nda bulunan yer Maarif Muhasebecisi Mazhar Bey'in büyük binasıydı. Buranın kirası Kanlıca'dakinden 350 kuruş daha ucuz olarak 250 kuruştu.

verilmesini kararlaştırdı. Ancak Şura-yı Devlet'in ilave bir şartı vardı. Yine de belediye şubelerinin fazla kira vermemesi ve belediye hasılatlarının doğru sarf olunması için daha uygun kira ve münasip mahaller tedariki tavsiye ediliyordu. Bu hususlar, Sadrazamlık Makamına 28 Eylül 1884 tarihli yazıyla iletildi.[94]

Yeni merkez, 'resmen' Anadoluhisarı

Sadrazam Mehmed Said Paşa, hiç vakit geçirmeden Şura-yı Devlet'ten kendisine ulaşan ve Sekizinci Belediye Şubesi'nin merkezinin Kanlıca'dan Anadoluhisarı'na naklini uygun bulan kararını ve Dahiliye Nezareti'nin ilgili yazılarını eke koyarak bir karar hazırlayıp, Sultan II. Abdülhamid'e arz etti. Yukarıda zikredilen nakil gerekçelerini ve daha ucuz kiralanabilecek şube binasının bulunduğunu, ne vecih takdir buyurursa ona göre eylemde bulunacağını belirterek, konuyu padişahın irade-i seniyesine sundu. Bu ibare, kararın irade-i seniyeye dönüşmesi için gerekli olan bir ifadeydi ve cevabın olumlu olması halinde kararın altına çapraz bir şekilde Mabeyn Başkatibi tarafından padişahın uygun bulduğunu ifade eden cümleler yazılıyordu. Bu kez de öyle oldu ve Sultan Abdülhamid bir hafta kadar düşündükten sonra lazım gelen muamelelerin icrası hususunda talep edilen irade-i seniyesini 14 Ekim 1884 tarihinde beyan etti.[95] Böylece Sekizinci Daire-i Belediye'nin yeni merkezi Anadoluhisarı, kiraladığı bina da Maarif Muhasebecisi Mazhar Bey'in büyük binası oldu.

Bu tartışmalar devam ederken, belediye dairesi sınırları içinde 29.158 kişi yaşıyordu. Tartışmalar sebebiyle 1885 yılı kayıtlarında Kanlıca diye anılan günümüz Beykoz sınırlarını da kapsayan belediye

Dahiliye Nezareti'nin 17 Eylül 1891 tarihli yazısı ile belediye Kanlıca'ya geri döndü.

hudutları dahilinde yaşayanların 16.070'i erkekti ki, İstanbul'daki toplam erkek nüfusunun yüzde 3,2'sini teşkil ediyordu. Aynı şekilde şube dahilinde 13.088 kadın yaşıyordu. Belediye sınırları içindeki kadın nüfus, İstanbul belediye sınırlarındaki kadın nüfusunun yüzde 3,6'sını oluşturuyordu. Böylelikle Beykoz bölgesinde yaşayan nüfus, İstanbul nüfusunun 3,4'ünü meydana getiriyordu.[96]

Yanlış hesap Bakanlık'tan döner

Bu arada Şura-yı Devlet'ten izin çıktıktan tam 7 yıl sonra 17 Eylül 1891 tarihinde Dahiliye Nezareti'nden Şehremaneti'ne beklenmedik bir yazı ulaştı. "Sekizinci Daire-i Belediye merkezinin" diyordu bu yazıda Bakanlık, "Anadoluhisarına nakline gerek yoktur. Bu taşınma işi, eski müdürün (görevden alındığı anlaşılıyor) arzusundan kaynaklanıyor. Kanlıca köyünde de 250 kuruş kira bedeliyle münasip bir bina tedarik edildiği anlaşılıyor. Dolayısıyla anılan şubenin yine Kanlıca'ya nakli, yine Şura-yı Devlet Meclis-i Mahsus-ı Meşveret kararıyla tensip buyurulmuştur. Gereğinin yerine getirilmesi…"

İki ihtimal sözkonusuydu: Birinci ihtimale göre Bakanlığın dediği gibi eski belediye müdürü görevden ayrıldıktan, belki de alındıktan sonra kurduğu plan ortaya çıkmış ve diğer personel tarafından durum Şehremaneti'ne ve Dahiliye Nezaretine bildirilmişti. İkinci ihtimal ise belediye merkezinin Kanlıca'dan taşınmasını istemeyen hatırı sayılır kişiler araya girmiş, kararın en önemli gerekçesi olarak gördükleri kiranın pahalı olmasını daha ucuz bir bina kiralayarak çözmüşler ve belediye cenahından gönderttikleri yeni bir dilekçeyle konunun Meşveret Komisyonunu toplanmasını sağlayarak, yeni bir karar aldırmışlardı.

Üçüncü bir ihtimal daha vardı. O ise Anadoluhisarı'na nakil, beklenen olumlu sonuçları, esnaf-belediye, ahali-belediye kaynaşmasını ve işlemlerde kolaylığı sağlamamıştı. Her ne olursa olsun, Sekizinci Daire, 7 yıl ayrı kaldığı muhteşem Kanlıca manzarasına ve sahilhanesine yeniden kavuşmanın sevincini bir süre yaşamış olmalı…

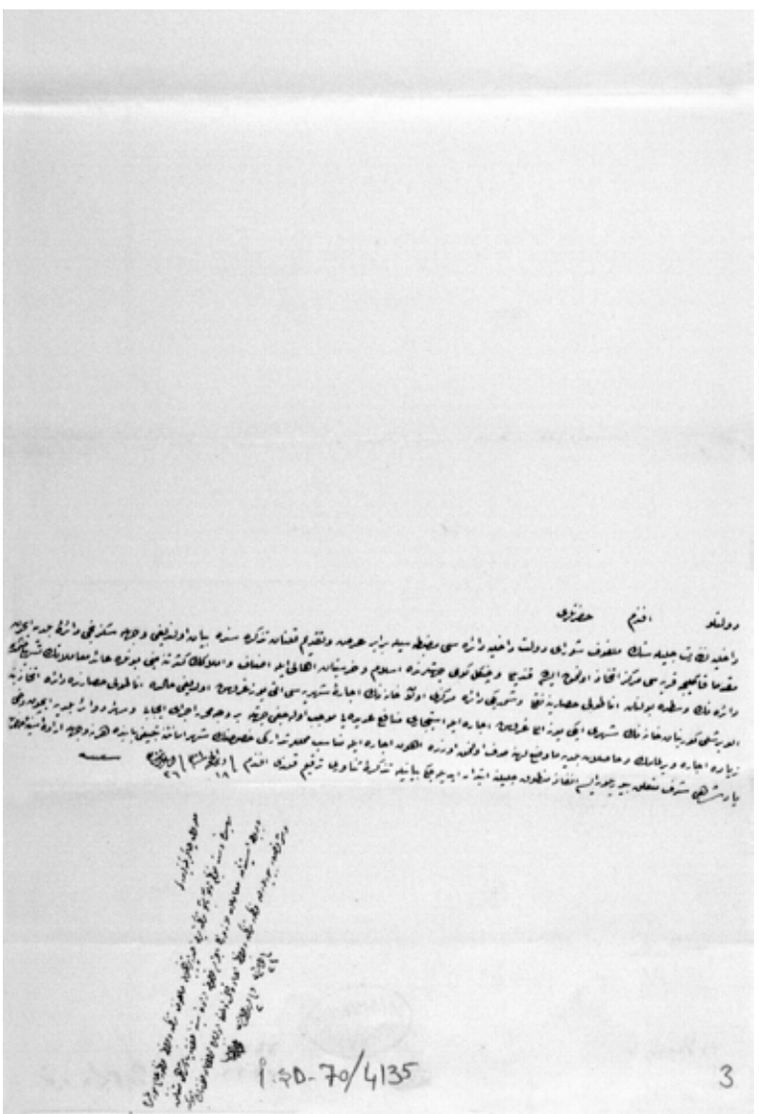

4- SEKİZİNCİ DAİRE'NİN GÖLGESİNDE ÇIKAN SORUNLAR

Anadoluhisarı Sekizinci Daire-i Belediyesi, günümüz Beykoz ilçesinin sınırları içinde kalan alanın büyük bölümünü, hatta sınır dışında kalan bölgeleri yönetiyordu. İlgili mevzuatta da Beykoz Daire-i Belediye sınırları hukuki olarak Sekizinci Daire'nin sınırları içindeydi. Ancak Beykoz'un kaza kaymakamlığı oluşu ve beledi olarak da Sekizinci Daire-i Belediyeye bağlı olması zaman zaman bazı sorunların ortaya çıkmasına yol açıyordu. Nezaretlerden acil bir talepte bulunulduğunda, işleyiş sebebiyle soruna yol açmamak için kararı da, bütçeyi de Sekizinci Daire-i Belediye'nin vermesi isteniyordu. Böylesi bir olay, 20. asrın ilk yılında, 1900 senesinin Eylül ayında yaşandı.

Ekspertizlerin maaşlarını kim ödeyecek?

Maliye Nezareti, Beykoz'da yapacağı tadilat işleri için göndereceği yazım heyetinde (tahrir fırkasında), kaza belediyesi olması sebebiyle, Beykoz kaza idare meclisi tarafından seçilen iki muhamminin, yani ekspertizin de yer almasını istedi. Bakanlığın talebi, gereğinin yapılması için Zabtiye Nezareti'ne ulaştırıldı. Ancak Nezaret bürokratlarının dikkatini çeken bir ayrıntı vardı. Durumu özetleyip bir sene müddetle ekspertizlere ödenecek meblağların bütçeye uygun olarak ödenmesi için Maliye Nezareti'nden gelen tezkireyi aldıklarını belirten Zabtiye Nezareti, bu karara itiraz ediyordu. Zabtiye Nezareti, "Her ne kadar siz böyle bildirdiyseniz de adı geçen kaza (Beykoz), Sekizinci Daire-i Belediye dahilinde bulunmasına nazaran anılan muhamminlerin (ekspertizlerin) belirtilen dairece seçilip tayin edilmesi bağlamında lazım gelen işlemin ifasını…"[98] istiyordu. Bu da yazışmalarla geçen onca sürenin kaybı demekti.

Muhamminlerin (ekspertizlerin) maaşlarının nereden nasıl ödeneceğine ilişkin anlaşmazlık ve üyelerinin belirlenmesi konusu Maliye Nezareti tarafından Şura-yı Devlet'e intikal ettirildi ve bu konuda bir karar vermesi istendi. Gerekli incelemeyi yapan Şura-yı Devlet Maliye Dairesi, "Sekizinci Daireye yalnız Beykoz kasabasıyla mahalleleri bağlı olup kazaya bağlı köylerin ve arazinin belediye hududu haricinde bulunduğu ve tadilât-ı umûmiyenin yalnız Beykoz kazası köylerinde yapılması padişahın emri gereği olduğundan tadilât-ı umûmiyenin Sekizinci Daire dahilinde bulunan kasaba merkezi ile mahalleleri kapsadığının" altını çiziyordu. Bu nedenden dolayı da sözü edilen yazım grubunda bulundurulacak iki ekspertizin meclis-i idare-i kazaca tayin edilmesini karara bağlıyordu. Bununla "beraber tadil işleminin uygulamasından dolayı ihtiyar olunacak masrafın tadilatların bitiminde tahakkuk edecek verginin genel toplamına orantılı şekilde dağıtılıp toplanması da padişahın iradesinin gereğiydi. Bu konuların altını çizen Maliye Dairesi, "kararının devamına tadil işinin devam edeceği bir sene müddet için aylık altı yüz kuruş hesabıyla bu iki muhammine (ekspertize) verilecek toplam 7200 kuruş maaştan bu sene içinde verilecek miktarın bu sene ve gelecek sene içinde ita olunacak

Maliye Nezareti, Beykoz'da yapacağı tadilat işleri için göndereceği yazım heyetinde (tahrir fırkasında), kaza belediyesi olması sebebiyle, Beykoz kaza idare meclisi tarafından seçilen iki muhamminin, yani ekspertizin de yer almasını istedi.

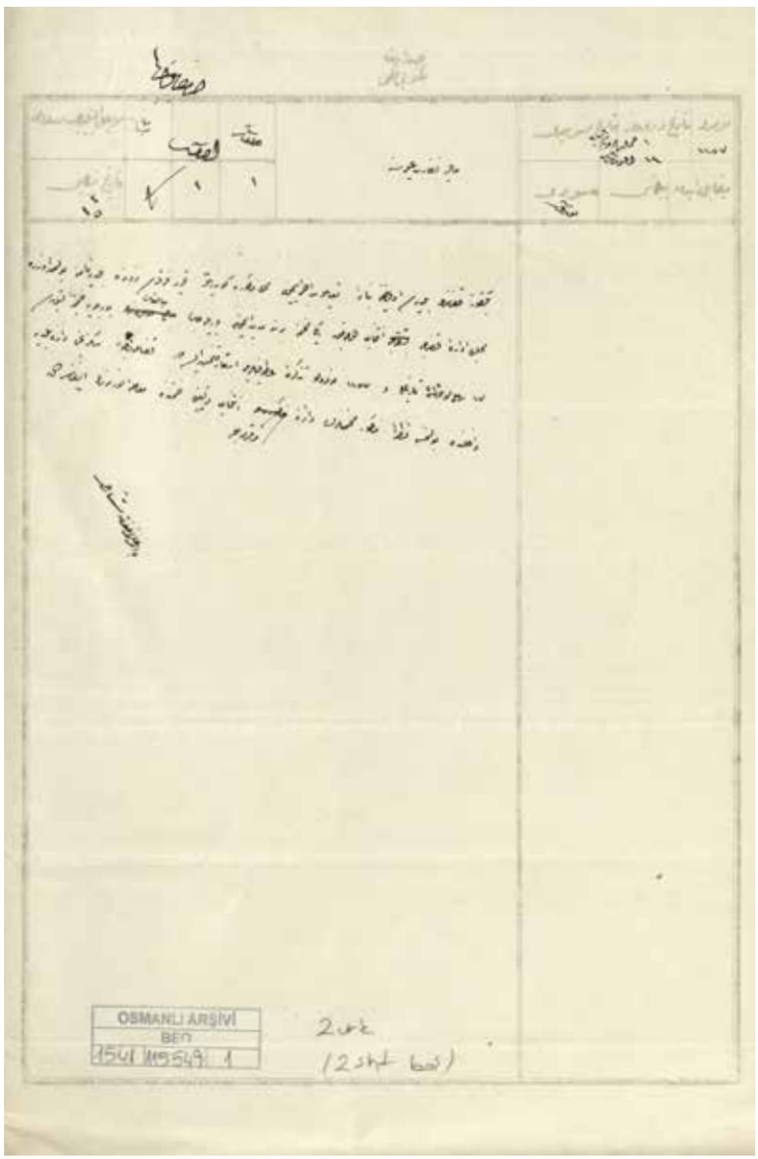

Ekspertize verilecek toplam 7200 kuruş maaştan bu sene içinde verilecek miktarın bu sene ve gelecek sene içinde ita olunacak meblağın dahi 1317 senesi bütçesine dahil edilip ödenmesine izin verirken, gereğinin yapılması hususunu da Maliye Nezarete havale" edilmesini, 3 Kasım 1900 tarihli toplantısında karar verdi.

meblağın dahi 1317 senesi bütçesine dahil edilip ödenmesine izin verirken, gereğinin yapılması hususunun da Maliye Nezarete havale"[99] edilmesine, 3 Kasım 1900 tarihli toplantısında karar verdi.

"Emr-i tadil" nedir?

Sadrazam Halil Rıfat Paşa, Maliye Nezareti'nden gelen ve Şura-yı Devlet'e havale ettiği konunun bu şekilde karara bağlanması üzerine, onaylanması için kararı Sultan II. Abdülhamid'e sundu. 22 Kasım 1900 tarihinde Sultan II. Abdülhamid'in irade-i seniyeleriyle Beykoz kasabasının ve bağlı mahallelerinin Sekizinci Daire sınırları içinde kaldığı kabul edilerek, kaza idare meclisi tarafından belirlenecek iki ekspertiz ile birlikte tadil işlemlerine başlaması isteniyordu. Şura-yı Devlet'in kararında bulunup da sadrazam imzasıyla padişaha sunulan irade-i seniyede belirtilen yazım heyeti hangi konuda tadil işi yapacaktı? "Emr-i tadil" şeklinde geçen bu iş ile, hemen akabinde kaza meclisi tarafından tayin edilen iki ekspertizin maaşlarını nasıl ödeneceği belirtilirken kullanılan "hitam-ı tadilatın tahakkuk edecek verginin yekün-ı umûmiyesine nispeten tevzi ve istihsal olunmak üzere…"[100] ibarelerinin gösterdiği gibi, belediye sınırları içinde kalan ve vergi geliri sağlayacak esnaf, bina gibi unsurların sayımına delalet ettiği söylenebilir.

"Beykoz Belediyesi yok ise de…"

Yukarıda zikredilen belgeler hükmi varlığını devam ettiren Beykoz Daire-i Belediyesi'nin varlığını fiilen faaliyette olmadığını gösteriyordu. Daha da önemlisi, Sekizinci Daire, bütün boşluğu kaplarken, kaza merkezi olan Beykoz'un mahalleleri de onun sınırları içine dahil edilmişti. 1903 yılında Dahiliye Nezareti tarafından maliye Nezareti'ne gönderilen ve Sultan II. Abdülhamid'in tahta çıkışı ile doğum günü kutlamalarının Beykoz'da da yapılması için gerekli ödeneğin verilmesini talep eden yazı, Beykoz daire-i belediyesi konusunda şüpheye yer bırakmayacak şekilde aktif olarak faaliyette bulunmadığını ortaya koyuyordu. Çünkü günümüzün İçişleri Bakanlığı mevkiinde olan Dahiliye Nezareti, "Beykoz Belediyesi yok ise de" ibaresini kullanıyordu. Bu da Beykoz Daire-i Belediyesi'nin varlığını 19. yüzyılın son 10 yılı ile 20. yüzyılın ilk 10 yılında devam ettiremediğini, bu sürenin Beykoz açısından beledî fetret dönemi olduğunu; belediye reisi ve meclis üyelerinin bulunmadığını gösteriyordu. Ancak Dahiliye Nezareti, bu ibarenin hemen peşinden kullandığı "belediye gelirleri Şehremanetince toplanmakta olduğundan"[101] ibaresiyle, Boğaziçi kıyısında bulunması sebebiyle cülus kutlamaları için Beykoz'da yapılacak şehir ayini, yani ışıklı gösterilerin bedelinin, Şehremanetinden talep edilmesini ya da hazine tarafından ödenmesini öneriyordu.

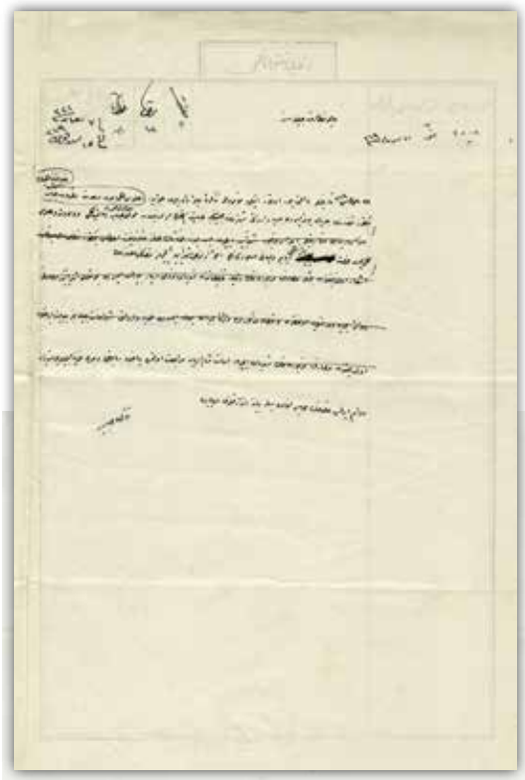

Beykoz Daire-i Belediyesi'nin varlığını 19. yüzyılın son 10 yılı ile 20. yüzyılın ilk 10 yılında devam ettiremediğini, bu sürenin Beykoz açısından beledî fetret dönemi olduğunu; belediye reisi ve meclis üyelerinin bulunmadığını gösteren yazışmalar...

5- SEKİZİNCİ DAİRE'NİN FAALİYETLERİ

Belediyenin yardım eli

Sekizinci Daire çalışanlarından İncirköylü Mehmed Hayri Çavuş'un evi yanmıştı. Hayri Çavuş için Sadaretten yardım talep edilmiş. Sadaret ise belediyenin kendi imkanlarıyla bu işin çaresine bakılmasını istemişti.

Beykoz'da düşenin elinden tutmak ve muhtaca yardım etmek, sosyal yaşamın doğal ilkelerindendi. Sözgelimi Boğaziçi'nin meşhur kaptanlarından Ali Reis'te de böyle olmuştu. Zor duruma düşen Ali Reis'in ilk müracaat ettiği yer belediye oldu. Reise Sekizinci Daire veznesinden her ay 30 kuruş maaş bağlanması, 1883 yılında kararlaştırıldı.[102]

Benzer bir olay 1896 yılında yaşandı. Sekizinci Daire'nin çalışanlarından İncirköylü Mehmed Hayri Çavuş'un sahip olduğu tek evi gece yarısı çıkan yangında kül oldu. Hayri Çavuş, değil bir tek elbisesini, canını bile zor kurtardı. "Acınacak bir hale gelmiş" olan "felaketzede" yılların belediye çalışanı Hayri Çavuş'a yardımda bulunulması için Sultan II. Abdülhamid için hazırlanan dilekçeyi, ulaştırılması için dönemin Şehremini Rıdvan Paşa, Sadaret Makamına iletti.[103] Ancak Sadaret Makamından gelen cevap oldukça manidardı. Özetle diyordu ki Sadrazam Halil Rıfat Paşa, padişahın ihsanda bulunması yerine belediyenin diğer imkanları kullanılarak bu işin çaresine bakılması gerektiği açıktır.[104]

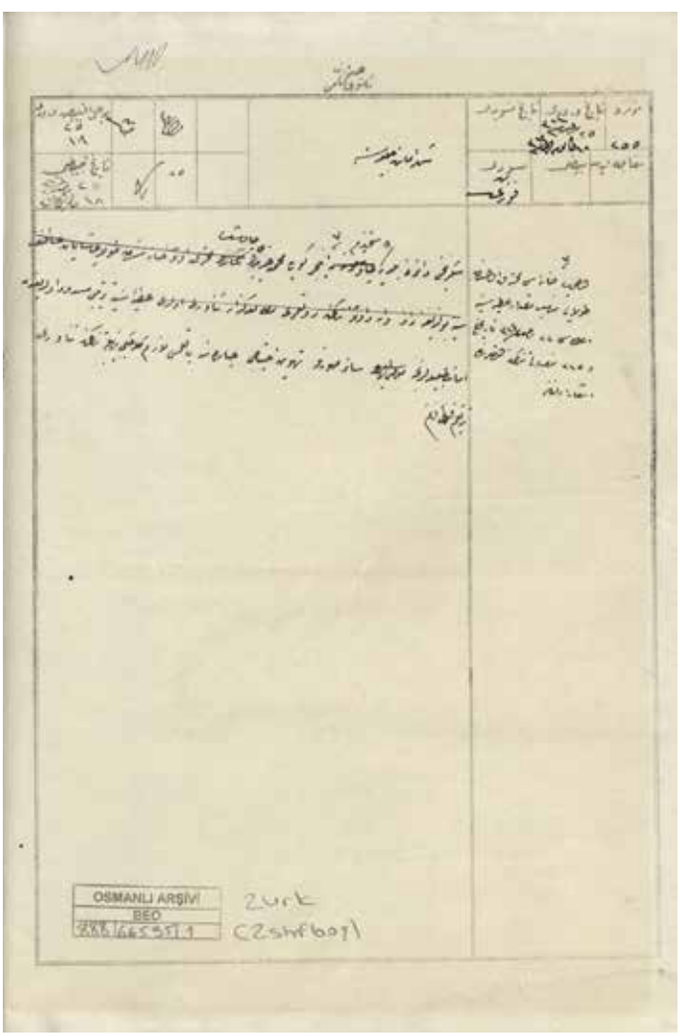

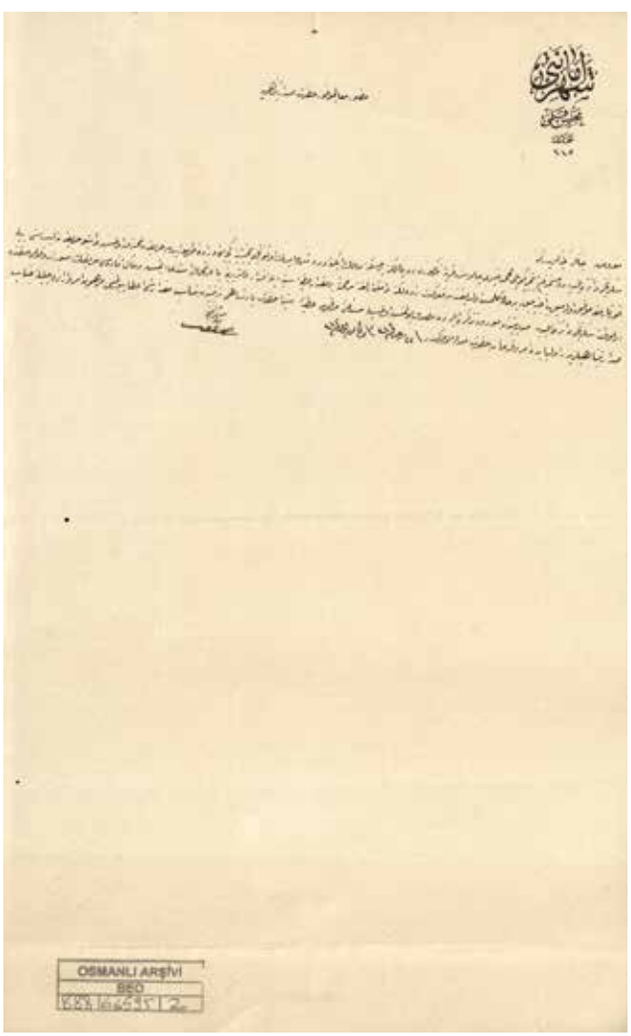

Sekizinci Daire tabibine nişan

Belediye tabiplerinin işi zordu. Belediye sınırları içinde yaşayan vatandaşlara, merkez-köy ayırımı gözetmeksizin hizmet vermek zorundalardı. Üstelik mesai saatleri açık olarak belirlenmemişti, gece-gündüz demeden çalışırlardı. Bunlardan biri de Sekizinci Daire-i Belediye'nin tabibi İlki Efendi idi. İlki Efendi, çok geniş bir coğrafyadan sorumluydu. Neredeyse Boğaziçi'nin tüm kıyı şeridi yerleşimleri ile Ömerli köyüne kadar civardaki bütün köylerdeki salgın ve sarî hastalıklar dahil kamu sağlığıyla doğrudan ilgileniyordu. Görevini de büyük bir aşk ve şevkle yapıyordu. Şehremaneti'nin 29 Mayıs 1903 tarihli önerisi üzerine Dahiliye Nezareti, İlki Efendi'nin ödüllendirilmesini Sadaret Makamına iletti. Bakanlık 7 Aralık 1905 tarihli yazısında, İlki Efendi'ye "hüsn-i hizmetinden"[105] dolayı Rütbe-i Salise verilmesini teklif ediyordu.

Sekizinci daire tabibi İlki Efendi hizmetlerinden dolayı Rütbe-i Salise verilmesi teklif edildi.

Su şirketine belediyenin gücünü gösterdi

Osmanlı döneminde belediye dairelerinin kolluk kuvveti olarak vazife yapan belediye çavuşunun yetkilileri arasında, belediyeye karşı suç işleyenleri tutuklama yetkisi vardı. Anadoluhisarı belediye çavuşları bu yetkilerini gerektiğinde kullanıyorlardı. Özellikle kendi görev sınırları içindeki olaylarda hiç tereddüt etmiyordu. 1891 yılında Anadolu yakasının su sorununu temelden çözmek için kurulan Üsküdar Su Şirketi, Anadoluhisarı civarında bir su bendi [Elmalı Su Bendi] inşa edip işletmek için bölgeye 150'den fazla amele getirmişti. Ancak inşa edeceği su bendinin sınırları içinde olduğu belediyeden resmi bir ruhsat temin etme yoluna gitmemişti. Bu duruma müdahale eden Anadoluhisarı Sekizinci Daire-i Belediyesi, Su Şirketinin görevlilerinden İsmail ile kardeşi Mehmed'i yakalayıp, Şehremaneti'ne göndermişti. Zanlılar, oradan da Zabtiye Nezareti'ne teslim edilmişlerdi. Böylece gerek şirket, gerekse çalıştırdığı amelelerin nizama uygun hareket etmeleri amaçlanmıştı. Belediye tarafından Zabtiye Nezareti'ne iletilen yazıda, "iktiza-yı maslahatın ifasına himem-i âliyeleri masrûf"[106] buyrulduğu beyan ediliyordu.

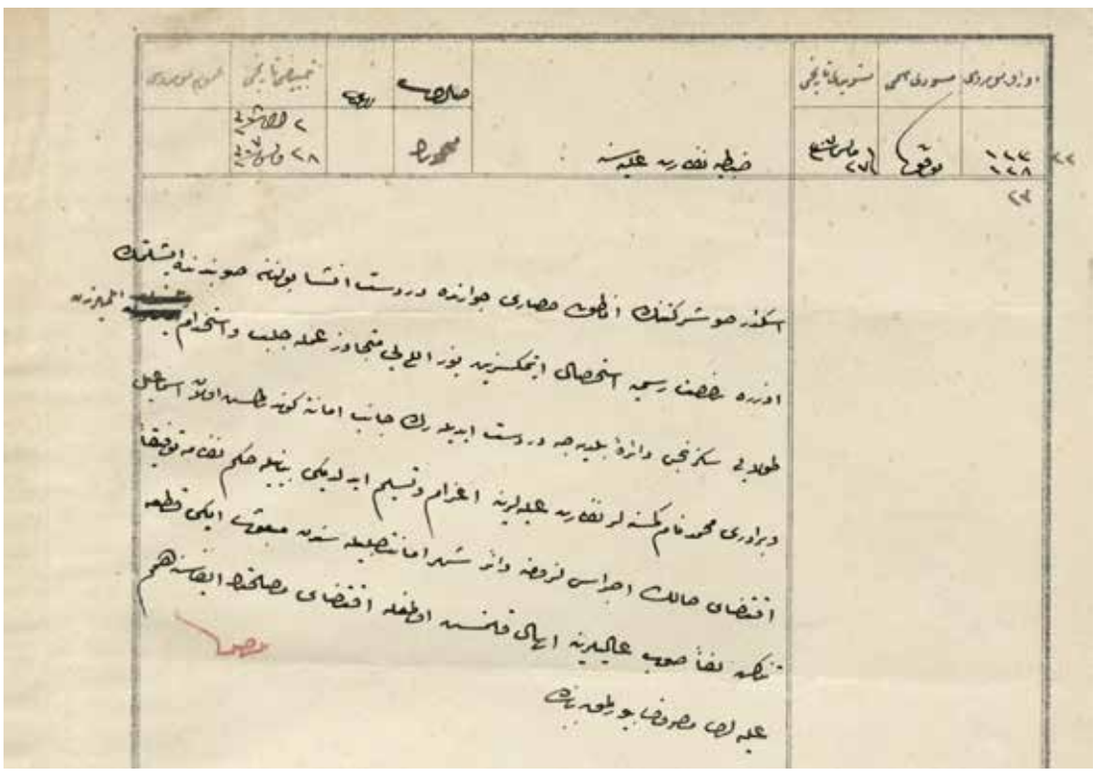

Üsküdar Su Şirketi, Elmalı Su Bendi inşası sırasında uygunsuz davranışlarından dolayı Şehremanetine gönderildi.

İstanbul'un Karadeniz kapısı olan Beykoz, salgın hastalıklara karşı Anadolu Kavağı'na inşa edilen tahaffuzhane ile şehri koruyordu.

1889 yılında hayvanlarla ilgili bir salgınla mücadelede Şehremaneti ve Anadoluhisarı Şubesi çalışanlarının büyük katkısı olmuştu..

Beykoz'da bakr-i veba

Beykoz çiftlikler ve köyler bölgesi olmasının yanı sıra Karadeniz'den İstanbul'a en önemli giriş yolu olan Boğaziçi su yolunun başlangıç noktası olması sebebiyle salgın hastalıklara karşı hassas konuma sahipti. Özellikle hayvanlarla ilgili salgın hastalıklar, burada Çatalca ve Silivri bölgelerinde olduğu gibi sıkça görülebiliyordu. 1889 yılında benzer bir olay yaşandı ve "Sekizinci Daire-i Belediye ile Beykoz merkezde ve Yalı köyünde ve sair bazı mahallerde" hayvan hastalıkları ortaya çıktı. O dönem için en önemli hayvan hastalığı veba-i bakri, yani hayvan vebasıydı. Orman, Maden ve Ziraat Nezareti'nin anında bildirimi ve alınan gerekli bilimsel tedbirler sayesinde hastalığın yaygınlaşmasına izin verilmemişti. Bu noktada Şehremaneti ve ona bağlı Anadoluhisarı şubesi ile çalışanların büyük katkısı olmuştu. Dahiliye Nezareti'nin kontrolünde devam eden faaliyetler neticesinde hastalığın ortaya çıktığı bu üç noktada ikinci bir denetim yapılıp anılan mahallerde hastalık kalmadığı müşahede edilmişti.[107]

Kuşkusuz bunda Osmanlı İmparatorluğunun sıklıkla karşılaştığı bu duruma çare üretmek için yurtdışına gönderdiği öğrencilerin başarılı bir eğitim döneminden sonra ortaya koydukları çalışmanın büyük katkısı vardı. Sözgelimi Fransa'ya

baytar okumaya gönderilen öğrencilerden Adil Bey o kadar başarılı olmuştu ki, daha öğrenci iken Fransa Ziraat Nezareti'nce gümüş madalyayla ödüllendirilmişti. Ülkeye dönünce baytarlık alanında yenilikçi faaliyetleri devam etmiş, özellikle kendi ürettiği "veba-i bakrî" aşısıyla ülkeye büyük hizmetleri geçmişti. O kadar ki üretilen aşılar, zamanının medeni ülkelerinin büyük bir kısmına İstanbul'dan ihraç edilir hale gelmişti.[108]

Sekizinci Daire ve Beykoz'da veba-i bakri

19. yüzyıl ve 20. yüzyılın başlarında yaygın bir şekilde salgın hastalıklar etkisini sürdürüyordu. Özellikle hayvanlarda görülen hastalıklar, karantina uygulamalarına sebep oluyordu. 1898 yılında İstanbul'da hayvanlarda veba-i bakri görülmüştü. Anadolu yakasında görülen yerler ise Anadoluhisarı Sekizinci Daire-i Belediye ile Beykoz merkez ve Yalı köyleri idi. Buralarda hayvan hastalığı ortaya çıkar çıkmaz gerekli fennî tedbirlere tevessül edilmiş ve yayılmasına mahal verilmemesi bağlamında gerekli tebliğlerin icrası da Dahiliye Nezareti tarafından Şehremaneti'ne bildirilmişti. Belediyelerin yanı sıra kaymakamlıklar da o dönem Şehremaneti'ne bağlıydı. Henüz İstanbul vilayeti kurulmamıştı. Dolayısıyla Şehremaneti, sadece beledi hizmetler değil, aynı zamanda İçişleri Bakanlığına bağlı olarak idari faaliyetleri de yürütüyordu. Dolayısıyla Şehremaneti vasıtasıyla ilgili kaza ve belediyelere ulaştırılan talimatlar anında uygulanarak, hastalığın yayılmasının önüne geçilmişti. Kısa süre içinde ne Sekizinci Daire'de, ne de Beykoz merkez ve Yalı köylerinde hastalıktan eser kalmamıştı. Ancak bu kez de veba-i bakri hastalığı Halkalı Ziraat Mektebi Numune Çiftliği'ndeki hayvanlarda görülmüş, burada da hayvanlara serum tatbik edilerek önlenmeye çalışılmıştı.[109]

Belediye çavuşu Şaban Efendi ve Laternacı

Beykoz Kaza Kaymakamlığı, 1907 yılı Eylül ayında merkezde meydana gelen ve bir belediye çavuşunun (zabıta memurunun) karıştığı olaya anında müdahale ederek, büyümesinin önüne geçti. Beykoz merkezde ahalinin oturma yerlerinden biri olan ve Kahveci İbrahim'e ait olan kahvehane önünde ahali laterna çalarak eğleniyordu. Laterna o dönem Osmanlı toplumunda çok yaygın olan bir çalgı türüydü. Sandık biçimindeydi ve bir kolun çevrilmesiyle mekanizma harekete geçiyor ve çeşitli melodiler çalıyordu. Laterna bir nevi org türüydü. Osmanlı ve Cumhuriyetin ilk dönem yazarları da eserlerinde özellikle sokak hayatını resmederken laternaya yer verirlerdi. Bu aleti çalan kimseye ise laternacı denilirdi. Ancak kahvenin önünde laterna çalıp kahve sakinlerini müzikle buluşturan Laternacıya orada bulunan belediye çavuşlarından Şaban Efendi musallat oldu. Dönemin zabıta memuru demek olan belediye çavuşluğu düzeni sağlamakla görevliydi. Ancak belediye çavuşu Şaban Efendi sarhoştu ve kahveye gelerek dil uzatmaya, sataşmaya başladı. Hatta daha da ileri giderek, kahvede bulunan Yüzbaşı Mehmed Efendinin yakasından tutarak galiz küfürler kullandı. Bunun üzerine ortalık karıştı. Şaban Efendi derdest edildi, hakkında şikayet varakası tutuldu ve gerekli muamelenin yapılması için Beykoz Kaza Kaymakamlığına gönderildi.[110] Asayişle ilgili Beykoz kaza merkezinde yaşanan bu olay bize şunu gösteriyor: Olayın taraflarından biri olan Şaban Efendi belediye çavuşuydu. Esnafla, çarşı pazarla ilgili düzeni sağlayan zabıta memuruydu. Halkı rahatsız etmiş ve bir subaya, sarhoş halde iken hoş olmayan sözler söylemişti. Bunun üzerine belediye çavuşu Şaban Efendi, Kaza Kaymakamlığına teslim edilerek, olayın büyümeden yatışması sağlanmıştı.

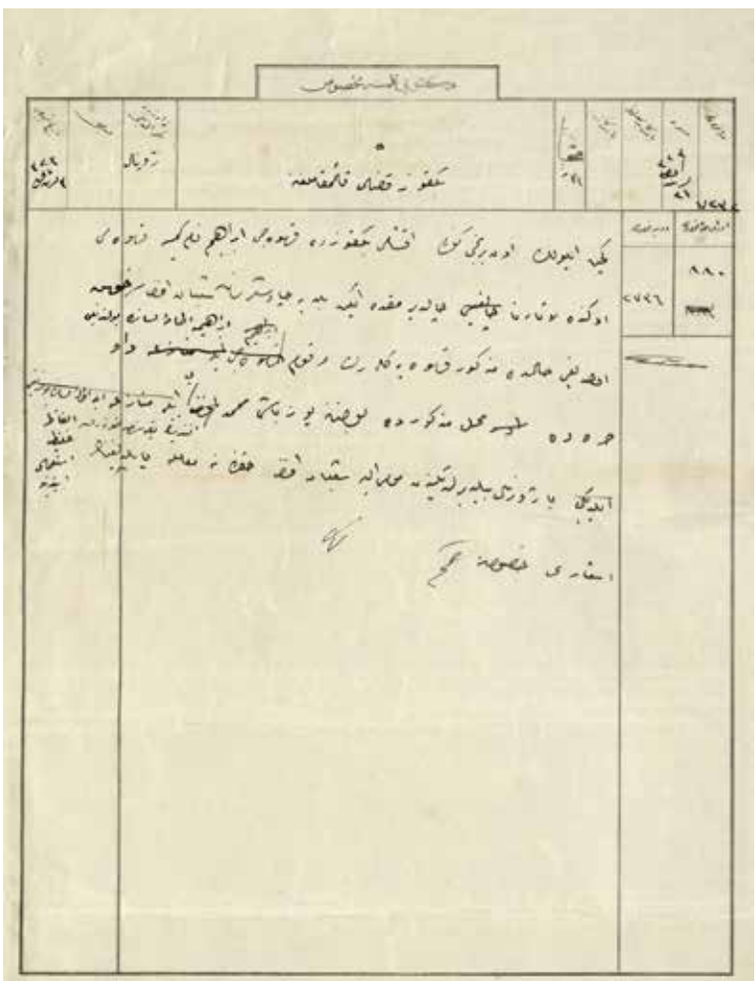

Şarhos halde laternatıcıya saldıran Belediye çavuşu Şaban Efendi derdest edilerek Beykoz Kaymakamlığına gönderildi.

BİRİNCİ KISIM

Osmanlı Döneminde
Beykoz
Belediyesi

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

II. Meşrutiyet'te Beykoz Belediyesi

1- 20 YILLIK BELEDÎ FETRET DEVRİ SONA ERDİ

İkinci Meşrutiyet sonrası belediyecilik

24 Temmuz 1908 tarihinde II. Meşrutiyet'in ilanıyla Dersaadet Belediye Kanunu yürürlüğe tekrar sokuldu. Kanunun amir hükmü olan 20 belediye şubesinin açılması da anında uygulamaya geçildi. Tekrar hatırlamak gerekirse, 1876'da I. Meşrutiyet ilan edildikten sonra, belediye idaresine bir yenilik vermek amacıyla belediye dairelerinin sayısı 20'ye çıkartılmıştı. Paris'in belediye teşkilat yapısı taklit edilerek yapılan bu uygulama Osmanlı-Rus Harbi sebebiyle hayata geçirilememişti. Böylece 1878'de seçimle belediye başkan ve meclis üyelerinin belirlenmesi yönteminden vazgeçilmek zorunda kalınmıştı. Sultan II. Abdülhamid, tercihini bu yönde kullanırken belediye daireleri olmadan İstanbul'un genelinde beledî hizmetlerin götürülemeyeceğinin de farkındaydı. Bu yüzden beledi dairelerinin sayısını 10 indirip her birinin başına bir müdür tayin etme yoluna gitti. İstanbul halkının Beyazıt'tan Beyoğlu'na, Kadıköy'den Adalar'a 10 yerleşim yerinde refah ve rahatı ile esnafın kontrolü bu şekilde gerçekleştirilecekti. Bu tercih, 1908'de II. Meşrutiyet ilan edilene, bir başka ifadeyle Sultan II. Abdülhamid devri nihayete erene kadar fiilen başarıyla uygulandı.

1908'de değişen yönetim şekline uygun olarak belediye yapısının da değişimine gidilmişti. Yine merkezde Şehremaneti olmak üzere İstanbul, 20 belediye dairesine bölündü. Ancak bu romantik girişimi, 30 yıl önce denendiğinde baş gösteren sıkıntılar başarısızlığa uğratacaktı. Bunun üzerine "1912 yılında İstanbul Şehremaneti adıyla bir tek belediye sayılıp", ona bağlı dokuz şube oluşturulacaktı. Abdülhamid devrinden tek farkı ise şube sayısının 10'dan 9'a indirilecek olmasıydı. Şube müdürleri daha evvel olduğu gibi yine Hükümet tarafından atanacaktı.[111]

Yeni yürürlüğe giren karar uyarınca Beykoz, Adalar ve Makriköy (Bakırköy) kazalarının, yani kaymakamlık yönetimlerinin lağvedilmesi ve idarelerinin belediye dairelerine terk edilmesi gerekiyordu. Çünkü bir merkeze ikisi de Şehremaneti'ne

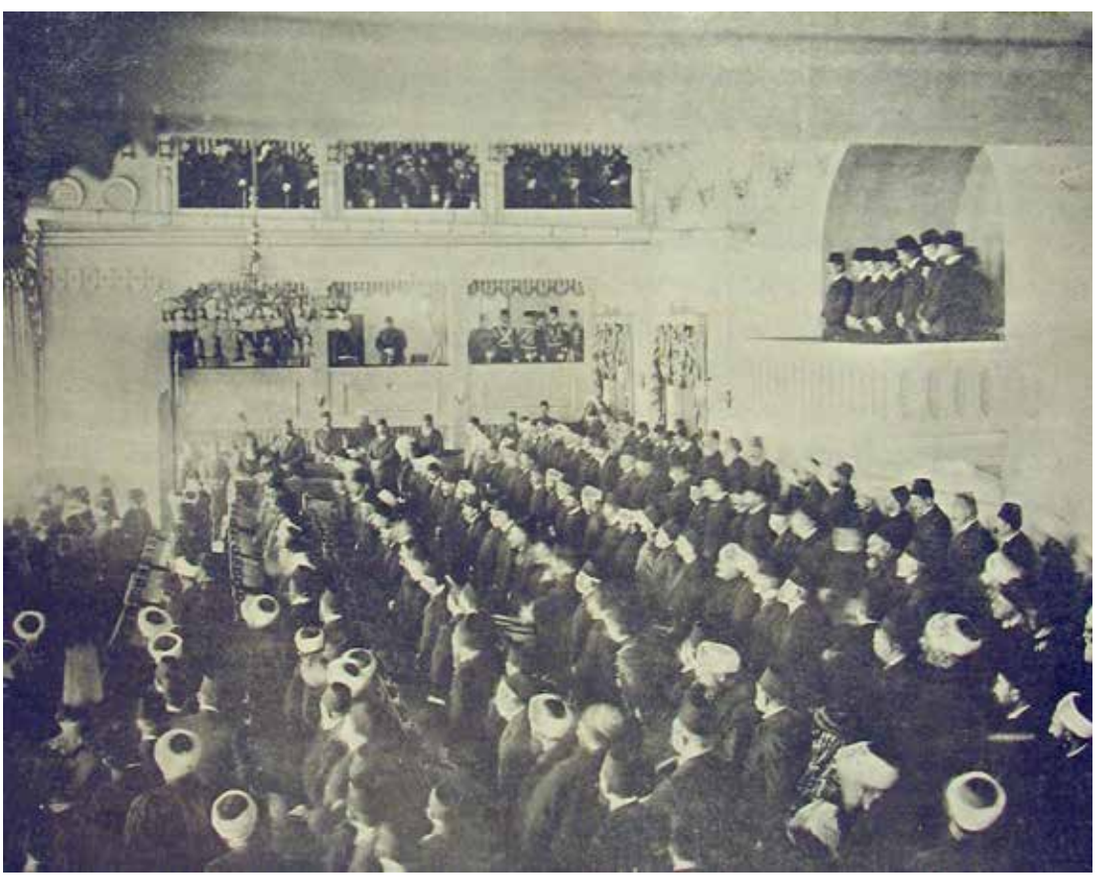

24 Temmuz 1908'de II. Meşrutiyet ilan edildi. Yanda Meclis-i Mebusan'ın resmi açılışı görülüyor.

bağlık olan iki farklı yönetim birden olamazdı. Şehremaneti, bu konuya Dahiliye Nezareti'ne gönderdiği 3 Ekim 1908 tarihli yazıyla[112] çözüme kavuşturulmasını istedi. Şehremaneti'nin isteği üzerine konu, Dahiliye Nezareti tarafından Şura-yı Devlet'e taşındı. Burada ise idareyle alakalı bir durum olması sebebiyle Mülkiye Dairesine havale olundu. Daire üyeleri, 17 Ağustos 1908 tarihinde toplanarak, Şehremaneti'nden gelen tezkireyi müzakereye başladılar.

Belediyede kurulan kazaların lağvedilmesi talebi

1878 tarihli Dersaadet Belediye Kanunu'nun İkinci Maddesi uyarınca Dersaadet'e bağlı bölgeler 20 belediye dairesine bölünmüştü. Ancak daha sonra kanun tadil edilerek şubelerin sayısı 10 daireye indirilmişti. "Şimdi" diyordu Şehremaneti, "anılan kanunun uygulamasıyla düzenlemenin yine 20 belediye şeklinde icrası icap edeceği gibi Onüçüncü Beykoz ve Yirminci Bakırköy [Makriköy] daireleri halen kaza ve Ondokuzuncu Adalar dairesi liva halinde iken kazaya dönüştürülmüş ise de bunların kaza halinde devam etmelerinde bir faide bulunmuyor. Bilakis devam etmeleri kanunun hükümlerine muhalif bulunacağı cihetle yukarıda anılan kazalar da lağvedilmeli. Kanunun açık olarak beyan ettiği gibi oralarda birer daire-i belediye teşkil edilmeli. Anılan kazalardan Adalar'dan başkasında bulunan mahkeme ile vergi idarelerine ve diğer memurlara gelince; bunların kaymakamlıkla ilişki ve münasebetleri olmadığı cihetle mahkemeler Üsküdar ve Beyoğlu'nda olduğu gibi devam etmeli; vergi vesaire memurları dahi önceden olduğu gibi belirlenen vazifeleriyle meşgul olmak üzere memuriyetlerine devam etmeli. Zaten mezkur kazalarda "intihab-ı ahali/halkın seçimiyle" tayin olunmuş belediye heyetleri mevcut bulunması sebebiyle belediye işlerinin şimdiden belediye reislerine devri münasip olacaktır."[113]

Şura-yı Devlet'in Mülkiye Dairesi'nde Şehremaneti'nin bu talebi okundu. Bu kazaların idare biçimi ve idari işlerin şimdiden belediyelere devri konuları kötüleşmeye sebep olacağından konu hakkında mütalaa istendiği belirtiliyordu.

Beykoz kazasının merkezi Bozhane mi olsun, Ömerli mi?

Diğer ilçelerle birlikte Beykoz'u da ele alan Mülkiye Dairesi, "Beykoz ve Küçükçekmece kazaları umur-ı idarelerinin belediyelere devrinin muvafık olamayacağını" ileri sürüyordu. Bununla birlikte Beykoz kazasının bir kısmını teşkil eden ve genel nüfusları altı bin raddesinde bulunan Riva, Güllü, Örümce, Yüzhalı, Ali Bahadır, Arbud Köyü, Polenez, Kılınçlı, İshaklı, Hüseyinli ve Sırapınar köyleri ile dahilinde beş çiftlik bulunan Ömerli, Ayvalı, Koçullu, İspenciyeli ve Muratlı köylerinin ve henüz sayımı yapılmayan Gürcü, nam-ı diğer Hamidiye köyünün; ve -şer'î ve askeri işlemler ile nüfus ve bayındırlık işleri Beykoz'a, vergi ve diğer muameleleri Kartal kazasına bağlı olan- Çekme ve Sultan Çiftliği ve Kurt Doğmuş köylerinin; ve idaresi kısmen Beykoz'a ve kısmen Gebze'ye bağlı Tepeören köyü ile askeri işleri Beykoz'a, diğer muameleleri ise Şile'ye tabi 18 köyün ilavesiyle ve mevkii önemli olan Bozahane köyünün merkez itibariyle toplam 45 haneden oluşan bir kaza teşkili ve idare işlerin selametle gerçekleşmesi için Ömerli köyünde de bir nahiye vücuda getirilmesi…" talep edilmişti.[114]

Şehremaneti 3 Ekim 1908 tarihli bir yazıyla Dahiliye Nezareti'nden belediye kurulan kazaların lağvedilmesini talep edmişti.

Beykoz ve diğer kazalarla ilgili Şehremaneti'nden gelen Yazı İşleri Müdür Yardımcısı Raif Bey'den gerekli izahlar alındı. Hatta harita üzerinde gerekli tetkikler ve mütalaalar yapıldı. Daire, hiçbir müzakereye gerek görmeden Adalar kazasının lağvedilip Dersaadet Belediye Kanunnamesi gereğince orada bir daire-i belediye teşkilini esastan uygun gördü. Ancak Beykoz kazasının lağvedilerek merkezinin Bozhane köyüne nakledilmesi ve Ömerli'de de

bir nahiye teşkil edilmesine gelince iş farklılaştı. Bozhane'nin önemli bir mevkide bulunması, civar köylerin iskelesi olması sebebiyle merkezin oraya nakli ve işlerin yürümesi için de Ömerli'de bir nahiye kurulmasının, Şehremaneti'nin isteği üzerine Dahiliye Nezaretince talep edildiğine dikkat çeken Mülkiye Dairesi, Bozhane köyünün kazayı oluşturacak 5 köye uzak olduğunu, oranın merkez kabul edilmesi halinde anılan köy ahalisinin işlerini yürütebilmeleri hususunda arzu edilen kolaylık ve güzelliklerin görülemeyeceğine işaret etti. Hatta Bozhane'nin merkez olmasını asayiş ve ekonomi bakımından makbul bulmadı. Mülkiye Dairesi beklenmedik bir hamle yapıp Ömerli köyünün anılan 45 köyün tam ortasında olması sebebiyle kaza merkezi olmasının hem asayiş ve kolaylık sağlayacağını, hem de yeni bir nahiye teşkil edilmesine gerek kalmayacağından masraf yapılmayacağı için kazanç elde edileceğini bildirdi.[115]

Mülkiye Dairesi bulduğu çözümün pratik sonuçları olduğuna inanıyordu. Bu yüzden de Ömerli köyünün merkez kabul edilmesiyle genel işlerin bir kısmını Beykoz, kalan kısmını ise Şile, Gebze ve Kartal kazalarına bağlı olarak yürüten 45 köyün askeri işlemler dışında bütün diğer işlemlerinde Ömerli kazasına bağlı olacağını karara bağlıyordu. Bunun tek istisnası mebus seçimleriydi. Mebus seçimleri liva çapında gerçekleştiği için Ömerli kazası ile Şehremaneti'ne bağlı Şile, Kartal ve Gebze kazalarının Şehremanetine bağlı olmak üzere 1908 mebus seçimiyle ilgili işlemler bakımından İzmit'e ilhakı uygun bulunmuştu.[116]

Şura-yı Devlet'in kararı ile Beykoz kaza merkezi Ömerli'ye taşınacaktı. 1908 yılı Aralık ayında Dahiliye Nezareti tarafından Zabtiye Nezareti'ne gerekli hazırlıkların yapılması için gerekli yazılar yazılmıştı.

"Ömerli'ye nakil için hazırlıkları yapın"

Şura-yı Devlet'in kararı üzerine Beykoz kaza merkezi Ömerli'ye taşınacaktı. 1908 yılının son ayında taşınması için gerekli hazırlıklara başlanması Dahiliye Nezareti tarafından Zabtiye Nezareti'ne yazıyla bildirildi. Bu taşınmanın Dersaadet Belediye Kanunu'nun icra edilmesi sebebiyle olduğu hatırlatılarak, "Beykoz kazası merkezinin nakli sırasında resmi defterler ile eşyanın nakliye masrafları için gerekli hazırlıkların yapılması, ertelemeye mahal verilmemesi, keyfiyetin ilgili dairelere yazılması, gerekli havalelerin yapılması"[117] isteniyordu. Aslında bunu Şehremaneti istemiş, iki kamu kurumunun aynı yerde üstelik aynı görev alanlarından sorumlu olarak görev yapmasını engellemeyi hedeflemişti.

"Beykoz'un merkezi ancak irade-i seniye ile değişir"

Sadaret Makamı, 5 Kasım 1908 tarihli yazısıyla Şura-yı Devlet'in kararını Meclis-i Vükela'nın ilavesiyle birlikte Meşihat Makamına sunarak, "Beykoz ve Makriköy kaza merkezlerinin diğer mahallere nakli ve mebus seçimlerinin ifa edilmesi için irade-i seniye sadır olması için Hilafet Makamına sunulduğunu belirtiyordu.[118] Sadrazam Kamil Paşa, "Atûfetlû Efendim Hazretleri"[119] hitabıyla başlayan ve padişaha sunduğu 19 Kasım 1908 tarihli resmi yazısında aynı hususları tekrarlayıp irade-i seniyelerine arz ve takdim ediyordu.

Beykoz Kaymakamlığı büyük bir sorunu önlüyor: "Ömerli'de, meclisi oluşturacak vasıfta kişi yok"

Beykoz Belediyesinin kurulmasıyla birlikte Beykoz Kaza Kaymakamlığının buradan taşınarak Ömerli'ye geçmesine karar veren Şura-yı Devlet'in kararı uygulamada küçük ama sonucu büyük bir soruna yol açmak üzereydi. II. Meşrutiyet sonrası ilk defa mebus ve mahalli seçimler yapılacaktı. Seçimlerin yapılabilmesi için "Beykoz kazası merkezinin Beykoz'da ve Küçükçekmece merkezinin Makriköyü'nde devam etmesi ve Adalar'ın önceden olduğu gibi kaymakamlıkla idare olması ve bu üç kazada kaza belediyesi teşkilatı icrası" gerekliydi. Şehremaneti bu durumu daha önce Şura-yı Devlet Riyasetine Dahiliye Nezareti üzerinden bildirmişti. Dahiliye Nezareti konuyu, Şura-yı Devlet'in Mülkiye Dairesine havale buyurmuştu.

Ancak Beykoz Kaza Kaymakamlığı 24 Mart 1909 tarihli yazısıyla "mebusan seçimleri muamelesinin icrası için behemehal kaza belediyesi teşkili lazım" geldiğini hatırlatıyor ve "Ancak Ömerli köyünde 100 kuruştan ziyade vergi ile mükellef yalnız üç şahıs bulunduğu gibi gerek Ömerli'de ve gerek diğer köylerde mahkeme, meclis-i idare ve azaları için kanunda belirtilen vasıfları taşıyan kişilerin dahi bulunmadığına"[120] dikkat çekiyordu. Hatta bu sebeplerden dolayı büyük sorunlarla karşılaşılabileceğinin altını çiziyordu. Beykoz Kaymakamlığının bu olumsuzluğu giderecek bir çözüm önerisi vardı. Buna göre kaza merkezi, önceden olduğu gibi Beykoz'da devam edecekti. Şehremini Hazım Bey, Beykoz Kaza Kaymakamlığından gelen bu uyarı ve öneriyi makul bularak, 31 Mart 1909 tarihinde ivedi bir şekilde Dahiliye Nezareti'ne iletti.

"Bölge halkı kaza merkezinin değişimine karşı"

Bu arada Dahiliye Nezareti Beykoz Kaymakamlığı, Şehremaneti ve diğer bazı mahfillerden gelen olumsuzlukları içeren bir değerlendirme hazırladı. Bunlar arasında bölge halkının şikayetleri de vardı. Değişiklikten olumsuz yönde etkilenecek köylerde yaşayan imamların, muhtarların ve ahalinin mühür ve imzalarını taşıyan dilekçeler de Şura-yı Devlet'e ulaştırıldı. Hepsi birleştirilip görüşüldü.

Öncelikle Makriköy (Bakırköy) Kaymakamlığının Küçükçekmece'yi merkez edinmesinin civardaki göl ve bataklıklar temizlenip doldurulmadıkça mümkün olamayacağına karar verildi. Gerekçe olarak doldurma çalışmalarının "epeyce vakit ve masrafa muhtaç olması" gösterildi. Beykoz Kaymakamlığının ise Ömerli köyüne taşınmamasına, köyde gerekli binaların olmaması başta olmak üzere diğer bazı önemli sebepler gerekçe gösterildi. Ancak Şura-yı Devlet almak zorunda olduğu bu kararı, Osmanlı bürokrasisine yaraşır bir ustalıkla ifade etmekten de geri kalmadı:

"[Bu sebeplerden] dolayı her iki kazanın merkezi şimdiye kadar nakil olunamadığından ve fakat işin böyle askıda kalması da maslahatça caiz olamayacağından mahallerinin usul ve gerekleri ve mezkur kazalar dâhilinde bulunan köylerin mesafe ve münasebetleri özel memurlar vasıtasıyla etraflıca bakılıp tetkik edilerek, her iki kazanın [Beykoz ve Makriköy] merkezinin yerlerinde devam etmesi mi yoksa başka bir mahalle nakli mi gerektiğinin ve nakli gerekli olmadığı halde hangi mevkiin daha münasip olacağının kesin şekilde tayin edilip haber verilmesi…"[121]

Böylece Beykoz Kaymakamlığının uyarısı işe yaradı. II. Meşrutiyet'in ilanından sonra ilk kez yapılacak seçimlerin burada tehlikeye girmesi böylece önlendi. Şura-yı Devlet azaları bu konuda Kaymakamlığın görüşüne uydular.

Beykoz kaymakamı Ömerli'de kaza merkezi olacak ve meclisi idare edecek yetişmiş insan bulunmadığını Şehremini Hazım Bey'e bildirdi.

Değişiklikten olumsuz yönde etkilenecek köylerde yaşayan imamların, muhtarların ve ahalinin mühür ve imzalarını taşıyan dilekçeler de Şura-yı Devlet'e ulaştırıldı. Hepsi birleştirilip görüşüldü

2- KAZA VE BELEDİYE MERKEZLERİNİN BİR YERDE OLMA SORUNU

1909'da Bakırköy ve Beykoz'da belediye dairelerinin kurulması, kaza merkezlerinin taşınmasına karar verilip bundan vazgeçilmesi, bir yerde iki hükümet icra organının olması gibi bir tezada yol açacaktı. Bunu önlemenin yolu çok açıktı. Kaza belediyesi Şehremaneti'nden ayrılacaktı.

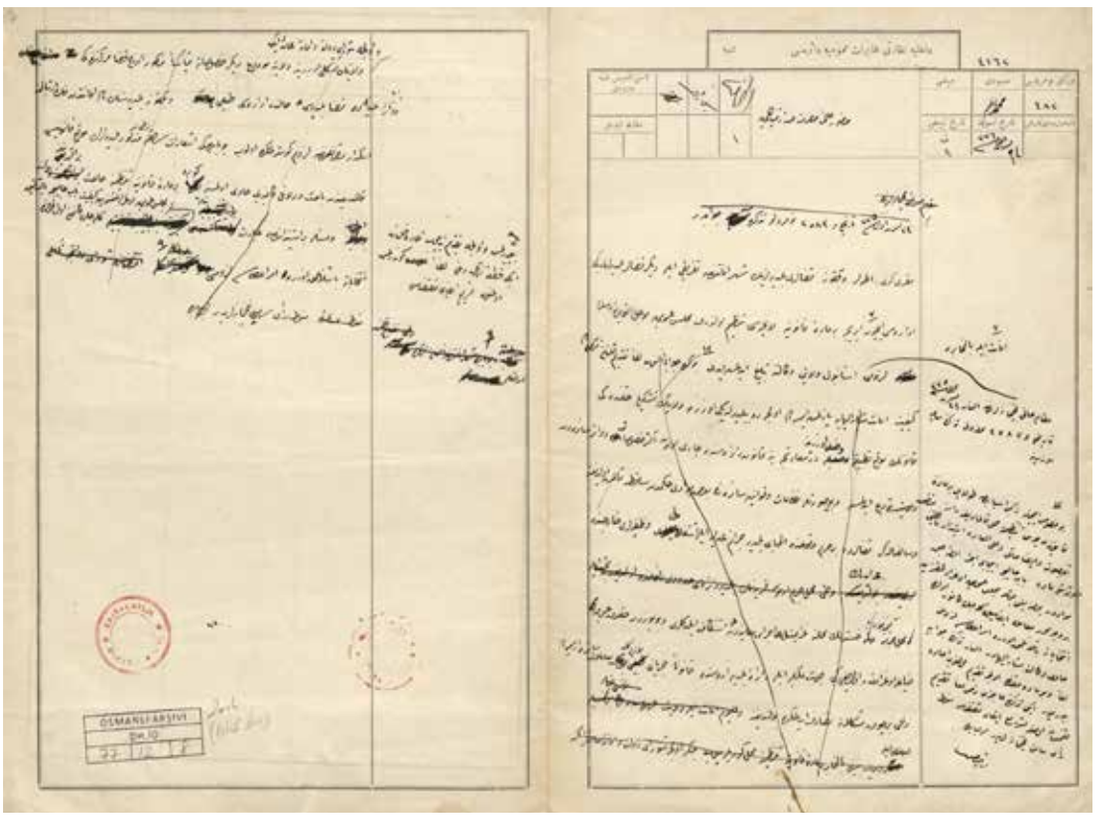

1909 yılında ortaya başka bir ayrım daha çıktı. Bakırköy ve Beykoz'da belediye dairelerinin kurulması, kaza merkezlerinin taşınmasına karar verilip bundan vazgeçilmesi, bir yerde iki hükümet icra organının olması gibi bir tezada yol açacaktı. Bunu önlemenin yolu çok açıktı. Kaza belediyesi Şehremaneti'nden ayrılacaktı. Bunun için Şehremaneti'nin görüşüne göre "ayrıca bir kanun maddesi layihası" tanzim edilmesi gerekiyordu. Konu da, artık kurulmuş bulunan İstanbul Vilayetine tebliğ edilmişti. Ancak onlar bunun için ayrıca bir kanun layihası hazırlamaya gerek olmadığı kanaatindeydiler. Gerekli muameleye başlanıp seçim sürecine girilebilirdi. Yeter ki Dahiliye Nezareti'nin bu görüşüne Sadaret Makamı onay versin. Dahiliye Nezareti bu düşüncesini, 14 Ekim 1909 tarihli yazı ile Sadrazamlığa bildirdi.[122]

II. Meşrutiyet sonrasında hükümet hayati bir karar alarak, Şehremaneti'nin o güne kadar olduğu gibi şehrin idari ve beledi hizmetlerinden sorumlu olmasından vazgeçti. Bunun yerine İstanbul Vilayeti'nin kurulmasına ve bundan sonra idari yapıyla, yani liva, kaza ve nahiye gibi mülki örgütlenmeden Vilayetin sorumlu olmasına karar verdi. Şehremaneti'nin ise sadece belediye işleriyle uğraşması planlandı.

Bu durumda kaza merkezlerinin başka mahallere taşınmasına karar verilen Beykoz ve Küçükçekmece ile Adalar kazasında bulunan belediye dairesinin kazaya (kaymakamlığa) bağlanması kararından vazgeçilmesi gerekiyordu. Bu durumun henüz netleşmediği ve Şura-yı Devlet'ten bir an evvel karar verilmesinin istendiği bir süreçte, Şura-yı Devlet bir ara kararı vererek, Dahiliye Nezareti'ne gönderdi. "Beykoz ve Küçükçekmece kaza merkezlerinin" diyordu Şura-yı Devlet Reisi Köse Mehmet Raif Paşa 8 Haziran 1909 tarih kararda, "diğer mahallere naklinden vazgeçilmesi ve Adalar'da dahi kaymakamlığın devam etmesi ve şu halde bu üç kaza merkezinde bulunan belediye dairelerinin Şehremaneti'nden irtibatlarının koparılması ve usule uygun olarak anılan kazalarla birleştirilmesi Şehremaneti tarafından istenmişti. Bu talep tezkeresi Mülkiye Dairesi'nde kaleme alı-

nan mazbata ve 23 Mayıs 1909 tarihli Şehremaneti tezkiresiyle birlikte okundu. Bu konuda bir karar alınmasının Şehremaneti yerine İstanbul Vilayeti'nin teşkil olunup olunmayacağının bilinmesine bağlı bulunduğundan öncelikle bu cihetin Dahiliye Nezaretinden sorulması düşünüldü. Dolayısıyla bu bağlamdaki muamele ve mütalaanın bildirilmesi…".[123]

"İstanbul vilayeti teşkil olacak, Şehremaneti sadece belediye işleriyle ilgilenecek"

Dahiliye Nezareti, Şura-yı Devlet'in sorusuna kısa zamanda cevap verdi. 10 Haziran 1909 tarihinde gönderdiği cevapta, Şehremaneti'nin kaza merkezlerinde kurulan belediye dairelerinin merkez kazalarıyla birleştirilmesi talebini hatırlattı. Böylece belediye dairesinin kurulduğu yerde bir de kaza idari yapısının, bir başka deyişle kaymakamlığının bulunmasının dualistik bir yapı oluşturacağına işaret etti. Şura-yı Devlet, bu konuda bir karar vermek için, henüz vilayet sistemiyle yönetilmeyen İstanbul'un yine Şehremaneti sistemiyle mi yoksa vilayet idaresiyle mi yönetileceğini öğrenmek istemişti. Dahiliye Nezareti, Hükümetin resmi görüşünü, "belediye daireleri hakkında bir karar alınması İstanbul Vilayeti teşkil edilip edilmeyeceğinin bilinmesine bağlı olduğunu içeren 8 Haziran 1909 tarihli ve 87 numaralı başkanlık yazınıza aciz mütalaamız, İstanbul vilayetinin teşkili ve Şehremaneti'nin dahi münhasıran belediye vazifeleriyle iştigali kararlaştırılmış bulunmakla gereğinin ifası hususu…"[124] diyerek bildiriyordu. II. Meşrutiyet'ten sonra iktidara gelen yeni hükümetler, İstanbul'da bir vilayet idaresi kurulmasına karar vermişler, böylece İstanbul'da bugüne kadar sürecek merkezi idare-mahalli idare ayrımını oluşturmuşlardı.

Kaza-belediye kargaşasında Maliye de taraf oluyor

Şehremaneti'nin bu konunun üzerine gitmesine, Maliye Nezareti'nin vergilerin toplanmasıyla çıkan karmaşadan şikayet etmesi ve bunu düzenleyen idari bir düzenlemeye gidilmesini istemesi sebep olmuştu. Olay şöyle gelişti: 18 Mayıs 1909 tarihine gelindiğinde kaza merkezleri değiştirilen kazalarda bu karara uyulmadığı görülüyordu. Bu konuyu gündeme taşıyan Maliye Nazırı, sözgelimi Makriköy'de belediye daire teşkil eden irade-i seniyeyi bildiren 11 Kasım 1908 tarihli "buyuruldu-ı sâmi" üzerine emlak vergisi işlemlerini gerçekleştirmek üzere mal memuru, yardımcısı ve veznedar tayin olunarak görevlerine başladıklarını, ancak kaza hükümet heyetinin hâlâ Makriköy'de ikamet ederek Küçükçekmece'ye nakledilmediğini, kaza

Bakırköy, Küçükçemece' ve Beykoz'daki Kaza-belediye kargaşasından dolayı vergi toplamakta zorlanan Maliye de bu anlaşmazlıkta taraf olmuştu.

Bakırköy

Küçükçekmece

Sadrazamlık, Makriköy, Adalar ve Beykoz kaza belediyelerinin Şehremanetinden ayrılarak diğer kaza belediyeleri gibi idaresi için ayrıca bir kanun maddesi hazırlanması için Şehremaneti Meclis-i Umumisi'ne gönderilmesine Meclis-i Vükela'nın karar verdiğini 11 Kasım 1909'da bildiriyordu.

hükümetinin de Makriköy'de ikamet etmesinin usulen ve faydaca caiz olmasına karşın ilgili karara aykırı bulunduğunu belirtiyordu. İlaveten de Küçükçekmece'de uygun bir ikametgah tedariki ile hükümet heyetinin bir an evvel oraya nakledilip Makriköy ile alakasının kesilmesini Şehremanet-i Aliyyesine tebliğ edilmesini ve gereğinin yapılmasını Dahiliye Nezareti'ne bildiriyordu.[125]

Maliye Nezareti'nin ve Şehremanetinin uyarısıyla idari yapıda ortaya çıkan belediye-kaza keşmekeşine bir çözüm üreten Dahiliye Nezareti, Sadaret Makamına 22 Mayıs 1909 tarihli yazısıyla bu teklifini sundu. Önerisini sunmadan önce "Makriköy ve Beykoz kazalarının merkezlerinin değiştirilmesi, Meşrutiyet'in ilanından sonra Belediye Kanunu gereğince belediye şubeleri teşkilatınca görülen lüzumun ve Şura-yı Devletçe verilen karara müstenit" olduğunun altını çizen Dahiliye Nezareti, bu iki kaza merkezlerinin nakil oldukları mahalde sadece varlığının kaldığını, bazı nedenlerden dolayı hükümet memurlarının nakli ve ikamesi ile gerekli şubelerin sağlanmasının zor olduğunu, engellerin giderilmesiyle yeniden devlet dairelerinin inşasının ise mümkün olmadığını belirtiyordu. Tam bu noktada da önerisini sunuyordu: "Bu iki kaza (Beykoz ve Makriköy) ile Adalar kaza belediyelerinin Şehremaneti ile olan irtibatlarının kaldırılmasıyla kendi kazalarına bağlanması."[126] Zaten daha önce de bu konuyu Şehremaneti dile getirmişti. Dahiliye Nezareti, uygun gördüğü bu görüşü, Sadaret Makamına sunarak, gereğinin hızla yapılmasını talep ediyordu.

"Beykoz kaza belediyesi Şehremanetinden ayrıla…"

Sadaret Makamı da benzer düşünüyordu. Makriköy'ün Yirminci, Adaların Ondokuzuncu ve Beykoz'un da Onüçüncü Belediye Şubesi olarak düzenlendiğine işaret ederek, İstanbul Vilayetine bağlı kaza belediyelerinin Vilayât Belediye Kanunu'na tabi olduğunu, bu yüzden buralarda da belediye işlerinin diğer vilayet mülhakatına benzer şekilde kurulup idare edilmesinin gerektiğini belirtiyordu. Aralarında Beykoz'un da bulunduğu bu üç kaza belediye dairesinin anılan kazalarla irtibatlarının iadesi ile Vilayât Belediye Kanunu'na uygun kurulup idareleri konusu, 21 Ekim 1909 tarihinde Şura-yı Devlet'in Mülkiye Dairesine havale edildi. Oradan gelen mazbata ve kaza meclisinden gelen evraklar Meclis-i Vükela'da mütalaa edildi ve "mezkur kaza belediyelerinin Şehremanetinden ayrılması ile diğer kaza belediyeleri gibi idaresi için ayrıca bir madde-i kanuniye tasarısı tanzim olunarak meclis-i umumiye sunulması için gönderilmesi hususunun"[127] Dahiliye Nezareti'ne bildirilmesi 4 Kasım 1909'da kararlaştırıldı.

Sadrazamlık benzer bir yazıyı da İstanbul Vilayetine göndererek, Makriköy, Adalar ve Beykoz kaza belediyelerinin Şehremanetinden ayrılarak diğer kaza belediyeleri gibi idaresi için ayrıca bir kanun maddesi hazırlanması için Şehremaneti Meclis-i Umumisi'ne gönderilmesine Meclis-i Vükela'nın karar verdiğini 11 Kasım 1909'da[128] bildiriyordu.

"Beykoz belediyesinin müstakil olması sorunlara yol açar"

Sadaret Makamının kararının şekillenmesinde Şura-yı Devlet'in mütalaası etkin oldu. Peki Şura-yı Devlet ne karara varmıştı? Şura-yı Devlet tüm tarafların fikirlerini almıştı. İstanbul Vilayeti'nin savunduğu görüşler şu noktalarda yoğunlaşıyordu: Beykoz, Adalar ve Makriköy kazalarının belediye idarelerinin müstakil olması mülkiye ile belediye dairesi arasındaki resmi işlemlerde birçok soruna yol açacaktı. Ayrıca emlak ve istimlak muameleleri ile imam ve memurların muhakemeleri gibi birçok husus diğer dairelerden alınıp Vilayete verilmişti. İstanbul Vilayetin kurulması hakkındaki kanun yürürlüğe konulduğu için anılan belediyelerin kanuni konumları bulunmuyordu. Tüm bunlardan dolayı da onlara ilişkin yeni bir kanun maddesi tanzimine gerek görülmüyordu.

15 Kasım 910 tarihli bu dilekçe de Mülkiye Dairesinde 27 Kasım 1910 tarihinde okundu ve nihayetinde şu sonuca varıldı:

"İcabı teemmül olundu (düşünüldü): Ahiren teşkil olunan İstanbul Vilayetine bağlı kazalar belediyesinin Vilayeti Belediye Kanunu gereğince teşkil ve iradesi doğal işlerden bulunduğuna ve daha önce belirtildiği gibi Makriköy, Adalar ve Beykoz kazalarındaki belediyelerin hükümet-i mülkiyeden ayrı ve müstakil bir halde devamı mahzurdan uzak değildir ve çokça masrafı da gerektirir. Dolayısıyla anılan (İstanbul) Vilayete bağlı diğer kazalar belediye işlerini diğer vilayetlere bağlı olanlara benzer bir surette müteşekkil olarak teşkilat ve idari işlemlerini uygun bir şekilde yapılmasını temin ve kaçınılmaz olduğuna binaen, Vilayetin bildiriminin tercih edilmesi halen ve fayda açısından gerekli görülmüştür. Bu sebeple anılan kazaların belediye idaresinin Vilayât-ı Belediye Kanunu'na uygun olarak teşkil ve idaresi lazım geleceği de 24 Kasım 1910 tarihli mazbata ile sunulup bildirildiği tetkikle anlaşılmıştır. Vilayetin son bildirdiği durum dahi anılan kazalar merkezlerindeki belediye dairelerinin Vilayet Nizamnamesi gereğince kaza belediyeleri haline dönüştürülmesi hakkındaki önceki beyanlarını teyit ve tekrardan ibaret olduğu gibi İstanbul Vilayetinin teşkili hakkındaki kanunun uygulamaya konulmasıyla beraber Vilayete bağlı yerlerden olan kazaların merkezlerinde kurulmuş ve idarece müstakil olan belediye dairelerinin kanuni dayanağı kalmadığı cihetle bu babda ayrıca bir kanun maddesi düzenlenmesine kanuni bir gerek bulunmamış olmakla önceki karar doğrultusunda gerekli muamelenin yapılması hususu Şehremaneti ve İstanbul Vilayetine tebliğ olunmak üzere Dahiliye Nezaretine havale edilmesi…"[129]

Kararın özü şuydu: Beykoz, Bakırköy ve Adalar'da kaza belediyeleri kurulacaktı.

Mahalli hükümete bağlı olmayan belediyeler ve sorunlar

Birinci Dünya Savaşı'nın ilk yıllarında, 1915 yılının baharında, Dersaadet belediye teşkilatı kapsamına alınan Makriköy gibi bazı yerlerde "kurulan belediye dairesinin mahalli hükümete tabi olmayarak icraatında müstakil bulunması hükümetin etkinliğinin kırılmasına yol açmaktaydı. Ayrıca belediye dairelerinin "bu suretle iadesi fazladan masrafı gerekli kılıyordu. Dolayısıyla böylesi belediyelerin Vilayet Nizamnamesi gereğince kaza belediyesi haline ifrağı uygun olacağı düşünülüyordu. Böyle düşünenlerin başında da yetki kargaşası ve bölünmesini en çok yaşayan İstanbul Vilayeti yönetimi geliyordu. Konuyu gündeme taşıyan bir dilekçeyi, Şura-yı Devlet'e sunulmak üzere, Dahiliye Nezaretine iletmiş, Nezaret de bir üst makam olan Sadarete takdim etmişti.[130]

1915 yılının baharında, Dersaadet belediye teşkilatı kapsamına alınan Makriköy gibi bazı yerlerde "kurulan belediye dairesinin mahalli hükümete tabi olmayarak icraatında müstakil bulunması hükümetin etkinliğinin kırılmasına yol açmaktaydı.

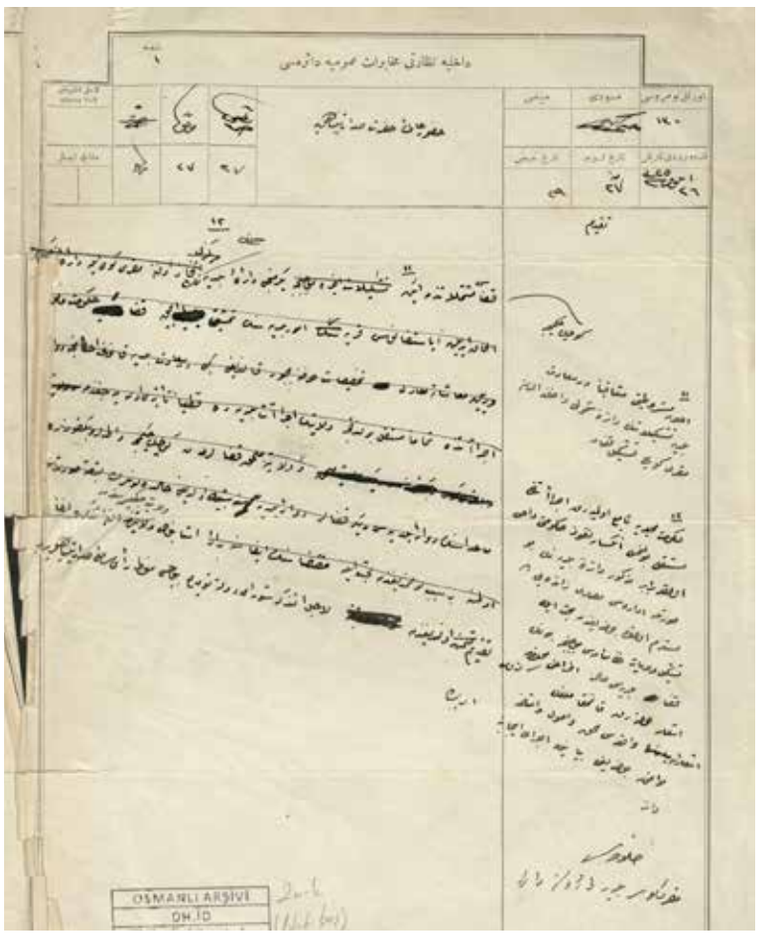

3- BEYKOZ'UN SEÇİLMİŞ İLK BELEDİYE BAŞKANI: AVUKAT KADRİ BEY

II. Meşrutiyet'in ilanından sonra İstanbul'daki belediye şubelerine yönelik yeni bir atılım dönemi başladı. İlk aşamada 1877 Dersaadet Belediye Kanunu'nda belirtilen tüm belediye dairelerinin hizmete alınması planlanan bu dönemde, tüm belediyeler için seçim yapıldı. Böylece Beykoz'da ilk belediye seçimleri, 1908 yılında gerçekleştirilerek, ilk belediye meclis üyeleri de seçildi. Seçim sonuçlarının alındığı ilk belediye dairelerinden olan Beykoz'da seçilen azaların Şehremaneti'ne bildirilmesinden sonra Şehremini Ziver Bey, Dahiliye Nezareti'ne Beykoz'un seçilmiş ilk belediye başkanının tayinini önerdi. Bu kişi, belediye meclis üyesi Kadri Bey idi. Meclis üyeliğine Paşabahçe'den seçilen Kadri Bey, dava vekilliği, yani avukatlık yapıyordu. Şehremini Ziver Bey, Kadri Bey'i, Beykoz Daire-i Belediye Reisliğine, 26 Eylül 1908 tarihli yazısıyla, "Dersaadet ve bilâd-ı selâsede Belediye Kanunu mucibince teşkîli lazım gelen devâir-i belediyeden bu kere a'zası intihab ve tayin olunan Onüçüncü Beykoz Dâire-i Belediyesi Riyâsetine a'zâ-yı müntehibeden Paşabahçesinde dava vekillerinden Kadri Bey'in … tensib olunmakla ifâ-yı mukteza [atanmakla gereğinin] yapılması…"[131] diye önermişti.

Şehremini Ziver Bey imzasını taşıyan teklifin Dahiliye Nezaretine ulaşmasının üzerinden daha 3 gün geçmeden, Bakanlık kararı uygun bularak yürürlüğe girebilmesi için Sadaret Makamının onayına sundu. Belediye Kanunu uyarınca yapılan seçimlerden sonra seçilen belediye meclis üyeleri arasından Kadri Bey'in Onüçüncü Beykoz Daire-i Belediye Riyaseti'ne atanmasının Şehremaneti tarafından iletildiği, Nezaretin de bunu tensip buyurduğunu Şehremaneti'ne tebliğ ettiğini Sadrazamlığa bildiriyordu. Aynı tarihte Şehremanetine gönderilen yazıda ise önerilen kişilerin ilgili belediyelere "tayinlerinin tensip kılındığı" haber veriliyordu.[132]

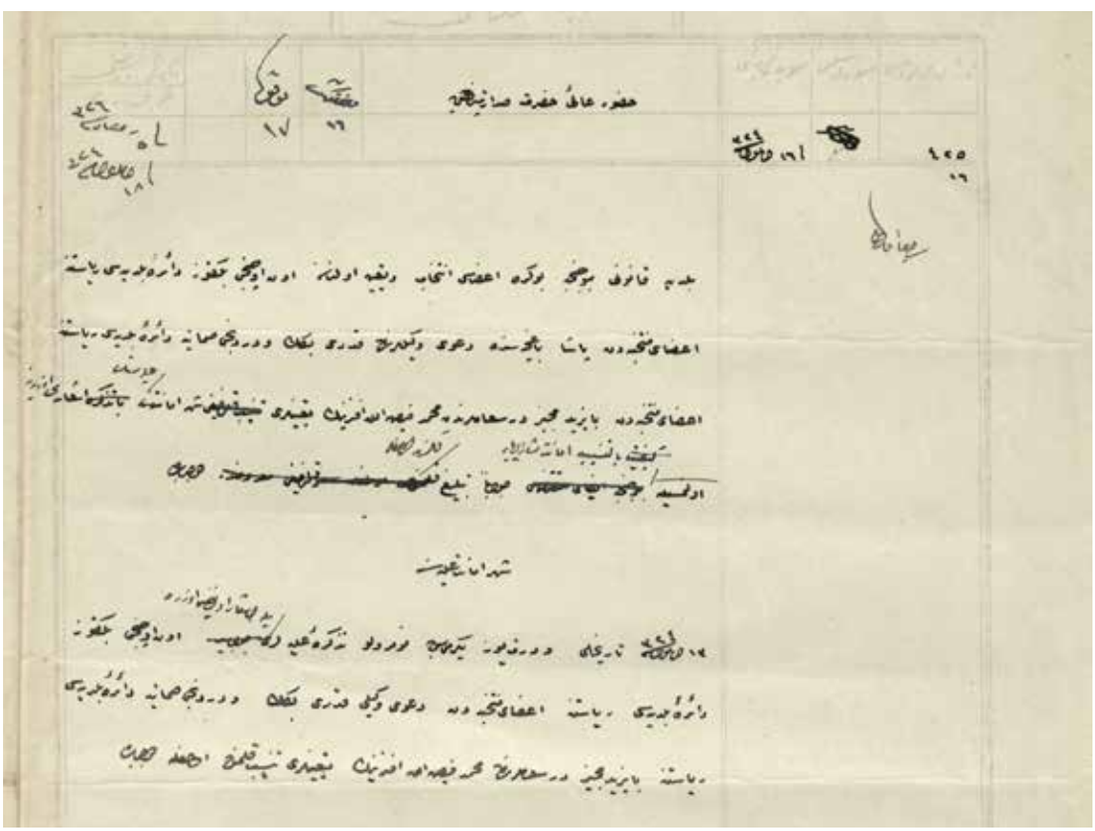

Dahiliye Nezareti, seçilen belediye meclis üyeleri arasından Kadri Bey'in Onüçüncü Beykoz Daire-i Belediye Riyaseti'ne atanmasının Şehremaneti tarafından iletildiği, Dahiliye Nezareti'nin de bunu tensip buyurduğunu Şehremaneti'ne tebliğ ettiğini Sadrazamlığa bildiriyordu.

"Beykoz Daire-i Belediyesi Riyasetine Kadri Bey'in Atanması İçin Gereğinin Yapılması..."

Şehremaneti Meclisi'nin "Onüçüncü Beykoz Daire-i Belediye" başkanlığına seçilmiş üyelerden avukat Kadri Bey'in atanma önerisinin tam metni şöyledir:

"Dahiliye Nezareti Aliyesine
Atûfetlü Efendim Hazretleri

Dersaadet ve Bilâd-ı Selâsede Belediye Kanunu mucibince teşkîli lazım gelen devâir-i belediyeden bu kere azası intihab ve tayin olunan Onüçüncü Beykoz Dâire-i Belediyesi Riyâsetine a'zâ-yı müntehibeden Paşabahçesinde dava vekillerinden Kadri Bey'in; Dördüncü Samatya Dâire-i Belediyesi Riyâsetine a'zâ-yı müntehibeden Beyâzıd muciz dersiâmlarından Mehmet Feyzullah Efendinin tayinleri tensib olunmakla ifa-yı mukteza babında emr ve irâde hazreti men lehu'l emrindir.

20 Şaban 326, 13 Eylül 324 [26 Eylül 1908][133]

Şehremini"

"Onüçüncü Daire-i Belediye Riyasetine Dava Vekillerinden Kadri Beyin tayinleri bi't-tensib cevaben tebliğ kılınmıştır..."

"16 Eylül 324 [29 Eylül 1908]

Huzur-ı Âli-i Hazreti Sadaretpenahiye

Belediye Kanunu mucibince bu kere a'zası intihab ve tayin olunan Onüçüncü Beykoz Daire-i Belediyesi Riyasetine a'za-yı müntehibeden Paşabahçesinde dava vekillerinden Kadri Beyin ve Dördüncü Samatya Daire-i Belediyesi Riyasetine a'za-yı müntehibeden Beyâzıd Müciz dersiâmlarından Mehmet Feyzullah Efendinin tayinleri Şehremanet-i Aliyyesinin iş'ârı üzerine bi't-tensib Emanet-i Müşarunileyhaya cevaben tebliğ kılınmış olmakla olbabda."

"Kadri Bey'in tayinleri tensip kılınmıştır"

"Şehremanet-i Aliyyesine

13 Eylül 324 tarihli ve 425 numaralı tezkire-i aliyeleriyle iş'âr olunduğu üzere Onüçüncü Beykoz Daire-i Belediyesi Riyasetine a'za-yı müntehibeden dava vekili Kadri Beyin ve Dördüncü Samatya Daire-i Belediyesi Riyasetine Beyâzıd müciz dersiâmlarından Mehmed Feyzullah Efendinin tayinleri tensib kılınmış olmakla ol babda."[134]

Şehremaneti Meclisi'nin Onüçüncü Beykoz Daire-i Belediye Başkanlığına Avukat Kadri Bey'i önerdi.

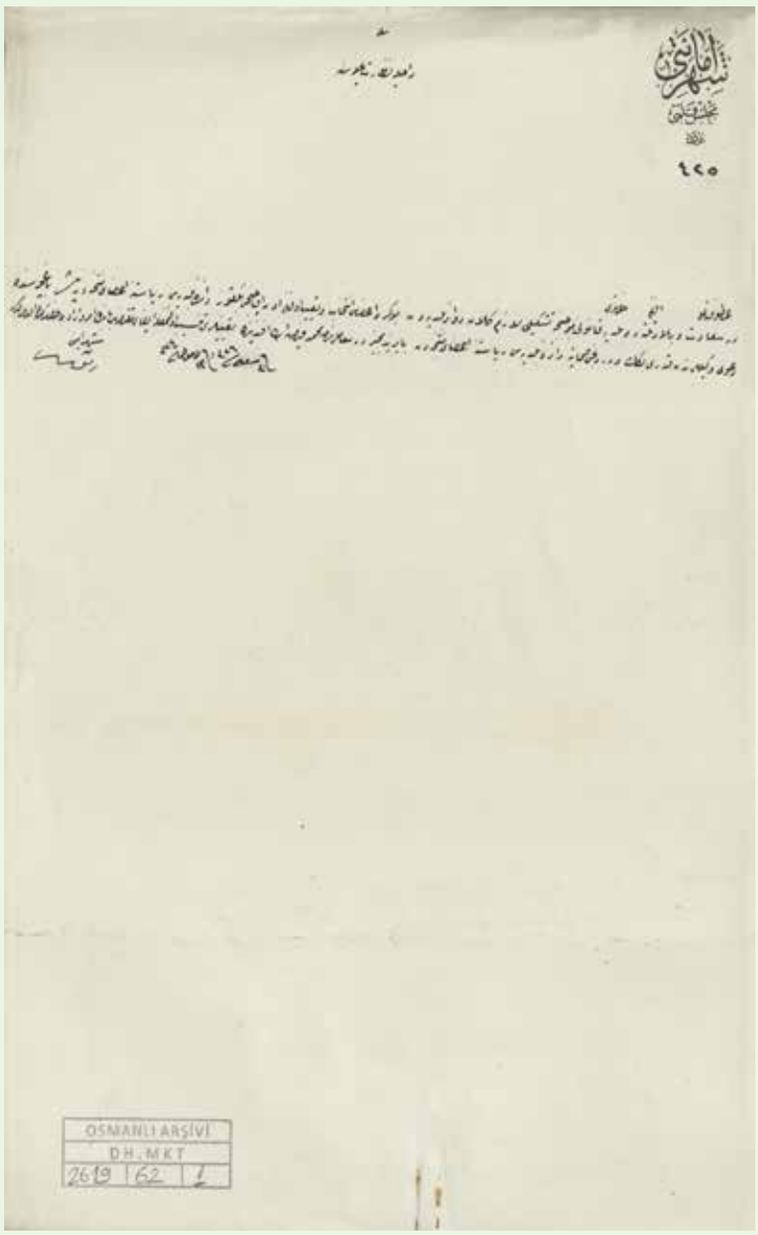

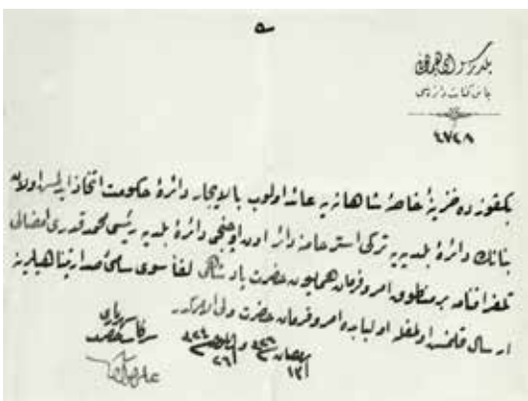

Dahiliye Nezareti, 25 Ekim 1908 tarihinde Şehremaneti'ne, Belediye Kanunu hükümleri uyarınca Adalar, Makriköy ve Beykoz'da belediye daireleri kurulması lazım gelmesinden dolayı Beykoz kaza merkezinin Ömerli'ye, Makriköy (Bakırköy) merkezinin Küçükçekmece'ye nakillerini, diğer hususların gereklerinin ifası ile Ömerli, Şile ve Küçükçekmece kazalarının mebus seçim işlemleriyle beraber diğer genel işlemlerinde önceden olduğu gibi Şehremaneti'ne bağlılıklarının devamı hususunda Şura-yı Devlet, Meclis-i Vükela kararıyla, Padişahın da irade-i seniye ile onayının alındığı, gereğinin Adliye, Maliye ve Defter-i Hakani nezaretlerine tebliğ olunduğu bildirildi.[135]

Mehmed Kadri, Hükümet binasını belediye binası yapmak istiyor

1908 seçimlerinden sonra Beykoz 13. Daire-i Belediye Reisi olarak atanan Mehmed Kadri, II. Meşrutiyet'in sağladığı hürriyet ortamından istifade ederek, padişaha ait gelir ve giderleri idare eden Hazine-i Hassa-i Şâhâne'ye ait bir binayı belediye adına talep etti. Beykoz'da bulunan bina, Hazine-i Hassa tarafından Hükümet dairesi olarak kiraya verilmişti. Mehmed Kadri, Hazine-i Hassa yetkililerine çektiği telgrafla bu binanın Onüçüncü Daire-i Belediyeye bırakılmasını istirham ediyordu.[136] Mehmed Kadri'nin doğrudan Sultan II. Abdülhamid'e çektiği telgraf serkatibi tarafından bir ön yazıyla 9 Ekim 1908 tarihinde padişahın onayına sunuldu. Bu talebin kabul edilip edilmediğine dair bir belge bulunmamasına rağmen, o dönemin nazik şartları düşünüldüğünde Belediye Reisi Mehmed Kadri'nin bu talebinin geri çevrilmiş olması çok küçük bir ihtimal olarak görünüyor.

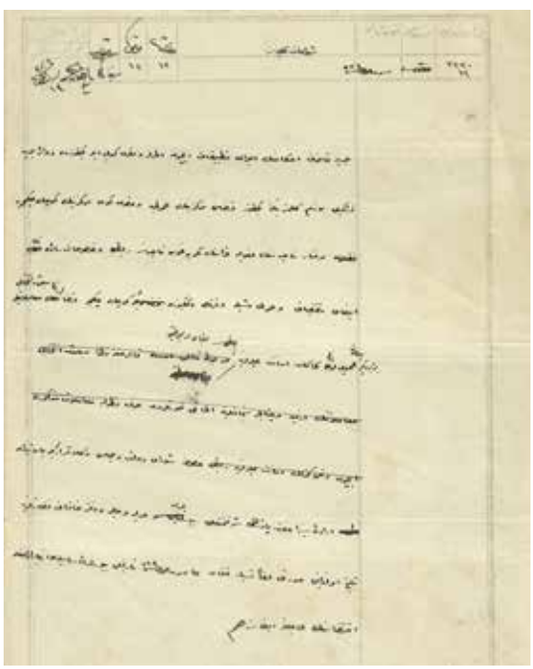

Beykoz 13. Daire-i Belediye Reisi olarak atanan Mehmed Kadri, II. Meşrutiyet'in sağladığı hürriyet ortamından istifade ederek, padişaha ait gelir ve giderleri idare eden Hazine-i Hassa-i Şâhâne'ye ait bir binayı belediye adına talep etti.

4- İLK BAŞKANIN 1911 TARİHLİ YOL GENİŞLETME VE İSTİMLAK PROJESİ

1908 yılında yeniden müstakil belediye şubesi haline gelen Beykoz, Belediye Reisi Mehmed Kadri yönetiminde hızlıca faaliyetlerine başladı. Önce belediye mekanı için Hazine-i Hassa'ya ait bina talep edildi. Ardından Beykoz'un merkezinden geçen yolu bir belediye şubesine yaraşır bir hale getirmek için 1911 yılında bir plan hazırlandı. Bu planın temeli, Yalıköy istikametinden gelip de Paşabahçe'ye doğru giden ve o zamanki adıyla Toptaşı Caddesi'nin gerçekten bir cadde olarak düzenlenmesiydi. Eski dönem yollarının çoğunlukla iki at arabasının bile yan yana geçemeyeceği denli küçük olduğu hesap edilirse, Onüçüncü Belediye Şubesi yönetiminin bu yöndeki kararının ne denli önemli olduğu anlaşılır.

Caddenin genişliği 8 metreye çıkarılıyordu

Bu planla Toptaşı Caddesi'nin genişliği 12 arşına, bir başka ifadeyle 8 metre 16 santimetreye çıkartılıyordu. Bazı kısımlarda ise yolun genişliği 15 arşın, yani 10 metre 20 santimetreyi buluyordu. Belediyenin hazırladığı bu plan, 4 metre geliş, 4 metre gidiş şeklinde geniş bir cadde inşa etmenin yanı sıra iki önemli hedefe daha sahipti. Birinci hedef, tam da Beykoz Cami-i Şerifi diye isimlendirilen, günümüzdeki Serbostani Mustafa Ağa Camii'ni öne çıkartmak olmalıydı. Bu hedefi tahakkuk ettirmek ise ancak yolun caminin hemen önünden geçmesiyle, o sırada caminin önünü kapatmakta olan dükkanların istimlak edilmesiyle mümkün olabilirdi. İkinci olarak eski yol caminin karşısında sert bir dirsek ve kavis yapıp ardından sahil boyunca ilerliyordu. İşte bu sert dirseğin daha yumuşak bir viraj haline getirilmesi için caddenin güzergahının caminin önüne alınması gerekiyordu.

Birinci hedef, tam da Beykoz Cami-i Şerifi diye isimlendirilen, günümüzdeki Serbostani Mustafa Ağa Camii'ni öne çıkartmak olmalıydı.

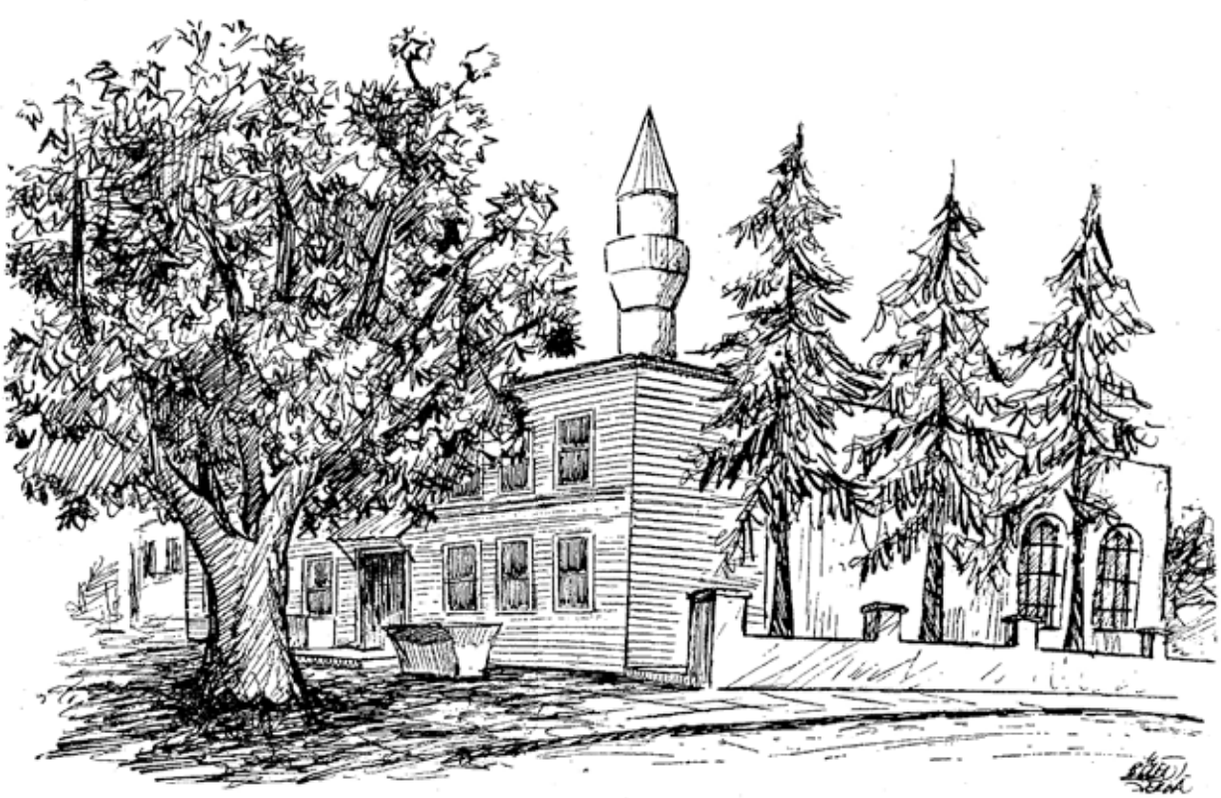

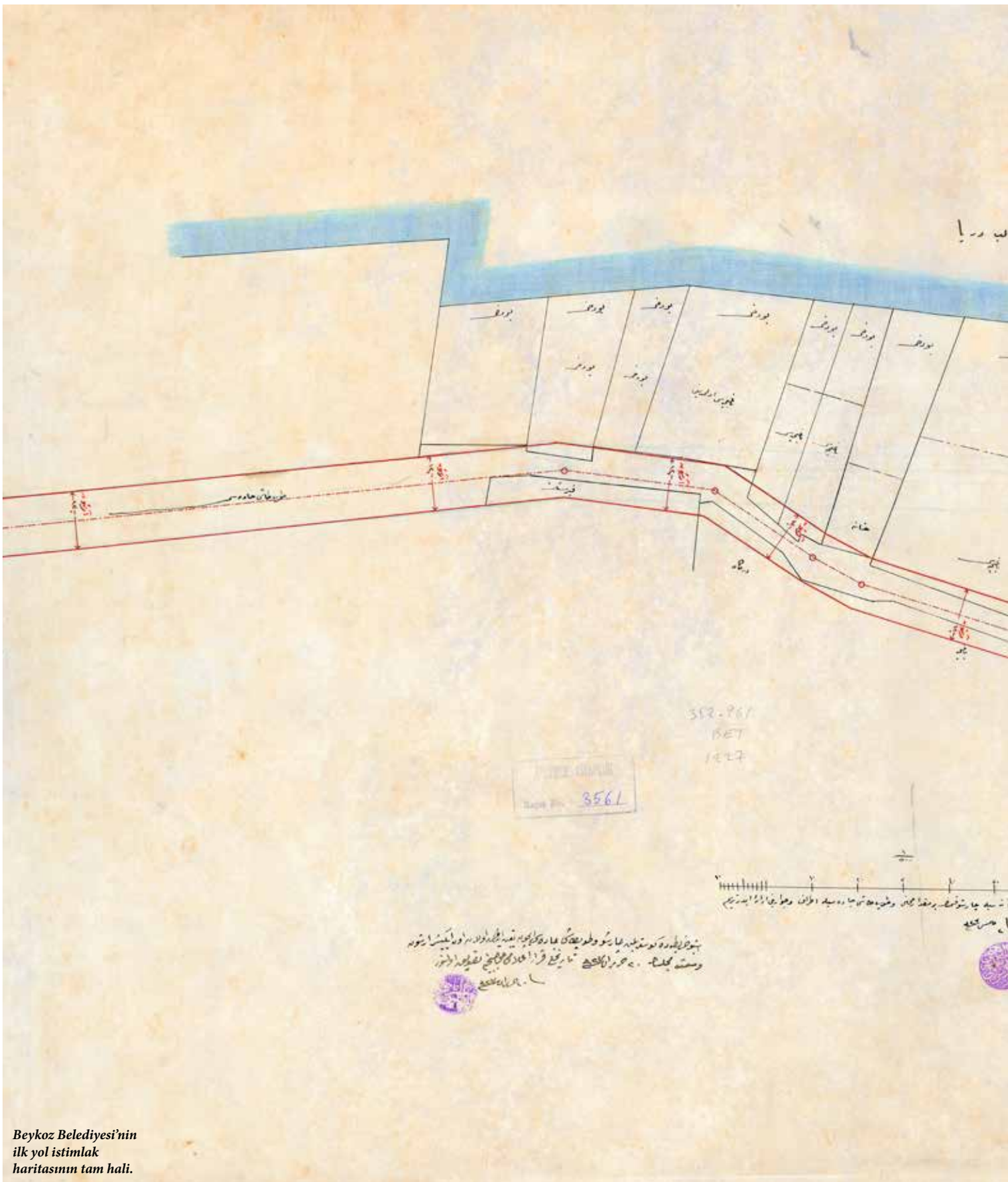

Beykoz Belediyesi'nin ilk yol istimlak haritasının tam hali.

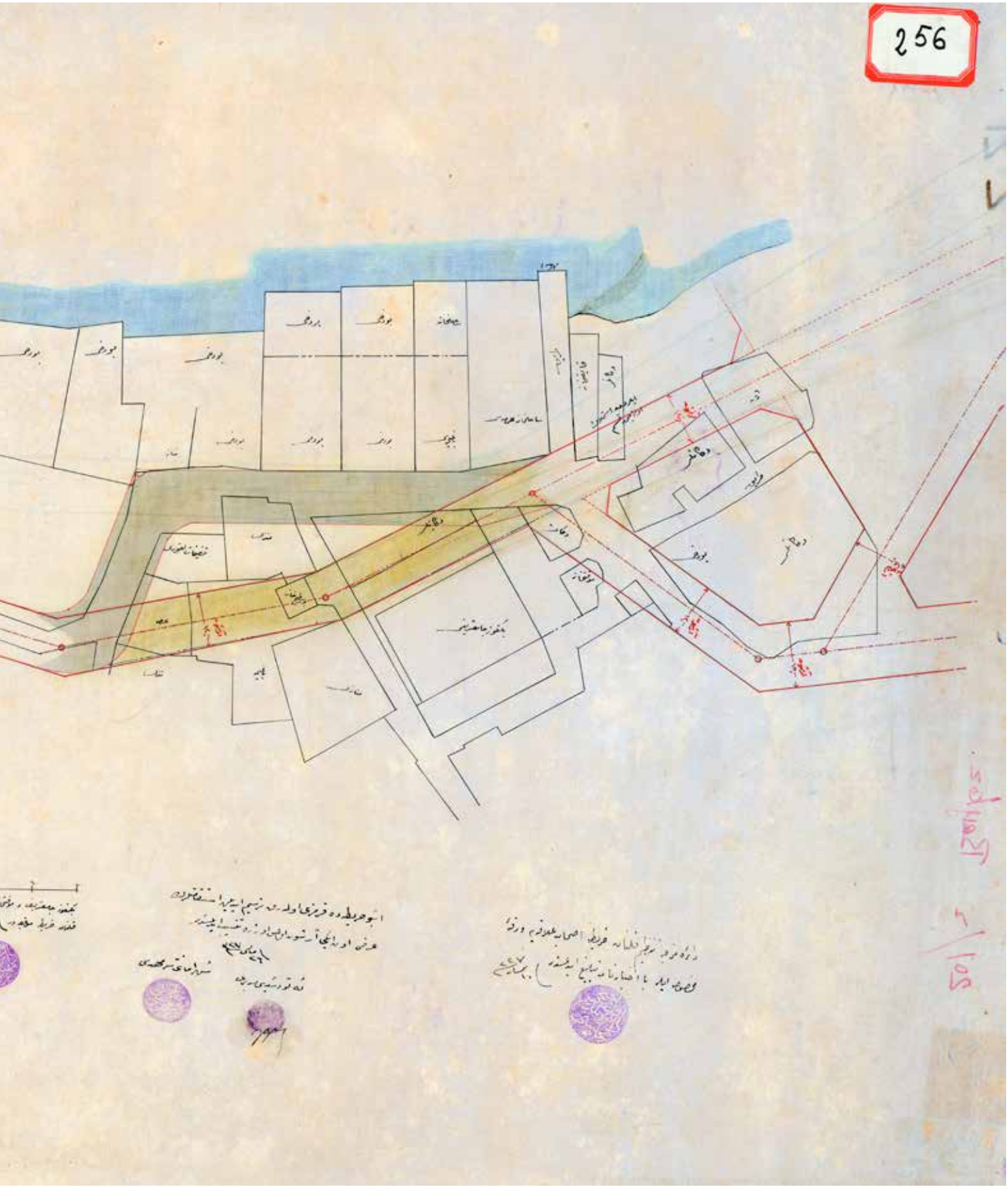
256

Geniş çaplı istimlak şarttı

Plan, belediye merkezinin belediyeye yaraşır bir caddeye kavuşmasını, caminin öne çıkartılmasını ve sert kavislerin yok edilmesini amaçlarken, caddenin yeni güzergahı üzerinde bina, bahçe ve arsaları bulunanların tepkisini çekmesi muhtemeldi. Çünkü planın uygulanabilmesi için bu kısa mesafede çok ciddi oranlarda istimlak yapılması gerekiyordu. Plana göre cadde daha merkeze girer girmez karşısına bir daire ile dükkanlar ve kayıkhane çıkmaktaydı. Zaten planda bunların bir kısmının hemen, bir kısmının da ileride istimlak edilmesi gerektiği not düşülmüştü.

Onüçüncü Daire-i Belediye'nin yol projesinin icrasındaki en büyük sorunla, caddenin cami hizasına geldiği kısımda karşılaşılacaktı. Zira bu bölümde yoğun bir şekilde dükkan, ev, arsa ve bahçeler bulunuyordu. Özellikle caminin önündeki kısımda dükkanların sayısı epey fazlaydı. Ne var ki plan açısından en ehemmiyetli kısım burasıydı, çünkü yolun dirsek ve aşır virajlı kısmı, buradaki istimlaklar sayesinde yok edilecekti. Bu bölümlerde caddenin genişliği 8,16 metre olarak hesaplanmıştı. Cadde hemen sahil boyunca ilerlemiyor, yol ile sahil arasında sahilhaneler (özel kayık barınağı), hane, bahçe ve boş alanlar bulunuyordu.

"Harita"yı mühendis Veli Aziz çizdi

Beykoz'un seçilmiş ilk belediye başkanı olan Dava Vekili Mehmed Kadri Bey'in hazırlattığı bu cadde genişletme planını, plan üzerindeki tabiriyle "harita"yı, Onüçüncü Daire'nin mühendisi Veli Aziz Bey çizdi. Günümüz planlarından hiçbir eksiği olmayan "harita" çizilirken, 1/500 ölçek kullanıldı. "Onüçüncü Daire-i Belediye Mühendisi Veli Aziz"in çizdiği ve 15 Mayıs 1911 tarihli haritanın üzerinde şu ibareler yer alıyordu:

"Beykoz Cami-i Şerifi ve Muvakkıthanesiyle çarşı kısmının bir miktar-ı muhammeni ve Toptaşı Caddesiyle etraf ve civarını irae eder tersim kılınan harita-i mevkiadır (gösterir şekilde resmedilen mevki haritasıdır)."[137]

Beykoz Camii neden önemliydi?

Gözde mühendis Veli Aziz, harita üzerine kaydettiği bu ibareyle esas niyetini açık bir şekilde göstermişti. Çünkü Aziz, harita üzerinde Beykoz Cami-i Şerifi ve Muvakkıthanesi ile çarşı kısmınının gösterildiğini, ayrıca Toptaşı Caddesiyle civarındaki yeni düzenlemelerin haritada resmedildiğini vurguluyordu. Resmi kayıtlarda Serbostanî Mustafa Ağa yerine Beykoz Camii ibaresinin kullanıldığı bu caminin önemli bir özelliği vardı, o da muvakkıthanesiydi. Caminin muvakkıthanesi günümüze kadar ulaşmış, hatta birçok tanınmış yazar ve uzmanı Beykoz'a çekmişti. Başkan Mehmed Kadri'nin daha da öne çıkartmak istediği cami ve muvakkıthanesi hakkında, yıllar sonra haleflerinden biri olacak olan Muharrem Ergül şöyle yazacaktı:

"Beykoz Muvakkithanesi, tam Beykoz Meydanı'ndadır. Beykoz merkezinde bulunan Serbostani Mustafa Ağa Cami'nin giriş kapısının yanında küçük dairesel yapı şeklindedir, Muvakkithane... Kümbet tarzındadır ve camiyle çok uyumlu, adeta caminin mütemmim cüzü gibidir.

Yapının üzeri kubbeyle örtülüdür. Kapısı üzerindeki kitabede, "El hac Hüseyin Ağa eseridir" yazısı ile inşa tarihi olan 1274 (1857) yılı yazılıdır. Yapının içi tahminen 15 metrekare civarındadır.

Muvakkithane, çocukluk yıllarında adeta bir eğitim kurumu gibiydi. Beykoz'da yaşayan herkesin bildiği, uğradığı ve feyiz aldığı bir mekândı. Dönemin birçok Bilimadamı, din adamı, şairi ve yazarı Beykoz'a geldiğinde Muvakkithane'ye uğramadan geçmezdi. Orada, bilenler anlatır, meraklıları dinlerdi. […]

Beykoz Muvakkıthanesi günümüzde Beykoz Müftülüğü Danışma Merkezi olarak hizmet vermektedir.

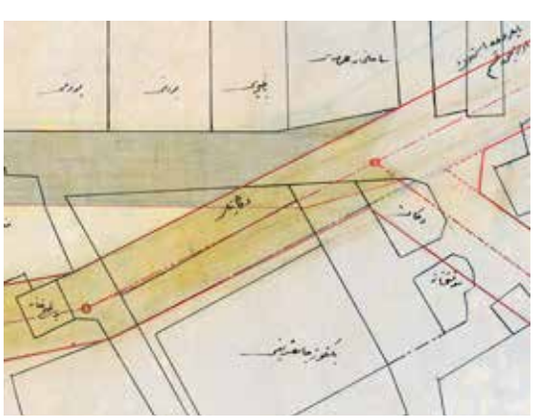

Muvakkithanenin kapısı üzerindeki kitabede Hacı Hüseyin Ağa tarafından 1274 (1857) yılında yapıldığı yazılıdır. Bu yapı sekiz köşeli ve bir tarafı kapı olmak üzere beş pencereli taştan kubbelidir. Kurşun kubbe örtüsü söküldüğünden çinkoyla kaplanmıştır. Bir süre muhtar odası olarak hizmet veren yapı günümüzde Beykoz Müftülüğünün danışma merkezi olarak hizmet vermektedir. Envanter.gov.tr

Bazen özel bir davetle, bazen aylık sohbet toplantısı, bazen de yaz ziyareti kapsamında Beykoz'a gelen birçok değerli insanı orada gördüm. Kimler yoktu ki; 'Medineli Hacı Osman Efendi, Gönenli Mehmet Efendi, Hüseyin Hilmi Işık, Mehmet Zahid Kotku Hazretleri, Mahmud Efendi, Necip Fazıl Kısakürek, Muzaffer Özak, Saadettin Ökten, Erol Güngör' ve daha niceleri… Ayrıca merhum İhsan Sedef Hocamız da adeta 'huzur dersleri' ile bizleri ihya ederdi. Muvakkithane bizim için akademi, İhsan Hoca da bizim gözümüzde Ordinaryüs Profesör'dü. Her türlü dini ve dünyevi bilgi yanında musiki bilgisini de Hocamızdan öğrenirdik. […]

"… 1948 yılında Beykoz'a gelen ve Muvakkithane'ye uğrayan Şair Faruk Nafiz Çamlıbel'in az bilinen şiirinden bir bölümle sizleri baş başa bırakayım:

Yeşil Köşe
Köy camii. Meşruta. Muvakkıt yeri. Meydan.
Meydanda köyün çeşmesi. Kestane. Çınar. Çam
Çay, nargile: mermerde tutan çifte buhurdan…
Gönlümle gözüm tütsülenir böyle her akşam."[138]

Beykoz Belediye Meclisi planı kabul etti Şehremaneti'ne onaya gönderdi

Belediye Reisi M. Kadri Bey, "haritayı" hazırlanır hazırlanmaz Onüçüncü Daire-i Belediye Meclisi'ne takdim etti. Meclis de 23 Nisan 1911 tarihinde "haritayı" onaylayarak, özel bir yazıyla birlikte istimlak edilecek kişiler başta olmak üzere ilgililere ihbarname ile tebliğ edilmesine karar verdi.

Ayrıca Beykoz Onüçüncü Daire-i Belediye, hazırladığı "harita"yı, bağlı bulunduğu Şehremaneti'ne iletti. Plan burada ilgili birimlere sevk edildi. Elbette Şehremaneti Etüt Müdürlüğü ve Sermühendislik birimi tarafından etraflıca incelendi ve nihayet 8 Haziran 1911 tarihinde "İşbu haritada kırmızı olarak tersim edilmiş istikametlerin arzı oniki arşın olmak üzere tensip edilmiştir" yazısı ve mührü basıldı.

Artık son aşamaya gelinmişti. İlgili etüt birimi ile mühendislerin uygunluğunu tasdik etmelerinden sonra "harita", Şehremaneti Meclisi'ne sunuldu. Şehremini Subhi Bey başkanlığında toplanan meclisin azaları da Beykoz dairesinden gelen planı beğenip onayladılar. Onaylarını da harita üzerine "Şehremaneti Meclisi" mührünü taşıyan şu ibareyi yazarak gösterdiler: "İşbu haritada gösterilen çarşı ve Toptaşı Caddesi için tayin edilmiş olan 12'şer arşı genişlik; Meclisin 20 Haziran 1327 (3 Temmuz1911) tarihli karar-ı ilamı mucibince tasdik olunur. 20 Haziran 1327."

Ne var ki plan hayata geçirilemedi

Şehremaneti Meclisi'nin onayından sonra Onüçüncü Daire-i Belediye'nin kendi imkanlarıyla hazırladığı Toptaşı Caddesi genişletme ve Beykoz Cami-i Şerifi ile Muvakkıthanesi'ni Beykoz'un prestij meydanı haline getirme düşüncesini hayata geçirmenin önünde hiçbir engel kalmamıştı.

Ancak bu plan sonrasında belediye şubelerinin birleştirilip kapatılması üzerine akim kaldı. Beykoz'un meydanını ve çehresini değiştirecek, günümüzde caddenin ardında kalan Serbostani Mustafa Ağa Camii ve İshak Ağa Çeşmesi'nin de öne çıkmasını sağlayacak plan uygulamaya sokulamadı. Günümüzde kullanılan yol ise tadil edilemeyen yolun günün ihtiyaçlarına göre çeşitli tamirat ve genişletmelerden geçirilmiş haliydi.

5- II. MEŞRUTİYET SONRASI ÇEŞİTLİ GELİŞMELER

Onüçüncü Beykoz Daire-i Belediye Müfettişinin maaş mücadelesi

Onüçüncü Belediye Dairesi'nde belediye müfettişliği yaparken dönemin belediye reisi Mehmed Kadri tarafından görevinden alınan belediye müfettişi Hasan Hulki Efendi, M. Kadri Bey'in belediye başkanlığından ayrılması üzerine, tekrar görevine dönmek üzere Şura-yı Devlet'e müracaat ederek hakkını arar. Aslında 4 Ocak 1911 tarihinde dönemin Başbakanlığı olan Sadaret Makamına bir dilekçe ile başvuran Hasan Hulki Efendi, konunun incelenmesini talep etmiş, ancak çıkan yangında evrakın yanması üzerine bir ilerleme kaydedememişti. Bunun üzerine tekrar bir dilekçe kaleme alıp Şura-yı Devlet'e ileten Hulki Efendi'nin derdi özetle şöyleydi:

1880'lerin sonunda Şehremaneti'nde vazifeye başlamış, burada 20 seneyi aşkın bir süre Şehremaneti belediye şubeleri başçavuşluğunda (zabıta memurluğunda) 400 kuruş maaşla görev yapmıştı. Kendisine göre de "ifa-yı hüsn-i hizmet etmiş"ti, yani vazifesini en güzel şekilde yerine getirmişti. Ne var ki 20 yıllık görev süresince hiç terfi edememişti. Ne zaman ki 1908'de İlan-ı Hürriyet edilip Dersaadet 20 belediye şubesine bölünmüştü, o da

Projenin gerçekleşmesinin önünde engel kalmamıştı. Ancak bu defa belediye şubelerinin birleştirilip kapatılması üzerine proje akim kaldı.

14 Kasım 1908 tarihinde müfettişlik maaşı olan 600 kuruşla Beykoz Onüçüncü Daire-i Belediye Müfettişliğine tayin edilerek terfi ettirilmişti.

Bu şu anlama geliyordu. Hulki Efendi'nin müfettişlik ataması ile Mehmed Kadri Bey'in belediye reisliğine getirilmesi eş zamanlı gerçekleşmiş, Hasan Hulki Efendi, Kadri Bey'in emri altında çalışmaya başlamıştı.

Başlangıçta her şey yolunda gitmişti. Hulki Bey burada "dört ay kadar bir müddet ifa-yı vazife eylemiş" idi. Ancak ilk aydan sonra sorunlar başlamıştı. Belki Hasan Hulki Bey, 20 yıllık Şehremaneti tecrübesine dayanarak belediye başkanının kararlarını ve uygulamalarını tartışmaya açmıştı. Sebep her ne olursa olsun belediye başkanı ile belediye müfettişinin arası açılmıştı. Hasan Hulki Efendiye göre Kadri Bey, keyfi icraatlarda bulunuyordu. Kendisi onun bu tür uygulamalarının kurbanı olmuş ve "kadro harici" kalmıştı. Yani belediye reisi, kendisine aktif görevden el çektirmişti.

Bu durumdan ise Hasan Hulki Efendi mağdur olmuştu. Çünkü kadro harici iken verilmesi gereken müfettişlik maaşı olan 600 kuruşu alamamıştı. Bunun yerine kendisine 400 kuruş üzerinden maaş tahsis edilmişti. Ona göre bu durum kanuna ve adalete aykırıydı. Dolayısıyla durumun düzeltilmesi, "şu ahvalden tahlisi [kurtarılması] için", Şehremaneti'ne müracaat etmişti. Ancak Şehremaneti, belediye şube reisi Mehmed Kadri'nin yaptığı işlemi doğrulayacak şekilde "Müfettiş-i sabık Hüseyin Hulki Efendi maaş-ı haliyesi olan dörtyüz kuruşla daireye müfettiş tayin edilmiştir" cevabını vermişti. Böylece iki durumu onaylamıştı. Birincisi artık "müfettiş-i sabık", yani eski müfettişti. İkincisi de ataması zaten 400 kuruş maaşla yapılmıştı.

Ancak Hasan Hulki Efendi, bu cevapla yetinecek biri değildi, 20 yıllık memuriyet deneyimi vardı. Bürokratik işlemleri ve evrak okumasını çok iyi biliyordu. Kendisinin Onüçüncü Beykoz Belediye Şubesi'nde istihdamını öngören karar mazbatasını satır satır, kelime kelime okudu ve orada "acizlerinin maaşı altı yüz kuruş olarak gösterilmiş" olduğunu gördü. Bu hususu dikkate verecek şekilde yeniden Şura-yı Devlet'e bir dilekçe yazdı ve orada "Zaten çavuşluk ve müfettişlik gibi memuriyetlerin maaşları malum ve muayyen bulunduğuna"[139] dikkat çekti. Sadece gözlerden kaçırılan "memurların seçimi mazbatasının" getirtilip incelenmesiyle her şey bariz bir şekilde ortaya çıkacak, maaşının düzeltilmesi gerçekleştirilebilecekti.

Hasan Hulki Efendi, ayrıca 14 Kasım 908 tarihinden 14 Haziran 1909 tarihine kadar 600 ve Haziran'dan itibaren ise Cemiyet-i Umûmiye-i Belediye kararı gereği 750 kuruş olan müfettişlik maaşı üzerinden biriken maaşlarının ödenmesini talep ediyordu. Hulki Efendi, işin peşini hiç bırakmadı ve 29 Mart 1911 tarihli dilekçesiyle Şura-yı Devlet'e müracaatını gerçekleştirip sonucu beklemeye başladı.

Şehremaneti'nin Şura-yı Devleti ikna eden cevabı

Şura-yı Devlet'in Maliye, Nafia ve Maarif Dairesi'nin isteği üzerine Şehremaneti Muhasebesi ayrıntılı bir inceleme yapıp ilgili daireye bilgi sundu. Buna göre Hasan Hulki Efendi, Şehremaneti personeli olarak Sekizinci Daire Başçavuşluğunda [Anadoluhisar Belediye Dairesinde] görevliydi. 1908 yılında belediye sayısı 20'ye çıkartılınca Anadoluhisarı Şubesi, Ekim 1908 tarihinde Onüçüncü (Beykoz) ve Ondördüncü (Anadoluhisarı) dairelerine bölünmüştü. Bu yüzden ileride icra edilecek tenkisatta maaşı layık olduğu miktara ulaştırılmak üzere, eskisi gibi 400 kuruş maaşla Onüçüncü Daire Müfettişliğine getirilmişti.

Hasan Hulki Efendi, Şura-yı Devlet'e bir dilekçe yazdı ve orada "Zaten çavuşluk ve müfettişlik gibi memuriyetlerin maaşları malum ve muayyen bulunduğuna" dikkat çekti

Haziran 1909 tarihinden itibaren ise Belediye Umum Cemiyeti tarafından Şehremaneti ve belediye dairelerinden görev alan müfettişlerin maaşları 600 kuruş olarak belirlenmişti. Ancak, Şehremaneti Muhasebesinin tespitine göre bu son düzenlemeden evvel Hasan Hulki Efendi belediye daire müfettişliğinden kadro haricine çıkarılmıştı. İlgili kanunun hükümleri gereğince kendisine tahsis edilecek maaşı belirlemede en son yaptığı memuriyet maaşı temel alınıyordu. Bu memuriyet kaldırılmışsa muadili olan memuriyet maaşı esas kabul ediliyordu.

Eğer son memuriyetlerinin maaşları artmışsa, bu artışı gerekçe göstererek, fazla bir bedel talebinde bulunamayacağına dikkat çeken Şehremaneti Muhasebe Katipliği, kanunla hükme bağlanan bu hususta dolayı Hasan Hulki Bey'in son maaşı olan 400 kuruştan fazla talep hakkı olamayacağının açık olduğunu 13 Nisan 1911 tarihinde Şura-yı Devlet Maliye, Nafia ve Maarif Dairesi'ne bildirdi.[140]

Beykoz Belediye Memuru Hacı Rıza Efendi

Beykoz Daire-i Belediyesi'nin bu yıllarda belediye çalışmalarını devam ettirdiğini gösteren olaylardan bir diğeri ise 20. yüzyılın başlarında yaşanmıştı. 1911 yılının Mart ayında Hariciye Nezareti'nin Karma Hukuk İşleri Genel Müdürlüğünden Üsküdar Yazı İşleri Müdürlüğüne gönderilen bir yazıda, Niş Mahkemesince verilen bir mahkeme kararının Münire Hanım ile Hacı Rıza Efendi'ye ulaştırılması isteniyordu. Ancak Üsküdar Yazı İşleri Müdürlüğü, sözkonusu ilamın Üsküdar'da oturan Münire Hanım'a ulaştırıldığı, ancak Hacı Rıza Efendi'nin Beykoz belediye memuru olması sebebiyle Beykoz'a gönderilmesi gerektiği bilgisi veriliyordu.[141]

Beykozlular şikayet etti, belediye kavasları görevden alındı

Beykoz Belediyesi, görevini suistimal eden, halkın kendisinden şikayetçi olduğu memurları hakkında anında soruşturma başlatıyordu. Benzer bir olay 1913 yılında gerçekleşti ve ahali belediye kavaslarının (zabıta memurlarının) görevlerini kötüye kullandıkları yönünde çok sayıda şikayette bulundu. Bunun üzerine durum yerel bazda tahkik edildi. Beykoz Kaza Kaymakamlığı olduğu için idari açıdan duruma vakıf olan kaymakamlık, belediye kavaslarının hemen görevlerinden azledilmesi ve kaymakamlık uhdesindeki idare meclisinde muhakeme edilmesine bakılmaksızın durumu İstanbul Vilayetine intikal ettirdi. Dahiliye Nezareti'ne ulaşan evraklar üzerine, Nezaret yetkilileri, Beykoz belediye memurlarının bağlı olduğu Şehremanetine, gereğinin "süratle ifası"[142] ve sonrasında da bilgilendirilme yapılması talimatını veren, ayrıntılı raporların ekte yer aldığı 15 Ağustos 1913 tarihli bir yazı gönderdi.

1911 yılının Mart ayındaki yazışmaya göre Hacı Rıza Efendi Beykoz belediye memuru olarak vazife yapmaktaydı. (Solda) 1913 yılına ait belgeye göre Beykoz Belediyesi kavaslarının görevlerini kötüye kullandıkları hakkında ahaliden şikayetler gelmekteydi. (Sağda)

6- SALGIN HASTALIKLAR VE BEYKOZ BELEDİYE AŞI MEMURLUĞU

Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerinde salgın hastalıklara karşı önlem olarak her kazada, her belediyede bir aşı memuru istihdam edilmişti. Aşı memurlarının maaşları belediye gelirlerinden ödenir, eğer yeterli düzeyde gelir yoksa devletin başka birimlerinden maaşın finanse edilmesi yoluna gidilirdi.

İbrahim Efendi emekli olunca Beykoz aşısız kaldı

Beykoz'da aşı memurluğunu, Beykoz Belediyesi Aşı Memuru İbrahim Efendi yürütüyordu. İbrahim Efendi, artık yaşlanmış, emekliliğini doldurup tekaüde ayrılmıştı. Halk sağlığının korunması bakımından Beykoz'a ivedilikle bir aşı memuru atanması gerekiyordu. Bu konuda İstanbul Vilayeti, Şehremaneti ve Beykoz arasında cereyan eden yazışmalara, halk sağlığı yönü bulunduğu için Mekteb-i Tıbbıye-i Askeriye ve Umûr-ı Tıbbıye-i Mülkiye Nezareti de dahil oluyordu. O sırada bu kurumun başında ünlü Türk hekimi Besim Ömer Paşa bulunuyordu.

Yordan Efendi'nin maaşını kim ödeyecek?

Beykoz'a aşı memuru olarak Yordan Efendi'nin tayin edilmesi kararlaştırıldı[143] ama fiilen göreve başlaması biraz uzadı. Çünkü maaşının nereden ödeneceği sorun oldu. Bu konu, Beykoz Kaymakamlığı, İstanbul Vilayeti, Dahiliye Nezareti, Mekteb-i Tıbbıye, Şehremaneti arasında uzun yazışmalara ve anlaşmazlıklara konu oldu. Nihayetinde Dahiliye Nezareti, 26 Ekim 1909 tarihli yazısıyla, ilgili kurumlara ne yapmaları gerektiğine dair son noktayı koydu. "Genellikle" diye yazıyordu Dahiliye Nezareti, "mülkî sağlık memurlarının maaşları belediyece ödenmektedir. Ancak Beykoz Belediyesi'nin gelirleri aşı memuru maaşını ödemeye müsait olmadığı takdirde, sözkonusu maaşın Mal Sandığından ödenmesi gerektiğini Meclis-i Tıbbıye-i Mülkiye ve Sıhhıye-i Umumiye Riyasetine cevap bildirilmiş ise Dahiliye tahsisatı meyanında (İçişleri Bakanlığının ödenekleri bağlamında) buna (yani maaşa) karşılık olmadığından emsali gibi (bunun da) belediyece ödenmesine bir çare bulunması lazım gelir."[144]

1910 yılının Ocak ayına gelindiğinde sorun hâlâ devam ediyordu.[145] Beykoz Belediyesi Aşı Memurluğuna atanan Yordan Efendi, maaşını kimin ödeyeceği belirlenemediğinden vazifeye başlayamamıştı. Aslında maaş ödemesinin belediyeye kalması demek, tüm şubelerin kendisine bağlı olduğu Şehremaneti'ne kalması demekti. Bu yüzden İstanbul Belediyesi, İçişleri Bakanlığına bir yazı göndererek durumun kesinliğe kavuşturulmasını talep etti. Dahiliye Nezareti, 15 Ocak 1910 tarihine gönderdiği yazıyla, "Beykoz Belediye Aşı Memuru İbrahim Efendi'nin tekaüde ayrılmasından dolayı Beykoz Belediyesi Mülhak [Boş] Aşı Memurluğuna tayin edilen Yordan Efendi'nin maaşının ödenmesi" kararında ısrar ediyordu. Aslında Meclis-i Umur-ı Tıbbıye-i Mülkiye ve Sıhhıye-i Umûmiye Reisi Besim Bey'in talebine iştirak ediyor, onun baskılarını aynen yansıtıyordu.[146]

Yordan Efendi'nin Beykoz aşı memuru olarak tayin edildiğini gösterir belge.

Besim Ömer Bey, Yordan Efendi'nin maaş sorununu çözmek için Dahiliye Nazırı Mehmed Talat Paşa'ya feryat dolu bir yazı kaleme aldı.

Beykoz aşı memuru köyleri de dolaşıyor

Şehremaneti'ni sıkıştıran Dahiliye Nezareti, Beykoz Belediyesi Aşı Memurluğunun sadece merkezde değil, bağlı köylerde de aşı memurluğuna tayin kılındığını hatırlatarak, salgın hastalıklar sebebiyle durumun nazikliğine dikkat çekti, "Yordan Efendi'nin maaşının ödenmesinde sorun çıkarılmasının maslahata uygun ve adil görülmediğini, ne taraftan ödenecekse bir an evvel kararlaştırılarak mağduriyetin uzatılmasına meydan verilmemesini"[147] istedi. Aşı memurunun Beykoz Daire-i Belediyesi dahilindeki aşı işlemlerini icra ettikten sonra bağlı köyleri dolaşıp mevcut çocukları da aşılamasının hiçbir mahzuru olmadığını, bilakis halk sağlına hizmet gibi mühim bir fayda temin ettiğine dikkat çeken Dahiliye Nezareti, bu konuda sorun çıkartılmamasını, Şehremaneti tarafından Beykoz Belediyesi'nin maaşı ödemesinin uygun görülemeyeceği açıklamasının kabul edilemeyeceğini, aşı memurunun kazada vazifesini ifa ettikten sonra bağlı köyleri dolaşıp aşı yapmasına karşılık maaş ve harcırahının bu seneki bütçeden ödenmesinin tebliğ edilmesini, vilayetin de muvafık görmesine göre gereğinin yapılmasını 31 Ocak 1910 tarihli yazısıyla sertçe hatırlattı.

Besim Ömer: Maaş sorununu çözün, acil çiçek aşısı yapılmalı

Halk Sağlığından sorumlu olan Besim Ömer imzasıyla 14 Nisan 1910 tarihinde Dahiliye Nezareti'ne bir yazı gönderilerek, Şile ve Beykoz kazalarından çiçek hastalığının ortaya çıktığının haber alındığı bildirilerek, kamu sağlığının korunması için derhal aşı çalışmalarına başlanması isteniyordu. Ne yazık ki, Beykoz'da henüz vazife başında bir aşı memuru bulunmuyordu.

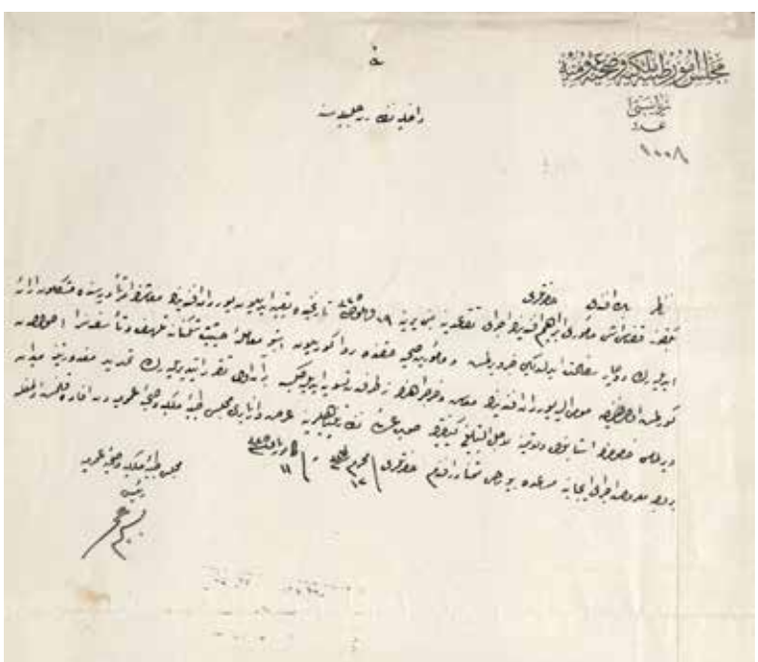

"Nazır Beyefendi Hazretlerine" diye başlıyordu Meclisi Tıbbiye-i Mülkiye ve Sıhhıye-i Umumiye Reisi Besim Bey, Dahiliye Nazırı'na hitaben yazdığı yazıda ve şöyle devam ediyordu: "Şu sırada Şile ve Beykoz kazalarında çiçek hastalığı zuhuru haber alınıp çiçek aşısı yapılmasının bir an evvel icrasındaki ehemmiyet ve aciliyeti arz ve izahtan uzak bulunmasından dolayı aşı memurları acilen tayin ve gönderilmek üzere maaş ve harcırah karşılığında temini ile keyfiyetin emir ve bildirilmesi hususunun Bakanlığınıza iletilmesi Meclis-i Tıbbiye-i Mülkiye ve Sıhhıye-i Umûmiye'den ifade kılınmıştır efendim hazretleri."[148]

Bu şu anlama geliyordu: Halk sağlığını korumak için aşı memurunun tayininde maaşın miktarı ya da harcırah verilip verilmeyeceği düşünülmez, atama bir an evvel yapılır. Yapılmazsa, atamayı yapmayı zorunlu kılacak acil durum her an ortaya çıkabilir ya da çıkartılabilir!

Ancak Meclis-i Tıbbiye-i Mülkiye ve Sıhhıye-i Umûmiye Reisi Besim Ömer Bey'in bu kibar uyarısı etkili olmamıştı ki, maaş ve harcırahın nasıl ödeneceği bir türlü karara bağlanamadı. İstanbul halkının sağlığından sorumlu olan, o dönem kolera başta olmak üzere birçok salgın hastalıkla mücadele etmek zorunda bulunan Besim Ömer'in, canına tak etmiş olmalı ki, dönemin Dahiliye Nazırı Mehmed Talat Paşa'ya feryat dolu bir yazı kaleme aldı.

21 Temmuz 1910 tarihli yazısında nezaketi ve devlet terbiyesini yine elden bırakmayan Besim Ömer, "Nazır Beyefendi Hazretleri" diye başlıyor ve şöyle devam ediyordu:

"Beykoz Kazası Aşı Memuru İbrahim Efendi'nin emekli olması sebebiyle yerine 2 Ekim 1909 tarihinde tayin edilen Yordan Efendi'nin maaşının ödeme emrinde sorunlar gösterilerek sefalete düşürüldüğü haber verilmiş ve sağlık memurları hakkında reva görülen işbu onur kırıcı durum üzüntü verici olarak görülmüş olduğundan Yordan Efendi'nin maaş ve harcırahının ne taraftan ödenebileceğinin bir an evvel kararlaştırılarak mağduriyetinin uzamasına medan verilmemesi hususunda İstanbul Vilayetine tebliği için Yüce Nezaretinize arz kılınmış ve gereğinin yapılmasına müsaade buyurulması temenni edilir efendim hazretleri."[149]

Yetecek Gelir Olmadığından Bazı Belediyeler, Kaymakamların Uhdesine Verildi, Bazıları da Birleştirildi

19. yüzyılın sonu ve 20. yüzyılın başında İstanbul'daki belediye yönetimini, merkez ve şube yapılanmasını, muhtemelen Osman Nuri Ergin, Şehremaneti tarafından yayınlanan bir yayında şöylece özetlemişti:[150]

"İstanbul'da Avrupa ülkeleri tarzında belediye teşkilatının başlangıcı olan 1274 (1858) tarihinden 1328 (1912) senesine gelinceye kadar belediye dairelerinin adediyle tayin edilen hudutları dört defa değişmiş ve gerek belediye merkezlerinin gerek dairelerin adedinin bilinmesine eski kayıtların yazımı esnasında lüzum görülmekte bulunmuş olduğundan bu kısımda Emanet ve dairelerin günümüzde muteber olan hududu gösterilmekle beraber eski merkezleri de not olarak aşağıda gösterilmiştir.

Altıncı Belediye Dairesi'nde 11 sene tecrübe ve tatbik edilen ilk belediye teşkilatı 1285'te (1868) Dersaadet ve Bilâd-ı Selâse'ye yaygınlaştırıldığı zaman İstanbul'da 14[151] daire-i belediye kurulmuş ise de bunların merkezleri ve vazifeleri iyice belirlenmeden 1294 (1878) tarihinde neşrolunan Dersaadet Belediye Kanunu'yla daire sayısı 20'ye çıkartılmıştır.[152]

Zaten ihtiyaç ile mütenasip olmayarak, sırf Paris şehrini takliden vücuda getirilmiş olan 20 belediye dairesine yetecek gelir mevcut olmadığı için uygulamasından itibaren henüz bir sene geçmeden, evvela Makriköy ile Ayastefanos ve sonra Adalar belediye riyasetleri vazifeleri, oralardaki kaymakamlara memuriyet ilavesi suretiyle verildi ve 1295 (1879/1880) senesi nihayetlerine doğru beyan edildiği gibi mali yokluklar gibi sair sebepler dolayısıyla diğer dairelerden bazısının da birleştirilmesine teşebbüs edilerek, 1296 (1880/1881)senesi başlangıcından itibaren 20 daire kesin olarak 10'a indirilmiş[153] ve tahrir-i emlak/kadastro idareleriyle tahsil memuriyetleri dahi belediye dairelerinin maiyetlerine verilmiştir.

10 Temmuz 324 İnkilabını müteakip mebusân seçimlerine başlanacağı sırada İntihab-ı Mebusân Kanunu'nun her daireyi bir özel şube kabul eden 837'inci maddesinin açık hükmüne uyarak Makam-ı Emanet'ten 10 daire-i belediye müdürüne yazılan 12 Ağustos sene 324 tarihli (25 Ağustos 1908) ve 186 numaralı tezkire üzerine İstanbul tekrar Dersaadet Belediye Kanunu'nda gösterilen 20 daireye taksim olunmuştur.

Meşrutiyet'ten sonra dört sene kadar 1294 (1878) kanununa uygun muamele olunmuş ise de görülen lüzum üzerine son zamanlarda kanun-ı mezkurun tadiline Emanet ve Babıalice birkaç defa teşebbüs olunmuş idi. Nihayet 17 Kanunuevvel sene 328 (30 Aralık 1912) tarihinde neşrolunan bir geçici kanun ile Rumeli ve Anadolu fenerleri hariç olmak üzere ve Dersaadet Belediye Kanunu'ndaki hududu içermek üzere İstanbul bir daire kabul edilip buna Şehremaneti namı verilmiş ve bu bir belediye dairesi de -Adalar ve Makriköy dahil olduğu halde- dokuz şubeye ayrılmıştır.[154]

Halihazırda (1913) Şehremaneti'nin hududu: Rumelikavağı'ndan başlayarak Zekeriya ve Bahçe köyleri önünden geçerek Ayas Ağa Çiftliğine ve oradan Ayas Ağa yolunu takiben Maslak'a ve Maslak yoluyla birlikte yüksek Tabya, Zincirli köyü tarikiyle Kağıthane'ye ve oradan dahi Alibeyköy'e, Küçükköy, Rami, Davutpaşa ve Hazinedar çiftlikleriyle Ayastefanos arkasından geçerek Adalar dahil olduğu halde Anadolu tarafına geçip Bostancı baş köprüsünden başlayarak Erenköy, Kozyatağı, Merdivenköy, Libade, Çakaldağı ve Göksu deresinden ve Akbaba arkasından ve Kabakoz karyesi önünden geçişle Şehitlikten inerek Anadolu Kavağı'nda son bulur."

Bütçede yeterli gelir olmadığından bazı belediyeler, kaymakamların uhdesine veridi, bazıları da birleştirildi.

7- ESKİYE DÖNÜŞ: BEYKOZ, ANADOLUHİSARI VE BEYLERBEYİ BELEDİYELERİNİN BİRLEŞTİRİLMESİ

Beykoz, Anadoluhisarı ve Beylerbeyi belediyeleri birleştirildi

1912 yılının son ayında çıkartılan ve Dersaadet Belediye Kanun-ı Muvakkat adını taşıyan kanunla, eski uygulamaya geri dönülerek İstanbul 9 belediye bölgesi haline getirildi. Böylece 1908'le birlikte tekrar yürürlüğe giren 20 belediye şubesi uygulamasında vazgeçilmiş oldu. Bütçe zorlukları, belediye şubelerinin çok küçük olması gibi nedenlerle ortaya çıkan sorunlara karşı Sultan II. Abdülhamid devrinde geliştirilen yöntem belirlenmişti. Bu çerçevede, Boğaziçi'nin Anadolu Yakası kısmında bulunan Onüçüncü Beykoz Belediye Dairesi, Ondördüncü Anadoluhisarı Belediye Dairesi ve Onbeşinci Beylerbeyi Belediye Dairesi birleştirilerek tek belediye yapıldı. Yeni belediyenin merkezi de üçünün orta noktası olan Anadoluhisarı olarak belirlendi. Böylece Beykoz, Anadoluhisarı ve Beylerbeyi şubelerini tek çatı altında toplayan belediye şubesinin adı tekrar Anadoluhisarı Daire-i Belediyesi oldu.

1912'de Beykoz'un sınırı Paşalimanı'nda bitiyordu

Anadoluhisarı Dairesi'nin sınırları, bu birleşmenin doğal sonucu olarak, oldukça genişti. Öyle

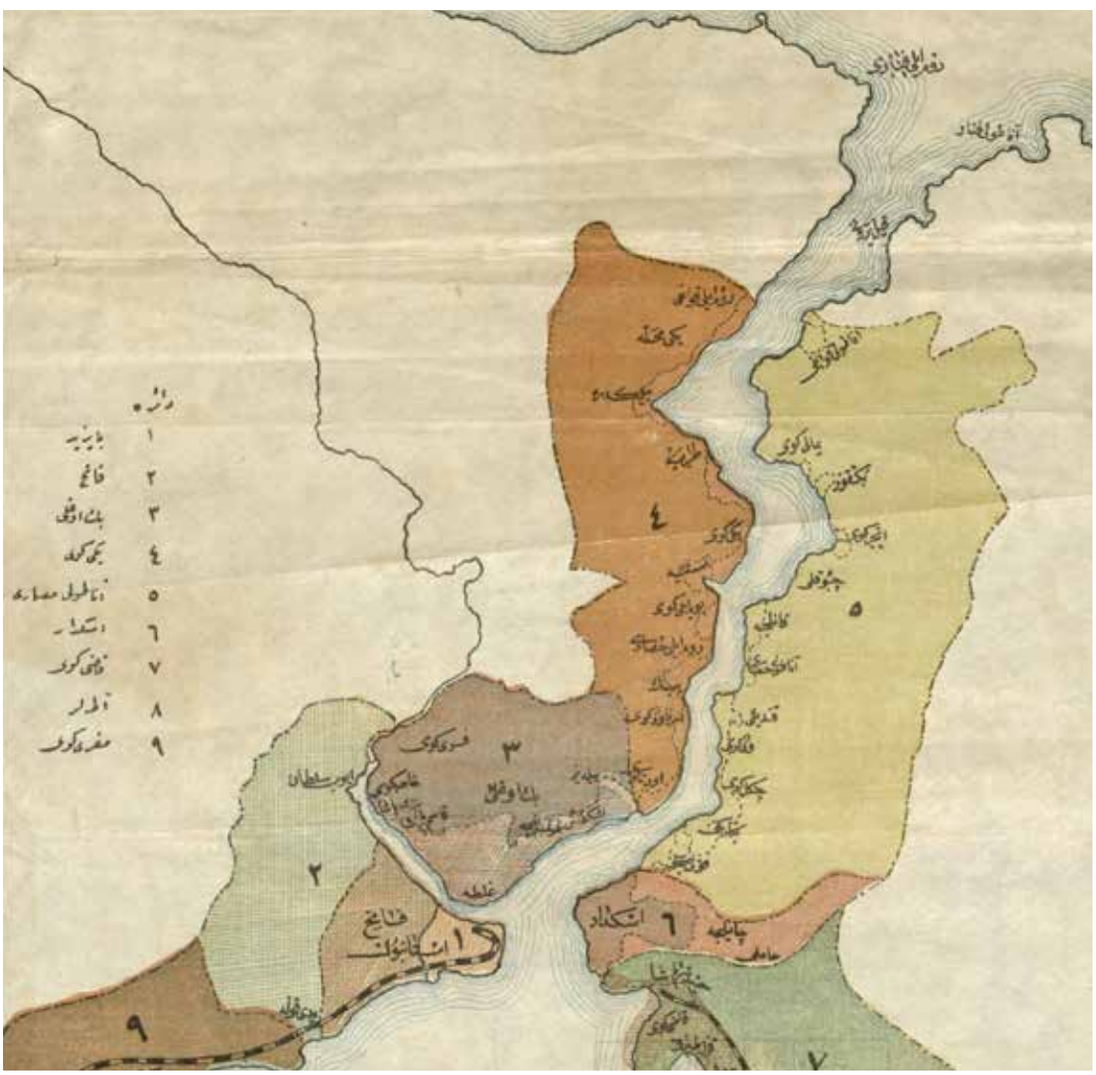

Yeni bölümlemede Anadoluhisarı, 5 numaralı daireydi. Haritada şubelerin sorumluluk alanları gösterilmiştir.

ki günümüz Üsküdar Belediyesi sınırları içinde kalan, hatta Üsküdar'ın kalbi mesabesinde olan semtler bile Anadoluhisarı'na bağlanmıştı. Sözgelimi Kandilli, Vaniköy, Çengelköy, Beylerbeyi, Nakkaş, Kuzguncuk, İcadiye'den Büyük Çamlıca'ya çıkan yolun Beykoz cihetinde kalan bölümü hep Beykoz'u temsil eden Anadoluhisarı şubesine bağlıydı. Beykoz ve Beylerbeyi belediye dairelerini kapsayan Anadoluhisarı Şubesi'nin Üsküdar ile sınırını Paşalimanı oluşturuyordu. 1913 yılında yayınlanan ve Şehremaneti ile şubelerinin sınırları ile mahallelerini gösteren rehberde, Anadoluhisarı'nın sınırları şöylece tarif ediliyordu:

"Merkezi Anadoluhisarı'nda olup hududu sahilen Anadolukavağı, Sütlüce, Yalıköy, Beykoz, Paşabahçesi, Kanlıca, Anadoluhisarı, Kandilli, Vaniköy, Çengelköy, Beylerbeyi, Nakkaş, Kuzguncuk iskelelerini takiben Paşalimanı'nda sona eren ve dahilen vapur değirmeni arkasındaki caddeden İcadiye yoluyla Bağlarbaşı'na ve oradan Sarıkaya ve Büyük Çamlıca'nın alt tarafındaki yol ile yel değirmenine ve büyük şose ile Muhacir köyüne ve oradan Çakal dağından ve Göksu deresinden geçerek Akbaba arkasından ve Kabakoz köyü önünden geçip Şehitlik'ten inerek Anadolukavağı'nda biter. Eski Onüç, Ondört ve Onbeşinci daireleri içerir."[155]

Üsküdar'ın 11 mahallesi Beykoz'da

Bu arada rehberde Anadoluhisarı'nın mahalleleri arasında günümüzde Üsküdar ilçesi sınırları içinde bulunan 11 mahalle de vardı. Bir başka ifadeyle Üsküdar'ın "Altunizade, İcadiye, Burhaniye, Beylerbeyi, Çengelköy, Hace Hüsna Hatun, Kandilli, Kuzguncuk, Kısıklı, Vaniköy ve Yeni Mahalle" mahalleri Anadoluhisarı sınırları içinde kalıyordu. 1913 itibariyle Beykoz ilçesinin belediyesi olan Anadoluhisarı'na bağlı 24 mahallenin tam listesi şöyleydi.[156]

	Esâmi-i Mahallât	Semt-i Meşhuri
1	Akbaba	Beykoz
2	Altunizade İsmail Efendi	Çamlıca
3	Anadoluhisarı karyesi	Anadoluhisarı
4	Anadolukavağı karyesi	Anadolukavağı
5	İstavroz	Beylerbeyi
6	İcadiye	Atik Valide/Üsküdar
7	İncirköy	Paşabahçe
8	Burhaniye	Beylerbeyi
9	Beykoz karyesi	Beykoz
10	Beylerbeyi	Beylerbeyi
11	Çengelköy	Çengelköy
12	Hace Hüsna Hatun	Üsküdar
13	Dereseki	Beykoz
14	Reşadiye	Paşabahçe
15	Rıfat Paşa	Çubuklu
16	Kanlıca	Kanlıca
17	Kandilli	Kandilli
18	Kuzguncuk	Kuzguncuk
19	Kısıklı	Büyük Çamlıca
20	Mirşah Mehmed Efendi	Anadolukavağı
21	Vani köyü	Vaniköy
22	Yalı köyü	Beykoz
23	Yeni mahalle	Göksu
24	Yeni mahalle	Çengelköy

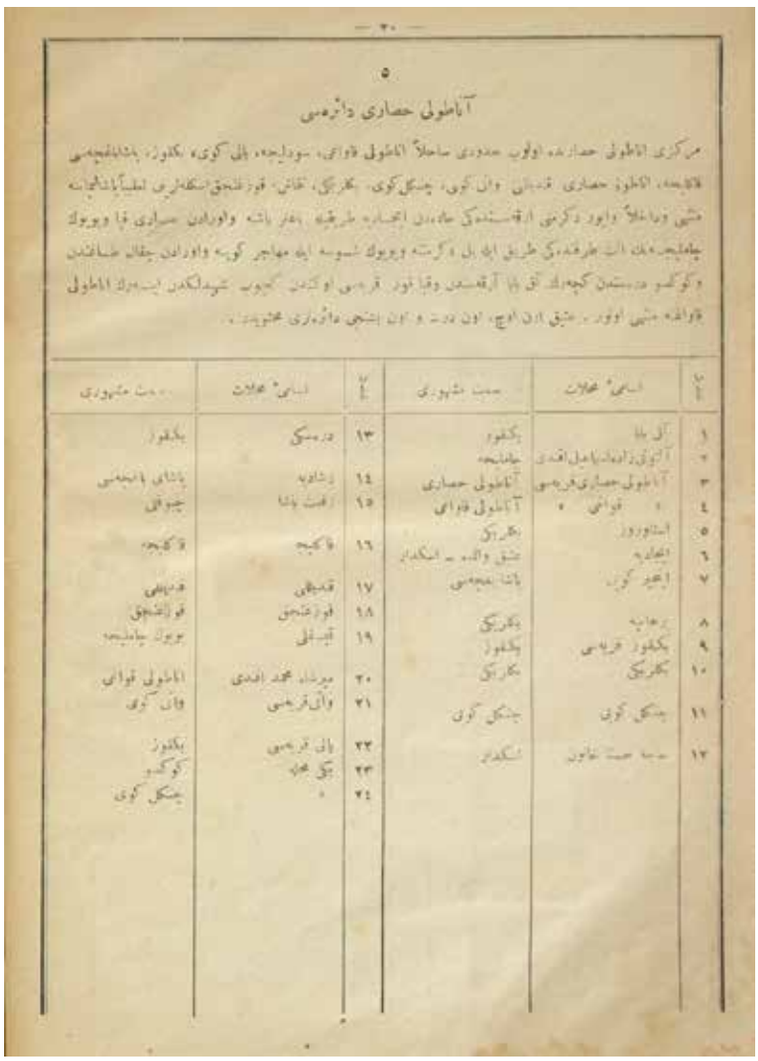

Tepeköy Camii'nin Yerini Belediye Tahsis Etti

1913'te planını hazırlayıp çevre yollarını düzenledi

İstanbul'un tek bir belediye kabul edilip bağlı olarak da 10 şubenin olmasının hükme bağlandığı 1913 yılında, Boğaziçi'nin Anadolu yakasını oluşturan ve Anadolukavağı'ndan Paşalimanı'na kadar uzanan geniş sınırlar içinde Beykoz bölgesini temsil eden belediye şubesi, Anadoluhisarı Daire-i Belediyesi idi. Anadoluhisarı Belediye yönetimine verilen memur kadrosu, bilhassa denetim ve temizlik işleri ile inşaat alanlarında yoğunlaşıyor, bölge halkının talepleri bu çerçevede yerine getirilmeye çalışılıyordu. Uzun süredir bekleyen, hatta Beykoz Daire-i Belediyesi'nden Anadoluhisarı Dairesi'ne intikal ettiği söylenebilecek konulardan biri de Beykoz'un önemli yerleşkelerinden Tepeköy'e yapılacak cami meselesiydi. Belediye, o dönemde sınırları içinde yapılacak camilerle yakından ilgileniyor, ibadethanenin en uygun yere yapılması, çevresindeki yolların genişletilip modern sokak ya da caddeler halinde tasarlanıp, belediye planlarına işlenmesini önemsiyordu. Bu nedenle Tepeköy'e yapılması arzu edilen cami için de aynı şeyi yapacak; önce planlanmasını, sonra da inşa edilmesini gerçekleştirecekti.

1913 yılında yerini belediyenin tahsis ettiği caminin günümüzdeki uydu görüntüsü

Tepeköy için cami planı 1913'te çizildi

Bu amaçla Anadoluhisarı Belediye Şubesi Sermühendisliği görevlendirildi, zaten mühendislik birimi bünyesinde bir de mimar-mühendis istihdam edilmişti. Derhal işe koyuldular ve "1/500 metre mikyası", yani ölçeği esas alınarak bir "harita" oluşturuldu.

Şehremaneti Anadoluhisarı Dairesi Heyet-i Fenniyesi tarafından son hali verilen "harita"nın çizimin tamamlanmasıyla Tepeköy'e hediye edilecek cami-i şerifin mahalli belirlenmiş, mevkii de somut olarak ortaya çıkmıştı. Onaya sunulacak hale gelen haritanın üzerinde tek cümle ile ne hakkında olduğu şöylece ifade ediliyordu:

"Paşa bahçesinde Tepe köyünde inşa edilecek cami-i şerifin mahalli haritasıdır. 9 Eylül 1329 (22 Eylül 1913)."

Bu cümlenin altında ilgili birimin mührü yer alıyordu.

Camiye çıkan yollar genişletilip çizildi

Şehremaneti'nin fen heyetlerinde son şekli verilen "harita", ilk onayı belediye dairesi encümeninden alacaktı. Birinci Dünya Savaşı devam ederken ve Çanakkale Deniz Zaferi henüz kazanılmış iken, Anadoluhisarı Belediyesi'nde toplanan Encümen üyeleri, bölge halkının isteklerini yerine getiren, bu vesileyle de civardaki yolları nizam ve plan altına sokan "harita"yı, ihtiyaca cevap vermesinin yanında Beykoz'a verilen önemli bir hizmet olarak gördüler. Şube Encümeni tarafından 25 Mayıs 1915 tarihli toplantıda kabul edildiğini ifade eden cümleyi, kırmızı mühürlerinin üzerine iri ve koyu siyah bir cümleyle nakşettiler:

"Mukteza-yı kanun, bilkemal dokuzar metre olarak küşadı tensip edilen turukun Encümende olveçhile kabul edildiği ma'ruzdur. 12 Mayıs 331 (25 Mayıs 1915)."[157]

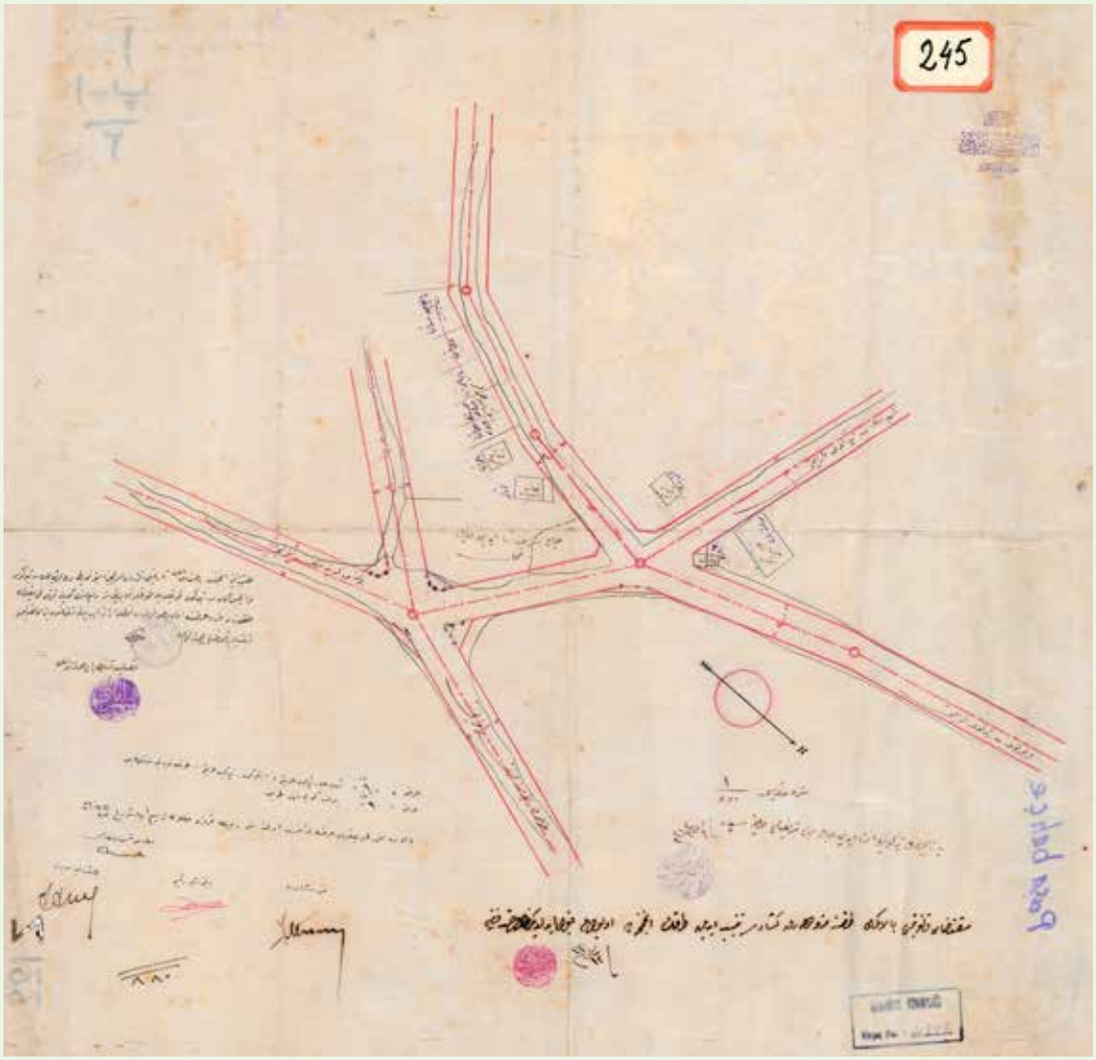

25 Mayıs 1915 tarihli toplantıda Şube Encümeni tarafından incelenen harita.

Cami ve etrafının 1966 tarihli uydu görüntüsü.

Günümüz ifadesiyle Anadoluhisarı Encümeni, "kanunun gereği olarak tam olarak 9'ar metre (aslında 9 arşındı, yani 6,12 metre) olarak açılması onaylanan yolların taraflarından aynen kabul edildiğini" bildiriyorlardı.

Şehremaneti Fen Heyeti onayladı

Şehremaneti'nde, yani İstanbul Belediyesi'nde haritanın incelenmesi sırasında planın üzerine o dönem İstanbul'da uygulanan belediye ilkelerine uygun gerçekleştirildiği yazılıyor, bunun somut göstergesi olarak da bir kamu binası olan camiye çıkan ve oradan geçen yolların kanunun emrettiği standartlara uygun olduğu ifade ediliyordu.

Uygunluğu kontrol edip Şehremaneti Meclisi'ne sunulabileceğine karar veren Fen Heyeti, harita üzerine kanaatlerini ifade eden izahat yazmıştı. O izahatın önce özgün halini alıntılıyoruz:

"Arz = 9 metre = Şehitlik tepesi tariki, İncirköy tepesi tariki, Tuğla fabrikasına müntehi tarik.

Arz= 9 metre = Polenes köyüne müntehi tarik

Bâlâda muharrer tariklerin arzları tensip olunduğu veçhiyle kırmızı hatlarla tersim edilmiştir.

27 Mayıs 1331 (9 Haziran 1915)

Mütalaa Kısmı Sermühendisi Hasan (İmza)

Heyet-i Fenniye Müdürü/İmza

Birinci Şube Reisi / İmza

Fen müşaviri / İmza"

Burada Fen Heyeti, caminin çevresinden geçecek yolların mevzuata uygun genişliğe sahip bulunduğunu, her birinin genişliğinin "9 metre (doğrusu: 9 arşın, yani 6,12 metre) olduğunu vurguluyordu. Fen heyetinin özellikle altını çizdiği yollar "Şehitlik Tepesi yolu, İncirköy Tepesi yolu, Tuğla fabrikasında biten yol ile Polenes köyünde sona eren yol" idi. Bu yolları etüt etmiş, genişliklerini uygun bulmuş ve üyelerin kolayca anlayabilmesi için "harita" üzerinde kırmızı çizgilerle resmedilmesini sağladıktan sonra onaya arzını 9 Haziran 1915 tarihi itibariyle münasip bulmuştu.

Şehremaneti: "Tasdik kılındı"

"Harita"nın sol cihetinin bir santim kesik olması sebebiyle bu kısma denk gelen bazı yazılar okunamıyordu. Şehremaneti'nin tasdikine sunulduğunu gösteren cümlenin bazı sözcükleri, bu sebepten okunamıyordu. O kısımlar boş kalmak kaydıyla, onaya sunuluş cümlelerinin özgün hali şöyleydi:

"Heyet-i Fenniye Encümen'in 2 Haziran 331(15 Haziran 1915) tarihli kararı mucibince işbu haritada Şehitlik [Tepesi] ve İncirköy, Tepeköy tarikleriyle Tuğla fabrikasına ve Polenes köyüne [müntehi tariki] dokuzar metre arzda olarak farazi hatla irae edilen istikametleri bera-yı [...] takdim kılındı. 2 Haziran 1331 (15 Haziran 1915)."

Özetle 4 yetkili kişiden oluşan Fen Heyeti, gerekli kontrolleri ve uygunluk denetimini yapmışlar, bu haliyle tensibe sunmuşlardı. Aynı tarihte Şehremaneti, bu planı, "Tasdik kılındı" ibaresiyle kabul etti. İbarenin yanında "2 Haziran 331 (15 Haziran 1915)" tarihi ve hemen altında ise "Şehremaneti 1296" mührü yer alıyordu.

Bütün bu süreç şu anlama geliyordu: Artık Tepeköy'e bir cami yapılmasının önünde hiçbir engel kalmamıştı. Gerekli yer belediye tarafından tahsis edilmiş, çevre düzenlemesi, yani yollar mevzuatın emrettiği ölçülerde planlanmıştı. Şimdi iş uygulamaya gelmişti. Savaş yılları olması sebebiyle biraz gecikse de caminin yapımının ve yolların yapımı ya da genişletilmesinin gerçekleştiğini düşünüyoruz. Çünkü günümüzde Tepeköy'de bulunan Tepeköy Hacı Ali Bey Camii'nin konumu ve çevresi bu görüşümüzü doğruluyor. Ne yazık ki, 100 yıldan fazla bir zaman önce yapılan ilk camiden bugüne intikal eden bir yapı izi bulunmuyor.

1915'te Tepeköy'ün yolları ve binaları

Anadoluhisarı Dairesi'nin Tepeköy Camii için ayırdığı mekan, Polones köy yolu ile Şehitlik-Tepeköy yolu arasında kalıyordu. Aslında bir tanesi Polones köy istikametinde, diğeri Şehitlik yönünde olmak üzere her iki yanda birer yol daha vardı ve caminin mekanı harita üzerinde isimleri belirtilmeyen bu iki sokak arasındaydı. Günümüzde bu iki sokaktan Şehitlik istikametinde bulunana Reşadiye Bağlar Caddesi, üst tarafta kalana ise Cami Sokak adı verilmiş bulunuyor. 1915 tarihli harita üzerinde gösterilen ve üzerinde "Şehitlik-Tepeköy Tariki" ibaresi bulunan caddenin adı Su Nazırı Sokak, üst tarafta yer alan ve "Polenes köyüne müntehi tarik / Polones köyünde sona eren yol" ibaresinin yer aldığı caddenin adı ise Mehmet Akif Ersoy Caddesi idi. Burada adı geçen dört yolun genişliği de "harita" üzerinde 9 arşın olarak işlenmişti. Cami inşaatı için ayrılan yer de günümüzde Mehmet Akif Ersoy Caddesi'nin başladığı noktadaydı.

Caminin bir tarafını oluşturan ve Şehitlik yolu istikametinde bulunan "Reşadiye Bağlar Caddesi" üzerinde Kara Mehmed'e ait ahşap bir hane, Ahmed Ağa'ya ait ahşap bir hane, Osman'ın arsası; bir verese ile İsmail Ağa, Veli Ağa ve Hasan Ağa'ya ait ahşap kulübeler yer alıyordu. Şehitliğe giden caddenin cami tarafında ise Hüsnü Bey'e ait ahşap bir hane mevcuttu.

Diğer taraftan Tepeköy Camii için ayrılan alanın sağ karşısında "Tuğla fabrikasına müntehi tarik / Tuğla fabrikasında son bulan yol" ifadesi bulunuyordu ki günümüzde bu yol Ay Sokak ile Güneş Sokak'ın başlangıcı olmuştu. Bugünkü sokakları kullanıp Tuğla fabrikasına gidilecek olsa, Ay Sokağın başlangıcından Güneş Sokağına sapılıp oradan da Şehit Özcan Kan Sokağa çıkılır, bu sokağın nihayetinde ise Tuğla Fabrikası Sokağa erişilirdi.

Caminin sol karşısındaki yolun üzerinde ise "İncirköy-Tepeköy Tariki" ibaresi mevcuttu, bu yol doğrudan İncirköy merkeze gidiyor, daha doğrusu İncirköy ile Tepeköyü birbirine bağlıyordu. Günümüzde ise bu yolun adı, Köyönü Caddesi'ydi ve İncirköy Mahallesi Muhtarlığına ve meydanına gidiyordu.

Harita üzerinde kırmızı hatlarla belirtilen bu yollardan İncirköy ile Şehitlik yollarının kesiştiği köşede ahşap bir bakkal binası vardı. Onun ardında ve Şehitlik yolunun kenarında ise Mithat Bey'e ait ahşap bir hane mevcuttu. Bu cihetteki bütün yollar 9 arşın olarak plana işlenmişti.

Adı geçen yerde günümüzde, buradaki eski caminin yıkılıp 1992'de yeniden işaatı başlayıp 1996 yılında açılışı yapılan Tepeköy Hacı Ali Bey Camii ve Tepeköy Halil Olmuştur Kız Kuran Kursu bulunmaktadır.

8- 1329 (1913/1914) SENESİNDE RAKAMLARLA BEYKOZ

İstanbul Şehremaneti

1913'te nüfus 17,191 kişiydi

Şehremaneti İstatistik Şubesi, İstanbul'un 1913 yılına ait olmak üzere belediye dairelerine göre çarşı pazardan ölüm ve hastalıklara kadar çok geniş bir alanda istatistiklerini hazırlayıp İstanbul Beldesi İhsaiyat Mecmuası'nda 1914 yılında yayınladı. 1913 yılında Şehremanetine bağlı olarak Bayezid, Fatih, Beyoğlu, Yeniköy, Anadoluhisarı, Üsküdar, Kadıköy, Adalar ve Makriköy (Bakırköy) olmak üzere 9 şube bulunuyordu. Beykoz, bu belediyeler içinde Anadoluhisarı ile temsil ediliyordu ve belediye sınırları içinde 17,191 kişi yaşıyordu. Bu nüfus kayıtları, belediyeye Nüfus Müdiriyet-i Umûmiyesi tarafından iletilmişti.[158]

En az ölüm yaz, en fazla ölüm kış aylarında olurdu

Aynı istatistiklere göre Beykoz'u oluşturan Anadoluhisarı Belediye Dairesi sınırları içinde bir yıl boyunca 74'ü kadın, 77'si erkek olmak üzere toplam 151 kişi vefat etmişti. Üçer aylık periyotlar halinde tutulan kayıtlara göre Beykoz'da Mart-Nisan-Mayıs 1329 aylarında 14'ü kadın, 25'i erkek 39 kişi; Haziran-Temmuz-Ağustos 1329 aylarında ise 17'si kadın, 7'si erkek olmak üzere 24 kişi; Eylül-Ekim-Kasım 1329 aylarında ise 15 kadın, 15 erkek olmak üzere 30 kişi ve nihayet Aralık 1329, Ocak ve Şubat 1330 aylarında ise 28'i kadın, 30'u erkek olmak üzere 58 kişi vefat etmişti.[159] Bu rakamlar da ortaya koyuyordu ki en az vefat yaz aylarında, en yüksek vefat ise kış aylarında gerçekleşiyordu. Bu istatistiki gösterge günümüzde de aynen geçerliliğini devam ettiriyor.

1913 yılında Anadoluhisarı belediye sınırları içinde 17.191 kişi yaşıyordu.

Sekizinci Şube'de Üskadar'dan da mahalle vardı

Anadoluhisarı Belediye Dairesi'nin mahalle isimleri ve onların bağlı olduğu semtler, 1913 yılı itibariyle İstatistik Mecmuası'nda kayıt altına alınmıştı. Buna göre "Poyraz, Mirşah Mehmed Efendi, Anadolukavağı" olmak üzere 3 mahalle Anadolukavağı semtinde; "Yalıköy, Beykoz, İncirköy, Paşabahçe (Reşadiye), Dereseki ve Akbaba" olmak üzere 6 mahalle Beykoz semtinde; "Çubuklu (Rıfat Paşa) ve Kanlıca" olmak üzere 2 mahalle Kanlıca semtinde; "Anadoluhisarı ve Yeni mahalle" olmak üzere 2 mahalle Göksu semtinde; "Kandilli ve Vaniköy" olmak üzere 2 mahalle Kandilli semtinde yer alıyordu. Buraya kadar Anadoluhisarı şubesinde 15 mahalle yer alıyordu. Ayrıca İstatistik Şubesi; Çengelköy ve Yeni Mahalle'yi Çengelköy semti olarak, Beylerbeyi, İstavroz ve Burhaniye'yi Beylerbeyi semti olarak ve nihayet Kuzguncuk ve İcadiye mahallelerini de Üsküdar semti olarak Anadoluhisarı belediye dairesine bağlı gösteriyordu.[160] Buradaki mahallelerin sayısı ise 7 taneydi. Böylece Anadoluhisarı şubesine bağlı mahalle sayısı 22 oluyordu.

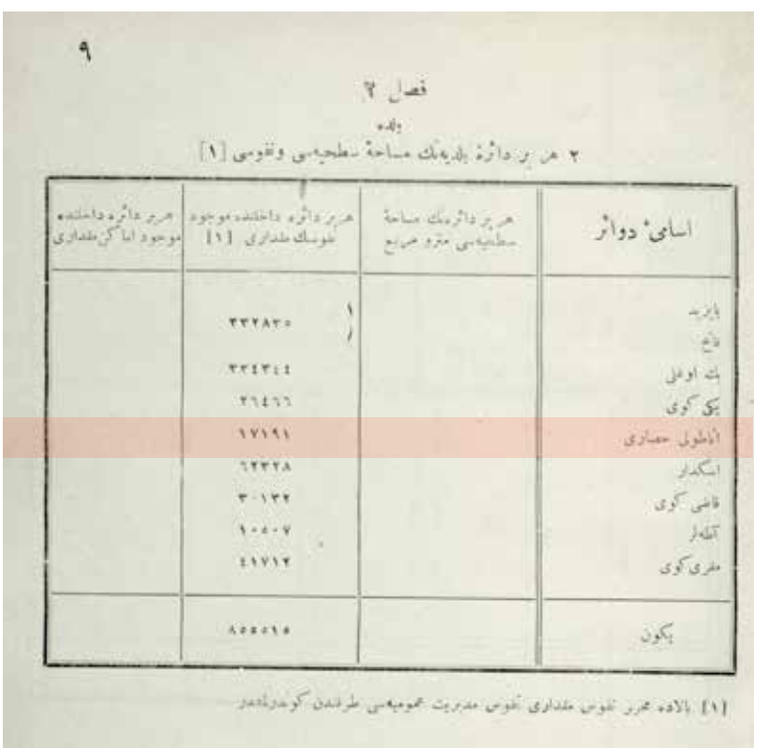

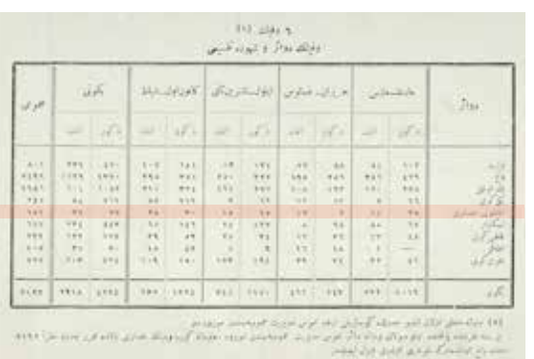

Beykoz'u oluşturan Anadoluhisarı Belediye Dairesi sınırları içinde bir yıl boyunca 74'ü kadın, 77'si erkek olmak üzere toplam 151 kişi vefat etmişti

11 cami, 13 mescid

Beykoz sınırları içinde yer alan cami ve mescidlerin envanterini çıkaran Şehremaneti İstatistik Şubesi'ne göre bölgede 11 cami yer alıyordu. Ağa Camii Paşabahçe'de, Anadoluhisarı Camii Anadoluhisarı'nda, İncirköy Camii Paşabahçe'de, Beykoz Camii Beykoz'da, Beylerbeyi Camii Beylerbeyi'nde, Paşabahçe Camii Paşabahçe'de, Pişmaniye Camii Kandilli'de, Ali Reis Camii Anadoluhisarı'nda, Kanlıca Camii Kanlıca'da, Kandilli Camii Kandilli'de, Yeni Camii Anadoluhisarı'nda bulunuyordu.

Mescitlere gelince, belediye sınırları içinde toplam 13 mescit ismi kaydedilmişti. Buna göre İsfendiyar Mescidi Çenkelköy'de, Anadolukavağı Mescidi Anadolukavağı'nda, Çubuklu Ocağı Mescidi Çubuklu'da, Çengelköy Mescidi Çengelköy'de, Dereseki Mescidi Beykoz'da, Seksuncular Mescidi Çengelköy'de, Anadolukavagı Mescidi Anadolukavağı'nda, Tolay Mescidi Anadoluhisarı'nda, Meryemzade Mescidi Beykoz'da, Hünkar İskelesi Mescidi Beykoz'da, Yalıköy Mescidi Beykoz'da, Yoros Mescidi Anadolukavağı'nda ve Yuşa Mescidi Anadolukavağı'nda yer alıyordu.[161]

3 mektep, 14 eczane, 2 polis merkezi

Eğitim kurumlarına gelince 1329 (1913/1914) yılı itibariyle belediye sınırları içinde kızlara mahsus bir ibtidaiye (ilkokul) mektebi ile erkeklere mahsus 2 adet rüşdiye (ortaokul) mevcuttu.[162]

1913 yılında Çengelköy, Yeni Mahalle Beylerbeyi, İstavroz, Burhaniye, Kuzguncuk ve İcadiye Anadoluhisarı belediye şubesine bağlıydı.

Anadoluhisarı Belediye Şubesi'nde, dolayısıyla Beykoz'da herhangi bir sağlık kuruluşu veya hastane yoktu. Onun yerine o döneme göre "çok" olarak nitelenebilecek oranda eczane vardı. Gerek 1912, gerekse 1913 yılında bölgedeki eczanelerin sayısı 14 adetti.[163] O dönem eczaneleri aslında günümüz

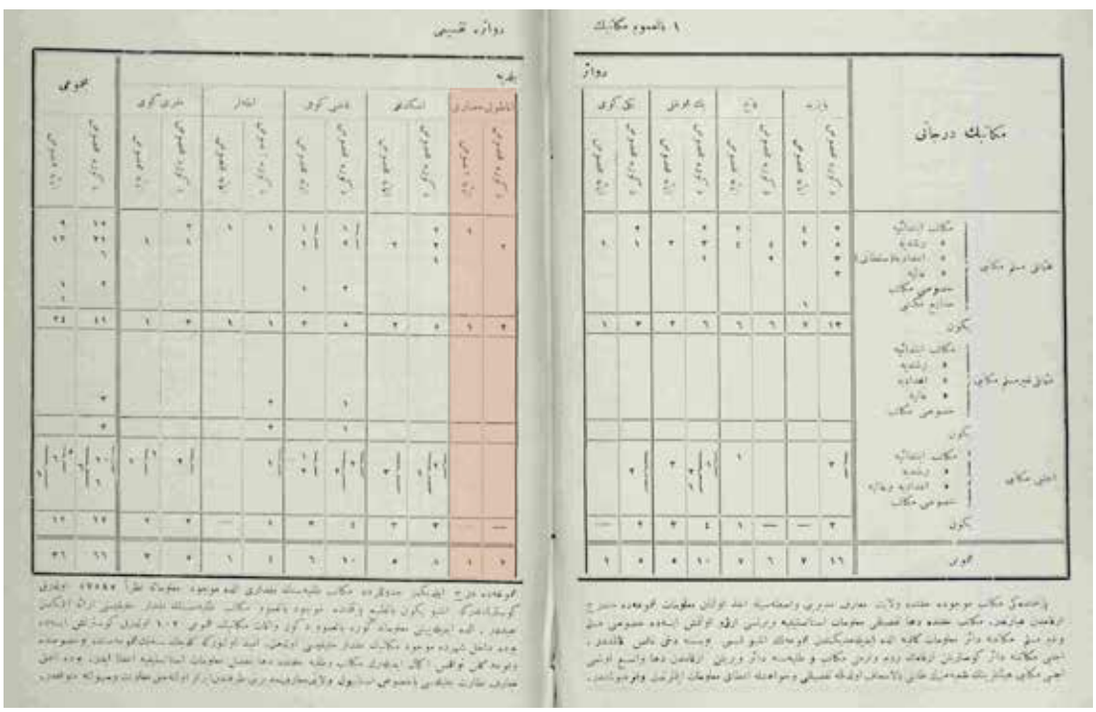

Anadoluhisarı belediyesinde bir ilkokul ile iki ortaokul mecuttu.

Anadoluhisarı'ndaki eczanelerin sayısı 14'tü.

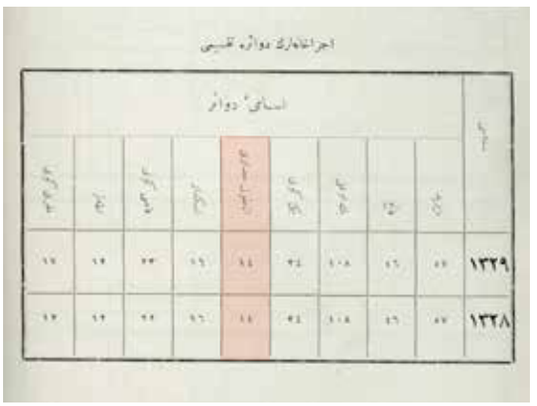

Aile Sağlığı Merkezi gibi çalıştığı için bir nevi sağlık hizmeti veren birim olarak kabul edilebilir.

Anılan yıl içindeki tespitlere göre belediye sınırları içinde 2 adet polis merkezi ve 10 adet de polis mevkii bulunuyordu. Yaşayanlar kendi ihtiyaçlarını kendi bahçelerinden giderdikleri için bölgede semt pazarı bulunmuyordu.[164] İlk semt pazarının açılması için 1930'lu yılları beklemek gerekecekti.

Bir senede 170 yeni inşaat ruhsatı verildi

Belediyenin en büyük gelir kalemini oluşturan inşaat ruhsatlarına gelince; 1329 yılı itibariyle Anadoluhisarı şubesi hudutları dahilinde 170 adet inşaat

Anadoluhisarı'nda 2 adet polis merkezi ve 10 adet de polis mevkii bulunuyordu.

ruhsatı verildi. İnşaatlar için verilen ruhsatlardan ise 52563,25 kuruş gelir elde edildi. Aynı şekilde 241 adet de tamirat ruhsatı verilerek, 5677,35 kuruş harç alındı. Böylece 1429 senesinde Anadoluhisarı gerek yapım, gerekse onarım ruhsatı vererek, belediyeye toplamda 58240,60 kuruş kazanç elde etti.[165] Bu rakam ise bölgede fiilen faaliyete geçen ilk belediye olan Beykoz Daire-i Belediyesi kurulurken, toplanan toplam gelirden 2 bin kuruş fazlaydı.

Muhtaçlara ve ikizlere düzenli maaş

Beykoz'da o yıl içinde bulunan "muhtâcîn-i aceze ile tev'em çocukların miktarı ile muhassasât", yani "yardıma muhtaç yoksullar ile ikiz çocukların sayısı ve maaşları da çıkartılmıştı. İstatistik şubesinin verileri, 1329 yılında Anadoluhisarı belediye şubesi hudutlarında tam 43 yardıma muhtaç düşkün bulunduğunu gösterirken, tev'em (ikiz) çocuk sayısını da 2 olarak tespit etmişti. Dolayısıyla her iki başlıkta bu belediye dairesinde verilen maaş sayısı 45 idi. Bu kişilere her ay düzenli olarak verilen maaşların tutarı ise 1630 kuruş tutuyordu.[166]

3459 seçmen 6 meclis üyeliği için oy kullandı

En ilginç istatistiklerden biri ise Anadoluhisarı Belediye Şubesi'nden Emanet Meclisi'ne giden üye sayısı ile bunların aldıkları oy miktarını gösteren istatistikti. Buna göre Anadoluhisarı'nda belediye seçimlerinde oy kullanma hakkına sahip kişi sayısı 3459'du ve bunların tamamı da "İslam" idi, yani

Müslüman ahaliden oluşuyordu. Diğer şubelerin tersine burada ne Rum ne Ermeni ne de Musevi oy veren bulunuyordu. Dokuz belediye şubesi içerisinde sadece Müslüman ahalinin oy verdiği ikinci şube ise Üsküdar idi. Diğer 7 belediye şubesinde Rum, Ermeni ve Musevi ahaliden oy kullananlar, dolayısıyla bu topluluklardan çıkan meclis üyeleri bulunuyordu. Sonuçta toplamda 3459 olan seçmenin oy kullandığı Anadoluhisarı Belediye Şubesi, Emanet Meclisi'ne 6 Müslüman üye göndermişti. Aslında bütün belediye şubelerinin meclis üyesi kontenjan sayısı aynıydı; diğer 8 belediye şubesi de 6 meclis üyesi çıkartıyordu. Böylece Şehremaneti Meclis toplam 54 üyeden oluşuyordu.[167]

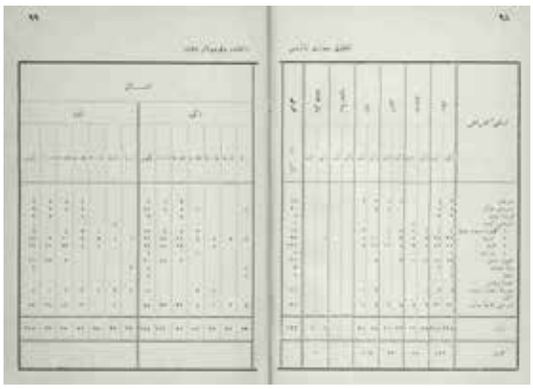

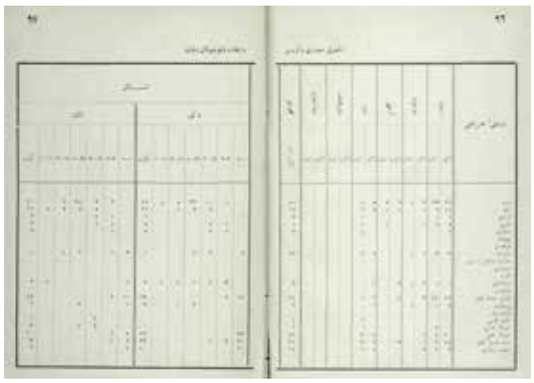

Esnan														Mecmu'	Tabiyeti Ecnebi		Milli		Rum		Ermeni		Musevi		İslam		Esame-i Emraz
İnas							Zükur																				
Yekun	61-100	41-60	21-40	6-20	2-5	0-1	Yekun	61-100	41-60	21-40	6-20	2-5	0-1	**Zükur inas**	İnas	Zükur	İnas	Zükur	İnas	Zükur	İnas	Zükur	İnas	Zükur	İnas	Zükur	
40	-	5	24	9	2	-	45	4	8	22	10	1	-	**85**	-	-	-	-	4	9	2	6	1	3	33	27	Verem
11	2	2	2	5	-	-	16	-	2	9	5	-	-	**27**	-	-	-	-	1	3	1	1	-	1	9	11	Tifo
2				1	1		1						1	**3**					1						1	1	Kızamık
3					2	1	5				4	1		**8**					1		1			1	1	4	Kızıl
1					1		2				1	1		**3**					1							2	Difteri
																											Çiçek
																											Kokluş?
7		1	2		1	3	6			1	3		2	**13**					2	2			1	1	3	3	Menenjit
																											Menenjit-i dimağ-i müstevli
																											Sepitismi
																											Hamra (Kızıl)
2	1					1	7	1	1	1	1	3		**9**						1		2	1	3	1	1	Dizanteri
																											Tetanos
12					2	10	22					7	15	**34**					1	6		1		3	11	12	İltihab-i mi'de-i tıflî
6			5			1	3		1	2				**9**						1			1		5	2	Periton
																											Apandisit
1				1										**1**					1								Humma-i nifasî
2			1	1										**2**											2		Havale-i nifasî
10					5	5	12						12	**22**					2	1				1	8	10	Havale-i tıflî
8					8	7	23				1	2	20	**31**					2	2		2		1	6	18	Adem-i tegaddi-i tıflî
4						4	10						10	**14**					1	5				2	3	3	Za'f-ı vilâdî
9	3	5	1				7	4	3					**16**					2	3	1	1			6	3	Seretan (Kanser)
9	2	5	2				11	4	5	1			1	**20**						4	1				8	7	Emraz-ı Miâiye
3	2		1				2		2					**5**											3	2	Kariha-i mi'de
1					1									**1**									1				Emraz-ı Kebediye
8		4	3	1			11	3	5	3				**19**					2		1	5	1	2	4	4	Emraz-ı kileviye ve cihaz-ı bevliye
41	7	10	7	7	4	6	52	14	14	3	3	8	8	**93**		1			4	10	1	3	2	6	34	32	Emraz-ı teneffüsiye
66	41	23	1	1			64	41	19		4			**131**					6	11	11	4	3	4	46	45	Emraz-ı kalbiye
							1			1				**1**												1	Emraz-ı cerrahiye
16	13	3					20	18	2					**36**						5		2	1	1	15	12	Fuhul-ı şeyhî
2						2	1						1	**3**											2	1	Meyten tevellüdât
							1						1	**1**												1	Sukut (Düşük)
																											Kasden vefeyât
8	1	1	2	1	2	1	8			3	5			**16**					1	2				1	7	5	Mağrukan ve kazaen vefeyât
																											İntihar
43	21	18	3		1		54	22	22	5	1	2	2	**97**					1	9	2	5	4	9	36	31	Emraz-ı Muhtelife-i Sâire
315	**93**	**77**	**55**	**28**	**23**	**39**	**384**	**111**	**86**	**54**	**35**	**25**	**73**	**699**		**1**			**34**	**74**	**21**	**32**	**16**	**39**	**244**	**238**	**Yekun**
															1				**108**		**53**		**55**		**482**		**Umumi**

Anadoluhisarı belediyesi sınırları içinde vuku bulan vefatların sayısı 699'du. Vefatların sebeplerini ve yaş aralıklarını gösterir çizelge yandadır.

9- 1918 YILI ŞEHREMANETİ BÜTÇESİ'NDE BEYKOZ

1918 yılında yapılan Şehremaneti bütçesinde, kendisine bağlı belediye dairelerinin kadroları ile bu kadrolara tahsis edilen bütçeler gösterilmiş, bu bağlamda Sekizinci Daire-i Belediye'nin personel kadrosu ve onlara ödenen ücretler kayıt altına alınmıştı. Buna göre Şuubât Hendesehaneleri bölümünde Anadoluhisarı Şubesinde "sermühendis, mimar-mühendis, harita mühendisi ve kütüphane memuru, 3 kondüktör, peykör ve 2 katip" çalışıyordu. Mühendis bölümünde istihdam edilen sermühendis 2000 kuruşla en yüksek maaşa çalışan kişiydi. Onu mimar-mühendis unvanlı personel, 1500 kuruşla takip ediyordu. Çeşitli kıdemlerdeki kondöktürler ise 500-750 arasında değişen ücretle istihdam edilmişti.

Bu kadroların unvanları ve maaşları ise şöyle belirlenmişti:[168]

Unvan-ı memuriyet	Aded	Beheri (Kuruş)	Muhassasât-ı Seneviye (Kuruş)
Sermühendis	1	2000	24000
Mimar-mühendis	1	1500	18000
Harita mühendisi ve kütüphane memuru	1	1000	12000
Kondüktör	1	750	9000
Kondüktör	1	600	7200
Kondüktör	1	500	6000
Peykör	1	400	4800
Katip	1	500	12000

Diğer taraftan Osmanlı'da belediye dairelerinin açılış sebebi olan temizlik hizmetleri Şehremaneti'ne bağlı şubelerce düzenli olarak yerine getiriliyordu. Bu amaçla "Şuubât Nezafet Memurîni/ Şubeler Temizlik Memurları" bölümünde Şehremaneti tarafından gerekli kadro ve bütçe ayrılmıştı. Buna göre Anadoluhisarı Şubesi'nde "1 müfettiş, 3 mubassır (gözetleyici) ve 1 katip" çalışıyordu. Onlara ayrılan bütçe ise şöyleydi:[169] Temizlik işlerinden sorumlu olan müfettiş 100 kuruş alırken, gözetleyiciler 600 kuruş, birim katibi ise 500 kuruş maaşa çalışıyordu. Belediye şubesinin temizlik biriminde çalışan 5 kişinin unvan ve maaşları şöyleydi:

Unvan-ı memuriyet	Aded	Beheri (Kuruş)	Muhassasât-ı Seneviye (Kuruş)
Müfettiş	1	1000	12000
Mubassır	3	600	21600
Katip	1	500	6000

Halk sağlığının korunmasıyla yakından ilgili olan Şehremaneti ve bağlı şubelerde denetim ve muayeneler için görevlendirilen sağlık kadrosu da bulunuyordu. Bu kapsamda Anadoluhisarı Şubesi'nde "1 sertabip, farklı derecelerde olmak üzere 4 tabip ile bir katip" istihdam edilmişti. Belediye görevlileri içinde en yüksek ücreti alan iki görevliden biri sertabip idi. Sertabip 2000 kuruş maaş alırken diğer doktorlar kıdem ve uzmanlıklarına göre 1000-1500 kuruş arasında değişen aylık ücret alıyorlardı. Bu kategorinin en düşük maaş alanı müdürlüğün yazışmalarını yürüten katiplerdi, aylık 500 kuruş ücretle çalışıyorlardı. Bu görevlilerin unvanları ile aylık ve yıllık maaşları şöyle tahakkuk etmişti:[170]

Unvan-ı memuriyet	Aded	Beheri (Kuruş)	Muhassasât-ı Seneviye (Kuruş)
Sertabib	1	2000	24000
Tabip	1	1500	18000
Tabip	2	1250	30000
Tabip	1	1000	12000
Katip	1	500	6000

Belediye şubelerinde yazı işleriyle ilgili kısımlar ise "Şuubât Tahrirât Kalemleri" başlığı altında toplanmıştı. Bu başlık altında Anadoluhisarı Şubesi'nde "1 başkatip ve çeşitli derecelerde 3 katip"[171] görev yapıyordu. Başkatip aylık 1500 kuruş ücret alırken, kıdemli katip 750 kuruş, daha kıdemsiz olan katip ise 500 kuruş maaşla görev yapıyordu. Bu görevlilerin unvanları ile aylık ve yıllık olarak aldıkları ücretlerin çizelgesi ise şöyleydi.

Unvan-ı memuriyet	Aded	Beheri (Kuruş)	Muhassasât-ı Seneviye (Kuruş)
Başkatip	1	1500	18000
Katip	1	750	9000
Katip	2	500	12000

Müstahdemin-i Müteferrika adıyla merkezde ve şubelerde görevlendirilen telefon memuru, kapıcı, hademe, postacı gibi personeller de bulunuyordu. Bu kadrolardan Anadoluhisarı Şubesinde sadece bir tanesi yer alıyordu, o da postacı. Postacıya da aylık 400 kuruş olmak üzere yılda 4800 kuruş maaş veriliyordu. Bu kadro, diğer şubelerde bulunan telefon kadrosunun Anadoluhisarı Şubesi'nde yer almaması, buraya henüz telefon hizmetinin ulaşmadığını gösteriyordu.[172]

Diğer taraftan "Şuubât İdariye Muhasebe Kalemleri"nde ise şubelerin gelir gider dengesini oluşturan muhasebeci ile yardımcıları yer alıyordu. Bu amaçla Anadoluhisarı'nda "bir muhasebeci, 4 katip ve bir veznedar" görev yapıyordu. Bunlar içinde en yüksek maaşı aylık 1750 kuruş ile muhasebeci alırken en düşük maaşı da 500 kuruş ile tahsildar alıyordu. Kalemdeki 6 görevlinin unvan ve maaşları ise şu şekilde bütçeye konulmuştu:[173]

Unvan-ı memuriyet	Aded	Beheri (Kuruş)	Muhassasât-ı Seneviye (Kuruş)
Muhasebeci	1	1750	21000
Katip	1	1000	12000
Katip	1	750	9000
Katip	2	500	12000
Veznedar	1	1000	12000
Mevâki-i İkinci Sınıf Tahakkuk Memuru	2	750	18000
Tahsildar	3	500	18000

"Umûr-ı İktisadiye Müdiriyeti" kategorisinde ise şubede hizmet veren kapıcı ve hademe gibi görevliler yer alıyordu. Gerek Şehremaneti'nde, gerekse şubelerde çalışan bu kişiler, 300-400 kuruş ile en düşük maaşı alıyorlardı. Anadoluhisarı Belediye Şubesi'nde de bu amaçla istihdam edilmiş bir kapıcı 4 hademe bulunuyordu. Kapıcı ve hademe 400 kuruş alırken, daha kıdemsiz ve vasıfsız olan üç hademe 300'er kuruş maaş alıyorlardı.

Unvan-ı memuriyet	Aded	Beheri (Kuruş)	Muhassasât-ı Seneviye (Kuruş)
Kapıcı	1	400	4800
Hademe	1	400	4800
Hademe	3	300	14400

İKİNCİ KISIM

Cumhuriyet Döneminde
Beykoz
Belediyesi

BİRİNCİ BÖLÜM

Erken Cumhuriyet Döneminde Beykoz

1- 1925'TE BEYKOZ'DA 5.327 MESKEN VARDI

Şehremaneti İhsâiyât Müdiriyeti tarafından hazırlanan "Şehremaneti Sâlnamesi 1926" adlı istatistik kitapçığı, İstanbul ve belediye şubeleri hakkında değerli bilgilere sahipti. Cumhuriyet'in ilanından 3 yıl sonra yayınlanan istatistikler, 1925 yılına aitti ve bina sayısından at arabası ve otomobil rakamlarına, doktordan fırın adetlerine kadar önemli kategorilerde İstanbul geneli ve belediye şubeleri için kayda değer malumatlar aktarıyordu. İstanbul Belediyesi, İstanbul hakkındaki istatistikleri, her yılın Şubat ayında yayınlayacağını duyurmuş, 1925 yılı Sâlnamesini de 1926 Şubatı'nda neşretmişti.

1925'te Beykoz'da 5,327 mesken vardı

1925 senesi zarfında İstanbul'da toplam 104,908 hane sayılmıştı. Bu hanelerin 5,327 tanesi Beykoz bölgesini temsil eden Anadoluhisarı Belediye Şubesi sınırları içindeydi. En çok hane 34,023 mesken ile Beyoğlu'nda, en az mesken ise 2,655 hane ile Bakırköy'de bulunuyordu.[175] İstatistik Müdürlüğü bu sayıya apartmanlar, oteller ve haneleri dahil ederek ulaşmıştı. Aslında bu rakamlar, İstanbul'un Osmanlı'dan Cumhuriyet'e intikal eden bina stoku hakkında bilgi verici nitelikteydi. Boğaziçi'nin Anadolu kıyısı daha çok çiftlik, küçük sahil yerleşkeleri ve köylerine ev sahipliği yapıyordu. Bu yüzden Boğaziçi'nin Avrupa yakasına göre daha az bina stoku olması normaldi.

Beykoz'da 17 fırın bulunuyordu

1900'lü yılların ilk döneminde iaşe denilince akla ekmek gelirdi. Türkiye Balkan Savaşlarından Milli Mücadele'ye kadar süren 10 yıllık süreçte hep savaşlarla boğuşmuştu. Ekonomik bir gelişme ya da üretim artışından ziyade yokluk ve yoksulluk kol gezmiş, bunun doğal sonucu olarak geçimi sağlamak en önemli konu olmuştu. Şehir halkının açlık çekmemesi için buğday fiyatları, fırınlar ve un fabrikalarıyla ilgili gelişmeler yakından takip edilirdi. Bu yüzden Şehremaneti fırın ve ekmek üretimiyle yakından meşgul oluyordu. İstanbul Belediyesi, 1925 yılında İstanbul'un bir senelik ekmek ihtiyacını 115,969,680 kilo ekmek ve 433,440 kilo francala olarak tespit etmişti. Dolayısıyla bu üretimi gerçekleştirecek fırınların sayısı önemliydi. Anadoluhisarı belediye sınırları içinde 17 ekmek fırını mevcuttu. En fazla ekmek fırını 84 fırın ve 6 francala fırını ile Fatih ve Bayezid şubeleri dahilinde yer alıyordu. Onu ise 67 ekmek fırını, 15 francala fırını ve 3 ekmek-francala fırını ile Beyoğlu takip ediyordu. En az fırın, 4 ekmek ve 1 francala fırınıyla Bakırköy Belediye Şubesi sınırları içindeydi.[176]

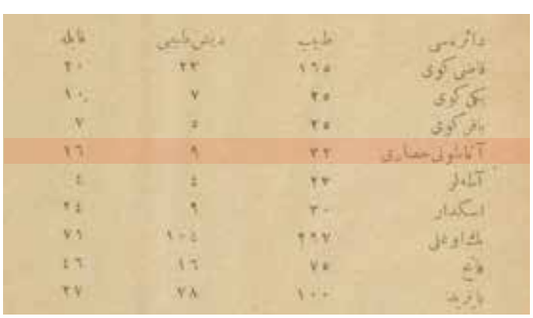

Beykoz'da 1925 yılında, 32 doktor, 5 diş hekimi ve 16 ebe bulunuyordu.

Beykoz'da 32 doktor, 9 diş hekimi ve 16 ebe vardı

İstanbul'un sağlık hayatının veya İstanbul halkının sıhhatinin muhafazası belediyenin görev alanına giriyordu. Bu sebepten Şehremaneti'nin sorumluluğunda olan hastaneler mevcuttu; Şehremaneti Haseki Hastanesi, 5 yataklı Kasımpaşa, 5 yataklı Kadıköy ve 10 yataklı Üsküdar dispanserleri gibi… Ayrıca Darülaceze bünyesinde de yataklı hastane bulunuyordu. 1925 yılında Şehremaneti'ne bağlı hastanelerde tam 47,761 hasta muayene edilmişti. Aynı şekilde Şehremaneti'nin hastanelerine 1925 yılında 9163 hasta yatmış, bunlardan 8218'i sağlığına kavuşarak çıkmış, 1302'si ise vefat etmişti.

Henüz aşısı yaygınlaşmadığı için belediye şubeleri vasıtasıyla 46,235 kişiye çiçek aşısı, 2600 kişiye tifo, 4025 kişiye veba aşısı yapılmıştı. İstatistik Müdürlüğünün verilerine göre 1925 yılında İstanbul'da 772 doktor vazife almıştı. Ayrıca 245 diş hekimi ile 227 diplomalı kabile, yani ebe bulunuyordu. İstanbul'un genelindeki bu rakamların belediye şubelerine göre dağılımı yapıldığında Anadoluhisarı belediye sınırları içindeki doktor sayısının 32, diş hekimi sayısının 9 ve kabile (ebe) sayısının da 16 olduğu tespit edilmişti. En fazla doktor 297 ile Beyoğlu'nda bulunuyordu. Onu 165 ile Kadıköy, 100 ile Bayezid ve 75 ile Fatih izliyordu. En az hekim ise 23 adet ile Adalar'daydı. En fazla diş hekimi ise 105 ile Beyoğlu'nda, en az diş hekimi de 4 adet ile yine Adalar'da bulunuyordu.[177]

1925'te Beykoz'da hiç otomobil yoktu

İstanbul, otomobil ile 1908'de ilan edilen Meşrutiyet ile birlikte kalıcı olarak tanışmıştı. Halbuki yollar otomobile hazır hale gelmeden, otomobiller gelmişti. Bir anlamda Meşrutiyet'in yeni hayat propagandasının simgesi, otomobil olmuştu. Yeni Türkiye, yeni ulaşım vasıtasıyla uçuşa geçmişti. Cumhuriyet'in ilan edilmesinden sonra otomobil, sayısı daha da yükselmişti. Otomobil ne kadar günlük hayata girmiş olursa olsun, at arabaları açık ara üstünlüğünü henüz devam ettiriyordu. Öyle ki Şehremaneti sınırları içinde at ve katır ile çekilen 3,288 araba bulunuyordu. Üstelik bunlardan 1,346 tanesi tek ve 1,942 tanesi çift hayvanlıydı. Bundan başka kayıtlara göre 203 manda ve öküz arabası bulunuyordu.

Otomobile gelince; İstanbul belediye sınırları içinde, şahıslara ve şirketlere ait olmak üzere 869 binek ve 140 yük otomobili, 5 otobüs, 29 binek, 42 yük kamyoneti ile 106 binek ve 28 yük kamyonu mevcuttu.

Şehremaneti, belediye şubelerindeki at arabası ve otomobillerin sayısını da çıkartmıştı. Buna göre Anadoluhisarı Adalar ve Bakırköy ile birlikte otomobilin hiç bulunmadığı üç şube belediyesinden biriydi. Beykoz bölgesinde 49 tanesi tek atlı, 41 tanesi de çift atlı olmak üzere 90 adet at arabası bulunuyordu. En fazla at arabası da, binek otomobili de Beyoğlu'ndaydı. Buna göre Beyoğlu'nda 282'si tek atlı, 751'i çift atlı olmak üzere 1,033 at arabası mevcut iken tam 665 adet otomobil bulunuyordu,[178] bu rakamlara göre otomobiller at arabalarının yarısını çoktan geçmişti.

109 kahve, 765 dükkan, 1 "stadyum" vardı

Şehremaneti çok ilginç bir istatistik derlemesini daha yaptı. Şube belediyelerindeki mekanları, kategorilerine göre tasnif etti. Böylece yapıların niteliği ve kullanım amaçları tespit edilirken sosyal, kültürel ve iktisadi hayata da ışık tutulmuş oldu. Bu çalışmaya göre Anadoluhisarı Belediye Şubesi hudutlarında 2 otel, 109 kahve, 11 gazino, 1 bar, 1 tiyatro, 1 sinema, 1 stadyum, 1 eğlence mahalli, 11 hamam, 28 cami, 65 çeşme, 765 dükkan ve 9 mabed yer alıyordu. Elbette 1925 yılı için oldukça ilginç olan bazı mekanlar vardı. Sözgelimi o tarihte bölgede bir tiyatro ve sinema bulunuyordu. Ayrıca dışarıdan gelenlerin konaklayabilecekleri 2 otel, 11 gazino ve 1 bar olması da oldukça ilginçti. Kara ulaşım güzergahında olmaması sebebiyle Beykoz bölgesinde hiç han bulunmuyordu.[179]

1925 yılında Beykoz'da hiç otomobil bulunmazken 109 kahve, 765 dükkan ve 1 stadyum bulunuyordu.

Osmanlı'nın son dönemlerine ait İstanbul haritasında Beykoz'un konumu

Kaynak: İBB Atatürk Kitaplığı

İstanbul Belediyesi'nin 10 Şubeye ayrılışını gösteren 1931 tarihli İstanbul haritası

Kaynak: İBB Atatürk Kitaplığı

2- CUMHURİYET'İN İLK 10 YILINDA BEYKOZ

İlk yıllarda Beykoz'daki mektepler

1923 yılında Beykoz'da bir devlet rüştiyesi (ortaokulu), yine Beykoz'da 6 karma eğitim yapan ilkokul, Anadoluhisarı'nda da karma eğitim yapan 8 ilkokul bulunuyordu.[180]

1933 yılına kadar Beykoz Belediye Şubesi dahilinde yeniden yapılan mekteplerle ilgili bilgiler şöyleydi: 1931'de Anadoluhisarı'nda 7 okul, 1926'da Paşabahçe'de 7 okul, 1932'de Beykoz'da 11 okul, 1926'da Ömerli köyünde 2 okul, 1926'da Mahmutşevketpaşa köyünde 2 okul, 1933'de Cumhuriyet köyünde 2 okul -2 öğretmen için lojman da yapılmıştı-, 1932'de Poyraz köyünde 1 okul -başöğretmen için lojmanı vardı-, 1931'de Bozhane'de 5 okul -2 öğretmen lojmanı da bulunuyordu- yapılmıştı.[181]

Belediye kayıtlarında 1931-32 eğitim öğretim yılında Beykoz'daki "mektep, dershane, talebe ve muallim" sayısı kaydedilmişti. Beykoz Belediye Şubesi sınırları içinde 24 mektep, 72 dershane/sınıf, 1912 öğrenci ve 106 öğretmen bulunuyordu.[182]

1936 yılında ise Beykoz'da bir orta mektep açılması planlandı. Bu amaçla Beykoz Kasrı'nın kullanılıp kullanılmayacağı araştırıldı ve eğitim için uygun bulundu. Ancak Kasır tadilat ve tamirata muhtaçtı.[183] Orta mektep açılması kararı, halkın isteği üzerine alınmıştı. Ancak Kasır uygun olmayınca kiralama yöntemine gidilmesi düşünüldü. Bunun için de Beykoz'daki Bayram Paşa köşkü tetkik edilerek kiralanıp kiralanmayacağı kararlaştırılacaktı.[184] İnceleme kısa zamanda bitirildi. 1936-37 eğitim öğretim yılında Abrahampaşa Köşkü'nün arkasındaki dört yalıdan biri mektep olarak tutuldu ve öğrenci kaydına başlandı.[185]

1935 sayımlarına göre Akbaba Köyünde 422 kişi yaşıyordu.

Belediye istatistiklerine göre köy köy Beykoz'un nüfusu

İstanbul Belediyesi'nin istatistiklerine göre Beykoz kazası belediye sınırları içinde, toplam 15456 kişi yaşıyordu. 1935 Nüfus Sayımına ait olması çok muhtemel olan istitastik dökümlerine göre Beykoz merkez nahiyesinde 4957'si kadın, 5616'sı erkek olmak üzere 10573 kişi mevcut iken Anadoluhisarı nahiyesinde 2512'si kadın, 2369'u erkek olmak üzere 4881 kişi yaşamaktaydı.[186] Belediye merkezinin dışında yaşayanlar ise nahiyelere göre şöyle belirlenmişti:

Merkez Nahiyesine (Beykoz) Bağlı Köyler:[187]

Adı	*Kadın*	*Erkek*	*Yekûn*
Akbaba köyü	198	224	422
Dereseki köyü	107	137	244
Poyraz köyü	252	345	597
Anadolufeneri köyü	256	381	637
Riva köyü	21	164	185
Polonez köyü	110	155	265
Mahmutşevketpaşa köyü	222	227	449
Ali Bahadır köyü	70	84	154
Toplam	*1236*	*1717*	*2953*

Böylece Merkeze bağlı olup da belediye sınırları haricinde, bir başka ifadeyle "şehir dışında" yaşayan nüfus 1236'sı kadın, 1717'si erkek olmak üzere 2953 olarak belirlenmişti.

Beykoz'un belediye sınırları dışında kalan Mahmutşevketpaşa nahiyesine bağlı köylerde yaşayanlar ise şöylece kayıt altına alınmıştı:

Mahmutşevketpaşa Nahiyesine Bağlı Köyler:[188]

Adı	*Kadın*	*Erkek*	*Yekûn*
Paşa Mandıra köyü	55	55	110
Göllü köyü	55	57	113?
Öğülce köyü	120	344	267
Bozhane köyü	254	220	474
Kılıçlı köyü	254	230	484
Cumhuriyet köyü	179	171	350
Hüseyinli köyü	122	120	242
Sırapınar köyü	113	101	214
Ömerli köyü	266	304	570
Koçullu köyü	67	65	132
Muratlı köyü	99	102	201
Esenceli köyü	64	81	145
Toplam	*1651*	*1650*	*3301*
Genel Toplam	*10355*	*11352*	*21708*

1928 yılındaki yol çalışmaları esnasında yıkılan Anadoluhisarı Fatih Camii

Bu bilgilere göre Mahmutşevketpaşa nahiyesine bağlı köylerde 1651'i kadın, 1650'si erkek olmak üzere 3301 kişi yaşıyordu. Şehir merkezi ve bağlı köyler dahil olmak üzere Beykoz kazasında yaşayanların sayısı ise 10355'i kadın, 11352'si erkek olmak üzere 21708 kişi idi.

Belediye istatistiklerinde bir de "Boğaziçi Köyleri" diye tasnif yapılmış, burada "Beykoz kazası köyleri" diye bir başlık açılmıştı. Buna göre Beykoz kazasının Boğaziçi kıyısında, "Anadoluhisarı ve Göksu, Kanlıca, Paşabahçe, İncirköy, Beykoz, Yalıköy ve Anadolukavağı" olmak üzere sekiz köyü mevcuttu. Bunların dağılımı ise şöyle gerçekleşmişti:

Beykoz Kazası Köyleri[189]

Adı	*Kadın*	*Erkek*	*Yekûn*
Anadoluhisarı ve Göksu	1453	1382	2835
Kanlıca	676	466	1141
Çubuklu	383	522	905
Paşabahçe	720	690	1410
İncirköy	830	775	1605
Beykoz	620	780	1400
Yalıköy	1517	1620	3137
Anadolukavağı	1270	1751	3021

Beykoz'un en kalabalık yerleşim yeri 3137 kişiyle Yalıköy'dü.

3- 1935 İSTATİSTİKLERİNDE BEYKOZ

Belediye: Beykoz'da binalar en fazla iki katlı

1937 yılında İstanbul Belediyesi, belediye şubelerini kapsayan bir araştırma yaptırarak, 1926-1935 yıllarında yapılan inşaatları mukayese edip bu yerleşim yerleriyle ilgili sosyolojik bir analiz yaptı. Buna göre Beykoz Belediye Şubesi'nde 1926'da yeni yapılan bina sayısı 29 olmuştu. Bunun 15 adedi kargir, 13 adedi ahşap ve bir tanesi de karışık şekilde inşa edilmişti. 1935 yılında ise yapılan ev sayısı artacağına eksilmiş, toplamda 11 adet azılış göstererek, 18 adede düşmüştü. Yeni yapılan bu binaların 17 adedi kargir, 1 adedi ahşap idi. Bu rakamlar gösteriyordu ki, 1935 yılına gelindiğinde ahşap bina inşaatı neredeyse yok hükmüne gelmişti. Bu arada diğer belediye şubelerinde inşa edilen bina sayısı artarken Beykoz, Adalar, Bakırköy, Sarıyer ve Üsküdar'da yeni inşaat sayısındaki düşüş şöyle yorumlanmıştı: "İnşaatını çoğaldığını gördüğümüz belediye şubeleri, şehrin merkezini ve dolayısıyla iş sahasını teşkil ettiği için yeni inşaatın fazlalığını bunun bir sebebi olarak göstermek yanlış olmasa gerektir. Özellikle bu belediye şubelerine nazaran yeni inşaatın azaldığını gördüğümüz kazalar da daha ziyade sayfiye yerleridir. Bundan anlaşılıyor ki, yeni inşaat, sayfiyelerden ziyade halkın çalışma sahalarında ve buralara yakın olan yerlerde daha çok yapılmaktadır."[190]

1930'lu yıllara ait bu Anadoluhisarı fotoğrafında görüldüğü gibi Beykoz sınırlarında 2'den fazla katlı bina yoktu.

Diğer taraftan Beykoz'da 1926'da inşa edilen yapıların 12 adedi ev, 6 adedi dükkan ve mağaza, 11 adedi ise diğer amaçlar için kullanılmıştı. 1935 yılında ise inşaatın iki amacı vardı: Ya ev ya da dükkan yapmak. Buna göre anılan tarihde 11 bina mesken ve 7 bina da dükkan ve mağaza olarak inşa edilmişti. Beykoz'da bu dönemde hiç apartman inşa edilmemişti. Apartman inşaatları daha çok Beşiktaş, Beyoğlu, Eminönü ve Kadıköy belediye şubelerinde artmıştı.[191]

Binaları katlar bakımından incelenince Beykoz'da 1926'da yapılan binaların 17 adedi tek katlı, 7 adedi ise iki katlıydı. İki katı geçen bina ise bulunmuyordu. Aynı şekilde 1935 yılında da inşa edilen 18 binanın 12 adedi tek katlı, 6 adedi çift katlıydı ve iki kattan fazla inşa edilen yapı mevcut değildi. Araştırmayı yapan Naci Ayral, katlarla ilgili şu yorumu yapıyordu: "Burada hangi belediye şubesinde ve azami kaç katlı binanın yapıldığını araştırmak da faydasız değildir. 1935 senesinde, Adalar'da üç katlıdan, Bakırköy'de iki katlıdan, Beşiktaş'ta dört katlıdan, Beykoz'da iki katlıdan, Fatih ve Sarıyer'de dört katlıdan ve Üsküdar'da üç katlıdan yüksek bina yapılmamıştır. Bunların haricinde kalan diğer belediye şubeleri dahilinde ise beş katlıya kadar inşaat yapılmıştır."[192]

1935'te Beykoz nüfusu: 15.013

1932 yılına gelindiğinde Beykoz'un nüfusu 17,843 olarak tespit edilmişti. Bu nüfusun 8,940'ı kadın ve 8,903'ü de erkekti.[193]

Bu bir tahmindi, kaynağının ne olduğu açıklanmıyordu. Dolayısıyla Beykoz'un nüfusuna ilişkin ilk sağlam bilgiye 1933'te yapılan nüfus sayımıyla ulaşılıyor. Buna göre 1935'te Beykoz'un nüfusu toplam 15.103'tü. Bu nüfusun 7.924'ü erkek, 7.179'u ise kadındı. İstanbul'un diğer ilçeleriyle kıyaslandığında Beykoz, Bakırköy, Beşiktaş ve

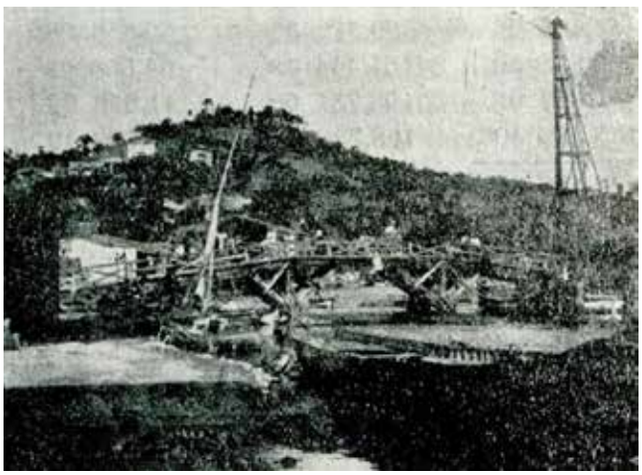

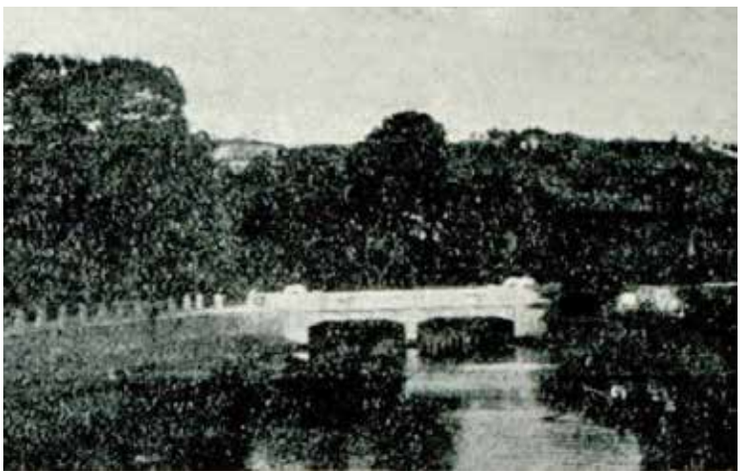

Gösku ve Küçüksu üzerindeki eski ahşap köprüler yıkılarak yerlerine yeni beton köprüler yapıldı.

Üsküdar kazalarının nüfuslarındaki erkek nüfus artışının birbirine yakın olduğu gözleniyor. Ancak iş merkezlerinin yoğunlaştığı ilçelerde durum tersine dönüyor ve erkek nüfusun fazlalığı açık ara bir farka dönüşüyordu.[194]

1931'deki mahalleler

İstanbul Belediyesi, 1931 yılında İstanbul'un köylerini kayıt altına aldı. Beykoz kazasındaki köyleri de tespit eden belediye, Beykoz kazasına bağlı köyleri "Akbaba, Alibahadır, Anadolu Feneri, Dereseki, Polenez ve Poyraz" ve Mahmutşevketpaşa nahiyesine bağlı köyleri de "Bozhane, Cumhuriyet, Esenceli, Güllü, Hüseyinli, Kılınçlı, Kuçullu, Muratlı, Üğümce, Ömerli, Paşamandıra ve Sırapınar" olarak belirlerken, Anadoluhisarı nahiyesine bağlı köy bulunmadığını kaydediyordu.[195]

Ancak 20 Mayıs 1935 tarihinde Mahmutşevketpaşa nahiyesine bağlı Alibahadır ve Mahmutşevketpaşa köyleri, bu nahiyeden alınarak Beykoz merkeze bağlandı.[196]

Beykoz'un madenleri: Çinkolu kurşun ve linyit

Beykoz'un zenginlikleri sadece Boğaziçi ya da orman ve korulardan ibaret değildi. İstanbul Belediyesi'nin 1934 yılında Osman Nuri Ergin'e hazırlattığı İstanbul'u tüm yönleriyle ele alan yazıda belirtildiğine göre Beykoz, önemli madenlere de sahipti. Elbette bu bilgi büyük bir maden servetini işaret etmiyordu. Ama keşfedilip kısmen işletilecek kadar bir öneme de sahipti. Beykoz'daki madenler şöyleydi: Anadolukavağı'nda çinkolu kurşun madeni bulunuyordu. Yine Beykoz'da linyit yatağı ve aşı boyası mevcuttu.[197]

Beykoz'da 60 kilometrelik yol vardı

Belediye Fen Heyeti'nin tespitlerine ve Belediye İstatistik Mecmuası'ndaki bilgilere göre 1933 yılı itibariyle Beykoz sınırları içinde 37, 325 metre uzunluğunda yol yapılmıştı.[198]

Ayrıca Anadoluhisarı'nda Küçüksu ve Göksu dereleri üzerine beton köprüler inşa edilmişti.[199]

1934 yılı istatistiklerine göre ise İstanbul Belediyesi, bölgedeki yollara el atmış ve önemli iyileştirmeler gerçekleştirmişti. 1934 yılı itibariyle Beykoz'a ulaşan ya da Beykoz'un yerleşim yerleri arasında ulaşımı sağlayan yollar şöyleydi:

"Beykoz-Mahmutşevketpaşa-Bozhane-Ömerli
36+400

Kanlıca-Beykoz
7+500

Beykoz-Dereseki
5+250

Bozhane-Kılıçlı
5+000

Mahmutşevketpaşa-Alibahadır
5+200"[200]

Beykoz'un ikisi belediye sınırları içinde biri dışında olmak üzere 3 nahiyesi, 6 mahallesi, 20 köyü bulunuyordu. Ayrıca Beykoz 32,95 yüzölçümüyle Sarıyer ve Üsküdar'dan sonra üçüncü büyük belediye şubesiydi.[201]

Beykoz Şubesi sınırları içinde 1939 yılında Anadoluhisarı'nın Göksu ve Yenimahalle yolları yapılarak hizmete açıldı.[202]

4- BEYKOZ'UN ÜÇÜNCÜ KEZ BELEDİYE ŞUBESİ OLUŞU

Cumhuriyet'in ilk belediye kanunu 1930'da çıktı

İstanbul'da II. Meşrutiyet'le oluşturulan belediye teşkilat yapısı, 1930 yılına kadar devam etti. Bir başka deyişle Cumhuriyet'in ilk yıllarında aynı belediye teşkilat yönetim yapısı uygulandı. Dersaadet Belediye Kanunu'nun uygulanması, 1930 yılında kabul edilen 1580 Sayılı Kanun ile yürürlükten kaldırıldı. Belediye için kullanılan "Şehremaneti ve Şehremini" tanımları yerine "belediye" tabiri getirildi. İstanbul aynı şekilde tek bir belediye kabul edilerek, 10 şubeye ayrıldı. Kanunun İstanbul belediye teşkilatına getirdiği en önemli yenilik, belediye reisliği unvanını valinin uhdesine vermesiydi. Böylece aynı tarihten itibaren İstanbul Valisi, İstanbul'un belediye başkanı oldu. Bu arada şubeler için de kanunun "Hükümet lüzum görürse belediye reisliğini mahallin en büyük mülkiye memuruna da verebilir" hükmü uygulanarak, 10 belediye şubesi müdürlükleri, yeni teşkil edilen 10 kaza kaymakamlığına verildi. Bu özellikleri bakımından İstanbul'un belediye teşkilat yapısı, diğer illerden farklılık gösteriyordu. Aynı uygulama belediye meclisinde de yapıldı. Belediye meclisi olarak görev yapan Cemiyet-i Umumiye-i Belediye ile vilayet işlerine bakan Meclis-i Umumi-i Vilayet kaldırıldı. Daha doğrusu iki ayrı meclis, 68 üyeden oluşan İstanbul Umumî Meclisi adı altında birleştirildi."[203]

Sayılı - 1858 (Resmi Gazete) 14 NİSAN 1930

9 — Birliğin varlıkları,

10 — Birliğe dahil olan mahalli idarelerin ve bu mahalli idarilere tâbi olduğu birlik nizamnamesinden ne suretle istifade edebilecekleri,

11 — Birlik meclisinin senede kaç defa toplanacağı,

12 — Birliğin kuruluşuna ve faaliyetine esas olacak diğer şartlar.

Nizamnamenin değiştirilmesi, birliğin ilgası

Madde 136 — Birlik nizamnamesinin tadili veya birliğin ilgası 135 inci madde ahkâmına tâbidir.

Müddetin bitmesi, birliğin ilgası halinde yapılacak muamele

Madde 137 — Birlik müddetinin bitmesi veya birliğin ilgası halinde esas nizamnamesindeki şartlara göre alâkadarlarca memurlarının ele birlik binası ve vesaitinden hissedarlarca istifade ve tayini birliğe dahil heyetlerin mürâcaatı alındıktan sonra birlik merkezinin tâbi olduğu vilâyet idare heyetine aittir.

Birlikler şahsî hükmiyeti haiz umûmî müessseseleri

Madde 138 — birlikler hükmî şahsiyeti haiz umûmî müessseselerdir. Vazifelerini ifa etmekteki mahallî idarelerin bu vesaiti ile bununda hâiz oldukları hukuk ve salâhiyeti haizdirler. İşbu hukuk ve salâhiyeti istimal hususunda alâkadar mahallî idarelerle müzakerede sabar edebilirler, vilâyet idare heyetince ve birlik mahdûd vilâyetlere mensup mahallî idarelerden müteşekkil ise Şûrayı Devlet tarafından tetkik ve hakkınanır.

Birlik meclisi

Madde 139 — birlik umûr ve muamelâtını senede en az iki defa toplanarak tetkiq, muraakabe etmek üzere birliğin bir meclisi olur.

Meclisin intihabı, aza adedi

Madde 140 — Birlik meclisi azası birliğe dahil olan mahallî idarelerin meclisleri tarafından belediye meclisi azalığı için muayyen evsafı haiz kimselerden olmak üzere azasî dört sene için intihap olunur. Bu meclisi birlik azası olacak mahallî idarelerin her birinden en az iki aza intihap olunur.

Yedek aza

Madde 141 — Birlik azası olan mahallî idarelerin meclisleri, birlik meclisleri için nizamnamede mündericip sekiz azanın yarısına kadar yedek aza intihap ederler.

Meclisin çalışması ve riayet edeceği maddeler

Madde 142 — Birlik meclislerinin adî ve fevkalâde içtimaa davetî ve meclis reis ve kâtiplerinin intihabı mecliş nizamnamesinin tanzimi ve müzakeresinin idaresi, intihabının temini, birlik meclisinin salâhiyetleri ve meclis müzakeratına birlik reis veya alâkadarlar tarafından vekî olacak âzânın tarzına ilâm müzakeratın birinci ve ikinci derecede tetkik ve intacı hususlarında bu kanunun 33-44 inci maddelerile 65-76 ncı maddeleri ahkâmı caridir.

Meclisin açılması, reisin seçilmesi

Madde 143 — Birlik meclisi, birlik esas nizamnamesinin kanunen kat'ileşmesi tarihinden itibaren altıncı ay ile altıncı birlik merkezinin tâbi olduğu vilâyet valisi tarafından birlik merkezinde tayin olunan günde açılmak üzere ilk içtima vali tarafından kâşif edilecek meclisin reis ve kâtipleri intihap olunur.

Birlik meclisi tarafından kabul edilen bütçenin ve itibar olunan makbuzvarakın tetkik ve tahsıa ve birlik işlerinin sevk ve idaresile meşgul olmak üzere birlik meclisi en çok dört sene için birlik reisini ve reis vekâlini intihap eder.

Bu intihap vaîmin ve birlik mahdûd vilâyetler dahilinde ise Dahiliye Vekâletin tasdiki ile tamam olur.

Valiler ne zaman birlik reisi olurlar

Madde 144 — Birliğe idare hususiyeti de ilâve etmiş ise, reis ve reis vekili birlik merkezinin bulunduğu yerin valisi tarafından ve birlik bir kaç vilâyet dahilinde ise Dahiliye Vekili tarafından tayin olunur.

Birliklere dahil olan belediyelerden birinde reislik kanunen valiye verilmiş ise birlik reisliği vali tarafından ifa olunur. Birlik azası olan belde ve köylerin ve idarei hususiyelerin belediye reisleri, köy muhtarları ve encümen reisleri birlik meclisinin tabii azasıdırlar.

Birlik encümeni intihabı

Madde 145 — Vazifelerî birlik meclisinin intihap devresi nihayetinde bitmek üzere her yeni meclis tarafından ilk içtimada meclis azası arasından dörtlü birlik encümen azalığına intihap olunur. Birlik reisi, encümenin tabii reisidir.

Birlik meclisinin vazife ve salâhiyetleri

Madde 146 — Belediye meclislerinin salâhiyeti ve vezaifi hakkındaki ahkâm birlik nizamnamesi ile birliğe verilen vazife ve hukuk ve salâhiyetleri tecavüz etmemek üzere birlik meclisleri hakkında caridir.

Birlik reisinin vazife ve salâhiyeti

Madde 147 — Belediye reislerinin salâhiyet ve vezaifi hakkındaki ahkâm birlik nizamnamesi ile verilen vazife ve salâhiyetleri tecavüz etmemek üzere birlik reisleri hakkında caridir.

Birlik encümeninin vazife ve salâhiyeti

Madde 148 — Belediye encümenlerinin salâhiyet ve vezaifi hakkındaki ahkâm birlik nizamnamesile verilen vazife ve hukuk ve salâhiyetleri tecavüz etmemek üzere birlik encümenleri hakkında caridir.

SEKİZİNCİ FASIL

İSTANBULDA VİLÂYET VE BELEDİYENİN BİRLEŞMESİ

Madde 149 — İstanbul belediyesile İstanbul vilâyeti mahallî idarei birleştirilmişlir.

İstanbul valisi Belediye reisi

Madde 150 — İstanbul belediye' reisliğini İstanbul valisi ifa eder.

1580 sayılı Kanunla İstanbul'da Vilayet ve Belediye birleşti. Böylece İstanbul Belediye Reisliği İstanbul Valisi tarafından ifa edilmeye başlandı..

1580 Sayılı Kanun ve şube belediyeleri

Kuşkusuz Cumhuriyet döneminde çıkartılan 1580 sayılı Belediye Kanunu ile birlikte belediyecilikte yeni bir döneme girildi. Belediyelerin nasıl kurulacağı, sınırlarının nasıl belirleneceği, belediye şubelerinin ne şekilde oluşturulacağı, vazifelerinin ne olduğu bu kanunda ayrıntısıyla anlatıldı. Belediye meclislerinin oluşum biçimleri ile meclis üyesi seçimlerinin 4 yılda bir olacağını hükme bağlayan 1580 Sayılı Kanun, meclis azası miktarının nüfusa göre belirlenmek kaydıyla "her şube dahilindeki seçmenler tarafından seçilecek belediye azası miktarının mahallî en büyük mülki memur tarafından tespit ve olunacağını" karara bağlıyordu. Kanuna göre belediye meclis seçimleri bir gün içinde bitirilmiyor, seçim sürecinin Eylül başı ile 20 Ekim arasında yapılması ilan olunuyordu.

Belediye Kanunu'nun 89. maddesine göre, meclis üyeleri halk tarafından seçilirken belediye reisleri "hemşeriler içinden veya hariçten dört sene için gizli rey ile aza adedin çoğunluğu ile meclis tarafından" seçiliyordu. Reis seçimleri, vilayet merkezlerindeki belediyelerde Dahiliye Vekili'nin önerisi ve Reisicumhurun tasdiki ile kesinleşiyordu.

Ayrıca Ankara ve İstanbul belediye reis muavinleri de belediye reislerinin önerisiyle Dahiliye Vekaletince atanıyordu. Belediye şubelerinin müdürleri ise belediye reisi tarafından tayin edilip azlediliyordu. Ancak bu kişilerin belediye meclisince tasdik olunması şarttı.

1580 sayılı Kanunun Sekizinci Faslı İstanbul'a ayrılmıştı. "İstanbul'da Vilayet ve Belediyenin Birleşmesi" başlıklı bölümde, 149. madde ile "İstanbul Belediyesi ile İstanbul Vilayeti mahalli idaresi birleştirilmiştir" deniliyordu. Daha da önemlisi, "İstanbul Belediye reisliğini İstanbul valisi ifa eder" hükmü getirilmişti.[204]

İstanbul'un yeni kaza teşkilâtı tesbit edildi

Eylûl'de İstanbul 15 kazaya terfik olunarak idare edilecek

Yeni teşkilât ve belediye intihabatı hakkında C. H. F. müfettişi H. Şinasi Pş. gazetemize mühim izahat verdi

Eylûlde İstanbul'da yapılacak yeni teşkilâtın şekli takarrür etmiştir. Vilâyetle Emanet tevhit edilince İstanbul kazaları terfik olunacaktır. İstanbul ve civarında 15 kaza mevcut olacaktır.

Dün C. H. F. müfettişi Hakkı Şinasi Pş. bir muharririmize yeni kaza teşkilâtı ve yeni şehir meclisi hakkında şu mühim izahatı vermiştir:

— İstanbul'da 15 kaza mevcuttur. Bunların beşi İstanbul haricinde ve onu da İstanbul'un dahilindedir. Hariçtekiler Yalova, Silivri, Çatalca, Şile ve Kartal'dır. Dahildeki kazalar da şunlardır: Beyoğlu, Beşiktaş, Sarıyer, Beykoz, Kadıköy, Üsküdar, Adalar, Bakırköy- Fatih ve Eminönü.

Bu kazaların nüfusana göre çıkarecağı azalar şehir meclisine iştirak edeceklerdir ki ceman 66 kişi kadardır. Her kazanın kadın, erkek ve çocuk nüfusunun tespitine başlanmıştır. Bu husus da tahrir-i nüfustan istifade edilecektir. İntihabata iştirak edecek olanlar 18 yaşını geçmiş bulunanlar olduğundan bunlar da ayrıca tespit edilmektedir. İntihap olunacaklar da 18 yaşını geçmiş bulunacaklardır.

Şehir meclisine hariçteki kazaların azaları da dahil olacaklardır. Fakat ayrıca bu kazaların da birer belediyesi mevcut olması muhtemeldir.

Şehir meclisi namzetleri henüz tespit edilmemiştir. Kadın azasının adedi belli değildir.

Yeni belediye teşkilatını CHP Müfettişi Şinasi Paşa açıkladı

Belediye Kanunu çıkmış olmasına rağmen, kanunun İstanbul'da nasıl uygulanacağı zihinlerde henüz açıklık kazanmamıştı. Cumhuriyet döneminin İstanbul için öngördüğü belediye idaresi tarzı hanın nasıl olacağı Hakkı Şinasi Paşa tarafından kamuoyuna duyuruldu. Yeni belediye teşkilatı ve belediye seçimleri hakkında bilgi veren ve aynı zamanda CHP müfettişi olan paşa, Vilayet ile belediye yönetiminin birleştirileceğini ve İstanbul ile civarında da 15 kaza oluşturulacağını bildiriyordu. Uygulamayla ilgili tereddütler de mahalli seçimlerden önce, yani 1930 yılı Eylül ayına kadar yetiştirilecekti. Yeni oluşturulacak kazalar arasında Beykoz da bulunuyordu. Şinasi Paşa, her kazanın şehir meclisine nüfusu oranınca meclis üyesi göndereceğini, kazaların da birer belediyesinin olacağını belirtiyordu.

Hakkı Şinasi Paşa, yeni sistemin nasıl teşekkül edeceğine dair şu ipuçlarını veriyordu:

"İstanbul'da 15 kaza mevcuttur. Bunların beşi İstanbul haricinde ve onu da İstanbul'un dahilindedir. Hariçtekiler Yalova, Silivri, Çatalca, Şile ve Kartal'dır. Dahildeki kazalar da şunlardır: Beyoğlu, Beşiktaş, Sarıyer, Beykoz, Kadıköy, Üsküdar, Adalar, Bakırköy, Fatih ve Eminönü.

Bu kazaların nüfusuna göre çıkaracağı azalar şehir meclisine iştirak edeceklerdir ki ceman 66 kişi kadardır. Her kazanın kadın, erkek ve çocuk nüfusunun tespitine başlanmıştır. Bu husus da tahrir-i nüfustan istifade edilecektir. İntihabata (seçimlere) iştirak edecek olanlar 18 yaşını geçmiş bulunanlar olduğundan bunlar da ayrıca tespit edilmektedir. İntihap olunacaklar da 18 yaşını geçmiş bulunacaklardır. Şehir meclisine hariçteki kazaların azaları da dahil olacaklardır. Fakat ayrıca bu kazaların da birer belediyesi mevcut olması muhtemeldir. Şehir meclisi namzetleri henüz tespit edilmemiştir. Kadın azasının adedi belli değildir.[205]

Hakkı Şinasi Paşa

İstanbul Belediyesi: İlçelerde bütün daireler tek binada olsun

1580 Sayılı Belediye Kanunu'nun yürürlüğe girmesinden sonra İstanbul Belediyesi, 9 Ağustos 1930 tarihli Bakanlık genelgesi, gereğinde belediye sınırı dahilinde ve haricinde kalan kazalarda belediye kanuna uygun seçimler olacağını hatırlatarak, "İstanbul Belediyesi'nin Suret-i Teşekkülüne ve İfa-yı Vazifeye Suret-i Mübaşeretine Dair Talimatname"yi yayınladı. "İstanbul Belediyesi'nin Oluşumuna ve Vazifeye Başlamasına Dair Talimatname", şubelerle ilgili önemli bir hükmü içeriyordu. Madem 10 kazadaki belediyeler İstanbul Belediyesi'ne bağlıydı ve İstanbul'da belediye ile vilayet yönetimi birleştirilmişti, o halde bundan böyle kazalardaki ilgili birimlerin mekânsal olarak da bir arada bulunması gerekiyordu. Talimatnamenin 21. maddesine göre 1930 yılının Eylül ayından itibaren "kazalarda kaymakamlık, nahiyelerde nahiye müdürlüğü dairelerinde belediye ve idare-i hususiyenin (il özel idaresinin) bütün dairelerinin ve mümkün olursa devletin kaza ve nahiye teşkilatına dahil bütün dairelerinin bir binada toplanması lazımdır." Peki bu binalar nasıl bulunacaktı? Talimatname, bu hususu ise şöyle anlatıyordu: "Bunun için mevcut belediye dairelerinden belediye ve idare-i hususiye akâratından, polis karakollarından ve Hükümet konularından istifade edilecek, bu da maksadı temin etmediği takdirde Belediye bütçesine münasip miktarda kira gideri konulacaktı."[206] Yani önce mevcut binalar, bu amaçla kullanılabiliyor mu ona bakılacak, yoksa uygun bir bina kiralanacaktı.

40

15 — Zabıtai Belediye talimatnamesile belediyeye mutedallik alâkası cezaiye kanununun Polisler tarafından tatbikatına tedbil ve temin için gece kundaracılar açılacak ve polislere devriyeler verilecektir.

16 — Polis merkezlerine bir zabıtai belediye defteri ilâve olunacak ve mutalebatı masraf belediyeye temin kılınacaktır.

17 — Bekçi tahdit olunacak çalı ve sairenin numuneleri kazalardan doğrudan doğruya tahlilhaneye sevkolunacak ve tahlilhanelerden de raporları mahallinde ifade kılınacaktır.

18 — Eylûl iptidasından itibaren kaymakamlar kendi hudutlarile irtibatlı olan şubeleri idariye müfettişlerinin vezaifini deruhde edecekler ve belediyenin vezaif ve teşkilâtı hakkında tanzim edilmiş olan nizamnameler ve talimatnamelerde muayyen vezaifi ile ifaya başlayacaklardır.

19 — Nahiyelerde Adlî Belediyeye ait vezaif nizamnameler ve talimatnameler dairesinde nahiye müdürü tarafından ifa olunacaktır.

20 — Eylûl iptidasından itibaren Muhasebei Hususiye ve Şehremaneti muhasebesinin merkez teşkilâtı mümkün olduğu kadar bir dairede toplanacaktır.

21 — Kaza Eylûl iptidasından itibaren kazalarda Kaymakamlık, Nahiyelerde nahiye müdürlüğü dairelerinde Belediye ve İdarei Hususiyenin bütün devairinin ve mümkün olursa devletin kaza ve nahiye teşkilâtına dahil bütün dairelerinin bir binada toplanması lazımdır. Bunun için mevcut Belediye dairelerinden belediye ve idarei hususiye akaratından polis karakollarından ve Hükümet konaklarından istifade edilecek, bu da, maksadı temin etmediği takdirde Belediye bütçesine münasip miktarda kira tahsisatı konulacaktır.

Kaza ve nahiyelerde tüm devlet dairelerinin bir binada toplanması yoluna gidilmiştir.

Beykoz'da bir arada bulunan resmi dairelerin yer aldığı 3 katlı binada 1964 yılında yangın çıkmıştı.

Beykoz Vergi Dairesi ve Belediye Tahsil Şubesi tamamen yandı

Vergi ve tahsil şubesinde bulunan evrakın hepsi yandı. İtfaiye yangının sirayetini güçlükle önledi

Beykoz dün gece saat 19.30 da büyük bir yangın tehlikesi atlatmış, Kaymakamlık lojmanı, Özel İdare, Beykoz Vergi Dairesi, Belediye Tahsil Şubesi ve Tekel satış deposunun bulunduğu dört katlı ahşap binanın üç katı tamamen yanmıştır. Kısa zamanda büyüyen yangın, yangın duvarlarının çökmemesi ve kısa zamanda yetişen İstanbul, İstinye, Üsküdar ve Beykoz İtfaiyelerinin azami çalışmaları neticesinde büyümeden bastırılmıştır.

Gece yapılan ilk tahkikatta yan-

(Arkası Sa. 7, Sü. 3 te)

Bu talimat doğrultusunda Beykoz'da bütün binalar bir araya toplanmıştı. Bu uygulamanın uzun süre devam ettiğini 1964 yılında Sadık Çağlar'ın kaymakamlık döneminde çıkan yangında, "kaymakamlık binasının, lojmanının, vergi dairesinin, belediye tahsilat şubesinin ve İdare-i Hususiyenin (İl Özel İdaresinin) ve tekel satış deposunun"[207] aynı binada olmasından anlıyoruz.

1580 Sayılı Kanunu Uygulama Yönetmeliği: "Şube müdürlüğü vazifesi kaymakamlara tevdi olunur"

Şubeleri dahilinde belediye idaresinin amiri olan belediye şube müdürleri, İstanbul Valisinin nezareti altında kanun ve tüzüklerin kendine verdiği vazifeleri yerine getirmekle mükelleftiler. Belediye başkanı aynı zamanda vali olduğu için kaza dahilinde hiyerarşik olarak kendisine bağlı bulunan en üst devlet görevlisi kaymakamdı. Dolayısıyla aksi varid olmadıkça belediye şubelerindeki müdürlük vazifesi, o kazanın kaymakamı tarafından yürütülürdü. Zaten 1580 Sayılı Belediye Kanunu'nun İstanbul Belediyesi'nde Tatbiki Suretine Dair Nizamname'nin 22. maddesi bu hususu, "İstanbul Belediyesi'nin bölünmüş olduğu şubelerde şube müdürlüğü vazifesi kaymakamlara tevdi olunabilir" ifadesiyle tartışmasız bir şekilde hükme bağlamıştı.

Nizamnamenin 23. maddesi ise belediye şubelerinde Osmanlı'nın son döneminde ve bu kanun çıkıncaya kadar da Cumhuriyetin ilk yıllarında uygulanan görev dağılımını değiştiriyordu. Buna göre "Belediye şubelerinde evvelce mevcut belediye meclislerine ve bunların ilgası üzerine belediye encümenlerine kanunlar ve nizamnameler ile tevdi edilmiş olan vazifeler belediye şubelerinde başkatip, muhasebeci, baştabip, başmühendis veya mühendisten mürekkep şube heyetleri tarafından ifa olunur. Şube heyetleri kaymakamın riyaseti altında içtima eder (toplanır)"[208] ilkesini getiriyordu. Burada da temel sorumluluk kaymakamındı. Kanunun uygulanmasına açıklık getiren nizamname, Bakanlar Kurulu tarafından 18 Ağustos 1930 tarihinde kabul olunarak yürürlüğe girdi.

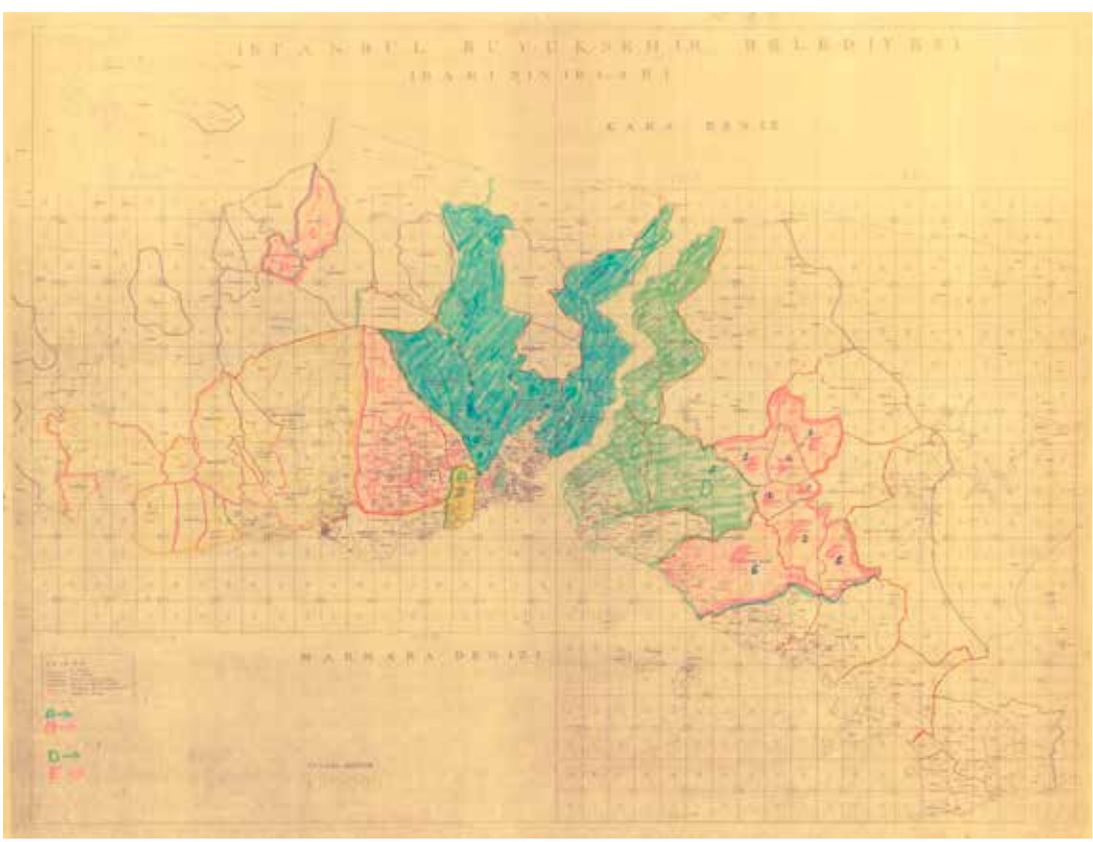

Sınırlar kesinleşmeyince ortaya çıkan kaos

Beykoz Belediye Şubesi Müdürlüğü, belediye şube sınırlarının henüz belirlenmediği 1930 yılı sonlarında, gerek bölge halkının gerekse belediye ile sürekli işi olan esnafın ve bina yapım ve onarım işleri olanların mağdur olmaması için bir ilan yayınladı. Beykoz Belediyesi, Anadoluhisarı Belediyesi döneminde olduğu gibi "Küçüksu mevkiinden Anadolukavağı'na kadar olan mahallelerin belediye işleri ile kaza işlemleri için ilgililerin, daha önce olduğu gibi Beykoz Fezvipaşa Caddesinde bulunan Hükümet Konağına müracaat etmelerini" istiyordu. Buna ek olarak "yeni belediye kanununa uygun bir şekilde yeni belediye sınırları tespit edilene kadar Üsküdar Paşalimanı'ndan Küçüksu'ya kadar olan mahallerin yalnız belediye işlerinin önceden olduğu gibi Beykoz Belediye Şubesince yönetileceğini"[209] ilgililerine duyuruyordu.

İstanbul'un 10 belediye şubesinden biriydi

Bakanlar Kurulu'nun 25 Mayıs 1931 tarihinde kabul ettiği kararla İstanbul'da tesis edilen tek belediye ile 10 şubesinin sınırları üzerinde şüphe bulutları giderilerek önce İstanbul Belediyesi'nin sınırları belirlendi. Aslında İstanbul Belediyesi'nin sınırları çizilirken Beykoz'un içinde bulunduğu kısımdan geçen hudutlar da tespit edilmiş oluyordu:

"[İstanbul Belediyesinin hududu] Oradan [Bekâr Dere sırtlarından] itibaren Söğütlü ve Çınarlı derelerini takip ederek Hekimbaşı çiftliği yokuşunun altı başında (Çiftlik hariç kalmak üzere) Küçüksu'ya mülaki olur. Buradan şimale teveccüh ile sırtı aşarak Nişantaşı ve Yenimahalle dahilde kalmak suretiyle Göksu deresine iner. Bu suyun mecrasını şarka doğru takip ederek ve vadideki araziyi dahile alarak Elmalı bentlerine varır. Bentler dahilde kalmak üzere şimale dönerek ve Göksu bendi deresini takip ederek Göztepe mevkiine ve buradan Göztepe deresiyle Yenisu mevkiinde Çubuklu deresiyle birleşir. Şimalî şarkiye doğru Dedeoğlu deresini takip ederek Eşek çeşmesi mevkiinden ve Pilav tepe sırtlarından geçerek subaşı deresine varır. Bu dereyi takip ederek ve Hanımın Çeşmesi önünden geçerek Kaymakdonduran yolunu takip ile bu mevkii içerde bırakıp Beykoz-Karakulak şosesine vasıl olur.

Akbaba, Dereseki köyleri hariç olmak üzere şimal istikametinde sırtları takip ile Yuşa Tepesine varır.

İstanbul Belediyesi ilânları

İstanbul Belediyesinden: Bedeli keşfi 1468 lira 89 kuruş olan Anadoluhisarı'nda Yeni mahalledeki çeşme su yolunun tamiri kapalı zarfla münakasaya konmuştur. Taliplerin şartname almak keşif evrakını görmek için her gün levazım müdürlüğüne müracaatları. Teklif mektuplarını da ihale günü olan 30 teşrinisani 930 pazar günü saat on beşe kadar mezkûr müdürlüğe vermeleri.

***

İstanbul Belediyesinden: Bedeli keşfi 1005 lira 3 kuruş olan Beşiktaş Belediye binasının tamiri pazarlıkla yaptırılacaktır. Taliplerin 76 lira teminatı muvakkate akçelerile beraber 13 teşrinisani 930 perşembe günü saat on beşe kadar levazım mümürlüğüne gelmeleri.

***

Satılmak üzere eşya şubesine bırakılan Muharrem Ef. ye ait ütü ve saire ile Onnik Ef. ye ait araba ve Vasfi Beye ait sekiz parça kanape takımı ilân tarihinden itibaren on beş gün zarfında bilmüracaat kaldırılmadığı takdirde alelûsul bilmüzayede satılacağı ilân olunur.

***

Beykoz Belediye şubesi müdürlüğünden:

1 — Anadoluhisarı'nın Küçüksu mevkiinden A. Kavağı'na kadar olan mahallâtın belediye umurile kaza muamelâtı umumiyesi için alâkadaranın Beykoz'da Fevzipaşa caddesinde kâin hükûmet konağına müracaatları.

2 — Belediye hudutlarının yeni belediye kanununa tevfikan tayininine kadar Paşa limanından Küçüksu'ya kadar olan mahallâtın yalnız belediye muamelâtı da kemakân Beykoz kazası Belediye şubesince tedvir edileceği alâkadarana ilân olunur.

Bu tepenin şark sath-ı mailinden ve Anadolukavağı sırtlarından geçen araba yolunu takip ederek Gökkaya'da nihayet bulur…"[210]

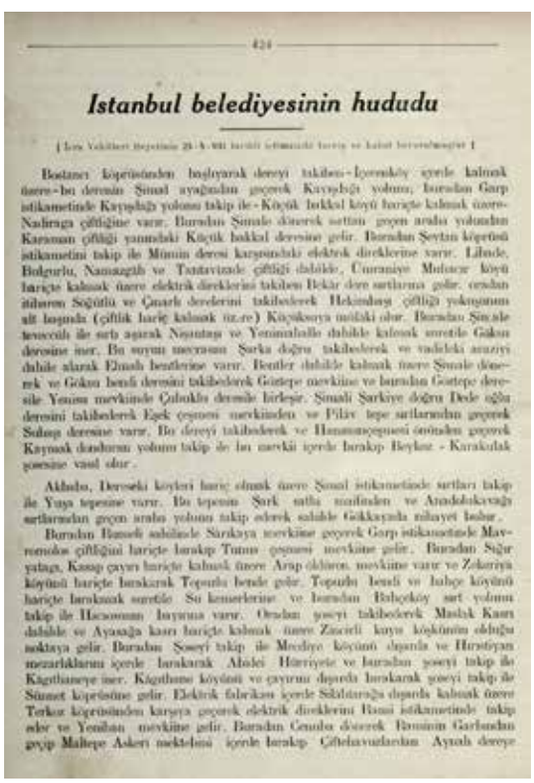

424

Istanbul belediyesinin hududu

[Loca Vekâleti Beyanatı 25-X-931 tarihli telâmatıdır. Tarih ve kabul tarihindeki gibi]

Bostancı köprüsünden başlayarak dereyi takiben - İçerenköy içerde kalmak üzere - bu derenin Şimal ayağından geçerek Kayışdağı yolunu, buradan Garp istikametinde Kayışdağı yolunu takip ile - Küçük Irkkal köyü hariçte kalmak üzere - Nadiraga çiftliğine varır. Buradan Şimale dönerek sattan geçen arabı yolundan Karaman çiftliği yanındaki Küçük bakkal deresine gelir. Buradan Şeytan köprüsü istikametini takip ile Mümin deresi karşısındaki elektrik direklerine varır. Lifade, Bulgurlu, Namazgâh ve Tantavizade çiftliği dahilde, Cumaniye Mulacır köyü hariçte kalmak üzere elektrik direklerini takiben Bekâr dere sırtlarına gelir, oradan itibaren Söğütlü ve Çınarlı dereleri takibederek Hekimbaşı çiftliği yokuşunun alt başında (çiftlik hariç kalmak üzere) Küçüksuya mülaki olur. Buradan Şimale teveccüh ile sırtı aşarak Nişantaşı ve Yenimahalle dahilde kalmak suretile Göksu deresine iner. Bu suyun mecrasını Şarka doğru takibederek ve vadideki araziyi dahile alarak Elmalı bentlerine varır. Bentler dahilde kalmak üzere Şimale dönerek ve Göksu bendi deresini takibederek Göztepe mevkiine ve buradan Göztepe deresile Yenisu mevkiinde Çubuklu deresile birleşir. Şimali Şarkiye doğru Dede oğlu deresini takibederek Eşek çeşmesi mevkiinden ve Pilav tepe sırtlarından geçerek Subaşı deresine varır. Bu dereyi takibederek ve Hanımınçeşmesi önünden geçerek Kaymak donduran yolunu takip ile bu mevkii içerde bırakıp Beykoz - Karakulak şosesine vasıl olur.

Akbaba, Dereseki köyleri hariç olmak üzere Şimal istikametinde sırtları takip ile Yuşa tepesine varır. Bu tepenin Şark satha mailinden ve Anadolukavağı sırtlarından geçen araba yolunu takip ederek sahile Gökkayada nihayet bulur.

Buradan Bamdi sahilinde Sarıkaya mevkiine geçerek Garp istikametinde Mavromoko çiftliğini hariçte bırakıp Tunus çeşmesi mevkiine gelir. Buradan Sığır yatağı, Kasap çayırı hariçte kalmak üzere Arap ekiboru mevkiine varır ve Zekeriya köyünü hariçte bırakarak Topuzlu bende gelir. Topuzlu bendi ve İnbeç köyünü hariçte bırakmak suretile Su kemerlerine ve buradan Bahçeköy sırt yolunu takip ile Hacımmum bayırına varır. Oradan yoseyi takibederek Mashak Kasrı dahilde ve Ayasağa kasrı hariçte kalmak üzere Zaccili kuyu köşkünün olduğu noktaya gelir. Buradan Şoseyi takip ile Mecidiye köyünü dışarda ve Hristiyan mezarlıklarını içerde bırakarak Abdei Hürriyete ve buradan yoseyi takip ile Kâgıthaneye iner. Kâgıthane köyünü ve çayırını dışarda bırakarak yoseyi takip ile Sünnet köprüsüne gelir. Elektrik fabrikası içerde Sâlıbıraağa dışarda kalmak üzere Terkos köprüsünden karşıya geçerek elektrik direklerini Rumi istikametinde takip eder ve Yenibahçe mevkiine gelir. Buradan Cemile dönerek Bamdin Garbından geçip Malteşe Askeri mektebini içerde bırakıp Çifteavcılardan Ayazağa dereye

28 Haziran 1931 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan kararnameyle Vaniköy ve Kandilli Beylerbeyi nahiyesine bağlandı. Beylerbeyi de Üsküdar ilçesine dahil edildi.

T.C.
Resmî Gazete

Tesis tarihi : 7 Teşrinievvel 1336

İdare ve yazı işleri için Başvekâlet Mâdemmat Müdürlüğüne müracaat olunur	28 HAZİRAN 1931 PAZAR	SAYI: 1834

KARARNAME

Kararname N.: 17125

İstanbul Belediyesinin hariç hududu ile şehrin ayrılmış olduğu on belediye şubesi hudutlarına ve bu hudutların tahdidi dolayısıile yeniden ihdas ve tadil olunan mahalleleri mülâhaza olup Şûrayı Devlet Kısmlığının 24/5/1931 tarih ve 3000 numaralı tezkeresile tesbit olunan Dahiliye Vekâletinde 18/5/931 tarih ve 428 numaralı tezkeresine merbut İstanbul Vilâyeti Umumî Meclisi ve İdare Heyetinin kararları, Şûrayı Devlet Mülkiye Daireside Heyeti Umumiyesinin müzakeratı, şehrin hariçten ve tehrenâ İcra Vekâleti Heyetinin 25/3/931 tarihli içtimaasında tetkik ve müzakere edilerek bahsi geçen karar ve müzakeratarda yazılı hususatdan İcra Vekâleti Heyeti kararının müteveakkif bulunan İstanbul Belediyesine ait hududun tahdidi mevzeinden, iki noktada hudut ipsretti olarak kabul edilen elektrik direkleri yerine sabit ipsretlerin vazı suretile tasdiki ve Beşiktaşta bir şubei idariye ihdası ve şehrin ayrılmış bulunduğu on belediye hudutlarının kazı hudutlarına inzıa kabul edilmiş ve Dahiliye Vekâletinin vazıdı cümlesinden bulunan diğer hususatın da Vekâletçe ifa ve takibi tensip olunmuştur.

25/5/1931

REİSİCUMHUR
GAZİ M. KEMAL

Başvekil İsmet — Adliye Vekili Yusuf Kemal — Millî Müdafaa Vekili Zeki — Dahiliye Vekili Z. Kâzım

Maarif Vekili Dr. T. Rüşdü — Maliye Vekili M. Abdülkadir — Ticaret Vekili Fuat — Nafıa Vekili Hüsnü

Zirai Vekili Mustafa Şeref — Sıhhat ve İçtimaî Muavenet Vekili Dr. Refik

Şûrayı Devlet Heyeti Umumiyesinin 24/5/1931 tarih ve [illegible] numaralı müzakeratına müvafiktir

Mülkiye Dairesinin 20 mayıs 1931 tarih ve [illegible] numaralı müzakeratı Heyeti Umumiyede okundu.

İstanbul Belediyesinin hariç hududile Beşiktaşta yeni bir şubei belediye ihdası ve bu suretle şehrin mülkasin bulunduğu on belediye şubesi hudutlarına kazı hudutlarına inzıa ve bu hudutların tahdidi dolayısile yeniden ihdas ve tadil olunan mahallelerle ve bu mahaller için istihsal olunan âraya umumiyeye ait raporlar üzerine İstanbul Umumî Meclisile İdare Heyeti tarafından ittihaz olunan kararların mevzuiki kanun olduğuna dair Dairei Müşavirdeyhaca müttefiken karar 21 mayıs 1931 tarihinde müttefikan tensip kılınmıştır.

İstanbul Vilâyeti İdare Heyetinin 15-4-1931 tarih ve [illegible] numaralı Kararı

Makamı Vilâyetten 30/12/930 tarihli derkenarda irsal buyurulan İstanbul Belediyesinin hariç hududu ile şehrin mülkasin bulunduğu on belediye şubesi hudutlarına ve bu hudutların tahdidi dolayısile yeniden ihdas ve tadil olunan mahallelerle ait Umumî Meclisin 23/12/931 tarih ve 14 numaralı kararile kavanin ve mülkiye encümeninin ve mahallât encümenin mütalâaları ve sınır kâğıtları ve harita tetkik edildi.

Yeh Mahallesinin Karakaşı Nahiyesinden çıkartılarak fekkide Sanayiye Nahiyesine ilhakına ve Beykoz, Üsküdar şubeleri hudutları dahilinde Vaniköy ve Kandillinin Anadoluhisarı Nahiyesinden ahzarak ve Küçüksu deresi hudut itibar edilerek Beylerbeyi Nahiyesine raptına ve şehir hariçinde olmak üzere Ajbey Köyünün Fatih Kazasına ve Kâğıthane ve Mecidiye Köylerinin Beyoğlu Kazasına bağlanmasına ve mevzuubahs kararile Ayasofyaya tahvil edilen Sirkeci Nahiyesi isminin Aksaray Nahiyesi olarak tesmiyesine ve Umumî Meclisin müfrezkât kararı mütehakkı akamının aynen kabulüne ittifakla karar verildi.

15/4/931

İstanbul Vilâyeti Umumî Meclisinin 10 kânunuevvel 1930 tarih ve 14 numaralı kararı suretidir.

Şehir ve belediye hudutlarının tesbiti meselesine dair müzakeratı suretleri merbut kavanin ve mülkiye encümeni ile mahallât encümen mazbataları Umumî Meclisin 10 kânunuevvel

1931'de Beylerbeyi, Üsküdar'a geçiyor

1931 yılında "Reisicumhur Gazi M. Kemal" imzasıyla yayınlanan bir kararname ile İstanbul Belediyesi'nin dış sınırları ile şehrin ayrılmış olduğu 10 belediye şubesinin hudutları ve "bu hudutların tahdidi dolayısıyla yeniden ihdas ve tadil olunan mahalleleri" belirlendi. Daha doğrusu kararname; İstanbul Vilayeti Umumi Meclisi'nin 10 Aralık 1930 tarihli kararının İstanbul Vilayeti İdare Heyeti tarafından 15 Nisan 1931 tarihli kararla Bakanlığa takdimini ve oradan da Danıştay'a sunulup, sonrasında bir hükümet kararı haline getirilerek yürürlüğe sokulmasını sağlıyordu. Bu kararnameyle birlikte Beykoz'un sınırları belirlenip ilave mahalleleri tespit edilmişti. Buna göre "Beykoz, Üsküdar şubeleri hudutları dahilinde Vaniköy ve Kandilli'nin Anadoluhisarı nahiyesinden alınarak ve Küçüksu deresi hudut itibar edilerek Beylerbeyi nahiyesine raptına"[211] karar verilmişti. Böylece daha evvel Anadoluhisarı nahiyesine bağlı olan Vaniköy ve Kandilli, Beylerbeyi nahiyesine bağlanırken, iki nahiye arasındaki sınır da Küçüksu deresi olarak kesinleştirilmiş oluyordu. Bu sınır, aynı zamanda Beylerbeyi nahiyesinin Üsküdar'a geçmesiyle birlikte, Beykoz ve Üsküdar ilçeleri arasındaki sınırı oluşturacaktı.

Beykoz'un yeni sınırları

Bu kararname doğrultusunda 1931 yılı itibariyle Beykoz Belediye Şubesi'nin yaklaşık bir yıl muğlak kalan sınırları da açık bir şekilde belirlendi. Öncelikle Üsküdar Belediye Şubesi ile olan sınır kesinliğe kavuşturulmuştu. Beykoz Belediyesi'nin sınırları Küçüksu'nun denize döküldüğü noktadan başlayarak Hekimbaşı Çiftliğine giden şoseyi takiben Hekimbaşı deresinin Çınarlı dere ile birleştiği noktaya geliyordu. Bu dereyi kuzey istikametinde biraz takip ederek Hekimbaşı deresi ile birleştiği noktaya varıyordu. Buradan ise kuzeye yönelerek sırtı aşıp Nişantaşı ve Yenimahalle sınırın içinde kalmak kaydıyla Göksu deresine iniyordu. Göksu Bendi deresini takip ederek Göztepe mevkiine geliyordu. Buradan Göztepe deresiyle Yenisu mevkiinde Çubuklu deresiyle birleşiyordu. Kuzey doğuya doğru Dedeoğlu deresini takip ederek Eşek Çeşmesi mevkiinden ve Pilav Tepe sırtlarından geçerek Subaşı deresine varıyordu. Bu dereyi takip ederek ve Hanımın Çeşmesi önünden geçerek, Kaymakdonduran yolunu izleyip bu mevkii içerde bırakıyor ve Beykoz-Karakulak şosesine ulaşıyordu. Akbaba ve Dereseki köyleri hariç olmak üzere kuzey istikametinde sırtları takip ile Yuşa Tepesi'ne varan sınır, bu tepenin doğu yamacından ve Anadolukavağı sırtlarından geçen araba yolunu izleyerek sahilde Gökkaya'da nihayet buluyordu. Bu tariften de anlaşılacağı üzere Beykoz Belediyesi'nin doğu ve kuzeydeki sınırları aynı zamanda İstanbul Belediyesi'nin Anadolu yakasındaki sınırlarının bir bölümünü oluşturuyordu.

Beykoz'u oluşturan üç nahiye: Merkez, Anadoluhisarı, Mahmut Şevket Paşa

İstanbul Belediyesi'nin Beykoz Şubesi böylece kurulmuş ve uzun süre Anadoluhisarı Sekizinci Daire-i Belediye'nin gölgesinde kalan ilçe, geniş bir hududa kavuşarak, Anadoluhisarı nahiyesini de sınırları içine katmıştı. Beykoz Şubesi, "merkez, Anadoluhisarı ve Mahmutşevketpaşa" olmak üzere üç nahiyeden oluşuyordu. Ancak Mahmutşevketpaşa nahiyesi tamamıyla belediye sınırları dışında kabul ediliyordu. Bu durumda belediye sınırları içinde sadece merkez ve Anadoluhisarı nahiyeleri yer alıyordu.

Beykoz merkez nahiyesinin mahalleleri "Anadolukavağı, Beykoz ve Paşabahçesi'ni teşkil eden mahallerden mürekkeptir" diye belirlenmişti. Anadoluhisarı nahiyesinin sınırları ise Çubuklu deresinden başlıyor, dereyi takip ederek doğuya yönelip belediyenin doğu ve güney sınırlarını takip ederek Göksu Sarayı'nın yanında sahilde nihayet buluyordu. Doğal olarak nahiyenin batı sınırını Boğaziçi sahili oluşturuyordu. Anadoluhisarı

nahiyesinin mahalleleri ise "Çubuklu, Kanlıca, Hisar, Yeni mahalleyi teşkil eden mahallelerden"[212] meydana geliyordu.

Beykoz'un ilk belediye meclis üyesi seçimi

Belediye kanunu çıkar çıkmaz İstanbul'un 10 belediye şubesi ile diğer kazalarından şehir meclisine gidecek üyelerin belirlenmesi amacıyla seçime gidildi. Seçimler o dönemde bir gün içinde yapılıp bitmiyordu. Çoğunlukla bir haftaya yayılıyor, sandıklar belirli günlerde belirli köylere götürülüp, köylülerin belirli saatler içinde oy kullanması sağlanıyordu. Sandıkların hangi gün, hangi mahallerde, hangi saatler aralığında bulunacağı ise önceden gazeteler ve muhtarlar vasıtasıyla halka duyuruluyordu.

Bu çerçevede, uzun bir aradan sonra tekrar belediye şubesi haline gelen Beykoz'da 5 Ekim-11 Ekim tarihleri arasında seçim yapıldı. O tarihe kadar Anadoluhisarı şubesi olarak bilindiğinden, Anadoluhisarı'na da kısaca Hisar adı verildiğinden, bir müddet yeni belediye şubesi Beykoz'un isminin yanında hep Hisar adı zikredildi. Buna göre Hisar (Beykoz) Belediye Şubesi Seçim Encümeni, buradaki seçimlerle ilgili bir duyuru yayınlayarak, şu hususları Beykozlulara bildirdi:

"İstanbul Umumî Meclisi için aza intihabına 5 Teşrinievvel 1930 Pazar günü saat 8'de başlanarak 11 Teşrinievvel 930 Cumartesi günü akşamı saat 18'de nihayet verilecektir. Rey sandığının hangi köylerde ve mahallelerde ve hangi gün ve saatlerde bulunacağı zirde [aşağıda] gösterilmiştir. Müntehiplerin mezkûr [seçmenlerin anılan] saatlerde encümen huzurundaki rey sandığına kanunun tarifatı dairesinde [tarif edildiği gibi] nüfus tezkeresi veya hüviyet cüzdanları ile birlikte müracaatla itayı rey eylemeleri (oy vermeli) ilân olunur."

Beykoz Seçim Encümeni, köylerin ve mahallerin adları ile oy kullanma tarihlerini de şöylece duyuruyordu:

"5 Teşrinievvel [Ekim] 1930 Pazar Saat 8 Beykoz'dan hareket: (Muratlı, Enceli) Koçullu, Ömerli, Sırapınar, Hüseyinli, (Kılıçlı,) Polonez.

6 Teşrinievvel 1930 Pazartesi saat 8'de: Cumhuriyet (Bozhane, Küllü, Örümce) Paşamandıra, Ali Bahadır, Mahmut Şevket Paşa.

7 Teşrinievvel 1930 Salı saat 8'de: Dereseki, Akbaba, Poyraz, (Fener, Riva) (Anadolukavağı, Mihrişah).

8 Teşrinievvel 1930 Çarşamba Saat 9,30'da Umuryeri, 10,5'da Serviburnu, 12'de Yalıköy,

16 ilâ 25 [?] Beykoz.

9 Teşrinievvel 1930 Perşembe: Saat 8'de Paşabahçe, İncirköy; 11'de Çubuklu, 12 buçukta

Kanlıca, 14 buçukta Göksu, Yenimahalle; 16 buçuk ilâ 20 A. Hisar.

10 Teşrinievvel 1930 Cuma: Saat 8'de Kandilli; 10,5'ta Vaniköy; 11,5'ta Kulelİ, 12,5'ta Çengelköy; 16,5 ilâ 20 Beylerbeyi, Kütlüce, Abdullahağa.

14 Teşrinievvel 1930 Cumartesi: Saat 8'de Burhaniye; 9,5'ta Icadiye; 13 ilâ 18 Kuzguncuk."[213]

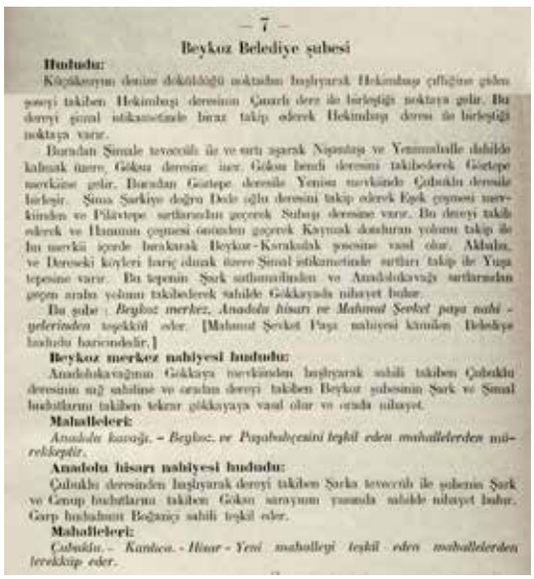
– 7 –

Beykoz Belediye şubesi

Hududu:

Küçükköyün denize dökülduğü noktadan başlıyarak Hekimbaşı çiftliğine giden yoleyi takiben Hekimbaşı deresinin Çamlı dere ile birleştiği noktaya gelir. Bu dereyi şimal istikametinde biraz takip ederek Hekimbaşı deresi ile birleştiği noktaya varır.

Buradan Şimale tevecüh ile ve sırtı aşarak Napadaşa ve Yenimahalle dahilde kalmak üzere Göksu deresine iner. Göksu bendi deresini takibederek Göztepe merkezine gelir. Buradan Göztepe deresile Yenisu merkezinde Çubuklu deresile birleşir. Şimal Şarkiye doğru Dede oğlu deresini takip ederek Eşek çeşmesi merkezinden ve Pilâvtepe sırtlarından geçerek Subaşı deresine varır. Bu dereyi takib ederek ve Hamamın çeşmesi önünden geçerek Kayınak dondurma yolunu takip ile bu merkezi içerde bırakarak Beykoz-Kandıbak yoluna vasıl olur. Akbaba, ve Dereseki köyleri hariç olmak üzere Şimal istikametinde sırtları takip de Yuşa tepesine varır. Bu tepenin Şark sırtlarından ve Anadolukavağı sırtlarından geçen arabı yolunu takibederek sahilde Gökkayada nihayet bulur.

Bu şube : *Beykoz merkez, Anadolu hisarı ve Mahmut Şevket paşa nahiyelerinden teşekkül eder.* [Mahmut Şevket Paşa nahiyesi kısmen Belediye hududu haricindedir.]

Beykoz merkez nahiyesi hududu:

Anadolukavağının Gökkaya merkezinden başlıyarak sahili takiben Çubuklu deresinin sağ sahiline ve oradan dereyi takiben Beykoz şubesinin Şark ve Şimal hudutlarını takiben tekrar gökkayaya vasıl olur ve orada nihayet.

Mahalleleri:

Anadolu kavağı. – Beykoz ve Paşabahçesini teşkil eden mahallelerden mürekkeptir.

Anadolu hisarı nahiyesi hududu:

Çubuklu deresinden başlıyarak dereyi takiben Şarka tevecüh ile şehrin Şark ve Cenup hudutlarını takiben Göksu sırayunu yanında sahilde nihayet bulur. Garp hududunu Boğaziçi sahili teşkil eder.

Mahalleleri:

Çubuklu. – Kanlıca. – Hisar – Yeni mahalleyi teşkil eden mahallelerden terekkip eder.

Beykoz belediye şubesi Merkez, Anadoluhisarı ve Mahmut Şevket Paşa nahiyelerinen teşekkül etmişti.

Hisar (Beykoz)

5 teşrinievvel 930 pazar saat 8 Beykozdan hareket: (Muratlı, Enceli) Koçollu, Ömerli, Sırapınar, Hüseyinli, (Kılıçlı,) Polonez.

6 teşrinievvel 930 pazartesi saat 8 de:

Cumhuriyet (Bozhane, Küllü, Ökümce) paşa mandıra, Ali Bahadır. Mahmut Şevket Paşa.

7 teşrinievvel 930 salı saat 8de:

Dereseki, Akbaba, Poyraz, (Fener, Riva) (Anadolu kavağı, Mihrişah).

8 teşrinievvel 930 çarşamba:

Saat 9,30 da Umuryeri, 10,5 da Servi burnu, 12 de Yalıköy, 16 ilâ 25 Beykoz.

9 teşrinievvel 930 perşembe:

Saat 8 de (Paşabahçe, İncirköy) 11 de Çubuklu, 12 buçukta Kanlıca, 14 buçukta Göksu, Yenimahalle, 16 buçuk ilâ 20 A. Hisar.

10 teşrinievvel 930 cuma:

Saat 8 de Kandilli, 10,5 ta Vaniköy, 11,5 ta Kuleli, 12,5 ta Çenkelgöy, 16,5 ilâ 20 Beylerbey, Kütlüce, Abdullah ağa.

14 teriniev vel 930 cumartesi:

Saat 8 de Bürhaniye, 9,5 ta Icadiye, 13 ilâ 18 Kuzguncuk.

Üsküdar belediye şubesi intihap encümeni riyasetinden:

Üsküdar belediye hudutları dahilinde belediye intihabatına birinci teşrinin 5 inci pazar günü sabahı saat 8 de başlanacak ve birinci teşrinin 11 inci cumartesi günü akşamı saat 18 de intihabata nihayet verilecektir. Intihap defterlerinde isimleri yazılı müntehiplerin hüviyet cüzdanı veya nüfus tezkerelerile birlikte müracaatları ilân olunur.

Encümence kararlaştırılan program aşağıda yazılmıştır.

Beykoz'da 5-11 Ekim 1930 tarihlerinde seçim yapıldı. O tarihe kadar Anadoluhisarı şubesi olarak bilindiğinden, Anadoluhisarı'na kısaca Hisar adı verilmiş ve Hisar ile Beykoz isimleri birlikte kullanılmıştır.

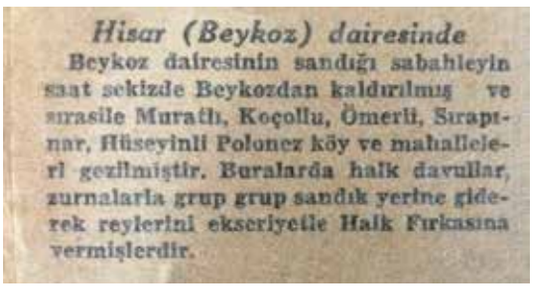
Hisar (Beykoz) dairesinde

Beykoz dairesinin sandığı sabahleyin saat sekizde Beykozdan kaldırılmış ve sırasile Muratlı, Koçollu, Ömerli, Sırapınar, Hüseyinli Polonez köy ve mahalleleri gezilmiştir. Buralarda halk davullar, zurnalarla grup grup sandık yerine giderek reylerini ekseriyetle Halk Fırkasına vermişlerdir.

A. Hisar (Beykoz) dairesinde

Hisar dairesinde dünkü intihapta Cumhuriyet, Paşamandıra, Ali Behadır, Mahmut Şevket Paşa mahalleleri rey vermişlerdir. Burada da intihap münakaşalı olmuş ve iki fırka, taraftarlarının kazanması için faaliyette bulunmuştur. Burada da Halk fırkasının kazandığı tahmin olunmaktadır.

"Davullarla zurnalarla halk oylarını CHP'ye vermişlerdir!"

Bu arada gazeteler, gün gün sandıkları takip ediyor, nerelere gittiği ve oralarda ne tür olaylar olduğunu nakletmekle kalmıyor, aynı zamanda sandıkta kimin önde olduğu bilgisini de veriyorlardı. O tarihte Serbest Fırka'nın henüz kapanmamış olması yerel seçimlere biraz heyecan getirmişti. Ancak gazetelerin oy atılır atılmaz, önde olduğunu söyledikleri parti, tartışmasız Cumhuriyet Halk Partisi oluyordu. Kuşkusuz bunda açık oy, gizli tasnifin uygulanıyor olmasının büyük payı vardı. Sözgelimi seçimin ilki gününün Beykoz'da nasıl geçtiği "Hisar (Beykoz) Dairesinde" başlığı altında Cumhuriyet gazetesi tarafından şöylece haberleştirilmişti:

"Beykoz Dairesinin sandığı sabahleyin saat sekizde Beykoz'dan kaldırılmış ve sırası ile Muratlı, Koçullu, Ömerli, Sırapınar, Hüseyinli Polonez köy ve mahalleleri gezilmiştir. Buralarda halk davullar, zurnalarla grup grup sandık yerine giderek reylerini ekseriyetle Halk Fırkasına vermişlerdir.[214]

Seçimin ikinci günü ile ilgili haberde biraz daha temkinli bir üslup kullanılmaya özen gösterilmişti:

"Hisar Dairesi'nde dünkü intihapta Cumhuriyet, Paşamandıra, Ali Behadır, Mahmutşevketpaşa mahalleleri rey vermişlerdir. Burada da intihap münakaşalı olmuş ve iki fırka, taraftarlarının kazanması için faaliyette bulunmuştur. Burada da Halk Fırkasının kazandığı tahmin olunmaktadır."[215]

Cumhuriyet'in haberine göre "Hisar (Beykoz) Da-

Beykoz ve Anadoluhisarının Avrupa yakasından görünüşü

İstanbulda Belediye Seçimi

İstanbul Umumî Meclisinin dört senelik ilk intihap devresi bittiği cihetle bir Eylülde yeni âza seçimi faaliyetine başlanmıştı. Seçimin ilk gününden itibaren muhtelif yerlerde intihap mevzuu etrafında konferanslar verilmiş ve seçimin hakiki bir intizam içinde başarılması için bir çok tedbirler alınmıştır.

Yapılan hazırlıklar tamamlandıktan sonra Teşrinievvelin birinden on ikinci gününe kadar reyler kabul edilmiş, on sekiz yaşından itibaren kadın, erkek bütün hemşehriler büyük bir alaka ve neşe ile reylerini kullanmıştır. Reylerin tasnifi neticesinde şehir dahilinden Umumî Meclis asli ve yedek âzalıklarına seçilmişleri anlaşılan muhterem zatların isimlerile aldıkları rey mıkdarı aşağıda gösterilmiştir.

Adalar Belediye Şubesi

Asli âza		
Avni	B.	4147
Yedek âza		
Emin Ali	B.	471

Bakırköy Belediye Şubesi

Asli âza		
Ali Rıza	B.	7697
Galip Bahtiyar	B.	7206
Yedek âza		
Atif	B.	6972
Hilmi Naili	B.	5870

Beşiktaş belediye şubesi

Asli âza		
Fikri	B.	16655
Etem Akif	»	16043
Arif	»	15107
Aptülkadir Ziya	»	14851
Hamdi Rasim	»	13038
Yedek âza		
İhsan Namık	B.	10851
Ahmet Ferit	»	9298
Yusuf Ziya	»	8419
Recep Ferit	»	6743
Musa kâzım	»	6361

Beykoz belediye şubesi

Asli âza		
Mehmet Ali	B.	5995
Ferit	»	5358
Reşat Yılmaz	»	5217
Yedek âza		
Tahir	B.	2661
Salih	»	2277
Kenan	»	2016

Beyoğlu belediye şubesi

Asli âza		
Naci	B.	43383
Halki	»	42737
Nakiye	H.	42496
Hakkıye Emin	H.	41814
Aziz	B.	41473
Kâmil	»	41019
Mehmet Ali	»	40272
Ahmet	»	40131
Mustafa Faik	»	39866
Mustafa Şevket	»	39745
Tevfik Âmir	»	39430
Nemlizade Mitat	»	40228
Suphi	»	37686
Tevfik	»	37610
Cemil	»	36409
Kadri	»	36044

Istanbul Umumî Meclis Seçimi

İstanbul Vilâyeti üçüncü intihap devresi âza intihabı için reylerin atılması 8 Birinciteşrin 1938 Cumartesi günü nihayetlendi. Reylerin tasnifi neticesinde yeni meclis şu suretle teşekkül etmiştir:

Adalar Kazası

Avni Yağcı
Kâzım Şinasi Dersan

Bakırköy Kazası

Selim Bilol
Mehmet Sipahioğlu

Beyoğlu Kazası

Ekrem Tor
Tevfik Türegün
Hakkıye Emin Koral
Hasan Hâlâki Ozon
Mithat Nemli
Suphi Artel
Kâmil Naymza
Faide Esendal
Mustafa Faik Açkın
Aziz Ak
Ahmet Fâruki
Mustafa Şevket Yust
Murat Fortuo
Zahit Oral
Hasan Fehmi Taner
Tevfik Âmir Kocamaz
Nazif Kâzım Erat
Hamdi Rasim Bütün

Beşiktaş Kazası

Ahmet Arif İyicil
Etem Akif Battalgil
Abdülkadir Karamursal
İhsan Namık Poroy

Beykoz Kazası

Mehmet Ali Gökçen
Ferit Erinal
Cevdet Nomer

Eminönü Kazası

Ali Rıza Atasoy
Esat Ekenan
Raşit Gökdemir
Refika Behçet
Refik Ahmet Sevengil
Selâmi Sedes
Recep Havlıoca
Ekrem Uşakligil

Eyüp Kazası

Nuri Dağdelen
Lütfi Gülü

Fatih Kazası

Cevdet Kunter
Necip Serdengeçti
Cemaleddin Fazıl Erten
Bican Bağrıoğlu
Sırrı Enver Batur
Halil Hilmi Uyguner
Tevfik Artaç
Rıfkı Tongsir
Sami Sönmez
Melihа Avni Sezen
Alâaddin Kust
Refik Münir Keskingil

Kadıköy Kazası

Naci Âli Morali
Reşat Başkaya
Haydar Uzel
Cemil Cem

8 Ekim 1938 tarihinde yapılan seçimler neticesinde Mehmet Ali Gökçen, Ferit Erinal ve Cevdet Nomer İstanbul Umumi Meclisi'ne Beykoz'dan seçildiler.

iresinde" seçimin üçüncü günü de köylüler "tezahüratla" CHP lehine oy kullanmaktadır:

"Burada intihap dün devam etmiş ve sandığa Dereseki, Akbaba, Poyraz mahalleleri reylerini atmışlardır. Burada da daha fazla Halk Fırkası'nın mesaisi görülmüş ise de Serbestçiler de epeyce çalışmışlardır. Buraların kesafeti (yoğunluğu) az olduğundan sandığa diğerlerine nazaran çok az rey atılmıştır. Köylerden gelenler reylerini tezahürat yaparak istimal etmişlerdir."[216]

Cumhuriyet'in Beykoz'dan dördüncü gün haberi ise kesinlik taşıyordu:

"İntihap sandığı evvelâ Umuryeri'nde sonra Serviburnu'nda Yalıköy'ünde ve bilâhare de Beykoz'da durmuştur. Beykoz'da intihap hararetli cereyan etmiştir. Fakat burada H. Fırkası namzetlerinin kazandığı tahakkuk etmektedir."[217]

İkinci Belediye Seçimleri ve seçilen Beykozlu üyeler

İstanbul'da ikinci belediye seçimi, 4 yıllık görev sürelerinin tamamlanmasından sonra 1934 yılında yapıldı. Bu seçimlerde belediye başkanları değil belediye meclis üyeleri seçiliyordu. Her ilçeden temsil sayısına göre meclis üyesi, İstanbul Umumi Meclisi'ne asil ve yedek olmak üzere seçilmişlerdi. Asil ve yedek olmaları, aldıkları oy oranlarına göre belirleniyordu. Daha çok oy alanlar asil olurken, daha az oy alanlar yedeğe düşüyorlardı. Seçimler sonrasında Beykoz Belediye Şubesi'ni temsilen asil üye olarak üç kişi, yedek üye olarak da üç kişi seçildiler. Buna göre 5995 oy alan Mehmet Ali Bey birinci sıradan; 5358 oy alan Ferit Bey ikinci sıradan ve 5217 oy alan Reşat Yılmaz Bey de üçüncü sıradan meclis üyesi seçilerek Umumî Meclis'e gittiler. Sırayla, 2661 oyla Tahir Bey, 2277 oyla Salih Bey ve 2016 oyla da Kenan Bey, Beykoz'dan seçilen asil üyelerin yedekleri oldular. Bu arada Meclis ihtisas encümenleri de meclis üyelerinden oluşturulmuştu. Mehmet Ali Bey Mülkiye Encümenine, Ferit Bey Sıhhiye Encümenine ve Reşat Yılmaz İktisat Encümenine seçildiler.[218]

8 Ekim 1938 tarihinde yapılan İstanbul Umumi Meclis seçimlerinde, Beykoz'dan seçilen adaylardan sadece biri değişti. Bir önceki seçimde olduğu gibi Mehmet Ali Gökçen ve Ferit Erinal yine meclise giderken, üçüncü isim bu kez Cevdet Nomer olmuştu. İki seçim arasında soyadı kanunu kabul edildiği için seçimi kazanan üyelerin isimlerinin yanı sıra soy isimleri de listelerde yer alıyordu. Aynı şekilde Mehmet Ali Gökçen Mülkiye Encümeni'nde, Ferit Erinal Sıhhiye Encümeni'nde yer alırlarken, yeni üye Cevdet Nomer de Nafia Encümeni'nde görev almıştı.[219]

Beykoz genel seçim için müntehib-i sânilerini seçiyor!

Beykoz kazası
Merkez nahiyesi

İhsan Kurtan Beykoz kaymakamı. İrfan Kâğıdcıoğlu Adliyeden mütekaid, Ferid Erinal eczacı, Sadi Özden sabık Belediye azası, Hüsnü Işıtman doktor, İrfan Onay doktor, Rifat Aktaş İş Bankası memurlarından, Hüseyin Köktürk makinist, Nuri Duran kimyager, Cemil Ülkü A. tahlisiye müdürü, Lûtfi Konuksay Akbaba muhtarı, Yusuf Cemil Paşabahçeli, Hami Tunar Karayaka, İhsan Duru Yalıköy muhtarı, Nami Özkan Paşabahçe fabrikasında, İhsan Erdem Kavaklı, Bahriye İhsan Kurtan kaymakamın karısı, Mesat Hüsnü Işıtman doktor Hüsnü karısı, Mahmure Baha Beykozdan, Mehmed Suer Poyraz eski muhtarı.

Beykoz kazası
A. Hisar nahiyesi

Ali Şahin doktor, Sadi Güngör Ş. H. müdürlerinden, Mehmed Ali Gökçen Belediye azasından, Hüseyin doktor, Reşad Yılmaz Liman şirketinden, Mustafa Cebeci Çubukludan, Saniye Cenani Kocamemi Kanlıca, Aziz Zarif Gökçen A. Hisarı, Muzaffer Özdil nahiye müdürü.

Beykoz kazası
Mahmudşevketpaşa nahiyesi

Ahmed kâtib Bozhane. Emin Kılıçlı, Necib Ömerli, Ali Hüseyinli, Mustafa Cumhuriyet, Ali ormancı Ömerli, Hüseyin M. Şevketpaşa, İbrahim Ömerli nahiye müdürü.

Müntehib-i Sâni ne demek?
Osmanlı'dan geçtiği şekilde Cumhuriyet devrinde de 1946 yılına kadar uygulanan iki dereceli seçim sisteminin iki anahtar kavramı vardı: Müntehib-i evvel ve müntehib-i sâni. Müntehib-i evvel; iki dereceli seçim sisteminde ikinci seçmenleri seçen kimseye denirken, müntehib-i sânî de iki dereceli seçim sisteminde müntehib-i evveller tarafından seçilen kimseye denirdi. Müntehib-i sâniler de milletvekillerini seçerlerdi. Müntehib-i evvellerin seçeceği müntehib-i sanilerin sayısıyla ilgili olarak 1908, 1923 ve 1934 yıllarında farklı düzenlemeler yapılmıştır.

1935 yılı genel seçimleri ikili seçmen yöntemiyle yapılacaktı. Buna göre ilk önce ikinci seçmen denilen müntehib-i saniler seçilecekti. Üç nahiyeye ayrılan Beykoz kazasının müntehib-i sanileri ise belirlenmişti. Elbette bunların arasında Beykoz'un kaymakam ve belediye reisi İhsan Kurtan ve eşi de bulunuyordu. Diğerleri ise şu kişilerden meydana geliyordu:

"Merkez Nahiyesi: İhsan Kurtan Beykoz Kaymakamı, İrfan Kâğıdcıoğlu Adliyeden mütekaid, Ferid Erinal eczacı, Sadi Özden sabık belediye azası, Hüsnü Işıtman doktor, İrfan Onay doktor, Rifat Aktas İş Bankası memurlarından, Hüseyin Köktürk makinist, Nuri Duran kimyager, Cemil Ülkü A. tahlisiye müdürü, Lütfi Konuksay Akbaba muhtarı, Yusuf Cemil Paşabahçeli, Hami Tunar Karayaka, İhsan Duru Yalıköy muhtarı, Nami Özkan Paşabahçe fabrikasında, İhsan Erdem Kavaklı, Bahriye İhsan Kurtan Kaymakamın karısı, Mesat Hüsnü Işıtman doktor, Hüsnü karısı Mahmure Baha Beykoz'dan, Mehmed Suer Poyraz eski muhtarı.

A. Hisar nahiyesi: Ali Şahln doktor, Sadi Güngör Ş. H. müdürlerinden, Mehmed Ali Gökçen belediye azasından, Hüseyin doktor, Reşad Yılmaz Liman şirketinden, Mustafa Cebeci Çubuklu'dan, Saniye Cenani Kocamemi Kanlıca, Aziz Zarif Gökçen A. Hisarı, Muzaffer Özdil nahiye müdürü.

Mahmudşevketpaşa Nahiyesi: Ahmed kâtib Bozhane, Emin Kılıçlı, Necib Ömerli, Ali Hüseyinli, Mustafa Cumhuriyet, Ali Ormancı Omerli, Hüseyin M. Şevketpaşa, İbrahim Ömerli, Nahiye Müdürü."[220]

5- BEYKOZ BELEDİYE ŞUBESİ'NİN İLK İCRAATLARI

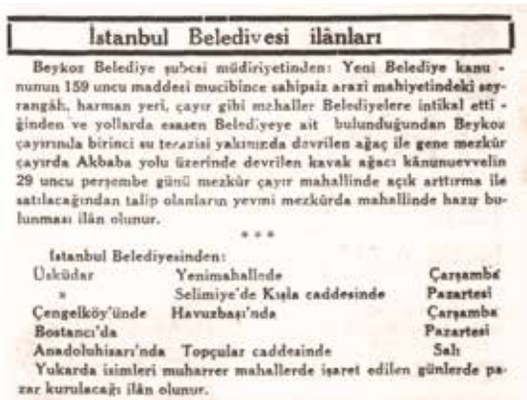

İstanbul Belediyesi ilânları

Beykoz Belediye şubesi müdiriyetinden: Yeni Belediye kanunun 159 uncu maddesi mucibince sahipsiz arazi mahiyetindeki seyrangâh, harman yeri, çayır gibi mahaller Belediyelere intikal ettiğinden ve yollarda esasen Belediyeye ait bulunduğundan Beykoz çayırında birinci su terazisi yakınında devrilen ağaç ile gene mezkûr çayırda Akbaba yolu üzerinde devrilen kavak ağacı kânunuevvelin 29 uncu perşembe günü mezkûr çayır mahallinde açık arttırma ile satılacağından talip olanların yevmi mezkûrda mahallinde hazır bulunması ilân olunur.

* * *

İstanbul Belediyesinden:

Üsküdar	Yenimahallede	Çarşamba
»	Selimiye'de Kışla caddesinde	Pazartesi
Çengelköy'ünde	Havuzbaşı'nda	Çarşamba
Bostancı'da		Pazartesi
Anadoluhisarı'nda	Topçular caddesinde	Salı

Yukarda isimleri muharrer mahallerde işaret edilen günlerde pazar kurulacağı ilân olunur.

İstanbul Belediyesi ilânları

İstanbul Belediyesinden: Bedeli keşfi 1353 lira olan Üsküdar'da Balaban iskelesinin tamiri kapalı zarfla münakasaya konmuştur. Talipleriin eskiltmeye almak ve keşif evrakını görmek için her gün levazım müdürlüğüne gelmeleri, teklif mektuplarını da ihale günü olan 15 teşrinisani cumartesi günü saat on beşe kadar merkez müdürlüğe vermeleri.

* *

Kadıköy şubesi idaresinden: Binde kırkı maaşla kâtip tahrirat kâtipliği ile Erenköy mahiyet tahrirat kâtipliği münhaldir. Talip olanların müsabaka imtihanına iştirak etmek üzere teşrinievvelin yirmi beşinci cumartesi gününe kadar Kadıköy Kaymakamlığına müracaatları ilân olunur.

* * *

Beykoz şubesi idaresinden: 275 lira 11 kuruş bedeli keşfi Paşabahçe'nde İncirköy caddesinde muhtar Kemal B. zevcesi Hamiye'ye ait bir katlı ahşap dükkânın cephesinin kat ve yeniden kârgir olarak inşaası pazarlık suretiyle münakasaya vazedilmiştir. Talip olanların yüzde 7,5 nisbetinde teminat akçelerini müstasbihan 17/11/935 pazartesi günü saat 15 te Beykoz Belediye şubesine müracaatları.

1935 yılında Beykoz Merkez veAnadoluhisarı'nda olmak üzere iki adet haftalık pazar kuruldu.

Pahalılığa karşı 2 semt pazarı kuruldu

1929 Büyük Dünya Buhranı sonrasında hayat pahalılığının zaten alım gücü çok düşük olan halkı doğrudan etkilemesi üzerine İstanbul Belediyesi, Beykoz Şubesi dahil tüm belediye şubelerinde fiyatları indirecek, halkın temel ihtiyaç maddelerini daha ucuza almasını temin edecek bir yol buldu. Bu da halkın ucuza sebze ve meyve başta olmak üzere ihtiyaçlarını en uygun fiyata satın alabileceği pazar mahalleri oluşturmaktı. Bu amaçla başlatılan pazar mıntıkaları oluşturma faaliyeti kapsamında hafta pazarı kurulacak yerler arasında Beykoz da bulunuyordu. Bu çerçevede Anadoluhisarı'nın Topçular Caddesi'nde her Salı Pazar kurulacaktı.[221]

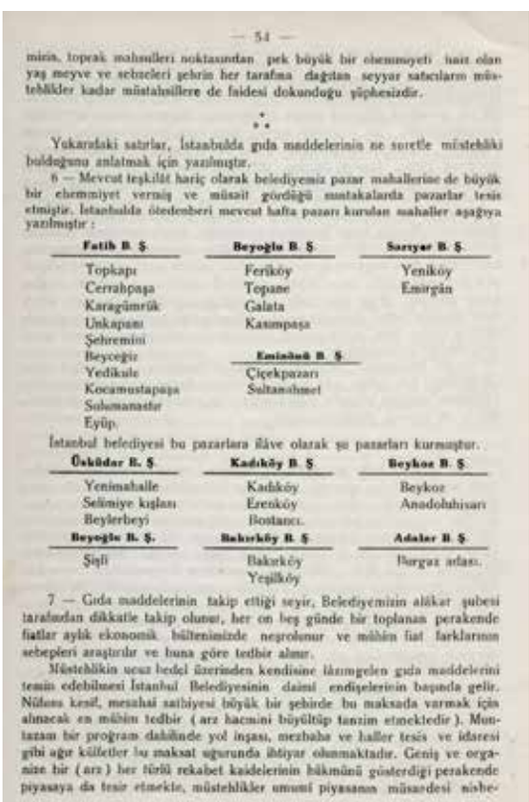

— 54 —

miza, toprak mahsulleri noktasından pek büyük bir ehemmiyeti haiz olan yaş meyve ve sebzeleri şehrin her tarafına dağıtan seyyar satıcıların müstehlikler kadar müstahsillere de faidesi dokunduğu şüphesizdir.

* * *

Yukarıdaki satırlar, İstanbulda gıda maddelerinin ne suretle müstehliki bulduğunu anlatmak için yazılmıştır.

6 — Mevcut teşkilât hariç olarak belediyemiz pazar mahallerine de büyük bir ehemmiyet vermiş ve müsait gördüğü mıntakalarda pazarlar tesis etmiştir. İstanbulda ötedenberi mevcut hafta pazarı kurulan mahaller aşağıya yazılmıştır :

Fatih B. Ş.	Beyoğlu B. Ş.	Sarıyer B. Ş.
Topkapı	Feriköy	Yeniköy
Cerrahpaşa	Tepeüstü	Emirgân
Karagümrük	Galata	
Unkapanı	Kasımpaşa	
Şehremini		
Beyceğiz	Eminönü B. Ş.	
Yedikule	Çiçekpazarı	
Kocamustapaşa	Sultanahmet	
Sulumanastır		
Eyüp		

İstanbul belediyesi bu pazarlara ilâve olarak şu pazarları kurmuştur.

Üsküdar B. Ş.	Kadıköy B. Ş.	Beykoz B. Ş.
Yenimahalle	Kadıköy	Beykoz
Selimiye kışlası	Erenköy	Anadoluhisarı
Beylerbeyi	Bostancı	
Beyoğlu B. Ş.	Bakırköy B. Ş.	Adalar B. Ş.
Şişli	Bakırköy	Burgaz adası
	Yeşilköy	

7 — Gıda maddelerinin takip ettiği seyir, Belediyemizin alâkat şubesi tarafından dikkatle takip olunur, her on beş günde bir toplanan perakende fiatlar aylık ekonomik bülteninde neşrolunur ve mühim fiat farklarının sebepleri araştırılır ve buna göre tedbir alınır.

Müstehlikin ucuz bedel üzerinden kendisine lâzımgelen gıda maddelerini temin edebilmesi İstanbul Belediyesinin daimî endişelerinin başında gelir. Nüfusu kesif, mesahai satıhiyesi büyük bir şehirde bu maksada varmak için alınacak en mühim tedbir (arz hacmini büyültüp tanzim etmekledir). Muntazam bir proğram dahilinde yol inşası, mezbaha ve haller tesis ve idaresi gibi ağır külfetler bu maksat uğurunda ihtiyar olunmaktadır. Geniş ve organize bir (arz) her türlü rekabet kaidelerinin hâkimânî gösterdiği perakende piyasaya da tesir etmekle, müstehlikler umumî piyasanın müsaadesi nisbe-

Aynı şekilde 1935 yılında biri Beykoz merkezde, diğeri de Anadoluhisarı'nda olmak üzere iki adet haftalık pazar kuruldu.[222]

Yeni kurulan Beykoz Belediye Şubesi'nin ilk icraatı, Paşabahçe'de bir inşaat işiyle ilgiliydi. Paşabahçe'de İncirköy caddesinde muhtar Kemal Bey'in eşine ait bir katlı ahşap dükkanın cephesi yıkılıp yeniden kargir olarak inşa edilecekti. Çevresi için büyük tehlike oluşturan bu durumu yakından takip eden Beykoz Şubesi, bu işi pazarlık usulüyle açık eksiltmeli ihaleye koymuştu.[223]

Cumhuriyet'in ilk yıllarında kurulan pazardan 50 yıl sonra, bu kez 1981 yılında İstanbul Belediyesi aldığı bir kararla Anadoluhisarı'nda Salı günleri Pazar kurulmasına karar verdi. Pazar yeri olarak da Kandilli Caddesi seçildi.[224]

Belediye devrilen ağaçları satıyor

Beykoz çayırında ve ormanlarından kimse "kendi kafasına" göre ağaç kesemezdi. Kötü hava şartları ya da başka nedenlerle devrilen ağaçlar da önce ihale edilir, sonra kesilirdi. Sözgelimi 1930 yılında Beykoz çayırında 2 dişbudak, bir kavak; Tokat ormanında 3 kavak ve 30 çam devrilmişti. Derhal Beykoz Mal Müdürlüğü tarafından bu ağaçlar için bir ihale düzenlendi ve kazanan kişiden de bedeli nakden tahsil edildi.[225]

İstanbul Belediyesi 1981 yılında Anadoluhisarı'nda Salı günleri pazar kurulmasına karar verdi.

Anadoluhisarı'nda salı günleri pazar kurulacak

İstanbul Belediyesi Beykoz Anadoluhisarı'nda salı günleri "pazar" kurulmasını kararlaştırmıştır.

Belediyenin konuya ilişkin kararına göre, Anadoluhisarı'nda "pazar", Kandilli Caddesi'nde kurulacaktır.

Heves olarak kalan proje: Beykoz Tramvayı

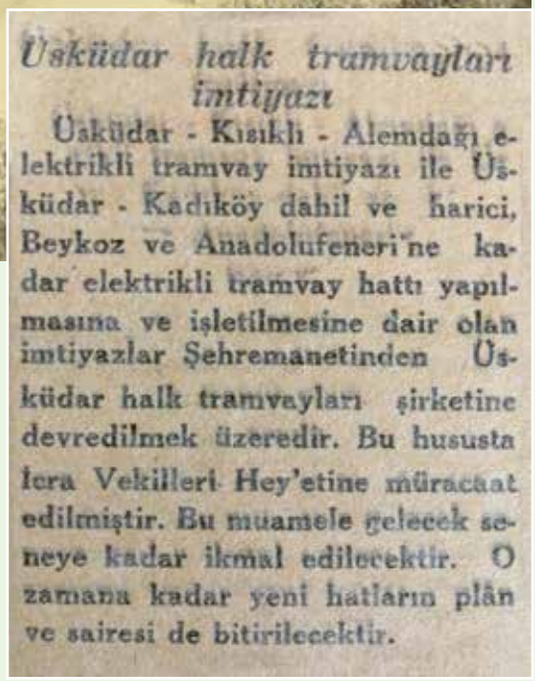

Üsküdar halk tramvayları imtiyazı

Üsküdar - Kısıklı - Alemdağı elektrikli tramvay imtiyazı ile Üsküdar - Kadıköy dahil ve harici, Beykoz ve Anadolufeneri'ne kadar elektrikli tramvay hattı yapılmasına ve işletilmesine dair olan imtiyazlar Şehremanetinden Üsküdar halk tramvayları şirketine devredilmek üzeredir. Bu hususta İcra Vekilleri Hey'etine müracaat edilmiştir. Bu muamele gelecek seneye kadar ikmal edilecektir. O zamana kadar yeni hatların plân ve sairesi de bitirilecektir.

Üsküdar tramvayı

Hey'eti umumiye dün toplandı

Şirketin bir senelik hasilat 239,169 liradan ibarettir

Üsküdar-Kısıklı - Alemdağı Halk Tramvayları Türk Anonim şirketi heyeti umumiyesi dün toplanmıştır. İçtimada evvelâ idare meclisi ve murakip raporları okunmuş ve plânço tasdik edilerek meclisi idare ibra edilmiştir.

Şirketin meclisi idare raporunda bir senelik faaliyeti hülâsa olunmaktadır. Rapora göre şirket yeni hatların inşası ve bunların işletmesi ile meşgul olmuştur. Üsküdar - Kadıköy dahil ve harici ile Beykoz ve Anadolufeneri'ne kadar elektrikli tramvay hattı inşası ve işletme imtiyazı alınmıştır. Haydarpaşa ve Karacaahmet hatları inşa edilmiş ve tramvay işletilmiştir. Geçen kışın bütün şiddetine rağmen seyrüsefer temin edilmiştir. Arabalar için bir çok malzeme celbedilmiştir. Asgari kadro tatbikı ile 10 bin lira tasarruf edilmiştir.

1930 yılında Üsküdar Kısıklı Alemdağı Halk Tramvayları Türk Anonim Şirketi Yönetim Kurulu, Beykoz ve Anadolufeneri'ne kadar elektrikli tramvay hattı inşaası ve işletmesi için imtiyaz aldığını açıkladı.

1930 yılında Üsküdar Kısıklı Alemdağı Halk Tramvayları Türk Anonim Şirketi Yönetim Kurulu, yeni hatlar inşası için çalışmalar yürüttüklerini açıklayarak, Üsküdar-Kadıköy hattı dışında Beykoz ve Anadolufeneri'ne kadar elektrikli tramvay hattı inşası ve işletmesi için imtiyaz aldığını açıkladı.[226] Bu açıklamanın üzerinden 4 gün geçmeden, gazeteler, İstanbul Belediyesi tarafından sözkonusu hatta ilişkin yapım ve işletim imtiyazının şirkete "devredilmek üzere" olduğunu bildirdi. Belediye, meseleyi kesin bir şekilde çözüme kavuşturmak için gerekli imtiyaz devir sözleşmesini Bakanlar Kurulu'na takdim etmişti. Beklenti, 1931 yılına kadar gerekli resmi muamelelerin bitirilmesiydi. Bu süre zarfında şirket yeni hatların gerekli plan vesaire gibi hazırlıklarını bitirecekti.[227]

Sahipsiz alanlar belediyenindir!

Beykoz Belediye Şubesi, yeni belediye kanunun kendisine verdiği yetkilerle ilgili hem Beykozluları bilgilendiriyor, hem de yetkilerini hiç tereddüde mahal bırakmadan kullanıyordu. Yeşil ile bütünleşen Beykoz'da gerek seyrangahlar, gerek harman yerleri, gerek de çayır gibi mahaller bolca bulunuyordu. Beykoz Belediyesi yeni Belediye Kanunu'nun 159'uncu maddesinde bu tür alanları sahipsiz arazi mahiyetinde kabul ettiğini, esasen yolların da belediyeye ait olduğunu belirterek, vatandaşlara çeşitli nedenlerle devrilen ağaçların belediyenin tasarrufunda bulunduğunu hatırlatıyordu. Yani "Devrilen ağaçları sahipsiz zannedip kendiniz almayın" diyordu. Bu nedenle 1932 senesi güz ve kış aylarında devrilen ağaçların da belediyeye ait olduğunu duyuran Beykoz Şubesi, "Beykoz Çayırı'nda birinci su terazisi yakınında devrilen ağaç ile gene mezkur çayırda Akbaba yolu üzerinde devrilen kavak ağacının" aynı çayır mahallinde açık artırma ile satılacağını, taliplilerin satış mahallinde hazır olmalarını istiyordu. Belediye gelirlerini artırmak için neredeyse taşı sıkıp suyunu çıkartıyordu. 1934 yılında da Beykoz Çayırı'ndaki otları pazarlık suretiyle satışa çıkardı.

Sivrisinekle mücadele

Beykoz, 1936 yazında sivrisinek istilasına uğradı. Beykozlular neredeyse akşamları sivrisinek bolluğu sebebiyle açık alanda oturamıyorlardı. Sivrisineklerin ortalığı talan etmesinin sebebi kısa zamanda anlaşıldı. Evkaf İdaresi'nin çayır civarındaki

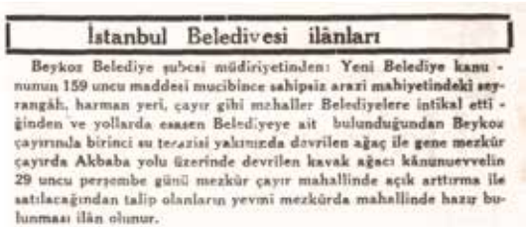

İstanbul Belediyesi ilânları

Beykoz Belediye şubesi müdiriyetinden: Yeni Belediye kanunun 159 uncu maddesi mucibince sahipsiz arazi mahiyetindeki seyrangâh, harman yeri, çayır gibi mahaller Belediyelere intikal ettiğinden ve yollarda esasen Belediyeye ait bulunduğundan Beykoz çayırında birinci su terazisi yakınında devrilen ağaç ile gene mezkûr çayırda Akbaba yolu üzerinde devrilen kavak ağacı kânunuevvelin 29 uncu perşembe günü mezkûr çayır mahallinde açık arttırma ile satılacağından talip olanların yevmi mezkûrda mahallinde hazır bulunması ilân olunur.

Beykoz çevresinde devrilen ağaçlar İstanbul Belediyesi tarafından satışa çıkarıldı.

bahçeleri kiraya verilmiş, bahçevanlar da tarlalarını sulayabilmek için suların önüne setler koyup durgunlaştırmışlardı. Daha önceki seneler dere suları hızla aktığı için sivrisinek yumurtaları tutunamıyordu. Ama sular durgunlaşınca etraf sivrisinekten geçilmez olmuştu. Ayrıca fabrikanın arka tarafları bataklık haline gelmiş ve sivrisinek üreme merkezine dönüşmüştü. En sonunda Beykozlular Evkaf İdaresine müracaat ederek tarlaların kiraya verilmeyip boş tutulmasını, gerekirse tarla kirasını köylülerin ödeyeceğini bildirmişlerdi. Beykoz Kaymakamlığı da olaya müdahil olup sivrisinek ile mücadele memurlarını harekete geçirmişti.[230]

Başıboş gezen hayvanların satışı

Beykoz Belediyesi, 1930'ların günlük yaşamında önemli yer işgal eden merkep ve buzağılarla da uğraşmak zorunda kalıyordu. İstanbul'un o dönem "uzak" ilçelerinden, daha doğrusu "köy hayatına" en yakın kazalarından biri olan Beykoz'da yollarda at arabalarının yanı sıra diğer binek hayvanlar ile küçük ve büyük baş hayvanları görmek, hayatın doğal akışının gereğiydi. Ne var ki bazen bu hayvanlardan bazıları sokaklarda başı boş olarak geziyor, kayboluyordu. Beykoz Belediyesi de

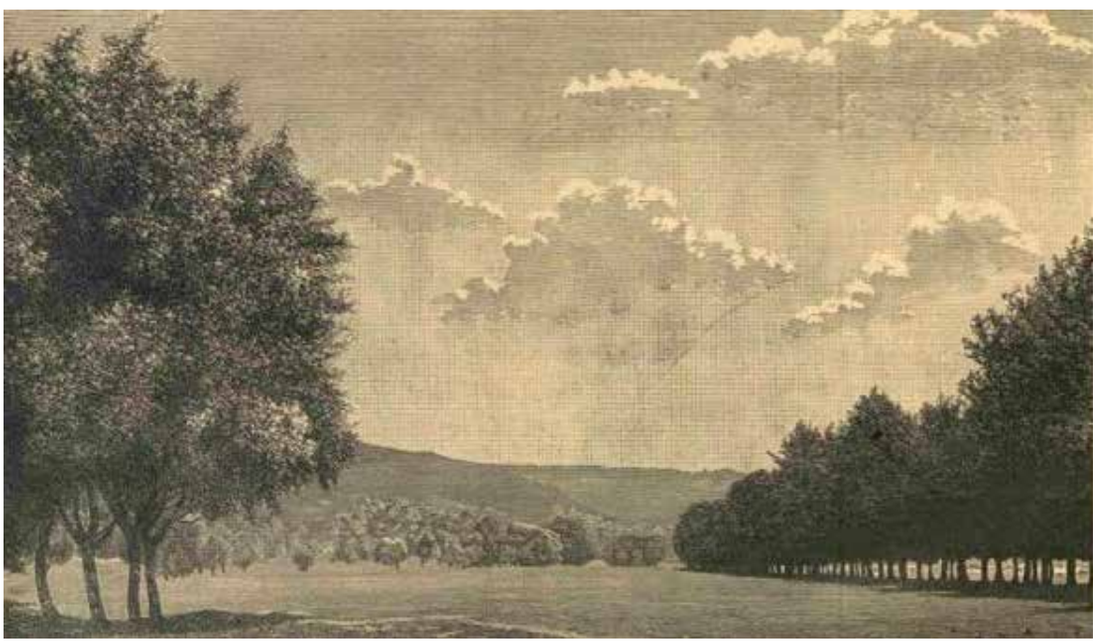

Beykoz Çayırı

sokaklarda başıboş gezen bu hayvanlarla yakından ilgileniyor, hatta sahibi çıkmazsa satıp bütçesine gelir kaydediyordu. 1933 yılında sokakta başı boş olarak gezerken tutulan iki merkep ile bir buzağı yakalandı. Hemen çevrede duyurusu yapılıp sahibi arandı. Ne var ki sahibi çıkmadı. Bunun üzerine belediye memurları, merkep ve buzağıyı Kavakdere Caddesi üzerindeki Bakkal Harito'nun ahırına sevk etti. Tıpkı günümüzde yasak yerlere park edilen araçların belediye çekicileri tarafından anlaşmalı otoparklara çekilmesi gibi. Harito'nun ahırına sevk edilen hayvanlar için belediye, yerel duyuruyla yetinmedi, gazete ilanı da vererek, "üç gün içinde sahibi çıkmazsa iki merkep ile bir buzağıyı satacağını"[231] duyurdu. Gazetelere yansıyan başka bir olay da 1936 senesinde oldu. Beykoz sokaklarında başı boş dolaşan bir inek, tutulup belediyenin tespit ettiği bir ahıra konuldu. Sonra da hem çevrede şifahen hem de gazetelerde yayınlanan ilanla sahibi arandı.[232] Çıkmayınca da Beykoz Çarşısında satışa çıkarıldı.

Belediye mülkleri açık artırma ile kirada

Beykoz Belediye Şubesi gelirlerini artırmak için kendine ait mülkleri açık artırma yöntemiyle kiraya veriyordu. Buna göre Beykoz merkezde Kavakdere Caddesi'ndeki bir dükkan, Anadolukavağı'ndaki bir kahvehane ve bir dükkan; yine Anadolukavağı Mirşah'taki bir ahşap baraka ile arsa ihaleye çıkartılmıştı. İlaveten Beykoz Çayırı'nda münasip mahallerde kır kahveciliği yapılabilecek nitelikteki 6 parça mahal de açık artırma ile kiraya verilecekti.[233] Belediye bu mülklerden ihtiyaçlarından bir kısmını karşılayabilecek oranda gelir bekliyordu. Yeni bir belediye olması sebebiyle yapacak birçok hizmet vardı. 1930'ların yokluk yılları göz önüne alındığında bütçeyi rahatlatacak her kuruş altın gibi değerliydi.

Çökmek üzere olan binaları belediye yıkıyor

Beykoz Belediye Şubesi, çevreye zarar verecek nitelikte gördüğü, her an çökebilecek yapılara müdahale edip yıkımını bizzat gerçekleştiriyordu. Özellikle insan yoğunluğunun çok olduğu bölgelerdeki bu tür yapılara karşı daha fazla hassasiyet gösteriliyordu. Kanlıca Vapur İskelesi yakınında böylesi bir yapı vardı. Altı dükkan, üstü ise hane olan ev harap vaziyetteydi, belediyenin kullandığı tabirle "mail-i inhidam" vaziyetinde, yani çökmek üzereydi. Belediye hemen evin sahibini araştırdı. Ne yazık ki evin tek bir sahibi yoktu, hisseliydi. Hissedarlardan Şadiye ve Hüsniye hanımlara ulaşılarak Yapı ve Yollar Kanunu'nun 44. maddesince tebligat yapıldı. Ancak diğer hissedarlar İbrahim Efendi ile Kasap Nikita veresesi ve vekillerine ulaşılamadı. Adresleri meçhuldü. Bunun üzerine "ilk ve son tebliğ" yerine geçmek üzere bir ilan yayınlandı ve hissedarların ilan tarihinden itibaren 15 gün içinde binanın yol açacağı mahzurları ortadan kaldırmadıkları takdirde, bizzat belediye tarafından "def-i mahzura tevessül edileceği", yani binanın yıkılacağı bildirildi.[234]

Beykoz Belediye Şubesi gelirlerini artırmak için kendine ait mülkleri açık artırma yöntemiyle kiraya verdi.

Belediye kömür dağıttı

Demokrat Parti idaresindeki İstanbul Belediyesi'nin Beykoz Dairesi, 1950 yılının kara kışında ilçedeki muhtaçlara tam 8 bin ton kömür dağıttı. İstanbul genelinde en çok kömür dağıtımı 18 bin ton ile Fatih ve 16 bin ton ile Üsküdar'da gerçekleştirildi. Belediyenin dağıttığı kömürlerin büyük bir kısmı ise Türkiye'ye gelmeye devam eden Balkan göçmenlerine verildi.[241]

Belediye bastırdı, Beykoz Kundura kaçtı

İstanbul Belediyesi, Beykoz şube müdürünün hatırlatması ve yönlendirmesiyle olsa gerek, Beykoz'a damgasını vuran Beykoz Kundura Fabrikası'nı şehrin ihtiyaç sahibi bir kesimi için sosyal sorumluluk vazifesini yerine getirmeye çağırdı. Daha doğrusu zorladı. Belediye, asker ailelerine yardımı hükme bağlayan kanun maddesine dayanarak, Beykoz Kundura Fabrikası'nın asker ailelerine dağıtılmak üzere bir yıl için 80 bin lira vergi ödemesini istedi. Kundura Fabrikası yönetimi bu talebi yasa dışı bularak konuyu mahkemeye intikal ettirdi. Belediye yetkilileri ise bunun kanunun açık hükmü olduğunu savundu. Sorun Danıştay'a taşındı. Danıştay belediyenin talebinde haklı olup olmadığını karara bağlama sürecinde iken, İstanbul'daki asker ailelerini ise büyük bir umut sardı. Danıştay'ın belediyeyi haklı bulması halinde, Sümerbank'ın fabrika ve diğer kurumlarıyla birlikte ödeyeceği asker ailelerine yardım vergisi 10 milyon lirayı bulacaktı.

Sokak aydınlatmalarının yetersiz olduğu yıllarda Anadoluhisarı

Sokaklar aydınlanıyor

Demokrat Partili belediye meclis üyelerinin gerek vilayette gerekse belediyedeki çalışmaları sonuç vermeye devam ediyordu. Şehirlerin aydınlatılmasını temel politika haline getiren yeni idare, bu amaçla 1951 yılı sonuna kadar sokaklara takılacak elektrik lambalarının dağılımını ve sayısını belirledi. Buna göre Beykoz'a tam 37 adet sokak lambası düşüyordu ki, bu çok ciddi bir rakamdı. Yine birinci sırada 124 lamba ile Üsküdar, son sırada ise 17 lamba ile Ümraniye ve Adalar bulunuyordu.[242]

Şehrin muhtelif semtlerine yeni lâmbalar konacak

Belediye şehrin tenviri mevzuuna büyük ehemmiyet vermektedir. Hazırlanan programa göre; 1951 yılı sonuna kadar sokaklara takılacak elektrik lâmbalarının listesi aşağıdadır: Üsküdara 124. Beyoğluna 118 Beşiktaşa 47, Sarıyere 23, Eminönüne 35, Fatihe 122, Eyübe 63, Bakırköye 20, Kadıköye 128 Beykoza 37, Adalara 17, Pendike 10, Kartala 28, Ümraniyeye 17 lâmba.

Belediye fakirlere kömür dağıtmağa başladı

Belediyece fakirler için ayrılan kömürlerin dağıtılmasına başlanmıştır. Bu kömürlerin mühim bir kısmı göçmenlere verilecektir. Belediyece bunun için Üsküdara 16.000, Adalara 6000, Bakırköye 9000 Beşiktaşa 11.000, Beykoza 8.000, Beyoğluna 18.000, Eminönüne 20.000, Fatihe 18.000, Kadıköye 10.000, Eyübe 11.000, Sarıyara 8.000 kilo kömür verilmiştir.

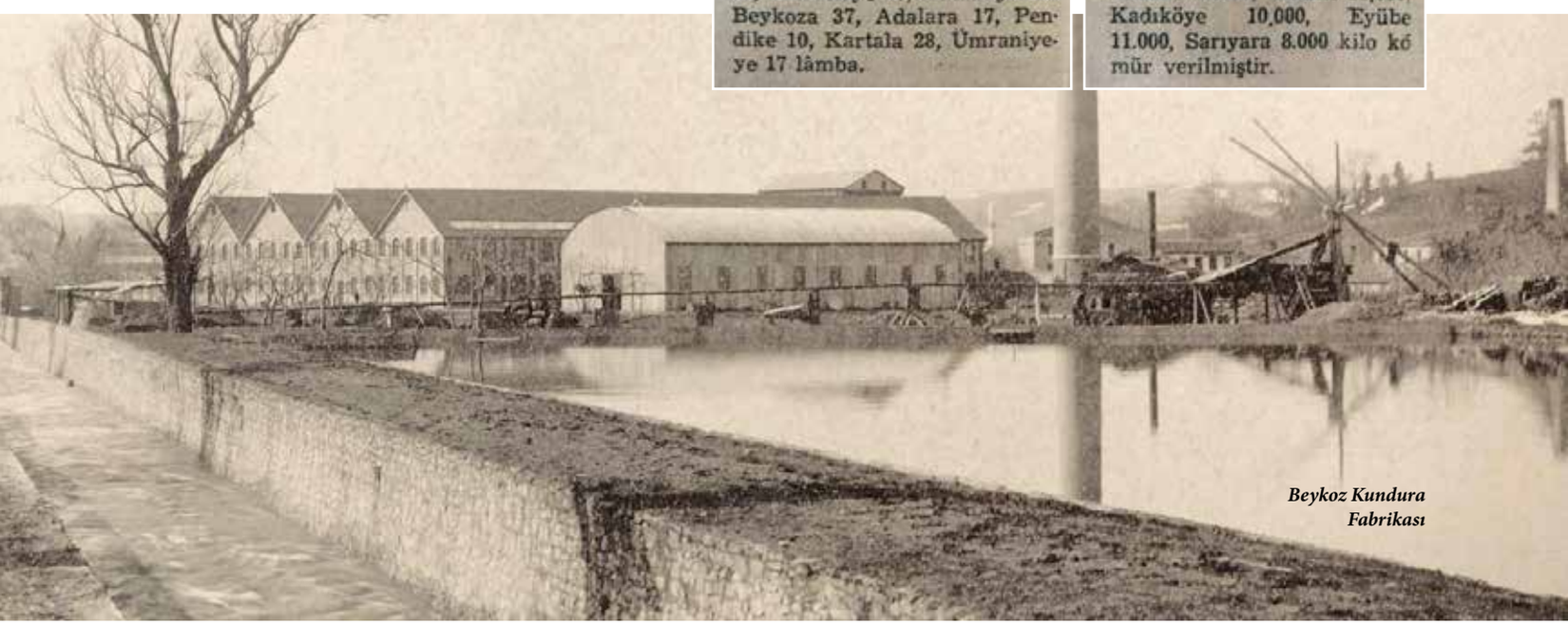

Beykoz Kundura Fabrikası

Beykoz'a İl Özel İdaresi'nin Hediyesi: Ziraat Mektebi'nden Fidanlığa

Beykoz Arpacı Çiftliği Ziraat Mektebi binası

İstanbul Vilayeti, Belediye ile birleşene kadar şehirde ziraatın gelişmesi için en önemli faaliyetlerini Beykoz'da yaptı. Bu çalışmalar, İl Genel Meclisi ile Belediye Meclisi'nin birlikte oluşturduğu İstanbul Umumi Meclisi'nin çatısı altında devam etti. Bu konudaki en somut adım Ziraat Mektebi'nin Beykoz'da açılmasıydı. Bunun hikayesi ise 1915 yılında İl Özel idaresi'nin kurulmasının hemen sonrasına dayanıyordu.

Gelişmeler şöyle olmuştu: İstanbullu ziraatçılar, ziraata uygun olmasından daha çok mevkii sebebiyle Beykoz'un "sanayi-i ziraiyeye pek elverişli olmasını" göz önünde bulundurarak, bir "sanayi-i ziraiye mektebi" açılmasını teklif ettiler. Bu mektepte sütçülük, peynircilik, bağcılık, bahçevanlık, sebzecilik, meyvacılık, çiçekçilik, fidancılık, konservecilik, ıtrıyatçılık, tavukçuluk, arıcılık gibi şubeler bulunmasını talep ettiler. Bu talebi dikkate alan Umumi Meclis, bir yer arayışına girdi ve Beykoz'dan gelen meclis üyelerinin de önerisiyle, bahsedilen sanatların icra edilebileceği ve mektebin de kurulabileceği uygun yer olarak tavsiye edilen Milli Emlak'e ait Paşamandıra ve Arpacı çiftliklerini satın aldı. Böylece 1915 senesinde, I. Dünya Savaşı henüz başlamışken, tesislerin yapımına girişildi. Konuyu yakından bilen ve izleyen belediye görevlisi Zühtü Bey, bu konuda şunları yazıyordu:

Beykoz Ziraat Mektebi çiçek bahçesi

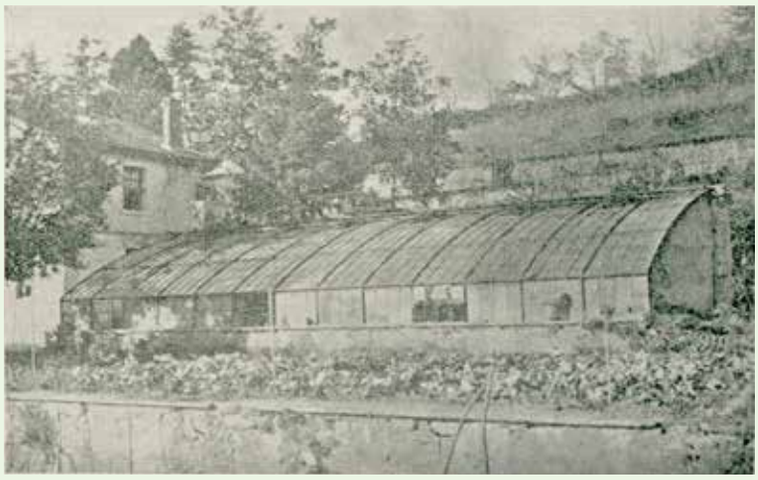

"Bir taraftan sanayi-i ziraiye mektebi namı altında bir mektep tesisine çalışırken, diğer taraftan da çiftçileri yeni ziraat aletlerine alıştırmak maksadıyla her kaza merkezinde birer ziraî aletler deposu kurularak, bu depolara birer pulluk, tırmık, çayır, orak, mısır makineleriyle arı kovanları ve bahçıvan aletleri gönderilmiş ve bu aletlerin kullanım şekillerini göstermek için de depolara birer ziraat muallimi tayin edilmiştir. Bu muallimlerin

Beykoz Ziraat Mektebi Ormanı

köylüyü yeni aletler ve edevata alıştırmak ve bitki, meyve ve sebzelerde ortaya çıkan haşerat ve tufeylilerin imhası hususunda pek faydaları görülmüş ve makinenin yaygınlaşmasına yardımları dokunmuştur. Ayrıca muhtelif cinslerden tohum ve fidan satın alınarak köylüye dağıtılmış ve fennî ziraat usulleri gösterilmiştir."

Arpacı Çiftliğinde açılıp 1930 yılında varlığını devam ettiren Ziraat Mektebi'nin binası kendine has bir tarzı yansıtıyordu. Ayrıca seralar içinde çiçek bahçesi bulunurken, mektebin ormanı, öğrencilere tatbikat için bulunmaz fırsatlar sunuyordu.

1934'te Beykoz Ziraat Ameliyat Mektebi'nin bulunduğu Arpacı Çiftliği fidanlık haline getirilip burada bir de saksı imalathanesi açıldı. Belediye ve Vilayet, bu fidanlığa büyük önem veriyordu. Bir yıllık çalışmalar neticesinde burada 41,738 adet orman fidanı yetiştirilip parasız dağıtıldı. 1936 yılında ise çam, göknar, servi ve mazı başta olmak üzere birçok çeşitten bir milyondan fazla fidan yetiştirilmişti. 1938 yılına gelince İstanbul'un yeşillendirilmesinde ihtiyaç duyulan fidanların önemli bir kısmı buradan temin ediliyordu. Hatta yetiştirilmeleri çok güç olan ağaçların kökleri saksılarda büyütülerek daha sonra toprağa naklediliyordu.[236]

Abraham Paşa korusu ve fidanlık

Beykozluların Abraham Paşa korusunun canlandırılması yönündeki talepleri de yankı buldu. Belediyenin girişimleri sonucu Bakanlar Kurulu'nda Abraham Paşa korusunun Beykoz Fidanlığına tahsis edilmesi kararı çıkartıldı.[237] Böylece şehrin ihtiyaç duyduğu fidanlar için Beykoz'un merkez haline gelmesi sağlandı.

Bu arada Beykoz Fidanlığı çok rağbet gören süs, yol, park ve koruluk fidanlarının satışına başladı. Fiyatları ucuz tutan ve alımı zorlaştıran formaliteleri de ortadan kaldıran fidanlık yetkilileri, bunun semeresini de satışta artış olarak gördüler. Fidanlık 1950 yılı itibariyle bir rekora imza atarak, 57 bin fidan satışı gerçekleştirirken, tam 21 bin adet fidanı da parasız olarak dağıtmıştı.[238] Beykoz Fidanlığı, 1954 yılında halka çam ve süs ağacı olarak 87 bin ağaç dağıttı.[239] 1959 yılında ise Beykoz Fidanlığı İstanbul'un büyük caddelerini ağaçlandırıyordu. Bu amaçla Ayazağa Yolu ile Vatan Caddesi'ne fidanlar dikilirken halka da çam, süs ağaçları ve salon çiçekleri satışına devam ediliyordu.[240]

Beykoz Ziraat Mektebi Ormanı

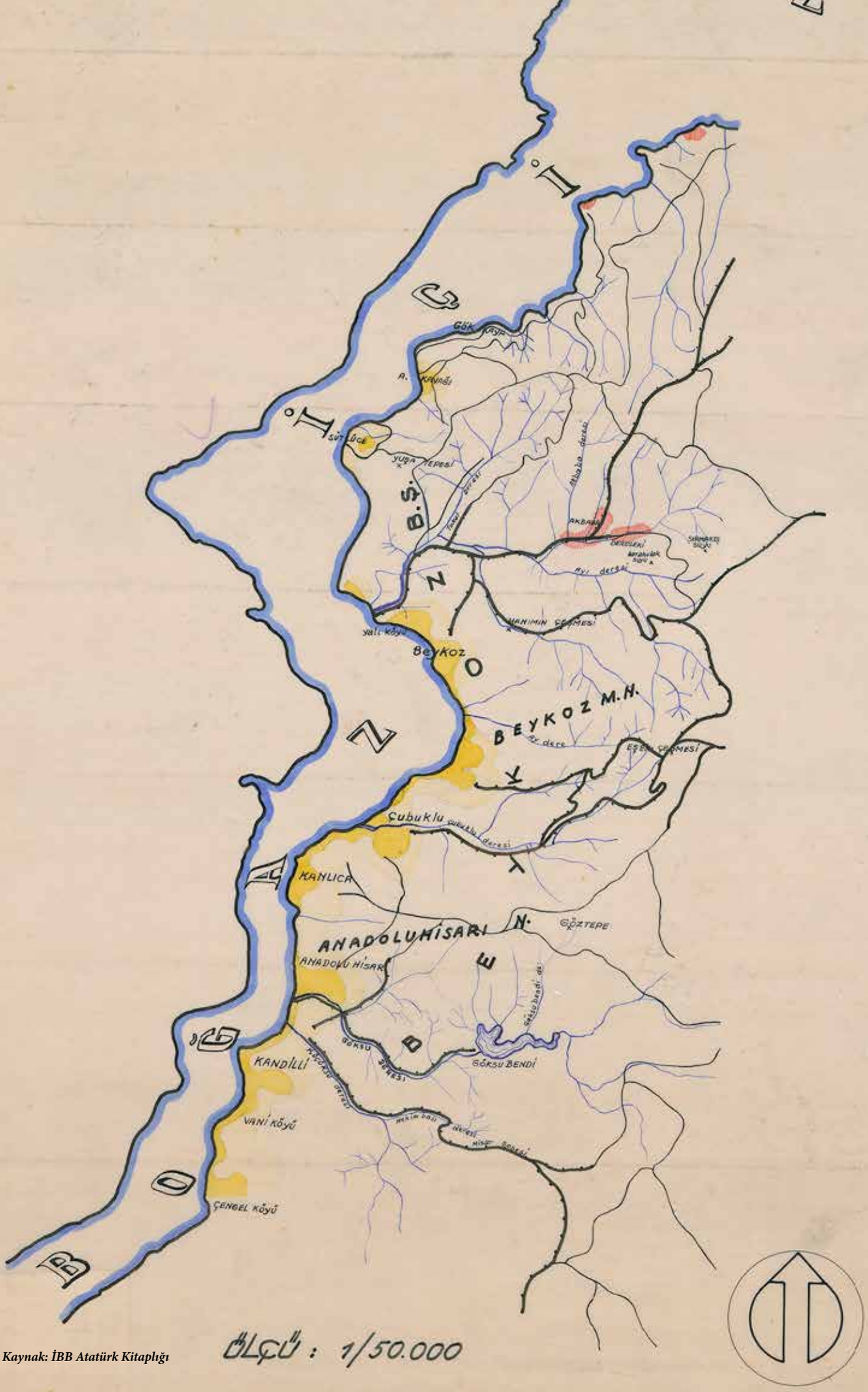

ÖLÇÜ : 1/50.000

Kaynak: İBB Atatürk Kitaplığı

İKİNCİ KISIM

Cumhuriyet Döneminde
Beykoz
Belediyesi

İKİNCİ BÖLÜM

Beykoz Belediye Şubesi'nin İlk Müdürleri

17 Aralık 1930 tarihinde kaymakam Esat Bey'in gayretleriyle Beykoz sokakları elektriğe kavuştu.

Cumhuriyet döneminin ilk belediye kanunu olan 1580 Sayılı Kanun'a konulan maddeyle belediye reisliğinin mahallin en büyük mülkiye memuruna verilmesine imkan tanıyan hükmü İstanbul'da kanun yürürlüğe girer girmez uygulanmaya başlandı. İstanbul Valisi ve Belediye Başkanlığının aynı kanunla Hükümet tarafından atanan valiye tevdi edilmesi ve bunun için ayrı bir fasıl açılması, bu kuralın özellikle İstanbul için konulduğuna işaret ediyordu. 1930 yılının Eylül ayında İstanbul'un şubelerinde belediye meclis üyeliği için seçimin yapılmasıyla yeni kanunda tarif edilen usuller dairesinde İstanbul Belediyesi ve bağlı 10 belediye şubesinin fiilen de faaliyete geçmesi, Beykoz için ancak 1984 Mahalli Seçimleriyle değişecek 54 yıllık uzun bir dönemin başlangıcı olmuştu. Bu süreç içinde oldukça kıt bilgiler ve zor ulaşılan belgeler ışığında Beykoz ve İstanbul'un diğer belediye şubeleri için belirli devrelerin olduğunu tespit ettik. Elbette bu tespitler bulunacak ve ulaşılacak yeni belge ve bilgiler ışığında, az önce bahsettiğim sebepten ötürü değişebilecek bir nitelik taşımakta olduğunun altını çizmek isteriz. Bu kayıtla, ifade edilebilir ki, Beykoz'da görev alan şube müdürleri için dört devreden bahsedilebilir:

1- 1930-1956 DÖNEMİ

Bu dönem, Türkiye'nin yaşadığı olağanüstü şartlar, II. Dünya Savaşı öncesinde ve sırasında yönetimin merkeze sıkı bir şekilde bağlı olarak çalışmasına duyulan ihtiyaç ve diğer nedenlerle, şube müdürü vazife ve salahiyeti kaza kaymakamlarının uhdesine verilmişti. Yukarıda işaret edildiği gibi bunda vilayet ve belediye yönetiminin birleştirilmiş olmasının büyük etkisi vardı. Bu durum, İstanbul Vilayeti ile İstanbul Belediyesi'nin birleşik yapısının 1956'da sona erdirilip ayrı teşkilat yapılarına kavuşturulmasıyla sona erdi.

Cumhuriyet'in ilk Beykoz belediye müdürü: Kaymakam Esad Bey

Beykoz'da 1580 Sayılı Belediye Kanunu çıktıktan hemen sonra Eylül ayında yapılan seçimlerde meclis üyeleri belirlendi. O sırada Beykoz Kaymakamlığını Esad Bey yürütüyordu. Yeni meclis üyeleriyle birlikte yeni kurulan belediye teşkilatının başında da Esad Bey oldu. Beykoz, Esad Bey döneminde çok önemli bir yenilikle ilk kez tanıştı: Elektrik… Onun yoğun gayretleriyle ilçe sokakları ilk kez 17 Aralık 1930 tarihinde aydınlanmaya başladı. Sanayi ve Maadin Bankası'na ait Beykoz

Şehir işleri

Beykoz elektriğe kavuştu

Beykoz kaymakamı Esat Beyin himmetile Beykoz dünden itibaren elektriğe kavuşmuştur. Sanayi ve Maadin Bankasına ait Beykoz fabrikasından alınan bir kablo vasitasile Beykoz sokakları elektrikle tenvir edildiği gibi Paşabahçe yoluna da elektrik lâmbaları takılmağa başlanmıştır. Kendi kendine Beykoz'lulara çok faideli bir iş temin eden kaymakam Esat Beyi tebrik ederiz.

Fabrikası'ndan bir kabloyla alınan elektrik, Beykoz'daki sokak lambalarına verildi. Ayrıca Paşabahçe yoluna elektrik lambaları takılması işine girişildi.[243] Mevcut imkanları kullanarak, Beykoz'un gecelerini pırıl pırıl aydınlatan kaymakam, halktan büyük takdir topladı.

Yeni kaymakam, yeni reis!

Esad Bey'in yerine Beykoz Kaymakamlığına atanan Reşat Bey, kazadaki belediye işlerinin eksiksiz yürümesi için üzerine düşen vazifeyle yetinmedi, fazlasını yaptı. İki yıl görevde kalan Reşat Bey, kazanın imarı için de büyük gayret gösterdi. İlk iş olarak "200 yıl önce inşa edilen ve harap olmaya yüz tutmuş" İshak Ağa Çeşmesi'ne el attı ve çeşmeyi mükemmel bir şekilde tamir ettirdi. Ayrıca Beykoz'un en güzel yerlerinden biri olan Fevzi Paşa Caddesi önündeki kayık iskelesini intizamlı hale getirerek, "burada küçük fakat hakikaten güzel bir park" yaptı. Özellikle pazar yeri tesis ederek, halkın çok büyük bir ihtiyacını karşıladı. Cumhuriyet döneminin halkın ve iş dünyasının derdiyle

Cumhuriyet

Halk sütunu

Kanlıca'lıların teşekkürü

Kanlıca ihtiyar heyeti ve ahaliden bazı zevatın imza ve mühürlerile gönderilen bir varakada bir kaç gece evvel Kanlıca'da çıkan yangına Beykoz kaymakamı Reşat ve Anadoluhisarı Nahiye Müdürü Hüseyin Beylerin derakap yetişerek lâzım gelen tedbirleri ittihaz ettiklerinden ve itfaiyenin pek az zamanda yangın yerinde isbati vücut ile gurup kumandanı İbrahim Beyin bizzat en tehlikeli mahallere girerek yangının itfasında cümlesinin sebkeden himmetlerinden dolayı beyani teşekkür olunmuştur.

yakından ilgilenen kaymakam ve belediye başkanı tipinin ilk örneklerinden biri olan Reşat Bey, tanıyanlar tarafından şöyle tarif ediliyordu: "Kaymakam Bey iş sahiplerine çok kolaylık göstermekte ve herkesin derdini dinlemekte ve muamelatın süratle deveran ve cereyanı temin olunmaktadır."

Beykoz Kaymakamı Reşat Bey, Beykoz halkının sorunlarıyla yakından ilgilenen bir yönetici olarak halk tarafından çok beğenildi. Sözgelimi Kanlıca'da bir gece yarısı çıkan yangına anında müdahale etmesi, yatağından kalkıp bizzat söndürme çalışmalarına katılması büyük takdir topladı. Gereken tedbirlerin alınmasını temin etmenin yanı sıra itfaiyenin de hiç zaman kaybetmeden yangın yerine ulaşıp yangın söndürme çalışmasına başlamasını sağladı. Böylece o dönem neredeyse tamamen ahşap evlerden oluşan bir semtin yanıp kül olmasını önledi. Kanlıcalılar gerek Kaymakam Reşat Bey'e, gerekse fedakâr itfaiye grubunun amiri İbrahim Bey'e, gazetelere verdikleri ilanla teşekkür ettiler.

Beykoz'un idealist ve çalışkan kaymakam ve belediye reisi Reşat Bey'in yaptığı çalışmalar ve halkın teveccühü, İçişleri Bakanlığının dikkatinden kaçmadı. Bakanlık, vazifesinde gösterdiği fevkalade gayretten dolayı Beykoz Kaymakamı Reşat Bey'i birinci sınıf kaymakamlığa terfi ettirdi.[246]

Kaymakam İhsan Bey:
En uzun süre görevde kalan şube müdürü

Bu arada Reşat Bey'den sonra 1933'te Beykoz Kaymakamlığına atanan İhsan Kurtan'ın Bakanlıktan gelen beklenmedik bir talimatla Bakanlık emrine alındığı gazetelere yansıdı. Aslında bu konuda Resmi Gazete'nin 25 Aralık 1933 tarihli mükerrer sayısında "Görülen lüzuma binaen Beykoz Kaymakamı İhsan Bey'in Vekâlet [İçişleri Bakanlığı] emrine alınması tensip edilmiştir" cümlesini içeren bir kararname bile yayınlanmıştı. "Reis-i Cumhur Gazi Mustafa Kemal ile Başvekil İsmet ve Dahiliye Vekili Ş. Kaya" imzasını taşıyan bu kararname, anlaşılan o ki, geri alındı veya hiç uygulanmadı. Çünkü İhsan Bey, bu kararnameden sonra tam 6 yıl Beykoz Kaymakamlığı görevinde bulundu. Henüz soyadı kanunu çıkmadan önce gerçekleşen kararnamede bahseden İhsan Bey ile 6 yıl görev yapan İhsan Kurtan'ın aynı kişi olmadığını, iki tane İhsan isimli kaymakam bulunduğunu da söylemek mümkün. Ancak İçişleri Bakanlığı'nın kayıtları İhsan Kurtan'ın 15 Haziran 1933 tarihinde vazifeye başlayıp 5 Temmuz 1939'da görevinden ayrıldığını gösteriyor. Anılan kararnamenin 25 Aralık 1933 tarihli olduğu düşünülürse, hiç uygulanmadığı tezinin daha doğru olacağı akla yatkın geliyor.

1935 yılında Anadoluhisarı'nda Körfez Caddesi'nde bir yalıda büyük bir yangı çıktı. Kaza eseri çıkan yangına Anadoluhisarı halkı, kaymakam ve belediye şube müdürü İhsan Kurtan, nahiye müdürü ve itfaiye anında müdahale ederek, hem yalının tamamen yanmasını hem de civardaki ahşap binalara sıçramasını önlediler. Yalının sahibi ise İstanbul Umumi Meclisi Üyesi M. Ali Gökçen idi. Gökçen, Beykoz Kaymakamı İhsan Kurtan'a, Anadoluhisarı Nahiye Müdürü Muzaffer Bey'e, polis memurlarına, Anadoluhisarı halkına ve itfaiye teşkilatına, ailesi adına bir teşekkür mesajı yayınladı.[249]

Beykoz Kaymakamı İhsan Bey'i Vekalet emrine alan kararname.

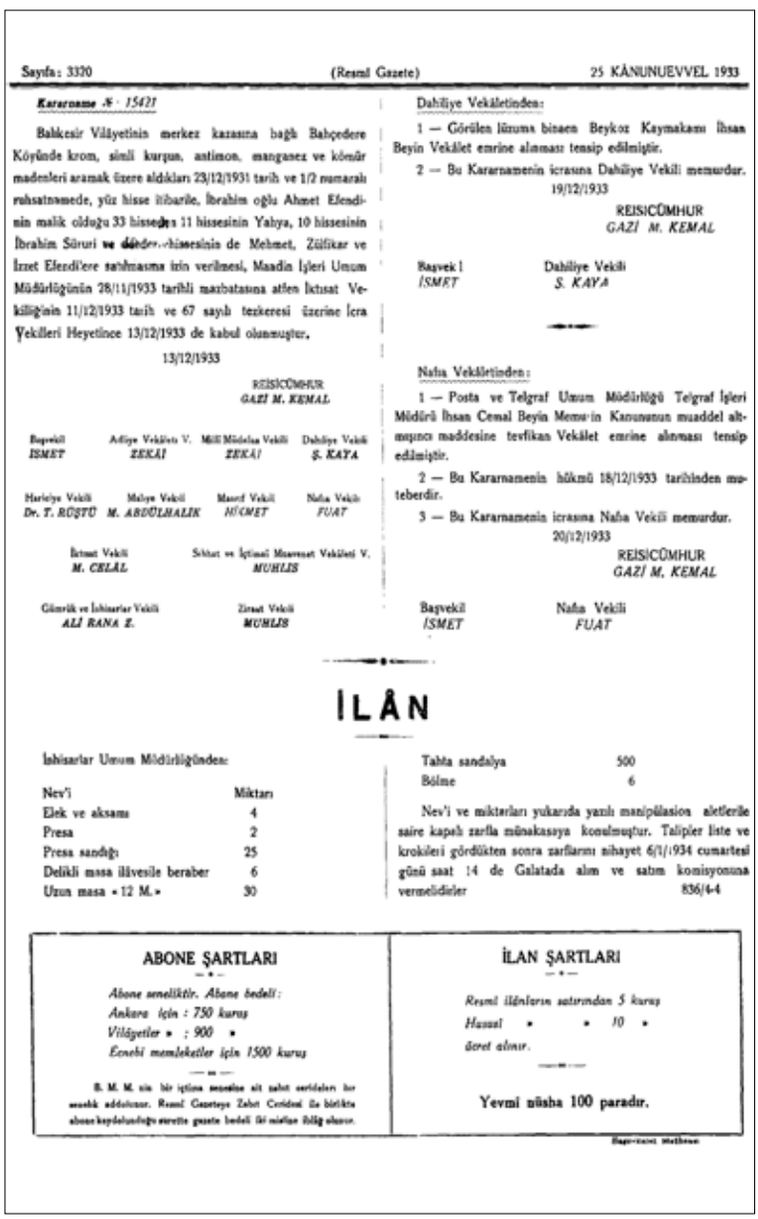

Sayıfa: 3320 (Resmî Gazete) 25 KÂNUNUEVVEL 1933

Kararname N: 15421

Balıkesir Vilâyetinin merkez kazasına bağlı Bahçedere Köyünde krom, sinli kurşun, antimon, manganez ve kömür madenleri aramak üzere aldıkları 23/12/1931 tarih ve 1/2 numaralı ruhsatnamede, yüz hisse itibarile, İbrahim oğlu Ahmet Efendinin malik olduğu 33 hissesiyle 11 hissesinin Yahya, 10 hissesinin İbrahim Sürurî ve diğer 10 hissesinin de Mehmet, Zülfikar ve İzzet Efendi'lere satılmasına izin verilmesi, Maadin İşleri Umum Müdürlüğünün 28/11/1933 tarihli mazbatasına atfen İktısat Vekâletinin 11/12/1933 tarih ve 67 sayılı tezkeresi üzerine İcra Vekilleri Heyetince 13/12/1933 de kabul olunmuştur.

13/12/1933

REİSİCÜMHUR
GAZİ M. KEMAL

Başvekil İSMET — Adliye Vekâleti V. ZEKAİ — Millî Müdafaa Vekili ZEKAİ — Dahiliye Vekili Ş. KAYA

Hariciye Vekili Dr. T. RÜŞTÜ — Maliye Vekili M. ABDÜLHALIK — Maarif Vekili HİKMET — Nafıa Vekili FUAT

İktısat Vekili M. CELAL — Sıhhat ve İçtimaî Muavenet Vekâleti V. MUHLİS

Gümrük ve İnhisarlar Vekili ALİ RANA E. — Ziraat Vekili MUHLİS

Dahiliye Vekâletinden:

1 — Görülen lüzuma binaen Beykoz Kaymakamı İhsan Beyin Vekâlet emrine alınması tensip edilmiştir.

2 — Bu Kararnamenin icrasına Dahiliye Vekili memurdur.

19/12/1933

REİSİCÜMHUR
GAZİ M. KEMAL

Başvekil İSMET — Dahiliye Vekili Ş. KAYA

Nafıa Vekâletinden:

1 — Posta ve Telgraf Umum Müdürlüğü Telgraf İşleri Müdürü İhsan Cemal Beyin Memurin Kanununun muaddel altmışıncı maddesine tevfikan Vekâlet emrine alınması tensip edilmiştir.

2 — Bu Kararnamenin hükmü 18/12/1933 tarihinden muteberdir.

3 — Bu Kararnamenin icrasına Nafıa Vekili memurdur.

20/12/1933

REİSİCÜMHUR
GAZİ M. KEMAL

Başvekil İSMET — Nafıa Vekili FUAT

İLÂN

İnhisarlar Umum Müdürlüğünden:

Nev'i	Miktarı
Elek ve aksamı	4
Presa	2
Presa sandığı	25
Delikli masa ilâvesile beraber	6
Uzun masa «12 M.»	30
Tahta sandalya	500
Bölme	6

Nev'i ve miktarları yukarıda yazılı manipülasion aletlerile saire kapalı zarfla münakasaya konulmuştur. Talipler liste ve krokileri gördükten sonra zarflarını nihayet 6/1/1934 cumartesi günü saat 14 de Galatada alım ve satım komisyonuna vermelidirler 836/4-4

ABONE ŞARTLARI

Abone senelikdir. Abone bedeli:
Ankara için : 750 kuruş
Vilâyetler » : 900 »
Ecnebi memleketler için 1500 kuruş

B. M. M. nin bir içtima senesine ait zabıt cerideleri bir senelik addolunur. Resmî Gazeteye Zabıt Ceridesi ile birlikte abone kaydolundukta evvelce gazete bedeli ile mukabe ödenmiş olur.

İLAN ŞARTLARI

Resmî ilânların satırından 5 kuruş
Hususî » » 10 »
ücret alınır.

Yevmî nüsha 100 paradır.

Hükümet Matbaası

Beykoza güzel bir park yapılıyor

Beykozun iskelesiki on çeşmeleri çok meşhurdur. Bu çeşmenin iri çınarlarını altındaki bedii manzarasını önündeki harap dükkanlar ve evler kapatıyordu. Beykoz kaymakamı Bayan burada büyük ve asrî bir bahçe yapmaya karar vermiş ve istimlâk işlerini de bitirmiştir. Vilâyet te bahçenin derhal tanzimi için yeni bir tahsisat kabul etmiştir. İşe yu günlerde başlanacaktır.

İhsan Kurtan Onçeşmelerin bulunduğu alana modern bir park işine girişti.

On Çeşmeler'e asrî park

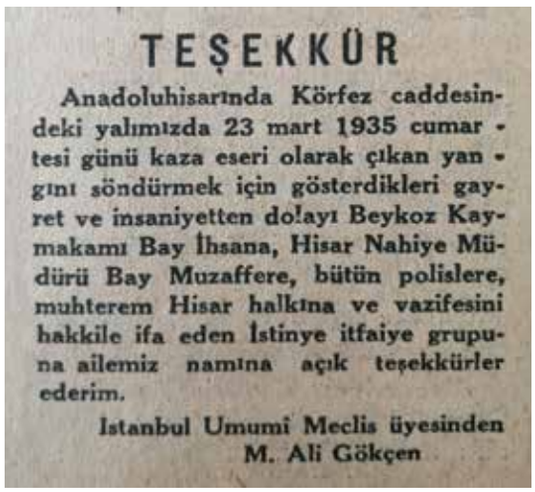

TEŞEKKÜR

Anadoluhisarında Körfez caddesindeki yalımızda 23 mart 1935 cumartesi günü kaza eseri olarak çıkan yangını söndürmek için gösterdikleri gayret ve insaniyetten dolayı Beykoz Kaymakamı Bay İhsana, Hisar Nahiye Müdürü Bay Muzaffere, bütün polislere, muhterem Hisar halkına ve vazifesini hakkile ifa eden İstinye itfaiye grupuna ailemiz namına açık teşekkürler ederim.

Istanbul Umumi Meclis üyesinden
M. Ali Gökçen

Beykoz'un en meşhur yerlerinden biri iskeledeki On Çeşmeler idi. Bu çeşmenin olduğu alanda iri ve tarihi çınarlar mevcuttu. Çeşme ve çınarların insanı açan manzarasını, önündeki harap dükkanlar ve evler kapatıyordu. Beykoz'un belediye işlerinden de mesul kaymakamı İhsan Kurtan, bu konuda adım atarak bu alanda büyük ve modern bir "bahçe" yapmaya karar verdi. Hemen istimlak işlerine girişip işe başlanacak hale getirdi. Gerekli tahsisatı olmadığı için aynı zamanda belediye başkanı olan valiye müracaat ederek, bu proje için ilave tahsisat talep etti.[250] Vilayet, bu isteği uygun görerek kabul edince, Beykoz'un güzel bir parka kavuşmasının önünde hiçbir engel kalmamıştı.

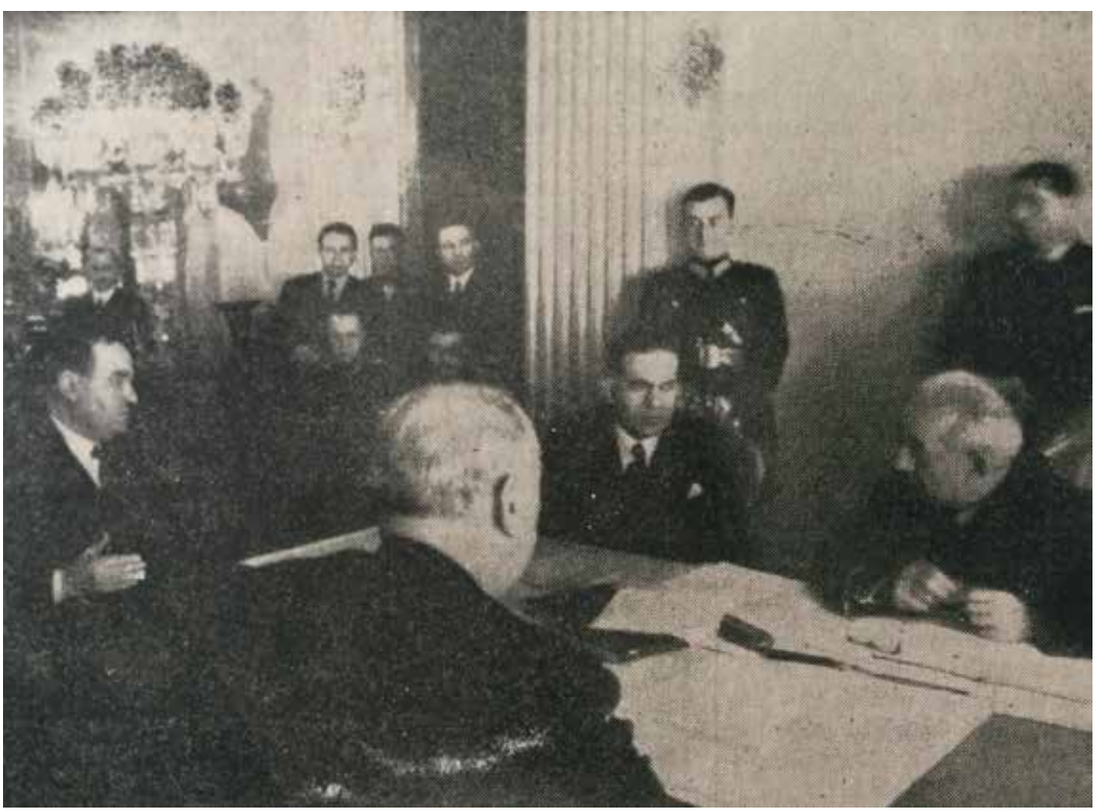

Beykoz Kaymakamı İhsan Kurtan, dönemin Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'ye izahat verirken

Beykoz Belediyesi Alacağını Tahsil İçin Fabrika Satıyor

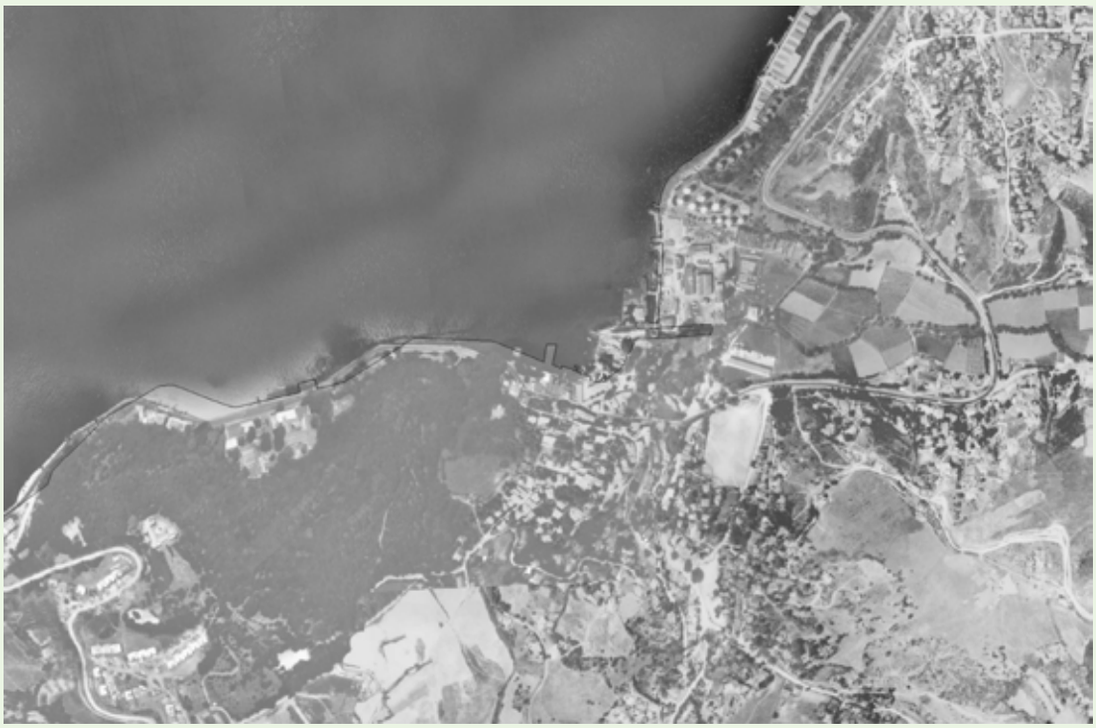

Çubuklu gaz depoları ve çevresini gösteren alanın 1960 tarihli uydu görüntüsü

Beykoz, gaz yağı ve akaryakıt depolarına ev sahipliği yapan bir muhitti. Osmanlı İmparatorluğu'ndan itibaren şehir içinde bulunması büyük tehlike arz eden gaz depoları, Boğaz'ın en tenha kesimi olan Beykoz'un Çubuklu kıyılarına kurulmuştu. Bu akaryakıt deposu alanlarının mülkiyeti, belediyeye aitti. Daha doğrusu İstanbul Belediyesi'ne ya da o zamanki adıyla Şehremaneti'ne ait olan bu alanlar, Şehremaneti'nin şubesi olan Beykoz Belediyesi tarafından tasarruf ediliyordu. Her türlü vergi ve kira gelirleri belediyenin kasasına giriyordu.

Gaz depolarını genişletmek için yapılan istimlak

1934 yılında Beykoz Belediyesi, Çubuklu'da kendine ait umumî gaz depolarının genişletilmesi için istimlake gitme kararı aldı. Burada mevcut gaz depolarına bitişik olan ve özel şahıslara ait bulunan mahalleri, 9 Haziran 1934 tarihli İstimlâk Kanunu hükümlerine uygun şekilde kamu çıkarları namına kamulaştırmaya gitti.

Bu amaçla arazi sahipleriyle doğrudan temas kurmak isteyen belediye, bazılarına ulaşamayınca istimlâkine lüzum görülen alanların haritalarını 10 gün müddetle mahallinde ve Beykoz Belediye Şubesi'ne asılan haritalarla ilan etti. Bu haritaların üzerinde "1-2-3 harita numaraları ile gösterilen 3 parça arazi sahipleri hakkında yapılan zabıta tahkikatına nazaran ikametgâhları malûm olanlara Beykoz Noterliği marifetiyle şahsen tebligat yapılmış ise de diğer hissedarlarının isim ve ikametgâhları hakkında mahallesince bir malûmat" elde edilememişti. Belediye de bu üç gayrimenkul hakkında Üsküdar Tapu Başmemurluğundan alınan resmî kayda istinaden ilana çıkmıştı.

Buna göre harita üzerinde "1" numara ile gösterilen arsanın "varisleri, metrekaresi ve takdir edilen değerleme" hakkında şu bilgi veriliyordu:

"Haritada 1 harita numarası ile gösterilen ve Kanlıca Mahallesi'nin Çubuklu Caddesi'nde bulunan eski 2, 4, 6, 8, 10, 13, 15, 17, 19, 21 emlâk numaraları ile rakamlandırılmış olup 4.847 metrekare sahayı haiz ve tapu kaydına nazaran 5 hisse itibariyle birer hissesi Sarraflar Kethüdası Taşçıyan

Serkis Efendi çocukları Arusyak, Zabel, Siranuş, Armenahi hanımlarla Onnik Bey ve saire uhdesinde bulunduğu anlaşılan arazinin metrekaresine 55 kuruştan 2665 lira 85 kuruş ve üzerinde bulunan harap binalara 1394 lira ki ceman bu arazi ve müştemilâtına 4.059 lira 85 kuruş kıymet takdir edilmiştir."

Haritada işaretli 2 numaralı bölümün vereseleri ve kıymetlendirme oranlarıyla alakalı şu malumat bulunuyordu:

"1 harita numaralı mahallin ittisalinde ve aynı mahallenin aynı caddesinde bulunan eski 14, 16, 18 numaralı ve 4510 metrekare sahayı haiz bulunan ve tapu siciline nazaran ekmekçi Kirgork, Karabet, Hacador, Rasho, Santuht, Korope, Ogida, Arhanyan Tatyus zevcesi Hoyrat ve kızı Vartanuş ve torunu Simon Efendi uhdesinde bulunduğu anlaşılan arazinin metrekaresine 55 kuruştan 2.282 lira 50 kuruş ve üzerindeki harap tesisat bedelinin ilâvesi ile toplam 2.435 lira 50 kuruş kıymet konulmuştur."

Üçüncü istimlak alanı ise yine ekalliyetten kişilere aitti ve onlar için de o gün geçerli olan metrekare birim fiyat üzerinden kıymet biçilmişti:

"1 ve 2 harita no'lar bitişiğinde ve Kanlıca Mahallesi'nin Bostan Sokağı'nda bulunan eski 2 dört defa mükerrer 2 no'suyla rakamlandırılmış bulunan ve tapu siciline nazaran İzmirağda H. Didon oğlu Andon zevcesi Anika H. binti Dimitri (Dimitri kızı Anika), bahçıvan Anastas veledi (oğlu) Kostantin, bahçıvan Yorgi ve çaycı Vasil ve Iraklı ve Panayot ve eczacı Nikoli zevcesi Uranya ve sobacı Todori zevcesi Katina ve saire uhdelerinde olduğu anlaşılan bostanın 1-2 harita no'lara bitişik ve yol hariç olan 6.020 metrekare kısımına, metrekaresi 35 kuruştan 2.107 lira kıymet tahmin edilmiştir."[251]

Aynı yıl içinde belediye Umuryeri'de arazi sahibi Reşua Bahar Efendi ile bir sözleşme yaparak depo işletmeye başladı. İşletme işini belediye adına Bahar Efendi yürütecekti. Mukavele imzalandı. Bu arada Bahar Efendi, belediyeye 17 lira borçlandı, borcunu ödeyemeyince belediye depoya el koyarak, burada mevcut bulunan elemanları istihdam ederek depoyu idare etmeye başladı. Böylece belediye alacağını bu şekilde tahsil edecekti.[252]

Belediyeden Umuryeri'nde gaz şileplerine haciz

Beykoz'da gaz depolaması yapan Neft Sinai Gaz Şirketi'nin, bu bölgede yaptığı gaz ve akaryakıt ticareti sebebiyle belediyeye ödemesi gereken vergi bedelleri vardı. Bu bedellerin belediye veznelerine yatırılmadığını gören Beykoz Belediye Şubesi, gerekli ihtarlarda bulundu. Ancak Neft Şirketi, ödemelerin hiçbirini yapmaya yanaşmadı. Muhtemel ki, şirket bazı ekonomik zorluklar içindeydi. Ancak belediye de kamu alacağını tahsil etmek mecburiyetindeydi. Gerekli resmi girişimlerin sırasıyla yerine getiren belediye, en son 1935 yılında Neft Şirketi'ne ait akaryakıt yüklü gemilere haciz işlemi başlattı. Sonra da haczettiği akaryakıtı satmak için gazetelere ilan verdi.

Neft Şirketi'nin belediyeye olan "belli başlı borcunu" ödemediğinden haciz edilen motorinin satılığa çıkartıldığını ve açık artırmayla satılacağını bildiren ilan aynen şöyleydi:

"Beykoz Belediye Şubesi'nden: Neft Sınai Gaz Şirketinin Belediyeye belli başlı olan borcundan dolayı haciz altına alınmış olan Beykoz Umuryeri'nde denizde Ayvalık şilebinde "136" ve karada Bahar şilebinde "111" ki, ceman "247" ton gümrüğü verilmemiş motorin satılığa çıkarıldı. Satışı o yerde ve Birinciteşrin [Ekim] 1935 ayının 22'inci Salı günü saat 11'de açık arttırma ile yapılacağı ve en fazla fiyat veren alıcıya parası peşin verilmek sureti ile hemen satılacaktır. İsteklilere ilân olunur."[253]

Beyhude yere depoları işgal eden 'kaplar'

Beykoz Belediye Şubesi'nin başı sorumsuz gaz (yağı) tedarikçileriyle sürekli problemliydi. Öyle ki, bu kez de İstanbul'un Üsküdar'ından Sirkeci'sine, Kasımpaşa'sından Aksaray'ına kadar çeşitli muhitlerinde gaz (yağı) ve akaryakıt satışı yapan bayiler, sorumluluklarını yerine getirmemişti. Bu ürünler teneke kutular ve fıçılar içinde satılıyordu. Ancak bayiler, gaz yağını aldıktan sonra kutuları gelişigüzel depo alanına bırakıyordu. Bu ise başıboşluk ve nizamsızlık demekti. Duruma vaziyet etmeye karar veren belediye, bu kutu, teneke ve hatta şişe sahiplerini isimleriyle birlikte ilanen duyurdu. Oldukça fazla olan bu kaplara, kanunun kendisine verdiği yetkiye dayanarak müsadere yoluna giderek el koydu. Aslında sahiplerini, bu kapları işgal ettikleri yerden belirli bir süre içinde gelip almaya defalarca davet etmişti. Ancak kapların sahibi olan esnaflar, kaplarına sahip çıkmadı. Bunun üzerine belediye son bir ilan yayınlayarak, "defalarca tembih ve tebliğ olunduğu halde (kaplarını) almadıklarından, bu ilanımız tarihinden itibaren 10 gün içinde gelip boş kaplarını almadıkları takdirde gene kanun hükümlerine uyularak, bunların da satılacağı ve bu yüzden de mesuliyet

İstanbul Belediyesi ilânları

Senelik muhammen kirası 360 lira olan Maçkada Teşvikiye mahallesinde Osman sokağında 791 metro murabbaı arsa 938 senesi mayıs sonuna kadar kiraya verilmek üzere açık arttırmaya konulmuş, ihale gününde istekisi bulunmadığından arttırma 21 birinci teşrin 935 tarihine uzatılmıştır. Şartnamesi Levazım Müdürlüğünde görülür. Arttırmaya girmek istiyenler 27 liralık muvakkat teminat makbuz veya mektubile beraber 21 birinciteşrin 935 pazartesi günü saat 15 te Daimi Encümende bulunmalıdırlar. «B.» (6490)

***

Senelik muhammen kirası 60 lira olan Kadıköyünde Rasimpaşa mahallesinde Duvar sokağında 149 numaralı 3 odalı bir katlı ahşab baraka 936 senesi mayısı sonuna kadar kiraya verilmek üzere açık arttırmaya konulmuştur. Şartnamesi Levazım Müdürlüğünde görülür. Arttırmaya girmek istiyenler 4 lira 50 kuruşluk muvakkat teminat makbuz veya mektubile beraber 1 ikinciteşrin 935 cuma günü saat 15 te Daimi Encümende bulunmalıdırlar. «B.» (6487)

***

	Muhammen keşif bedeli	Muvakkat teminatı
Kemerburgaz mekteb tamiri	422,39	32
Küçükköy mekteb tamiri	915,94	69
Kocamustafapaşada 29 ncu mekteb tamiri	496,86	37
Ist. 25 nci mekteb tamiri.	949,12	72
Silivriye bağlı Ortaköy mekteb tamiri	948,37	72

Yukarıda keşif bedelleri ve muvakkat teminatı yazılı olan mektebler tamir ettirilmek üzere ayrı ayrı pazarlığa konulmuştur. Keşif evrakı ve şartnamesi Levazım Müdürlüğünde, pazarlığa girmek istiyenler 2490 numaralı arttırma ve eksiltme kanununda yazılı vesikaa ve Nafıa Müdürlüğünden tasdik ettirilmiş ayrıca ehliyet vesikasile beraber ve hizalarında gösterilen muvakkat teminat makbuz veya mektubile beraber 31 birinciteşrin 935 perşembe günü saat 15 te Daimi Encümende bulunmalıdırlar. «I.» (6492)

***

Beykoz Belediye Şubesinden: Neft Sensi Gaz şirketinin Belediyeye bellibaşlı olan borcundan dolayı haciz altına alınmış olan Beykoz Umur yerinde denizde Ayvalık şilebinde «136» ve karada Bahar şilebinde «111» ki ceman «247» ton gümrüğü verilmemiş motörin satılığa çıkarıldı. Satışı o yerde ve birinciteşrin 935 ayının 22 inci salı günü saat 11 de açık arttırma ile yapılacağı ve en fazla fiat veren alıcıya parası peşin verilmek suretile hemen satılacaktır. Istekilere ilân olunur. «B.» (6483)

***

Beher metro murabbaına 10 lira değer biçilen Beyazıd yangın yerinde Tavşantaşı mahallesinde 4 ada 4 harita numarada 4 metro 20 santim yüzlü 33 metro 60 santim sahasındaki arsa satılmak üzere açık arttırmaya konulmuştur. Istekli olanlar şartnameyi Levazım Müdürlüğünde görebilirler. Arttırmaya girmek istiyenler 25 lira 20 kuruşluk muvakkat teminat makbuz veya mektubile beraber 25 birinciteşrin 935 cuma günü saat 15 te Daimi Encümende bulunmalıdırlar. «B.» (6356)

***

BEYKOZ BELEDIYE ŞUBESINDEN:

Fıçı	Teneke	
.	2	Neft Sendikat Taksim deposunda
.	10	Ortaköy Tramvay caddesi 48 No.lı dükkân.
.	28	Galata Halilpaşa sokak Neft Sendikat 2 No.lı dükkân.
.	5	Rıhtım caddesi 71 numaralı dükkân.
.	12	Ortaköy Bestenigar sokak 5 No.lı Mehmed Ibrahim
.	4	Tepebaşı Devriş sokak Fikri Nazmi
.	2	Venedik sokak Fikri Nazmi
.	1	Harbiye caddesi No. 4 bakkal Vasil
2	2	Fatih Horhor caddesi Mustafa
.	2	Aksaray Namıkkemal caddesi 12 No.lı dükkân
2	.	Semih garajı
.	2	Horhor caddesi 12 No.lı dükkân
1	.	Taksim Ağaçaltı caddesi 63 No. Cemal Bey garaj
.	7	Beyoğlu Asmalı Mescid 44 No. Biletoiski
.	2	Eminönü Izmir sokak No. 4 Nâzım
.	5	Kalyoncukulluğu 26 No. da bakkal Vasil
1	.	Kasımpaşa Ivan
.	2	Galata Perşembepazarında yağcı Niko
.	2	Üsküdar Balaban caddesi Sabri garaj
1	.	Üsküdar Şakuli mahallesi Şensiz sokak No. 5 Sokrat
1	.	Meçhul
1	.	Hasır iskelesinde gazcı Mustafa
.	7	Hasır iskelesinde gazcı Mustafa
.	1	Eminönü Bozuktulumba sokak No. 4/6 Hasan Fikri
.	3	Üsküdar Hâkimiyeti Milliye caddesi Türk Petrol şirketi
.	3	Üsküdar Hakimiyeti Milliye caddesi No. 1 Celâl
.	4	Ruhi Mehmedpaşa mahallesi Arasta sokak No. 9 Cemal
Şişe	3	Süleymanağa mahalesi Bakkal Yorgi oğlu Vasil Köse
Fıçı	1	
1	0	Eminönü Taşçılarda Kara Eftim Petro
.	4	Sirkeci Orhaniye caddesi 21 No. Suroçki
.	2	Sirkeci Emirhan sokak No. 5 Nevzat
.	3	Üsküdar Çeşmemeydanı benzinci Refiğin dükkânı
1	.	Meçhul
12	120	

Adresleri yukarıda yazılı muhtelif kesana aid olup hattı nizamından fazla miktarda olması yüzünden nizamen müsadere olunup Çubuklu gaz depolarında mevcud iken olbabdaki kanun ahkâmına uyularak satılmış olan mayiatı müştemilenin boşalan kapları yer işgal etmekte olduğundan ve bunların eshabı tarafından geri almaları defaa'e tembih ve tebliğ olunduğu halde almadıklarından bu ilânımız tarihinden itibaren on gün içinde gelip boş kaplarını almadıkları takdirde gene kanun ahkâmına uyularak bunların da satılacağı ve bu yüzden de mes'uliyet kabul edilemiyeceği ilân olunur. «B.» (6484)

kabul edilemeyeceği ilan olunur"[254] açıklamasında bulundu.

Bu şiddetli uyarıya rağmen belediyenin Çubuklu gaz depolarını işgal eden kapları almaya kimse gelmedi. Bunun üzerine Beykoz Belediye Şubesi, "beyhude yere Çubuklu gaz depolarını işgal eden muhtelif tüccara ait 12 fıçı, 117 teneke ve 3 şişeyi" açık artırma ile satmak üzere ihaleye çıktı.[255]

Belediye kamu alacağının peşinde

Beykoz Belediyesi'nin Neft Sanayi Şirketi ile sorunları gittikçe büyüdü. En nihayetinde belediye, şirketin biriken yüklü miktarda "rüsum ve vergi borcundan" dolayı Anadolukavağı Umuryeri'ndeki 105, 107, 21, 21/1, 21/2 sayılı emlaklerini hacizden satışa çıkardı. Bu amaçla 27 Temmuz 1936 pazartesi günü saat 16.00'da ihaleye çıkılacağı duyurulurken, muhammen bedelin de 141,580 lira olduğunu, isteklilerin yüzde 7,5 nispetinde "pey akçesi" olan 10,619 lira teminat ile Beykoz Belediye Encümenine müracaat etmeleri ilan edildi.[256] Belediye, kamu alacağının peşini bırakmamış, vergileri tahsil edebilmek için önce mallara el koyup satışa çıkarmış, bu yeterli gelmeyince de Çubuklu'da şirkete ait mülkleri haczederek satışa sunmaktan çekinmemişti.

Belediyeden "Satılık Fabrika"

Ancak bu ihale yapılamadı ve satış gerçekleşmedi. Muhtemelen araya hatırı sayılır kişiler girerek, Türkiye'nin ve dünyanın içinde bulunduğu hassas ekonomik döneme dikkat çekip, biraz daha hoşgörülü davranmasını rica etmiş olmalı. Çünkü Beykoz Belediye Şubesi ısrarla vergi borçlarını ödemeye yanaşmayan Neft Sanayi Şirketine karşı, yaklaşık 3 yıl yeni bir hamlede bulunmadı. Alacağını da tahsil etmedi. Artık bıçak kemiğe dayanınca, yeni bir hamle daha yaptı. 3 yıl sonra da talep ettiği aynı miktar olmak kaydıyla yine aynı bölümleri ilanen satışa çıkardı. Bu kez "Satılık Fabrika" başlıklı bir ilan yayınladı.

İlanda Neft Sanayi Anonim Şirketi'nin biriken borçlarının "bina, buhran vergisi ile Belediye rüsumundan" kaynaklandığını açıklayan Beykoz Şubesi, "belediyeye borcundan dolayı haciz altına alınan Anadolukavağı Umuryeri'nde eski 105, 107 yeni 21 ve 21/1no'lu kârgir fabrikanın dört tarafı duvarla çevrili" olduğunu belirtiyordu. İlanda vurgulandığına göre fabrikada, "bir kârgir yazıhane ve gene kârgir kimyahane ve 21/1 alât ve edevat-ı sabite, 18 aded muhtelif tonda tank ve tuğla

Satılık Fabrika

Neft Sanayi Anonim Şirketinin bina, buhran vergisinden ve Belediye rüsumundan, Belediyeye borcundan dolayı haciz altına alınan A. Kavağında Umuryerinde eski 105, 107 yeni 21 ve 21/1 No.lı kârgir fabrikanın dört tarafı duvarla çevrili ve bir kârgir yazıhane ve gene kârgir kimyahane ve 21/1 alât ve edevatı sabite, 18 aded muhtelif tonda tank ve tuğla ile çevrili iki aded taktir kazanı, kârgir tuğlalarla çevrili iki buhar kazanı, bir aded atölye derununda iki torna tezgâhı bir makkab, bir motör, bir dinamo, bir buharla müteharrik istim makinesi ve diğer kârgir bina dahilinde 5 aded buharla müteharrik bomba, ve bir aded hava makinesi ve iki aded kuyu ve bir aded tasfiye kazanı ve gene 21/1 No.da da ortadan bölünmüş bir kat ve üneri galvaniz saçla kaplı kârgir depo tahsili emval kanununun 13 üncü maddesine göre muhammen bedeli olan yüz kırk bir bin beş yüz seksen 141580 lira bedelle tarihi ilândan itibaren 11 gün müddetle Beykoz İdare Heyetinden satılığa çıkarılmıştır.

Şartnamesini görmek istiyen taliblerin bu müddet içinde Beykoz Belediye Tahsil Başmemurluğuna müracaatla hergün malûmat alabilecekleri ve muhammen bedelin % 7.5 olan on bin altı yüz on dokuz lira elli kuruş 10619 lira 50 kuruş müzayededen evvel nakden veya muteber bir banka mektubile birlikte ihale günü olan 2/5/939 salı günü saat 10 da müracaatleri ilân olunur. (2731)

ile çevrili iki adet taktir kazanı, kârgir tuğlalarla çevrili iki buhar kazanı, bir adet atölye derununda iki torna tezgâhı bir matkap, bir motor, bir dinamo, bir buharla çalışan istim makinesi ve diğer kârgir bina dahilinde 5 aded buharla çalışan pomba, ve bir adet hava makinesi ve iki aded kuyu ve bir aded tasfiye kazanı ve gene 21/1 no'da da ortadan bölünmüş bir kat ve üzeri galvaniz saçla kaplı kârgir depo" bulunuyordu.

Tüm bu niteliklere sahip fabrika, 141.580 lira bedelle ilân tarihinden itibaren 11 gün müddetle Beykoz İdare Heyetince satılığa çıkartılacaktı.[257] Burada dikkat çeken en önemli nokta, aradan geçen 3 yıla rağmen muhammen bedelde bir değişiklik olmamasıydı. Ayrıca bu kez, alıcılara cezbedebilmek için satışa sunulan Neft'e ait unsurlar, sadece emlak adı altında duyurulmuyor, fabrika olarak lanse edilerek, içinde bulunanlar ayrıntılı bir şekilde resmediliyordu.

Beykoz'u savaşa hazırladı

Beykoz Kaymakamlığına, 17 Temmuz 1939 tarihinde Uzunköprü Kaymakamı Sadeddin Bey atandı.[258]

Aynı zamanda Beykoz'un belediye şubesi müdürlüğü vazifesini de üstlenen dördüncü kaymakamı olan Ertur, Beykoz'a 27 Temmuz'da gelerek görevine başladı. Selefi İhsan Kurtan'ın terfi ederek Diyarbakır'a tayin olması üzerine Beykoz'a ataması yapılan Sadeddin Bey, Uzunköprü'de çalışkanlığı ile kendini sevdirmişti. Aynı başarıyı Beykoz'da da göstereceğinden üzgün Uzunköprülülerin hiç şüphesi yoktu.[259]

Sadeddin Bey, temenni edildiği gibi görevinde büyük başarı gösterdi. Özellikle 1940 yılında meydana gelen Alemdağ yangınının söndürülmesinde gösterdiği üstün başarı, takdirname ile ödüllendirilmesine sebep oldu. II. Dünya Savaşı'nın ilk iki yılına rastlayan görevi süresince, stratejik bir mevkide bulunan Beykoz'un savaşa hazır halde tutulması için büyük gayret gösterdi.

Yeni Beykoz kaymakamı

Uzunköprü kaymakamlığını muvaffakiyetle ifa eden Sadeddin, Beykoz kaymakamı İhsanın oradan terfian ayrılması üzerine, Beykoz kaymakamlığına tayin edilmiş bulunmaktadır. Çalıştığı muhitlerde sâyile kendini sevdirmiş olan genc kaymakam buradaki vazifesine başlamıştır.

Yeni Beykoz kaymakamı Sadeddin

Beykoz Kaymakamı Sadeddin Ertur

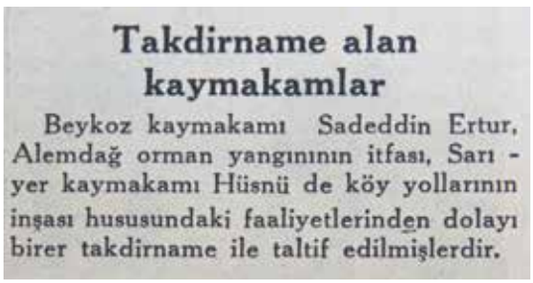

Takdirname alan kaymakamlar

Beykoz kaymakamı Sadeddin Ertur, Alemdağ orman yangınının itfası, Sarıyer kaymakamı Hüsnü de köy yollarının inşası hususundaki faaliyetlerinden dolayı birer takdirname ile taltif edilmişlerdir.

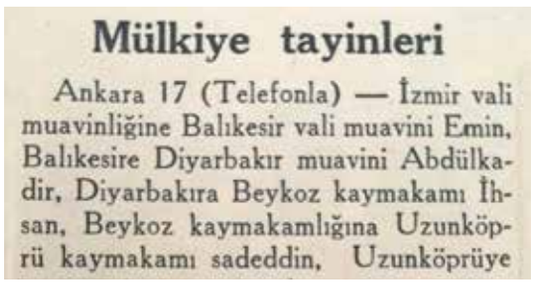

Mülkiye tayinleri

Ankara 17 (Telefonla) — İzmir vali muavinliğine Balıkesir vali muavini Emin, Balıkesire Diyarbakır muavini Abdülkadir, Diyarbakıra Beykoz kaymakamı İhsan, Beykoz kaymakamlığına Uzunköprü kaymakamı sadeddin, Uzunköprüye

II. Dünya Savaşı sırasında Ayasofya Camii'nin minarelerinde gözetleme yapan Türk askerleri

Beykoz Muhtemel Bir Hava Saldırısına Hazır

İkinci Dünya Savaşı, hızla yayılmış, tüm Avrupa'yı ve dünyayı sarmıştı. Avrupa ülkelerinin savaşa dahil olduğu, Alman ordularının bu ülkelerin büyük çoğunluğunu işgal ettiği bir dönemde Türkiye, gerekirse savaş durumuna geçebilecek hazırlıklar içindeydi. Ordu bir yandan bu amaçla hazır tutulurken, halk da savaş ortamına alıştırılıyordu. Bu konu, özellikle Türkiye'nin en büyük şehri olan İstanbul için geçerliydi. Bu amaçla ilçe bazlı "hava saldırısı" tatbikatları yapılmasına karar verildi.

Pasif korunma tecrübeleri

Dün Beykozda yapılan tecrübe çok iyi oldu

Vazife alan muhtelif ekipler muvaffakiyetle çalıştı, yere inen paraşütçüler imha olundu

İstanbul vilâyeti kazalarında yapılmakta olan pasif korunma tecrübelerine devam edilmektedir. Dün de Beykozda bir korunma tecrübesi yapılmış ve fabrikalar muhitinde bulunmak dolayısile bu kaza merkezinde yapılan deneme, bilhassa ehemmiyetli olmuş ve tatbikatlan iyi neticeler almıştır.

Sabah saat on biri beş geçe Beykozda alârm düdükleri çalmağa başlamış, halk sükûnetle sığınaklara ve evlerine iltica ederek bir kaç dakika zarfında sokaklarda kimse kalmamıştır. Alârm düdükleri çaldıktan bir müddet sonra, Karadeniz sahil tayyare gözetleme postalarından gelen bir haberde düşman tayyarelerinin boğazın cenub istikametinde göründükleri bildirilmiştir.

Bu haberin verilmesini müteakip mefruz düşman tayyareleri, Beykoz üzerinde uçmağa başlamışlardır. Bu meyanda hakîkî bir tayyare, Beykoz çayırının müştebasındaki sırtlara, insan şekli verilerek içi samanla doldurulmuş paraşütçüler indirmiştir. Tayyareden atılan mefruz paraşütçü, o civarda mevzi alan, muhitin delikanlılarından müvekkeb paraşütçü taarruz grupları tarafından derhal ihata ve esir edilmiştir. Tesadüfen orada bulunan bir kısım asîr kuvvetler de, bu işe yardım etmişlerdir. Diğer mefruz tayyareler de, gene o civarda bazı yerlere, paraşütçüler indirmeğe teşebbüs etmişlerse de kamyonlara bindirilmiş yardımcı grupların taarruz sahasına sürülüp yetişmesi üzerine müteakip paraşütçüler de kısmen imha ve kısmen esir edilmiştir.

Aynı tayyareler, bir kaç dakika sonra, Ahmed Mithat Efendinin yahsına da yangın bombaları atmışlardır. İtfaiye ekipleri derhal yetişerek yangını söndürmüşlerdir.

Bu esnada Onşeşmeler civarında da ikinci bir yangın çıkmış ve ekipler birbirine çok kısa bir zamanda söndürebilmişlerdir. Ayrıca İskele civarına da gaz bombaları atılmış ve gaz sıçrayıcı ekipleri, sarı filâmalar çekmek suretile gazlı mıntakaları tahdîd etmeğe muvaffak olmuşlardır. Yangın mıntakalarında, can kurtarma ve enkaz kaldırma ekipleri de faaliyete geçmiş bulunuyorlardı.

Teknik onarma ekipleri de bir taraftan bozulan elektrik hatlarını tamir, tahribata uğrayan kanalizasyon menfezlerini kapatmakla meşgul olmakta idiler.

Onçeşmeler civarında bombalardan yaralanan yedi kişi, derhal sıhhî imdad otomobillerile Paşabahçedeki hastaneye gönderilerek tedavi altına alınmışlardır.

Beykoz kaymakamı Sadeddin Ertur, garnizon kumandanı Yarbay Hasan Arbak, vilâyet seferberlik şefi Hakkı Ergene, jandarma kumandanı Vedad Arda, Beykoz seferberlik memuru Fehmi Saydel, tecrübeyi başından sonuna kadar safha safha takib eylemişlerdir. Heyet, alârm işareti verildikten sonra, mıntakalardaki fabrikaları birer birer dolaşmışlardır. Evvelâ, Paşabahçe şişe ve cam fabrikasına habersiz olarak gidilmiş ve burada fabrikanın bütün düdükleri aynı suretle çalınmak suretile yeniden bir alârm işareti verilmiştir. Fabrikada çalışan amele, derhal işlerini bırakarak, civardaki sığınaklara doğru koşmağa başlamışlardır.

Müteakiben İnhisarlar idaresinin rakı fabrikasına gidilmiş ve yangını bildirmeğe mahsus aletin camı kırılarak düğmeye basılmak suretile fabrikada yangın çıktığı ilân edilmiştir. Beklenmedik bir zamanda yapılan bu ihbar üzerine fabrikanın 18 kişiden mürekkeb olan hususî itfaiye grupu, bir buçuk dakika zarfında hazırlığını tamamlamış ve borularını su ile doldurarak, fabrikada çıkan muhayyel yangını söndürebilecek bir vaziyete geçmiştir.

Fabrika itfaiyesinin rakım teşkil eden bu sir'ati bilhassa takdire layık görülmüştür.

Heyet fabrika ziyaretlerini bitirdikten sonra, saat 12.30 de tahliknin geçtiği canavar düdükleri vasıtasile halka ilân edilmiştir.

Tecrübe bugün de Eyübde yapılacak

Bugün Eyüb kazası dahilinde pasif korunma tecrübesi yapılacak, aynı zamanda paraşütçülerle müdadele tecrübesi de yapılacaktır.

1941 yılının Nisan ayında İstanbul halkını muhtemel bir uçak saldırısına hazırlamak için Beykoz'da bir deneme yapılmasına karar verildi. Bir anlamda "pasif korunma tecrübeleri" geliştirilmek isteniyordu. Beykoz iki sebepten seçilmişti. Birincisi Boğaziçi'nin hemen girişindeydi, ikincisi de burada stratejik fabrikalar bulunuyordu. Beykoz, Osmanlı'dan Cumhuriyet'e intikal eden fabrikaları barından ilçelerden biriydi. Bir diğer ilçe ise Eyüp idi ki, ikinci tatbikat da orada yapılacaktı. Askerî yetkililer, olası bir düşman taarruzunun ilk önce fabrikaların bulunduğu bu iki ilçede olmasını öngörüyordu.

"Canavar düdükleri" çalmaya başladı

Beykoz'daki tatbikat 14 Nisan 1941 Pazartesi günü sabah saat 11.05'te başladı. Bir anda Beykoz'un her tarafında halkın taktığı isimle "canavar düdükleri" veya alarm düdükleri çalmaya başladı. Düdükleri duyar duymaz sokaklardaki halk, muhtemel bir saldırıda kendisine yol gösterecek kişilerin rehberliğinde, sığınaklara ve evlerine doğru koşmaya/kaçmaya başladılar. Sokaklar o kadar hızlı boşaldı ki, birkaç dakika içinde Beykoz'un caddelerinde hiç kimse kalmadı.

Kulak zarlarını yırtan alarm zillerinin çalması boşuna değildi. Karadeniz Sahil Tayyare Gözetleme Postalarından anında haber geldi. Düşman tayyareleri, Boğaz'ın güney istikametinde görünmüşlerdi. Hedef, Beykoz'du; Beykoz'daki fabrikalardı…

Paraşütçüler indirildi

Haber ulaştıktan biraz sonra düşman tayyarelerinden biri Beykoz semalarında göründü. Bir anda alçalan uçaktan Beykoz Çayırı'nın bitimindeki sırtlara paraşütçü birliklerinin indirildiği izlendi. Elbette bunlar 'komandolar' değildi. Bunlar içi samanla doldurulmuş, sözde paraşütçü askerlerdi. Uçaklardan atılan 'saman' paraşütçüler, anında indikleri yerde mevzi aldılar. Çuvalların atıldığı bölgelerde, paraşütçüleri çevirip etkisiz hale getirmekle görevli Türk birliği olarak Beykozlu gençler vazifelendirilmişti. Samanlar toprağa değdiği

Ahmet Mithat Efendi'nin Beykoz'da kaldığı bu binaya da tatbikat kapsamında yangın bombaları atıldı.Çıkan yangın kısa zamanda kontrol altına alındı.

anda, sanki paraşütçü birlik indirme yapmış gibi bu delikanlılar düşman askerlerini çevirdiler. Türk Paraşütçü Taarruz Birliği'nin büyük bir atakla gerçekleştirdiği çevirme harekâtına, o sırada 'tesadüfen' orada bulunan bir kısım atlı kuvvetler de destek verdiler. Çok kısa zaman içinde düşman paraşütçüleri etkisiz hale getirildiler.

Ancak düşman tayyareleri, yine o bölgede bazı stratejik yerlere paraşütçü indirmeye çalıştı. Kısmen de başardılar. Fakat Beykoz halkı, farklı farklı bölgelere indirme yapılarak, ilçelerinin ele geçirilmesine karşı tedbirliydiler. Tayyarelerin yeni paraşütçüler indirmeye teşebbüs ettiklerini gördükleri noktalara doğru kamyonlarla hareket ettiler. Kamyonlarda Beykozlu gençlerden oluşan yardımcı kuvvetler bulunuyordu. Bu gruplar hızla taarruz sahasına ulaşıp kalan diğer düşman paraşütçülerini anında ya imha ya da esir ettiler.

Yangın ve gaz bombaları atılıyor

Ne var ki, indirme operasyonunda başarılı olamayan düşman tayyareleri, bu kez, önceden belirledikleri bazı noktaları bombalamaya başladılar. Tayyarelerin birkaç dakika sonra Ahmet Mithat Efendi'nin yalısına yangın bombaları attıkları görüldü. Uçakların hareketlerini yakından takip eden 'rasatçıların' uyarıları üzerine itfaiye ekipleri, bu bölgeye sevk edildiler. Zamanında hareket ettikleri için Beykozluların göz bebeği gibi baktıkları Ahmet Mithat Efendi Yalısı'na zarar gelmeden yangını söndürdüler. Böylece düşman tayyarelerinin geçmişin tarihi ve kültürel değerlerini yok ederek, halkın moralini bozma girişimi başarıyla önlenmiş oldu.

Maalesef yangın haberleri birbiri üzerine geldi. Aynı sırada Beykoz Onçeşmeler civarında ikinci bir yangın daha çıkmıştı. Haberi alan itfaiye ve gönüllü ekipler, ikinci yangın yerine yöneldiler ve insan üstü gayretle çok kısa zaman içinde bu yangını da söndürmeye muvaffak oldular.

Uçaktan sadece paraşütçü birlikleri ve yangın bombaları atılmamıştı. Halkı korkuya sevk edip telaşa düşürmek için gaz bombaları da, tabir-i caizse yağdırılmıştı. Bu bombaların hedeflerinden biri de Beykoz İskele mevkiiydi. İskele civarına gaz bombalarının atıldığını fark eden gaz arayıcı ekipler, hiç zaman kaybetmeden vazifeye giriştiler ve sarı flamalar çekerek gazlı mıntıkaları çevirip işaretlediler. Böylece gazlı bölgelere giriş çıkışı engelleyerek halkın zarar görmesini önlediler.

Saldırı sonrası onarım çalışmaları başladı

Bu arada yangın mıntıkalarında can kurtarma ve enkaz kaldırma ile görevli ekipler, çoktan çalışmaya başlamıştı. Teknik işlerden sorumlu onarım ekipleri de devreye girerek bozulan elektrik hatlarını tamir etmeye, tahrip edilen kanalizasyon menfezlerini kapatmaya koyuldular. Kısa zaman içinde hava bombardımanının yol açtığı zararların giderilmesine girişildi.

Kuşkusuz bu saldırılar sırasında yaralanmalar olmuştu. Özellikle Onçeşmeler civarında atılan bombalardan yaralanan 7 kişi, hemen "sıhhî imdad otomobilleri", yani ambulanslar ile en yakın hastane olan Paşabahçe hastanesine kaldırılarak tedavi altına alındı. Saldırı geçmiş, yaralar ise hızla sarılmaya başlanmıştı.

Sadeddin Ertur 1954 yılında DP'den Niğde Milletvekili adayı olmak istemiş, yoklamada kazanamayınca bağımsız aday olmuştu. DP adayı hakim Talat Bey vefat edince onun yerine milletvekili seçildi.

Başarının mimarı: Sadeddin Ertur

Tatbikat tek kelimeyle mükemmel geçmişti. Beykoz halkı takdir edilesi bir başarı sergilemişti. Herkes üzerine düşen görevi hakkıyla yerine getirmişti. Aslında bu başarılı tatbikatın askerler dışında en önemli kahramanı, organizasyonu en ince detayına kadar hesaplayıp gerçekleştiren Beykoz Kaymakamı Sadeddin Ertur idi.

Bu arada kendilerine tahsis edilen noktadan tüm tatbikatı bütün ayrıntısıyla izleyen yetkililer arasında Kaymakam Sadeddin Ertur'un yanı sıra Garnizon Kumandanı Yarbay Haşim Arbak, İl Seferberlik Şefi Hakkı Ergene, Jandarma Kumandanı Vedad Arda, Beykoz Seferberlik Memuru Fehmi Saydel de bulunuyordu.

Şişe Cam'a geçer not

Tatbikat İzleme Heyeti, saldırı alarm işareti verildikten hemen sonra tatbikat bölgesindeki fabrikaları tek tek dolaştı. İlk önce, hiç haber vermeden Paşabahçe Şişe ve Cam Fabrikası'na girdiler. Hemen emir verip fabrika düdüklerini aniden çaldırdılar. Böylece ani gelişen olaylar karşısında fabrika çalışanlarının nasıl refleks göstereceklerini öğrenmek istiyorlardı. Doğrusu, her şey çok muntazaman işledi. Alarm düdüğünü duyan işçiler, derhal işlerini bırakarak, sığınaklara doğru koşmuşlardı.

Fabrika itfaiyesi 90 saniyede hazır

Şişe ve Cam fabrikasında gördüklerinden çok memnun kalan heyetin ikinci durağı İnhisarlar İdaresi, yani Tekel Fabrikası idi. Rakı fabrikasına giden heyet, yangını bildirmeye mahsus alarmın camını kırıp alarm düğmesine bastı. Bu, 'Fabrikada yangın çıktı, işi gücü bırakıp toplanın' demekti. Hiç beklenmeyen bir anda çalan alarm üzerine, fabrikanın özel itfaiye grubu harekete geçmişti. 18 kişiden oluşan itfaiye, 90 saniye içinde hazır vaziyete gelerek hortumları su püskürtmeye hazır, yangına müdahale edecek seviyeye gelmişti. İtfaiyenin 90 saniyede hazır hale gelmesi, bütün heyet üyeleri tarafından takdirle karşılandı.

Heyetin fabrika teftişlerinden sonra, Beykoz'da yapılan tatbikat 12.10'da başarıyla tamamlanmıştı. "Canavar düdükleri"[261] tekrar çalınarak, tehlikenin geçtiği, düşman uçaklarının bölgeden uzaklaştığı, indirme paraşütçülerinin bertaraf edildiği, normal hayata geçilebileceği Beykozlulara duyuruldu.

Bu başarılı tatbikatın ardından Beykoz Kaymakamı Sadeddin Ertur, terfi ederek tayin oldu. Ertur, İkinci Dünya Savaşı sürerken Türkiye açısından büyük önem arz eden Doğu sınırındaki stratejik ilçelerden biri olan Sarıkamış Kaymakamlığına getirildi. Beykoz halkı bağrına bastığı Ertur için görkemli bir uğurlama töreni düzenledi. Küçüksu gazinosunda bir ziyafet verildi, hakkında teşekkür konuşmaları yapıldı. Törene Tümen Kumandanı Tümgeneral Kenan Esenkut'un yanı sıra Beykoz'un mülkî ve askerî erkanı da katıldı.[262] Başarılı Kaymakam Ertur, kısa süre sonra vali olmuştu. Ertur, başarılı grafiğini 1954 yılında milletvekili seçilerek devam ettirecekti. Aslında bu seçim, Ertur'un halkla ilişkilerinin ne kadar güçlü olduğunu gösteriyordu. En son Niğde Valisi iken, bu ilden Demokrat Parti listesinden mebus adayı olmak isteyen Ertur, ne yazık ki yoklamada kazanamamıştı. Bunun üzerine Ertur, bağımsız milletvekili adayı olarak Niğde'den adaylığını koydu, kendinden önceki en çok oyu alan DP adayı hakim Talat Bey vefat edince, ondan sonra en fazla oyu alan aday olarak Sadeddin Ertur milletvekili seçilmişti. Bu yüzden de gazeteler, onun milletvekili seçildiğini bildiren haberlere "Beklenmeyen Milletvekilliği" başlığını atmışlardı.[263]

Beykoz kaymakamı Sadeddin Ertur'u uğurlayanlar arasında Tümgeneral Kenan Esenkut da vardı.

Beykoz kaymakamı ayrılıyor

Terfian Sarıkamış kaymakamlığına tayin edilen Beykoz kaymakamı Sadeddin Ertür bir kaç güne kadar yeni memuriyetine hareket edecektir. Muhitinde çok sevilen Sadeddin Ertür şerefine dün akşam Küçüksu kazinasounda bir ziyafet verilmiş ve toplantıda Tümgeneral Kenan Esenkutla kazanın mülki ve askerî erkânı hazır bulunmuştur. Sadeddin Ertüre yeni vazifesinde de muvaffakiyetler dileriz.

Çocuklara bir bayramları olduğunu gösterdi

Beykoz'u savaşa hazırlayan Sadeddin Ertur'dan sonra Beykoz Kaymakamlığına Silivri Kaymakamı Nail İlter atandı. Ağustos 1941 tarihi itibariyle göreve başlayan İlter, "ehliyetli bir idare amiri" olmasının yanı sıra görev yaptığı her yerde iyi hizmetleriyle kendini sevdiriyordu. İkinci Dünya Savaşı'nın tüm belirsizliği ve şiddetiyle devam ettiği o günlerde Nail İlter, Beykoz kazasında halk birlikleri kurdu. Halk birliklerinin temel amacı, erzak, gaz ve diğer ürünlerin halka dağıtımını gerçekleştirmekti. İstanbul dahilinde en hızlı örgütlenmeyi tamamlayan ilçelerden biri olan Beykoz, bunu kaymakamın yanı sıra nahiye erkanının da takdire layık gayretleriyle başarmıştı.[265]

İlter, 1942'de savaş devam ederken, çocuklar için çok anlamlı bir harekette bulundu ve 23 Nisan bayramını bir salon programı olmaktan çıkarttı. Tam da ithaf edilen çocuklara uygun bir şekilde, bu bayramı, Beykozlu yardıma muhtaç çocuklara sahip çıkmak için bir fırsat olarak gördü. Beykoz merkez ile Anadoluhisarı nahiyesindeki Çocuk Esirgeme kurumlarını da yanına alarak, bir yardım kampanyası gerçekleştirdi ve 23 Nisan'da tam 200 çocuğu tepeden tırnağa giydirdi. Bununla yetinmedi, çocuklara bir sürpriz hazırladı, okullarda yapılan kutlama programından sonra ilkokul öğrencilerini toplayıp iskelede onları bekleyen gemiye bindirip, belki de ömürlerinde ilk kez yaptıkları bir geziye, Boğaziçi ve Adalar gezisine çıkardı. Ayrıca gemide onlara çeşitli hediyeler dağıttı, müsamere ve çeşitli etkinlikler düzenleyerek gönüllerince eğlenmelerini sağladı. Kaymakam İlter sayesinde 1942 yılı 23 Nisan Çocuk Bayramını, Beykozlu çocuklar ilk kez kendilerine ithaf edilen bir bayram olarak kutlamanın heyecan ve coşkusunu yaşadılar.[266] İlter, hem kaymakam, hem de belediye şube müdürü olarak, savaş yıllarının şartları çerçevesinde oldukça başarı gösterdi. İlter'in belediye şube müdürü olarak kaydı, İstanbul Büyükşehir Belediyesi personel kayıtları arasında da bulunuyordu.

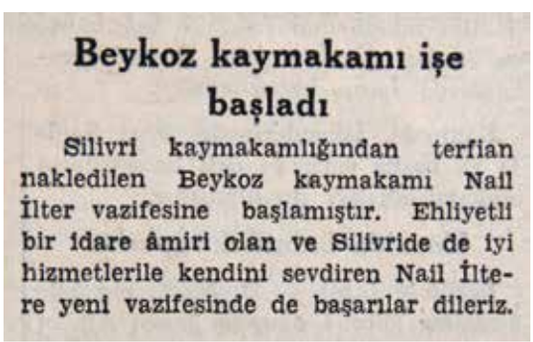

Beykoz kaymakamı işe başladı

Silivri kaymakamlığından terfian nakledilen Beykoz kaymakamı Nail İlter vazifesine başlamıştır. Ehliyetli bir idare âmiri olan ve Silivride de iyi hizmetlerile kendini sevdiren Nail İltere yeni vazifesinde de başarılar dileriz.

İstanbul Vali ve Belediye Başkanı Muhittin Üstündağ ve sağ kolu Ekrem Sevencan bir mahkeme esnasında

Lütfi Kırdar'ın sağ kolu, Beykoz'da

İlter'in yerine belediyecilikte tecrübeli bir isim olan Ekrem Sevencan atandı. Sevencan, 1930'lu yıllarda İstanbul Belediyesi'nde reis muavini olarak görev almıştı.[267] Sevencan, aynı zamanda valilik görevini yerine getiren belediye başkanının kudretli yardımcısıydı, bakanlıklar nezdinde takip edilmesi gereken projelerin takibini yapmakla kalmaz, kamuoyuna yapılacak açıklamaları da belediye başkanı adına o yapardı.[268] Ancak İstanbul vali ve belediye başkanı Muhittin Üstündağ'ın görevi Lütfi Kırdar'a devrettiği gün, yardımcısı Sevencan da Bodrum'a kaymakam olarak tayin edilerek,[269] yoğun İstanbul mesaisinin karşılığını ferahlayacağı bir görev yerine atanmayla aldı. Daha sonra kaymakam olarak tekrar İstanbul'a dönen Sevencan, 1949 yılında çıkarılan valiler ve kaymakamlar kararnamesiyle Bakırköy Kaymakamlığına atandı. Bu arada İstanbul'un ilçelerinde kaymakam olup da atamaları yapılanların tamamı İstanbul dışına terfi ettirilerek atanırken sadece Beykoz Kaymakamı Sevencan il içinde kalmıştı. Çok geçmeden bunun sebebinin Sevencan'ın eşinin yakalandığı rahatsızlık olduğu ortaya çıktı.[270]

Erverdi'nin halefi kim? Süer mi, Zarakol mu?

1949 Ağustos'un Beykoz'a Emniyet Genel Müdürlüğü şube müdürlerinden Namık Erverdi tayin oldu.[271] Erverdi, bu görevinde yaklaşık 1.5 yıl kal-

Ertuğrul Süer, Kütahya, Isparta, Amasya Kırşehir, Çorum ve Samsun valilikleri yaptı.

dı. Her ne kadar Erverdi göreve devam ederken, Ağustos 1950 tarihinde gazeteler Beykoz Kaymakamlığına Mihalıç Kaymakamı Ertuğrul Süer'in nakledildiğini,[272] aynı şekilde 10 Aralık 1950 tarihli gazeteler de Beykoz Kaymakamı Ertuğrul Süer'in Safranbolu'ya tayin edildiğini yazsalar da bu bilgiler, İçişleri Bakanlığının kayıtlarınca doğrulanmıyor. Bakanlık kayıtlarına göre Ekrem Sevencan 15 Ağustos 1949 tarihinde yerini Namık Erverdi'ye bırakmış, Erverdi de 13 Mart 1951 tarihinde görevini Remzi Zarakol'a devretmişti. Bu karmaşanın Bakanlık kayıtlarından mı, yoksa gazetelerin atamalar gerçekleşmeden duyumlara göre haber yapmasından mı kaynaklandığı netlik kazanmış değil. Ayrıca Ertuğrul Süer'in hem atamasının, hem ayrılmasının 3 ay arayla iki defa haber konusu olmasının da, gerçekten atanmış olmasından başka bir izahı bulunmuyor. Ancak biz burada, İçişleri Bakanlığının bize verdiği bilgiyi esas alıyoruz.

Beykoz'a 6 yılda 5 kaymakam

1951 yılında ise Karamürsel Kaymakamı Remzi Zarakol, Beykoz'a atandı. Karamürselliler bu tayin haberini duyunca, Zarakol için "İlçemizde Kaymakamlığı esnasında büyük hizmetler yapmış ve halkın son derece sevgi ve teveccühünü kazanmış olduğundan Belediye Meclisi, kendisinin kasabamız fahri hemşeriliğini kabulü için karar almıştır"[273] bilgisini verdiler.

Yine İçişleri Bakanlığının kayıtlarına göre Zarakol'dan sonra 31 Ocak 1952 tarihinde Beykoz'a Hulusi Morova, ondan sonra da 24 Ağustos 1953'te Lütfi Karayun atanmıştı. Karayun'un halefi ise yaklaşık 6 ay bu görevde kalacak olan ve 30 Mayıs 1955'te ilçeye kaymakam olarak tayin edilen Cevat Çapanoğlu olmuştu. Beykoz Kaymakamı Cevat Çapanoğlu, 25 Kasım 1955 tarihinde Üsküdar Kaymakamlığına tayin oldu. Cevat Çapanoğlu'nun halefi ise Cemal Şaşıoğlu oldu.[274] Şaşıoğlu 5 Aralık 1955 tarihinden itibaren vazifesine başladı.[275] Cemal Şaşıoğlu Genç, Fatsa,[276] Fatih, Biga[277] ve Turhal[278] kaymakamlıklarında bulunmuştu.

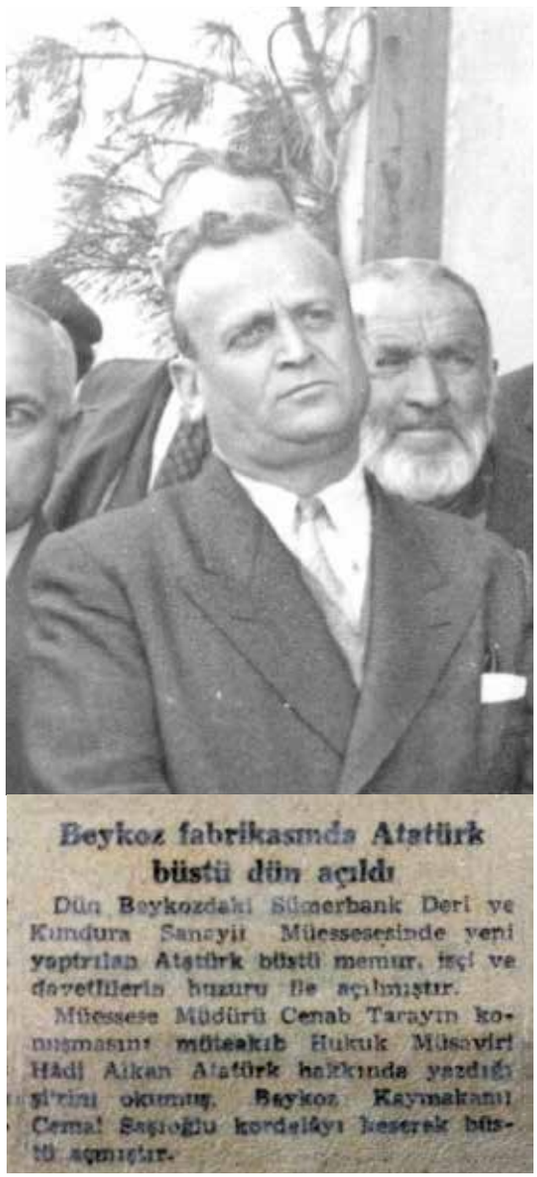

Beykoz fabrikasında Atatürk büstü dün açıldı

Dün Beykozdaki Sümerbank Deri ve Kundura Sanayii Müessesesinde yeni yaptırılan Atatürk büstü memur, işçi ve davetlilerin huzuru ile açılmıştır.

Müessese Müdürü Cenab Tarayın konuşmasını müteakib Hukuk Müşaviri Hadi Alkan Atatürk hakkında yazdığı şiirini okumuş, Beykoz Kaymakamı Cemal Şaşıoğlu kordelayı keserek büstü açmıştır.

Sümerbank Deri ve Kundura Fabrikasına yaptıralan büstün açılışına kaymakam Cevat Çapanoğlu da katılmıştı.

Bir kaymakama fahrî hemşerilik verildi

Karamürsel, (Hususî) — İlçemiz Kaymakamı iken Beykoz Kaymakamlığına tayin edilen Remzi Zarakol, ilçemizde Kaymakamlığı esnasında büyük hizmetler yapmış ve halkın son derece sevgi ve teveccühünü kazanmış olduğundan Belediye Meclisi, kendisinin kasabamız fahrî hemşeriliğine kabulü için karar almıştır.

Karamürsel Kaymakamlığından Beykoz Kaymakamlığına atanan Remzi Zarakol, Karamürselliler tarafından fahri hemşeri kabul edilmişti.

Şaşıoğlu'nun ilk icraatlarından biri de Beykoz'daki Sümerbank Deri ve Kundura fabrikasının bahçesine yaptırılan "Atatürk büstünün" açılışı oldu. Düzenlenen törende fabrika hukuk müşaviri Hadi Alkan Atatürk hakkında yazdığı bir şiiri okudu.[279] Beykoz Kaymakamı Şaşıoğlu 1956 yılında Balıkesir Vali Muavinliğine atandı.[280]

2- 1956-1961 DÖNEMİ

1956 yılında, Menderes Hükümeti'in aldığı kararla, İstanbul Vilayeti ile Belediyesi'ni ayırmaya karar verdi ve bu kararını 1 Mart 1956 mali yılı başlangıcı itibariyle de yürürlüğe koydu. Dönemin son vali-belediye başkanı olan Gökay, kaymakam ve belediye şube müdürlerinde oluşabilecek kafa karışıklıklarını ve yönetimde rastlanacak aksilikleri ve aksamaları önleyerek, her bir yöneticinin görev alanlarını açık bir şekilde belirleyecek bir genelge yayınladı. Buna göre kaymakamlar, şube teşkilatı üzerindeki kontrollerini sürdürecek, halktan kendilerine ulaşan şikayetleri inceleyip müdahale gerektirenleri şube müdürlerine iletecekleridi. Hatta kaymakamlar, şube müdürlerinden mevzuata göre hareket etmelerini isteyip kendilerine verilen cevaplardan tatmin olmazlarsa durumu Valilik üzerinden Belediyeye iletebileceklerdi.

Ayrıca 1956 yılına kadar kaymakamlıklara bağlı olan gayri sıhhi müesseselerin listesi, üç ay içinde belediye müdürlerine iletilecekti. Şube müdürlükleri de talep etmesi halinde bu listeleri kaymakamlıklara göndereceklerdi. Valilik, belediye hizmetlerinin hakkıyla yerine getirilmesi için kaymakamların "bütün hükümet ve zabıta teşkilatıyla" şube müdürlerine yardımcı olmalarını istiyor, polisin belediye zabıtasına yardım etmesini kuvvetlice vurguluyordu. Ayrıca, genelgede, kaymakamlık ile belediye teşkilatlarının, karışıklığa mahal vermemek için, binaların müsaitliği oranında yarı bölümlerde ya da katlarda hizmet vermesi tavsiye ediliyordu.

1956 yılı itibariyle kaymakamların uhdesinden alınıp da ayrı birer belediye şube müdürlüğü oluşturulan ilçeler, "Sarıyer, Beşiktaş, Şişli, Beyoğlu, Eminönü, Fatih, Eyüp, Bakırköy, Adalar, Kadıköy, Üsküdar ve Beykoz"[281] idi. Böylece 1930'da ilan edilen 10 belediye şubesine Şişli ve Eyüp de ilave edilerek, sayıları 12'ye çıkarılmış oldu. Bu karardan sonra İstanbul'un kazalarında kaymakamlıktan bağımsız olarak vazifeye başlayan şube müdürlerinin ilk şube müdürleri de şu şekilde açıklandı:

"Beykoz: Behçet Tamelâ, Fatih: Hayreddin Lokmanoğlu, Eminönü: Murat Aka, Eyüp: Ziya Kazanca, Bakırköy: Alaeddin Kocaoğlu, Beyoğlu: Münip Sarıahmed, Şişli: Medil Yagül, Sarıyer: Burhan Altınok; Beşiktaş: Ziya Özaykun, Kadıköy: Danyal Vuran, Adalar: Yümnü Oktar."[282]

Kısa bir dönem hem valilik hem de belediye başkanlığı görevini ayrı ayrı yerine getirip, imzalarını da hangi teşkilatın evrakını imzalıyorsa o teşkilat

1956 yılında Menderes Hükümeti İstanbul'da Vilayet ile Belediyeyi ayırma kararı aldı.

unvanıyla atan Fahreddin Kerim Gökay'ın Beykoz'a atadığı ilk belediye müdürü kayıtlarda Behçet Tamela olarak yer aldı. İstanbul Büyükşehir Belediyesi İnsan Kaynakları Müdürlüğü kayıtlarına göre Tamela bu görevine 9 Ağustos 1960 tarihine kadar devam etmişti. Ancak diğer bilgiler, özellikle Tamela'ya halef olan İsmail Erdoğan Alıveren'in aktardığı bilgiler bunu doğrulamıyor. Dolayısıyla hakkında çok fazla bilgiye ulaşılamayan Tamela'dan sonra bu göreve gelen isim, çeşitli şubelerde dönüşümlü olarak müdürlük yapan İsmail Erdoğan Alıveren ile Danyal Vuran oldu. Alıveren, 27 Mayıs 1960 darbesinden çok önce 5 Mart 1959'da atandığı Beykoz Belediye Şube Müdürlüğünü 9 Ağustos 1960'a kadar sürdürdü. Görevi devrettiği eski Kadıköy Şube Müdürlerinden Osman Danyal Vuran ise müdürlükler kaymakamlıkların uhdesine verilinceye kadar vazifeye devam etti.

Valilik ile Belediyenin ayrıldığı 1 Mart 1956 tarihinde İstanbul Belediyesi önünde tören düzenlendi.

Beykoz Şube Müdürü Erdoğan Alıveren, Türkiye'nin İlk Toplum Polisi Birimini Kurdu

Beykoz'da iki dönem belediye şube müdürlüğü yapan İsmail Erdoğan Alıveren, Osmanlı ordusunda subay olarak vazife yapan bir babanın oğlu olarak 1930 yılında Manisa'da doğdu. Aslen Safranbolulu olan Alıveren'in babası kurmay subay olarak Çanakkale ve İstiklal savaşlarında bulunmuş, "padişah tarafından Çanakkale ve Gümüş İmtiyaz Madalyaları, TBMM tarafından da Takdirname ve İstiklal Madalyası ile" ödüllendirilmişti. Babasının görevi gereği Anadolu'nun muhtelif okullarında eğitimini tamamlayan Alıveren, 1948'de Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'ne girdi.

Aktif bir öğrencilik hayatı geçiren Alıveren, üniversiteyi bitirir bitirmez, 1952 yılında İstanbul'da kaymakam adayı olarak göreve başladı. Dönemin İstanbul Valisi Fahreddin Kerim Gökay ile yakın ilişkiler tesis etti. İstanbul'da 1955 yılına kadar maiyet memurluğu vazifesine devam eden Alıveren, 22'nci Dönem Kaymakamlık Kurusunu bitirerek, 1955 yılında Balıkesir Sındırgı Kaymakamlığına asaleten atandı.[283] 1955 yılında babasının vefatı, annesinin rahatsızlığı gibi ailevi nedenlerle İstanbul'dan ayrılamayan Alıveren, İstanbul'a gelmek için müracaat etti. Konuyu, ilk amiri İstanbul Vali ve Belediye Başkanı Fahreddin Kerim Gökay'a açtı. Gökay da onu belediye bünyesine alıp Üsküdar Belediye Şube Müdürü olarak tayin etti. Alıveren'in dinamik yöneticiliği kısa zamanda fark edildi. Şişli ve Beykoz belediye şubelerinde de müdür olarak vazife aldı. 27 Mayıs 1960 darbesinden önce Beykoz Belediye Şube Müdürlüğünü yürüten Alıveren, burada 10 Ağustos 1960 tarihine kadar vazife yaptı. Alıveren, Şişli Belediye şube müdürlüğü görevini yaparken, Ocak 1961'de İstanbul Belediyesi İktisat İşleri Müdürlüğüne getirildi.[284]

BELEDİYE MÜDÜRLERİ ARASINDA TAYİNLER

İstanbul Belediyesi daire müdürlüklerine bâzı yeni tâyinler yapılmıştır. İstanbul Belediyesi İktisat Müdürü Muzaffer Akgün bu vazifeden alınarak yerine Şişli Belediye Şube Müdürü Erdoğan Alıveren tâyin edilmiştir. Erdoğan Alıverenden açılan Şişli Belediye Şube Müdürlüğüne Nurettin Mengitürk getirilmiştir.

Bu arada İç İşleri Bakanlığı Mülkiye Müfettişliğine tâyin edilen Belediye Reis Muavini Fahri Centelin yerine Belediye Hesap İşleri Müdürü Ruhi Kolçakın tâyini kat'ileşmiştir.

Alıveren, Ocak 1961'de İstanbul Belediyesi İktisat Müdürlüğüne tayin edildi.

Şubat 1961'de Vali ve Belediye Başkanı olan Tümgeneral Refik Tulga'nın kararıyla şube müdürlüklerinin tekrar kaymakamların uhdesine verilmesiyle, Alıveren de kaymakamlığa geri gönderilerek, Lapseki Kaymakamlığına atandı. Ancak annesinin rahatsızlığı sebebiyle göreve başlamayan Alıveren, müstafi sayıldı. O da bir arkadaşının yönlendirmesiyle Fransa'dan temin ettiği bursla bu ülkeye giderek, "Fransız polis teşkilatı, Emniyet Genel Müdürlüğü, Paris Valiliği ve Paris trafiği" üzerine incelemelerde bulundu. Bundan sonraki hayatını derinden etkileyecek olan sendikal hareketleri ve toplumsal olaylara müdahale biçimlerini, sokak hareketlerini, miting ve grevlere müdahale yöntemlerini, bu amaçla oluşturulan Cumhuriyet Muhafızları odaklı tetkik etti. 1960'lı yıllar tüm dünyada bu tür gösterilerin yaygınlaştığı bir dönem olduğu için Alıveren, Fransız deneyimini yerinden görme fırsatı buldu. Bu sırada incelemelerde bulunmak üzere Türkiye'den Fransa'ya gelen İçişleri Bakanlığı Tetkik Kurulu Başkanı Hayrettin Nakipoğlu ile görüştü. Bu görüşme hayatının bundan sonraki safhasını derinden etkileyecek sürecin da başlangıcı oldu. Zaten Nakipoğlu'nun Beyoğlu Kaymakamı olduğu dönemden bir tanışıklıkları vardı. Hatta Hayrettin Nakiboğlu hastalanınca 45 gün ona vekalet etmişti.

Adalet Partisi ve dönemin aktif siyasetçilerinden Faruk Sükan ile yakın ilişkisi bulunan Hayrettin Nakiboğlu, 1965'te Emniyet Genel Müdürü olunca Erdoğan Alıveren'i de Türkiye'de hızla artmaya başlayan sokak hareketlerine müdahale etmek ve önlemek için oluşturulan birimin başına getirerek, "Ankara Toplum Polisi Müdürü" yaptı.

Ancak Erdoğan Alıveren'in kadrosu o dönem İstanbul Belediyesi'nde bulunuyordu. Vazifesi de Beykoz Belediyesi Şube Müdürlüğü idi. Alıveren ikinci kez Beykoz'a gelmiş ve 14 Mayıs 1964 ile26 Ocak 1966 tarihleri arasında şube müdürü olarak

Erdoğan Alıveren "ideal Türk polisi kalkanı"nı tanıtırken

görev yapmıştı. Emniyet Genel Müdürü Nakipoğlu görevi teklif ettiğinde, İçişleri Bakanlığı ile ilişkisinin kalmadığını, İstanbul Belediyesi'nde memur olduğunu söyledi. Ancak emir demiri kesmişti, Alıveren o gece görevinden ayrılarak, Ankara'ya doğru yola çıkan ilk "kamyona" binip yeni vazife yerine hareket etti.[285]

İsmail Erdoğan Alıveren'in Ankara Emniyet Müdürlüğü'na bağlı Toplum Zabıtası Müdürlüğüne naklen atanması için Cumhurbaşkanı Cemal Gürsel, Başbakan Süleyman Demirel ve İçişleri Bakanı Faruk Sükan'ın imzalarını taşıyan 13 Ocak 1966

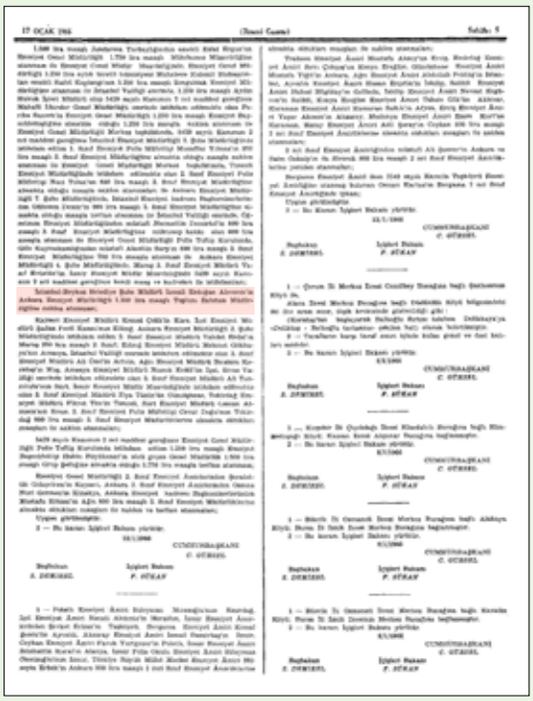

tarihli kararname Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe girildi. Üçlü kararnamede, "İstanbul Beykoz Belediye Şube Müdürü İsmail Erdoğan Alıveren'in Ankara Emniyet Müdürlüğünde 1.100 lira maaşlı Toplum Zabıtası Müdürlüğüne naklen atanması… uygun görülmüştür"[286] deniliyordu.

Böylece toplumsal olaylara müdahale merkezi müdürü olarak 27 Ocak 1966 tarihinde görevine başladı. Bu görevinde Fransa'da edindiği tecrübe ve birikim çok işine yaradı. Karakollardan toplanan polislerle toplumsal olaylara müdahale edilme dönemi onunla kapandı ve bu amaçla eğitilen polislerin vazife aldığı yeni döneme geçildi. Polislerin adı da "toplum polisi" oldu. Kısa zaman içinde 120 polisten oluşan birim önce 5 bin, daha sonra ise 10 bin özel eğitimli polise çıkartılacaktı. Erdoğan Alıveren, Ankara'dan sonra İstanbul, İzmir ve Adana illerinde de toplum polisi teşkilatlarının kuruluşunu tamamladı. Olaylara müdahale ederken, polisin kendini koruması ve kalabalığı dağıtabilmesi için, diğer ülke teşkilatlarını da inceleyerek, "ideal Türk polisi kalkanını" ürettirip polislere dağıttı.[287]

Alıveren'in teşkilattaki başarısı, 1968 yılında Emniyet Genel Müdür Yardımcılığı vazifesine getirilerek ödüllendirildi. 12 Mart 1971 muhtırasından sonra ise bu görevinden alınarak Trabzon Emniyet Müdürlüğüne tayin edildi. Danıştay'da açtığı dava ile bu atamayı durdurdu. Ancak İçişleri Bakanlığı göreve iade kararını yürürlüğe koymadı. Bunun üzerine Alıveren'in de Emniyet teşkilatıyla ilişkisi 24 Aralık 1971 tarihinde kesildi. 1977 yılında ise Haberleşme Genel Müdürlüğüne atandı. Sonrasında ise Bakan müşavirliği yapan Alıveren, bu görevinden emekli oldu. Alıveren 2014 yılında vefat etti.

Erdoğan Alıveren, üçlü kararname ile Ankara Emniyet Müdürlüğü Toplum Zabıta Müdürlüğüne naklen atandı.

1960 askerî darbesinden sonra İstanbul Belediye Başkanlığına General Refik Hamit Tulga (sağda) atanırken, Beykoz Kaymakamlığına da General Suat İlhan (solda) atanmmıştı.

3- 1961-1964 DÖNEMİ

1960 askerî darbesinden sonra İstanbul Belediyesi ilçe belediye şube müdürlerini yakından etkileyen bir karar alındı. Daha doğrusu kararı, İstanbul'da valilik ve belediye başkanlık görevlerini birlikte üstlenen general Refik Tulga almıştı. Böylece aralarında Beykoz'un da bulunduğu belediye şube müdürlüklerine, ayrıca müdür atanması uygulanmasından vaz geçildi ve Şubat 1961'den geçerli olmak üzere belediye şube müdürlüğü görevi o kazaların kaymakamlarının sorumluluğuna verildi. Bu arada İstanbul'un 10 şube müdüründen Beykoz, Şişli, Bakırköy ve Üsküdar Şube müdürleri Anadolu'ya kaymakam olarak atanırken, diğerleri de mevcut ilçelerindeki kaymakamların beledî işlerden sorumlu yardımcısı oldular. Kaymakamlar, mülki olarak valiye bağlı iken, belediye işleriyle alakalı talimatları Belediye Başkan Yardımcısından alacaklardı. Karar, vali yardımcıları, belediye başkan yardımcıları ve kaymakamların katıldığı ortak toplantıda ilgili taraflara duyuruldu.[288] Taşraya kaymakam olarak atanan şube müdürlerinden biri de Beykoz Belediye Şube Müdürü Erdoğan Alıveren idi. Bu karar uyarınca Beykoz, gelecekte adından çok söz ettirecek şube müdürünü kaybetmişti.

Valilik ve Belediye Başkanlığı görevlerini üstlenen Tümgeneral Refik Tulga'nın kararıyla belediye şubeleri kaymakamların uhdesine verilince, Beykoz'a da bu sorumluluğu üstlenecek yeni bir kaymakam atandı. Kararın açıklandığı Şubat 1961'de mevcut kaymakam Suat İlhan'ın yerine 3 yıl bu görevde kalacak olan Sadık Çağlar atandı. İstanbul Büyükşehir Belediyesi İnsan Kaynakları Müdürlüğü kayıtları da bunu doğruluyor ve Kaymakam Çağlar'ın şube müdürlüğü vazifesine, görevi devrettiği 14 Mayıs 1964 tarihine kadar devam ettiğini gösteriyordu. Buna göre Çağlar, şube müdürlüğünü devrettikten bir süre sonra Beykoz'da kaymakamlık vazifesinde 6 Ağustos 1964 tarihine kadar kalmıştı.

Kısa dönemde Beykoz'la uyum sağlayan Çağlar, ailesiyle büyük bir felaketle karşı karşıya gelerek, yanma tehlikesi atlattı. 1964 yılı Ocak ayında akşam saatlerinde çıkan yangın, "Kaymakamlık lojmanı, Özel İdare, Beykoz Vergi Dairesi, Belediye Tahsilat Şubesi ve Tekel Satış Deposu'nun bulunduğu" dört katlı binada çıktı. Binanın üç katı tamamen yanarken, Kaymakam Sadık Çağlar, eşi ve üç çocuğu ise pijamayla fırlayarak canlarını kurtarabilmişlerdi. Yangın kısa zamanda yetişen İstanbul, İstinye, Üsküdar ve Beykoz itfaiyelerinin aralıksız çalışmalarıyla diğer binalara sıçramadan söndürülmüştü. Yangında "Özel İdare" bölümündeki vergi evrakları, vergi makbuzları ve kıymetli evraklar tamamen yanarken, Belediye Tahsil Şubesi ise enkaza dönmüş, ancak çelik kasalardaki paraların akıbeti öğrenilememişti. En büyük zararın ise 2 milyon lira ile Tekel Şubesi'nde olduğu tahmin ediliyordu. Bu arada yangının Kaymakamlık Lojmanındaki gaz ocağından veya bütan gazın infilakından çıkmış olabileceği ileri sürülürken, sabotaj ihtimali üzerinde de ciddi bir şekilde durulduğu açıklanmıştı.[289] Çağlar, bu yangın olayından 6 ay sonra ise Beykoz'dan ayrıldı.

Beykoz Vergi Dairesi ve Belediye Tahsil Şubesi tamamen yandı

Vergi ve tahsil şubesinde bulunan evrakın hepsi yandı. İtfaiye yangının sirayetini güçlükle önledi

Beykoz dün gece saat 19.30 da büyük bir yangın tehlikesi atlatmış, Kaymakamlık lojmanı, Özel İdare, Beykoz Vergi Dairesi, Belediye Tahsil Şubesi ve Tekel satış deposunun bulunduğu dört katlı alışap binanın üç katı tamamen yanmıştır. Kısa zamanda büyüyen yangın, yangın duvarlarının çökmemesi ve kısa zamanda yetişen İstanbul, İstinye, Üsküdar ve Beykoz İtfaiyelerinin aralıksız çalışmaları neticesinde büyümeden bastırılmıştır.

Gece yapılan ilk tahkikatta yan-

(Arkası Sa. 7, Sü. 3 te)

ALTI ŞUBE MÜDÜRÜ TAŞRAYA KAYMAKAM OLDU

Belediye Şube Müdürlüklerinin Kaymakamlar tarafından deruhte edilme kararından sonra Beykoz, Şişli, Bakırköy ve Üsküdar Şube Müdürleri Anadolu'ya kaymakam olarak tayin edilmiş-lerdir.

Güçlerine vekâleten bakan diğer Şube Müdürleri Kaymakamlara yardımcı olarak çalışacaklardır.

Dün sabah Vilâyette yapılan bir toplantıda Kaymakamlarla Belediye nezdinde-ki emirleri Belediye Reis muavinlerinden almaları kararlaştırılmıştır. İki saat devam eden toplantıya Vali muavinleri, Belediye Reis muavinleri ve Kaymakamlar katılmışlardır.

HEDİYELERDEN BELEDİYE RESMİ İNDİRİLDİ

Müesseselerin dağıttıkları hediyelik eşyadan alınmakta olan Belediye resmi indirilmiştir.

Bundan böyle reklâm maksadıyla dağıtılan büyük boy eşyadan 10 kuruş, küçük boy eşyadan da 2 kuruş Belediye resmi alınacaktır. İndirme nisbeti yüzde seksendir.

1946 yılında çıkan yangında Beykoz Vergi Dairesi ve Belediye Tahsil Şubesi tamamen yandı.

4- 1964-1984 DÖNEMİ

1963'ün sonunda İstanbul Belediye seçimlerinin yapılıp belediyenin seçimle gelen bir başkana kavuştuğu; Türkiye'nin askerî darbenin etkisinden kurtulup gittikçe serbestleşmeye başladığı bu devrede yeniden belediye şube müdürlüklerine dönüldüğü görülüyor. Bu sürenin başlangıcında Beykoz'da belediye şube müdürlüğü yapan İsmail Erdoğan Alıveren idi. Fransa'dan dönüp İstanbul Belediyesi kadrosunda göreve başlayan Alıveren, daha önce görev yaptığı yerde vazifeye başlamıştı. Alıveren, 14 Mayıs 1964 ile 26 Ocak 1966 tarihleri arasında yaklaşık 21 ay şube müdürlüğü yaptı. İçişleri Bakanı Faruk Sükan'ın emri üzerine görevinden ayrılıp Emniyet Genel Müdürlüğü çatısı altında vazifeye başladı. Alıveren'den sonra şube müdürlüklerine kimlerin getirildiğine dair herhangi bir bilgiye ulaşamadık.

Ancak bu dönemde 1964-1967 yıllarında Zeki Ocaklı'nın, 1967-1973 arasında Turgut Coş'un; 1973-1978 yıllarında Tayyar Toprak'ın, 1978-1979 yıllarında da Niyazi Şeker'in ilçede kaymakamlık yaptığını not edelim.

İstanbul Büyükşehir Belediyesi arşivinden teyit edilen bilgilere göre 12 Eylül 1980 sonrasından ilçe belediyesi olduğu 1984 yılına kadar Beykoz'da iki şube müdürü görev yaptı. Bunlardan ilki, Şinasi Uzuner'di. Uzuner, şube müdürlüğüne 17 Şubat 1981 tarihinde atandı ve yaklaşık bir yıl vazife yaptıktan sonra 11 Şubat 1982'de görevi bir başka kişiye devretti. Uzuner'in görevi devrettiği Beykoz Belediyesi Şube Müdürü ise Refik Keskiner idi. Keskiner, seçilmiş ilk başkan olan Ali Zengin'in belediye başkanlık koltuğuna oturacağı 25 Mart 1984 tarihine kadar tam 2 yıl bu vazifede kalacaktı.

BEYKOZ BELEDİYE ŞUBESİ MÜDÜRLERİ [1930-1984]			
Adı Soyadı	**Görevi**	**Başlangıç**	**Bitiş**
Esad Bey	Beykoz Kaymakamı	18.12.1930	
Kami Reşad Bey	Beykoz Kaymakamı	14.10.1931	06.11.1933
İhsan Kurtan	Beykoz Kaymakamı	15.06.1933	05.07.1939
Sadeddin Ertur	Beykoz Kaymakamı	27.07.1939	07.07.1941
Nail İlter	Beykoz Kaymakamı	30.07.1941	21.02.1947
Ekrem Serencan	Beykoz Kaymakamı	20.03.1947	15.08.1949
Namık Erverdi	Beykoz Kaymakamı	15.08.1949	03.12.1951
Remzi Zarakol	Beykoz Kaymakamı	30.04.1951	31.01.1952
Hulusi Morova	Beykoz Kaymakamı	31.01.1952	30.07.1953
Lütfi Karayun	Beykoz Kaymakamı	24.24.1953	30.05.1955
Cevad Çapanoğlu	Beykoz Kaymakamı	30.05.1955	12.11.1955
Cemal Şaşıoğlu	Beykoz Kaymakamı	05.12.1955	01.03.1956 [24.10.1956]
Behçet Tamela	Beykoz Şube Müdürü	01.03.1956	09.08.1960
İsmail Erdoğan Alıveren	Beykoz Şube Müdürü	03.05.1959	09.08.1960
Osman Danyal Vuran	Beykoz Şube Müdürü	10.08.1960	07.10.1961
Sadık Çağlar	Beykoz Kaymakamı	03.02.1961	08.06.1964
İsmail Erdoğan Alıveren	Beykoz Şube Müdürü	14.05.1964	26.01.1966
Şinasi Uzuner	Beykoz Şube Müdürü	17.02.1981	11.02.1982
Refik Keskiner	Beykoz Şube Müdürü	11.02.1982	25.03.1984

İsmail Erdoğan Alıveren, Beykoz'da değişik zamanlarda iki defa belediye şube müdürlüğü yapan tek müdür oldu.

İKİNCİ KISIM

Cumhuriyet Döneminde
Beykoz
Belediyesi

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Cumhuriyet'in Beykoz Projeleri

1- KÖYLÜYÜ GELİŞTİRME PROJESİ: BEYKOZ HAYVAN SERGİSİ

Cumhuriyet'in ilk döneminde İstanbul'da hayvan sergilerinin açılmasına büyük ehemmiyet verildi. İstanbul'un çevresi köylerle çevriliydi ve köylüyü kalkındırma hamlesinde hayvancılık etkili enstrümanlardan biriydi. Özellikle nitelikli ve damızlık hayvanlar getirilerek, hayvancılığın kalitesi yükseltilmeye çalışılıyordu. Gerek büyükbaş hayvancılık gerekse atçılık alanında sergi ve yarışmalar açılmasına itina gösteriliyordu. Hatta bu sergilerde, belediye şube müdürlüklerini de yürüten kaymakamların ödül alanlara nasıl hitap edecekleri bile belirlenmişti.

Yarışmada birinci seçilen hayvanın sahibine 40 lira, ikinciye 30 lira, üçüncüye 20 lira ve dördüncüye de 10 lira mükafat verilecekti. Birincilik ödülünü alan köylüye, "Sen Bay Ahmet veya Bayan Ayşe! Bölgemizde yetiştirilen cins hayvanların birincilerinin birincisine sahipsin. Sana bölgemiz köylüleri adına 40 liralık bir köylü hediyesi veriyoruz. Buyur, al. Seni tebrik ediyoruz ve alkışlıyoruz" diye hitap edilecekti.

İkinci gelene de şunlar söylenecekti: "Sen Bay Hüseyin ya da Bayan Fatma! Sen de bölgemizde yetiştirilen cins hayvanların ikincilerinin birincisine sahipsin. Sana da bölgemizin köylüleri adına 30 liralık bir köylü hediyesi sunuyoruz, buyur al. Seni de kutluyoruz ve alkışlıyoruz."

Beykoz hayvan sergilerinden biri 1937 yılında Beykoz'un Bozhane köyünde, Kaymakam ve Belediye Reisi İhsan Kurtan'ın gayretleriyle "Hayvanlarımızı Islah Sergisi" adıyla açıldı. Davetliler, tutulan otobüslerle sergi mekanına götürüldü. Serginin açılışında kaymakam İhsan Kurtan kısa bir konuşma yaptı. Sergide devletin yurtdışından getirttiği damızlık boğalarla yerli ineklerden elde edilmiş hayvanlar teşhir edildi. Ayrıca Bozhane civarında yetiştirilmekte olan diğer ehil hayvanlar da sergide yer aldı. Bu hayvanlar içerisinde "çok güzel ve iyi bakılmış olanların" sahipleri ödüllendirildi.

Bu çerçevede Cumhuriyetin 15. yılı sebebiyle İstanbul Valisi Muhittin Üstündağ, köyleri olan tüm kazalarda hayvan sergileri açılması talimatı verdi ve kaymakamları bu konuda gevşeklik göstermemesi için uyardı. 10 merkezde açılacak sergi listesinin birinci sırasında kuşkusuz şehre en yakın ilçe olan Beykoz bulunuyordu. Beykoz Bozhane Sergisi 19 Ağustos 1938'te açıldı ve sergi boyunca, sahiplerinin büyük bir özenle yetiştirip yarışmaya soktukları tam 151 sığır ile 29 beygir teşhir edildi. Diğer sergiler ise Kartal-Pendik, Yalova Merkez, Eyüp Kemerburgaz, Bakırköy Veliefendi, Silivri Merkez, Çatalca Merkez, Çatalca Karacaköy, Çatalca Boyalık ve Şile Merkezde açılmıştı. 1938 yılında İstanbul'da açılan bu sergilerde toplamda

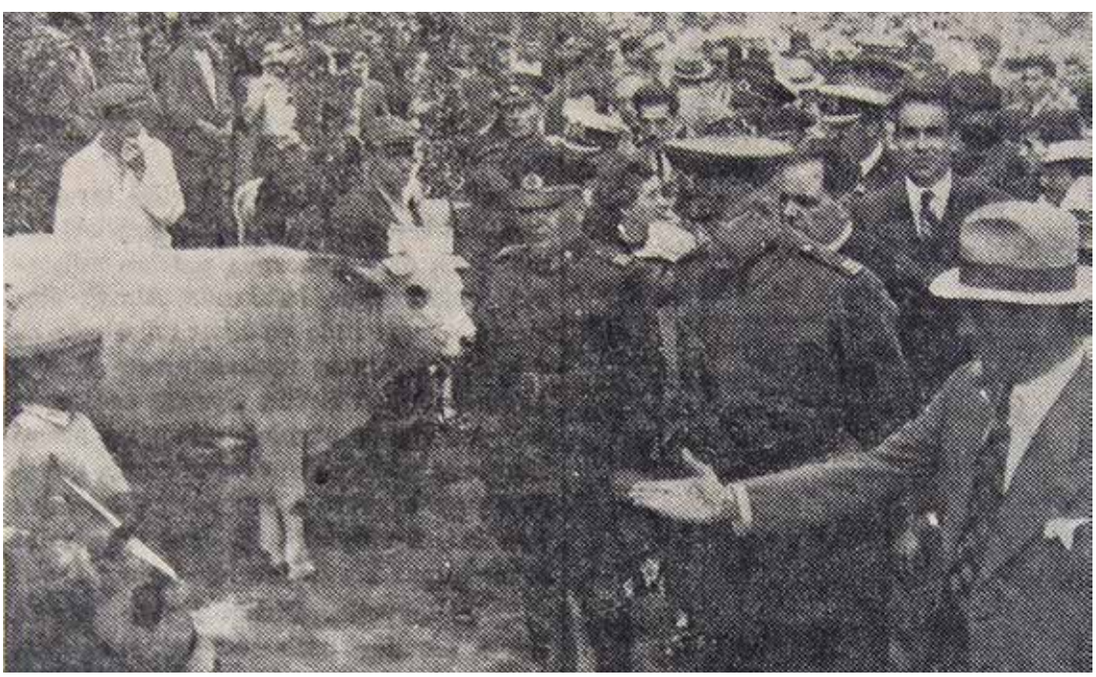

1941 Beykoz hayvan sergisinde mükafat kazanan hayvanlar Fırka Kumandanı General Kenan Esenkut tarafından tetkik ediliyor.

1942 Sergisi Tümgeneral Salih Arkuş tarafından açıldı

1629 sığır ve 220 beygir sergilendi.

Vali Üstündağ'ın sığır sergilerine bu kadar ağırlık vermesinin bir sebebi daha vardı. Üstündağ, İstanbul sınırları içindeki sığırları ıslah etme hedefindeydi ve bu hedefine ulaştığını düşünüyordu. "Vilayet içindeki sığırların" diyordu Üstündağ, "yüzde 75-80 nispetinde ıslah edilmiş olmakla beraber bu teşebbüse artık son verilmesi asla sözkonusu değildir. Bilakis bugünkü durumu daha ziyade kuvvetlendirmek ve İstanbul Vilayeti köylüsünü, benzer iklim şartlarına sahip diğer vilayetlerimize karşı bir boz-ırk üreticisi haline getirmek, köylüyü bu yüzden güç kazandırmakla beraber kasaplık sığırlar yetiştirmeye de tahrik etmek emeli en sarsılmaz azimlerimizin en başına geçirilmiştir.[293]

1941 Sergisini Örfi İdare Komutanı açtı

İstanbul'daki hayvan neslinin ıslahı ve çoğaltılması için İstanbul Valiliğinin yaptığı hayvan sergilerinden en önemlisi Beykoz'daki Paşabahçe Sultaniye Çayırı'nda 1941 yılında törenle açıldı. Çeşitli kategorilerde yarışmalar düzenlendi. Beykoz Kaymakamı Nail İlter'in organize ettiği serginin açılışına Örfi İdare Komutanı Korgeneral Ali Rıza Artunkal, Fırka (Tümen) Kumandanı General Kenan Esunt, yüksek rütbeli kara ve deniz subayları, İl İdare Üyeleri, Vilayet ve Belediye müdürleri ile ilçenin öndegelenleri katıldı. Açılışta konuşan Beykoz Kaymakamı Nail İlter, sergiye gösterilen ilgiye teşekkür ederek, sergi hakkında bilgi verdi, hayvancılığın neden önemli olduğunu aktardı. Sergiye iştirak eden misafirler, hep birlikte Sultaniye Çayırı'nda hazırlanan sofrada yemek yediler. Ayrıca sergide teşhir edilen boz ırk damızlıklardan 54 tay ile boğaya çeşitli ikramiyeler verildi.[294]

1942 Sergisinde iki general

Sergi o kadar başarılı oldu ki, 1942 yılında ikincisi düzenlendi. Özellikle hayvan sergisinde atların da bulunması, askerî erkanın sergiye ilgi göstermesine neden oluyordu. O yılki serginin açılışını Tümgeneral İsmail Hakkı ile Tümgeneral Salih Arkuş birlikte yaptılar. Sergiye vilayet yetkililerinin yanı sıra Beyoğlu, Üsküdar, Kadıköy, Beşiktaş ve Fatih kaymakamları ile Baytar ve Ziraat müdürleri de katıldı. Hayvan neslinin ıslahına hizmet için bu tür sergilerin hazırlanmasında büyük gayretler gösterildiğini aktaran ve hayvan sahibi köylüleri teşvik ve takdir eden Beykoz Kaymakamı Nail İlter'in verdiği bilgiye göre sergiye 50 düve, 41 inek, 26 boğa ve 15 tay katılıyordu. Sergide birinci seçilen bir taya 45, bir boğaya 30 lira, ayrıca birinci derece olan iki taya 15'er, ikincilik alan 5 taya 10'ar lira, 7 taya da üçüncü mükafatı olarak 7 lira verildi.

Sığır şubesinde ise 4 boğa, 3 inek ve 4 düveye birincilik ödülü olarak 10'ar lira; 5 boğa, 5 inek, ve 5 düveye de ikincilik mükâfatı olarak 7'şer lira; 10 boğa, 15 inek, 20 düveye ise üçüncülük ödülü olarak 5'er lira verildi. Bu ödüllendirmelerin haricinde derece alamayan 50 hayvana da 2'şer lira teselli mükafatı takdim edildi. Böylece, sergi boyunca toplamda 755 lira para ödülü dağıtıldı.[295]

Beykoz'da hayvan sergileri geleneği devam ettirildi. İkinci Dünya Savaşı sona erdikten sonra Beykoz sınırları içinde kalan Ömerli'de 1946 yılında hayvan sergisi düzenlendi. Beykoz Kaymakamı Nail İlter, Beykoz Belediye Daimi Encümen üyeleri ve davetlilerin hazır bulunduğu sergide, ilçe sınırları içinde yetiştirilen iyi hayvanlar yarıştı. İstanbul Bölgesi Veteriner Müdürü de iyi hayvan yetiştirenlere çeşitli hediyeler dağıttı.[296]

2- BEYKOZ'UN ÖRNEK KÖY PROJELERİ

İlk örnek köy: Akbaba

Beykoz'un mesire yerleriyle meşhur olması, doğal güzelliğini muhafaza ettirmesi, İstanbul'a deniz yoluyla ulaşımının kolay olması, İstanbul'un vali ve belediye başkanı olan Fahreddin Kerim Gökay'ı harekete geçirdi. Beykoz'a ayrı bir düşkünlüğü olan Gökay'ın yönetimi, örnek köy projesi başlattı. "Halkın sağlık ve dinlenme bakımından fazla rağbet gösterdiği mesire köylerini güzelleştirmeğe karar verilmiş ve çalışmalara başlanmıştır" anonsuyla duyurulan bu projenin ilk uygulandığı yer, Akbaba köyü olmuştu. Beykoz'a bağlı köylerden biri olan, Ahmet Mithat Efendi'nin çiftliği ve şifalı suyuyla meşhur olan Akbaba köyü kısa zaman içinde ihya edilerek örnek köy haline getirildi. Önce Akbaba köyüne ulaşan yollar ile köy içi yollar ıslah edildi. Bu yolların kenarına "binlerce" ağaç dikildi. Bununla yetinilmedi, köyde bir okuma odası ile şifalı sularının aktığı çeşitli su hazneleri yapıldı. Köyün çarşısı yenilenirken, köy mezarlığı elden geçirilerek güzelleştirildi. Köy her bakımdan şehirden gelenlerin ferahlayıp soğuk şifalı suyundan içip temiz havasından soluyabilecekleri asude bir mekana dönüştürüldü.[297] Artık, tatil günlerinde İstanbullular, Akbaba'ya gelebilirlerdi. Bütün yollar, örnek köy Akbaba'ya çıkıyordu.

Beykoz'un Akbaba köyü bir anda adı en çok duyulan köy oldu. Akbaba Köyü Onarma ve Güzelleştirme Derneği bile kuruldu. Dernek yetkilileri, başta Akbaba olmak üzere Dereseki ve Karakulak köylerine elektrik getirilmesi için teşebbüse geçti. Anadolufeneri, Poyraz, Anadolukavağı ve Beykoz yollarının kavşak noktasında bulunan Akbaba köyünün turistik önemi, elektrik sorununun kısa zamanda çözülmesini sağlayacaktı. Ayrıca elektrik bölgedeki büyük bostan ve tarlalar ile sulama işlerinde de kullanılabilecekti.[298]

Akbaba köylüleri, doğal hayatlarını sürdürmeye düşkündüler. 1936 yılında komşu Dereseki köylüleriyle birlikte Beykoz Kaymakamlığına müracaat eden köylüler, Akbaba'ya otobüs iletilmesinin yasaklanmasını istemişlerdi. Çünkü otobüs çiftçilerin yol kenarındaki tarlalarında sebzelerin basra

Akbaba Köyünde bulunan Ahmet Mithat Efendi Çiftliği

Akbaba, köylerin imarında öncü oldu

hastalığına tutularak çürümesine yol açıyordu. Kaymakamlığın bölge ulaşımının sağlanabilmesi için bunun şart olduğunu belirtip talebi geri çevirmesi üzerine köylüler vilayete müracaat edeceklerini açıkladılar. Köylüler, eğer otobüs seferleri iptal edilmezse, daha ucuza taşımacılık yapıp otobüsleri işlevsiz bırakacaklarını söylüyorlardı.[299]

Akbaba, köylerin imarında öncü oldu

1950'li yıllar Beykoz'un köylerinin imardan nasibini aldığı bir dönem oldu. Akbaba ile başlayan imar hareketi diğer köylerle devam etti. 1954 yılına girerken Beykoz'un köylerinde yapımı tamamlanan işler şu şekildeydi: Akbaba köyünün dere duvarları yapılmış, köy konağı tamir edilmiş, ayrıca köy içi yolları bitirilmişti. Dereseki köyü iç yolları ile köprü ve kahvehane tamir edilirken, Poyraz köyünün su yolları ve köy içi yolları elden geçirilmişti. Anadolufeneri ile Riva köylerinin iç yolları da unutulmamış, ayrıca cami onarımı ve minarenin kurşunlanması tamamlanmış, ilaveten çeşme inşa edilerek yeniden köy suya kavuşturulmuştu. Mahmutşevketpaşa'ya köy "helası" inşa edilirken, Polonez köy konağı tadil edilmiş, Çavuşbaşı Çiftliğine çeşme ve su yolu yapılmıştı. Ömerli köyünün ise camisi tamir edilmiş, köy iç yolları yapılırken iki çeşmenin inşası bitirilmişti. Bu arada Bozhane'ye köy konağı, Cumhuriyet köyüne de cami, köy içi yolları ve köprü tamiri hizmeti verilmişti. Nihayet Hüseyinli köyünde su yolları ve çeşme yapımı; Muratlı'da içme su yolları ve çeşmesi; Sırapınar köyünün de su yolları ve iki çeşme inşası tamamlanmıştı.[300]

Ayrıca Beykoz'un 3 köyüne de 5310 metre galvanizli boru tahsis edilmişti.[301]

Beykoz, turistlerin kamp yeri seçildi

Türkiye'nin turizmde umudu İstanbul, İstanbul'un umudu ise Beykoz oldu. 1962-63 turizm sezonunda, Türkiye turizm atağı başlattı. Bir başka ifadeyle hem turistlerin işlerini kolaylaştıracak hizmetler gerçekleştirdi, hem de onların ilgisini çekecek, rahatça barınacakları bölgeler oluşturuldu. 1960 yıllar özgür dolaşımın, halk arasında meşhur tabiriyle hippi kültürünün hakim olduğu yıllardı. Bu yeni yaşam felsefesinin turizme etkisini hesaplayan yöneticiler, İstanbul'daki bazı ilçeleri, turistler için kamp yeri olarak tespit etti. Boğaziçi'nde kamp yeri olarak belirlenen merkezler, bu tarihi su yolunun karşılıklı iki yakasını oluşturan Beykoz ve Sarıyer oldu. Bu iki ilçenin yanı sıra Pendik, Tuzla ve Silivri'de de turistler için tesislerin 1962 yılının mayıs ayından itibaren faaliyete sokulması planlandı.[302]

BOĞAZDA:

Beykoz Köylülerinin Bir isteği

Beykozdaki Akbaba ve Dereseki köylüleri Beykoz Kaymakamlığına müracaat ederek Akbabaya otobüs işletilmesinin yasak edilmesini istemişlerdi. Köylüler Ziraat Bankasına otuz bin lira borçları olduğunu, otobüslerin fevkalâde yollardan kaldırdığı tozlarla bütün sebzelerinin harap hale gelmesine tahammül çürüdüğünü ileri sürmüşlerdir.

Kaymakamlık köylülerin bu talebini reddetmiştir. Fakat köylüler şimdi vilâyete müracaata karar vermişlerdir. Otobüsler yasak edilmediği takdirde Akbabaya yük parayla adam taşımak suretile otobüslerî kendî kendine mualla bırakacaklarını da Beykoz belediyesine bildirmişlerdir.

Akbaba ve Dereseki köyü sakinleri, ürünlerine zarar verdiği için otobüs seferlerin kaldırılmasını istedi.

Köy Kalkındırma Komitesi kuruldu

Köy Kalkındırma Komitesi kurulmuş, Beykoz'un Cumhuriyet köyü ile Çatalca'nın Aydınlar köyü pilot köy olarak seçilmişti.

60'lı yılların iki pilot köyü: Cumhuriyet ve Aydınlar

1960'lı yıllar İstanbul'un köylerinin hâlâ köy olarak varlıklarını sürdürdüğü, merkezle bütünleşmeye, göçün ağır baskısına henüz maruz kalmaya başlamadıkları bir dönemdi. Bu amaçla, İstanbul'un köylerini bilimsel ilkelere göre kalkındırmak için İstanbul Teknik Üniversitesi'nden iki bilim adamının da katıldığı bir "Köy Kalkındırma Komitesi" kuruldu. Komite üyeleri yaptıkları arazi incelemeleri ve etütler sonrasında iki köyü "pilot" köy olarak seçtiler. Bunlardan biri Beykoz'a bağlı Cumhuriyet köyü, diğer ise Çatalca'ya bağlı Aydınlar köyü oldu. Komite üyeleri seçimlerini yaparken bu köylerden ziraata elverişli sahaların toprak örneklerini alıp tahlil etti ve nasıl sınıflandıracağına karar verdi. Ayrıca su basma ve erozyon tehlikelerine karşı alınacak önlemler belirlendi. Komite, Cumhuriyet ve Aydınlar köylerinde 1963 yılının bahar aylarıyla birlikte çalışmaları başlatmayı planlıyordu. İlk etapta bu iki köyde tarım merkezleri, tohum istasyonları, numune tavuk kümesleri, soğuk hava deposu gibi tesisler kurulup faaliyete sokulacaktı. Projenin olmazsa olmazlarından biri de köylerde kültür merkezlerinin yapılmasıydı.[303]

Pilot köylerden Çatalca Aydınlar Köyü

Beykoz'un 'Akıncı' Köyü: Cumhuriyet

Pilot köylerden Beykoz Cumhuriyet Köyü Muhtarlığı

"Hak ettiğimiz mevkie çıkmak için, akıncı ruhu yeniden hakim kılmalıyız"

Pilot köy projesiyle yakından ilgilenen isimlerden biri de ünlü gazetece Ahmed Emin Yalman idi. Yalman, projenin açıklanmasından 7 ay sonra köyde düzenlenen temel atma törenine katıldı, köy merkezli kalkınma üzerine düşüncelerini paylaştı. "Birkaç aydır" diye yazıyordu Yalman, "haberler alıyorum. Beykoz'da Cumhuriyet köyü, Çatalca'da Aydınlar köyü, pilot köy olarak seçilmiş, oralarda yeni birer örnek varlık yaratmak için İstanbul Valiliği tarafından Marmara bölge planlaması çerçevesinde harekete geçilmiş, İstanbul Üniversitesi ve Teknik Üniversite ile işbirliği kurulmuş, hazırlıklar ilerlemiş…"

Yalman da Türkiye'nin milli kalkınma hamlesinde köyün önemli pay ve rolü olduğuna inananlardandı. O yüzden köye dayanmayan her kalkınma hamlesinin "köksüz, sathi ve muvakkat kalmaya mahkum" olacağını belirterek, "Bir milletin çoğunluğu kendi kaderini değiştirmeye ilgi göstermezse, bu kaderi iyiye çevirmek için yapılacak mücadelelerin pek az verim verebileceği hakkında eski Amerikan Cumhurbaşkanı Woodrow Wilson'ın ileri sürdüğü iddia çok yerindedir. İşte bunun için köyü içine alan her teşebbüse daima derin bir alaka duydum, bunun içyüzünü görmeyi ve okuyuculara da duyurmayı hep iş edindim" diyordu.

Bu bağlamda pilot köy projesini çok olumlu karşıladığını, yakından görmek istediğini aktaran Yalman, bu amaçla 14 Ağustos 1963 Çarşamba günü Aydınlar köyündeki temel atma törenine giden kafileye katıldı. Yalman, bu kafileyi "yeni bir kalkınma hamlesinde vazife alan bir öncü kola", akıncılara benzetiyordu. Kafileye, İstanbul Valisi Niyazi Akı, İstanbul Teknik Üniversitesi Köy Ziraat Yapıları profesörü Sabri Oran, Çatalca ve Beykoz kaymakamları; Milli Eğitim, Ziraat, Bayındırlık, Sağlık, Veteriner ve Orman müdürleri ile Anadolu Ajansı ve radyo temsilcileri katıldı.

Beykoz Cumhuriyet ve Çatalca Aydınlar köylerinde başlatılan pilot köy çalışması hakkında şunları söylüyordu: "Asırlık uykulardan uyanmak, Türklüğe layık insanca bir varlık seviyesine kavuşmak için imkan bekleyen binlerce köyün karşısında İstanbul'da iki pilot köyü meydana getirilmesi, çok küçük ve mütevazi bir harekettir. Fakat her halde bir başlangıçtı. Dünyanın her tarafında köylü, lafa değil gözüne inandığı için pilot köyü hareketleriyle yeni bir dinamizmin tohumları vatanın sathına serpilmiş bulunuyor. Bunu başka akıncı hareketlerin seferberliği ve idari ıslahat takip ederse, rüyasını gördüğümüz yeni ve canlı Türkiye'ye kısa zamanda kavuşabiliriz. […] Türlü türlü iklimleri içine alan yüksek tarihi değerlerin hazinelerine sahip bulunan, yaman bir insan cevherine sahip bulunduğu her buhran dakikasında meydana çıkan Türkiye'nin nihayet layık olduğu mevkie kavuşmasının, geri, dış yardıma muhtaç bir memleket manzarasını silkip atmasının yolu, Akıncı ruhu yurdumuzun kaderine yeniden hakim kılmaktır.".[304]

3- BEYKOZ'DA EĞİTİM ÜZERİNE ÇEŞİTLEMELER

Beykozlu öğretmenler terfi edip zam aldılar

Beykoz'daki okullarda görev yapan öğretmenlerden bir kısmı meslekî hayatları için dönüm noktasını 1950 yılında yaşadılar. Beykoz'daki öğretmenlerden Sabahat Tümbek ve Faika Korkut terfi ederek maaşları 40 liraya yükselirken, Tevfik Solmaz'ın ücreti 70 liraya, İ. Hakkı Hülagü'nünki de 90 liraya çıkartılmıştı.[305]

Soba ile ısıtılan sınıflar

1960'lı yıllarda okullarda ısınmak için sınıflara soba kurulup yakılıyor, öğrencilerin sıcak ortamda ders yapmaları bu şekilde sağlanıyordu. İhtiyaç duyulan odunlar ise İstanbul Valiliği tarafından ihaleyle satın alınıyordu. 1963 yılında Beykoz ve diğer ilçelerde bulunan ilkokulların ihtiyacı olan sobalık odunların temini amacıyla ihale açıldı. O yıl belediye meşe ve gürgen ağaçlardan elde edilmiş 608 ton sobalık odun alımı için 94 bin 848 lira muhammen bedelle satın alma yoluna gitti.[306]

Gerçekleşmeyen kız sanat enstitüsü hayali

1960 yılların başında İstanbul'un Anadolu yakasında iki kız sanat enstitüsü vardı. Bu iki okul talepleri karşılamakta yetersiz kalıyordu. Bunun üzerine üçüncü bir kız sanat enstitüsü için yer arayışı başladı ve araştırmalar sonrası Beykoz ile Paşabahçe arasında bulunan 14 bin metrekarelik bir arsaya okulun yapılması kararlaştırıldı. Beykoz Kız Sanat Enstitüsü ve Akşam Sanat Okulu, bin kız öğrencinin eğitim görebileceği kapasitede olacak ve iki yıl içinde de eğitime açılacaktı. Milli Eğitim yetkilileri 1964 yılı yazında inşaata başlamayı hedefliyorlardı.[307]

Üsküdar-Beykoz yolu Paşabahçe mevkiinde bulunan sırt 1963 yılında denize doğru kaymaya başlamıştı.

Yağmurlardan sonra gelen iki felaket: Su basması ve toprak kayması

Beykoz'un toprak yapısı, bazı bölgelerde eğitim binaları için ciddi tehditler oluşturuyordu. 1963 yılında Ortaçeşme'de bulunan Hacı Numan İlkokulu benzer bir sorunla karşı karşıya geldi. İlkokulun alt katında 120 santimetre yüksekliğinde su toplandı. Okul idaresi hemen İlçe Milli Eğitim Müdürlüğüne, onlar da İl Milli Eğitim Müdürlüğüne müracaat ettiler. Ne var ki hiçbir resmi makam, bu sorunun çift tedrisatla 700 öğrenciye eğitim veren okul için taşıdığı tehlikeyi göremedi. 7 sene önce yapılan okul binası her yağmurlu havada su alıyordu. Bunun binanın temellerinde bir zarara yol açıp açmadığı, okul civarına drenaj sistemi konulmadığı için civardan gelen yağmurun doğrudan okulun içine dolup dolmadığı gibi sorular bir türlü cevap bulamadı. Bir süre sonra yetkililer meseleye el attılar ve araştırma sonrasında drenaj sisteminin olmadığını fark ettiler. Bunun üzerine binanın çevresine su tahliye sistemi kuruldu. Ancak bu da çözüm olmadı. Yine her yağmur yağdığında okulun alt katı sular altında kalıyordu. Bunun üzerine o kısımdaki öğrenciler tahliye edilmek zorunda kalındı. Beykoz sakinleri de meselenin köklü bir şekilde çözülmesi için çareyi, olayı basına yansıtmakta buldular.[308]

Beykoz'da bir doğal afet de Paşabahçe bölgesinde yaşandı. Üsküdar-Beykoz yolunun Paşabahçe mevkiinde yolun üzerinde bulunduğu bir sırt denize doğru kaymaya başladı. Görgü şahitlerinin verdiği bilgiye göre "Paşabahçe sırtlarından sahildeki gaz depolarına doğru kayan toprakta 20 santimetreye varan çatlaklar meydana gelmişti."[309] Toprak kaymasına daha çok bu yıl yoğun bir şekilde yağan yağmurların sebep olduğu, bu yağmurlar sebebiyle toprağın alt tabakalarında ciddi

Beykoz'un Bozhane köyüne 1968 yılında kimsesiz çocuklar için 200 yataklı yatılı bir okul inşa edilmiş, ancak elektrik ve su temin edilemediği için 3 yıl boş beklemişti.

gevşemeler oluştuğu belirtiliyordu. Bu arada "kaymanın yaşandığı sırtın alt kesiminde bulunan gaz depolar ile gümrük binaları da" her ihtimale karşı boşaltılmıştı.

Okulu yaptılar, suyunu unuttular

Beykoz'un şirin köylerinden Bozhane'de kimsesiz çocuklar için 200 yataklı yatılı bir okul inşa edildi. Her şeyiyle mükemmel olan okulda 5 derslik, yatakhane, çamaşırhane, revir, lojman ve depo bulunuyordu. 1968 yılında 20 dönümlük arazi üzerine kurulan okulların öğretmenlerin tayini bile yapılmıştı. Ancak okulun inşasının bitmesine rağmen tam üç yıl boyunca hizmete alınamadı. Sebebi ise çok basitti. Sularıyla meşhur Beykoz'da kurulan okulun su ihtiyacının, çevrede açılacak kuyulardan karşılanması planlanmıştı. Ne var ki bu kuyulardan alınan numunelerin hepsinde koli basili çıkmıştı. Çocukların sağlığını tehlikeye atacak bu durum karşısında ise okul eğitime açılamamıştı. Yetkililer okulun su ihtiyacını, Bozhane köyüne getirilecek sudan karşılamayı planlamışlardı. Ancak 3 sene boyunca hiçbir şekilde okula temiz su bağlanması başarılamadı. Böylece hem devletin 700 bin liralık bir yatırımı atıl kalmış, hem de sokaklarda başıboş dolaşıp birçok tehlikeye maruz kalması muhtemel olan tam 200 çocuk, o hale terk edilmişti.[310]

Bu okul günümüzde Bozhane İlkokulu olarak hizmet vermeye devam ediyor.

İKİNCİ KISIM

Cumhuriyet Döneminde
Beykoz
Belediyesi

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

1950 Sonrası Beykoz ve Beledî Faaliyetler

1- ÇOK PARTİLİ HAYATTA İLK MAHALLİ SEÇİM

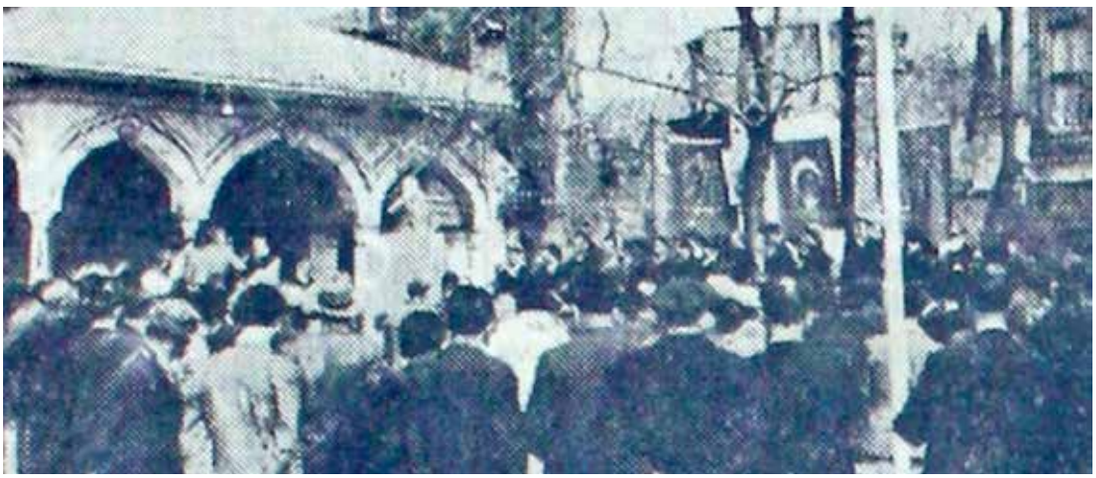

1950 seçimlerinde Beykoz'un İl Genel Meclisi'ne aday gösterilen isimler şunlardı: Şerafettin Başar, Hüseyin Köktür, Fethi Giritli ve Rifat Beşok.

İstanbul'da belediye başkanı ile şube müdürleri atama ile geldiği için sadece ilçeleri İstanbul Belediye Meclis'inde temsil edecek üyeler için seçim yapılıyordu. Bu bağlamda çok partili hayata geçtikten sonra ilk belediye meclis üyelikleri seçimi 3 Eylül 1950'de, ilk il genel meclis üyelikleri seçimi 15 Ekim'de yapıldı. [311] Beykoz belediye dairesi, Belediye Meclisi'ne 2 üye gönderecekti, iki tane de yedek üye seçilecekti.

Siyasi partilerin muhtar seçimi: Beykoz'da Demokrat muhtarlar önde

İstanbul'u ve Türkiye'yi mahalli seçim heyecanı sardı. Belediye başkanlarının değil de belediye ve il meclis üyeleri ile muhtarların belirleneceği bu seçimlerin en önemli özelliği ise her birinin ayrı ayrı yapılıyor olmasıydı. İlk önce 13 Ağustos 1950'de "mahalle ve köy muhtar, ihtiyar heyet ve meclisleri" için seçime gidiliyordu. O dönemde muhtarlar siyasi partilerden aday gösterildiğinde, 14 Mayıs 1950 Genel Seçimlerinden sonra yapılacak muhtarlar seçimi siyasi partiler için büyük önem taşıyordu. Seçimlerin üzerinden 10 gün geçtikten sonra kesin sonuçlar belli oldu. Buna göre "95 mahalle ile 150 köyde Demokrat Parti; 162 mahalle ve 92 köyde Cumhuriyet Halk Partisi; 1 mahalle ve 5 köyde Millet Partisi, 12 mahalle ve köyde bağımsızlar; 9 mahalle ve 10 köyde de muhtelif adaylar" kazandı. Dönem gazetelerinin İstanbul seçim yorumları ise oldukça yol gösterici nitelikteydi: "Bu vaziyet karşısında CHP'nin şehirde, DP'nin de mülhakatta (bağlı yerlerde / köylerde) kazandığı anlaşılmıştır."[312]

Beykoz'daki muhtar seçimlerinin sonucu ise bu tespite pek uymuyordu. Beykoz'un merkezdeki muhtarlıklarının seçim sonuçlarına göre "14 muhtarlıktan 2'sini CHP, 8'ini DP, 4'ünü farklı kişiler/partiler" kazandı. Beykoz'a bağlı 19 köy muhtarlığından ise 10'unu CHP, 8'ini DP ve birini de bağımsız aday elde etti.[313]

Beykoz'un dört il genel meclisi adayı

Öte yandan 15 Ekim 1950'de de İl Genel Meclisi üyeleri için seçim yapılacaktı. Beykoz'u İl Genel Meclisi'nde 4 kişi temsil edilecekti. Beykoz'dan aday gösterilen dört kişi sırasıyla şu isimlerden oluşuyordu: 1- Şerafettin Başar, 2- Hüseyin Köktür, 3- Fethi Giritli ve 4- Rifat Beşok.[314]

Seçim vaatlerini, seçimden önce validen istediler

Bu arada seçimlerden önce Vali ve Belediye Başkanı Fahreddin Kerim Gökay'ı ziyaret eden Beykozlulardan oluşan bir heyet, ilçeye bir okul ile hastane istediler. İlçede mektep ihtiyacının giderek artması ve sağlık hizmetleri için de dispanserler dışındakiler için Üsküdar'a ya da diğer ilçelerdeki hastanelere gitmek zorunda olduklarını belirten Beykoz sakinleri, ilçede açılması kararlaştırılan hastanenin bir an önce hizmete alınmasını talep ettiler. Yine Beykoz'un en büyük sorunları arasında bir yangın durumunda müdahale etmesi beklenen itfaiyenin yetersizlikleri ve eksikliklerinin geldiğini ifade eden heyet üyeleri, bu eksiklerin tamamlanmasını rica ettiler. Beykozlular, ilçeye ekonomik hareketlilik kazandıracak olan Abraham Paşa korusu fidanlığının açılmasını da Belediye Başkanı Gökay'a ilettiler.[315]

Mareşal'in Beykoz Korusu Üzüntüsü

Beykoz Korusu, bu tarihten 14 yıl önce dönemin Genelkurmay Başkanı Mareşal Fevzi Çakmak'ın da ilgisini çekmişti. Beykoz'a özel bir ilgisi olan Çakmak, 1936 yılı Ağustos'unda bir gün ansızın sivil kıyafetleriyle Beykoz'a gelip koruyu gezmiş, gördüğü manzara karşısında ortalığı ayağa kaldırmıştı. O dönem Milli Emlak'te iken Hükümet tarafından Emlak ve Eytam Bankası'na verilen korudan istifade edileceğine daha da bakımsız hale gelmişti. Koruyu 300 bin liraya satışa çıkartan banka satamayınca Maliye Bakanlığına iade edip yerine satabileceği ölçekte bir arazi talep etmiş; Bakanlık ise Emlak Bankası'nın burayı daha iyi muhafaza edebileceğini düşündüğü için geri almaya yanaşmamış, ancak bu arada da kimse koruyla ilgilenmediğinden parmaklıkları çalınmış, içerisi otlak haline gelmiş, muhtelif yerlerine gübreler yığılmıştı. İşte Mareşal Fevzi Çakmak, koruyu gezip büyük ihtimamla yetiştirilen korunun bu feci halini görünce ortalağı ayağa kaldırmıştı. Ardından Emlak Bankası müfettişleri koruluğa giderek bir rapor tutup gerekli tedbirleri almak için harekete geçmişlerdi.[316]

Beykoz korusu bu hale mi gelecekti?

Mareşal Fevzi Çakmağın haklı ıztırabı ve Emlâk bankasının ihmali!

Millî Emlâktan olan Beykoz koruluğu devlet hissesi olarak hükûmet tarafından Emlâk ve Eytam bankasına verilmişti. Korulukta istifade edilmediği ve tahmin edilen (300) bin liraya da hiç bir alıcı bulunmadığı için banka Maliye Vekâletine müracaat ederek korunun geri almmasını ve bunun yerine çabuk paraya çevrilebilecek küçük emlâk verilmesini istemişti. Maliye Vekâleti bankanın koruluğu daha iyi muhafaza edebileceğini düşünerek geri almak istememiş ve fakat bu arada da ağaçları ve parmaklıkları çalınmaya başlanmış ve nihayet şimdi Beykozun bir otlağı haline geldiği gibi etrafındaki bütün parmaklıklarda çalınmış ve gübre yığılmıştır.

İstanbulda bulunan Büyük Erkânı harbiye Reisi Mareşal Fevzi Çakmak geçen gün sivil olarak koruluğa gelmiş ve bali gördükten sonra, Büyük ihtimamlarla

Mareşal Fevzi Çakmak

1936 yılında Beykoz Korusu'nu gezen Mareşal Fevzi Çakmak, buranın bakımsızlığından Emlak Bankası'nı sorumlu tutmuştu.

DP'li Salahattin Kafkasdağ'dan Beykoz'a 4 vaat:

Muhtarlık seçimlerinden hemen sonra yapılacak belediye meclis üyelikleri seçimlerinde ise, siyasi partilere radyoda propaganda konuşması hakkı verildi. 3 Eylül 1950 seçimleri için 24 Ağustos'ta propaganda konuşmaları başladı. Bu kapsamda siyasi partilerin adayları da İstanbul'a yapacakları hizmeti anlatmaya başladılar. DP'nin görüşlerini Beykoz'dan Şehir Meclisi'ne aday gösterilen tüccar ve çiftçi Salahattin Kafkasdağ anlattı. Beykozlu Kafkasdağ'ın görüşleri Milliyet'te şu şekilde yayınlandı:

"Demokrat Parti tarafından Beykoz'dan Şehir Meclisine namzet gösterilen tüccar ve çiftçi Salahattin Kafkasdağ seçildiği takdirde ilk iş olarak meclise, Şehir Meclisi azalarının ücretsiz olarak vazife almalarını teklif edeceğini, buna muvaffak olamadığı takdirde alacağı ücreti hayır müesseselerine ve camilere bırakacağını söylemektedir. Beykoz'a faydalı olabilmek için de 'amele muhiti' olan bu kazanın şiddetli hastahane ihtiyacını düşünerek, Beykoz Kasrı'nın hastahane yapılmasına, Beykoz'a bir ilk mektep daha ilavesini, orta okulun genişletilmesine, Elmalı suyunun buraya kadar uzatılmasını, itfaiye teşkilatının kurulmasına, Mahmutşevketpaşa-Bozhane ve Bozhane-Ömerli yolunun esaslı bir şekilde tamir edilerek civar köylerin bu ana yola bağlanmasına, Ortaçeşme, Akbaba ve Gümüşsuyu'na elektrik getirilmesine çalışacağını ifade etmiştir."[317]

Demokrat Parti, bu seçimde seçmene yönelik yeni bir hizmet yöntemi uyguladı ve Boğaziçi'ndeki yerleşim yerleri ile Adalar'a ücretsiz vapur seferleri düzenledi. Buna göre "Büyükdere'den 13.30, Beykoz'dan 13.50, Yeniköy'den 14.05, Üsküdar'dan 14.35'te kalkacak vapur 14.50'de Köprü'ye[318] (Karaköy'e) gelecekti."[319] DP'nin uyguladığı bu yenilik, "DP tarafından şehrimizin muhtelif semtleri arasında rey verecek seçmenleri taşımak üzere tahsis edilmiş olan vapurlar halk arasında büyük alaka uyandırmış ve oldukça kalabalık bir halk kütlesini şehre taşımıştır"[320] ifadeleriyle duyuruldu.

Bu arada 3 Eylül'de yapılan belediye seçimlerinin İstanbul sonuçları ertesi günkü gazetelere, "Beyoğlu, Kadıköy, Üsküdar, Beykoz, Beşiktaş ve Fatih ilçelerinde DP, çok ezici bir üstünlük temin etti" diye yansıdı. Ezici üstünlük, Beykoz'da "DP'nin 4090 oy, CHP'nin 2115 oy"[321] alması şeklinde gerçekleşmişti. Bu şu anlama geliyordu: Beykoz'dan Demokrat Parti'nin aday gösterdiği Salahattin Kafkasdağ ile Ali Polat seçimin galibiydi.[322]

Aynı zamanda belediye başkanı olan Vali Fahrettin Kerim Gökay, belediye meclis üyeliği seçimlerinin sonuçları belli olur olmaz Beykoz'a bir ziyaret gerçekleştirdi. Kanlıca ve Beykoz semtlerinde halkın taleplerini dinleyen Gökay'a aktarılan sorunlar, "yol, mesken ve gıda ihtiyaçları"[323] üzerinde yoğunlaşıyordu. Vali ve Belediye Reisi Gökay, halka bu konuların üzerine gideceği ve taleplerin her birinin karşılanacağını bilgisini verdi.

Dün bütün yurtta belediye seçimleri yapıldı

Seçimlerde D. P. başta geliyor

Beyoğlu, Kadıköy, Üsküdar, Beykoz, Beşiktaş ve Fatih ilçelerinde D.P. çok ezici bir üstünlük temin etti. Diğer kazalardaki neticeler bugün belli olacak

Şehir Meclisi üyeliklerini tamamen D. P. kazandı

Memlekette seçimlere iştirâk nisbeti, muhtar seçimlerindekinden çok fazla

Ankaradaki seçimler

Tenis Turnuvasında Finaller

Cucelli tek erkek

1950 seçimlerinde Beykoz'da DP ezici bir üstünlükle birinci olmuştu.

2- BİLİNÇLİ BEYKOZLU HİZMET İSTİYOR

Çok partili hayata geçişle birlikte halkın kamu hizmetlerinden memnuniyetsizliklerini ifade etme gücünün artmasıyla birlikte gazetelerde bu tür birçok şikayet mektubuna rastlanıyordu. Özellikle belediyenin esnaf kontrolünü ve temizlik işlerini hakkıyla yerine getirememesinden bıkıp usanmış bir Beykozlu, bir gazeteye gönderdiği mektupta veryansın ediyordu. "Halkın Sesi" köşesinin yöneticisi de onun şikayetlerini "Beykoz'un hali" başlığıyla yayınladı. "Beykoz kazasında" diyordu Beykozlu vatandaş, "belediye diye bir teşkilat sadece sembolik mahiyette mevcuttur. Çarşıda murakabe yoktur. Esnaf fatura tanımamaktadır."

Kullandığı yazım dili ve şikayetlerini medenice ifade edişinden Beykoz'a şehirli kimliğini kazandıran sakinlerden biri olduğu anlaşılan okur, belediyenin kontrol yapmamasını, esnafın da bunu istismar ederek fatura bile kesmemesini şiddetle tenkit ediyordu. Belki de yokluk yılları olan İkinci Dünya Savaşı'nın ertesinde böylesi düzensizlikler normaldi.

Ama okurun ikinci şikayet konusu çok daha önemliydi, sağlığa zerrece kıymet verilmediğinden yakınıyordu. "Sıhhî kontrol de" diyordu okur, "hiç denecek derecededir. Umuma mahsus yerler ve gıda maddeleri satan dükkanlar pislik içindedir. Kazada temizlik işleri son derece ihmal edilmektedir. Ana caddeler daha berbattır. İç mahallelerde ise yığılı duran çöplerden geçilmemektedir. Bu mezbelenin kokusu ve haşaratı mahalleyi rahatsız etmektedir."

HALKIN SESİ

Beykoz'un hali

Beykoz kazasında Belediye diye bir teşkilât sadece sembolik mahiyette mevcuttur. Çarşıda murakabe yoktur. Esnaf fatura tanımamaktadır. Sıhhî kontrol da hiç denecek derecededir. Umuma mahsus yerler ve gıda maddeleri satan dükkânlar pislik içindedir. Kazada temizlik işleri son derece ihmal edilmektedir. Ana caddeler daha berbattır. İç ma, hallelerde ise yığılı duran çöplerden geçilememektedir. Bu mezbelenin kokusu ve haşaratı mahalleliyi rahatsız etmektedir. İlçemizin Şahinkaya sokağına da aylarca çöpçü uğramamaktadır. Sebep olarak da bu yerin yokuş oluşu söylenmektedir. Temizlik Müdürlüğüne vaziyeti telefonla bildirdik ve derdlerimizi gazetelere döktük. Fakat alâkalı makamı faaliyete getiremedik. Evi Üsküdarda olan Temizlik İşleri Müdürü emrinde bulunan kırmızı plâkalı 604 ve 754 numaralı arabalarla arada bir Beykoz'a uğrayarak kendi teşkilâtının yaptığı işleri kontrol etse araba ne olur? Diğer taraftan Şahinkaya sokağında kışın çamurdan yürünememekte, geceleyin durum daha feci olmaktadır. Çünkü sokağı aydınlatacak tek bir lâmba yoktur. Sokağın ıslah ettirilerek, şehrin ışıklandırma programından istifade ettirilmesi için senelerden beri istidalar ve gazeteler vasıtasiyle müracaatlarda bulunuyorsak da müspet veya menfi bir cevap alamamıştık, yalnız elimizde verilen istida numaraları ile gazete sahifeleri kalmaktadır.

Muhterem gazetenizden alâkadarların bir kere daha yukarıdaki hususlara dikkatlerini çekmesini rica ediyoruz.

Beykozlular temizlik konusunda şikayetçiydiler...

Beykoz'da Şahinkaya Sokak'ta oturan okur, sokağına aylardır çöpçünün uğramadığını, çöpçülere

Temizlik konusunda şikayet konusu olan Şahinkaya Sokak günümüzde cadde adını almıştır. Bu cadde Beykoz'un merkezinde on çeşmelerin solundan yukarıya doğru uzayıp giden uzun bir caddedir.

neden uğramadıklarını sorduklarında kendilerine sokağın "yokuş" olmasını mazeret gösterdiklerini, bunun üzerine Beykoz Temizlik Müdürlüğüne durumu bildirdiklerini, sonuç alamayınca seslerini gazeteler vasıtasıyla duyurmaya çalıştıklarını aktarıyor ve "Fakat alakalı makamı faaliyete getiremedik. Evi Üsküdar'da olan Temizlik İşleri Müdürü emrinde bulunan kırmızı plakalı 004 ve 754 numaralı arabalarla arada bir Beykoz'a uğrayarak kendi teşkilatının yaptığı işleri kontrol etse acaba ne olur?" diye soruyordu. Mektubun sahibi, o dönem tüm şube birimlerinin merkezi İstanbul Belediyesi olduğu için, esasen Beykoz'dan da sorumlu olan İstanbul Belediyesi Temizlik İşleri Müdürünü kastediyor, onu görevini hakkıyla yerine getirmemekle itham ediyordu.

1950 yılının Beykoz'unda oturan okur, cesurca tüm şikayetlerini birbiri ardı sıra aktarmıştı. Tek derdi esnafın kontrolü ya da çöpün alınması değildi. Şahinkaya Sokağı sakini olarak çamurdan da dert yanmaktaydı: "Şahinkaya sokağında kışın çamurdan yürünememekte, geceleriyse durum daha feci olmaktadır. Çünkü sokağı aydınlatacak tek bir lamba yoktur. Sokağın imar edilerek, şehrin ışıklandırma programından istifade ettirilmesi için senelerden beri istidalar (dilekçeler) ve gazeteler vasıtasıyla müracaatlarda bulunuyorsak da müspet veya menfi bir cevap alamamakta, yalnız elimizde verilen istida numaraları ile gazete sahifeleri kalmaktadır."[324]

Gazetelerde çıkan bu tür şikayetler, dönemin vali-belediye başkanı Prof. Dr. Fahreddin Kerim Gökay üzerinde etkili olmuştu. Çöp denetimine çıkan Gökay, şehrin muhtelif muhitlerinde benzer manzarayla karşılaşınca, Beykoz'u da yaşanmaz kılan Temizlik İşleri Müdürü Tevfik Bey'e dönerek şu talimatı verecekti: "Elinizde her türlü vesait mevcuttur. Bundan böyle icap ederse gee yarılarına kadar dolaşacak ve bu gibi işlerin yapılmasına mani olacaksınız."

Takipçi gazeteciliğe imza atan Halkın Sesi köşesinin editörü, Gökay ile onun Temizlik İşleri Müdürü Tevfik Bey arasında geçen bu konuşmayı naklettikten sonra Temizlik İşleri Müdürü'nün masa başından kalkmadığını, teşkilatı başı bozuk bıraktığını ileri sürerek, "Bir fikir verebilmek için yalnız şu kadarını söylemek kâfidir kanaatindeyiz: Temizlik memurundan başka bir de murakıbı bulunan Beykoz'un değil dar sokakları, ana caddeleri bile pislik içindedir. Hele bu kazaya bağlı Şahinkaya semtine aylardır çöpçü uğramamakta, çöpler de taaffün etmektedir (kokmaktadır)…"[325] diye yazıyordu.

Mebuslardan gül için tesis istediler

1958 yılında seçmenlerin derdini dinlemek için Beykoz'a gelen mebuslar, ilginç bir taleple karşılaştılar. Buna göre "Beykoz ve civarında senede 20 bin kilo gül yetiştiğini" belirten köylüler, bu güllerin heba olmasının önlenmesini talep ettiler. Çünkü ne gülleri değerlendirecek bir tesis, ne de şehre taze iken ulaştıracak bir imkan vardı. Bu ise güllerin yetiştiricilerin ellerinde kalıp harap olmasına yol açıyordu. Köylüler başta Kore kahramanı olarak bilinen, dönemin milletvekili General Tahsin Yazıcı olmak üzere ziyaretlerine gelen Ayşe Günel, Haluk Nihat Pepeyi, Hüsamettin Giray ve Hristaki Yuanidis'ten güller için bölgede bir imalathane kurulmasını istediler.[326] O zaman emekleri zayi olmayacak, güller de hak ettikleri fiyattan satılabilecekti.

Kore Kahramanı Hasan Tahsin Yazıcı

D. P. Mebusları
D. P. lilerin
dertlerini dinledi

1958 yılında DP'li mebuslar Beykozluların dertlerini dinledi

Ayşe Günel

Hüsamettin Giray

Haluk Nihat Pepeyi

Hristaki Yuanidis

3- YARIM ASIRLIK BİR YOL HİKAYESİ: ÜSKÜDAR - BEYKOZ YOLU

Umut yoluna yolsuzluk darbesi

Boğaziçi'nin iki yakasına hayat veren kıyılardan ulaşım altyapısı bakımından talihsiz olanı Anadolu yakasıydı. Cumhuriyetle birlikte sürekli gündeme gelmeye başlayan Üsküdar-Beykoz yolu uzun yıllar şehrin yöneticilerini ve halkı meşgul etti. Hatta Üsküdar-Beykoz yolu Adnan Menderes'in bile hülyasıydı. Zaten günümüze intikal eden ve başlangıçta açılan yollara göre oldukça geniş olan yolu, onun İstanbul'da başlattığı imar hareketine borçluyduk.

Üsküdar-Beykoz yol hikayesinin evveliyatı, Dr. Emin Bey'in şehreminliği dönemine kadar gidiyordu. Çünkü ilk kez şose yol olarak onun şehreminliği yıllarında açılmaya başlanmıştı. Ne var ki dönem 286 bin liraya mal olan şosenin yapımında yolsuzluk olduğu ortaya çıkmıştı. Mahkemeye intikal eden Üsküdar-Beykoz şosesi duruşmaları 1932 yılında da devam ediyordu. Suistimalden yargılananlar arasında "eski Fen Heyeti Müdür Muavini Şevket, sabık Anadoluhisarı Belediye Müdürü Hasip, Beykoz Belediye Muhasebecisi Hulki, Sermühendis Abdülkadir beyler ile diğer arkadaşları" bulunuyordu. Zanlılar, yol için ayrılan bütçeden 29 bin lirayı

Üsküdar-Beykoz yol hikayesi Opr. Dr. Emin Bey zamanına kadar uzanıyordu.

Bir ihtilâs davası

Operatör Emin Beyin Şehreminliği zamanında Beykoz - Üsküdar şosesi açılırken 286 küsur liranın mühim bir kısmını ihtilâs, geri kalan 29 küsur liranın da adiyen sinmetlerine geçirmek ve yapılan 14 bin küsur liralık istimlâkin ehaszın zıyan sebebiyet vermekle maznun olarak sabık Fen heyeti müdür muavini Şevket, sabık Anadoluhisar Belediye müdürü Hasip, Beykoz Belediye muhasebecisi Hulki, Sermühendis Abdülkadir Beylerle diğer arkadaşlarının muhakemelerine dün Ağırcezada devam edildi.

Mahkemede ehli vukufun hazırladığı rapor okunda.

Maznun vekilleri ehli vukuf tetkikatının kendileri çağırılmadan yapıldığını söylediler. Belediye vekili buna lüzum olmadığı mütalaasında bulundu ve maznunların son müdafaaları yapmaları lâzım geldiğini söyledi.

Mahkemede müruru zaman meselesi de mevzuu bahis oldu. Maznun vekilleri müruru zaman olduğuna kani bulunduklarını evvelâ bu cihetin tetkik etmek icap ettiğini beyan etti. Mahkeme müruru zaman hakkında mütalaa almmak üzere evrakın Müddeiumumiliğe tevdiine karar vererek muhakemenin devamını başka bir güne talik etti.

Beykoz Üsküdar yolu inşaatı devam ederken

zimmetlerine geçirmek ve 14 bin liralık istimlakin enkazını zayi etmekle itham ediliyorlardı. Mahkeme, konuya ilişkin bilirkişi tayin etmiş, heyet de raporunu hazırlayarak mahkemeye sunmuştu. Ancak zanlı avukatları bilirkişi incelemesine kendileri çağrılmadığı için raporu reddettiler. Belediyenin vekili ise bulunmalarına gerek olmadığını, zanlıların son savunmalarını yapmalarını, mahkemenin de artık kararını vermesini istedi. Bu arada zanlıların avukatları, davanın zaman aşımına uğradığını ileri sürerek, davanın düşmesini talep ettiler. Bunun üzerine mahkeme heyeti, zaman aşımı konusunda mütalaasını vermesi için evrakı savcılığa gönderdi.[327] Böylece bir yolsuzluk dosyası daha "yapanın yaptığının yanına kâr kalacağı" hale getirilmiş oldu.

Beykoz'un yolları

50 yıldan uzun bir süre Beykozluların gündemini teşkil edecek Üsküdar-Beykoz yolundaki inşa çalışmaları 1930'da devam ediyordu. İstanbul Vali Vekili Muhittin Bey, yol inşaatıyla bizzat ilgileniyor, her aşamasını teftiş ediyordu.[328]

Beykoz-Kanlıca yolu, Üsküdar-Beykoz yolunun son aşamasıydı ve ilk kez açılıyordu. Yolun masraflı bir altyapı çalışması olması sebebiyle İstanbul Belediyesi yerine İstanbul Valiliği tarafından yapılması planlanmıştı.[329] Kuşkusuz valinin aynı zamanda belediye başkanı olması, bu tercihin bir tartışma konusu olmasını önlüyordu. Vilayet kendi bütçesine dahil ettiği Kanlıca-Beykoz yol yapım işini aynı yılın Eylül ayında 86 bin 325 lira 60 kuruş keşif bedeliyle ihale etti.[330] 1931 yılında ihale bitmiş ve yol yapım çalışması başlamıştı; hedef, yolu aynı sene içinde bitirmekti.[331]

Bu arada Beykoz Kaymakamı ilçe dahilinde köyler arasındaki yolların yapımı için canla başla uğraşıyordu, Kaymakam, Beykoz-Polonez köyü yolunu da civar köylülere tamir ettirerek, iki yerleşim merkezi arasındaki seyahat süresini 40 dakikaya indirmeyi başarmıştı.[332]

Aynı yıl kaldırımlı yolun şehir olmanın gereklerinden olduğuna inanan Beykoz Belediye Encümeni, Paşabahçe'nin İncirköyü ile Tepeköy arasındaki kısmına kaldırım inşa etmeye karar verdi ve bu işi 3 bin 817 lira bedelle ihale etti.[333]

Göksu köprüsü için yıkılan binalar

Yol çalışmalarında Beykoz Belediye Şubesi de üzerine düşeni yapıyordu. Şube açılır açılmaz, ilk icraatlarından birini 1930 yılının Aralık ayında Anadoluhisarı'ndaki Göksu deresi üzerinde inşa edilmekte olan betonarme köprü için gerçekleştirdi. Köprünün Kandilli cihetindeki bostan içinde bulunan büyük metruk ahşap depo ile yazıhane enkazını ihaleye çıkartıp köprünün ve köprüye giden yolun daha geniş ve rahat inşa edilmesini sağladı.[334]

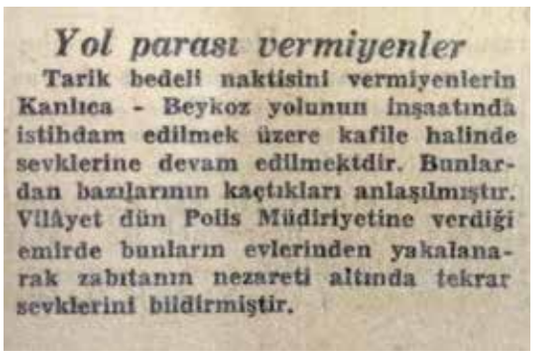

Yol parası vermiyenler

Tarik bedeli naktisini vermiyenlerin Kanlıca - Beykoz yolunun inşaatında istihdam edilmek üzere kafile halinde sevklerine devam edilmektdir. Bunlardan bazılarının kaçtıkları anlaşılmıştır. Vilâyet dün Polis Müdiriyetine verdiği emirde bunların evlerinden yakalanarak zabıtanın nezareti altında tekrar sevklerini bildirmiştir.

Devletin zorunlu vergileri arasında yer alan yol vergisini ödemeyen köylüler, Kanlıca-Beykoz yolunun inşaatında çalışmaya kafileler halinde sevkedilmişlerdi.

Köylüler yol çalışmasında

Devletin koyduğu zorunlu vergilerden biri olan "Yol parası" ödenmesi, Cumhuriyetin ilk yıllarında devam etti. Beykozlular da yol parası mükellefiyetine tabiydi. O dönemki adıyla "tarik bedelini" nakden ödemeyenlerden amele olarak istifade ediliyordu. Beykoz ve civarında yaşayanlardan nakden ödeme yapamayanlar Kanlıca-Beykoz arasında yapımı devam eden yol inşaatında istihdam edildiler. Bu kişiler kafileler halinde 1930 yılının şubat ayında inşaat mahalline sevk edildiler. Elbette bazı uyanık Beykozlular, inşaatta çalışmamak için kafileden sıvıştılar. Ancak İstanbul Valiliği onların ya yol bedelini ödemelerinde ya da Kanlıca yol inşaatında çalışmalarında kararlıydı. Beykoz'un belediye şubesinin sorumluluğunu da üstlenmesi sebebiyle sorumlulukları artan kaymakamı, kaçakların evlerine ya da oldukları yerlere baskın yapılıp yakalanarak, tekrar çalışma yerlerine gönderilmesi talimatını ilçe karakollarına bildirdi.[335]

Belediye yol, köprü ve kaldırım yaptı

1941 yılında Beykoz'da belediye iki önemli iş yaptı. Bunlardan birincisi, Göksu köprüsünün tamiriydi. Üsküdar cihetiyle Beykoz'un karadan en hızlı ve güvenli ulaşımını sağlayan kara yolunun üzerinden geçtiği Göksu köprüsünün sağlam ve emniyetli bir şekilde geçişi sağlaması gerekiyordu. Bunun için Beykoz Belediye Şubesi'nin talebi üzerine ana belediye olan İstanbul Belediyesi Göksu köprüsünü tamir ettirmiş, bu çalışma için de 2300 lira harcamıştı.

İkinci önemli konu ise belediyenin asli görevi olan sokaklarda düzenin sağlanmasıydı. Bu amaçla Beykoz sokaklarında toplam 2439 metrekarelik adi kaldırım yapılırken, 463 metrekare parke kaldırım döşenmişti. Ayrıca 176 metretüllük mecra tamiratı gerçekleştirilmiş ve bunun için 716 lira sarf edilmişti. Sonuç itibariyle 1941 yılında Beykoz'da yürütülen bu çalışmalar için toplam 3.016 liralık bir bütçe kullanılmıştı.[336]

Beykoz'a 1940 yılında belediye ve İl Özel İdaresi bütçesinden yapılan yol inşaatlarına harcanan bütçenin tutarı 125.811 liraydı. Bu miktarın 3.689 lirası belediye bütçesinden 122.172 lirası da İl Özel İdaresi bütçesinden karşılanmıştı. Bu bütçeyle Sahipmolla Caddesi'nde 885 lirayla adi kaldırım ve 60 lirayla mecra inşası yapılmıştı. Ayrıca Beykoz'un muhtelif sokaklarında adi kaldırım tamiri için 919 lira, parke kaldırım tamiri için 97 lira, mecra tamir ve temizliği için de 1678 lira harcanmıştı.[337]

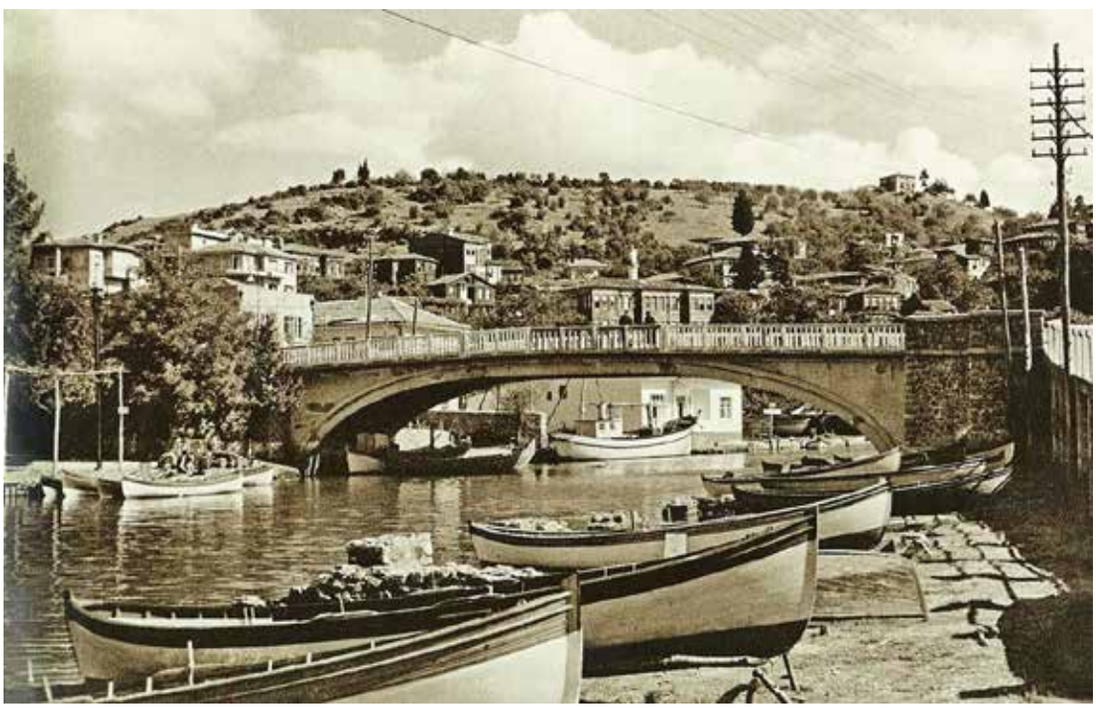

1941 yılında Göksu köprüsü tamir edilmiş, bu iş için 2.300 lira harcanmıştı.

Üsküdar-Beykoz yolu Üçüncü Beş Yıllık Programda

İkinci Dünya Savaşı yılları ve sonrasındaki çok partili hayata geçiş süreci sebebiyle İstanbul'un imar programları uygulamaya sokulamadı. Aslında İstanbul'un 5 yıllık imar programı savaş öncesi planlanmış, savaş çıkınca da uygulamadan kaldırılmamıştı. Buna göre İstanbul'un İkinci Beş Yıllık İmar Programının süresi 12 Mart 1950 tarihinde sona ermişti. Programda öngörülen birtakım işler eksik olarak yapılmış, birçok kısmı ise gerçekleştirilememişti. Gerçekleştirilemeyen projeler arasında Beykoz'u şehre bağlayan karayolunun açılması da vardı. Üsküdar-Beykoz arasında güvenli bir karayolu oluşturmayı amaçlayan yol için ne yazık ki, "esaslı bir iş yapılamamıştı."[338] Demokrat Parti hükümetinin iş başına gelmesiyle birlikte İstanbul için Üçüncü Beş Yıllık Program hazırlandı. Programın önceliği şehir içi trafiği düzenleyecek ve emniyetli ulaşımı sağlayacak caddelerin açılması ve mevcutların genişletilmesi olacaktı.

1951 yılında Polonez köyüne giden yolun yapılmasıyla birlikte bölgenin daha çok rağbet göreceği düşünülmüştü.

Seçim vaatleri tek tek tutuldu: Yollar yapılmaya, tesisler açılmaya başlandı

Belediye meclis üyeleri seçimlerden sonra hızla çalışmalara başladı. Demokrat Parti'nin Beykoz'dan seçilen Meclis Üyesi seçilen Salahattin Kafkasdağ tarafından duyurulan vaatler tek tek yerine getiriliyordu. Bu kapsamda 1951 yılının baharında Üsküdar-Beykoz yolu inşaatı ihaleye çıkıldı.[339] İhalesi yapılan yol çok kısa bir süre içinde yapım aşamasına geçmiş ve ilk kazma Haziran ayı içinde vurulmuştu. Yol, beton-asfalt şeklinde inşa edilecekti. Yol çalışmaları başlayınca gazeteler, "Şimdiye kadar ihmal edilmiş olan Boğaz'ın Anadolu kıyısı bu yolla muhakkak ki güzelleşecektir. Yolun yapılacağı haberi Anadolu kıyısı sakinlerini sevindirmiştir"[340] diye yazacaklardı. Üsküdar-Beykoz yolu o dönem tam 139,994 lira keşif bedeliyle ihale edilmişti. Böylece iki ilçe arasındaki tehlikeli yol, daha güvenli hale gelecek, bozuk kısımları beton asfalt ile kaplanacaktı.[341]

Ayrıca Belediye Meclisi ilçe sokaklarının bozuk olanlarının da tamir edilmesine karar vermişti. Buna göre uzun yıllardır bakımsız kalmış veya hiç tamir edilmemiş cadde ve sokaklar elden geçirilecekti. Beykoz'da 9 cadde ve sokak tamir edilecekti. Bütün belediye şubelerinde tamir edilecek yol sayısı ise 137 olarak belirlenmişti. Belediyenin temel hedefi yaz aylarında başlayan bu tamiratların 1951 sonuna kadar bitirilmesiydi.[342]

Bu çerçevede yol, geniş bir ilçe sınırına sahip olan Beykoz için önemliydi. Yerleşim yerleri arasında ulaşımın rahat ve güvenli bir şekilde gerçekleşmesi ve merkeze hızlı ulaşım şarttı. Çünkü Beykoz'un birçok yöresi, İstanbul şehrinin mesire yeriydi. Bunlardan birisi de Polonezköy'dü. Belediye bunu göz önünde bulundurarak, Beykoz-Polonezköy arasındaki yolun yapımını başlattı. Bu haber gazetelerde şöyle naklediliyordu:

"İstanbul'un tanınmış istirahat yerlerinden biri olan Polenez köyüne şimdiye kadar yol yapılmamaşı olduğundan, buraya otomobille gitmek kaabil olamıyordu. Belediye önümüzdeki yaza kadar Beykoz-Polenez köyününün yapılmasına kadar vermiş ve inşaatı ihaleye çıkarmıştır. Bu yol yapılınca Polonez köyüne halk tarafından daha fazla rağbet edileceği muhakkak addedilmektedir."[343]

Gerçekten de Beykoz'un yıllardır çektiği ulaşım sorunu, Demokrat Parti iktidarıyla çözülmeye başlanmış gibiydi. Öncelikle Beykoz'un önemli yerleşim yerlerinin yolları iyileştirilmeye girişilmişti. İstanbul Belediyesi bu amaçla, Beykoz ilçesinde Anadolukavağı İskele Meydanı ve civarı ile Paşabahçe – Çubuklu arasında Karagöz Sırtı yollarını 26,371,36 lira keşif bedeliyle 1951 yılının sonunda ihaleye çıkarttı. İhalenin açık eksiltme usulüyle 3 Ocak 1952 tarihinde Divanyolu'ndaki Belediye Merkez binasında yapılacağını duyurdu. İhaleye katılacak olanların Ticaret Odası vesikası ile fenni ehliyet kağıdı getirmesi şart koşuluyordu.[344]

4- ADNAN MENDERES'İN KURDUĞU HAYAL: ÜSKÜDAR – BEYKOZ SAHİL YOLU

Umut yoluna yolsuzluk darbesi

Demokrat Parti'nin Başvekili Adnan Menderes'in İstanbul'da başlattığı imar hareketi 1950'li yıllara damgasını vurdu. Yıllarca üzerinde konuşulacak olan bu imar hareketinin temelini de şehrin mevcut ana yollarının genişletilmesi ile yeni ana yollar açılması oluşturuyordu. Menderes'in Anadolu yakası için öngördüğü ulaşım ağının birinci sırasında Üsküdar-Beykoz Sahil Yolu bulunuyordu. Başvekil'in yıllarca halkın en büyük derdi olan yol için öngördüğü genişlik ise 30 metreydi.

Başvekil Adnan Menderes'in İstanbul'da başlattığı imar hareketini tanıtmak için bastırdığı bol fotoğraflı kitapta, "Boğaz'ın Anadolu yakasında Üsküdar'dan Beykoz'a kadar uzanacak olan sahil yolu umumiyetle 30 metre genişlikte olacaktır" bilgisi veriliyordu. Sahil yolu için her türlü plan hazırlanmıştı. Önce haritası çizildi, sonra plan üzerinde çalışıldı. Nereden başlayıp hangi güzergahı takip edeceği, yol üzerindeki tesis ve yapıların nasıl istimlak edileceği, hangilerinin restore edilip yeniden düzenleneceği ve halkın kullanımına açılacağı gibi ayrıntılar düşünülmüştü. Buna göre Üsküdar Meydanı'ndan başlayacak yol, Paşalimanı Caddesi'ni takip edecek, bu cadde üzerinde bulunan sanayi tesisleri kaldırılarak, deniz tarafında doğru genişletilecekti. Bu kısımda sadece deniz ile yol arasında bahçe içinde ve müstakil yalı karakterinde binalar yapılmasına izin verilecekti. Bu şu anlama geliyordu: Bu yoldan Boğaziçi'nin bütün ihtişamını İstanbullular görebilecek, yüksek yapılar manzarayı örtmeyecekti.

Paşalimanı'ndan sonra eski un değirmenlerinin karşısından tamamen sahili takip ederek devam eden sahil yolu, Tütün Deposu hizasında tekrar aynı genişlikte içeri girerek yalıların arkasından uzanacaktı. Başvekil Menderes'in talimatı doğrultusunda yolun bu kısmındaki ahşap yalıların eski karakterlerine uygun şekilde restore edilip muhafazası kararlaştırılmıştı. Ayrıca yol yapıldıkça civarını şenlendirecek, bu kapsamda "dağ tarafındaki" Fethi Paşa Korusu da düzenlenip ihya edilecekti.

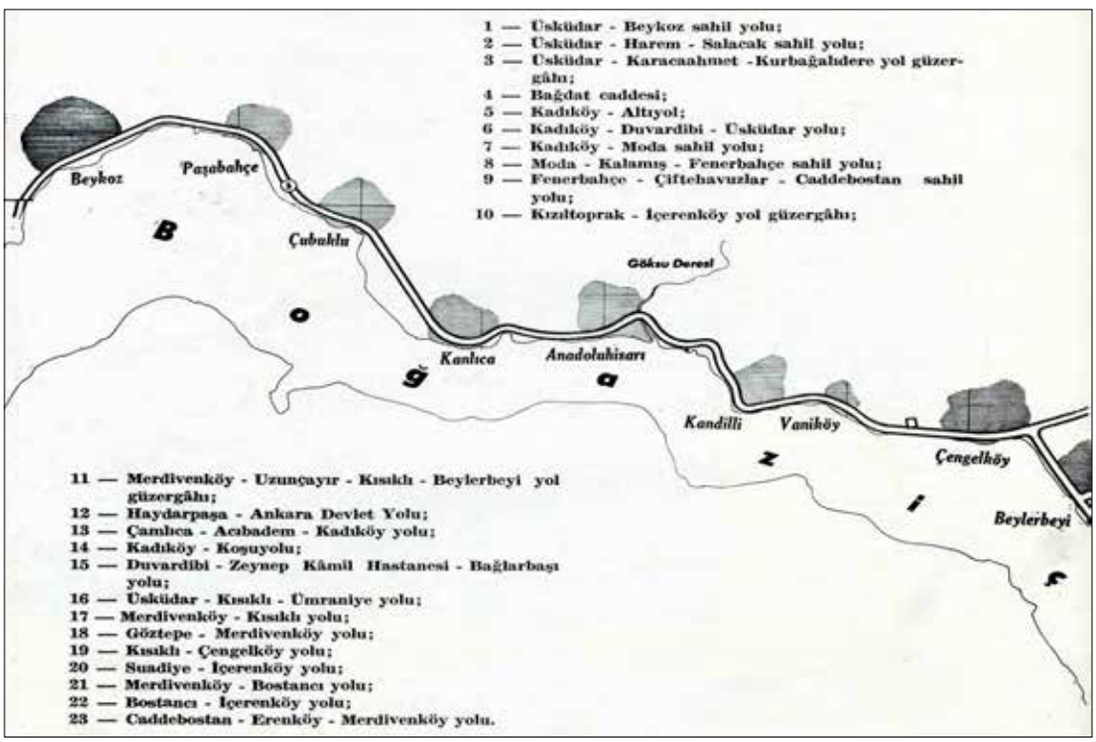

Menderes'in Anadolu Yakası için öngördüğü ulaşım ağının ilk sırasında Üsküdar-Beykoz Sahil Yolu bulunuyordu.

Kuzguncuk'ta İcadeyi Caddesi'nden sonra Nakkaştepe Mezarlığı içine girecek olan yol, buradan itibaren Beylerbeyi başlangıcına kadar sahili takip edecekti. Burada bir tünel mevcuttu ve otomobiller bu tünelden geçecekti. Ancak tünel yetersiz olduğundan yeni bir tünel daha açılmak suretiyle Beylerbeyi Sarayı'nın arkasından Beylerbeyi Vapur İskelesi'ne varılacaktı. Bu bölümden başlayıp Çengelköy'e kadar devam eden tarihî yalılar muhafaza edilecekti. Yol da bu yalıların arkasından aynı genişlikte devam edip Çengelköy İskelesine ulaşacaktı.

Vaniköy'de yalılara zarar vermemek için, "trafik izinde bir değişiklik olmadan" yolun genişliği 20 metreye kadar indirilecekti. Vaniköy'ün bitimindeki nişasta fabrikasının olduğu noktadan itibaren yol tekrar 30 metreye çıkarak Kandilli'ye bağlanacaktı.

Yol yapımı sırasında Kandilli'de ve Küçüksu da önemli ıslahlar yapılacaktı. Kandilli'de tarihî Kıbrıs yalısı restore edilirken, Küçüksu bir turizm ve mesire bölgesi haline getirilecekti. Adnan Menderes'in Küçüksu ve Göksu civarıyla ilgili planı şöyleydi:

"Yol güzergahına rastlayan Küçüksu Kasrı ile bahçesi ve civarındaki plaj ıslah ve tanzim edilerek eski bir mesire yeri olan çayırı ile birlikte turistik bir bölge haline sokulacaktır. Göksu çayırındaki ağaçlıklı mesire yolu bir gezi-yolu olarak yayalara tahsis edilecektir. […]

Anadoluhisarı'nda Göksu civarının büyük bir spor sitesi haline getirilmesi için bu mıntıkada gereken istimlakler yapılmıştır. Şimdiye kadar istimlak berdeli olarak 3.923.889 lira ödenmiştir. Bu sahanın bütün istimlaki bitirildikten sonra Boğaz'ın bu güzel yakasına geniş spor tesisleri yapılacak; futbol, tenis, basketbol sahaları, yüzme havuzları, kamp yerleri inşa edilecektir. Anadoluhisarı'ndaki spor tesisleri Olimpiyat köyü haline getirilecektir."

Göksu çayırının üst tarafından ve Yenimahalle eteğinden dönen Üsküdar-Beykoz Sahil Yolu, Göksu Köprüsü'ne gelecekti. Buradaki köprü yol genişliğinde büyütülecek, hemen sonrasındaki Hisarlar ise eski haline uygun olarak restore edilip çevresi açılıp düzenlenecekti. Anadoluhisarı İskele Meydanı'ndan tekrar sahile çıkan yol, yalıların bulunduğu noktaya gelip sahili takip ederek Kanlıca Körfezi'ne kadar devam edecekti. Bu arada buradaki Direkli Kırmızı Yalı ile Esat Paşa Yalısı restore edilip iki yalı arası yeşillendirilecek ve civarda başka yalı yapımına izin verilmeyecekti. Bu arada Kanlıca Körfezi ve Kanlıca Korusu turistik tesislere tahsis edilecekti.

Sahil yolu ise genişletilmiş halde sırtlardan Kanlıca Meydanı'na inecekti. Burada Mimar Sinan'ın eseri olan İskenderpaşa Camii ve mescidi düzen-

Üsküdar'dan Beykoz'a doğru 30 metre genişlikte uzanan yol üzerinde bulunan Küçüksu Kasrı

Başvekil Menderes İstanbul'un imarıyla yakından ilgilenmiş, çalışmaları bizzat takip etmişti.

lenip meydanın ahengine uygun bir park içine alınacaktı. Meydandan hemen sonra gelen yalılar korunacak, yol ise buradaki ilkokuldan sonra sahile çıkıp Çubuklu'ya kadar sahili takip edecekti.

Çubuklu'da da bazı imar çalışmaları yürütülecekti:

"Çubuklu İskelesi'nin yanındaki Sedlibahçe ile sırtta Dalgıç Mektebi'nin arkasındaki büyük koru ve içindeki köşk tanzim ve restore edilecek ve civar turistik bir hale getirilecektir. Bu civardaki Çubuklu Suyu diye bilinen Göztepe Menba Suyu Tesisleri de ihya edilecektir."

Sahil yoluna gelince; Çubuklu İskelesi'nden sonra yol, cami ve ilkokulun arkasından tarihî Çubuklu mesire mahallinin etrafından içeri girecekti. Bu vesileyle mesire mahalli düzenlenip halkın istifadesine açılacaktı. Mesire yeri geçildikten sonra mevcut yol, sağdan ve soldan genişletilecekti. Bu noktada bulunan Petrol Ofisi ve belediye benzin tank ve depolarının arkasından sırta hakim olan güzergahtan geçen yolda seyahat edenler denizi de güzelce izleyebilecekti. Yol ise Paşabahçe İncirköyü'nün başlangıcında sahile inecekti.

Yol ile birlikte burada gerçekleştirilecek diğer çalışmalar ise şöyleydi:

"Sahilde Tekel binası ile benzin depoları arasında Boğaz'ın en güzel mevkilerinden biri olan Çamlı saha çevresi turistik bir hale getirilecek ve burada gazinolar, balıkçı kahveleri ve balık lokantaları tesis edilecektir. Kumsalda ise plaj tesisleri vücuda getirilmesi düşünülmektedir."

Bu arada Cam Fabrikası'nda bazı yeni düzenlemeler planlanıyordu. Buna göre, "Fabrikanın önündeki rıhımın yeni baştan inşasına başlanmıştır. Önündeki saha da park olarak tanzim edilecek ve hiçbir şekilde yeni inşaata müsaade edilmeyecektir. Burada Paşabahçe Camii ve ayazmanın bulunduğu bahçe de genişletilerek yeniden tanzim olunacaktır. Ayrıca buradan çıkacak bir yol Paşabahçe'yi Polonez köyüne bağlayacaktır."

Paşabahçe Cam Fabrikası önüne kadar 30 metre genişliğinden uzanacak olan sahil yolu, sahili takip ederek Sultan Çayırı mesiresine varacaktı. Sultan Çayırı da yeniden düzenlenip halkın kullanımına açılacaktı.

Üsküdar-Beykoz Sahil Yolu'nun bundan sonra nasıl Beykoz merkeze ve çayıra ulaşacağı ise şöylece anlatılıyordu:

"Yol, mesirenin arkasından Beykoz girişine kadar sahilden geçecek ve şimdi Beykoz Kulübü'nün bulunduğu mevkide içeri girecektir. Burada bulanan Abraham Paşa Korusu düzeltilecek ve önündeki yollar ve ağaçlar olduğu gibi muhafaza edilecektir.

Yeniden tanzim olunacak Beykoz Meydanı'na varan yol, meydan geçildikten sonra tekrar sahile çıkarak Mithat PaşaYalısı önünde kadar gelecektir. Burada balıkçı limanı tesis edilecek ve balıkçıların ağlarını serebilecekleri ve dinlenecekleri yerler, gazinolar ve balık lokantaları yapılacaktır. Civardaki Sırmakeş Suyu tesisleri de ihya olunacaktır.

Yol, Mithat Paşa Yalısının arkasından biraz daralarak içeriye girecek ve Beykoz çayırına bağlanacaktır. Beykoz Çayırı güzel bir hale getirilecek ve çayırdan yeşillikler arasından çıkan bir yol Beykoz'u Şile'ye bağlayacaktır.

Ayrıca Karakulak Suyuna ve Kavaklara giden ağaçlıklı yollar da genişletilerek yeniden tanzim edilecektir." [345]

Yol yapımı sırasında çok sayıda çevre düzenlemesi de yapılacaktı.

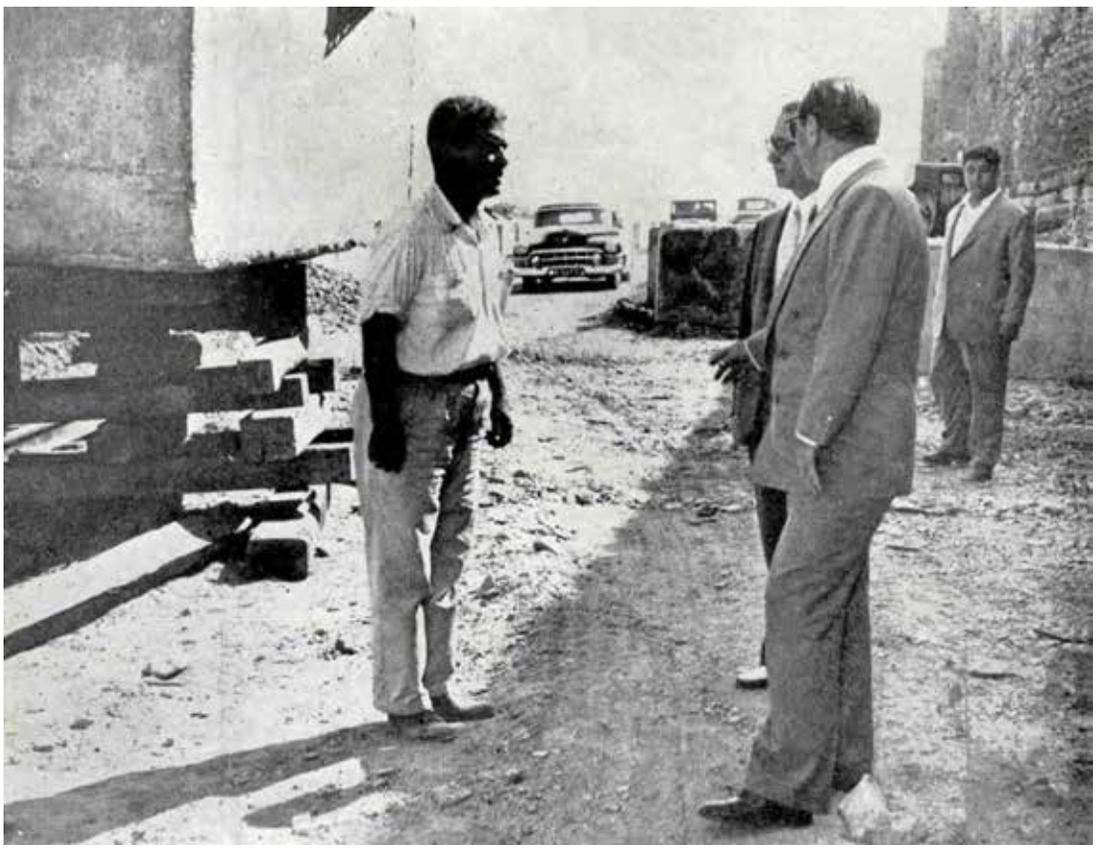

Başvekil Adnan Menderes İstanbul'da yol çalışmalarını yerinde incelerken...

Otuz metre genişliğinde yol yapımı başlıyor

Adnan Menderes'in Beykoz için kurduğu hayal 1957 yılında uygulanmaya başlandı. Üsküdar-Beykoz Sahil Yolu Projesi, iki aşamalı planlanmıştı. Birinci aşamasında "çok dar olan kısımların genişletilmesi" hedefleniyordu. Böylece yeni yol inşa edilinceye kadar trafiğin aksamadan imkanlar ölçüsünde kolaylaştırılıp devam ettirilmesi arzu ediliyordu. İkinci aşamada ise "30 metre genişliğinde" bir yol inşa edilecekti. "30 metre" genişliğinde yol kısa zamanda basının ilgisini çekti ve manşetleri süslemeye başladı. "Beykoz-Üsküdar Yolu 20-30 Metre Olacak" diye başlık atan gazeteler, inşaatın 1958 yılı baharında başlayacağını bildiriyorlardı. Yol inşa edilirken Boğaziçi'nin temel karakteristiği olan yalılara halel gelmeyecek, hiçbir yalı istimlak edilmeyecekti. Beykoz'dan daha ileride oturanlara ise şu müjde veriliyordu: "Üsküdar-Beykoz yolunun ileride Şile'ye kadar uzatılması da mevzubahistir."

Gerçekten de sahil yolunun inşa hazırlıkları hızla başladı. Gerekli istimlaklar yapıldı. İlk etapta Üsküdar-Beylerbeyi arasında bulunan 74 gayrimenkulün kıymet takdirleri yapılıp yıkım için istimlak edildi. 1958 yılı Haziran ayı ortalarına kadar aynı bölgede bulunan 124 gayrimenkul daha yıkılacaktı. Bu arada Çengelköy kısmında 62 gayrimenkul kamulaştırıldı. Ne yazık ki masa başı planı, Beykoz-Üsküdar gerçeğine uymamıştı. 20-30 metre genişliğinde yol yapmak için çizilen plan, istimlakta karşılaşılan zorluklar ile istimlak edilecek binaların çoğunun tarihi yalılar olması sebebiyle değiştirilmek zorunda kaldı. Tadil edilen planda "yolun trafik izi 10,5 metreye" düşürülürken, "kaldırım genişlikleri ise yolun sağ ve solundaki bina ve arazinin durumuna göre" belirlenecekti.

Beykoz'a yol yapımı, 27 Mayıs 1960 darbecilerinin de gündemindeydi. Darbeden sonra İstanbul'a vali ve belediye başkanı olan Tuğgeneral Refik Tulga, özellikle gecekondu bölgelerine 25 kilometrelik yeni yol yapacaklarını açıklarken Beykoz'u unutmuyor, ayrıca Beykoz merkezde bir lise, Anadoluhisarı'nda bir orta okul inşa edileceğini açıklıyordu.

Boğaziçi'nin başlangıcı ile bitişinde bulunan iki ilçe arasındaki yol için 1963 yılında yeni bir aşamaya geçildi. İstanbul Belediyesi'nin gayretleri ve ekipleri tarafından yürütülen çalışmalar neticesinde, Üsküdar-Beykoz yolunun, Üsküdar-Beylerbeyi arasındaki kısım tamamlandı. Belediye yetkilileri, 1963 Mayıs ayı itibariyle de Beylerbe-

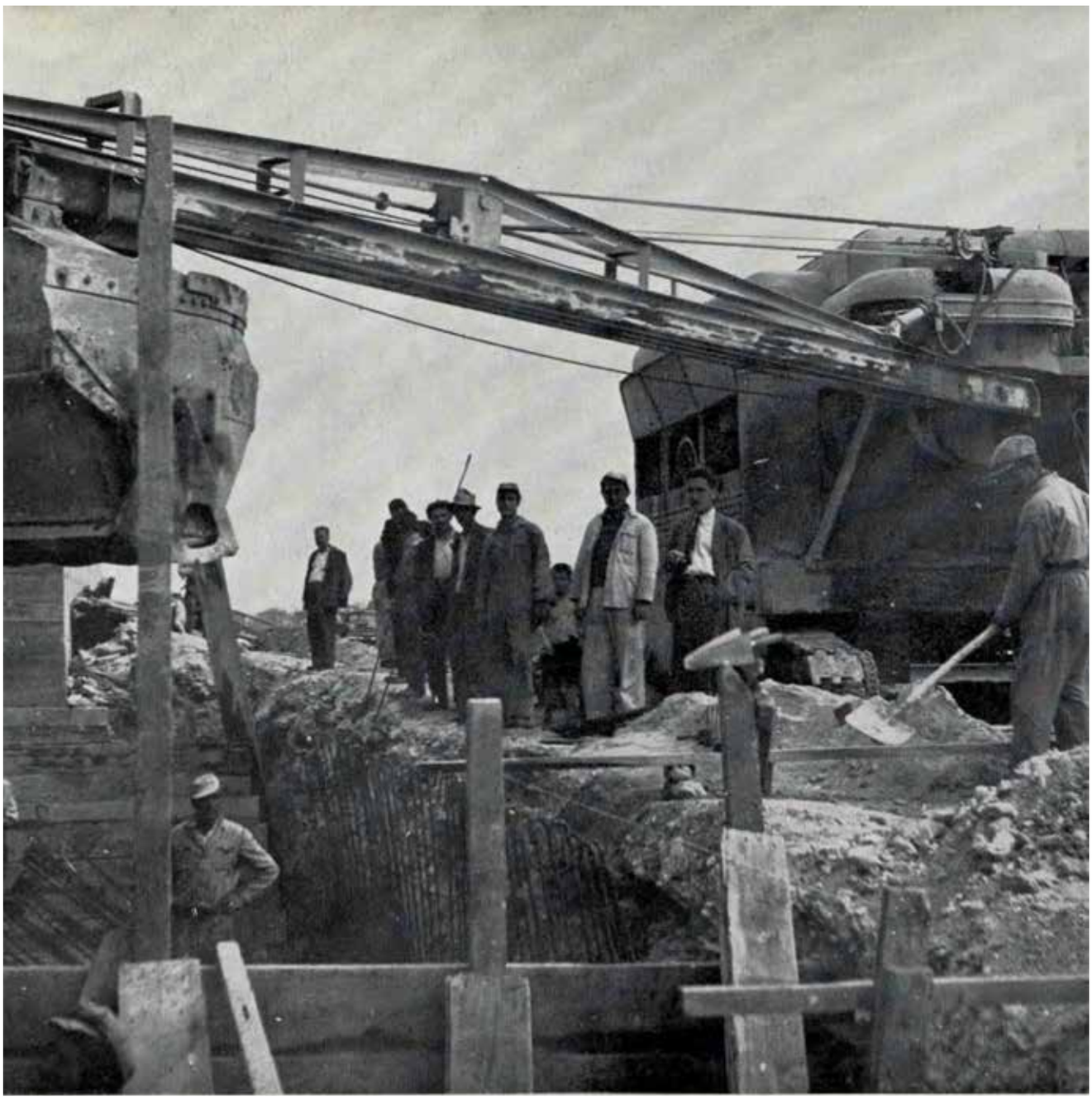

Üsküdar-Beykoz yolu üzerinde 64 bin metrekare parke döşenmişti.

yi-Beykoz kısmının hazırlıklarına başladıklarını bildiriyorlardı. Sonbahara gelince bu kısımda önemli bir bölümü tamamlanmıştı. Beton asfaltla tamamlanan Üsküdar-Beykoz yolunun 64 bin metrekarelik kısmına parke döşenmişti. Kalan kısım da yağmurlar başlamadan, kış mevsimine girilmeden tamamlanacaktı. Her daim gündemde olan Beykoz yolu için, bu kez 1967 yılında Paşabahçe mevkiinde genişletmeye gidildi, bu amaçla 23 civarında binanın istimlak edilmesi kararlaştırıldı.[354]

Beykoz'un DP ilçe başkanı: "Menderes'i sevmeyen…"

Beykoz'u onlarca yıllık özlemine kavuşturmak için gerekli çalışmayı başlatan Adnan Menderes, Beykozluların gönlünde de taht kurmuştu. Demokrat Parti'nin hızlı Beykoz İlçe Başkanı Selahattin Genç, kadın kollarının düzenlediği sohbet toplantısı yaptığı konuşmada, "Adnan Menderes'i sevmeyenlere kafirden başka ne denebilir?" diyerek bu sevgisini ortaya koydu. İlçe başkanı Genç, CHP'nin milleti dinden imandan ayırmaya çalış-

tığını belirttiği konuşmasında, "Bu memlekette herkes gökte Allah'a, yerde de Adnan Menderes'e bağlıdır. Menderes'i sevmeyenlere kafirden başka ne denebilir. DP 700 sene daha iktidarda kalacaktır" diye konuştu. DP Beykoz Kadın Kolları Başkanı Hamide Şenkardeş de muhalefetin DP'nin başarılarını örtme gayretinde olduğunu söyledi. İlçe Başkanı Genç, açıklamaları gazetelere yansıyınca DP İl Başkanlığına çağrılarak, izahat vermesi istendi. Bu arada aynı gazete, 'devam' haberinde Genç'in açıklamasını, "Müslümanlar iyiyi severler. Benim tanıdığım en iyi iki adam Atatürk ve Menderes'tir. Bunun için Menderes'i sevmeyenler kafirdir" şeklinde değiştirdi.

Beykoz'un Üsküdar'la irtibatı kesiliyor mu?

Beykoz'un kanayan sıkıntılarından biriydi toplu ulaşım. Beykoz'da yaşayıp da Üsküdar, Eminönü ya da Avrupa yakasının herhangi bir yerindeki işine gitmek isteyen sakinler, büyük sorun yaşıyordu. 1950'li yıllarda Anadolu yakasının Kadıköy gibi önemli bir ulaşım aktarım merkezi olan Üsküdar'a ulaşmak ise Beykozlular için sıkıntılarla doluydu. Çünkü Üsküdar-Beykoz arasındaki yolda işleyen özel otobüsler, onlar için ağır bir imtihandı. İETT'nin şehrin daha işlek yerlerine otobüsü olmasına karşın Beykoz'a yoktu. Sözgelimi 1956 yılında "vasıta sıkıntısı akaryakıt tahdidi (sınırlaması) ile büsbütün mesele oldu." Deyim yerindeyse Üsküdar ile Beykoz arasında meydana gelen ulaşım vasıtası buhranı, Beykoz halkı için ulaşımı durma noktasına getirdi. Özel şahısların işlettiği otobüslerin çoğu zaten sık sık sefer halinde iken arıza yapıp yolcuları perişan ediyordu. Çünkü bu otobüsler eskiydiler, bakımsızdılar, çok fazla yolcu alarak hem yolcuların hayatını hem de trafiği tehlikeye sokuyorlardı.

Beykozlular için ilçe sınırlarının dışına çıkmayı kabus haline getiren bir başka olay daha vardı. Otobüsler, saat 19.30'dan sonra seferlerini durduruyordu. Bu yüzden yolcular, dolmuşlara binmeye mecbur kalıyorlardı. Onlar da ücreti az bulduklarından Çengelköy'den öteye geçmiyorlardı. Bunun üzerine ülkenin akaryakıt temininde çektiği sıkıntı sebebiyle akaryakıta tahdit getirilince, Beykozlunun korktuğu başına gelmiş, otobüsler de dolmuşlar da hiç çalışmamaya başlamıştı. Bunun üzerine Beykozlular bir araya gelerek, Üsküdar-Beykoz hattına otobüs tahsis edilmesini şiddetle talep ettiler. Ayrıca, şoförlerin kafalarına göre her yerde durmalarının önlenmesi için "kat'i durak yerlerinin tayin edilmesini" talep ettiler. Ama hepsinden önemlisi Beykoz-Üsküdar arasındaki trafiğin düzenli işlemesi, şoförlerin tehlike oluşturan keyfi uygulamalarının önlenmesi için "devamlı trafik kontrolüne ihtiyaç olduğunu" yetkililere hatırlattılar.

Halk otobüsü hattı kuruldu

Beykozluların ulaşım derdine çözüm olacak adım, nihayet 1962 yılında atıldı. İstanbul Belediyesi ile "halk otobüsleri ve kaptıkaçtı (minibüs) sahipleri arasında bir protokol" imzalanarak, halk otobüslerinin ve kaptıkaçtıların işleyeceği yeni hatlar tespit edildi. Bu hatlar, ağırlıkla İstanbul'un o dönem henüz civarı olan yeni yerleşim bölgelerini kapsıyordu. Bunlar arasında Beykoz da bulunuyordu. Belediyenin verdiği bilgiye göre Anadolu yakasında açılan tek halk otobüs hattı Üsküdar-Beykoz arasındaydı ve bu hat, "gerekirse belediye otobüsü ile takviye edilecek" idi. Beykozluları sevindirecek haber şuydu ki, halk otobüslerinde "paso hamilleri (taşıyanlar) ücretsiz, öğrenciler de tenzilatlı seyahat edebilecekti."[358]

Beykoz ile Üsküdar arasında ulaşımı sağlamak için halk otobüsü hattı kuruldu.

Karadeniz Sahil Yolu 1973'te Beykoz'dan Başladı

Dönemin İstanbul Valisi Vefa Poyraz

1973 yılında Marmara ve Karadeniz sahillerini halka açmak ve turistik açıdan değerlendirebilmek için kıyı şeridinde 150 kilometre uzunluğunda yol açılması planlandı. Yol Su Elektrik Müdürlüğü tarafından hazırlanan plana göre Karadeniz kıyısıyla ilgili planlama, doğrudan Beykoz ile ilgiliydi ve Beykoz'un Riva köyü ile Şile arasında 60 milyon lira bedelle 60 kilometre uzunluğunda bir yol açılması öngörülüyordu. Hesaplamalara göre yol açıldığında Riva-Şile arası 25 dakikaya inecekti.

Proje, aslında Karadeniz Sahil Yolu'nun başlangıcı olarak kabul ediliyordu. YSE yetkilileri, bu yolun ileriki yıllarda Trabzon'a kadar uzanacağı bilgisini aktarıyorlardı. Bu büyük projenin ilk beş kilometrelik bölümünün tesviye çalışmaları tamamlanmıştı.

Dönemin İstanbul Valisi Vefa Poyraz da, sahil yollarıyla ilgili olarak, "İstanbulluların hem sahillerden yararlanabilmesi, hem de yaz aylarında rahatça denize girebilmeleri için bu yolların yapımı dikkate alınmıştır. Kırsal bölgeye dönük faaliyetlerimizin kapsamına giren bu çalışmaların, şehrin turistik gelişiminde de önemli yer tutacağı inancındayız"[359] açıklamasında bulunmuştu.

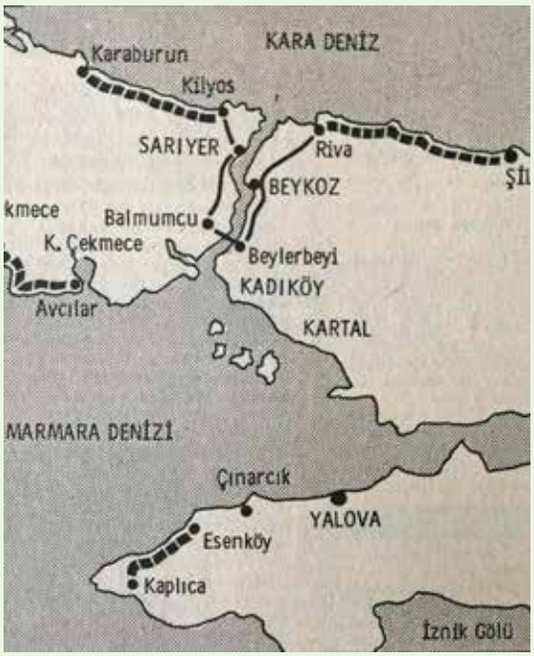

Karadneniz sahil yolu ile Riva-Şile arası 25 dakikaya inecekti.

5- 1960 DARBESİ SONRASI BEYKOZ BELEDİYE ŞUBESİ

1963'te Beykoz Şubesi'nin üç meclis üyesi: Cemil Yavaş, Mustafa Aydın, Şerzad Ulusoy

1958 yılında Vilayetten ayrılan İstanbul Belediyesi'nin 71 üyeli Belediye Meclisi, 27 Mayıs 1960 darbesinden sonra feshedildi. 1961 yılında Kurucu Meclis tarafından yeni bir seçim kanunu hazırlandı ve bu kanuna uygun olarak 17 Kasım 1963 tarihinde seçime gidildi. Bu seçim, İstanbul'da ilk tek dereceli belediye başkanlığı seçimi oldu. İstanbul halkı, belediye başkanını ilk kez doğrudan kendisi seçti. 1963 Seçimini Adalet Partisi'nin adayı Nuri Eroğan kazandı. Ancak, adaylık öncesi bulunduğu görevinden zamanında istifa etmediği gerekçesiyle CHP'nin yaptığı itiraz üzerine, İstanbul halkının büyük çoğunlukla seçtiği Nuri Eroğan belediye başkanı koltuğuna oturamadı, onun yerine ikinci en çok oyu alan CHP adayı Haşim İşcan belediye başkanlık görevine geldi.

Cemil Yavaş

Mustafa Aydın

Şerzad Ulusoy

1963 Mahalli Seçimlerinde ilçelerden İstanbul Belediye Meclisi'ne gönderilecek meclis üyeleri de belirlendi. Buna göre Adalet Partisi'nden 53, CHP'den 38 ve Millet Partisi'nden de 2 kişinin meclis üyesi seçilmesiyle İstanbul Belediye Meclisi teşekkül etti. Aynı tarihte İstanbul belediye sınırları içinde 14 belediye şube müdürlüğü ihdas edildi. Bir kısmı eski şube müdürlüğü olmak üzere, belediye merkez teşkilatına bağlı olarak belediye kurulan kazalar şunlardı: Adalar, Bakırköy, Beyoğlu, Beşiktaş, Beykoz, Eminönü, Eyüp, Fatih, Gaziosmanpaşa, Kadıköy, Sarıyer, Şişli, Üsküdar ve Zeytinburnu. İstanbul Belediye Meclisi'ne meclis üyeleri de bu ilçelerden seçilip geliyordu.

1963 belediye seçiminde Beykoz ilçesi İstanbul Belediye Meclisine üç meclis üyesi verdi. Bunlar Cemil Yavaş, Mustafa Aydın ve Şirzad Ulusoy idi. 1335 (1919) yılında Rize'de doğup, avukatlıkla meşgul olan Cemil Yavaş, Kuzguncuk'ta ikamet ediyordu. Evli ve üç çocuk babasıydı. 1340 (1924) yılında Çankırı'da doğan Mustafa Aydın ise daha sonra İstanbul'a göçmüştü ve serbest meslek sahibiydi. Aydın da evli ve ikisi erkek, ikisi kız olmak üzere 4 çocuk sahibiydi. Meclis üyeleri içinde Beykoz doğumlu olan tek kişi, Şirzad Ulusoy'du. Ulusoy, 1332 (1917) yılında Beykoz'da doğmuş, hukuk tahsil edip avukatlık mesleğini tercih etmişti. Beykoz'da ikamet eden Ulusoy, evli ve üç çocuk babasıydı.[377]

Suyun sahibine para ile su satmak

Su kaynakları bakımından İstanbul'un şanslı ilçelerinden biri olan Beykoz'da bazı köyler, bu imkandan yararlanamıyordu. Bu konuda Dereseki köylülerinin Karakulak suyunu işleten firma ile başı dertteydi. 1961 yılında, köy sınırları içinde bulunan Karakulak suyu, özel bir firmaya verilmişti. Anlaşmaya göre kaynağın haznesinde geceleyin toplanan sudan, Dereseki köylüleri yararlanacak, bu suyu kullanacaktı. Ne var ki, uyanık girişimci rolü oynayan firma sahibi, suyu köylülere para karşılığında satmak istiyordu. Bunun için, onların haberi olmayacak şekilde, su haznesinin altına bir delik açmış, böylece haznede köylülerin kullanacağı oranda su birikmesinin önüne geçerek, "üst kısımdaki çeşmeden suyun akmasını" engellemişti. Ancak köylüler bu oyunu fark ettiler. İşletici firma nezdinde teşebbüste bulundular, sonuç alamayınca, gazetelerden yardım istediler ve Karakulak suyu işletmecisini yetkililere ve kamuoyuna teşhir ettiler.

İKİNCİ KISIM

Cumhuriyet Döneminde
Beykoz
Belediyesi

BEŞİNCİ BÖLÜM

Gecekondudan Tersaneye Beykoz Üzerine

1- İSTANBUL'UN İLK GECEKONDUSU BEYKOZ'DA İNŞA EDİLDİ

İstanbul'da gecekondulaşmanın başlamasıyla ilgili çeşitli rivayetler aktarılır. Oldukça eski bir geçmişe sahip olduğunu iddia edenler, bu görüşlerini Osmanlı devrinde 'yangın yerlerinin enkazı arasında sağlam kalan duvar ve harabeleri temizleyip etrafına kerpiç, taştan veya tenekeden duvarlar ekleyerek barınacak bir kulübe yapanlara' kadar geri götürürler. Bu görüşe göre mal sahipleri müsaade etmeyecek korkusuyla gizliden gizliye yapılan kulübelere, 'Fakir barınsın' diye kimse ses çıkarmamış, böylece de şehirde ilk gecekondular oluşmaya başlamıştı.

Gecekondulaşmanın 1950'lerde hız kazanan iç göç ve öncesinde başlayan dış göçle yakın ilgisi vardı. Demokrat Parti'nin iktidara gelişiyle oluşan özgürlük dönemi ile yokluk devrinin ardından başlayan atılım yılları köyden kente göçün ilk dalgasını oluşturmuştu. Ancak bu, gecekondulaşmada yeni bir evrenin işaretçisiydi. 1950 yılının sonlarına doğru konu, İstanbul Belediyesi Şehir Meclisi'nde gündeme geldi. Bazı meclis üyeleri ve bürokratlar önlem alınmasını istedi. Vali ve Belediye Başkanı Fahrettin Kerim Gökay da kürsüye çıkarak, "bunların heyet-i umumiyesinin yıkılmasına taraftar" olduğunu açıkladı. Oysa, Türkiye'nin sosyal ve ekonomik bir gerçeği olarak gündemine giren gecekondu olgusu, daha uzun yıllar burada kalmaya kararlıydı.

İstanbul'da gecekondulaşmanın ilk evresi, gerçek anlamda ilk gecekondunun yapılmaya başlandığı 1930'lara dayanıyordu. İlk gecekonduların yapıldığı yer ise Beykoz'du. 1930'ların ortasında Boğaz'ın Anadolu yakasında iki köyde, Beykoz ve Paşabahçe köylerinde hızla nüfusun arttığı gözleniyordu. Fabrikalar bölgesinde olan bu köylere, zaten "sanayi köyleri" deniliyordu. Hiç boş ev bulmak mümkün olmuyordu. Bütün evleri fabrikalarda çalışanlar kiralamışlardı. Artık konut stoku yetersiz geliyordu. Böylece ilk gecekondular, Beykoz'da, Deri ve Kundura Fabrikası'nın hemen ardındaki devlet arazisine yapıldı. Yapanlar da fabrikada çalışan işçiler ve ustalardı. Hikayesi ise şöyleydi: Fabrikaya gelen büyük makinelerin kalın sandıkları vardı. Makineler kurulunca bu sandıkları alan işçiler, onları kullanarak kendilerine 'ev' yapmaya başladılar. Bu işin mucidi ve öncüsü ise fabrikanın emektar işçilerden biriydi. Önce o cesaret etti, zaten kıt kanaat geçiniyordu, ev sahibinin kiraya sürekli zam yapmasından bıkmıştı. Yani kaybedecek bir şeyi yoktu.

Üstelik 1929 Dünya Bunalımı, savaştan yeni çıkmış Türkiye'nin ekonomisini bir kat daha çökertmişti. İnsanlar karınlarını ancak doyuruyorlar, bir iş sahibi olanlar şükrediyorlardı. Emektar kundura fabrikası işçisi de bunlardan biriydi. Bari kira derdinden kurtulayım diyerek, Devlete ait arazinin üzerine, kendi gayretleriyle iki küçük adadan ibaret bir evcik kondurdu. Ustanın evi yaptığını, böylece önemli bir külfetten kurtulduğunu gören diğer işçiler hemen kolları sıvadılar. Fabrikada biriken malzemeleri alarak, orada yoksa piyasadan temin ettikleri kerestelerle başlarını sokacakları küçük

Fabrikalar bölgesi haline gelen Paşabahçe'de konut stoğu yetersiz geliyor, işçiler için yeni konutlara ihtiyaç duyuluyordu. Bu durum gecekondulaşmayı da beraberinde getirdi.

Paşabahçe Sultaniye'de dağın sırtlarında kurulan mantar köyden bir görüntü

küçük evler yapmaya ya da yaptırmaya yöneldiler.

Bir anda fabrikanın arka sırtlarında küçük evlerin çoğaldığını gören belediye yetkilileri duruma müdahale ettiler; ruhsat alınmadan devlet arazisi üzerine yapılan bu kulübeleri yıkmak istediler. Ev sahipleri, yıkım tehlikesi üzerine ulaşabildikleri yerlere ulaştılar, her mercie müracaat ettiler. Seslerini duyurmayı çalıştılar. Yetkililere, "Bütün imkanlarını ve birikmişlerini kullanarak, hatta borçlanarak bu barakaları yaptıklarını, kira vermekten kurtulduklarını, böyle bir vaziyette yardım görecekleri yerde yıkımla boğuşmak zorunda kalmalarının sosyal adalete uymadığını" dilleri döndüğünce anlattılar. Sonunda yetkililerin kendilerine kulak vermelerini, sözlerini dinlemelerini sağladılar.

Deri ve kundura fabrikasının kararlı ve ihtiyaç sahibi ustalarıyla başa çıkamayan belediye, yeni inşaatlara engel olmaya çalışırken, o güne kadar yapılanlardan 450 kuruş ceza almaya başladı. Bunun üzerine ev sahibi olmak isteyen ve zar-zor geçinen fabrika işçileri bir yöntem geliştirdiler. Madem yeni inşaat yaptırılmıyor, ama kurulmuş olana da bir şey denilmiyordu, o zaman bu konuyu çözmek basitti. Önce mevcut binayı tamir etme ya da genişletme bahanesiyle malzemeler alınıp mevcut evlerde kullanıma hazır hale getirildi. Akşam mesai saati bitince de bütün komşuların yardımıyla yeni evin inşaatı, yıldırım hızıyla başladı. Böylece bir gecede yeni bir ev yapıldı. Yeni gün; 'çoktan bitmiş, inşa edilmiş bir ev' üzerine doğuyordu. O yüzden bu yapılara gece-kondu adı verildi. Belediye memurları sabah mesai ile birlikte bölgeye geldiklerinde bitmiş bir ev görüyorlar, o an yapılmakta olmadığı için müdahale edemiyorlar, ceplerinden ceza fişini çıkartıp "yeni inşaata" 450 kuruş ceza yazıp gidiyorlardı. İşte Deri ve Kundura fabrikasının arka sırtlarında küçük bahçeli evlerden oluşan bir işçi mahallesi böyle doğdu.

Gecekonduların tamamının yıkılmasına taraftar olduğunu açıklayan dönemin belediye başkanı Fahreddin Kerim Gökay bile bu gecekonduları gezecek, sahiplerine su ve elektrik verileceğini vaat edecekti.

Mantar köy

Gecekonduların çıkış yeri aynı ama rivayet muhtelifti. Beykoz'da gecekondular, şişe cam ve içki fabrikaları genişlettikten sonra burada çalışmaya başlayan ameleler sebebiyle olmuştu. Türkiye'nin kabul ettiği muhacirlerden oluşan ameleler, şehirden uzak Beykoz'da hem yeterli ev olmadığı, hem de buradan şehre gidip gelmek neredeyse maaşa denk geleceği için kendi başlarının çaresine bakmak zorundaydılar. Çünkü Paşabahçe gibi hane sayısının az olduğu bir köyde bu ameleleri aileleriyle birlikte iskan edecek ev bulabilmek imkansızdı. Ayrıca yüksek kiraları da vermeleri zordu. Bu gibi sebepler yüzünden fabrikalarda çalışan işçiler Paşabahçe ve Beykoz arasında sahilden 500 metre içeride, "sırtını güzel bir dağa vermiş bir köy" türettiler, inşa ettiler. Ama onların plansız yaptıkları bu yapılar, derme çatmaydı. Belediyeden ruhsatı yoktu. Tek katlı ve tahtadandı. Kanalizasyonu olmayan, yerleşim düzeni bulunmayan, gelişigüzel binalardı. Bir anda 1930'ların ortasına gelindiğinde sırttaki evlerin sayısı 64 adede ulaştı. Köylüler de mantar gibi birdenbire yerden bittiği için bu evlerin bulunduğu bölgeye, Mantar köyü adını

Mantar köyün 1970 yılındaki uydu görüntüsü

verdiler. Bir başka kaynak ise bu durumu şöyle aktarıyordu: "Beykoz'un Ortaçeşme denilen Evkaf'a ait tepeleri üstünde 80'e yakın yeni ev kurulmuştur. Bu tepelerde güneş her gün doğarken yeni bir ev görüyoruz. Arı gibi çalışan amele aileleri her gece bu tepelere bir ev oturtuyorlar. Bazen bu ev başka bir yerde hazırlanıyor, gece arabalarla nakledilerek kuruluyor. Belediye buralarda ruhsatsız ev yapılmasını men ettiği için ev sahibi olmak isteyenler bu işin de kolayını bulmuşlar ve gece çalışmaya başlamışlardır."

Bazıları ise kaçak evlerin çoğalmasına sebep olarak bölgedeki fabrikaları gösteriyordu. Buradaki gaz ve kundura fabrikalarını az yevmiye ile çalışan çok sayıda amele çalıştırdığını, bu kişilerin de ev kirası veremeyerek kaçak birer baraka inşa etmeyi tercih ettiklerini belirtiyorlardı. 1936 yılı itibariyle bölgede bir de cam fabrikası yapıldığı için Sultaniye tepelerine de evler kurulmaya başlanmıştı. "Dün sabah" diyordu muhabir, "buraya kurulan ev sayısı tam 30 idi. Her geçen gün bu tepelere yeni evler eklenmektedir. Şimdi de Çubuklu'da Ruslar tarafından gaz fabrikaları yapılmaya başlanmış ve iş hayli ilerlemiştir. Şimdiden buradaki tepelere kaçak ev kurulmasına başlanmıştır." Bölgede 1936 yazında incelemelerde bulunan muhabir, belediyeyi gerekli önlemleri almamakla itham ediyor ve "Fakir amelenin birer yuva sahibi olması istenilen bir şeydir. Yalnız madem ki buralarda evlerin kurulmasına göz yumuluyor. O halde bunların müstakbel yol ve lağım teşkilatı da kendilerine işaret olunmalıdır. Yoksa lağımları açıkta kalan bu evler arasında tifo gibi bir salgın hastalık çıkarsa o vakitki nedamet ve mesai hiç para etmez. Belediye mühendisi yine idare-i maslahat kabilinden, gayri resmi olarak hiç olmazsa buralarda oturacaklara yol göstermelidirler."

Beykoz Belediye Şubesi'nin aklı ise çok geç başına geldi. 'Mantar' evler yapılıp insanlar burada yaşamaya başladıktan sonra Belediye Encümeninden yıkım kararı çıkararak, evlerinin yıkılacağını içindekilere tebliğ etti. Bunun üzerine muhacir amaleler "öteye beriye başvurmaya, dilekçeler vermeye, telgraflar çekmeye" başladılar. 1937 yılında Beykoz Belediyesi artık fiili bir durum haline gelen bu gecekondu sahiplerine, ruhsatsız inşaat yaptıkları için para cezası kesti. Bu arada başta gazeteciler olmak üzere birçok aklı başında kişi de yetkililerin, bu 64 bina ortaya çıkıncaya kadar nerede olduğunu soruyordu. Mantar köyü sakinlerinden oluşan bir heyet ise İstanbul Valiliğine gelerek Lütfi Kırdar ile görüşmek istemişler, köylerinin yıkılmamasını talep ederek, kendilerinin muhacir oldukları için hiçbir sığınacakları yerleri olmadığını ifade etmişlerdi.

Diğer taraftan Beykoz'da bir gecekondu köyü de Beykoz Parkı civarında ortaya çıktı. Aynı şekilde ortaya çıkana kadar kimsenin müdahale etmediği bu köye, sakinleri, Beykoz Kaymakamı İhsan Kurtan'dan mülhem İhsaniye adını vermişlerdi. Çünkü bu köyü, onun himayesi altında kurmuşlar, köye adını vererek de ona karşı şükran borçlarını ödemişlerdi.[365]

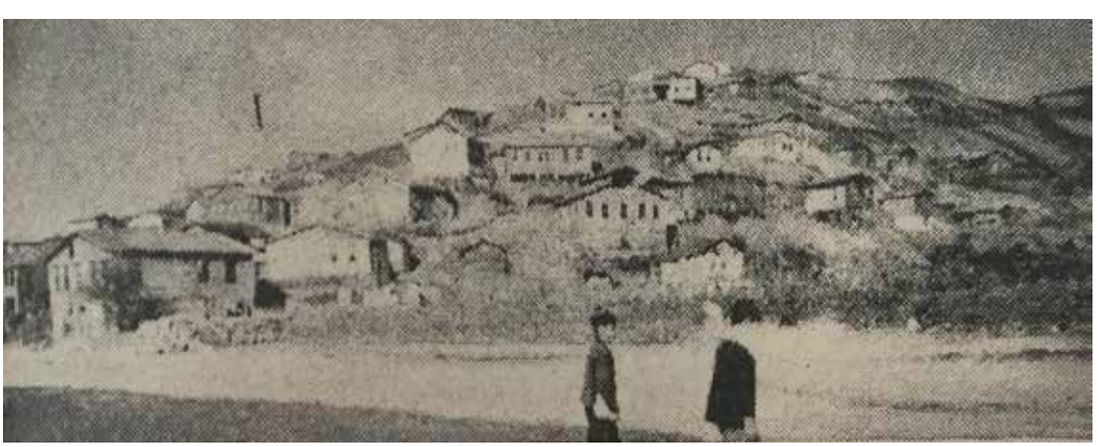

Paşabahçe'de fabrikalar bölgesine yakın Sultaniye'de peyda olan Mantar köy.

Ortaçeşme'ye Kurulan Yeni Mahalleliler: Mecidiyeköy'ün Emrivakisi Bize de Uygulansın

Beykoz Ortaçeşme'de kaçak olarak yerleşen 350 kadar gecekondu sakini, 1940 yılında Mecidiyeköyü'nde uygulanan emrivaki bize de uygulansın diyorlar.

Bölgenin 1940 tarihli uydu görüntüsü

Beykozda Bir Mahalle Halkının Dileği

Beykozda Ortaçeşmede Evkafa ve belediyeye ait dağların üstüne on senedenberi 350 kadar ev yapılmıştır. Bu evler başka yerlerde hazırlanarak geceleri getirilmiş ve kurulmuşlardı. Günden güne evlerin adedi çoğalmaktadır. Burada oturanların yüzde seksen beşini deri fabrikası amelesi teşkil etmektedir. Belediye evleri nümerotajladığı maliye ve evkaf vergisini aldığı halde yapı ve yollar kanunu her dakika bunları tehdit etmektedir. Buradaki halk her türlü kanuni merasime tâbi olmayı gözlerine aldıkları halde evlerine sahip olamıyorlar. Lâğım teşkilâtı yok, yol çapları verilmemiştir.

Vekiller Heyeti, Mecidiyeköyündeki emri vakii kabul etmiştir. Beykozun Ortaçeşmedeki Yenimahalle halkı da bu karardan istifade etmelerini istemektedir.

Çubuklu'da Nefes Kesen Eroin Operasyonu

1950 yılında İstanbul Emniyet Müdürü bulunan Kemal Aygün, uyuşturucu ile mücadelede tedbirleri artırdı.

Türkiye Yeşilay Cemiyeti'nin unutulmaz başkanı Prof. Dr. Mazhar Osman Usman, bağımlılıklara karşı başlattığı harekatın merkezine 1930'lardan itibaren eroin ile mücadeleyi koymuştu. Bağımlılık yelpazesini genişletip odak noktasına alkol ile birlikte eroini de yerleştirmesinin sebebi; o dönem Emniyet Müdürlüğü raporlarında özellikle İstanbul'da eroinle ilgili vakalara sıklıkla rastlanmasına ve kullanıcı sayısının sayısal olarak az ama oransal olarak hızla artmasına dayanıyordu. İstanbul, bunu haklı çıkartan bir organize şebeke ile karşı karşıyaydı. İstanbul polisi 1950'nin Ağustos ayında şehrin çeşitli yerlerinde aynı anda operasyon yaptı ve 6 eroinciyi yakaladı. Bu kişilerin üzerlerinde ve evlerinde yapılan aramalarda ise 840 paket içerisinde 1 kilogramdan fazla eroin ele geçirildi.[366]

Bu operasyonun nefes kesen kısmı, Beykoz'da yaşandı. Polis Çubuklu'da bir kulübede ikamet eden Hüseyin Maya adında bir kişinin eroin imal edip çevresine sattığını tespit etti. Bunun üzerine "Kaçakçılık Masası" ekipleri harekete geçip Hüseyin ve kulübesini takibe altılar. Zehir üreticisi ve satıcısı Hüseyin, polis takibini fark edince, 26 Ağustos günü öğleden sonra kulübesine saklandı. Bunun üzerine polis, gittikçe halkayı daraltarak kulübeye yaklaştı. Polislerin kulübeye geldiğini anlayınca tabancasını çekip polislerin üzerine ateş etmeye başladı.

Beykoz, Kadıköy ve Üsküdar emniyet teşkilâtı takviye edilecek

Dün, Emniyet Müdürlüğünde, Müdür Kemal Aygün'ün başkanlığında, Üsküdar, Kadıköy ve Beykoz kaymakamlarının da iştirakiyle bir toplantı yapılmıştır. Bu toplantıda şehrin asayişini korumak için adı geçen kazalardaki jandarma ve sahil muhafaza kuvvetlerinin arttırılmasına karar verilmiştir.

'Teslim ol' çağrısına uymayarak emniyet güçleriyle silahlı çatışmaya giren zehir taciri Hüseyin, 8-10 el kurşun attı. Polis memurları iyi siper aldıkları için hiçbir kurşun onlara isabet etmedi. Bunun üzerine polis, 'teslim ol' çağrılarıyla birlikte uyarı amaçlı havaya birkaç el silah sıktı. Ne var ki eroin satıcısı Hüseyin, teslim olmak yerine ateş etmeye devam etti. Çubuklu sakinlerinin hayret, korku ve meraklı bakışları altında yaklaşık 20 dakika kadar devam eden çatışma, Hüseyin'i yıldırmamıştı. Hüseyin bu kez kulübeden çıkıp polise ateş ede ede kaçmayı denemiş, polis ile arasında tam anlamıyla bir kovalamaca yaşanmaya başlamıştı. Polisin Hüseyin'i, ona zarar vermeden yakalamak istemesi, hadisenin uzamasına sebep oldu. Ancak Hüseyin polisten kurtulamadı, amansız takip yaklaşık 500 metre kadar sürdü. Kurşunu biten ve yakalanacağını anlayan Hüseyin, bu kez polis ile yumruklu mücadeleye girişti ama bu da kurtulmasını sağlamadı. Nihayetinde polis bu cüretkâr eroin imalatçısı ve satıcını yakalayarak, Üsküdar Savcılığına teslim etti.

Yalıköy Şebekesi Yalıköy Duhani Sokak ta bulunan evde suçüstü yakalandılar.

Hüseyin'in kulübesinde yapılan aramada ise 250 paket eroin ile eroin imalinde kullanılan bazı kimyasal maddeler ve eroincilerin vazgeçilmez demirbaşı olan hassas terazi ele geçirildi.

İstanbul Emniyet Müdürlüğünün başarılı müdürü Kemal Aygün, İstanbul'un bazı ilçelerinin eroin imalatçıları tarafından özellikle tercih edildiğini fark edince, bu ilçelere yönelik sıkı bir program başlattı. Buna göre başta Kadıköy, Üsküdar ve Beykoz olmak üzere emniyet tedbirleri arttırıldı. Bu üç ilçenin kaymakamlarıyla özel bir toplantı yapan Aygün, şehrin asayişini güçlendirmek amacıyla özellikle bağlı köylerde jandarma; Boğaz ve Marmara'da sahil muhafaza kuvvetlerinin artırılmasına karar verdi.[367]

Yaman bir eroinci şebekesi yakalandı

Şebekenin reisi, eski İçişleri Bakanı Emin Erişirgilin kayın biraderi imiş

Emniyet Müdürlüğü ikinci şube kaçakçılık bürosu memurları dün Beykozda mühim bir eroinci şebekesini meydana çıkarmış ve sabık İçişleri Bakanı Emin Erişirgil'in kayınbiraderi Mesih İyolgil bu şebekenin reisi olmak suçuyla yakalanmıştır.

Bu mühim kaçakçılık hâdisesinin tafsilâtı şudur: Beykozda, Yalıköyünde Duhani zade sokak No. 6 da oturan Mesih İyolgil ve oğlu Sami İyolgil'in son zamanlarda maruf eroin imalcilerinden Ahmet Soysal, karısı Saniye Soysal ve Hasan Ağa ile düğüp kalktığını gözden kaçırmayan memurlar bunları takibe başlamışlardır.

Mesih İyolgil ve üç sabıkalının Beykozdaki evi bir eroin fabrikası haline sokturlarını ve birkaç gün evvel de imâl ettikleri eroinlerden 4 kilosunu sattıklarını tesbit eden memurlar, dün öğleden sonra Mesih'in evine bir baskın yapmışlardır.

Evde yapılan aramada 10 kilo kadar saf eroin, eroin yapmıya mahsus ham madde ve imâl için kullanılan aletler ele geçmiş, kaçmak ve bu arada memurlara mukavemette bulunmak istiyen sanıklar yakalanmıştır.

Yalnız kaçmıya muvaffak olabilen Mesihin oğlu şiddetle aranmakta ve tahkikata devam olunmaktadır.

Sanıklar bugün adliyeye teslim edilecektir.

Yalıköy şebekesi

Daha sonra Emniyet Genel Müdürlüğü ve İstanbul Belediye Başkanlığı yapacak olan Kemal Aygün'ün öngörüleri doğru çıkmıştı. İstanbul Emniyet Müdürlüğünün Kaçakçılık Bürosu'nun çalışmalarıyla Beykoz'da çok önemli bir eroin şebekesi çökertilmişti. Üstelik eski İçişleri Bakanlarından birinin kayın biraderi şebekenin lideri olmakla itham ediliyordu. Şebekeyi, aslında polisin sosyal hayatı dikkatlice takip etmesi ortaya çıkarmıştı. Beykoz Yalıköy'de oturan kayınbiraderin, meşhur eroin imalatçılarıyla yakınlaştığını fark eden polis bunları takibe almış, daha sonra da eve baskın yapmıştı. Baskın sonrası Yalıköy'deki evin bir eroin fabrikası haline getirildiği ve burada imal edilen eroinlerden bir miktarının da satışa sunulduğu görüldü. Ayrıca evde 10 kilo kadar saf eroin, eroin yapmaya yarayan hammadde ve imalat için gerekli aletler bulunmuştu. Polise karşı koyan ve kaçmaya çalışan sanıklar yakalanırken, içlerinden biri kaçmayı başarmıştı. Polis, yakaladığı şebeke üyelerini ise adliyeye sevk etmişti.[368]

2- BEYKOZ'UN YANGINLARI

A- Orman Yangınları

Beykoz'un neredeyse tamamına yakını ormanlık alanlarla kaplıydı. Yerleşim yerleri arttıkça ormanlık bölgelerin en önemli düşmanı olan yangınların sayısı da artıyordu. 1952 yılının bahar ayında Beykoz'da ciddi bir yangın çıktı. Toygartepe mevkiindeki ormanlarda başlayan yangın askeri birliklerin yardımıyla söndürülürken, birkaç gün sonra tekrar ormanın tutuştuğu ve yangının büyük bir hızla etrafa yayılarak civar mahalleri de tehdit ettiği görüldü. İtfaiye ve askeri birlikler tüm güçleriyle yangını söndürmeye çalışırken, savcılık ve polis harekete geçerek yangınlarla ilgili bir soruşturma başlattı. Soruşturmadan sızan ilk bilgilere göre yangınların tarla açmak isteyen köylüler tarafından çıkarıldığı tahmin ediliyordu. Savcılığın yangın ile alakalı olduğunu düşündüğü 3 köylüyü tutuklaması bu yöndeki kanaatleri daha da güçlendiriyordu.

Bu yangından iki yıl sonra 1954'te Beykozluları ve tüm İstanbul'u dehşete düşüren bir yangın daha çıktı. Beykoz sırtlarında başlayan ve 600 hektarlık arazinin yanmasına yol açan orman yangını, tam 5 gün sürdü. Yangın, "Beykoz'un Ömerli köyünde Bataklık mevkiinde 13 Ağustos günü" başlamıştı. 600 hektarlık ormanlık alanın kaybı ise bugüne kadar Beykoz bölgesinde yaşanan en büyük orman zayiatı olarak nitelendiriliyordu. Olaya el koyup soruşturmaya başlayan Beykoz Savcılığının yangınla ilgili en büyük şüphelisi kaçak odun kesenlerdi. Savcılığa göre kaçakçıların attıkları sigara izmariti yangının çıkmasına yol açmıştı.[380]

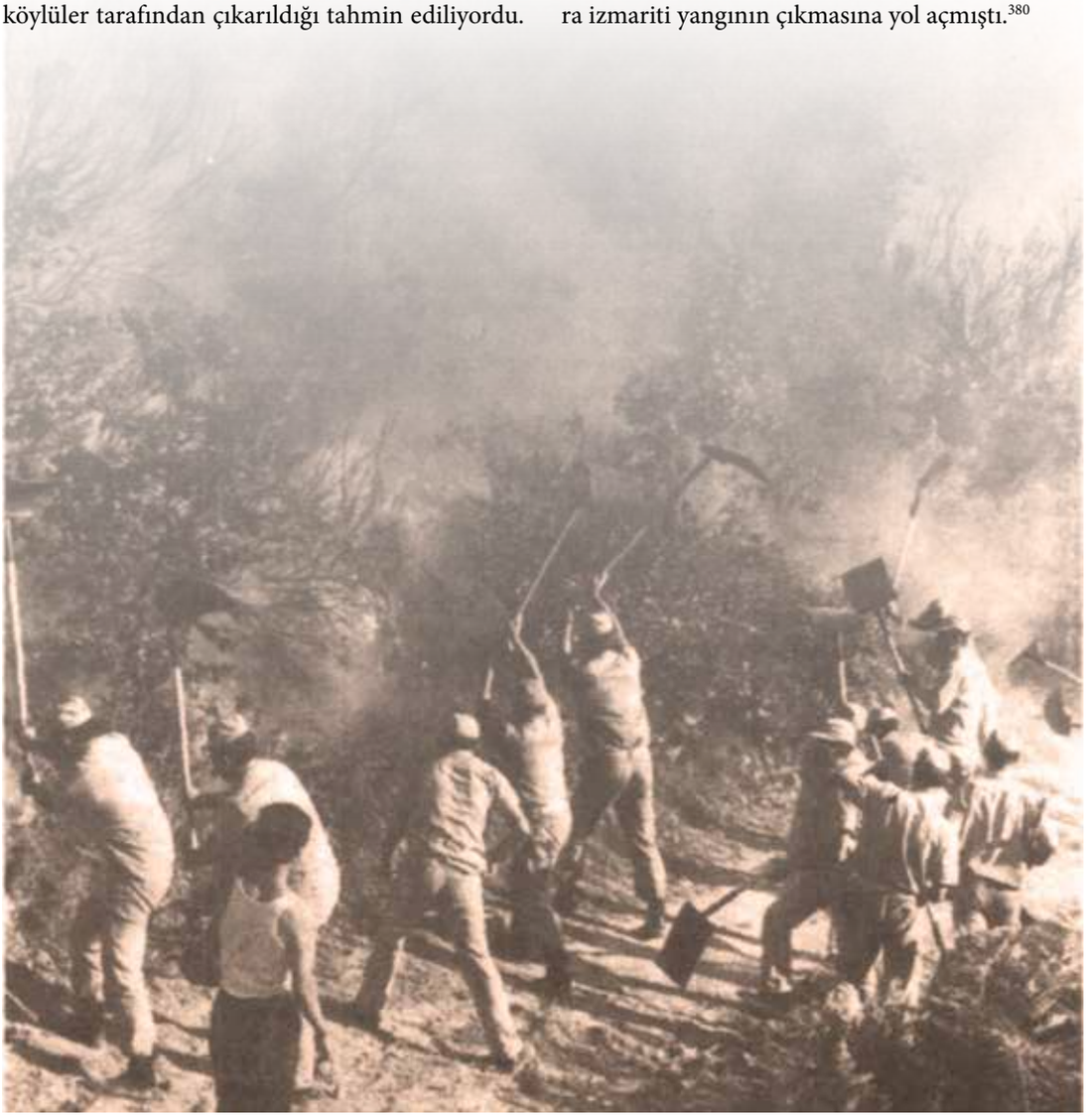

Beykoz sırtlarında başlayan ve 600 hektarlık arazinin yanmasına yol açan orman yangını, tam 5 gün sürdü.

B- 15 Aralık 1960 Tanker Yangını

Karadeniz ile Akdeniz arasındaki tek su yolu özelliği taşıyan Boğaziçi'ne en uzun kıyısı olan ilçe Beykoz'un yangınları sadece karada olmuyordu. Deniz yangınları da Beykoz için büyük tehlikeydi. Özellikle Boğaz'dan geçiş yapan tankerlerin patlaması, Beykoz'un üzerinde kara bulutların dolaşmasına yol açıyordu. 1957 yılında Beykoz önlerinde gece büyük bir infilak sesiyle oldu, tüm Beykozlular ve Boğaziçi sakinleri kendilerini dışarıya attılar. Beykoz'da yakıt depoları da bulunuyordu. Bunlarda biri olan Beykoz Shell Kumpanyası önünden 5500 teneke ve 1500 varil benzin ile 300 teneke motorin yağı yüküyle harekete hazırlanan motor infilak etmişti. Yetkililer, korkunç kazadan denize atlayan dört tayfanın kurtulduğunu belirterek, bu tayfalardan alınan ilk bilgilere göre yangının makine dairesinde başlayarak yayılıp akaryakıt varil ve tenekelerine ulaşmıştı. Bu arada patlamada maddi kaybın yarım milyon lira civarında olduğu, denize atlayan makinist ile bir tayfadan[381] ise haber alınamadığı, boğularak ölmelerinin büyük ihtimal olduğu ilk gelen bilgiler arasındaydı.

Beykoz, en büyük deniz kazasını 15 Aralık 1960 gecesi saat 02.30 civarında yaşadı. Gazeteci İbrahim Örs'ün ifadesiyle "Çarşamba sabahı saat 2:30'da benzin ve neft yüklü olarak Karadeniz'den gelirken, aksi istikametten seyreden Yunan bandıralı World Harmony tankeriyle çarpışarak infilak etmiş, yanından geçmekte olduğu Tarsus vapurunun yanmasına sebebiyet verdikten sonra Selviburnu önlerinde oturmuştur."

Çarpışmadan sonra alev topuna dönüp, Rumeli ile Anadolu kıyısı arasında serseri mayın gibi dolanan gemi, önce İstinye Tersanesi'nde demirli Tarsus yolcu gemisine çarparak orada da yangın çıkartmış, ancak Tarsus, geminin kıyıyla bağlantısını kestiği için daha büyük bir felaketi önlemişti.

Ne var ki tam da günün ilk saatlerde infilak ederek, takip eden 54 gün biteviye yanan tanker, Beykoz için büyük bir tehlike oluşturmuş, Boğaziçi'nin bu emsalsiz ilçesini yok olma riskiyle karşı karşıya getirmişti.

Gazeteci Örs'ün ifadesiyle, "Hemen yanı başında Mobil Oil kumpanyasına ait akaryakıt depoları mevcuttu. Tankerde henüz, 10.000 tona yakın benzini ihtiva eden, kapakları açılmamış bölümler bulunmaktaydı. Alevlerin bu bölmeleri kızdırmasından meydana gelecek büyük, çok büyük infilak Mobil Oil'e ait akaryakıt depolarının berhava olmasına sebep olabilecek ve böylece… Evet böylece Beykoz ve civarı havaya uçacaktır…

Cankurtaranlar, askeri vasıtalar, polis jeepleri, tek, çift, üç yıldızlı genel, amiral arabaları, resmi

Beykoz açıklarında 54 gün biteviye yanan tankerin yakınlarında Mobil Oil'e ai akaryakıt depoları bulunuyordu.

Beykoz Selviburun önlerinde yanmaya başlayan Yugoslav bandıralı Peter Zaroniç tankerinin dakika dakika yanma görüntüsü

plakalı otomobillerin Üsküdar-Beykoz arasında mekik dokumaları hep bunun için… Olayı yakından görecek, direktifler verecek, gerekli tertibatın alınmasını sağlayacaklar… Görevleri bu… Bu görevleri kendilerini hatta ölüm ve dehşet saçan tankerin ta yanına kadar götürecek… Her an infilakı beklenen geminin yanında, başlarını yalıyarak geçen alev ve duman sütunu altında, büyük bir soğukkanlılıkla, olayı görüşecek, alınması gereken tedbirleri müzakere edecekler

Bunların arasında Sıtkı Ulay isimli bir General de bulunacaktır. Ulaştırma Bakanı olarak evvelki günkü büyük infilaktan tam 1 saat sonra olay yerine gelecek ve tankerden yükselen kızgın alevlerin sıcaklığını yüzünde hissede hissede tetkikatına devam ederken, kendisine muhtemel bir tehlikeyi hatırlatmak için 'Bu memlekete lazımsınız paşam…' diyen bu satırların yazarına 'Vazife olduğu yerde ölüm korkusu bahis konusu olamaz. Sizde bu memlekete lazımsınız…' cevabını verecek…

Yine infilaklar arka arkaya devam ederken, 'Kaçınız… Tehlike var… Uzaklaşınız…' diye sahildekileri uzaklaştırmaya çalışan bir Albay da (Merkez Komutan muavini) 'Ya siz?' diye soran yine bu satırların yazarını 'Ben burada görevliyim' diye cevaplandıracak…

Keza o korkunç, Beykoz ve civarını heyecana veren infilaklar arasında Boğazlar, Müstahkem Mevkiinin Kumandanlığını yapan Tuğamiral, emrinde bulunanlara 'Açılın, sakının' diye komutlar verirken soğukkanlılığını kaybetmeyecek, dimdik duracak…"

İbrahim Örs, o gece ve gündüz yaşananları böyle resmediyordu. Ancak sonrası daha ilginçti.

Çünkü Üsküdar-Beykoz yolu tarihinin hiçbir döneminde bu kadar kalabalık olmamıştı. Özellikle de kazanın meydana gelişini takip eden 40 saatte. Kazanın üçüncü gününde kaleme aldığı yazıda, meraklı İstanbulluların yolları kilitleyerek, yanan tankeri seyretmek için Beykoz'a nasıl gittikleri, oralarda neler yaşandığını, şöyle aktarıyordu Örs:

"Üsküdar-Beykoz yolu 40 saatten beri böylesine işlememişti. Günün ölü saatlerinde, İstanbul'un birbirinden iki vilayet kadar uzak iki kasabası arasında çalışan belediye ve halk otobüsleri şimdi hıncahınç… Üsküdar'ın kibar sesli kâhyası, 'Beykoz'a, yangına bir…' diye bağırmaya görsün, dolmuşların dolmasıyla kalkması bir oluyor. Taksi durağında bekleyen otomobilleri ekserisine Beykoz yolcuları talip… Hususi otomobiller bilhassa gecenin geç saatlerinde Üsküdar-Beykoz yolunda dizi dizi… Askeri vasıtalar: Cankurtaranlar…

Saatlik yangın

Boğazda oturanlar Beykoz-Üsküdar yolundaki bu fevkalade durum karşısında artık birbirine 'Ne var, ne oluyor?' diye sormuyor. Sebep herkesçe malum: Beyoz'da Selviburun önlerinde bir tanker yanmaktadır… Dehşet saçarak, ölüm saçarak yanmaktadır. Yugoslav bandıralı Peter Zaroniç tankeridir bu. […]

Karşılıklı akın

Akın yalnız Beykoz'a değil, hususi otomobiller, taksiler, dolmuşlar Serviburnun önlerinde yanmakta olan gemiyi seyretmeye giden insanlarla dolu olarak Beykoz'a doğru ilerlerken, Beykoz'dan Üsküdar istikametine doğru bir akın var. Hele infilaklar bu akını elle tutulur bir hale getirmiş… Serviburun civarında oturanlar zaten, önceden evlerini tahliye etmek zorunda kalmışlar. Arka arkaya devam eden infilaklardan sonra Beykoz'un içinde de huzur kalmamış gibi… Herkes endişeli… Ya Mobil Oil akaryakıt depoları berhava olursa?.. Polis ev ev dolaşıp Beykozluları, buradan uzaklaşmaya davet ediyor. Kimse evini terk etmeğe icbar edilmiyor… Edilmiyor ama, bu davet bir tehlikenin habercisi… Bu tehlikeyi haber alan Beykozlu ne yapsın… Beykoz haricinde yakın veya uzak akrabası olanlar, soluğu 'Üsküdar' diye bağırmakta olan dolmuşlarda ya da belediye otobüslerinde alıyor…

Allah büyüktür

Bir belediye otobüsünün biletçisiyle görüştük. 'Abi' diyor 'Bu saatlerde, otobüsün bu kadar dolu olduğunu, 6 senelik meslek hayatımda hatırlamıyorum…' Otobüstekilerin çoğunun ellerinde, kollarında çantalar… 'Fazla bir şey alamadık.' diyorlar. 'Ancak bir iki çamaşır aldık yanımıza. Evimizi de Tanrıya emanet ettik… Allah büyüktür. Korur bizi inşallah…'

Dün Beykozluların yüzü biraz daha gülüyor. Çünkü evvelki akşam alınan fevkalade tedbirlerin hafifletilmesi, tehlikenin nisbeten de olsa azaldığı kanaatini uyandırıyor. Boğaz trafiğe açılmış, hatta tankerlerin bile geçmesine izin verilmiştir. Kara trafiğine konulan tahdit kaldırılmıştır. Halkın ana caddeden geçişi serbest bırakılmıştır.

Fakat gerçek olan bir şey var ki. Yugoslav tankerinde yangın devam ediyor… Tek çare, yangını lokalize etmek…

Gereken tedbirler alınmış… Ancak, rüzgârın yön değiştirmesinden, geminin ikiye bölünmesinden korkuluyor…

Allah bizi korur inşallah…"[382]

İtfaiye memuru Mansur Şişmanoğlu'nun nöbeti devretmesinin ardından vakit namazını kılması, yangını günü gününe takip eden Tercüman muhabiri Sebahattin Can'ın karesine yakalanıyor ve Can'ın bu fotoğrafı 1961 yılında "Yılın Fotoğraf Ödülü"ne layık görülüyor.

Orhan Pamuk, Deniz Kazasını Anlatıyor: Yanan Gemiler Beykoz Önlerine Gelince İnsanlar Tepelere Doğru Tırmandılar

Orhan Pamuk, deniz kazasını anlatıyor:
YANAN GEMİLER BEYKOZ ÖNLERİNE GELİNCE İNSANLAR TEPELERE DOĞRU TIRMANDILAR

"Sovyetler Birliği'nin Tvapse Limanı'ndan on bin ton gazyağı yüküyle Yugoslavya'ya hareket eden ve gazetelerin sonradan yazdıklarına göre Boğaz'da yanlış rotada seyreden Peter Zoraniç adlı tanker, gene akaryakıt almak üzere Sovyetler Birliği'ne doğru yol almakta olan World Harmony adlı Yunan tankeriyle çarpışmış ve bir iki dakika sonra Yugoslav tankerinden boşanan gazyağı bütün İstanbul'un işiteceği bir gürültüyle patlamıştı. İki geminin mürettebatı ya gemiyi anında terk ettikleri ya da anında yanıp öldükleri için kumandasız kalan gemiler denetimden çıkmış ve Boğaz'ın güçlü ve esrarengiz akıntılarının ve girdaplarının keyfince sağa sola sürüklenerek her iki yakadaki mahalleleri, Emirgân'ı, Yeniköy'ün yalılarını, Kanlıca'yı, Çubuklu'daki petrol ve benzin depolarını, Beykoz'un ahşap evlerle kaplı sahillerini tehdit eden ateş topları halinde dönmeye başlamışlardı. Bir zamanlar Melling'in cennet gibi resmettiği ya da A. Ş. Hisar'ın "Boğaziçi Medeniyeti" dediği yerler petrol alevleri ve kara dumanlar içindeydi.

Gemiler nereye gider, hangi sahile yaklaşırsa orada oturanlar telaşla yalılarını, ahşap evleri terk ediyor, ellerinde yorganları, çocukları sokaklara çıkıyor, sahilden kaçıyorlardı. Yugoslav tankeri önce Asya tarafından Rumeli tarafına sürüklenmiş, İstinye önlerinde demirli duran Tarsus yolcu gemisine çarpmış, bu gemi de kısa bir sürede alevler içinde kalıp yanmaya başlamıştı. Yanan gemiler Beykoz önlerine gelince evlerinden, sahilden kaçan kalabalık, geceliklerinin üzerine alelacele geçirdikleri yağmurluklar, ellerinde yorganlar tepelere doğru tırmanmışlardı. Deniz alevler içinde ışıl ışıl ve sapsarıydı. Her biri kızıl birer demir yığınına dönüşmüş gemilerin bacaları, direkleri, kaptan köşklerinin yükseltileri sıcaktan eriyerek yamulmuştu. Gök sanki gemilerin ta içinden yansıyan büyük bir kızıl ışıkla aydınlanmıştı. Arada bir patlama oluyor, battaniye büyüklüğünde sac parçaları kâğıt gibi yana yana denize iniyor, sahilden, tepelerden bağırışlar, çığlıklar geliyor, patlamalarla birlikte çocuk ağlamaları işitiliyordu.""

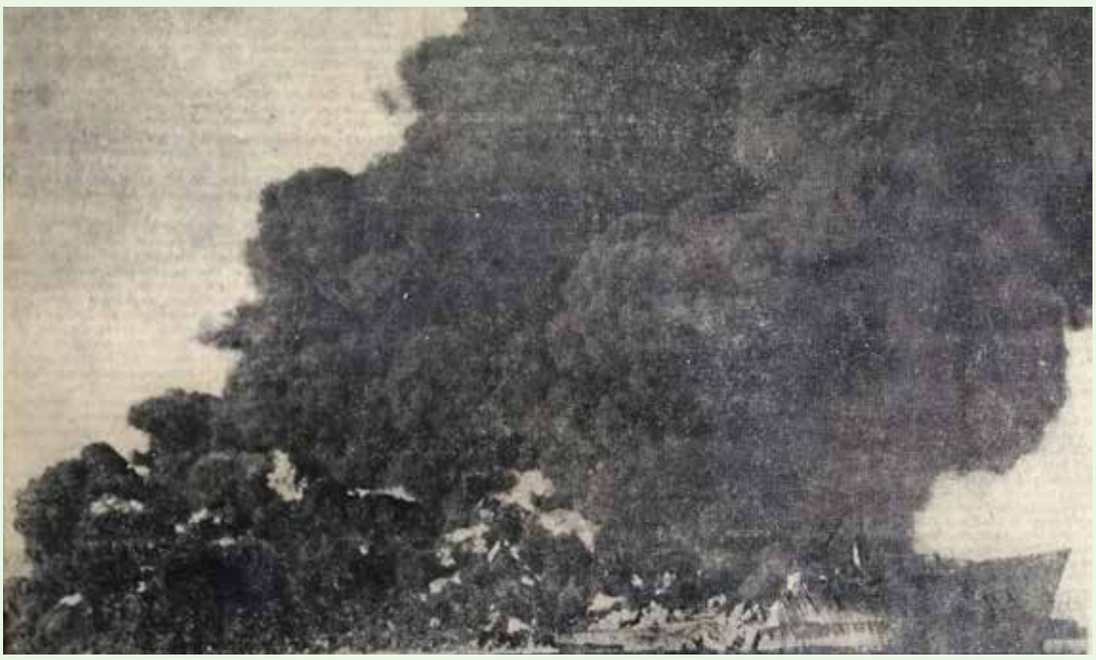

Yangınla birlikte, gök sanki gemilerin ta içinden yansıyan büyük bir kızıl ışıkla aydınlanmıştı.

3- İKİ BEYKOZLU VE BEYKOZ'DA KURULAN İKİ TERSANE

1-HAYRİ BARAN: TÜRKİYE'NİN İLK ÖZEL TERSANESİNİ BEYKOZ'DA KURAN BEYKOZLU

Türk denizciliğinin duayen ismi armatör Hayri Baran, Beykozlu bir aileye mensuptu. Beykozlu topçu subayı Ahmet Hulusi Baran ile Beyazıt Camii İmamı Ahmet Şerif Efendi'nin kızı Şerife Kadriye Hanım'ın üç çocuğundan biri olarak 1910 yılında dünyaya geldi. Yüksek Denizcilik Okulu'nu bitiren Baran, Deniz Sigorta ve Liman Hizmetleri Müdürlüğünde çalıştı. 1934-1950 arasında Yüksek Denizcilik Okulu'nda, yani mezun olduğu okulda "Deniz Nakliyatı ve Gemicilik" dersleri verdi.[385]

Türkiye'nin ihtiyacı olan gemileri yapmakla meşgul olmadan önce ülke denizciliğinin gereksinim duyduğu denizcilerin yetişmesi için gayret gösterdi. Yazdığı kitaplar, sadece ders verdiği 1930'lu ve 40'lı yıllarda değil, uzun yıllar Yüksek Denizcilik Okulu'nda okutuldu. "Gemicilik" ve "Modern Gemicilik" isimli bu kitaplar, okul yayınları arasında neşredilip Milli Eğitim Bakanlığı yayınevlerinde satılmıştı.[386]

"Yazdığım ders kitaplarının" diyordu Baran, "sağladığı küçük bir birikimim vardı. Savaş sırasında da bir taahhüt işine girip ahşap motörlerle Zonguldak'tan İstanbul'a kömür taşımıştım. Buradan sağladığım birikimim vardı. Ama ilk gemim olan Pekin'in 130 bin liralık bedelini ödemeye yetmedi. 1948'te hayatımın en büyük riskini yüklendim. Kayınvalidemin bir evi vardı. Onu ipotek edip kredi aldım. Pekin'e yatırdım. Risk aldım ama deniz nakliyatını da çok iyi biliyordum."[387]

Türkiye'nin Armatörler Kralı olarak anılan Hayri Baran'ın 1952'de aldığı Barbaros tankeri, Türkiye'ye petrol taşıyan ilk yerli bandralı gemiydi. O güne kadar yabancı gemilerle nakledilen Türk petrolü, artık Türk bayraklı gemilerle taşınıyordu. Baran için dönem noktası Barbaros'un Kızıldeniz'de kaza yapması oldu. Kaza yüzünden Mısır'ın başkenti Kahire'ye gitmek zorunda kalan Baran, 15 gün orada kalmış, o sırada tanıştığı bir komisyoncu da ona Sovyetler Birliği'nden aldığı petrolü Mısır'a getirmesi teklifinde bulunmuştu. Talihin döndüğü bu anı şöyle anlatıyor Hayri Baran:

"Benim için müthiş bir kombinasyondu bu. Düşünün, Barbaros Basra'dan aldığı petrolle dolu olarak Türkiye'ye gelecek. Sonra hemen Karadeniz'e çıkıp, Batum ve Tuspeh limanlarına gidip yine petrol yüklenecek. Bunu Mısır'a Port Said ve Süveyş'e boşaltacak. Arkasından yine Basra'dan petrol yüklenip Türkiye'ye getirecek. Barbaros'un hiçbir seferi boş geçmeyecekti artık. Kaza uğurlu gelmişti. Sovyetler Birliği o günlerde öyle durumdaydı ki, Batum'da Barbaros'u görünce, hayranlıkla bakarlardı. Bu gemi Türk olamaz dediklerini hatırlarım. Ne yazık ki iki yılda bu işi bitirdiler. Kendi gemilerini yapıp filolarını kurdular.".

1962'de Beykoz'da tersanesini kurdu

1948 yılında II. Dünya Savaşı sonrasında armatörlüğe başlayan Hayri Baran, tersanesini ise 1962'de Beykoz'da kurdu.[388]

Türkiye'nin "tam anlamıyla ilk özel tersaneye sahip armatörü" olarak kısa zamanda başarılı gemi yapım işlerine imza attı. Oldukça zor bir iş başarmış ve Beykoz Tersanesi'nde 16 yılda 34 büyük gemi inşa etmişti. Tersanede kapasitesini tam kullandığı dönemde bin işçi çalışıyordu. Türkiye'nin en büyük gemisi olan 5500 tonluk Öncü gemisi orada, Beykoz'daki yerli tezgahlarda inşa edildi. Daha teknik ve özellikli bir gemi olan Başak tankeri de burada Türk işçilerinin ellerinde hayat buldu.

1948 yılında II. Dünya Savaşı sonrasında armatörlüğe başlayan Hayri Baran, tersanesini 1962'de Beykoz'da kurdu.

Hayri Baran, gemiciliği altın yumurtlayan tavuğa benzetiyor.

Baran sahip olduğu tankerlere, Barbaros, Hızır Reis ve Oruç Reis gibi Türk tarihinde denizcilikle özdeşleşmiş kişilerin isimlerini veriyordu. Sözgelimi Oruç Reis tankeri, Baran'ın Beykoz'daki tersanesinde, yani yerli tezgahlarda, yerli mühendis ve işçilerin çalışmasıyla yapılmıştı. 61 metre uzunluğunda, 9 metre genişliğinde ve 4 metre derinliğinde olan Oruç Reis tankeri, 1964 yılının şartları altında yüzde 75'i yerli, yüzde 25'i de yabancı ithal malzeme olmak üzere inşa edilmişti. Tanker, 28 Kasım 1964'te düzenlenen bir törenle denize indirildi.[389]

1966 yılında Türk Donanması için yaptırılan 3 çıkarma gemisinden biri Hayri Baran tarafından hediye edilmişti.

Gemiciliği "altın yumurtlayan tavuğa" benzeten Hayri Baran, bürokratik engeller ve denizciliğe önem verilmemesi sebebiyle 1970'li yılların sıkıntılı şartları içinde tersanesini kapatmak zorunda kaldı. Küçük gemilerini de elinden çıkartan Baran, büyük tonajlı gemileriyle taşımacılık yapmaya devam etti.[390]

Donanmaya çıkartma gemisi hediye etti

1960'lı yıllarda Kıbrıs Meselesi sebebiyle ABD ile yaşanan sorunlar ve diğer sıkıntılar sebebiyle Türk Silahlı Kuvvetleri'nin ihtiyaç duyduğu gemileri yurtdışından temin etmesinde ortaya çıkan zorluklar üzerine yurdun dört bir tarafından başlatılan "Başkalarının Vermediğini MİLLET YAPAR" kampanyası, büyük ilgi uyandırmıştı. Cumhuriyet gazetesinin öncülüğünde başlatılan kampanyaya, Hayri Baran da Donanma'ya bir çıkarma gemisi hediye ederek katıldı. Baran, bu konuda şunları söylüyordu:

"Bilhassa bu hareketin memleketimizde her kademedeki insanlar ve zümreler için bir dinamizm yaratacağına, şahsi görüş ve kabiliyetimizi dünya kamuoyuna aksettireceğine inancım vardır. Milletçe bu uyuşuk durumdan kurtulup fiili sahada bir varlık gösterilmesinin küçük bir örneği olarak memleketçe büyük bir sevgiyle bağlı olduğumuz Ordumuza ve dolayısıyla Donanmamıza bugünün şartlarına göre büyük bir ihtiyaç hissedilen bir çıkarma gemisi hediye edilmesi, şirketimiz için milli bir ödevdir."[391]

Kampanyaya, TSK mensuplarının yaptığı 3.141.325 liralık yardımdan sonra diğer kamu ve özel sektör şirketleri içinde en büyük yardımı yapan 1.500.000 lira değerinde bir çıkarma gemisi bağışlan Hayri Baran olmuştu. Baran'ı 600.000 lira ile Merkez Bankası ve diğer bankalar ile büyük kamu kuruluşları takip etti.[392] Donanma Komutanlığının ihtiyacı olan çıkarma gemilerinin Haliç ve Camialtı Tersanelerinde yapılmasına karar verildi. Bu tersanelerde 5 adet Çıkarma gemisinden birini, Hayri Baran üstlenerek ödedi. Çıkarma gemilerinin her biri 40 metre uzunluğunda, 10 metre genişliğinde, 50 ton ağırlığında 4 tankı taşıyabilecek kapasitede ve 12 mil hıza sahipti. Gemiler, 8 Mart 1966 tarihinde Gölcük'e, oradan da Mersin'e doğru yola çıktılar.[393]

Beykoz'da Almanlar için gemi yaptı

Denizciliğin kitabını yazan Hayri Baran'ın Beykoz'daki tersanesi, sadece Türkiye'nin ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla gemi ve tanker inşa etmiyordu. Baran, 1971 yılında Beykoz Tersanesi'nde o zaman bölünmüş Almanya'nın batı kesimini temsil eden Federal Almanya'ya 3 adet gemi inşa ederek ihraç etmek üzere anlaşma imzaladı. Böylece Beykoz'dan tarihinde ilk defa gemi ihracatı gerçekleşmiş olacaktı. Daha da önemlisi, son teknoloji kalitesiyle dillere destan olan Almanya için Beykoz'da gemi üretilecekti.

Tersanenin sahibi Denizcilik Anonim Şirketi'nin paylaştığı bilgilere göre, o dönemler henüz pek bilinmeyen ve bu yüzden de "Her türlü motorlu kara aracı veya bagajlı yük taşıyabilen" Roll-On/Roll-Off, yani Ro-Ro taşımacılığa uygun bu gemileri, Federal Almanya'nın en eski ve tanınmış gemi inşa sanayii firmalarından D.W. Kremer Sahn-Elmsborn firması sipariş etmişti. Beykoz Tersanesi'nde en modern şekilde yapılacak bu gemilerin inşasının iki yıl içinde tamamlanması planlanıyordu. O dönemin hesaplamalarına göre bu siparişten Türkiye, sadece işçilik ücreti olarak 15 milyon lira karşılığında döviz girdisi sağlayacaktı.

Almanya'dan alınan bu siparişler, Beykoz Tersanesi için de bir dönüm noktasıydı. Çünkü Beykoz Tersanesi, o tarihe kadar Donanma Komutanlığı, Denizcilik Bankası ve Türk firmaları için gemi inşa etmişti. Bu siparişle birlikte ilk defa yurtdışına yönelik bir üretim yapacak, Türk işgücünün yeteneğini ve nitelikli üretimini yabancı piyasalara gösterme imkanı bulacaktı.[394]

Hayri Baran bir ekol oldu

Türkiye'nin birçok armatörü ya da denizcilikte uzmanlık sahibi kişileri; Hayri Baran'ın rahle-i tedrisinden geçmiş, orada mühendis ya da yönetici olarak çalışmıştı. Böylece Baran, Türk tersanecilik ve denizcilik tarihinde bir ekol olmayı başarmış nadir insanlardan biri oldu.[395] Ünlü denizci Haluk Özgün de bunlardan biriydi. Haluk Özgün, "Mezun olunca 25 – 30 sene yabancı şirkette çalıştım ama en uzun çalıştığım Türk şirketi Hayri Baran idi. O zamanlar en iyi denizcilik şirketiydi" diyordu. Gazeteci Ayşe Özgün ile tanışıp evlenlemeleri de Hayri Baran sayesinde olmuştu. Ayşe Özgün'ün babası Hayri Baran'ın yakın arkadaşıydı ve Denizcilik Şirketi'ne gidip geliyorlardı. Orada Haluk Özgün ile tanışarak mutlu bir yuva kurmuşlardı.[396]

Hayri Baran, 1967 yılında Donanma Cemiyeti Yönetim Kurulu üyeliğine seçildi.[397] 1976'da ise Yapı ve Kredi Bankası İdare Meclisi Başkanlığına getirildi.[398] Uzun süredir rahatsız olan Hayri Baran, 16 Mayıs 1983 günü vefat etti. Baran'ın cenazesi Şişli Camii'nde kılınan cenaze namazının ardından defnedildi.[399] Oğulları Pekin ve Ekin Baran da baba mesleğini sürdürürken Denizcilik Şirketi, Ekin Baran yönetiminde yoluna devam ediyor.

Beykoz'da Almanlar için 3 adet ro ro tipi gemi inşa edilmişti. Daha sonra yine Almanya'ya 2 adet nebati yağ tankeri inşa edildi.

VEFAT

Beykozlu Mülazımıevvel merhum Ahmet Hulusi Efendi ile merhume Kadriye Hanım'ın oğlu, merhume Zehra ve Müşfide Hanımların kardeşleri, Erol Akıncı ve Metin Baran'ın dayıları, Meyzi Baran ile Nihan Baran'ın kayınpederleri, Küçük İdil ve Emre'nin sevgili dedeleri, Pekin Baran ile Ekin Baran'ın babaları, Bedia Baran'ın kıymetli eşi,

YAPI VE KREDİ BANKASI, İMAR BANKASI, ULUSLARARASI ENDÜSTRİ VE TİCARET BANKASI, SINAİ VE MALİ TEŞEBBÜSLER A.Ş. ESKİ YÖNETİM KURULU BAŞKANLARINDAN
YÜKSEK DENİZCİLİK OKULU ESKİ HOCALARINDAN

ARMATÖR
HAYRİ
BARAN

16 Mayıs 1983 Pazartesi günü vefat etmiştir. Aziz nâşı 18 Mayıs 1983 Çarşamba günü (Bugün) Şişli Camii'nden öğle namazını müteakip ebedi İstirahatgahına tevdi edilecektir. Tanrı rahmet eylesin.

AİLESİ

Hayri Baran 16 Mayıs 1983 tarihinde vefat etti.

2- HAMİ KAYNAK: ANADOLUKAVAĞI'NDA DOĞDU SELVİBURNU'NDA ÜRETTİ

Hami Kaynak, 20. yüzyılın ilk yıllarında 1905 yılında Osmanlı İmparatorluğu döneminde Beykoz'un Anadolukavağı'nda doğdu. Anadolukavağı İskelesi'nin sırasındaki bir yalıda doğması denizci bir aileye mensup olmasının ötesinde denizci kalacağının bir işaretiydi. Babası Mısırlı Abbas Sait Halim Paşa'nın Kaptanı Fevzi Bey, annesi Trabzon eşrafından Fesçilerin kızı Mühibe Hanım idi. Babasının kaptanlığı dillere destandı, hele Sait Halim Paşa'nın 30 metrelik 3 direkli yatını "sadece yelkenle borda" etmesi, her kaptanın yapabileceği iş değildi. Eğitim hayatı Kavak ve Beykoz'da geçen Hami Kaynak, idealindeki Yüksek Denizcilik Okulu'na gitti ve mektepli bir "çarkçı" oldu. Askerlikten sonra İstinye'deki "Deniz İtfaiye Motoru"nda çarkçı olarak başladığı iş hayatını, Hasköy'de Gümrük Muhafaza Müdürlüğünde sürdürdü. Burada çalışırken, 1934'de Soyadı Kanunun çıkması üzerine yaptığı iş olan kaynakçılıktan mülhem "Kaynak" soyadını aldı.

Yasal zorunluluk olan vergi dilimleri sebebiyle maaşından kesinti olunca kızıp istifa etti. Aslında bu, hayallerini gerçekleştirmek için bir fırsat doğurdu. Böylece bildiği muhit olan Hasköy Aynalıkavak'ta 1934'te torna tesviye atölyesi kurdu. Moda Deniz Kulübü'nde üye olan Zeki Rıza Sporel ile iş dolayısıyla tanışıyor olması, hayatının akışını değiştirdi. Sporel, kendisine yeni kurulan Moda Deniz Kulübü Kayıkhanesi bakım ve işletme işlerinin sorumluluğunu teklif etti, o da kabul etti. Bu arada atölyeyi devam ettiren Kaynak, 1944'te Baymak'ın kurucusu Fikret Bayraktaroğlu'nun önerisiyle Arma Deniz Kızakları adıyla yeni bir şirket kurup Büyükdere'ye taşındı. Arma çatısı altında Bayraktaroğlu ile 1950'ye kadar beraber

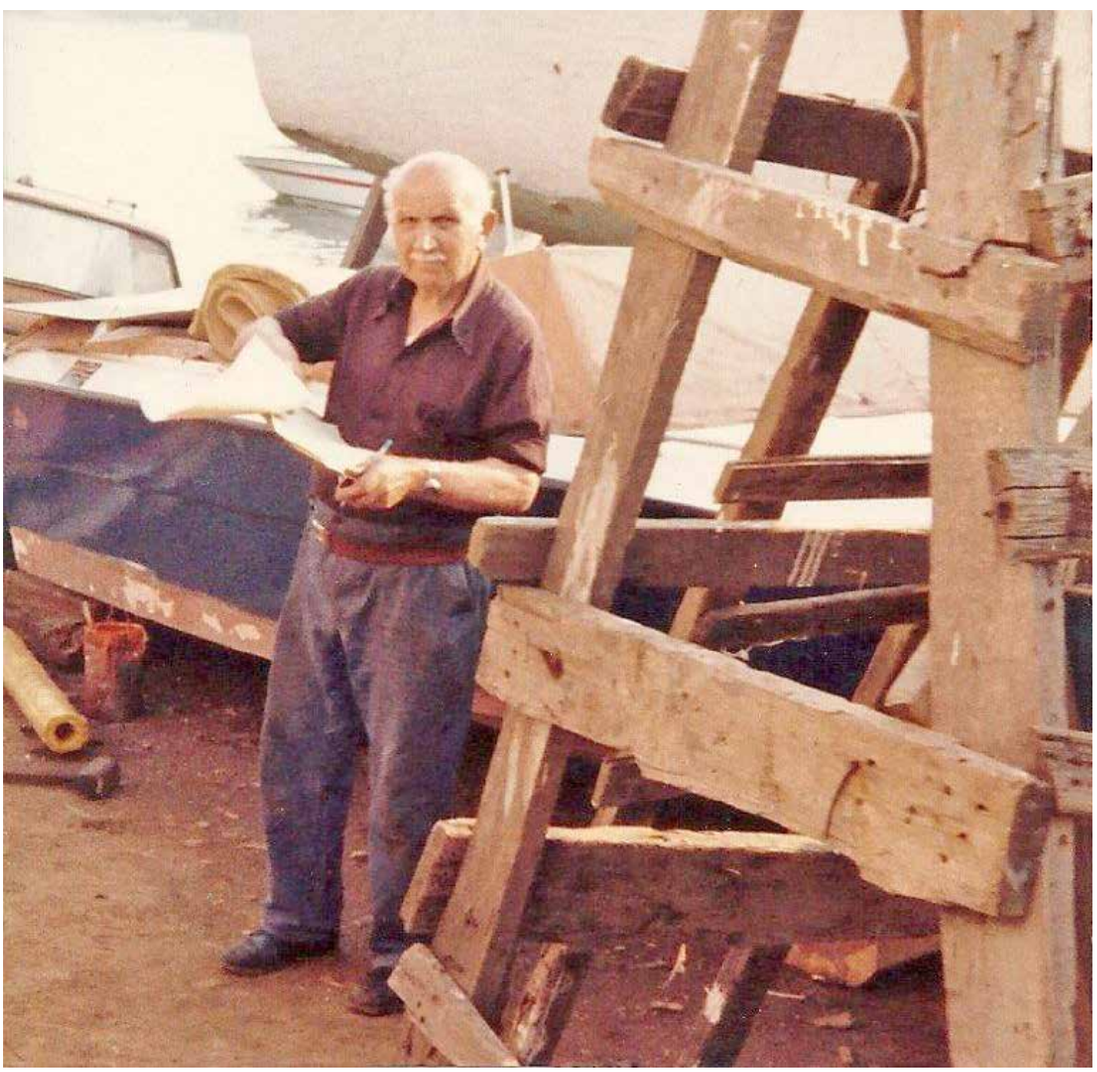

Hami Kaynak Beykoz'daki tersanede iş başında

Üç nesil bir arada. Hami, Metin ve Turgut Kaynak

çalışan Hami Kaynak, Büyükdere'de tekne bakım işlerindeki maharetiyle adını duyurdu, oldukça iyi bir çevre edindi.

1957 yılında ilk kez bakımdan imalata geçti. Anadolukavağı'ndaki Amerikan Radar Üssü'nde dizaynı da kendine ait olan tekneyi imal ederek, ilk tekne üretimini gerçekleştirdi. Bunu diğer tekne yapımları takip edince seri imalata geçmeyi planladı. Sakıp Sabancı'dan Selahattin Beyazıt'a kadar Türkiye'nin birçok ünlü ismine gezinti ve sürat tekneleri inşa etti. Büyükdere'deki imalathane yetersiz gelince, 1960'da doğup büyüdüğü ilçe olan Beykoz'da "Selviburnu No:7"de Hami Kaynak Tersanesi'ni açtı. Önce kızaklar yapıldı, sonra iki adet biner tonluk kosterler kuruldu. Bir yandan Aspendos gibi yolcu gemileri diğer yandan sürat tekneleri yapılacaktı. Bu, çağın getirdiği yeniliklerin takip edilerek 1970'lerin başında fiberglass tekne imalatına da geçilmesi anlamına geliyordu. Tatko'un makine desteğiyle yıllık 186 tekne üretimi planlandı. Öyle ki, 1973 yılına gelindiğinde Beykoz Tersanesi'nde boş bir metrelik yer bile kalmamıştı. Nihayet Hami Kaynak hayaline erişti, çocuklarının da gayretleriyle inat ve sabırla çalışmasının karşılığını "Starboat" markasını oluşturarak aldı. Hami Kaynak'ın ürettiği tekneler, Boat fuarlarında en çok aranan ürün kategorisine girmişti.[400]

Hami Kaynak, firmasının 40. yılı sebebiyle müşterilerine şöyle seslenecekti:

"Takdir ve ilgi dolu kırk yıllık geçmişin verdiği tecrübe ile siz denizsever sportmenlere geçen seneki modellerimize ilaveten 10 yeni tip STAR BOAT sunmaktan gurur duyarız."[401]

Günümüzde Starboat Hami Kaynak Tersanesi, Bodrum'da üçüncü neslin gayretleriyle yaşamaya devam ediyor. Burada yerli, dünya standartlarında, "5 mt ile 12 mt arasında katamaran ve deep-V tarzında" üretimle yeni tekneler imal edilip, Beykoz'un öncü ismi Hami Kaynak'ın kendi alanında hem ilk hem de tek olma özelliği sürdürülüyor.[402]

Hayri Baran ve Beykoz Tersanesi çalışanları bir arada

4- BEYKOZ KİMLİĞİNİN TEMEL UNSURU: SPOR

1930 yılındaki yarışlar Çubuklu-Beykoz güzergahında yapıldı. Hanımlar kategorisinde Altunordulu hanımlar birinci oldu.

Deniz sporları, Beykoz'un kayıtlardaki sporla bütünleşik temel etkinlikleri arasında ilk sıralarda gelir. Yüzücülükten küreğe, kürekten yelken yarışlarına kadar İstanbul'un en iddialı kulüplerinden birine sahipti Beykoz. Boğaziçi'nin nispeten dingin kıyılarından birine sahip olması sebebiyle de deniz sporlarının önemli bir kısmına ev sahipliği yapardı.

1930'lu yıllarda İstanbul'daki deniz yarışları, İstanbul Mıntıkası Denizcilik Heyeti tarafından düzenleniyordu. Teşvik mahiyetindeki bu deniz müsabakalarının vazgeçilmez iki mekanı vardı: Beykoz ve Moda. Her sene bu iki yerde düzenlenen deniz yarışlarının 1930 yılındaki ilk ayağı, Beykoz'da deniz sporları ile meşgul olan kulüplerden Galatasaray, Beylerbeyi, Altınordu, Fenerbahçe ve Haliç kulüplerinin katılımıyla gerçekleştirildi. Ne yazık ki deniz sporlarından tartışmasız bir üne sahip olan Beykoz Kulübü, bu yarışlar kendi evinde yapılmasına karşın iştirak etmedi. Bu yüzden tüm kategorilerde kıyasıya rekabet sadece iki kulüp, Galatasaray ile Altınordu arasında geçti. Çocuklar ve gençlerin yanı sıra hanımlar kategorisinde yapılan yarışlarda, Altınordulu hanımlar birinci oldu. Yarışlar, Çubuklu-Beykoz güzergahında yapılmıştı.[369]

Deniz yarışlarının ikinci ayağı yine Temmuz ayı içinde Moda'da düzenlendi. Beykozlu kadın kürekçiler, bu kez yarışlara iştirak ederek,[370] sportmence davranışlarıyla büyük takdir topladılar.

Beykoz deniz yarışlarından bir manzara

Nerde o kürek ve yelken yarışları?

Beykoz'un kürek yarışları heyecanla ve merakla takip edilir, gazeteler kürek yarışıyla ilgili haberleri, başta ne zaman başladığı ve kimin kazandığı olmak üzere hiç atlamadan sayfalarında yer verirlerdi. 1950 yılı Temmuz ayında ise Boğaziçi'nin simgesi olan Beykoz kürek yarışları 9 Temmuz Pazar günü saat 15.00'de yapılmıştı.[371]

Beykoz kürek yarışlarına ev sahipliği yapmaktan hiç vazgeçmedi. Yıllar geçse de Beykoz kıyılarında kürek yarışlarına katılmak, hem bir gelenek haline geldi hem de yarışmacıların en büyük hayallerinden biri oldu. 1972 yılında yapılan kürek yarışları ise teşvik amaçlıydı. Kulüplerin büyükler ve gençler sınıflarındaki kürekçilerinin katıldığı yarışların bayanlar sınıfında ise yarışmacıların antremansız olması sebebiyle yapılmamıştı.[372]

Yelken yarışları da Beykoz'la bütünleşmişti. Bu yarışlar "uzun, dar, düz dipli, üç köşe yelken açılan iki direkli, iki kişilik tekne" olan şarpilerin katılımıyla Bebek-Beykoz arasında yapılırdı. Şarpiler, Beykoz'dan Bebek'e gidip tekrar Beykoz'a dönerlerdi. 1950 yelken yarışı da kürek yarışlarını takip eden hafta 15 Temmuz Cumartesi günü gerçekleştirilmişti.[373]

Beykoz, yüzmede birinci

Beykoz, Boğaz kıyısında bir ilçe olmasının karşılığını İstanbul yüzme yarışlarında aldı. 1952 yılında İstanbul'da düzenlenen yüzme müsabakalarında Beykoz takımı "Ortalar" kategorisinde birinci olurken "Küçükler" kategorisinde ise üçüncülüğe yerleşti. Lido yüzme havuzunda yapılan yarışmalarda Beykoz takımından Nevzat Sönmez 100 metre serbestte 1.21.5'lik derecesiyle ikinci; 200 kurbağalamada İsmail Kaya 3.48.4'lük derecesiyle ikinci; Nevzat Sönmez 100 metre sırtüstünde 1.43.3'lük derecesiyle birinci; takım olarak 3x100 karışık bayrakta 4.52.4'lük dereceyle birinci geldi. Böylece Beykoz takımı 69 puanla açık ara birinci, Yüzme İhtisas Takımı 42 puanla ikinci, Galatasaray Takımı 39 puanla üçüncü ve Modaspor Takımı da 26 puanla dördüncü sırada yer aldı.[374]

1977-78 Sezonu Beykozspor
Ayaktakiler Soldan Sağa : Bülent, Cihat, Metin Aydın, Kaleci Erdal, Günay Haznedaroğlu, Kaptan Erdoğan Albayrak
Alt sıra Soldan Sağa : Recep Gürbaşak, Tahir Karacan , Kamil Doygun, Mete, Haluk.

1977 Senesi Beykozspor

"Beykozlular Dün Miting Yaptılar"

Milliyet gazetesi, bu başlığı attığı haberini, "Boğaz'ın karşı yakasında (Anadolu yakasını kastediyor) başlayan kütle arzusu, Beykoz'da nutuklarla son buldu. Dargınlar barıştı. Şeref Görkey tekrar antrenör" spotlarıyla İstanbullu sporseverlere duyuruyordu. Beykoz'un efsanevi futbol takımında yaşanan son gelişmeler, sadece Beykoz'un değil, tüm spor camiasının ana gündem maddesiydi. Beykozlular takımlarını, başarılı bir şekilde çalıştıracakarına inandıkları antrenör Şeref Görkey'in göreve dönmesi için büyük bir miting yaptılar. Yer gök mitingle inledi. Antrenör, halkın büyük teveccühü karşısında görevine geri döndü. Bu durum, gazetelerde şöyle yer aldı:

"Dün öğle saatlerinde Aşir Efendi Caddesinde vazifeli polis memurları, az daha Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu tatbik edeceklerdi. Fakat, toplanan kalabalığın samimiyetine inanmamış olsalardı…

Hadise, Beykoz'da başladı. Kaptıkaçtılar kiralanıyor, kamyonlar, otomobiller heyecanlı heyecanlı uzun bir yolculuğa hazırlanıyordu. Kafile, ellerinde demet demet çiçekler, Üsküdar istikametinde yola çıktığı zaman, durum anlaşılmıştı. 200-250 kişi kadar olduğu tahmin edilen Beykoz taraftarları 'Kırgın' antrenör Şeref Görkey'in kalbini almaya gidiyorlardı. İşin memnuniyet verici tarafı, kafile muhalif-muvafık diye ikiye ayrılan Beykoz sakinlerinden müteşekkildi. İşte bu sebeple Aşir Efendi Caddesi'nde toplantı yasağı ilan edilmedi. Sporsever polisler de, pek endişeli günler geçiren Beykoz'un istikbali bakımından bir araya gelen Beykoz taraftarlarını hoş gördü.

Şeref hayretler içinde

Kafile, Aşir Efendi Caddesi'ne heyecanla girdi. Herkes civarda bir seçim mitingi yapıldığını zannetmişti. Beykozluları karşısında gören Şeref Görkey, hayretler içinde kaldı. Yazıhane iki dakika içinde iğne atılsa yere düşmez hale gelmişti. Kalabalıktan 'Beykoz'a, Beykoz'a' sesleri duyuluyor, 'Şeref Görkey, çok yaşa' temposu yükseliyordu. Görkey, bu samimi topluluğa teşekkür etti ve bu arada içlerinden bazılarına 'Kulübü kötü duruma düşürdüklerini' söyledi. Israrlar, dönüş istikametini de belli etmişti. Kafile iki saat sonra Beykoz'da gelin alayı gibi karşılandı. Fabrikanın önündeki çayırda 1000'i mütecaviz taraftar kitlesi toplanmıştı. Köyün yaşlıları bu kaynaşan topluluğa bakarak 'Beykoz kulübünün mukadderatı şimdi değişti, artık iyi günler başlıyor' dediler. Eski Kulüp Reisi Cevat Taray da birleşen Beykozlulara hitaben bir konuşma yaptı. Muhalefet lideri Bahadır Olcayto ile Umumi Kaptan Sadrettin Arseven gözyaşları arasında barıştılar. Beykoz cidden tarihi bir gün yaşıyordu. Şeref Görkey de, bu hassasiyetin dışında kalamadı ve 'Sizlere faydalı olabilirsem ne mutlu bana' dedi. Böylece gayeye vasıl olunmuştu. Şeref Görkey tekrar Beykoz antrenörlüğünü kabul etmişti.

Spor tarihimizin bu eşine rastlanmayan hadisesi, akşam karanlığı bastıktan sonra devam etti. Futbolcular memnun, idareciler memnun, köy halkı memnundu. Gece şerefe şenlikler tertiplendi. Tam tabiriyle Beykoz'da dün gece bayram vardı…

Dün gece kendisi ile görüştüğümüz Şeref Görkey:

'Şahsıma karşı gösterilen bu yakınlıktan son derece memnun oldum. Beykoz Kulübü hiçte layık olmadığı bir durumda bulunuyor. İkiliğin kalkması beni sevindiren başlıca husustur. Şimdi hep beraber çalışıp Beykoz'u eski yerine çıkarmak lazım. Buna da inanıyor ve cümlemize başarılar diliyorum.'

Görkey, yarın saat 10:30'da Beykoz'u çalıştıracak."[375]

Şeref Görkey

Dönemin İstanbul Belediye Başkanı Aytekin Kotil taraftarlık konusunda karikatürleri konu olmuştu.

Büyük Usta Necmi Tanyolaç, Beykoz'un Küme Düşüşünü Yazdı: Bütün Bir Sahil Beykoz İçin Ağlıyor

Necmi Tanyolaç

Gelmiş geçmiş en büyük spor yazarı, bir zamanların kült ismi Necmi Tanyolaç, Beykoz'un efsanevi futbol takımı için yazmıştı. Bir İstanbul beyefendisi olan Tanyolaç, İstanbul'un değerlerini temsil eden bir İstanbullu olarak, şehrin futbol değerlerine de sahip çıkıyordu. Bu yüzden diğer İstanbul takımları gibi Beykozspor'u yakından takip ediyor, onun hakkında yazılar kaleme alıyor, daha başarılı sonuçları nasıl alacağını dair görüşlerini aktarıyordu. En hüzünlü yazısını ise 1964 yılında kaleme aldı. Çünkü o yıl Beykozspor, küme düştü. Usta kalem Tanyolaç da yazısının başlığını, "Üsküdar'lı ağlıyor, Kuzguncuk'lu ağlıyor, Kanlıca'lı ağlıyor… Ve bütün bir sahil Beykoz için ağlıyor" diye attı.

Oldukça lirik bir üslubun hakim olduğu yazı, aslında Necmi Tanyolaç'ın taraf olarak yazdığı bir haber yorumdu. Sadece haber vermiyordu, kendi duygusunu da haberin içine katıyor, "ağlıyor" diye resmettiği insanlarla birlikte o da ağlıyor, kaleminin ucu kan damlıyordu.

"Üsküdar'dan Anadolu Kavağına kadar giden kıyılarda matem var üç gündür" diye başlayan yazısının özü, "Beykoz'u düşürdüler, yarım asırlık futbol çınarını devirdiler" teması üzerine kuruluydu.

"Kuzguncuk'taki berber, Kandilli İskelesindeki memur, Beylerbeyindeki manav, Kanlıcadaki sucu, Paşabahçedeki işçi, Beykoz için ağlıyor… O alışılmış neşe yok artık karşı sahilin insanlarında… Dalgın bakışlar… Kederli yüzler. Kenetlenmiş çeneler. Bir hal olmuş karşı sahilin sakinlerine. Anlatabilirsen anlat gördüklerini…

Konuşabilecek kadar ümidi ve cesareti olanlar, 60 – 70 bin nüfuslu Anadolu sahilindeki matemi birkaç kırık sözle ifade etmeye çalışıyorlar; 'Beykoz düştü. Beykoz'u düşürdüler… Yarım asırlık çınarı devirdiler.'

Halbuki daha üç gün evveline kadar buralar böyle değildi. Ümitle başlarını yastığa koymuşlardı Beykozlular. Bir puan için ellerini açıp dua etmişlerdi. Yuşa Tepesi'ne çıkmış, Telli Baba'ya gitmişlerdi. Adakları vardı, Beykoz kurtulsun diye. Fakirlere yemek dağıtmıştı Beykozlu kadınlar, düşkünlere yardım etmişti Beykozlu babalar. 'Allah Beykozumuzu korusun' demişlerdi.

Beykozspor 1966 kadrosu

58 senelik mazisi vardı Beykoz'un… Tertemiz bir spor yuvası olarak kendi halinde yaşamış, üç defa ikinci kümeye düşme tehlikesi geçirmiş, sonunda yine layık olduğu yerde kalmasını bilmişti. Mücadeleci insanların, birbirini sevenlerin, Sarı – Siyaha aşık çocukların kulübüydü burası… Düşen kulübün taraftarları, yakın geçmişin hatıralarıyla avunuyorlardı şimdi. Beykoz, Boğaziçi'nin incisiydi bir zamanlar… Bu sahilde yaşayan her kişi, Beykoz'un sevgilisiydi… Balıkçı ağlarını atarken, Beykoz'u düşünür, lokantacı paçasını satmaya çalışırken Beykoz'u anlatır, cevizlerin gölgesinde, çayırların üstünde top oynayan delikanlılar Beykoz'lu oldukları için iftihar ederlerdi. Daha dün… Beykoz'u nasıl maça götürdüklerini hatırlıyorlardı… Bir iskele dolusu insan uğurlardı Beykoz'u maça giderken. Sonra bir vapur dolusu insan binerdi vapura Beykozlularla beraber. Her şey Beykoz içindi o günlerde. Maça gider. Kazanırlarsa şarkılar söyleyerek dönerlerdi Beykoz'a…

"Kelle İbrahim ağlıyor…"

Beykoz'a gidiyorduk bizim [Foto muhabiri] Sami ile… Üsküdar'dan Beykoz'a kadar kaç iskele geçtiysek, her karşılaştığımız sahil çocuğu Beykoz'a yazık oldu, dedi… Paşabahçe'den geçerken de Şirzat'a rastladık… Sakalı bir karış uzamış. Kalabalığın ortasında… Görünce yanımıza koştu. İlk sözü şu idi: 'Olur mu Ağabeyciğim. Sportmenlik mi bu? Yaktılar bizi. Paramız olmadığı için düştük…' İtham ediyordu Beykoz'un kaptanı… Ona göre parasızlıktan düşmüşlerdi. Açsalardı, kesenin ağzını Beykoz, bu felakete düşmeyecekti… 'Ama' dedi, 'elele verip Beykoz'u yaşatacağız. Yılmak yok…'

Sonra Beykoz'a girdik… Kelle İbrahim'i arıyorduk. 68 yaşındaki yarım asırlık Beykoz'lu Kelle'yi. Bir dükkanın önünde duran delikanlı: 'Kelle için iyi değil diyorlar, zavallı yatağa düşmüş…'

Kelle İbrahim'e haber salındı. Yüreği yanık biçarenin. Dayanamamış içini dökecek birini aramış. Bastonuna dayana dayana çıkmış evinden. Karşılaştığımızda ağlıyordu Kelle İbrahim.

'Ben 15 kardeşin, hayatta kalan tek ferdiyim. Yaşım 68. Dertlerim bile Beykoz'lu idi. Beykoz'u kuranlardan hayatta kalan da sadece benim. Anam öldü, babam öldü bu kadar üzülmedim.'

O koca dev, iki büklüm olmuştu. Etrafımızı sarıverdi Beykozlular. Niçin oldu, neden oldu, ne yapmak lazım, nereye gitmek gerek? Her biri bir şeyler söyledi İdare heyetini suçlayanlar çoğunluktaydı. Hatalı hareket etmişlerdi idareciler. Temmuz ayındaki politika felaketin başlangıcı olmuştu. Sonra Yordan'a git denmiş. Yılmaz'a git denmiş. Takım sarsılmış, para tükenmiş. İdareciler birbirine düşmüş. Ve bunlar Beykoz'un başını yemişti… İçlerinden biri konuşuyordu: 'Kim anlarsa derdimizden onda gideceğiz. Gürsel'e varacağız. İsmet Paşa'ya çıkacağız. Bizi yol inşaatında senelerce bedava çalıştırsınlar. Çalıştığımız fabrikadan yevmiyelerimizi kessinler. Yeter ki Beykoz'u kurtarsınlar…'

İbrahim Kelle ağlıyor

Ne yapacaklar?

İşin hazin tarafı Beykoz'lu, Beykoz için ne yapacağını bilmiyordu. Paniğe uğramışlardı… Mücadele edelim, diyorlardı. Nerede, kiminle, nasıl?..

Yalnız bütün bunları anlatırken, birleştikleri bir nokta vardı; 'Bizi Milli Lig'den düşürdüler. Biz düşmedik… Parayı veren kaldı. Veremeyen gitti.' Mücadelenin sportmence olmayışını davalarına yapacakları anlaşılıyordu…

Sessiz şampiyonlar...

Kürekte, baskette, futbolda, voleybolda, boksta, güreşte 58 yıldır şampiyonlar yetiştiren Beykoz kulübüne gelince; orası da sessizdi. Birkaç çocuk açık hava sahasında oynuyor. Şampiyon teknelerin bakıcısı kalıp gibi hareketsiz duruyordu. İçerisi, kupalar, armağanlar, albümler, bayraklar ve hatıralarla doluydu. Bir de kulübü kuranların resimleri. Ahmet Mithat efendilerin, Şair Cevdet beylerin, Nedim beylerin, Mustafa ve Ferid beylerin resimleriyle…

Devrilen asırlık çınarın altında kalmıştı Beykoz…"

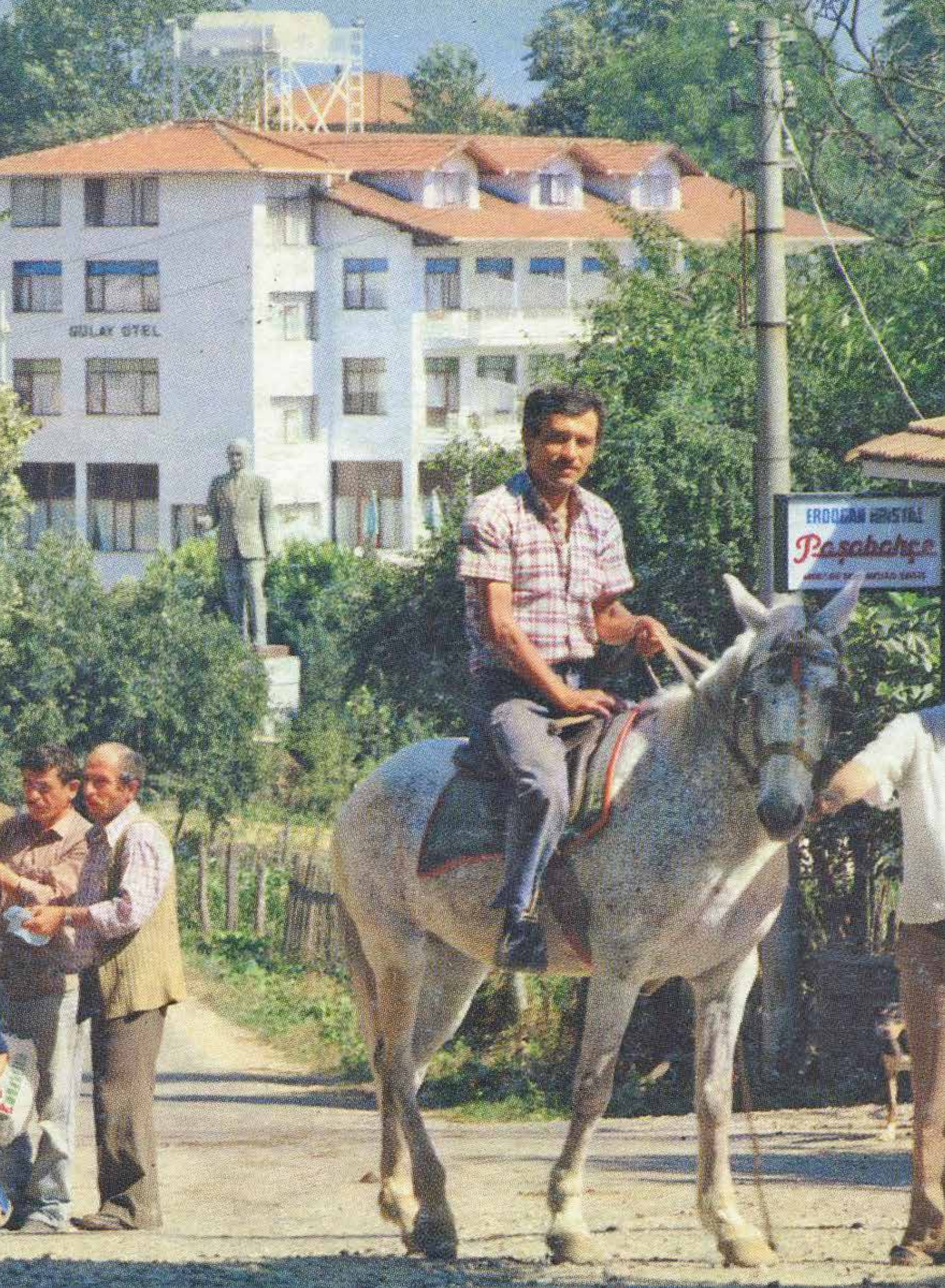
GÜLAY OTEL
Paşabahçe

İKİNCİ KISIM

Cumhuriyet Döneminde
Beykoz
Belediyesi

ALTINCI BÖLÜM

1980 Sonrası Beykoz ve Beledî Faaliyetler

1- 1980 SONRASI BELEDÎ GELİŞMELER

12 Eylül 1980 darbesinden sonra yönetime el koyan askerler, İstanbul belediye yapısını da değiştirdiler. İstanbul'dan sorumlu kabul edilen 1. Ordu ve Sıkıyönetim komutanlığı, 57 numaralı bildirisiyle İstanbul belediyelerini yeniden örgütledi. "İstanbul il sınırları içinde ve özellikle İstanbul şehri çevresinde teşekkül etmiş olan belediyelerin, Milli Güvenlik Konseyi'nin 34 sayılı kararı gereğince ana belediyelere bağlandığının" altı çizilen 57 numaralı bildiride Beykoz ile ilgili düzenleme de bulunuyordu.

Beykoz sınırları içinde Tokatköy Belediye Başkanlığı adıyla bir belediye daha bulunuyordu. 57 numaralı bildiriyle Tokatköy Belediye Başkanlığı lağvedilerek, Beykoz Belediye Şubesi Müdürlüğü ile birleştirilmiş,[403] böylece şubenin hizmet sahasına dahil edilmişti.

c. BEYKOZ İLÇESİNDE:
Tokatköy Belediye Başkanlığı lağvedilerek, İstanbul Belediyesine bağlı Beykoz Belediye Şube Müdürlüğü ile birleşecek ve hizmet sahasına girecektir.

Bu arada tüzel kişiliklerini yitirip şube müdürlüğüne dönüştürülen belediyeler ile İstanbul Belediyesi'ne bağlı olarak daha önce kurulmuş şube müdürlüklerinin çalışma usulleri de "İstanbul Belediye Şube Müdürlüklerinin Kuruluş, Görev, Yetki ve Çalışma Yönetmeliği" ile belirlendi. Yönetmelik, İstanbul Belediye Başkanlığı ile ona bağlı şube müdürlüklerinin görev, yetki ve sorumluluklarını belirleyerek, karşılıklı ilişkilerini açıklığa kavuşturuyordu.

Özetle, şube sınırları içinde belediye idaresi, şube müdürlüklerine aitti. Ancak her şube İstanbul Belediyesi tüzel kişiliği içinde bulunurdu. Bu yüzden şube müdürleri, belediye başkanının veya yetki verdiği belediye başkan yardımcısının gözetim ve denetimi altında, yasalarla kendine verilen görevi yapardı. Burada önemli nokta şuydu: Şube müdürleri doğrudan doğruya belediye başkanlığına bağlı kuruluşlar olduğundan belediye başkanı ve başkan yardımcısı dışında hiçbir makam ve daire, şube müdürlüklerine icra niteliğinde yazı yazamazdı, emir veremezdi.[404]

10 Nisan 1982 tarihli Resmi Gazete'deki yönetmeliğe göre şube sınırları içindeki belediye idaresi, şube müdürlüklerine aitti.

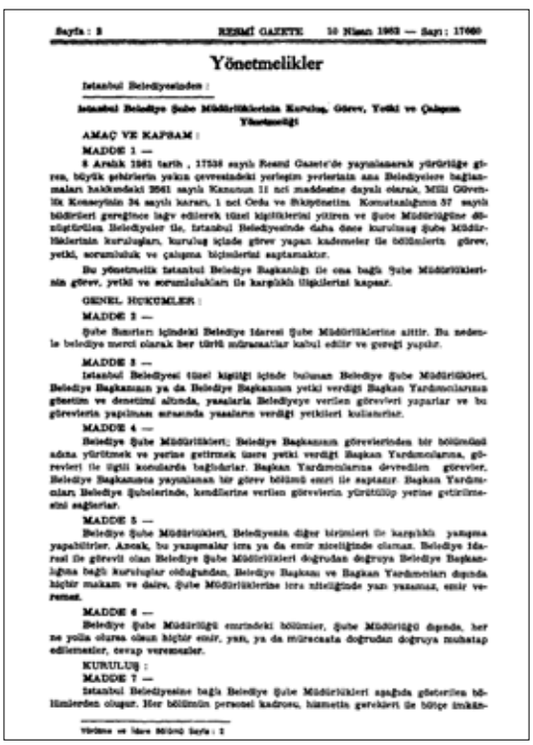
Sayfa : 2 RESMİ GAZETE 10 Nisan 1982 — Sayı : 17660

Yönetmelikler

İstanbul Belediyesinden :

İstanbul Belediye Şube Müdürlüklerinin Kuruluş, Görev, Yetki ve Çalışma Yönetmeliği

AMAÇ VE KAPSAM :

MADDE 1 —

8 Aralık 1981 tarih , 17538 sayılı Resmî Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe giren, büyük şehirlerin yakın çevresindeki yerleşim yerlerinin ana Belediyelere bağlanmaları hakkındaki 2561 sayılı Kanunun 11 nci maddesine dayalı olarak, Milli Güvenlik Konseyinin 34 sayılı kararı, 1 nci Ordu ve Sıkıyönetim Komutanlığının 57 sayılı bildirileri gereğince lağv edilerek tüzel kişiliklerini yitiren ve Şube Müdürlüğüne dönüştürülen Belediyeler ile, İstanbul Belediyesinde daha önce kurulmuş şube Müdürlüklerinin kuruluşları, kuruluş içinde görev yapan kademeler ile bölümlerin görev, yetki, sorumluluk ve çalışma biçimlerini saptamaktır.

Bu yönetmelik İstanbul Belediye Başkanlığı ile ona bağlı Şube Müdürlüklerinin görev, yetki ve sorumlulukları ile karşılıklı ilişkilerini kapsar.

GENEL HÜKÜMLER :

MADDE 2 —

Şube Sınırları içindeki Belediye İdaresi Şube Müdürlüklerine aittir. Bu nedenle belediye merci olarak her türlü müracaatlar kabul edilir ve gereği yapılır.

MADDE 3 —

İstanbul Belediyesi tüzel kişiliği içinde bulunan Belediye Şube Müdürlükleri, Belediye Başkanının ya da Belediye Başkanının yetki verdiği Başkan Yardımcılarının gözetim ve denetimi altında, yasalarla Belediyeye verilen görevleri yaparlar ve bu görevlerin yapılması sırasında yasaların verdiği yetkileri kullanırlar.

MADDE 4 —

Belediye Şube Müdürlükleri; Belediye Başkanının görevlerinden bir bölümünü adına yürütmek ve yerine getirmek üzere yetki verdiği Başkan Yardımcılarına, görevleri ile ilgili konularda bağlıdırlar. Başkan Yardımcılarına devredilen görevler, Belediye Başkanınca yayınlanan bir görev bölümü emri ile saptanır. Başkan Yardımcıları, Belediye Şubelerinde, kendilerine verilen görevlerin yürütülüp yerine getirilmesini sağlarlar.

MADDE 5 —

Belediye Şube Müdürlükleri, Belediyenin diğer birimleri ile karşılıklı yazışma yapabilirler. Ancak, bu yazışmalar icra ya da emir niteliğinde olamaz. Belediye İdaresi ile görevli olan Belediye Şube Müdürlükleri doğrudan doğruya Belediye Başkanlığına bağlı kuruluşlar olduğundan, Belediye Başkanı ve Başkan Yardımcıları dışında hiçbir makam ve daire, Şube Müdürlüklerine icra niteliğinde yazı yazamaz, emir veremez.

MADDE 6 —

Belediye Şube Müdürlüğü emrindeki bölümler, Şube Müdürlüğü dışında, her ne yolla olursa olsun hiçbir emir, yazı, ya da müracaata doğrudan doğruya muhatap edilemezler, cevap veremezler.

KURULUŞ :

MADDE 7 —

İstanbul Belediyesine bağlı Belediye Şube Müdürlükleri aşağıda gösterilen bölümlerden oluşur. Her bölümün personel kadrosu, hizmetin gerekleri ile bütçe imkân-

Yönetme ve İdare Bölümü Sayfa : 2

Tokatköy'ün 1982 yılındaki uydu görüntüsü.

2- BEYKOZLU CESUR KADINDAN GENERAL BAŞKAN'A MEKTUP

12 Eylül 1980 darbesinden sonra belediye başkanlıkları da askerlerin yönetimine verilir. 1982'de İstanbul Belediye Başkanı İsmail Hakkı Akansel'di. Akansel, askerlik vazifesini yerine getirirken İstanbul'u da beledî açıdan yönetti. 1982 tarihinde gazetelere verdiği beyanatta, deniz kirliliğine Boğaziçi yalılarından atılan çöplerin sebep olduğunu ileri sürdü. Belediye Başkanı olarak çöplerin düzenli toplanıp denizlere ve doğaya zarar vermeyecek şekilde imhasından sorumlu olan asker belediye başkanı bu kez sert kayaya çarpmıştı. Beykozlu cesur bir kadın olan Şahika Kayıhan, oldukça kibar bir dille kaleme aldığı yazısını bir gazetenin okuyucu köşesinde yayınlattı. Kanlıca'da doğduğu köşkte yaşayan Şahika Kayıhan, meselenin hiç de Belediye Başkanı Akansel'in dediği gibi olmadığını gözler önüne serdi. İstanbul Belediyesi'ne bağlık Beykoz Belediye Şubesi dahil hiçbir belediye biriminin görevini yerine getirerek, çöpleri toplayamadığına dikkat çeken Kayıhan, yalılardan denize atılan çöplerin geri dönüşümü olduğunu, ama Boğaziçi'ndeki askeri ve sivil gemilerden boşaltılan sintine ve yakıtların yol açtığı tahribatın ise önlenemez olduğunu vurguladı. Belediye yetkililerini, bu gemileri denetlemeye, yalıların çöplerini ise düzenli olarak toplamaya davet etti.

Beykozlu Şahika Kayıhan'ın bir dönemin belediye hizmetlerinin nasıllığına dair somut bilgiler veren, askerî dönem belediyecilik anlayışına ışık tutan açık mektubu tam metin olarak şöyleydi:

İsmail Hakkı Akansel

"Sayın Belediye Başkanı,

5. VII. 1982 tarihli Hürriyet gazetesinde yalılardan denize çöp atılmasının önüne geçilemediği için deniz kirliliğinin de önlenemediğine ilişkin beyanatınızı üzüntüyle okuduk. Üzüntümüzün kaynağı, bir Belediye Başkanının şehrinin böylesine göze görünen bir sorununu nasıl olup da yanlış yorumlayabileceği idi. Olayın gerçeğini 26 yıldır deniz kenarında bir evde yaşayan ve sevgili Boğaziçi'nin nasıl mahvolduğunu her bakımdan çok iyi bilen bir doğasever olarak anlatayım izninizle:

Biz çöplerimizi sürekli denize atmaktayız. Bundan seneler önce de olduğu gibi iki yıl önce bir gün Belediye memurları evimize gelip bundan sonra çöpleri bidonlarda muhafaza etmemizi, haftada iki kez gelecek olan çöp kamyonlarının bu artıkları toplayacağını söyledi. Kendilerine bunun çok kısa süreli bir karar olacağını, yıllar önce de aynı uygulamanın yapılmaya çalışıldığını ama arkasının gelmediğini belirttiğimizde bize, bu sefer ceza bile kesileceğini, çöpçülerin kesinlikle geleceğini söylediler. Tabii ki

1948 yılında II. Dünya Savaşı sonrasında armatörlüğe başlayan Hayri Baran, tersanesini 1962'de Beykoz'da kurdu.

Psikolog Şahika Kayıhan'ın şikayet mektubu Cumhuriyet'te yayınlanmıştı.

Deniz kirliliği ve bir eleştiri

Sayın Belediye Başkanı,

8. VII. 1962 tarihli Hürriyet gazetesinde yalılardan denize çöp atılmasının önüne geçilemediği için deniz kirliliğinin de önlenemediğine ilişkin beyanatınızı üzüntüyle okuduk. Üzüntümüzün kaynağı, bir Belediye Başkanının şehrinin böylesine göze görünen bir sorunu nu nasıl olup da yanlış yorumlayabileceği idi. Olayın gerçeğini 26 yıldır deniz kenarında bir evde yaşayan ve sevgili Boğaziçi'nin nasıl mahfolduğunu her bakımdan çok iyi bilen bir doğasever olarak anlatayım izninizle:

Biz çöplerimizi sürekli denize atmaktayız. Bundan sene revlilerle yaptığım sohbetlerde sintine yağlarını denize boşalttıklarını bizzat kendileri söylediler), Paşabahçe Koyu'nda bağlı sivil ya da askeri gemilerden, İstinye tersanesinden salınmaktadır. Paşabahçe Şişe ve Cam Fabrikası'nın da bir bahar kalorifer depolarında ki artıkları denize boşalttığını kendim gördüm. Ya Tekel Rakı Fabrikasının artıkları... Her gün bir ya da birkaç kez deniz yüzünü kaplayan bu mazot hiç mi dikkatinizi çekmedi ki yalnızca yalıların (Belediyenin ilgisizliği yüzünden) denize attığı çöplerle ilgileniyorsunuz? Bu kirletmeye karşı ne gibi önlem ve yaptırımlarınız olduğunu öğrenmek üzere telefonla danıştığım bir görevliniz bana, yaptığı araştırmada belediyenin hiçbir önlemi olmadığını belirtti. Keşke yanılsaydı ama gerçek ortada.

Bir üçüncü nokta da şudur: Yeni yapılan yalıların kanallarını denize vermeleri yasaktır. (Acaba bu nasıl bir yasaktır ki Kanlıca iskelesinin bir kaç yüz metre kuzeyinde belediye, bütün mahallenin kanalını yeni yaptığı bir kanalizasyonla denize vermektedir.) Yasağa rağmen iskân müsadesi verilen benim bildiğim R. Hisarı'ndaki bir yalı ve Kanlıca'da inşa halinde olan bir yalı kanallarını borularla denize vermiştir. Ayrıca bu inşaattaki bir kısım molozlar denize döküldüğü halde ne B. Şube Müdürü ne de Beykoz Kaymakamı asla konu ile ilgilenmemişlerdir.

Şimdilik sizden durumu bir kez daha değerlendirmenizi ve sorunun gerçek yanına acilen eğilmenizi rica ederiz.

Bizler bu şehri seviyoruz. Doğup büyüdüğümüz İstanbul'un, Boğaziçi'nin bozulup kirlenmesini istemiyoruz. Ama gücümüz bireysel hudutlar için de kaldığı, kitlesel tedbirler alınmadığı takdirde onun mahvolacağını da görüyoruz.

Sayın Başkan peşin ilginize teşekkürlerimizle saygılarımızın kabulünü rica ederiz.

Şahika Kayıhan (Psikolog)
Hisar yolu 30
Kanlıca — İstanbul

iyi bir uygulama bizler gibi iyi hizmete özlem duyan hemşehriler için gene de bir umuttu. Söyleneni derhal yapıp bir bidon aldık ve haftada iki gün birikenleri almaları için kapıya bıraktık. Bu denli ciddî olarak yapılacağı söylenen is ancak iki hafta sürdü. Çöpler birikip gelen giden olmayınca özel talimatı ile ertesi gün çöpçüler geldi. (Tabii bu safiyane titizliğin başkaları tarafından da gösterildiğini hiç ummuyorum.) Takip eden haftada da tekrar telefonla çöpçü gelmesi sağlanınca isin asıl durumu ortaya çıktı: Belediye yalılardan çöp toplamaktan vazgeçmişti. Üstelik verdiği sözü tutmadığı için küçük düşerek. O zamandan beri bize çöpçü uğramaz. Biz ise sadece organik artıkları denize atarak hiç olmazsa bu kadarcık bir tedbir alabiliyoruz. Fakat biriktirdiğimiz naylonları da ne yapacağımızı bilemiyoruz. Geçen hafta rica — minnet bir kamyon uğrayıp aldı. Bu hafta ise Belediye Şube Müdürünün talimat vereceğine dair teminatına rağmen kimse çöplerimizi almadı. Şimdi soruyorum: Siz olsanız ne yaparsınız acaba? Acaba bizim gibi doğayı koruma konusunda çalışan bir ailenin dışında diğer yalı sahiplerinden böylesi bir duyarlılık beklemeye hakkınız var mı? Bu konuda önereceğiniz çözüm yolunu merakla bekleyeceğim.

Beyanatınızdaki yanılgının ikinci bir yönü daha vardır: Denizi asıl kirletenler evlerden yiyecek artıkları atanlar değildir. Bunlar sulardaki canlı yaşamalarına kimyasal artıklar kadar zarar vermezler. Oysa mazot ya da sintine yağları, suları onarılmaz biçimde mahvetmektedir ve her gün bunların tonlarcası gemilerden ve fabrikalardan denize bırakılmaktadır. Şu sırada denizin yüzünde bir tek çöp olmamasına rağmen sathı rengârenk yağla kaplı. Bu da muhtemelen Çubuklu'ya petrol almaya gelen Şehir Hatları gemilerinden (ki bu gemilerde görevlilerle yaptığım sohbetlerde sintine yağlarını denize boşalttıklarını bizzat kendileri söylediler), Paşabahçe Koyu'nda bağlı sivil ya da askerî gemilerden, İstinye Tersanesi'nden salınmaktadır. Paşabahçe Şişe ve Cam Fabrikası'nın da bir bahar kalorifer depolarındaki artıkları denize boşalttığını kendim gördüm. Ya Tekel Rakı Fabrikasının artıkları... Her gün bir ya da birkaç kez deniz yüzünü kaplayan bu mazot hiç mi dikkatinizi çekmedi ki yalnızca yalıların (Belediyenin ilgisizliği yüzünden) denize attığı çöplerle ilgileniyorsunuz? Bu kirletmeye karşı ne gibi önlem ve yaptırımlarınız olduğunu öğrenmek üzere telefonla danıştığım bir görevliniz bana, yaptığı araştırmada belediyenin hiçbir önlemi olmadığını belirtti. Keşke yanılsaydı ama gerçek ortada.

Bir üçüncü nokta da şudur: Yeni yapılan yalıların kanallarını denize vermeleri yasaktır.

(Acaba bu nasıl bir yasaktır ki Kanlıca İskelesi'nin birkaç yüz metre kuzeyinde belediye, bütün mahallenin kanalını yeni yaptığı, bir kanalizasyonla denize vermektedir.) Yasağa rağmen iskân müsaadesi verilen benim bildiğim R. Hisarı'ndaki bir yalı ve Kanlıca'da inşa halinde olan bir yalı kanallarını borularla denize vermiştir. Ayrıca bu inşaattaki bir kısım molozlar denize döküldüğü halde ne Belediye Şube Müdürü ne de Beykoz Kaymakamı asla konu ile ilgilenmemişlerdir.

Şimdilik sizden durumu bir kez daha değerlendirmenizi ve sorunun gerçek yanına acilen eğilmenizi rica ederiz. Bizler bu şehri seviyoruz. Doğup büyüdüğümüz İstanbul'un, Boğaziçi'nin bozulup kirlenmesini istemiyoruz. Ama gücümüz bireysel hudutlar için de kaldığı, kitlesel tedbirler alınmadığı takdirde onun mahvolacağını da görüyoruz.

Sayın Başkan, peşin ilginize teşekkürlerimizle saygılarımızın kabulünü rica ederiz.

Şahika Kayıhan (Psikolog)

Hisar yolu 30

Kanlıca — İstanbul"[405]

Beykoz Kasrı 46 Yıl Hastane Olarak Hizmet Verdi

Vilâyette

Beykoz kaymakamlığı

Beykoz kaymakamlığının Beykoz kasrına nakli düşünülmektedir. Kasırda bazı tamirat yapılacaktır.

Beykoz Kasrı Prevantoryumu: Verem tedavisinde

Beykoz Kasrı'nın hastaneye dönüştürüleceğini 1950 Mahalli Seçimleri sırasında DP'nin güçlü meclis üyesi adayı Beykozlu … … söz vermişti. Aslında çok önceleri, 1930'da Beykoz Kasrı'nın Beykoz Kaymakamlık binası olarak kullanılması düşünülmüş, ancak tamirat yapmak gerekince, bütçe olmadığı için bu fikirden vazgeçilmişti.[406] Seçimlerden sonra derhal Kasrın sağlık kurumu haline getirilmesi için hazırlıklara girişildi. Bu kapsamda İstanbul İl Sağlık Müdürlüğü Beykoz Kasrı'nda gerekli incelemeleri başlattı.[407] İncelemeler neticesinde Sağlık Bakanlığı, kasrın o dönem en çok ihtiyaç duyulan verem önleme hastanesi olan prevantoryuma dönüştürülmesine karar verdi. Bakanlık, bu amaçla Ankara'dan bir mimar göndererek binada incelemeler yaptırdı. 1951 yılında Bakanlıktan sızan bilgiler kasrın önce restore edileceği, ardından da 120 yataklı bir prevantoryuma dönüştürüleceği yönündeydi.[408] Denildiği gibi restorasyon gerekli ödeneğin çıkartılmasıyla hemen başladı. Restorasyon bittiğinde Beykoz Kasrı'nın üniversite prevantoryumu olması planlanıyordu. Bunun anlamı şuydu: Zayıf bünyeli olup da vereme yakalanması muhtemel olan

Osmanlının son yıllarında Beykoz Kasrı

Beykoz Kasrı 1963 yılından 1969 yılına kadar Beykoz Çocuk Göğüs Hastalıkları Hastanesi olarak hizmet verdi.

üniversite öğrencileri burada bakıma alınacak, önleyici tedavi göreceklerdi. Ancak 1952 yılı Temmuz ayında ödeneğin bitmesi üzerine Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı Dr. Ekrem Hayri Üstündağ, konuya bizzat el attı, o güne kadar harcanan 100 bin liraya ilaveten 250 bin liralık yeni bir ödeneğin daha valilik emrine gönderildiğini duyurdu.[409] Bu arada kasrın arsası içinde 50 yataklı bir verem pavyonu yapılması da Sağlık Bakanlığı tarafından uygun bulundu. Yer seçimi için Bakanlık bir heyet oluşturup Bayındırlık Müdürlüğünden bir uzmanı da heyete dahil etmişti.[410] Sağlık Bakanı Üstündağ, bu ilave pavyonda tedavi edilecek vatandaşlardan ücret alınmayacağını bildiriyordu.[411]

1963'te Çocuk Göğüs Hastalıkları Hastanesi

1999 yılına kadar Beykoz Çocuk Göğüs Hastalıkları Hastanesi olarak hizmet veren Beykoz Kasrı, Sağlık Bakanlığı ile TBMM Milli Saraylar Daire Başkanlığı arasında 1997'de yapılan protokol ile kapatılmasına karar verildi. Bu kararla birlikte yarım asra yakın Beykoz Kasrı'nda hizmet veren hastane, tarihi yapıdan taşınacaktı. Ne var ki bu karar, hastanenin taşınacağı yeni bir yer bulunamadığı için 2 yıl uygulamaya konulamadı, hatta Sağlık Bakanlığı protokolü bu gerekçeyle tek taraflı olarak feshettiğini bile bildirdi. Nihayetinde karar gecikmeli olarak yürürlüğe konuldu. Tedavi gören hasta çocuklar ise Kasrın bahçesinde bulunan binaya taşındılar. Daha önce sağlık ocağı olarak kullanılan bina, yenilenmiş ve 50 yataklı bir hastane haline getirilmişti.

Milli Saray yetkilileri, Beykoz Kasrı'nın restore edilerek, müzeye çevrileceği müjdesini verirken, hastane başhekimi Tevfik Hoca ise binanın fiziki şartlarının zaten hastane olarak kullanıma elverişli olmadığını kaydediyordu.

İmparatorluğu son yıllarında Sultan Vahdeddin'in talimatıyla, Darüleytam, yani öksüzler yurdu olarak kullanılan bina, Cumhuriyet döneminde trabom hastanesine çevrilmiş, ardından bir süre göçmenlerin kullanımına açılmıştı. Bir ara ordunun kullanımına da verilen Beykoz Kasrı, 1953 yılında Sağlık Bakanlığı tarafından onarılarak hastaneye dönüştürülmüştü. Kasır, 1963 yılından 1999 yılına kadar da Beykoz Çocuk Göğüs Hastalıkları Hastanesi olarak hizmet verdi.[412]

Bina Sultan Vahdeddin'in talimatıyla, Darüleytam, yani yetimler yurdu olarak kullanıldı.

Beykoz Paçası

Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Beykoz denilince akla gelen üç şeyden biriydi paça. Diğer ikisi ise dalyan ve kalkandı. Beykoz paçası dillere destandı. Bunun sebebi çok basitti. Beykoz'un gür ve münbit çayırlarından otlayan koyunların paçaları gayet yağlı ve güzel olurdu. Beykoz paçası da bu koyunların paçalarından yapılır, böylece koyunun lezzeti Beykozlunun maharetli elleriyle buluşarak, yüzlerce yıldır sadece gönüllere değil damaklara da taht kuran Beykoz Paçası ortaya çıkardı. Özetle paçanın en güzeli Beyoz'da pişirilirdi.

Hace-i Evvel, misafirerine paça ikram ederdi

Ahmed Mithat Efendi ile damadı Muallim Naci'de Beykoz paçasına düşkündüler. Yeme-içmeyi bir sanat gibi gören Ahmet Mithat Efendi'nin paça yemeğine gösterdiği titizlik zaten meşhurdu. Ağırladığı misafirlerine de Beykoz Paçası ikram etmeyi zorunluluk görürdü. Daha doğrusu akşam yemeğine gelen misafirler çoğunlukla Beykoz paçası isterlerdi. Onlara paça yemeği evde yapılmazdı. Beykoz Çarşısının ilerisinde İshak Ağa Çeşmesi'nin etrafında meşhur Beykoz paçacıları bulunurdu ve oradan alınan paçalar misafirlere ikram edilirdi. Çünkü ikram edilen paçanın "tam Beykoz paçası olması için çarşıdan alınması" şarttı. Beykoz paçasının çarşıdan getirilişinin bir seremonisi bile vardı. Bu da şöyleydi:

"Bunlar o zamanın âdetine göre şu suretle getirilirdi: Tekerlek tekerlek ve henüz o gün kalaylanmış gibi pırıl pırıl kalaylı tepsiler içinde yumurtalı, terbiyeli paçalar… Pide ile veya has ekmekle tirit yapılmış bir halde, üzerine kırmızı biberli ve içine her şeyi konulmuş olarak getirilirdi. İstanbul'dan gelen misafirlerin bu kalaylı paça tepsileri pek hoşuna giderdi.[429]

Beykoz'da paça yiyip çubuk tüttürmek...

İstanbullular, uzun bir vapur yolculuğunu göze alarak Beykoz'a paça yemeye gelirlerdi. Paçayı burada yemek, bir damak tadına sahip olunduğunu gösterirdi. Elbette paçanın üzerine Onçeşmelerin çınarları altında "çubuk tüttürüp kahve içmek"[430] de tamamlayıcı bir zevkti. Ne var ki, 1930'lu yıllarda arkadaşlarıyla birlikte vapura atlayıp paça yemek için Beykoz'a gelen Suat Derviş hayal kırıklığına uğramıştı. "Paçası, dalyanı ve kalkanı ile meşhur olan Beykoz iskelesine yanaştığımızda" diye yazıyordu Derviş, "vapurdan Beykoz'a çıkmak için geniş tabaları kalkan balıkları ile dolu balıkçıların bizden önce iskeleye çıkmasını bekledik dersem belki bana

İstanbullular, uzun bir vapur yolculuğunu göze alarak Beykoz'a paça yemeye gelirlerdi.

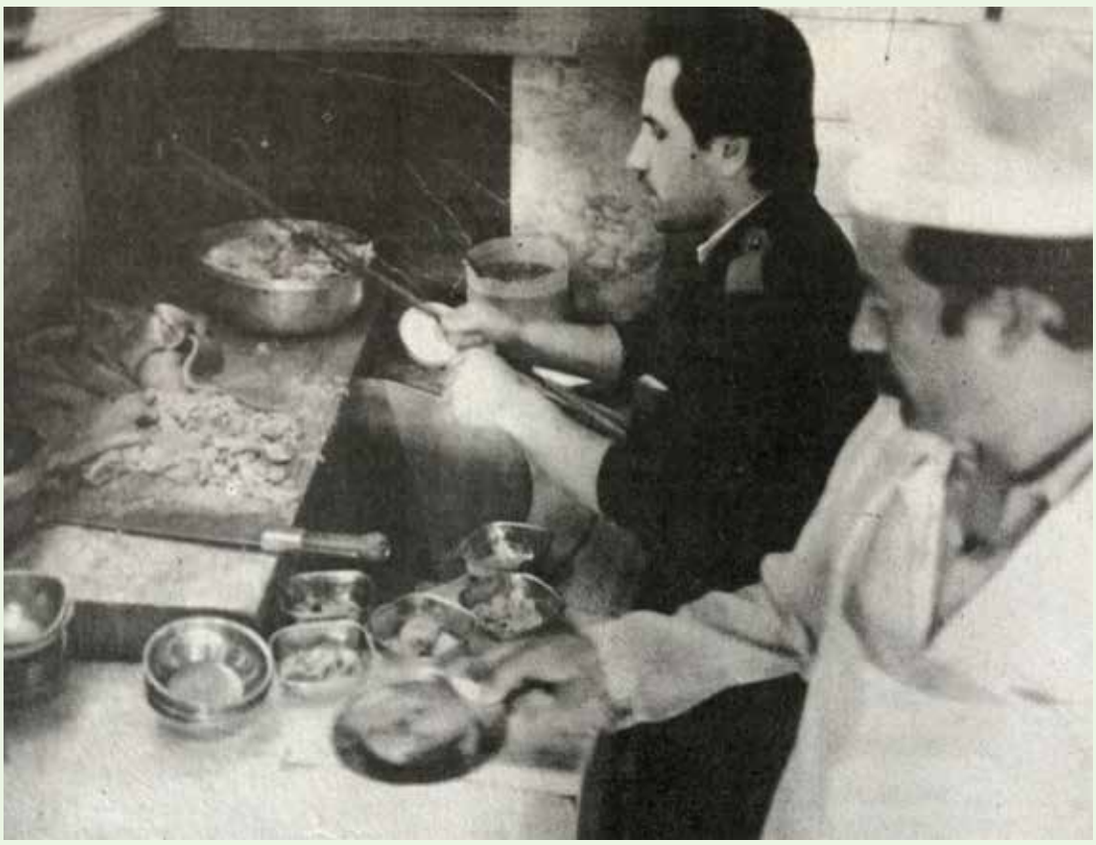

22 Temmuz 1990 tarihli Cumhuriyet'in haberine göre Tolon Bey, Beykoz paçasını en iyi Rum Eftim Usta'nın yaptığını söylüyordu.

inanmazsınız. Fakat vaziyet böyledir. Yalnız bu değil, Beykoz'un meşhur paçasını yemek için de bir paçacı bulamadığımızı ilave etmek mecburiyetindeyim. Beykoz İskelesi'nin karşısındaki bütün lokantalarda beyhude paça aradık ve bulamadık. Bulamayınca talihimize küserek beyin yedik."[431]

Bu geçici bir durumdu. Ülkenin savaştan yeni çıkması, 1929 Buhranının yaşanan ekonomik sıkıntı ve yoklukları artırması ve nihayet Beykoz'u ve Boğaz'ı şenlendiren zenginlerin azalmasının bunda etkisi büyüktü.

Ünlülerin paça zevki…

Refik Halit Karay da İstanbul'un İçyüzü adlı eserinde evde pişen yemeklerle kanaat etmeyenlerin, yeme-içmesine düşkün insanların kalkıp Beykoz'a paça yemeye gittiklerini aktarıyordu.[432]

Kani Karaca ile Ali Üsküdarlı'nın en büyük zevki de Beykoz'a uzanıp meşhur paçasından yemekti. Onlar canları sıkılınca, "Biz şöyle bir lâmelif çizelim" diyerek kalkarlar, atladıkları gibi otobüse Beykoz'da gider ve orandan da paça yiyip dönerlerdi. Ancak onlar da o eski paçaları artık bulamamaktan şikayetçiydiler.[433]

"Beykoz Paçası" o kadar yerleşmiş ve yaygınlaşmış bir isimdi ki, Türk Patent Enstitüsü, Marka İnceleme Kılavuzu 2015'te "Başlangıçta Coğrafî Kaynak Gösteriyor Olsa da, Sonradan Kullanım Yolu ile Ayırt Edicilik Kazanmış Olan Coğrafî Markalar"a örnek verirken, "BEYKOZ (işkembe-paça)" örneğini veriyordu."

İlk Paça Yarışması'nın galibi: Boğaziçi Restoran

İstanbul, 1984 Mahalli Seçimleri'nde ilk kez Büyükşehir Belediye Başkanı seçti. Aynı seçimlerde Beykoz da ilk kez halkın oylarıyla ilçe belediye başkanını seçti. Dönemin Büyükşehir Belediye Başkanı Bedrettin Dalan ile Beykoz'un ilk belediye

Dönemin Büyükşehir Belediye Başkanı Bedrettin Dalan ile Beykoz'un ilk belediye başkanı Ali Zengin seçimden 5 ay sonra Beykoz'a ilk sosyal hizmeti yaptılar ve tarihî Beykoz Çayırı'nın 30 bin metrekarelik bölümünü aslına uygun olarak düzenleyip halkın kullanımına açtılar. Burada ilk paça yarışması gerçekleşti.

başkanı Ali Zengin seçimden 5 ay sonra Beykoz'a ilk sosyal hizmeti yaptılar ve tarihî Beykoz Çayırı'nın 30 bin metrekarelik bölümünü aslına uygun olarak düzenleyip halkın kullanımına açtılar. Beykoz Çayırı'na gençler için basketbol ve voleybol sahaları, iki çocuk bahçesi, 30 piknik masası, 35 oturma bankı ve 100 arabalık bir otopark 21 milyon lira harcanarak yapıldı. İstanbul Valisi Nevzat Ayaz'ın da katıldığı açılışta dokuz lokantanın katıldığı "Paça Yarışması" yapıldı. Yarışmanın jürisi ise sanatçı ve ilçe belediye başkanlarından oluşturuldu. Her paça çorbasından itina ile tadan jüri üyeleri yaptıkları değerlendirme sonucunda Boğaziçi Restoran'ın aşçısı Ali Aydın'ın pişirdiği paça çorbasını birinciliğe layık gördüler. Vali Ayaz, Büyükşehir Belediye Başkanı Dalan ve ilçe belediye başkanı ile diğer davetliler, birinciliği kazanan Ali Usta'nın yaptığı bol sirkeli paça yemeğini zevkle yediler.[435]

Ayrıca açılış onuruna Beykoz'un ünlü haşlanmış mısırı misafirlere dağıtıldı. Özellikle Dalan'ın haşlanmış mısırı doyasıya yediği gözlendi.

1986'nın birincisi Faik Restoran

Beykoz Paça Şenliği, Beykoz Belediyesi tarafından kuruluş tarihinden itibaren, yani 1984 yılından itibaren düzenlenmeye başlandı. 1986 yılındaki şenliğe ise 6 lokanta katıldı. Ses ve sahne sanatçılarından oluşan jüri, Faik Restoran'ın paça çorbasını birinci seçti. Şenliğin kurucusu olan Beykoz Belediye Başkanı Ali Zengin, amaçlarının insanca eğlenmek için fırsatlar oluşturmak olduğunu bildirdi.[436]

1987 yılında ise lokantaların paça pişirme yarışmasını Beykoz Çayırı'nda 5 bine yakın Beykozlu izledi. Beş lokantanın katıldığı yarışmayı Tolan Paça Salonu kazanırken, Deniz Lokantası ikinci, Mehmet Lokantası üçüncü oldu. Alboran Lokantası ise Saray Usulü Paça ile jüri özel ödülünü aldı.[437]

1990'nın birincisi; Cevdet Restaurant

Şevket Arıkan'ın başkanlığı döneminde sürdürülen Beykoz Paça yarışmasını 1989 ve 1990 yıllarında Cevdet Restaurant kazandı. Beykoz Çayırı'nda yapılan geleneksel paça yarışmasına 1990'da Tolon İşkembe Salonu, Cevdet, Kâmil, Alboran, Taç ve Muhtarın Yeri restoranları katılmıştı. Ali Rıza Tuncer, Handan Memur, Cemal Erbaş, Fatma Türe, Mualla Yılmaz'dan oluşan jürinin değerlendirdiği paça yarışmasında ikinciliği Muhtarın Lokantası, üçüncülüğü ise Kamil Restaurant almıştı.[438]

1990 yılında yapılan yarışmayı Cevdet Restaurant kazanmıştı.

3- BEYKOZ 'İLÇE BELEDİYESİ' OLUYOR

15 Mart 1984 Mahalli seçimlerine gidilirken, Turgut Özal Hükümeti, yeni bir kararname hazırlayarak Cumhurbaşkanının onayına sundu. Kararnameyle Ankara, İstanbul ve İzmir'de yeni ilçe belediyeleri kurulurken, "sınırları içerisinde birden fazla ilçe bulunan il merkezleri 'metropolitan' (anakent belediye) belediye" oluyordu. Anakent belediyeler ile ilçe belediyelerin hizmet sınırları kesin bir şekilde belirleniyordu. İlçe belediyeleri "temizlik ve küşat verme gibi günlük işlerle" uğraşırken, metropolitan belediye başkanlığı tümüyle 'kentin yönetiminden' sorumlu kabul ediliyordu. Buna göre İstanbul, Ankara ve İzmir'de sandık başına giden seçmenler, hem anakent belediye başkanını hem de ilçe belediye başkanını seçecekti.[413]

Bu arada kararnamenin çıkması gecikince yaklaşan belediye seçimlerini dikkate alan Yüksek Seçim Kurulu, belediye sınırları içerisinde birden fazla ilçe bulunan büyük illeri ve bu illerden seçilecek belediye başkan sayısını belirledi. Bu tanımın içine giren İstanbul'da 16, Ankara'da 6 ve İzmir'de 4 belediye başkan adaylığı olacak.

YSK'nın belirlemesinden sonra "anakent" belediye başkan adayının yanı sıra İstanbul'da Bakırköy, Beyoğlu, Kadıköy, Üsküdar, Beşiktaş, Şişli, Fatih, Kartal, Sarıyer, Eminönü, Eyüp, Beykoz, Zeytinburnu, Gaziosmanpaşa ve Adalar ilçe belediyeleri[414] ile anakent belediye başkanı seçilecekti. Bu listenin içinde artık bağımsız bir ilçe belediyesi olarak Beykoz da yerini almıştı.

Her ilçe bir belediye oluyor

● İstanbul, Ankara ve İzmir'de günlük işleri ilçe belediye başkanları, genel yönetimi ana kent belediye başkanı yönetecek

ANKARA, ÖZEL

25 Mart'ta yapılacak yerel seçimler öncesi, büyük kent belediyelerinin hukukî statüsünü belirleyecek kararnamenin bu hafta çıkması bekleniyor.

İçişleri Bakanlığı'nca hazırlıkları sürdürülen kararnameye göre, sınırları içerisinde birden fazla ilçe bulunan il merkezleri "**metropolitan**" belediyeler olarak ayrılıyor. "**Anakent belediyesi**" olarak da adlandırılan bu belediyeler ile ilçe belediye başkanlarının "**hizmet sınırı**" ayrılıyor. İlçe belediyeleri temizlik, küşat verme gibi günlük işlerle uğraşırken, metropolitan belediye başkanlığı tümüyle "**Kentin yönetiminden**" sorumlu tutuluyor.

Böylece seçimlerde, üç büyük kentte oturan vatandaşlar, hem oturduğu ilçenin belediye başkanını seçmek hem de "anakent" belediye başkanını belirlemekle sorumlu kılınıyor.

Bu durumda sınırları içerisinde birden fazla ilçe belediyesi bulunan Ankara, İstanbul ve İzmir'de "**anakent**" belediye başkanı seçiminin yanı sıra şu ilçeler içinde "**başkan seçimi**" gündeme geliyor.

Ankara **Çankaya, Yenimahalle, Altındağ, Keçiören, Mamak, Sincan.**

İstanbul: **Bakırköy, Beyoğlu, Kadıköy, Üsküdar, Beşiktaş, Şişli, Fatih, Kartal, Sarıyer, Eminönü, Eyüp, Beykoz, Zeytinburnu, Gaziosmanpaşa, Adalar.**

İzmir: **Merkez, Bornova, Karşıyaka.**

İçişleri Bakanlığı'nca sonuçlandırılma aşamasına gelen kararname ile, büyük şehir belediyelerinin hukukî statüsü belirlenirken Ankara, İstanbul ve İzmir'deki birden çok belediye başkanının birbirleriyle olan ilişkileri ve yetkileri de saptanıyor.

İlçe belediye başkanları ile "**anakent**" belediyesi arasındaki yetki sınırının "**İşbirliğine olanak veren ve hizmet ayrılığına dayanan**" şekilde düzenlenmesi öngörülüyor. Bunlar arasındaki ilişkilerin oluşturulan bir üst kurulda ele alınacağı bildiriliyor.

15 Mart 1984 mahalli seçimlerine girerken her ilçe belediye oldu.

Boğaz'la ilişkisi kesilen ilçe!'

Çiçeği burnunda ilçe belediyesi olan Beykoz, 1984 mahalli seçimlerinde 202 sandıkta oy kullanacak 60.723 seçmene sahipti. İstanbul'un aynı anda iki zıt sıfatı üzerinde toplayan tek belediyesiydi: "Yoksul ve zengin." O yıl itibariyle Beykoz'un genel manzarası şu şekildeydi:

"Beykoz tarihî ve doğal güzellikler bakımından çok zengin, sosyal ve teknik altyapı bakımından çok yoksul bir ilçe.

60 bin 720 seçmenin 202 sandıkta oy kullanacağı ilçede, doğa alabildiğine tahrip edilmiş, 17 mahalleden 10'unu gecekondular kaplamış.

Beton yalılar yüzünden ilçenin Boğaz'la ilişkisi kesilmiş, dereler ise açıkta akan lağıma dönüşerek, özellikle yaz aylarında hastalık yaymaya başlamış. Yaklaşık 150 bin nüfuslu ilçede spor yapacak tesis yok.

26 Mart'ta göreve başlayacak Beykoz belediye başkanını, "ilçenin doğal zenginliklerini halka açma" gibi basit, fakat sosyal ve teknik altyapı eksiklerini giderme gibi ağır bir görev bekliyor…"[415]

1984 seçimlerine girilirken Beykoz'da 202 sandıkta 60.723 seçmen oy kullanacaktı.

Beykoz'un ilçe olmasından sonraki ilk Belediye Başkanı Ali Zengin

1- İlk Başkan: Ali Zengin

Beykoz'un belediye başkanını belirleyeceği ilk belediye seçimlerinde oylar, 12 Eylül 1980 askeri darbesinin siyaseti çok parçalı hale getirmesinin rengini yansıtıyordu. Anavatan Partisi (ANAP), Doğru Yol Partisi (DYP), Milliyetçi Demokrasi Partisi (MDP) ve Refah Partisi (RP) sağ seçmenin oylarına talip olarak seçime girerken, Sosyal Demokrasi Parti (SODEP) ile Halkçı Parti (HP) sol söylemle seçimlere katıldı. Aslında seçimin iki güçlü adayı vardı. Turgut Özal liderliğindeki ANAP'ın Türkiye'de estirdiği rüzgarı Beykoz'da ardına alan Ali Zengin ile Erdal İnönü liderliğindeki SODEP'in adayı Gürol Akın idi. Akın, 1949 yılında Beykoz'da doğmuş, burada yaşamıştı. Hukuk Fakültesi mezunu olan Akın, avukatlık yapıyordu. Beykozlulara en büyük vaadi ise gecekondu bölgelerine altyapı hizmeti götürerek temizlik sorununu çözmek idi.[416]

Oldukça heyecanlı geçen 25 Mart 1984 seçimlerinin sonuçları gece yarısına doğru belli olmuştu. 173 sandıkta oy kullanan 47.707 Beykozlunun oylarından 44.952'si geçerli sayılmıştı. Geçerli oyların 21.493'ünü alan ANAP adayı Ali Zengin, yüzde 47.8 oy oranıyla açık ara birinci olarak ipi göğüsledi. SODEP'in adayı Gürol Akın ise 10.887 oy, yüzde 24.2 oy oranıyla ikinci olup seçimi kaybetmişti. Beykoz Mahalli Seçimleri'nde Necdet Calp'in liderliğindeki Halkçı Parti ise ancak üçüncü oldu. 5.436 geçerli oy ilen yüzde 12.1 oy oranına ulaşabilen Halkçı Parti adayını, 3.266 oy ve yüzde 7.3 oy oranıyla Refah Partisi takip etmişti. Beşinci sırada ise Milliyetçi Demokrasi partisi 2.024 oy ve yüzde 4.5 oy oranıyla yer alırken son sırada 1.846 oy ve yüzde 4.1 oy oranı ile Doğru Yol Partisi gelmişti.[417]

"Beykoz'un boynu büküklüğünü kaldırdık"

Beykoz Belediye kompleksinin temeli de ilk başkan Ali Zengin döneminde, 1986 yılında Anakent Belediye Başkanı Bedrettin Dalan tarafından atıldı. Törende konuşan Dalan, "Beykoz'un boynu büküklüğünü kökten kaldırdıklarını" söyledi. Beykoz Belediye Başkanı Ali Zengin ise modern hizmet binasıyla hizmet kalitesinin daha da artacağına işaret ederek, Beykozluların artık 'Allah kimseyi devlet kapısına düşürmesin' sözünü söylemeyeceğini ifade etti.[418]

İstanbul Anakent Belediye Başkanı Bedrettin Dalan 1986 yılında Beykoz Belediye kompleksinin temelini atarken.

Uzun yıllardır belediye hizmetine susamış olan Beykoz, Ali Zengin ile birlikte altyapı hizmetlerinin yanı sıra turizm ve dinlence merkezi olarak sivrilmeye başladı. Zengin, göreve gelişinin ikinci yılında Küçüksu mesire alanının düzenlemesine el attı. Zengin, "yeşili ellerinden geldiğince koruyacaklarını ve mesire yerinin içinde spor ve oyun alanları yapacaklarını"[419] aktarıyordu. Beykoz'u dünyaya tanıtma hedefiyle yola çıkan Ali Zengin, turizm mevsiminde dağıtılmak üzere Beykoz'u anlatan 7 bin adet İngilizce ve Türkçe kitap bastırılacağını bildiriyordu.[420]

Zorlu geçen 1985 şubat ayında İstanbul 10 gün aralıksız yağan kara maruz kaldı. Birçok ilçede yollar kapandı. Ancak Beykoz belediyesi, Beykoz ile bağlı köylerde yolları açık tutmayı başararak, Beykoz'da bir mahrumiyet yaşanmasının önüne geçti. Bu başarıyı takdir eden Belediye Meclisi, farklı partilerden meclis üyelerinin oylarıyla verilmesi kararlaştırılan başarı belgesiyle ödüllendirildi. Zengin de bu belgenin fotokopisini hazırlattırarak, belgenin esas sahibi olarak gördüğü belediye memurlarına dağıttırdı.[421]

2- 1989'un galibi Şevket Arıkan

ANAP'ın merkezi ve yerel yönetimlerde iktidarda olduğu başarılı yılların inişe geçmesi, önce 1987 Genel Seçimleri'ndeki oy kaybıyla başladı, ardından 1989 Mahalli Seçimleriyle devam etti. 1989 Mahalli Seçimleri, ANAP için bir büyük bir kayba dönüştü, üç büyükşehir kaybedildi. İstanbul'un büyükşehir belediye başkanlığının yanı sıra ilçe belediye başkanlıkları da rakip partilere kaptırıldı. Beykoz'da bu kayıptan payına düşeni aldı. 26 Mart 1989'da yapılan seçimlerde ANAP'tan belediye başkanı olan Ali Zengin tekrar aday oldu. Bu kez karşısında SHP'nin adayı Şevket Arıkan vardı. Avukat Arıkan, Paşabahçe Cam Fabrikası'nda sendikacılıktan geliyordu. Kahve toplantılarıyla Beykozluların nabzını tuttu, Beykoz Korusu'nu halka açmayı, yolsuzlukla mücadeleyi vaat etti.[422]

26 Mart akşamı Beykoz'daki 249 sandık açılıp 60.598 oy sayılınca 57.257 oyun geçerli olduğunu görüldü. Bir önceki seçime göre sadece 10 bin seçmen oy artışı gerçekleşmişti. Bu seçimlerde ANAP, büyük oy kaybına uğradı, 17.543 oy alan SHP adayı Arıkan, oyların yüzde 30.6'sını almayı başararak Beykoz'un seçimle gelen ikinci başkanı oldu. ANAP'ın adayı Ali Zengin ise bir önceki seçimde aldığı oyları korumayı başaramayıp 13.634'e düşürdü ve yüzde 23.8 oy oranıyla ancak ikinci olabildi.

Beykoz'da ANAP'ın kaybetmesinin bir diğer nedeni ise DYP'nin Süleyman Demirel liderliğinde yükselişe geçmesiydi. DYP, Beykoz'da yüzde 18.1 oy oranıyla 10.378 oy almayı başararak, ANAP'ın oylarını bölmüştü. Böylece ne DYP adayı, ne de ANAP adayı seçimi kazanamamıştı. Bülent Ecevit liderliğindeki DSP de Beykoz'da ciddi bir oy oranı olan yüzde 16.7 ile 9.545 oy almıştı. Bu seçimde yükselişe geçen ve bir sonraki seçimlerde kazanacağının sinyalini veren parti Refah Partisi idi. RP oy oranını 5.332 oy ile yüzde 9.3'e çıkarmıştı. Son olarak Milliyetçi Çalışma Partisi, 825 oy ile yüzde 1.5 oy oranı elde etmişti.[423]

3- Çelikbilek'ten çift dikişli zafer

Ali Zengin, Beykoz'da Anavatan Partisi adayı olarak 1984 seçimlerinde kazanıp belediye başkanlığı yaptı. 1989 seçimleri gibi 1994 seçimlerinde de aday oldu. Ancak bu kez karşısında Refah Partisi'nden Yücel Çelikbilek vardı. Kıyasıya geçen yarışmada RP'nin adayı Çelikbilek 23.523 oy alırken, ANAP adayı Zengin 22.658 oy aldı. Çelikbilek, sandıktan 865 oy farkla önde çıkmış, bir diğer tabirle burun farkıyla birinci bitirmişti. Bu seçimde DSP adayı 13.721, DYP 9,256, SHP 8.649 ve CHP de 1.408 oy aldı. Ne var ki seçim sonuçlarına İşçi Partisi itiraz ederek iptalini istedi. Sebep olarak da ambleminin ve adayının isminin bileşik oy pusulasında yer almamasını gösterdi. İşçi Partisi'nin sırasıyla ilçe ve il seçim kuruluna yaptığı itirazlar reddedildi.[424] Daha sonra ise itiraz, Yüksek Seçim Kurulu'na yapılmış ve son merci olarak YSK bu tartışmalı konuyu karara bağlamıştı:

1989 seçiminin galibi Şevket Arıkan seçim çalışmaları yaparken

Beykoz'da en uzun süre belediye başkanlığı yapan isim Yücel Çelikbilek

Seçimler yenilenecek… Bu arada mazbatayı alıp göreve başlayan Yücel Çelikbilek, iptal kararı açıklanıp ikinci seçimin yapılacağı 10 Temmuz 1994 tarihine kadar 43 gün başkanlık vazifesinde kaldı. Böylece 5 yıl görevde kalsaydı nasıl bir başkanlık yapacağını Beykozlulara gösterme fırsatı buldu. Bunun sağladığı gönül rahatlığı ve güvenle girdi.

10 Temmuz 1994 tarihinde yapılan seçimlerde 308 sandıkta 77.963 Beykozlu oy kullandı, bu oyların 76.531'i geçerli sayıldı. İki partinin adayı arasında geçen seçimlere, diğer partilerden sadece SHP girmedi. 10 Temmuz akşamı açıklanan sonuçlara göre tekrarlanan Beykoz Belediye Seçimlerini Yücel Çelikbilek oylarını artırarak kazanmasını bilmişti. İkinci seçimde Çelikbilek, oylarını yaklaşık 8 bin artırarak, 31.957'ye çıkartırken, Zengin de oylarını 6 binden fazla artışla, 29.304'e yükseltmişti. Ancak bu yükseliş, kazanması için yetmedi. Seçime katılan DSP ise 3 bin oy kaybıyla 10.601, DYP 6 bin oy kaybıyla 3.188 ve CHP de bin oy kaybıyla 342 oy almıştı.

4- Zorlu yarışın galibi: Alaattin Köseler

Beykoz'da 20. yüzyılın son mahalli seçimi, 18 Nisan 1999 tarihinde yapıldı. Tüm Türkiye'de olduğu gibi Beykoz'da da bu seçim sonuçlarını etkileyen bir olay gerçekleşti ve DSP lideri Bülent Ecevit'in koalisyon hükümeti başbakanı olduğu dönemde, 15 Şubat 1999 tarihinde terörist örgüt PKK'nın lideri yakalanarak, Türkiye'ye getirildi. Türk halkında büyük memnuniyet oluşturan bu gelişme, yaklaşan seçimlerde DSP'nin lehine bir gelişme olarak tarihe geçti. DSP adayı Alaattin Köseler, RP adayı Yücel Çelikbilek'i burun farkıyla geride bırakarak Beykoz'da ipi göğüsledi.

Gittikçe nüfusu artan ilçede sandık sayısı da seçmen sayısı da artmıştı. Buna göre 484 sandıkta kayıtlı 106.689 seçmenden 91.258'i oy kullanmış, bunların da 86.154'ü geçerli sayılmıştı.

1999 seçimlerinin galibi Alaattin Köseler oldu

Aslında Beykoz'da seçim üç aday arasında oldukça çekişmeli geçmişti. Bu adaylar, RP adayı Yücel Çelikbilek ve DSP adayı Alaattin Köseler'in yanı sıra ANAP adayı Şenol Öngüner arasında geçti. Bu üçlü sırasıyla 23.705 ay, 22.421 oy ve 17.680 oy aldılar. Bu adayları aldıkları oyla zorlayan üç aday ise 7.706 oy alan MHP'li Mehmet Öncü; 5.368 oy alan DYP'li İzzet Öztürk ve 4.953 oy alan CHP'li Seyit Usta ildi. BBP ve HADEP adayları ise yaklaşık 1500'er civarında oy toplamışlardı.[425]

5- Muharrem Ergül rekor oyla seçildi

Adalet ve Kalkınma Partisi'nin (AK Parti) Beykoz belediye başkan adayı olan Muharrem Ergül, 29 Mart 2004 tarihinde yapılan mahalli seçimlerinde o tarihe kadar Beykoz'da bir adayın toplayabildiği en yüksek oyu alarak rakiplerine ciddi fark attı. Kuşkusuz bunda koalisyon hükümetleri ve ekonomik krizlerden sonra AK Parti lideri Recep Tayyip Erdoğan'ın tüm ülkede estirdiği umut ve güven rüzgarının ciddi katkısı vardı. 2004 seçimlerinin Beykoz'da iddialı iki adayı vardı, CHP'nin adayı olarak seçime giren mevcut Belediye Başkanı Alaattin Köseler, diğeri ise AK Parti'nin adayı Muharrem Ergül idi. Her ikisi de Beykozlu olan adayların, ilçede belirli bir tabanları vardı. İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nde Recep Tayyip Erdoğan'ın başkan olduğu dönemden itibaren görev alan Ergül'ün ise ciddi bir birikimi ve deneyimi mevcuttu.

Oldukça çekişmeli geçen seçimlerin sonucu 29 Mart akşamı belli olmuştu. AK Parti adayı Muharrem Ergül, 448 sandıkta kullanılan 93.421 oydan geçerli olan 88.681 oyun, neredeyse yarısına yakını olan 38.055 oyu alarak 21. Yüzyılda Beykoz'a başkan seçilen ilk aday oldu. Ergül'ü, 24.866 oy alan CHP adayı Alaattin Köseler takip etti. Diğer adayların aldıkları oylar ise birinci gruptan oldukça uzaktı. Üçüncü parti, Kemal Kaya'yı aday gösterip 6.108 oy alan Saadet Partisi olmuştu. SP'yi ise 3.542 oyan alan Genç Partili Tülay İki; 3.476 oy alan Sosyaldemokrat Halk Partisi adayı Şevket Arıkan, 3.021 oy alan MHP'li Hamit olgun Coşkuntuna, 2.884 oy alan DYP'li Sema Kılıç, 2742 oy alan ANAP'li Coşkuner Karadeniz ile 2.482 oy alan DSP'li Haşim Aydın izliyordu.[426]

6- Çelikbilek ile yeniden…

Beykoz'un ilçe belediyesi olduktan sonra üçüncü belediye başkanı olarak görev yapan, ikinci kez aday olduğu 1999 mahalli seçimlerinde, lideri Bülent Ecevit'in başbakan olduğu DSP'li adayı, seçimden 1,5 ay önce teröristbaşı Abdullah Öcalan'ın yakalanıp Türkiye'ye getirilmesi sebebiyle kıl payı farkla kaybeden Yücel Çelikbilek, 2009 Mahalli Seçimleri'nde AK Parti tarafından Beykoz adayı olarak gösterildi. İstanbul'a geldiği günden beri Beykoz'da oturan ve herkes tarafından sevilip sayılan dava ve eylem adamı Yücel Çelikbilek, halkın büyük teveccühüyle karşılandı. Beykoz'un etkin isimlerinden, kendisi gibi bir dönem belediye başkanlığı da yapmış olan CHP adayı Alaattin Köseler ile aralarında zorlu bir seçim yarış geçti.

AK Parti adayı Çelikbilek 45.528. oy ile toplam oyların yüzde 36.7'sini alırken, CHP'nin adayı Alaattin Köseler de 42.853 oy ile oyların yüzde 34.5'ini aldı. Böylece iki kadim Beykozlu arasındaki köklü ve zorlu yarışı, Çelikbilek kazanmış oldu. Çelikbilek, yarışı kazanırken, bir önceki başkanlık seçimine göre başkanlık oylarını da 7.500 oy yukarı taşımıştı. Bu aynı zamanda Beykoz'da bir başkanın o ana kadar aldığı en yüksek oy oranıydı.

Seçimlerde iddialı bu iki ismi, 14.554 (yüzde 11.7) oyla MHP'li Şenel Ustabaşı 11.036 (yüzde 8.90) oyla Saadet Partili Salih Birinci, onu da 3.603 (yüzde 2.91) oyla BBP'li Özer Güneş ile 2.043 (yüzde 1.65) oyla DSP'li Recep Süha Pekkip izliyordu.

Çelikbilek, Beykoz belediye tarihinde ikinci kez belediye başkanı seçilen ilk isim oldu. Bir sonraki dönem de üçüncü kez belediye başkanı seçilerek, hemşehrilik ilişkilerinin güçlü olduğu Beykoz'da bundan sonra kolay kolay hiçbir belediye başkanına nasip olmayacak kırılması güç bir rekora imza attı.

Muharrem Ergül rekor oyla Beykoz'un 5. Belediye Başkanı oldu

Muhammed Hanefi Dilmaç 2004 yılında Çavuşbaşı Belediye Başkanı seçildi.

Çavuşbaşı Belediyesi, Beykoz'a dahil edildi

Beykoz sınırları içinde kalan Çavuşbaşı köyünün belde belediyesi olması 1996'da gündeme geldi. İçişleri Bakanlığı'nın bu yöndeki kararının iptali için, bölgenin havza koruma alanında kalması sebebiyle Mimarlar Odası tarafından Danıştay'a müracaat edildi.[427]

Süreç biraz uzamasına rağmen Çavuşbaşı Belediyesi faaliyete geçti. 1999 Mahalli seçimlerinde beldenin ilk belediye başkanı olarak Fazilet Partisi adayı Osman Şişmek seçildi. Şimşek 1.622 oy ve yüzde 28.2 oy oranıyla seçimi önde tamamlamayı başarmıştı. 2004 Mahalli Seçimlerinde ise Recep Tayyip Erdoğan'ın genel başkanlığında kurulan AK Parti'den adaylığını koyan Muhammed Hanefi Dilmaç, 4.514 oy alarak ipi göğüsledi. En yakın takipçisi 2.718 oy ile gelen MHP idi. Çavuşbaşı ilk kademe belediyesinin iki seçim dönemi süren belediyecilik tarihi, 2008 tarihli "Büyükşehir Belediyesi Sınırları İçerisinde İlçe Kurulması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun" ile sonlandırıldı. Buna göre Çavuşbaşı belediyesi lağvedilerek Beykoz Belediyesine bağlanmış oldu.[428] Ağırlıkla Trabzon ve Rize'den göçle gelenlerin yaşadığı Çavuşbaşı köyünde devlet yapılaşmanın önüne geçmek için 1950'de bölgeyi devlet ormanı ilan ettiyse de başarılı olamamıştı.

Beykoz bir kez daha 'Yücel Çelikbilek' dedi

Yücel Çelikbilek, 2014 Mahalli Seçimlerine ikinci kez AK Parti'nin adayı olarak girdi. Böylece Çelikbilek, 1994'ten beri dört kez belediye başkanlığı için adaylığını koymuş olacak ve bunlardan üçünü kazanacaktı. Bir önceki seçimde olduğu gibi AK Parti ve CHP adayları arasında geçen seçimde, Çelikbilek oyunu yine rekor bir seviye olan 69.757'e çıkararak önemli bir rekor daha kıracaktı. Bunun anlamı ise Çelikbilek'in oyların tam yüzde 44.6'sını almayı başarmış olduğuydu. Çelikbilek'in ardından ikinci olan CHP adayı Hızır Yılmaz ise 51.234 oy ile toplam oyların yüzde 32.7'sini almıştı. Dolayısıyla Çelikbilek, en yakın rakibi CHP'li Yılmaz'a 18.523 oy fark atmıştı.

AK Parti ve CHP'li adaylardan sonra ise üçüncü sırada, 15.286 oy ve yüzde 9.77 oy oranıyla, bir önceki seçimlerde CHP'den aday iken, bu kez MHP'den aday olup ilçede ne kadar büyük bir etkinliğe sahip olduğunu gösteren Alaattin Köseler bulunuyordu. Bu seçimlerde ciddi çıkış yapan partilerden biri ise Büyük Birlik Partisi'ydi. BBP'li Bilgehan Murat Miniç, 2014 seçimlerinde 10.508 oy ve 6.72 oy oranıyla partisini Saadet Partisi'nin de önüne taşımayı bildi. Onun hemen ardından ise 4.121 oy, yüzde 2.63 oy oranıyla Saadet Partili Selman Yücel geliyordu. Altıncı sırada ise 2.761 oy ve yüzde 1.76 oy oranıyla HDP adayı Neriman Birgül Hakan bulunuyordu.

ÖNCE MİLLET
ÖNCE MEMLEKET

Beykoz'da 2019 seçimlerinde Murat Aydın bayrağı Yücel Çelikbilek'ten devraldı.

7- Murat Aydın, tüm zamanların en yüksek oyunu aldı

2019 Mahalli Seçimleri, Türkiye'de yeni bir seçim politikasının ilk defa uygulandığı mahalli seçimler oldu. Partilerin seçimlerde ittifak yapmasına imkan tanıyan kararın 2018 Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde tatbik edilmesinin ardından partiler yerel seçimlerde de benzer bir yöntem icra ettiler. Bu ilke doğrultusunda AK Parti ve MHP arasındaki Cumhur İttifakının yerel yönetimlere yansıması rekor seviyelerde oy oranlarının ortaya çıkmasına yol açtı.

2019 Mahalli Seçimleri Beykoz'da AK Parti ile CHP arasında geçti. Ancak bu yarış, kıran kırana bir yarış olmaktan ziyade birinci parti ile ikinci parti arasında açık ara bir fark ile neticelendi. Kuşkusuz bunda yukarıda bahsedilen etkinin yanı sıra AK Parti'nin başarılı ve ismi belediyecilik dışında bir konuyla anılmamış, dört dönem Zeytinburnu'nda ilçenin çehresini değiştirecek hizmetlere imza atmış Murat Aydın'ın aday gösterilmesinin etkisi vardı. Yücel Çelikbilek gibi Beykoz'da ekol olmuş bir başkanın, gönül rahatlığıyla görevini devrettiği aday olan Murat Aydın, kampanya süresince kendi farkını ortaya koyma fırsatı buldu.

31 Mart akşamı, Beykozlu 182.454 seçmenin yer aldığı 550 sandık açıldığında, AK Parti adayı Murat Aydın 74.805 oy ve yüzde 49.1 oy oranıyla Beykoz'da bir partinin ve adayının aldığı en yüksek oyu ve oy oranını elde etmişti. Rakibi CHP'li Coşkun Tosun ise 55.872 oy ve yüzde 36.7 oranına ulaştı. Böylece Aydın, Tosun'a 18.933 oy fark atarak ipi göğüsledi. İkinci sırada ise 12.267 oy ve yüzde 8.06 oy oranı ile İYİ Partili Bilgehan Murat Miniç yer alıyordu. Miniç, bir önceki seçimde BBP'den aday olmuştu. Dördüncü sırada ise, 5.365 oy ve 3.53 oy oranıyla Saadet Partisi; dördüncü sırada ise 982 oy ve yüzde 0.64 oy oranıyla HDP bulunuyordu.

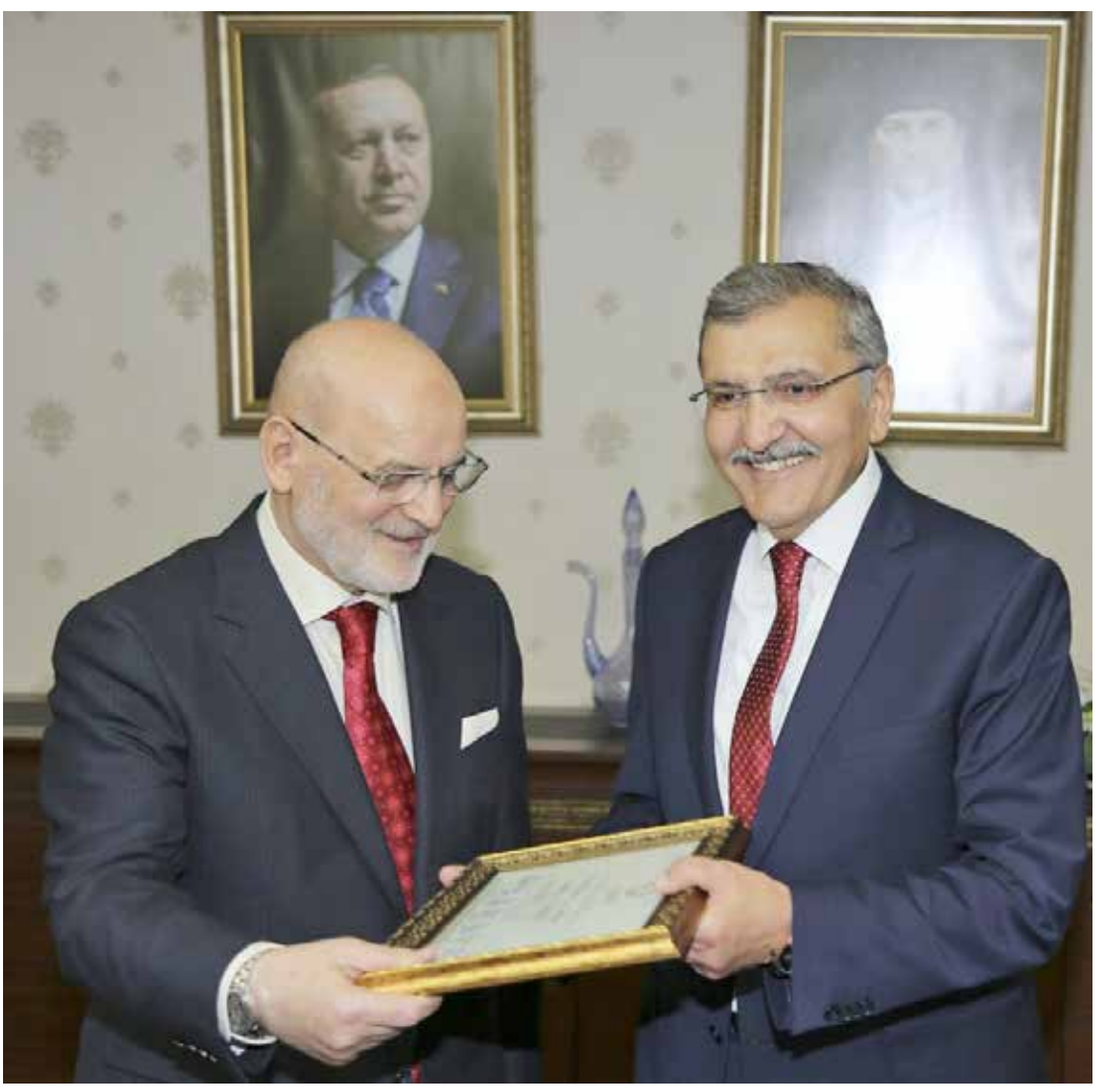

EKLER

Belgeler
Dipnotlar
Kaynakça

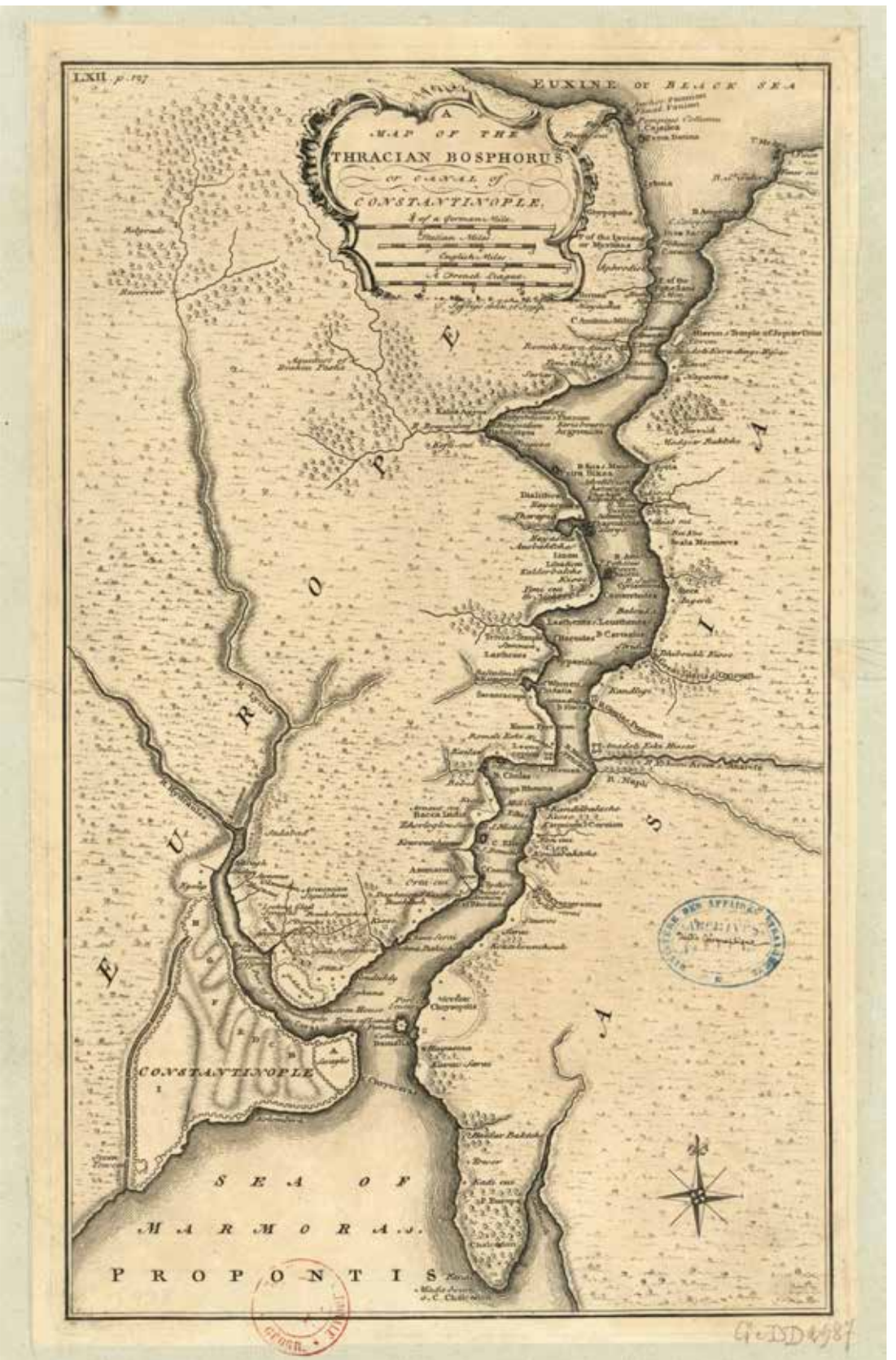
LXII p. 197
EUXINE OR BLACK SEA
A MAP OF THE THRACIAN BOSPHORUS or CANAL of CONSTANTINOPLE
CONSTANTINOPLE
SEA OF MARMORA.
PROPONTIS

﴿ ٤٥٠ ﴾

(در سعادت ادارهٔ بلدیه)

(نظامنامه‌سی)

برنجی ماده ملحقاتیله نفس استانبول اون درت دائره یه منقسمدر

ایکنجی ماده درسعادت وملحقاتنده تشکیل اولنان دوائر بلدیه‌نك حدودینی شاملدر ساحلا یالی کوشکندن یکی قپو اسکله‌سنه وداخلا لنغه طریقیله بایزید وسلیمانیه‌دن اون قپانی اسکله‌سنه قدر برنجی لنغه یولندن بایزید وشهزاده وفاتح جامعلری محلاتندن خلیج ساحلیله ادرنه قپوسنه قدر ایکنجی اودون قپوسندن یدی قله‌یه واندن لنغه‌یه قدر سواحل داخلنده بولنان محلات اوچنجی ایوب و بهاریه وکاغدخانه کوبی وعلی بك کوبی وکوچك کوبدن ایاستفانوس ومقری کوبندن یدی قله‌یه وارنجه خارج سورده بولنان محللر دردنجی سودلیجه حاصکوی قاسم پاشا بشنجی قاسم پاشا دره‌سندن طاطاوله وفری کوبی داخل اولدیغی حالده کوچك جفتلك دره‌سیله طوله بغچه اسکله‌سنه قدر اره‌برده بولنان محللر التنجی طوله بغچه‌دن ساحلا قیاره‌ویرا لوند جفتلکی وشیشلی فری کوبنه قدر اولان قریه‌لر یدنجی قیاردن کرج بورننه قدر ساحلا ویرا اولان محللر سکزنجی کرج بورننده بلغراد کوبنه واورادن کفه‌لی کوبی وروم ایلی فنارینه قدر طقوزنجی اناطولی فنارندن قاکلیجه کور فزینه وارنجه اره برده اولان قریه‌لر اونجی قاکلیجه کورفزندن چنکال کوبنه قدر اون برنجی حوض باشندن حیدر پاشا چایرینك سلیمیه قشله‌سی جهتی وبیوك چاملیجه‌دن چنکال کوبی اسکله‌سی میانندہ واقع قری ومحلات اون ایکنجی حیدر پاشاقاضی کوبی قوربغه‌لی‌دره موده کوچك چاملیجه ارن کوبی بوستانجی باشی کوبریسی اون اوچنجی اطدلر اون دردنجی دائره اعتبار اولنمشدر

(برنجی فصل)

(ادارهٔ بلدیه وظائف عمومیه‌سی بیانده‌در)

اوچنجی ماده بلدیه اداره‌سی کافهٔ ابنیه انشاآتنه و یولرك توسیع وتنظیمنه وقالدیرم ولغم عمومی وخصوصی صویولرینك انشاآتنه ومعاملات وقفیه‌سی کما کان اوقاف همایون نظارتندن اجرا قلنمق اوزره علی العموم صوله دائر عموم مصالحه ومشرف خراب اولان ویاانشاآتنده نقصان

﴿ بولنان ﴾

6 Ekim 1868 tarihli Dersaadet İdare-i Belediye Nizamnamesi'nde "Anadolu Feneri'nden Kanlıca Körfezi'ne varınca ara yerde olan karyeler (köyler) Onuncu; Kanlıca Körfezi'nden Çengelköyü'ne kadar On Birinci … … daire itibar olunmuştur" tarifiyle Beykoz ve Anadoluhisarı bölgesinin belediye şubeleri olduğunun altı çiziliyordu.

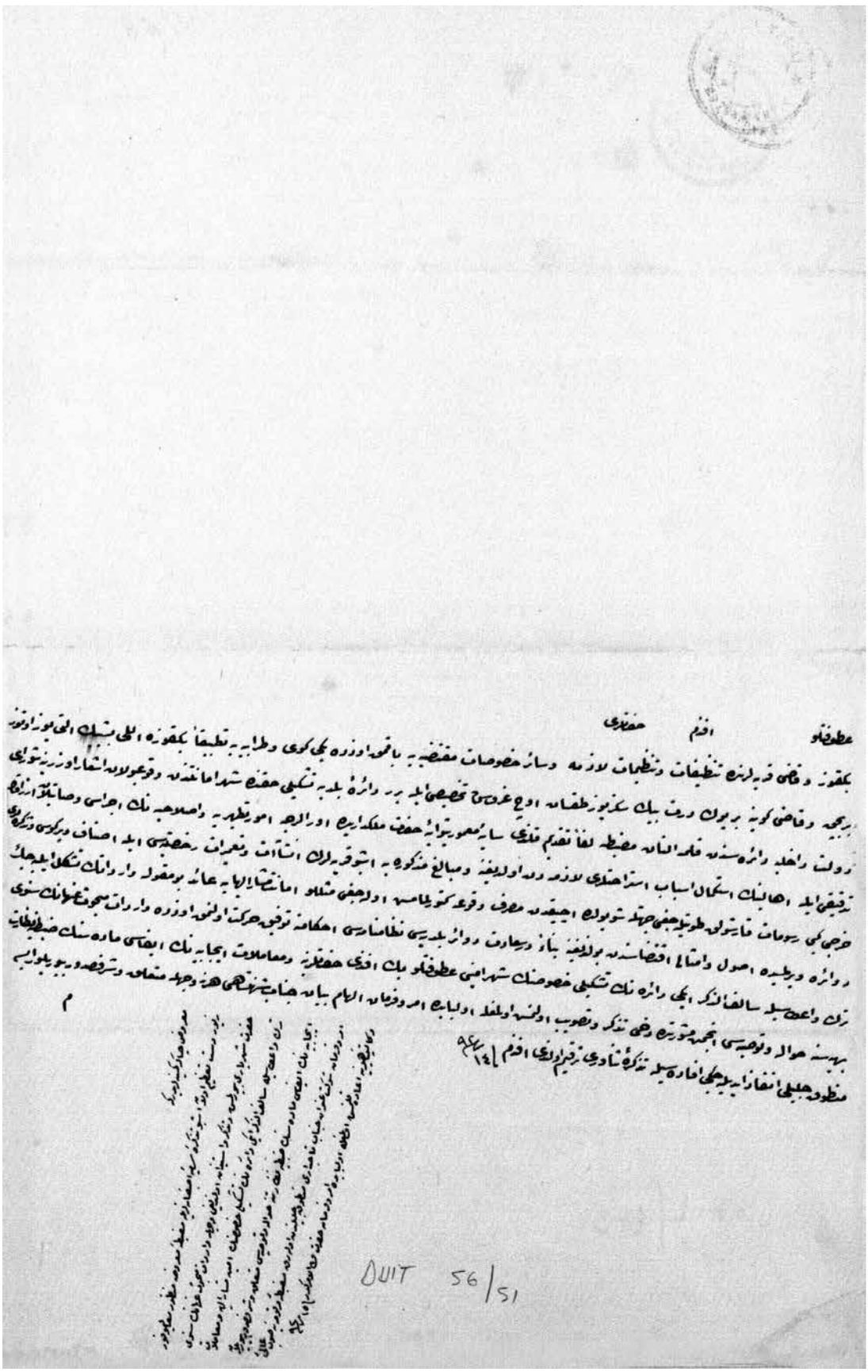

Beykoz'da bir belediye şubesi kurulması kararı, Sultan Abdülaziz'in irade-i seniyesi ile yürürlüğe girdi.

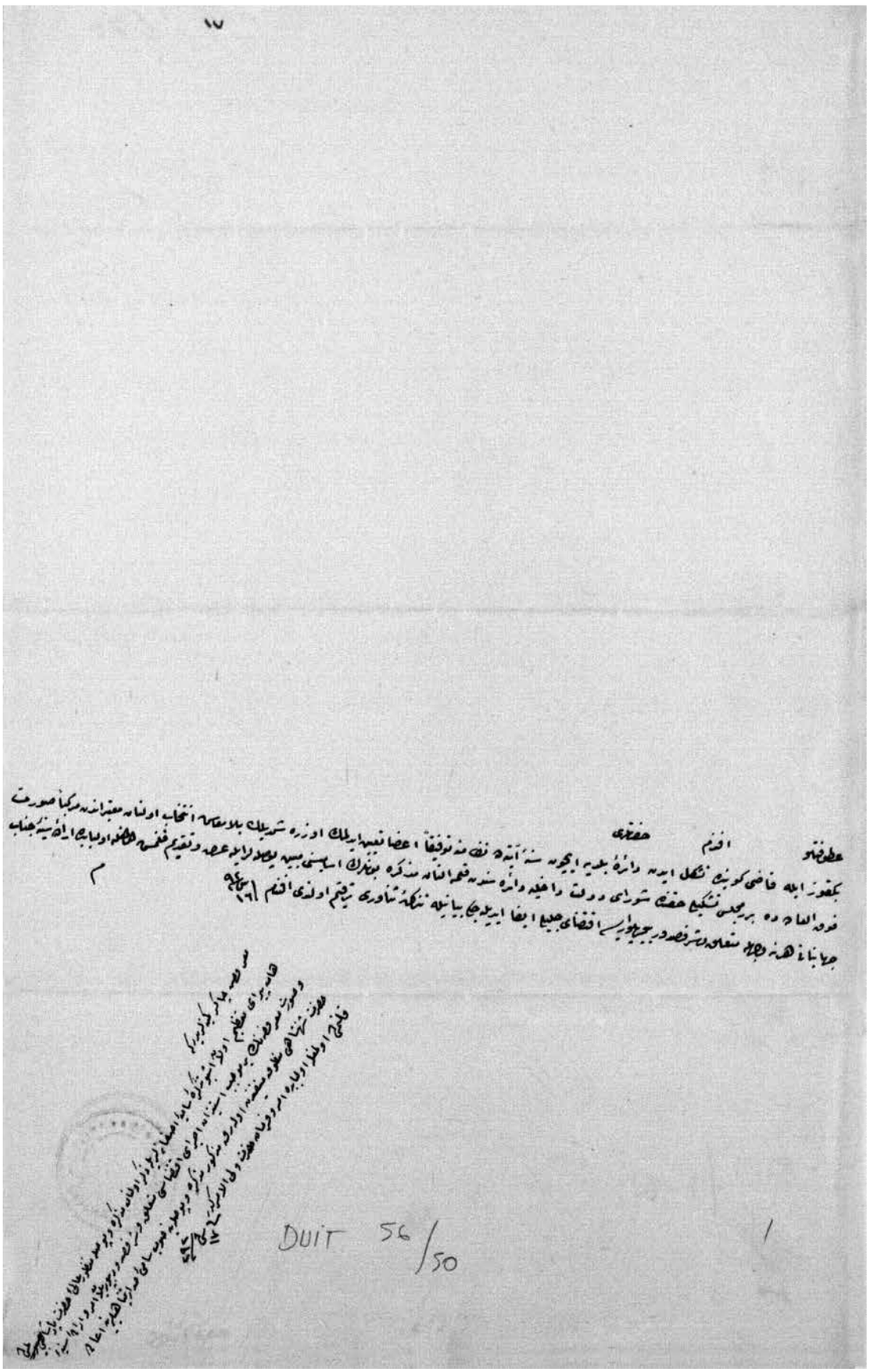

Sultan Abdülaziz'in 8 Eylül 1875 tarihli iradesiyle Beykoz belediye meclis azaları göreve başlamışlardı.

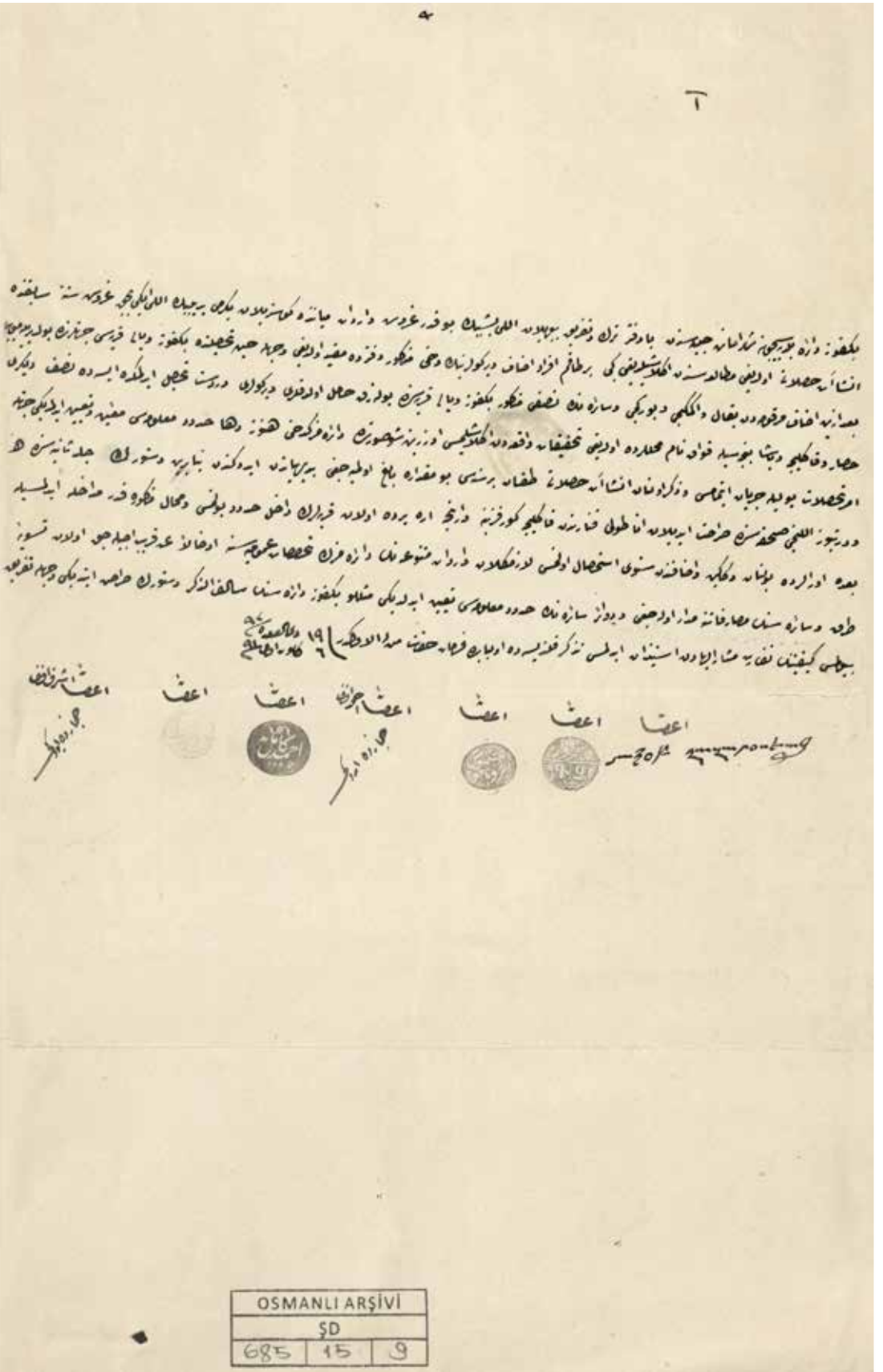

Beykoz Daire-i Belediyesinden 1875 yılında Zaptiye Nezaretine yazılan yazının altında, ilk meclis üyeleri Tevfik Efendi, Ahmed Kamil Efendi, Antimos Efendi, Kirkor Efendi ve Agop Efendi'nin imzaları yer alıyordu. Eşref Efendi ile Ahmed Efendi ise Hicaz'da bulunduklarından imza atamamışlardı.

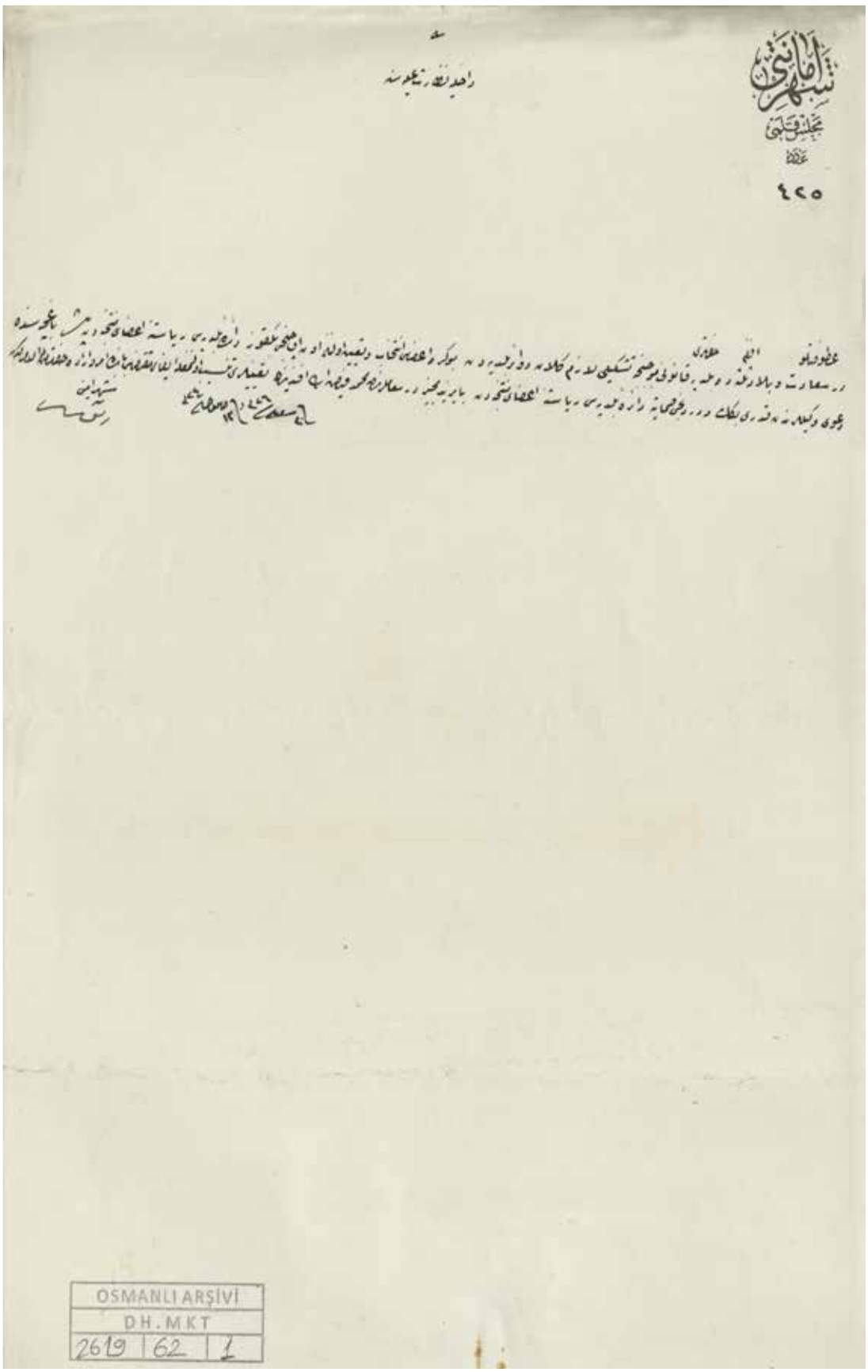

Şehremaneti Meclisi'nin Onüçüncü Beykoz Daire-i Belediye Başkanlığına Avukat Kadri Bey'i öneren yazısı.

DİPNOTLAR

1 İlber Ortaylı, "Belediye", TDV İslam Ansiklopedisi, C. 5, 1992, s. 398.

2 Osman Nuri Ergin, Mecelle-i Umûr-ı Belediyye, C. 3, İBB Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları, İstanbul, 1995, s. 1269.

3 İlber Ortaylı, Tanzimat'tan Cumhuriyete Yerel Yönetim Geleneği, Hil Yayın, İstanbul, 1985, s. 120.

4 İlber Ortaylı, Tanzimat Devrinde Osmanlı Mahallî İdareleri (1840-1880), TTK Yayınları, Ankara, s. 123.

5 Şefik Memiş, Şehremaneti'nden Büyükşehir'e Belediye Zabıtası Tarihi, İBB Zabıta Daire Başkanlığı Yayınları, İstanbul, 2008, s. 22.

6 Ortaylı, Tanzimat'tan Cumhuriyete Yerel Yönetim Geleneği, s. 120.

7 Ergin, MUB, C. 3, s. 1269-1272.

8 Ortaylı, Tanzimat Devrinde Osmanlı Mahalli İdareleri, s. 141.

9 Düstur, Tertip 1, Cilt 2a, İstanbul, 1289, s. 460.

10 Osman Nuri Ergin, Beledî Bilgiler, Hamit Bey Matbaası, İstanbul, 1932, s. 181.

11 Takvim-i Vekâyi', 17 Şaban 1289 Pazar, Sayı 1528.

12 BOA, ŞD 1281/20-23. Nakleden: Rıfat Günalan, Sinan Sümbül, Osmanlı Belgelerinde Beykoz, Beykoz Belediyesi Yayınları, 2013, İstanbul, s. 105-106.

13 BOA, ŞD 683/6-15.1

14 BOA, ŞD 683/06-14.1

15 Rıfat Günalan, Sinan Sümbül, Osmanlı Belgelerinde Beykoz, Beykoz Belediyesi Yayınları, 2013, İstanbul, s. 111.

16 BOA, İ.DUİT 56/51-2; ŞD 6830/6-24. Bu belgeyi nakleden: Rıfat Günalan, Sinan Sümbül, Osmanlı Belgelerinde Beykoz, Beykoz Belediyesi Yayınları, 2013, İstanbul, s. 109.

17 BOA, ŞD 683/06.06-2

18 BOA, ŞD 683/06.06-1

19 BOA, ŞD 6830/6-24. Nakleden: Rıfat Günalan, Sinan Sümbül, Osmanlı Belgelerinde Beykoz, Beykoz Belediyesi Yayınları, 2013, İstanbul, s. 109.

20 BOA, İ.DUİT 56/51-1

21 BOA, İ.DUİT 56/51-1.1

22 BOA, ŞD 684/10-9.1

23 BOA, ŞD 684/10-1.1

24 BOA, İ.DUİT 56/50-2.1

25 Bir başka belgede de takdim cümlesi şöyleydi: "Beykoz Meclis-i Belediyesine tayin buyurulmasını münasip olan azaların berveçh-i zîr esamisi." Bknz: BOA, ŞD 684/10-10.1

26 BOA, İ.DUİT 56/50-3.1

27 BOA, İ.DUİT 56/50-01.1

28 BOA, ŞD 685/16-09.1

29 Tanzimat'tan itibaren hazırlanan ve kabul edilen kanun ve nizamnâmelerin toplandığı resmî kitaba verilen isim; birçok yasadan oluşan kitap.

30 BOA, ŞD 685/15-06.1

31 BOA, ŞD 685/15-01.1

32 BOA, Y.PRK.A / 02.01

33 BOA, Y.PRK.A / 02.01

34 BOA, I.SD 45/2420.01

35 BOA, ŞD / 703-19.01

36 1282 gram. (1282 x 8500 = 10.897 kilogram)

37 BOA, HR.UHM /04-63.04.01

38 BOA, DH.MKT /1885-46.01

39 BOA, DH.MKT / 06/15-01.02

40 BOA, ŞD / 2963-24.01.01

41 Hüsnü Kınaylı, "Deprem", İstanbul Ansiklopedisi, Koçu Yayınları, İstanbul, 1966, s. 4469-4470.

42 Mehmet Genç, Mehmet Mazak, İstanbul Depremleri Fotoğraf ve Belgelerde 1894 Depremi, İGDAŞ Yayınları, İstanbul, 2001, s. 93.

43 Hüsnü Kınaylı, "Deprem", İstanbul Ansiklopedisi, Koçu Yayınları, İstanbul, 1966, s. 4469-4470.

44 Mehmet Genç, Mehmet Mazak, İstanbul Depremleri Fotoğraf ve Belgelerde 1894 Depremi, İGDAŞ Yayınları, İstanbul, 2001, s. 97.

45 Sema Küçükalioğlu Özkılıç, 1894 Depremi ve İstanbul, Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul, 2015, s. 35.

46 A.e., s. 134-135.

47 A.e., s. 603.

48 A.e., s. 433.

49 A.e., s. 614. Yalıköyü Camii, Hassa Serbostancıbaşılarından Mustafa Ağa tarafından yaptırılırken, minberi de İzzet Ali Paşa tarafından koydurulmuştu.

50 A.e., s. 456. Bu cami, I. Ahmed döneminde Harem-i Hümâyûn'da kethüda kadın olan Cenfeda Hatun tarafından yaptırılmıştı.

51 A.e., s. 508.

52 A.e., s. 469. Bu köy camii, Molla Fenari tarafından inşa ettirilirken, minberi de hayırsever Burnaz İbrahim Ağa tarafından koydurulmuştu.

53 A.e., s. 575.

54 A.e., s. 578.

55 A.e., s. 589.

56 A.e., s. 485.

57 A.e., s. 168.

58 A.e., s. 430.

59 A.e., s. 431.

60 A.e., s. 601.

61 A.e., s. 431.

62 A.e., s. 561.

63 A.e., s. 523.

64 A.e., s. 442.

65 A.e., s. 538.

66 A.e., s. 488.

67 A.e., s. 575.

68 A.e.

69 BOA, BEO/439-32870.02.1

70 BOA, BEO/439-32870.01.2

71 BOA, DH.MKT/391-11.01.01

72 BOA, DH.MKT/391-11.02.01

73 BOA, DH.MKT/391-11.05.02

74 BOA, İ.DH/820-66147.01

75 BOA, İ.DH/820-66147.02

76 BOA, DH.MKT/1564-83.01

77 İBB Atatürk Kitaplığı, Hrt_004032.

78 1 Mart 1882'de yürürlüğe giren, ancak halkın kullanmaktan kaçındığı yeni arşının değeri ise 1,609 metreye eşitti.

79 Osmanlı'da mimari ölçü birimi olarak kullanılan arşının değeri, 1841 yılında platin bir ayar arşını ile 75,7738 santimetrelik standarda bağlanmıştı.

80 BOA, I.SE/02-24.01

81 BOA, I.SE/02-24.02

82 BOA, I.SE/02-24.03

83 BOA, DH.MKT/49-03.03.1; BEO/217-16207.01.02

84 BOA, DH.MKT/49-03-02

85 1310 Salname-i Devlet-i Aliyye-i Osmâniyye, 1310 (1894/1895), Matbaa-i Âmire, Dersaadet, 1310, s. 456.

86 1310 Salname-i Devlet-i Aliyye-i Osmâniyye, 1310 (1894/1895), Matbaa-i Âmire, Dersaadet, 1310, s. 454.

87 1313 Salname-i Devlet-i Aliyye-i Osmâniyye, 1313 (1897/1898), Matbaa-i Âmire, Dersaadet, 1313, s. 534.

88 1310 Salname-i Devlet-i Aliyye-i Osmâniyye, 1310 (1894/1895), Matbaa-i Âmire, Dersaadet, 1310, s. 454.

89 1313 Salname-i Devlet-i Aliyye-i Osmâniyye, 1313 (1897/1898), Matbaa-i Âmire, Dersaadet, 1313, s. 530.

90 BOA, DH.MKT/2391-25.01

91 BOA, BEO/2833-212414.01

92 BOA, DH.MKT/543-68.01

93 BOA, I.SD/70-4135.02.01

94 BOA, I.SD/70-4135.01.01

95 BOA, I.SD/70-4135.03.01

96 Tarkan Oktay, Osmanlı'da Büyükşehir Belediye Yönetimi İstanbul Şehremaneti, Yeditepe Yayınları, İstanbul, 2011, s. 73.

97 BOA, DH.MKT/1869-23.01

98 BOA, BEO/1541-115549.01

99 BOA, İ.ML/41-05.01

100 BOA, İ.ML/41-05.03

101 BOA, DH.MKT/783-59.01.02

Tam metin şöyledir:

"Maliye Nezaret-i Celilesine,

22 Eylül 319 tarihli ve 632 numaralı tezkire-i aliyye-i daverileri cevabıdır.

Beykoz kazasının belediyesi yok ise de belediye varidâtı Şehremanet-i Celilesince cibâyet eylemekte olduğundan mevlid-i saâdet murad cenâb-ı risâletpenâhi veladeti cülâs-ı hümâyûn hazret-i padişahî eyyâmı ve leyâli-i mesûdesinde icrâ olunacak şehr-i âyin için mukteza-yı mesârifin tesviyesi için Emânet-i Müşârunileyhe müracaat olunması yahut sabıkı veçhile Hazine-i Celilece tesviyesine devam edilmesi hususunun muhasebe ifadesiyle beyanına ibtidâr kılındı ol babda."

102 BOA, DH.MKT/1340-30.01

103 BOA, BEO/888-66595-02.01

104 BOA, BEO/888-66595-01.01

105 BOA, DH.MKT/801-32.01.02

106 BOA, DH.MKT/1840-86.01

107 BOA, DH.MKT/2095-01.01

108 Mustafa Gençoğlu, "Sultan II. Abdülhamid'in Yurt Dışı Eğitim Politikası", Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Temmuz 2014, C. 4, Sayı 2, s. 48.

109 BOA, DH.MKT/2095-01.01

110 BOA, ZB/479-105.01

111 A.e.; Osman Nuri, "Cumhuriyet Devrinde İstanbul Belediyesi ve Hususi İdaresi On Senede Ne Yaptı?", İstanbul Belediye Mecmuası, 1933, Sayı 109-110, s. 2.

112 BOA, ŞD/840-24.01.02

113 BOA, ŞD/840-24.01.01

114 BOA, ŞD/840-24.01.03

115 BOA, ŞD/840-24.01.05

116 BOA, ŞD/840-24.01.07

117 BOA, ZB/25-82.01

118 BOA, BEO/3431-257275.01

119 BOA, İ.DUİT/56-33.01

"Atûfetlû Efendim Hazretleri

Belediye kanunu ahkamının icra-yı tatbikatı için Adalar ve Makriköy ile Beykoz'da devâir-i belediye teşkili namına binaen Beykoz ve Makriköy kazaları merkezlerinin diğer mahallere nakilleri ve teferruatı ve mebus intihabı muamelatının suret-i ifası hakkında Şura-yı Devleti Mülkiye Dairesinden tanzim ve Meclis-i Mahsus ve Vükeladan tezyil olunan mazbata arz ve takdim kılınmakla ol babda her ne vecihle irade-i seniyye-i Hazret-i Pilafetpenâhi şerefsudur buyurulur ise mantûk-ı âlisi infaz edileceği beyanıyla tezkire-i senâveri terkım kılındı efendim. 23 Ramazan 326, fi 6 Teşrin-i evvel 324 [19 kasım 1908] Sadrazam"

120 BOA, ŞD/842-43.01

121 BOA, ŞD/842-27.01

122 BOA, DH.İD/77-12.08.02

123 BOA, DH.MKT/2844-55.01

124 BOA, DH.MKT/2844-55.02

125 BOA, DH.MKT/2821-63.01

126 BOA, DH.MKT/2821-63.02

127 BOA, BEO/3659-274376.01; MV/133-68.01

128 BOA, DH.İD/77-12.03.02

129 BOA, DH.İD/77-12.16.02

130 BOA, DH.İD/77-12.01.01

131 BOA, DH.MKT/2619-62.01.01

132 BOA, DH.MKT/2619-62.02.01

133 BOA, DH.MKT/2619-62.01.01

134 BOA, DH.MKT/2619-62.02.01

135 BOA, DH.MUİ/36.2-11.17

136 BOA, İ.HUS/170-68.01

137 İBB Atatürk Kitaplığı, Hrt_003561

138 https://dostbeykoz.com/beykoz-muvakkithanesi-saatleri-ayarlama-enstitusu

139 BOA, ŞD/3081-11.01.01

140 BOA, ŞD/3081-11.01.02

141 BOA, HR.UHM/91-40.04.5

142 BOA, DH.MTV/62.2-15.01.01

143 BOA, DH.MUİ/20.2-28.02.01

144 BOA, DH.MUİ/20.2-28.01.01

145 BOA, DH.MUİ/60-83.01.01

146 BOA, DH.MUİ/60-83.03.01

147 BOA, DH.MUİ/60/83.01.01

148 BOA, DH.MUİ/60/83.07.01

149 BOA, DH.MUİ/60/83.03.01

150 Şehremaneti Hududu Dahilinde Bulunan Mahallât Esâmîsi, Arşk Garoyan Matbaası, Dersaadet, 1329 (1913/1914), s. 21.

151 Ondört daire-i belediyenin hudud ve merkezleri 1285 tarihli belediye kanununda açıklanmıştır.

152 Birinci Bayezid, ikinci Sultanahmet, üçüncü Fatih, dördüncü Samatya, beşinci Eyüp, altıncı Beyoğlu, yedinci Hasköy, sekizinci Beşiktaş, dokuzuncu Arnavutköy, onuncu Yeniköy, Onbirinci Tarabya, onikinci Büyükdere, Onüçüncü Beykoz, ondördüncü Anadoluhisarı, onbeşinci Beylerbeyi, onaltıncı Yeni mahalle, onyedinci Doğancılar, onsekizinci Kadıköy, ondokuzuncu Adalar, yirminci Makriköy.

153 Birinci Bayezid, ikinci Fatih, üçüncü Cerrahpaşa, dördüncü Beşiktaş, beşinci Yeniköy, altıncı Beyoğlu, yedinci Büyükdere, sekizinci Kanlıca, dokuzuncu Üsküdar, onuncu Kadıköy.

154 Birinci Bayezid, ikinci Fatih, üçüncü Beyoğlu, dördüncü Yeniköy, beşinci Anadoluhisarı, altıncı Üsküdar, yedinci Kadıköy, Sekizinci Adalar, dokuzuncu Makriköy [Bakırköy].

155 Şehremaneti Hududu Dahilinde Bulunan Mahallât Esâmîsi, Arşk Garoyan Matbaası, Dersaadet, 1329 (1913/1914), s. 30.

156 A.e.

157 İBB Atatürk Kitaplğı, Hrt_004322.

158 Şehremaneti İstatistik Şubesi, 1329 Senesi İstanbul Beldesi İhsaiyât Mecmuası, Dersaadet, 1330, s. 9.

159 A.e., s. 76.

160 A.e., s. 20.

161 A.e., s. 37-44.

162 A.e., s. 128-129.

163 A.e., s. 186.

164 A.e., s. 196.

165 A.e., s. 409.

166 A.e., s. 453.

167 A.e., s. 436.

168 Şehremaneti'nin 1334 Sene-i Maliyesi Bütçesi, Garoyan Matbaası, 1334, s. 53. Ayrıca 1917 (1333) yılı Şehremaneti bütçesi için bknz: Erdoğan Öner, İstanbul Şehremaneti (Belediyesi)'nin Kuruluşu ve 1917 Yılı Bütçesi, Maliye Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı, Ankara, 2008.

169 Şehremaneti'nin 1334 Sene-i Maliyesi Bütçesi, Garoyan Matbaası, 1334, S. 54.

170 A.e., s. 56.

171 A.e., s. 61.

172 A.e., s. 63.

173 A.e., s. 67.

174 Şehremaneti'nin 1334 Sene-i Maliyesi Bütçesi, Garoyan Matbaası, 1334, s. 70.

175 Şehremaneti İhsâiyât Müdiriyeti, Şehremaneti Salnamesi 1926, Cilt 1, Şehremaneti Matbaası, İstanbul, 1926, s. 5.

176 A.e., s. 6.

177 A.e., s. 13.

178 A.e., s. 23.

179 A.e., s. 24.

180 Osman Nuri, "Cumhuriyet Devrinde İstanbul Belediyesi ve Hususi İdaresi On Senede Ne Yaptı?", İstanbul Belediye Mecmuası, 1933, Sayı 109-110, s. 95.

181 A.e., s. 98.

182 A.e., s. 100-101.

183 Açık Söz, 31.07.1936.

184 Açık Söz, 08.08.1936.

185 Açık Söz, 20.08.1936.

186 İstanbul Vilayeti Sayım İstatistiği, s. 6.

187 A.e.

188 A.e., s.7.

189 A.e., s.17.

190 Naci Ayral, "İstanbul'da Yapılan Yeni İnşaat", İstanbul Belediye Mecmuası, Ağustos-Eylül 1937, Sayı 156-157, s. 651

191 A.e., s. 652b

192 A.e., s. 654.

193 Osman Nuri, "Dünkü ve Bugünkü İstanbul", İstanbul Belediye Mecmuası, Birincikanun, İkincikanun, Şubat 1933, Sayı 112-113-114, s. 244

194 Naci Ayral, "İstanbul'un Nüfusu Üzerinde Bir Tahlil", İstanbul Belediye Mecmuası, Mayıs 1937, Sayı 149-153, s. 610.

195 "İstanbul Vilâyeti Kaza, Nahiye ve Köy İsimleri", İstanbul Belediye Mecmuası, Ağustosl 1931, Sayı 84/12, s. 460

196 "Belediye Tamimleri", İstanbul Belediye Mecmuası, Mart, Nisan 1935, Sayı 127-128, s. 334.

197 Osman Nuri, "Dünkü Bugünkü İstanbul", İstanbul Belediye Mecmuası, Mart, Nisan, Mayıs 1934, Sayı 115-116-117, s. 365.

198 İstanbul Belediye Mecmuası, 1933, Sayı 109-110, s. 11.

199 A.e., s. 18.

200 A.e., s. 367.

201 A.e., s. 368.

202 "Yol İnşaatı", İstanbul Belediye Mecmuası, Ağustos-Eylül 1940?, Sayı 183-184, s. 132.

203 Osman Nuri, "Dünkü Bugünkü İstanbul", İstanbul Belediye Mecmuası, Mart, Nisan, Mayıs 1934, Sayı 115-116-117, s. 368-369.

204 Resmi Gazete, 14 Nisan 1930, Sayı 1471.

205 Cumhuriyet, 10.07.1930, s. 2.

206 İstanbul Belediye Mecmuası, Eylül 1930, Sayı 73/1, s. 40.

207 Cumhuriyet, 31.01.1964, s. 1, 7.

208 "Belediye Kanunu'nun İstanbul Belediyesi'nde Tatbiki Suretine Dair Nizamname", İstanbul Belediye Mecmuası, Eylül 1930, Sayı 73/1, s. 37.

209 Cumhuriyet, 09.11.1930, s. 7.

210 "İstanbul Belediyesinin Hududu", İstanbul Belediye Mecmuası, Temmuz 1931, Sayı 83/11, s. 424

211 Resmi Gazete, 28 Haziran 1931, Sayı 1834.

212 "İstanbul Belediyesinin Hududu", İstanbul Belediye Mecmuası, Temmuz 1931, Sayı 83/11, s. 435.

213 Cumhuriyet, 04.10.1930, s. 6.

214 Cumhuriyet, 06.10.1930, s. 4.

215 Cumhuriyet, 07.10.1930, s. 2.

216 Cumhuriyet, 08.10.1930, s. 3.

217 Cumhuriyet, 09.10.1930, s. 4.

218 "İstanbul Belediye Seçimi", İstanbul Belediye Mecmuası, Eylül-Birinciteşrin 1934, Sayı 121-122, s. 95, 105

219 "İstanbul Umumi Meclis Seçimi", İstanbul Belediye Mecmuası, İkinciteşrin 1938, Sayı 169-170, s. 935, 936.

220 Cumhuriyet, 16.01.1935, s. 1, 5.

221 Cumhuriyet, 09.12.1932, s. 6.

222 "Hayatı Ucuzlatma", İstanbul Belediye Mecmuası, İkinciteşrin, Birincikanun 1935, sayı 135-136, s. 54.

223 Cumhuriyet, 24.10.1930, s. 5.

224 Milliyet, 29.06,1981, s. 4.

225 Cumhuriyet, 16.05.1930, s. 6.

226 Cumhuriyet, 31.03.1930, s. 2.

227 Cumhuriyet, 04.04.1930, s. 2.

228 Cumhuriyet, 09.12.1932, s. 6.
229 Cumhuriyet, 23.04.1934, s. 7.
230 Açık Söz, 07.08.1936.
231 Cumhuriyet, 27.01.1933, s. 5.
232 Cumhuriyet, 12.06.1936, s. 8.a
233 Cumhuriyet, 19.04.1933, s. 7.
234 Cumhuriyet, 22.12.1933, s. 6.
235 Zühtü, "İdare-i Hususiye Teşkilinden Belediye ile Tevhidine Kadar Neler Yaptı", İstanbul Belediye Mecmuası, Kanunuevvel 1930, Sayı 76/4, s. 138-139.
236 "Silivri'de İkinci Ehli Hayvanlar Sergisi Açılma Töreninde Söylenen Nutuk", İstanbul Belediye Mecmuası, İkinciteşrin 1938, Sayı 169-170, s. 919.
237 Milliyet, 31.05,1951, s. 2.
238 Milliyet, 22.111.1951, s. 2.
239 Milliyet, 16.03.1954, s. 2.
240 Milliyet, 22.12.1959.ak
241 Milliyet, 19.12.1950, s. 2.
242 Milliyet, 06.11.1951, s. 2.
243 Cumhuriyet, 18.12.1930, s. 2.
244 Cumhuriyet, 14.10.1931, s. 6.
245 Cumhuriyet, 14.10.1931, s. 6.
246 Cumhuriyet, 31.10.1932, s. 2.
247 Cumhuriyet, 25.12. 1933, s. 2.
248 Resmi gazete, 25 Kanunuevvel 1933, sayı 2587, s. 3320.
249 Cumhuriyet, 26.03.1935, s. 4.
250 Açık Söz, 21.07.1936.
251 Cumhuriyet, 18.10.1934, s. 6.
252 Akşam, 09.01.1934.
253 Cumhuriyet, 16.10.1935, s. 11.
254 A.e.
255 Cumhuriyet, 06.11.1935, s. 8.
256 Cumhuriyet, 07.07.1936, s. 9.
257 Cumhuriyet, 30.04.1939, s. 4.
258 Cumhuriyet, 18.07.1939, s. 3.
259 Cumhuriyet, 30.07.1939, s. 5.
260 Cumhuriyet, 07.04.1940, s. 2.
261 Cumhuriyet, 15.04.1941, s. 2.
262 Cumhuriyet, 23.07.1941, s. 3.
263 Cumhuriyet, 09.05.1954, 1, 6.
264 Cumhuriyet, 05.08.1941, s. 2.
265 Cumhuriyet, 27.05.1942, s. 3.
266 Cumhuriyet, 23.04.1942, s. 3.
267 Cumhuriyet, 16.06.1936, s. 2.
268 Cumhuriyet, 25.05.1938, s. 2.
269 Cumhuriyet, 05.12.1938, s. 9.
270 Cumhuriyet, 16.07.1949, s. 1.
271 Cumhuriyet, 16.07.1949, s. 1.
272 Milliyet, 31.08.1950, s. 2.
273 Cumhuriyet, 02.08.1951, s. 4.
274 Cumhuriyet, 25.11.1955, s. 1.
275 Cumhuriyet, 06.12.1955, s. 2.
276 Cumhuriyet, 27.07.1939, s. 7.
277 Cumhuriyet, 03.09.1950, s. 2.
278 Cumhuriyet, 22.12.1951, s. 3.
279 Cumhuriyet, 21.01.1956, s. 5.
280 Cumhuriyet, 07.10.1956, s. 2.
281 Cumhuriyet, 01.03.1956, s. 1.
282 Cumhuriyet, 02.03.1956, s. 1.
283 Milliyet, 18.07.1955, s. 5.
284 Milliyet, 30.01.1961, s. 2.
285 Erol Özdemir, "Erdoğan Alıveren İle Söyleşi", Çağın Polisi Dergisi, Sayı 36, Aralık 2004.
286 Resmi Gazete, 17 Ocak 1966, Sayı 12204, s. 5.
287 Milliyet, 16.09.1968, s. 1
288 Milliyet, 04.02.1961, s. 2.
289 Cumhuriyet, 31.01.1964, s. 1, 7.
290 "Zata Mahsustur", İstanbul Belediye Mecmuası, Ağustos 1938, Sayı 166-168, s. 896-897.
291 Cumhuriyet, 20.08.1937, s. 8.
292 "Silivri'de İkinci Ehli Hayvanlar Sergisi Açılma Töreninde Söylenen Nutuk", İstanbul Belediye Mecmuası, İkinciteşrin 1938, Sayı 169-170, s. 934.
293 "Silivri'de İkinci Ehli Hayvanlar Sergisi Açılma Töreninde Söylenen Nutuk", İstanbul Belediye Mecmuası, İkinciteşrin 1938, Sayı 169-170, s. 923
294 Cumhuriyet, 16.08.1941, s. 2.
295 Cumhuriyet, 08.08.1942, s. 3.
296 Cumhuriyet, 14.09.1946, s. 2.
297 Milliyet, 05.089.1952, s. 2.
298 Milliyet, 03.01.1953, s. 2.
299 Açık Söz, 06,07,1936.
300 Milliyet, 13.01.1954, s. 2.
301 Milliyet, 20.01.1954, s. 2.
302 Milliyet, 06.03.1962, s. 2.
303 Milliyet, 14.01.1963, s. 3.
304 Milliyet, 31.08.1963, s. 2.
305 Milliyet, 30.06,1950, s. 5.
306 Milliyet, 31.07.1963, s. 7.
307 Milliyet, 28.03.1964, s. 2.
308 Milliyet, 22.01.1963, s. 2.
309 Milliyet, 13.02.1963.
310 Milliyet, 31.10.1971, s. 1.
311 Milliyet, 10.08.1950, s. 2.
312 Milliyet, 18.08.1950, s. 2.
313 A.e.
314 Milliyet, 14.08.1950, s. 5.
315 Milliyet, 06.08.1950, s. 2.
316 Açık Söz, 19.08.1936.
317 Milliyet, 20.08.1950, s. 2.
318 O dönem, ne Eminönü ne de Karaköy cihetinde vapur iskeleleri bulunmuyordu. Vapurlar Karaköy Köprüsü'ne ilave edilen duba iskelelere yanaşır, yolcularını buradan alıp buraya indirirlerdi.
319 Milliyet, 03.09.1950, s. 7.
320 Milliyet, 04.09.1950, s. 5.
321 A.e.
322 Milliyet, 05.09.1950.
323 Milliyet, 08.09.1950, s. 2.
324 "Halkın Sesi / Beykoz'un Hali", Milliyet, 19.06.1950.
325 Milliyet, 31.07.1950, s. 2.
326 Milliyet, 21.09.1958, s. 3.
327 Cumhuriyet, 20.12.1932, s. 2.

328 Cumhuriyet, 25.06.1930, s. 2.
329 Cumhuriyet, 14.08.1930, s. 3.
330 Cumhuriyet, 29.10.1930, s. 6.
331 Cumhuriyet, 19.01.1931, s. 2.
332 Cumhuriyet, 19.07.1930, s. 2.
333 Cumhuriyet, 05.11.1930, s. 5.
334 Cumhuriyet, 02.12.1930, s. 4.
335 Cumhuriyet, 05.02.1930, s. 2.
336 "Toplantının Açılışında Vali ve Belediye Reisi Doktor Lütfi Kırdar'ın Söylediği Nutuk", İstanbul Belediye Mecmuası, İkinciteşrin (Kasım) 1941, Sayı 195, s. 32.
337 İstanbul Belediye Mecmuası, Temmuz 1941, Sayı 191, s. 306-307.
338 Milliyet, 03.07.1950, s. 2.
339 Milliyet, 11.04.1951, s. 2.
340 Milliyet, 05.06.1951, s. 2.
341 Milliyet, 11.08.1951, s. 2.
342 Milliyet, 28.08.1951, s. 2.
343 Milliyet, 25.11.1951, s. 2.
344 Milliyet, 25.12.1951, s. 8.
345 İstanbul'un Kitabı, Kitap 1, s. 121-122.
346 Milliyet, 18.10.1957, s. 2.
347 Milliyet, 02.01.1958, s. 2.
348 Milliyet, 24.05.1958, s.1.
349 Milliyet, 07.08.1958, s. 3.
350 Milliyet, 25.12.1959, s. 2.
351 Milliyet, 03.07.1960.
352 Milliyet, 21.05.1963, s. 2.
353 Milliyet, 05.09.1963, s. 2.
354 Milliyet, 29.09.1967, s. 1.
355 Milliyet, 19.03.1959, s. 2.
356 Milliyet, 20.03.1959, s. 3.
357 Milliyet, 21.11.1956, s. 2.
358 Milliyet, 01.02.1962.
359 Milliyet, 14.03.1973.
360 Açık Söz, 03.08.1936.
361 Milliyet, 24.10.1950, s. 1, 5.
362 Cumhuriyet, 23.03.1937, s. 6
363 Açık Söz, 03.08.1936.
364 A.e.
365 Cumhuriyet, 23.03.1937, s. 6
366 Milliyet, 28.08.1950, s. 2.
367 Milliyet, 13.09.1950, s. 2.
368 Milliyet, 15.11.1950, s. 5.
369 Cumhuriyet, 05.07.1930, s. 1, 5.
370 Cumhuriyet, 26.07.1930, s. 4.
371 Milliyet, 08.07.1950, s. 2.
372 Milliyet, 23.07.1972, s. 8.
373 Milliyet, 15.07.1950, s. 2.
374 Milliyet, 10.08.1952.
375 Milliyet, 12.10.1957.
376 Rakım Ziyaoğlu, İstanbul Belediye Reisleri ve Belediye Meclis Üyeleri, İstanbul Belediyesi Basın, Yayın ve Turizm Müdürlüğü, İstanbul, 1966, s. 10.
377 Rakım Ziyaoğlu, İstanbul Belediye Reisleri ve Belediye Meclis Üyeleri, İstanbul Belediyesi Basın, Yayın ve Turizm Müdürlüğü, İstanbul, 1966, s. 13.
378 Milliyet, 29.04.1961, s. 3.
379 Milliyet, 03.04.1952, s. 2.
380 Milliyet, 19.08.1954, s. 2.
381 Milliyet, 29.07.1957, s. 2.
382 Milliyet, 17.12.1960, s. 3.
383 Milliyet, 07.02.1962, s. 2.
384 Orhan Pamuk, istanbul, Hatıralar ve Şehir. … … … …
385 Milliyet, 21.12.1977, s. 5.
386 Cumhuriyet, 25.05.1950
387 Milliyet, 21.12.1977, s. 5.
388 Milliyet, 04.10.1976, s. 7.
389 Milliyet, 28.11.1964, s. 2.
390 Milliyet, 04.10.1976, s. 7.
391 Milliyet.14.05.1965, s. 7.
392 Cumhuriyet, 18.02.1967, s. 7.
393 Milliyet, 08.03.1966, s. 3.
394 Milliyet, 07.01.1971, s. 7.
395 https://www.lojiport.com/cinde-uretip-cine-satti-yeni-hedef-kuzey-kutbu-42953h.htm
396 Denizcilik Dergisi, Sayı 96. http://www.denizcilikdergisi.com/denizcilik-gundem-haberleri/haluk-agabeyi-kaybettik/
397 Milliyet, 09.10.1967, s. 8.
398 Milliyet, 27.01.1976, s. 10.
399 Cumhuriyet, 18.05.1983, s. 11.
400 Powerboats & Yachts Dergisi, 2008. (Nakleden: http://starboat.com.tr/hami-kaynak/)
401 Star Boat 40. Yıl Tanıtım Broşürü.
402 www.starboat.com.tr
403 Cumhuriyet, 10.02.1981, s. 1.
404 Resmi Gazete, 10 Nisan 1982, Sayı 17660, s. 2.
405 Cumhuriyet, 19.07.1982, s. 2.
406 Cumhuriyet, 12.10.1930, s. 2.
407 Milliyet, 22.04.1951, s. 2.
408 Milliyet, 04.06.1951, s. 2.
409 Milliyet, 23.07.1952, s. 2.
410 Milliyet, 14.11.1952, s. 3.
411 Milliyet, 19.12.1952, s. 2.
412 Milliyet, 19.01.1999, s. 11.
413 Milliyet, 07.02.1984, s. 7.
414 Milliyet, 12.02.1984, s. 7.
415 Milliyet, 26.02.1984, s. 3.
415 Milliyet, 26.02.1984, s. 3.
416 Mahalli İdareler Seçimi Sonuçları 25.3.1884, T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, Ankara, 1984, s. 58-59.
417 Cumhuriyet, 17.07.1986, s. 8.
418 Cumhuriyet, 15.03.1985, s. 6.
419 Cumhuriyet, 22.03.1985, s. 12.
420 Cumhuriyet, 25.02.1985, s. 6.
421 Cumhuriyet, 22.03.1989, s. 6.
422 Mahallî İdareler Seçimi Sonuçları 26.3.1889, T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, Ankara, 1989, s. 152-153.
423 Milliyet, 03.07.1994, s. 19.
424 TÜİK, 18 Nisan 1999 Mahalli İdareler Genel Seçimi Belediye Başkanlığı Seçimi Sonuçları.
425 TÜİK, 28 Mart 2004 Mahalli İdareler Genel Seçimi Beledi-

ye Başkanlığı Seçimi Sonuçları

426 Cumhuriyet, 25.06.1996, s. 6.

427 Resmi Gazete, Sayı 26824, 22.03.2008, s. 10315.

428 Hikmet Feridun Es, Muallim Naci Uçurmasını Alarak Kırlara Gider, Eğlenirdi", 13 Ocak 1945, s. 5.

429 Dr. Ercan Topçu, Çeşmeler ve Çeşmebaşı Kültürü, Şehir ve Düşünce, Sayı 9, 2016, s. 51.

430 Suat Derviş, "Paçasız, Dalyansız ve Kalkansız Beykoz", Son Posta, 9 mayıs 1936, s. 9.

431 Refik Halit, İstanbul'un İç Yüzü, Hzlyn: Muhammet Hüküm, 2012, İzmit, s. 140.

432 Nihat Temel, Kur'an Tilavetinde İstanbul Tavrı Üsküdar Ağzı ve Hafız Ali Üsküdarlı (1873-1976), Uluslararası Üsküdar Sempozyumu VI Bildiriler, 2009, s. 186.

433 Türk Patent Enstitüsü, Marka İnceleme Kılavuzu 2015, http://www.turkpatent.gov.tr

434 Milliyet, 19.08.1984, s. 1.

435 Cumhuriyet, 14.07.1986, s. 8.

436 Cumhuriyet, 21.07.1987, s. 8.

437 Cumhuriyet, 27.08.1990, s. 9.

KAYNAKÇA

Arşiv Belgeleri

BOA, BEO. 000217_016207_001_002

BOA, BEO. 000439_032870_001_002

BOA, BEO. 000888_066595_001_001

BOA, BEO. 001541_115549_001_001

BOA, BEO. 002833_212414_001_001

BOA, BEO. 003431_257275_001_001

BOA, BEO. 003659_274376_001_001;

BOA, DH. İD___00077_00012_001_001

BOA, DH_MKT__00006_00015_001_002

BOA, DH_MKT__00049_00003_002_002

BOA, DH_MKT__00049_00003_003_001;

BOA, DH_MKT__00391_00011_001_001

BOA, DH_MKT__00543_00068_001_001

BOA, DH_MKT__00783_00059_001_002

BOA, DH_MKT__00801_00032_001_002

BOA, DH_MKT__01340_00030_001_001

BOA, DH_MKT__01564_00083_001_001

BOA, DH_MKT__01840_00086_001_001

BOA, DH_MKT__01869_00023_001_001

BOA, DH_MKT__01885_00046_001_001

BOA, DH_MKT__02095_00001_001_001

BOA, DH_MKT__02391_00025_001_001

BOA, DH_MKT__02619_00062_001_001

BOA, DH_MKT__02821_00063_001_001

BOA, DH_MKT__02844_00055_001_001

BOA, DH_MTV__00062_2_00015_001_001

BOA, DH_MUİ__00020_2_00028_001_001

BOA, DH_MUİ__00036_2_00011_017_002

BOA, DH_MUİ__00060_00083_001_001

BOA, HR_UHM__00004_00063_004_001

BOA, HR_UHM__00091_00040_004-5

BOA, I__DH___00820_066147_002_001

BOA, İ__DUİT___00056_000050_001_001

BOA, İ.DUİT 56/51-1

BOA, İ__DH___00820_066147_001_001

BOA, İ__DUİT___00056_000033_001_001

BOA, İ__HUS__00170_00068_001_001

BOA, İ__ML___00041_00005_001_001

BOA, İ__SE___00002_00024_001_001

BOA, İ_ŞD_00045_002420_001_001

BOA, İ_ŞD_00070_004135_001_001

BOA, MV__00133_00068_001_001

BOA, ŞD__03081_00011_001_002

BOA, ŞD. 1281/20-23.

BOA, ŞD 683/06-14.1

BOA, ŞD 6830/6-24.

BOA, ŞD 684/10-1.1

BOA, ŞD. 840/24.

BOA, ŞD__00683_00006_001_001

BOA, ŞD__00684_00010_009_001

BOA, ŞD__00685_00015_001_001

BOA, ŞD__00703_00019_001_001

BOA, ŞD__00840_00024_001_001

BOA, ŞD__00842_00027_001_001

BOA, ŞD__02963_00024_001_001

BOA, ŞD__03081_00011_001_001

BOA, Y__PRK_A____00002_00001_001_001

BOA, ZB__00025_00082_001_001

BOA, ZB__00479_00105_001_001

Gazete ve Dergiler

Açık Söz, 03.08.1936.

Akşam, 09.01.1934.

Cumhuriyet, 01.03.1956, s. 1.

Denizcilik Dergisi, Sayı 96.

İstanbul Belediye Mecmuası, 1933, Sayı 109-110, s. 11.

Milliyet, 01.02.1962.

Resmi Gazete, 10 Nisan 1982, Sayı 17660, s. 2.

Takvim-i Vekâyi', 17 Şaban 1289 Pazar, Sayı 1528.

Powerboats & Yachts Dergisi, 2008. (Nakleden: http://starboat.com.tr/hami-kaynak/)

Telif Eserler

"Belediye Kanunu'nun İstanbul Belediyesi'nde Tatbiki Suretine Dair Nizamname", İstanbul Belediye Mecmuası, Eylül 1930, Sayı 73/1.

"Belediye Tamimleri", İstanbul Belediye Mecmuası, Mart, Nisan 1935, Sayı 127-128.

"Halkın Sesi / Beykoz'un Hali", Milliyet, 19.06.1950.

"Hayatı Ucuzlatma", İstanbul Belediye Mecmuası, İkinciteşrin, Birincikanun 1935, sayı 135-136.

"İstanbul Belediye Seçimi", İstanbul Belediye Mecmuası, Eylül-Birinciteşrin 1934, Sayı 121-122.

"İstanbul Belediyesinin Hududu", İstanbul Belediye Mecmuası, Temmuz 1931, Sayı 83/11.

"İstanbul Umumi Meclis Seçimi", İstanbul Belediye Mecmuası, İkinciteşrin 1938, Sayı 169-170.

"İstanbul Vilâyeti Kaza, Nahiye ve Köy İsimleri", İstanbul Bele-

diye Mecmuası, Ağustosl 1931, Sayı 84/12.

"Silivri'de İkinci Ehli Hayvanlar Sergisi Açılma Töreninde Söylenen Nutuk", İstanbul Belediye Mecmuası, İkinciteşrin 1938, Sayı 169-170.

"Toplantının Açılışında Vali ve Belediye Reisi Doktor Lütfi Kırdar'ın Söylediği Nutuk", İstanbul Belediye Mecmuası, İkinciteşrin (Kasım) 1941, Sayı 195.

"Yol İnşaatı", İstanbul Belediye Mecmuası, Ağustos-Eylül 1940?, Sayı 183-184.

"Zata Mahsustur", İstanbul Belediye Mecmuası, Ağustos 1938, Sayı 166-168, s. 896-897.

1310 Salname-i Devlet-i Aliyye-i Osmâniyye, 1310 (1894/1895), Matbaa-i Âmire, Dersaadet, 1310.

1313 Salname-i Devlet-i Aliyye-i Osmâniyye, 1313 (1897/1898), Matbaa-i Âmire, Dersaadet, 1313.

AYRAL Naci, "İstanbul'da Yapılan Yeni İnşaat", İstanbul Belediye Mecmuası, Ağustos-Eylül 1937, Sayı 156-157.

AYRAL Naci, "İstanbul'un Nüfusu Üzerinde Bir Tahlil", İstanbul Belediye Mecmuası, Mayıs 1937, Sayı 149-153.

DERVİŞ Suat, "Paçasız, Dalyansız ve Kalkansız Beykoz", Son Posta, 9 Mayıs 1936.

Düstur, Tertip 1, Cilt 2a, İstanbul, 1289.

ERGİN Osman Nuri, "Cumhuriyet Devrinde İstanbul Belediyesi ve Hususi İdaresi On Senede Ne Yaptı?", İstanbul Belediye Mecmuası, 1933, Sayı 109-110.

ERGİN Osman Nuri, "Dünkü Bugünkü İstanbul", İstanbul Belediye Mecmuası, Mart, Nisan, Mayıs 1934, Sayı 115-116-117.

ERGİN Osman Nuri, Beledî Bilgiler, Hamit Bey Matbaası, İstanbul, 1932.

ERGİN Osman Nuri, Mecelle-i Umûr-ı Belediyye, C. 3, İBB Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları, İstanbul, 1995.

ES Hikmet Feridun, Muallim Naci Uçurmasını Alarak Kırlara Gider, Eğlenirdi", 13 Ocak 1945.

GENÇ Mehmet, Mehmet Mazak, İstanbul Depremleri Fotoğraf ve Belgelerde 1894 Depremi, İGDAŞ Yayınları, İstanbul, 2001.

GENÇOĞLU Mustafa, "Sultan II. Abdülhamid'in Yurt Dışı Eğitim Politikası", Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Temmuz 2014, C. 4, Sayı 2.

GÜNALAN Rıfat, Sinan Sümbül, Osmanlı Belgelerinde Beykoz, Beykoz Belediyesi Yayınları, 2013, İstanbul.

İBB Atatürk Kitaplğı, Hrt_004322.

İBB Atatürk Kitaplığı, Hrt_003561

İBB Atatürk Kitaplığı, Hrt_004032.

İstanbul Vilayeti Sayım İstatistiği.

İstanbul'un Kitabı, Kitap 1.

KARAY Refik Halit, İstanbul'un İç Yüzü, Haz: Muhammet Hüküm, İzmit 2012.

KINAYLI Hüsnü, "Deprem", İstanbul Ansiklopedisi, Koçu Yayınları, İstanbul, 1966.

Mahalli İdareler Seçimi Sonuçları 25.3.1884, T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, Ankara, 1984.

Mahallî İdareler Seçimi Sonuçları 26.3.1889, T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, Ankara, 1989.

MEMİŞ Şefik, Şehremaneti'nden Büyükşehir'e Belediye Zabıtası Tarihi, İBB Zabıta Daire Başkanlığı Yayınları, İstanbul, 2008.

OKTAY Tarkan, Osmanlı'da Büyükşehir Belediye Yönetimi İstanbul Şehremaneti, Yeditepe Yayınları, İstanbul, 2011.

ORTAYLI İlber, "Belediye", TDV İslam Ansiklopedisi, C. 5, 1992.

ORTAYLI İlber, Tanzimat Devrinde Osmanlı Mahallî İdareleri (1840-1880), TTK Yayınları, Ankara.

ORTAYLI İlber, Tanzimat'tan Cumhuriyete Yerel Yönetim Geleneği, Hil Yayın, İstanbul, 1985.

ÖNER Erdoğan, İstanbul Şehremaneti (Belediyesi)'nin Kuruluşu ve 1917 Yılı Bütçesi, Maliye Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı, Ankara, 2008.

ÖZDEMİR Erol, "Erdoğan Alıveren İle Söyleşi", Çağın Polisi Dergisi, Sayı 36, Aralık 2004.

ÖZKILIÇ Sema Küçükalioğlu, 1894 Depremi ve İstanbul, Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul, 2015.

Star Boat 40. Yıl Tanıtım Broşürü.

Şehremaneti Hududu Dahilinde Bulunan Mahallât Esâmîsi, Arşk Garoyan Matbaası, Dersaadet, 1329 (1913/1914).

Şehremaneti İhsâiyât Müdiriyeti, Şehremaneti Salnamesi 1926, Cilt 1, Şehremaneti Matbaası, İstanbul, 1926.

Şehremaneti İstatistik Şubesi, 1329 Senesi İstanbul Beldesi İhsaiyât Mecmuası, Dersaadet, 1330.

Şehremaneti'nin 1334 Sene-i Maliyesi Bütçesi, Garoyan Matbaası, 1334.

TEMEL Nihat, Kur'an Tilavetinde İstanbul Tavrı Üsküdar Ağzı ve Hafız Ali Üsküdarlı (1873-1976), Uluslararası Üsküdar Sempozyumu VI Bildiriler, 2009.

TOPÇU Ercan, Çeşmeler ve Çeşmebaşı Kültürü, Şehir ve Düşünce, Sayı 9, 2016.

TÜİK, 18 Nisan 1999 Mahalli İdareler Genel Seçimi Belediye Başkanlığı Seçimi Sonuçları.

TÜİK, 28 Mart 2004 Mahalli İdareler Genel Seçimi Belediye Başkanlığı Seçimi Sonuçları

Türk Patent Enstitüsü, Marka İnceleme Kılavuzu 2015, http://www.turkpatent.gov.tr

ZİYAOĞLU Rakım, İstanbul Belediye Reisleri ve Belediye Meclis Üyeleri, İstanbul Belediyesi Basın, Yayın ve Turizm Müdürlüğü, İstanbul, 1966.

Zühtü, "İdare-i Hususiye Teşkilinden Belediye ile Tevhidine Kadar Neler Yaptı", İstanbul Belediye Mecmuası, Kânunuevvel 1930, Sayı 76/4.

Web sayfaları

www.starboat.com.tr

http://www.turkpatent.gov.tr

http://www.denizcilikdergisi.com/denizcilik-gundem-haberleri/haluk-agabeyi-kaybettik/

https://dostbeykoz.com/beykoz-muvakkithanesi-saatleri-ayarlama-enstitusu

https://www.lojiport.com/cinde-uretip-cine-satti-yeni-hedef-kuzey-kutbu-42953h.htm

BEYKOZ KİTAPLIĞI

ISBN 978-605-06784-3-7

Beykoz Belediyesi